

I
AE

IVS

ITONE

ORVM

[Blank label]

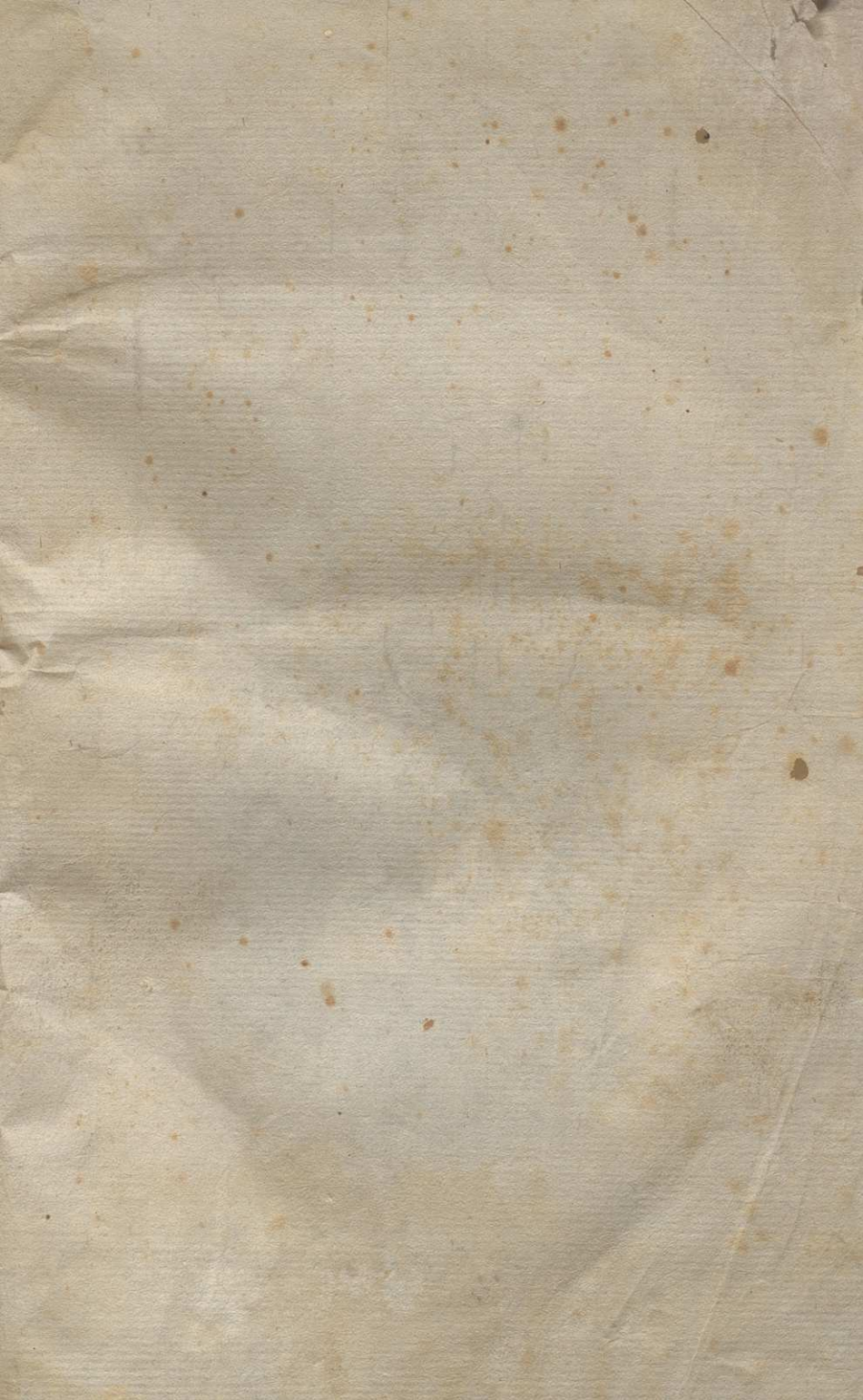
IS

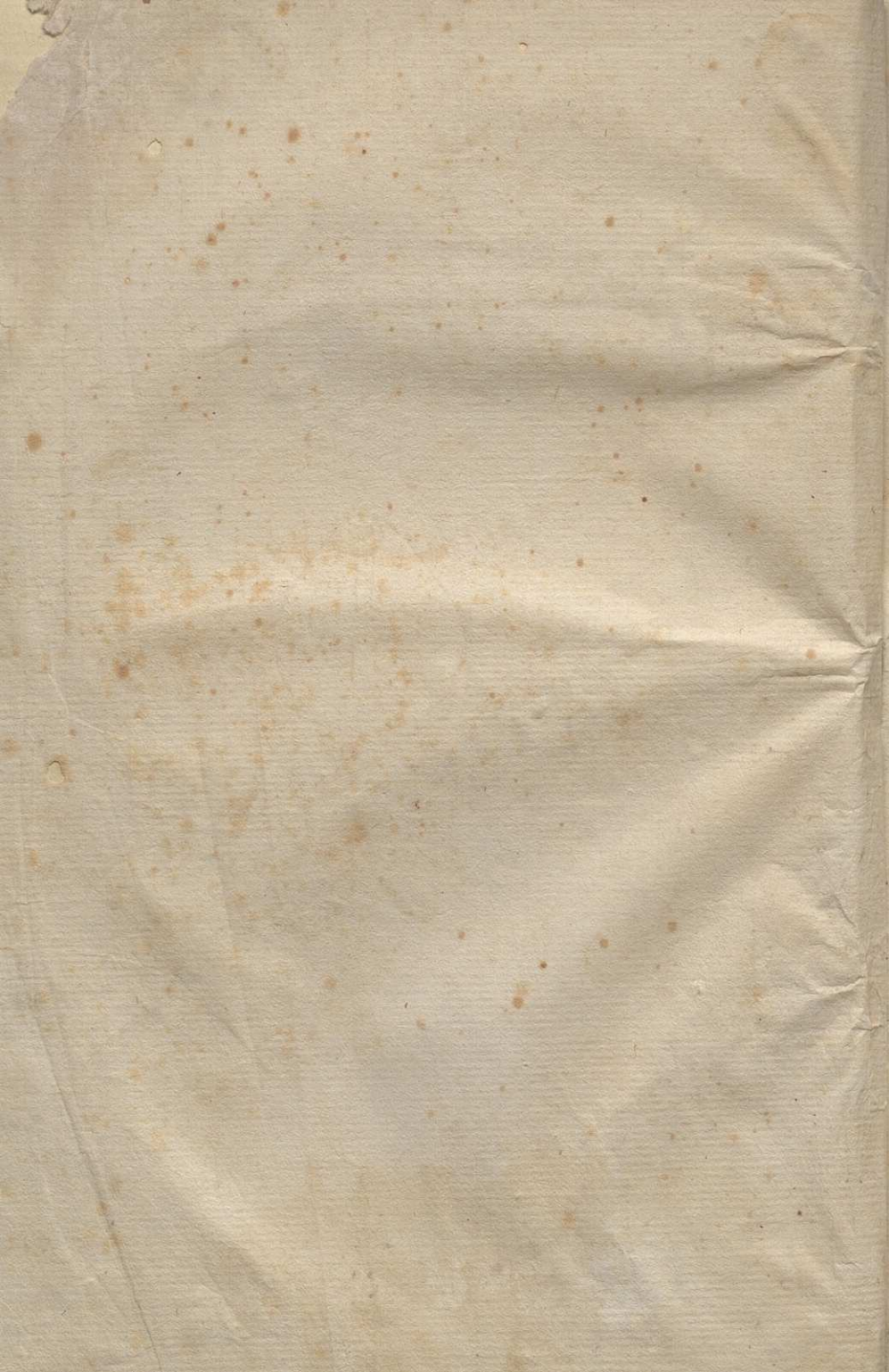

CB 1000841402

FRXVI/117

MARINI FRECCIÆ I. C. PATRII

Neapolitani, Regijque Consiliarij,

TRACTATUS

De Præsentatione Instrumentorum ad ritum Magnæ Curiaë Vicariæ.

*CVI ACCESSERVNT INFRASCRIPTORVM
Iuris Consultorum Tractatus eiusdem materiae.*

Paridis de Puteo

Francif. Ant. iud. Rob.

Bernardini Pandi.

} Antonij a Canario

} Antonij Gagliardi

} Incertiq; Auctoris.

161

CVM INDICE NOVO, ET COPIOSISSIMO.

De integro editi politioribus formis, & castigatioribus.

V E N E T I I S,

Apud Nicolaum Morettum. M. D. LXXXIX.

SEPTEM EGREGIORVM
Auctorum hoc Volumine comprehensa
Opuscula indicantur.

- D. Marini Freccie de Presentatione Instrumentorum Breue
compendium partibus 17. diuisum, cum Additionibus Abb.
Pauli Fusc. V. I. Doct. pag. 1
- D. Paridis de Puteo de Reassumptione instrumentorum Tractatus
Rubricis 33. distinctus. pag. 201
- D. Antonij à Canario Tractatus de instrumentorum Executione
58. quæsitæ discutens. pag. 293
- D. Franc. Antonij de indice Roberto Practica super liquidationibus
atque executionibus instrum. ad formam Ritus mag.
Cur. in 4. considerationes distributa. pag. 347
- D. Bernardini Pandi Grauinensis elegantia commentaria de
presentatione & executione instrumentorum ad formam dicti
Ritus, partibus. 5. absoluta. pag. 421
- D. Antonij Gagliardi de absolute a iuramento 4. §. explicatus
Tractatus. pag. 531
- Auctoris incerti sed egregij Compendiolum regulare de presentando
instrumento ad Formam Ritus. pag. 590

INDEX
LOCUPLETISS.
OMNIVM MATERIARVM.

Quæstionumque, ac Verborum.

Quæ in hoc toto volumine continentur.

*Aduerte lector quod sunt in Mar, Frec. qua appositis numeris
inducantur per p. q. & nn.*

In Bernar. Pan. qua per p. d. & n.

In Paride de Put. qua per R. & n.

In Franc. Ant. de iud. qua per cons & n.

Ceteri notantur per paginarum numeros.

Abbreniatura instrumenti est quasi summarius contractus, & appellatur matrix scriptura, & alia qua exinde sumuntur dicuntur exempla. Rub. 1. n. 3.

Abbreniatura in bastardellis publicata fidem facit, quia est perfecta. Rub. 1. n. 4.

Abbreniatura, unius contractus, in qua quis promisit facere quietationem alicui pro certa re, si reperiatur in protocollis notarij, licet non sit in mundum redacta, probat contra illum, qui promisit facere quietationem, & ratio ibi. Rub. 3. n. 12.

Abbreniatura notarij sine signo, non facit fidem. Rub. 18. n. 34

Abbreniatura dicens, Petrus uendit rem talem Martino presentibus talibus, non facit fidem nisi sint alia requisita, puta subscriptio tabellionis cum signo, & nisi solemniter publicetur cum autoritate iudicis, in qua publicatione attenditur loci consuetudo. Rub. 18. n. 43.

Abbreniaturæ, recipiunt perfectionem intellectus, à forma communi, & notarij perficiunt eas in forma. R. 1. n. 9

Abbreniaturæ & notariorum, non probant, nisi sint coram testibus recitata. Rub. 17. n. 25.

Abbreniaturæ quando sunt connexæ una præstat sumentum alteri, & faciunt semiplenam probationem. R. 18. n. 16

I N D E X.

- Abbreniaturæ quæ scædæ appellantur, in iure non probant, ubi non est subscriptio tabellionis cum signo, quod intelligendum est, ut ibi per multa. Rub. 18. n. 31.*
- Abbreniaturæ notariorum a forma communi perfectionem recipiunt, & notarij eas perficiunt in forma consueta. R. 20. n. 22*
- Abbreniaturis notariorum non creditur nisi in eis contineatur, quòd sint lectæ coram testibus. R. 18. n. 33.*
- Ablatini absoluti inducunt promissionem, & causam finalem. 7. par. q. 9. nu. 8*
- Absenti quare actio per iuramentum 11. par. 2. q. nu. 3.*
- Absentia qualiter allegetur, & quando sit admittenda ad evitandum contumaciam 4. cons. nu. 12. 13.*
- Absolutionis iudex sit quoque principalis causæ. 4. p. 19. d. nu. 114.*
- Absolutio a iuramento qualiter peti & obtineri debeat. 4. consi. nu. 61.*
- Absolutionis a iuramento integra materia tractatur ab Ant. Cagliardo pag. 531. ac primum de ijs quæ antecedunt petitionem absolutæ. & simul coincidunt, & in §. 4. pag. 578. sed de eiusdem effectibus consequentibus pa. 565.*
- Accidentia multum prosunt ad cognoscendum, quid & quale. 7. par. 5. q. nu. 7.*
- Accusatio obligationum panes acta non potest fieri parte non citata post lapsu decennij a die natæ actionis 2. consi. nu. 3.*
- Acta iudicij an sint instrumentum publicum p. p. 2. d. nu. 9.*
- Acta causæ inducunt notorium. 9. par. 7. q. nu. 32.*
- Actio de dolo datur in subsidium. 9. par. 8. q. nu. 3.*
- Actiois ortu existente in pòte actoris præscribitur dictæ actioni licet non ortæ Rub. 27. nu. 4.*
- Actio semel extincta non reuiuiscit. 10. par. 1. q. nu. 6. & 7.*
- Actio criminalis contra heredem ad uindictam non datur 11. par. 1. q. nu. 2.*
- Actor debet uenire instructus ad iudicium. 7. par. 2. q. nu. 14. & par. 9. q. 6. nu. 7.*
- Actor, & reus sunt correlatiua. 8. par. 2. q. n. 8.*
- Actor debet personaliter comparere, si impetrauit ut reus ipse personaliter etiam compareret ibid. nu. 12.*
- Actor an possit liquidare instrumentum per testes ibid. nu. 65.*
- Actor sequitur forum rei pag. 585. nu. 32.*
- Actor an ex protestatione possit cumulare plura remedia. 9. par. 9. q. nu. 4. 9. 12.*
- Actor cum se obligat regulatur secundum ius commune par. 13. q. 1. nu. 24.*
- Actor ultra possessionem potest facere capi debitorem de persona. 9. par. 9. q. n. 5. & pag. 601.*
- Actori per primam actionem debet esse plene consultum ibid. nu. 6.*
- Actor producens protocollum notarij mortui & petens eius executionem sicut instrumenti publ. an sit audiendus pag. 336. nu. 77.*

INDEX. I

- Actus de iure nullus an subsistet iuramento.* 9. par. q. 8. nu. 47.
- Actus prohibitus qualiter iustificetur ibidem nu. 55.*
- Actus debet intelligi ut potius ualeat, quàm pereat.* R. 8. n. 13.
- Actus, est ipso iure nullus, si non seruatur certus ordo, datus a Papa.* Rub. 111 num. 5.
- Adimpletum non dicitur ubi aliquid superest agendum.* 7. par. 9. q. nu. 5.
- Adductum in fauorem non debet retorqueri in odium.* 7. par. 8. q. nu. 2.
- Adnotatio testium in instrumento an sit de iure.* 4. par. nu. 6.
- Aduocati fisci præcedunt alios aduocatos.* 4. p. 9. d. nu. 62.
- Aduocati non debent exercere officium tabellionatus, quia est uile, & hoc iure utitur in regno.* R. 22. n. 6
- Aequalitas est seruanda in iudicijs* 8. p. 2. q. nu. 5.
- Agens uia ordinaria an possit uariare & agere summaria* 9. p. 9. q. nu. 2.
- Alia opin. circa cancellationem repertam in protocollo.* R. 30. nu. 5
- Aliud est instrumentum, & aliud contractus in eo contentus.* R. 19. nu. 2.
- Alius, quàm tabellio rogatus, non potest aliquid exprimere, uel declarare abbreviaturam, & si aliter facit, uitiatur solummodo quod addidit, uel declarauit. & ratio ibi.* R. 2. nu. 5
- Alleganti casum perditionis instrumenti, & non probanti casum, est saluum ius probandi per alias species probationis.* R. 20. n. 26
- Allegans contraria non debet audiri.* 7. par. 8. q. nu. 3. & 8. par. q. 3. nu. 175
- Alloquens meum inimicum, & illico me offendens dicitur mandato suo me offendisse.* 7. par. 7. q. nu. 11.
- Amisio instrumenti probatur per iuramentum: sed requiruntur alia per baldum.* Rub. 20. nu. 24.
- Anchone est statutum simile huic Ritui in præfat. Pandi num. 11.*
- Andreas de Barulo fuit de Rauello & ibidem legit* 8. par. 1. q. nu. 27.
- Anni a natiuitate domini sunt de substantia instrumenti.* 1. par. nu. 3. & 4. Et p. confid. nu. 6. Et scribuntur per extensum. p. p. 3. decl. Et p. confid. nu. 6.
- Antonius Freccia. V. I. D. fuit pater authoris.* 3. par. nu. 15.
- Antonius de Alexandro de Neapoli supremus doctor.* 12. par. nu. 19.
- Apostillatio protocolli an & quando probet?* p. p. 8. d. nu. 58.
- Apostilla instrumenti an, & quando uitiatur. Vide in uerbo inductio.*
- Apostilla in protocollo notarij eius manu scripta, & cancellata præsumitur de uoluntate testat. cancellata & consulto.* R. 30. n. 3.
- Apostilla in testamento manu notarij non præsumitur falso apposita. ibidem nu. 4.*
- Appellatio a decreto de exequendo non impedit executionem* 4. p. 17. d. nu. 104. nisi ab excessu nu. 105. uel ab executione interesse & estimationis. num. 106. uel à non admissione exceptionis. num. 108. uel a perinij pœna. nu. 107.

Appel-

I N D E X.

- Appellatio non admittitur ad finem retardandæ executionis in iudicio liquidationis instrumenti.* 4. consi. nu. 79.
- Appellatio an admittatur ab interrogatione instrumenti par.* 16. q. 6. nume. 1.
- Appellans debet cauere de expensis si petatur.* 9. par. 3. q. nu. 10.
- Appellatione sententiæ non veniunt acta.* 8. par. 1. q. nu. 14.
- Appellationi debet per partes renunciari.* 9. par. 1. q. nu. 6.
- Appellare an possit is contra quem executio instrumenti petitur.* pag. 339. nume. 83.
- Appellatio ab interlocutoria est ipso iure nulla* ibid. nu. 84.
- Appellari quando possit a sententia de exequendo* ibid. nu. 85.
- Appellatio ab executione an sit omnino nulla quo ad suos effectus.* pag. 340. num. 86.
- Arbitrator qualem potestatem habeat a partibus.* 8. par. 3. q. nu. 64.
- Archinij scriptura an sit instrum. publicum.* p. p. 2. d. nu. 8. Et an exequi ualeat ad formam ritus. 5. d. nu. 24.
- Argumentum de presenti statu ad futurum ualet.* nona part. 5. quæst. nume. 7.
- Argumentum a dispositione legis ad dispositionem partium ualet.* 8. par. 3. q. nu. 13. & e contra nu. 14. & ibi & de iudice ad partem numer. 15. & 167. de iudice ad testatorem. num. 17. & 164. de statuto ad pactum. nu. 1. de lege ad partem. nu. 132. de iudice ad partem num. 133. & de quo minus. 6. par. 8. q. nu. 35. & a ratione cessante. num. 36. & 11. par. 1. q. nu. 37. a contrario sensu. 9. par. 8. q. num. 37. Et R. 28. n. 4. & nu. 5. de consuetudine ad pactum par. 14. q. 1. nu. 2.
- Argumentum a contrario sensu uidetur habere locum in statutis, quia contrarius sensus esse uidetur tex. legis.* R. 28. nu. 2.
- Ars & natura nihil frustra operantur* 8. p. 3. q. nu. 58.
- Affertio notarij, facta in instrumento de his, quæ interuenerunt, probat quo ad contrahentes, nisi contrarium appareat.* R. 14. nu. 4.
- Ascribens sibi in testamento ita demum punitur, si idem testamentum perficiat, non alias.* R. 32. nu. 4.
- Auli Gell. locus declaratur.* 3. p. 21. d. nu. 64.
- Authentica adhæc.* C. de fide instrumentorum. p. p. 2. d. nu. 8.
- Authentica hoc nisi. An apponi ualeat contra carcerationem.* 5. p.
- Author inuehit contra intellectum patris* 3. par. nu. 16. & 9. par. q. 7. nu. 18. item contra Affl. 5. par. nu. 6.
- Authoritas superioris in quolibet iuramento intelligitur excepta.* 9. par. q. 12. num. 6.

I N D E X.

B

- B**annitus, quòd non audiatur, intelligitur si a partibus repellatur. 9. par. 3. q. num. 4.
- Banniti non comprehenduntur in ritu. 2. 7. 20. d. nu. 90.
- Bannum quando sit sententia interlocutoria uel diffinitiva. 7. par. 2. q. numero 17.
- Bannum latum contra aliquem qui non poterat banniri an teneat par. 12. num. 15.
- Baratrum uel beyetrum quid 4. p. 11. d. n. 74.
- Barbatia inuebit contra Papam Eugen. 8. par. 3. q. nu. 119.
- Baro an possit presentare instrumentum factum per suum uassallum. 2. part. num. 3.
- Barones an eligant iudices, & tabelliones p. p. 5. d. nu. 26.
- Bar. declaratur in l. 1. ff. de leg. 2.
- Bastardellum. p. p. 9. d. nu. 64. & R. 1. num. 1. nec probat. pag. 336. nu. 77.
- Beneficium nequis teneatur nisi in quantum facere potest impedit carcerationem. 5. b. 30. d. nu. 48.
- Beneficium annuum & quinquennialium dilationum. 5. p. 32. d. nu. 50.
- Beneficium restitutionis in integr. an concedatur in causis super tenore instr. 4. conf. nu. 50. 51.
- Biduum sublatum. 4. p. 13. nu. 85.
- Bona executi ex primo decreto pro debito instr. quomodo uendi possint. 4. conf. nu. 44.
- Bonorum possessor petere potest executionem ad formam ritus 2. p. 6. d. num. 12.
- Bonus quilibet presumitur. 9. p. 8. q. nu. 42.

C

- C**alculum faciendum non reddit instrumentum il liquidum, si promissum est certum resoluendum, licet per calculationem. 3. p. 19. d. nu. 53.
- Cancellatio in bastardello limitatur secundum dispositionem notary, qui ideo cancellauit, ex quo in libro extense posuit: quia in his attenditur mos notariorum. R. 25. nu. 4.
- Cancellatio non perimit testamentum, quia cancellatio uidetur facta a tabellione contra bonam fidem ideo uires non habet. Rub. 33. nu. 7.
- Cancellationes sunt de corpore instrumenti, ideo non requirunt diem, & consulem, secus si sint a latere, & non incorporata, quia tunc debent habere omnia solemnia. R. 33. nu. 9.
- Capitulum ne testificatum p. p. 7. d. nu. 44. 8. d. nu. 61.

I N D E X.

- Capitulum ne personarum*, p. p. 8. d. nu. 60.
Captura dicitur esse meri imperij 8. p. q. 3. nu. 101. 0
Carcer dicitur esse species seruitutis 8. p. q. 3. nu. 109.
Carcer quid 4. p. 11. d. nu. 75.
Carceris origo 4. p. 11. d. nu. 73.
Carceris species ex Platone, 4. p. 11. d. nume. 76. Rursum ex celi monumentis.
 nume. 77.
Carceratio ad formam Ritus quo nam in loco 4. p. 11. d. nu. 78.
Carcerandus ad formam Ritus etiam ab ecclesia extrahendus est 4. p. 11. d.
 nume. 78.
Carcerationem ad formam Ritus qua impediunt vide in uerbo exceptio.
Carceratio debitoris citati in alia curia qualiter impediatur contumaciam ipsius
citati & qualiter sit alleganda 4. conf. nu. 21. usque 25.
Carceratio debitoris citati personaliter comparantis quando impediatur ibid.
 nu. 52. usque ad 71.
Casus publicæ utilitatis, semper à prohibitione aliqua videtur exceptus. Rub.
 10. nu. 12.
Casus, à statuto omissus, remanet in dispositione iuris communis. Rubric. 11.
 nume. 9.
Casus in quo instrumenta notarij uiui possunt resumari per alterum, mandato iu-
dicis. R. 23. nu. 4
Casus omissus, qui venit à contrario sensu, si est per l. decisus, & tanquam o-
missus à l. est in dispositione iuris communis, & venit per aliam l. decidus.
 R. 28. nu. 6.
Catulli locus declaratur, p. p. 12. d. nu. 76.
Causa dotis, & fisci, æquiparantur. R. 12. nu. 13.
Causa dotalis est pia. R. 13. nu. 17
Causa criminalis quando dicatur. 6. p. nu. 2.
Causa transfusa etiam falsa potest producere actionem. 7. par. 7. q. nu. 32
Causa summaria potest fieri per partes ordinaria. 8. p. q. 3. nu. 44. & 9. p. non.
 9. num. 14. & 18.
Causa dotis dicitur summaria. 12. part. q. 2. nu. 10
Cautela pro emptoribus ut differant soluere quod excipiant rem non esse liberã
 7. par. 5. q. nu. 3. & cad. par. 6. q. nu. 3.
Cautela ut instrumentum presentetur contra heredem. 11. par. q. 1. nume-
 ro. 25.
Cautela ne pena conuenta exigatur. 3. p. 6. d. nu. 14.
Cautio danda pro enictione qualiter presentetur. 7. par. 6. q. nu. 5.
Cæda, cetaq; non cæsa 4. p. 11. d. nu. 74.
Celestinus Papa quod mane dabat sero renocabat. 8. par. 3. q. nu. 74.
Certum esse per se uel per relationem ad aliud paria sunt. 8. part. nu. 4.

I N D E X.

- C**essio bonorum impedit carcerationem ad formam ritus. 5. p. 31. d. nume. 49.
 Et 4. consi. num. 68. Et an ei possit renunciari. 8. p. 3. q. nu. 39. & 108.
- C**essi. petere potest executionem instrumenti a statuto inductam aduersus eum uero peti nequit. 2. p. 23. d. nu. 93. & an agere possit ad formam ritus. nu. 94. Citatio requiritur in executione ad formam ritus. 4. p. 2. d. nu. 4.
- C**itationis ad formam Ritus requisita. 4. p. 2. d. iudicis nomen nu. 5. iudicis comissio nu. 6. citantis nomen nu. 7. partis instantia nu. 8. persona citandi nu. 9. committatur nuntio nu. 10. personaliter uel domi num. 11. causa. nu. 12. d. latio num. 13. locus nu. 14. personaliter compareat num. 15. peremptorie. num. 16. data citationis nume. 18. quod sit intelligibilis. nu. 18. sigillum iudicis & actuarij subscriptio. nume. 19.
- C**itatio in unum decreta non exequitur in alium tam & si ei successorem. 4. p. 2. d. nume. 9.
- C**itatio super tenore instrumenti qualiter expeditur. 4. consi. nu. 1.
- C**itatio nulla non arctat citatum ad comparendum ibi. nu. 30
- C**itatio quando dicatur nulla, ibi. nu. 31. usque ad 36.
- C**itatio partis requiritur in uenditione pignoris executi. nu. 73.
- C**itatio partis requiritur in delatione iuramenti. p. 16. q. 2. nume. 9. late discutitur pag. 533
- C**itatus ut respondeat excommunicato non tenetur comparere. 7. p. 1. q. nu. 7.
- C**iuis subijcitur legibus ciuitatis ubi nascitur 3. p. nu. 11.
- C**lericus an teneatur compromittere uigore statuti. 3. p. nu. 13.
- C**lericus quando ligetur statutis laicorum ibi. nu. 24. p. 13. q. 1. nu. 4.
- C**lericus an possit presentare instrumentum secundum formam ritus, & an gaudeat tali beneficio, par. 13. q. 1. nu. 15. etiam si successor laicorum. 2. p. 14. d. nu. 22. 23. & 3. consi. nu. 9.
- C**lericus non potest criminaliter accusare ibidem nu. 8.
- C**lericus an possit se obligare coram laico. ibidem nu. 13.
- C**lericus deponens falsum coram laico, an possit ab ipso puniri ibidem nu. 14.
- C**lericus in civili reconuenitur coram laico, ibidem nu. 15.
- C**lericus non carceratur pro debito ibidem nu. 18.
- C**lericus factus post delictum commissum dicitur in fraudem 7. par. 7. q. nu. 17
- C**lericus non soluens tributum per quod incidit in commissum debet primo declarari antequam priuetur 8. par. 2. q. nu. 32.
- C**ognitio causa requiritur in citatione. 11. par. nu. 17.
- C**ollecta non uidetur remissa propter publ. utilitatem R. 10. n. 8.
- C**omparitio de sero qualiter fiat 4. consi. nu. 37.
- C**omparitio de sero an admittatur in citato per requisitoriam. ibi. nu. 40.
- C**ompensatio in promptu ad probata impedit carcerationem ad formam huius ritus. 5. p. 12. d. nu. 20. etiam si esset renunciatum ei nu. 21. fallit si adesi in iurandum. nu. 22.

INDEX.

- Compensationis exceptio an possit opponi in ultimo peremptorio* p. 17. nu. 1.
Compromissum non fit in debito liquido. 7. par. nu. 6.
Compromissum fieri inter consanguineos quando non fit 9. par. 1. q. nu. 27.
Compromissum an fiat post publicationem. 9. par. 7. q. nu. 34.
Concessio principis qualiter intelligenda. 9. p. q. 15. nu. 14.
*Conclusio non requiritur si debitor probat satisfactionem, immo de facto libera-
 tur.* 4. p. 14. d. nu. 97.
Conclusio & confessio æquiperantur. 9. par. 2. q. nu. 3.
Conclusio facta in causa inducit notorium coram alio. ibi. nu. 5.
Conditionale debitum purificata conditione exequi potest ad formam ritus. 3.
 p. 9. d. nu. 20. facta liquidatione nu. 21.
Conditio iniqua alteri per alterum non insertur. 7. p. q. 3. nu. 13.
Confexum debitum exequi potest ad formam Ritus. 3. p. 3. d. nu. 8.
*Confessio debitoris quod adest instrumentum non potest exequi ut instrumen-
 tum.* p. p. 17. d. num. 95.
Confessio apud acta iudicij habet executionem paratam. 6. par. nu. 7. parte præ-
 sente est efficacior probatio R. 11. nu. 12.
Confessio ex contractu nullo non ualet. 9. par. 8. q. nu. 14.
Confitens se debitorem alicui, & postea cum alio contrahens non excusatur. 7.
 par. 7. q. nu. 10.
Confirmatio non probat confirmatum. R. 17. nu. 29.
Consensus partium sufficit, ad faciendum instrumentum. R. 4. nu. 2.
Consensus partium non potest derogare Statuto. R. 4. nu. 12.
Consequenti presupposito, præsupponitur antecedens. R. 16. nu. 4.
*Consilium auctoribus, quando instrumentum publicum extat in manu creditoris
 quid agere debeat debitor.* R. 30. nu. 9.
Consilium datum pro homicidio dicitur esse causa homicidij 7. p. 7. q. n. 14.
*Constitutio angustans probationes, quæ fiunt per instrumenta, non angustat
 probationes testium & sic quod alijs modis probari non possit.* R. 3. nu. 17.
*Constitutio Principis, quæ ponit certos modos probandi, non excludit modos
 generales iuris communis, quia leges non corriguntur, nisi expressè dicatur.*
 Rub. 3. num. 15.
*Constitutio, in hoc casu, licet requirat duos testes superuivere ad resumendum
 instrumentum, non per hoc excludit alias probationes iuris, ratio ibi.* Rub.
 3. num. 19.
*Constitutio regni Baiulos an afficiat instrumenta forensium? ut in casu ibi pro-
 posito.* R. 8. nu. 1.
Constitutio principis non potest ius suum subditi tollere in suo territorio. Rubr.
 8. nume. 2.
*Constitutio, uel statutum ubi simpliciter loquitur de solemnitate actus, in suo ter-
 ritorio faciendi, quod extendatur ad forenses, quando habeat locum in ca-
 su*

- in dicta constitutionis, & quomodo intelligatur.* Rub. 8. num. 9
- Constitutio, baiulos, coarctat, & perimit facultatem probationum in casu mortis testium, ut non possit resumere instrumentum ad probationem rerum faciendam ex quo est odiosa, & ideo non debet extendi ad forenses contra formam iuris contra quos constitutio uel statutum nihil potest. R. 8. nu. 11
- Constitutio principis uel statutum, nunquam est interpretanda contra publicam utilitatem. Rubr. 10. nume. 1. & concessio qualiter intelligenda 9. p. 15. q. num. 14
- Constitutio regni, baiulos, non habet locum in instrumento fiscali, neque feudali, neque pupillorum, & debiliu qui æquiparantur, & æquiparantur reipublicæ de hac eadem etiam infra uide. R. 10. num. 15
- Constitutio principis uel statutum, potest inducere, quod instrumenta debeant certo modo confici. R. 11. nu. 7
- Constitutio, quæ loquitur de probatione instrumentali, non excludit alias probationes similes. R. 11. nu. 8
- Constitutio Regni Baiulos, iniqua et odiosa est, ideo restringenda. R. 12. nu. 11
- Constitutio prædicta regni, Baiulos, quomodo intelligatur. Rub. 12. nu. 12
- Constitutio dotis, probatur per præsumptiones, & per indicia. Rub. 13. nu. 4
- Constitutio, Baiulos, tanquam generaliter loquens, & restringens probationum copiam, & odiosa, & correctoria iuris communis, non habet locum in contractu dotali. ratio ibi. R. 13. nu. 30
- Constitutio, Baiulos, angustans probationem, est contra ius commune. Rub. 13. numero 32
- Constitutio principis, alijs onerosa non extenditur. R. 13. nu. 33
- Constitutio angustans probationem, continet odium, & semper debet restringi. R. 13. nume. 34
- Constitutio, instrumentorum robur, quomodo intelligatur, & quomodo iudex in ea procedere debeat. R. 15. nu. 1
- Constitutio, baiulos, cum sit exorbitans, & correctoria utriusque iuris debet restringi, & ad ius commune reduci in contractum, in quantum potest. Rub. 18. nume. 2
- Constitutio Regni, Baiulos, est correctoria, utriusque iuris, & odiosa, ut ibidem. R. 19. nume. 12
- Constitutio non debet esse contra ius diuinum, nec dare materiam delinquenti, & depraedandi proximum. R. 19. nu. 17
- Constitutio, quæ loquitur de instrumento gaurentigato exequendo, non habet locum, cum id producit in uim faciendæ probationis. R. 19. nu. 18
- Constitutio arctans probationes, quæ fiunt per instrumenta, ut falsitas euitetur, non arctat probationes per testes. R. 19. nu. 43
- Constitutio principis, non trahitur directo, nec utiliter nisi ad ea, de quibus loquitur. R. 19. nu. 45

I N D E X.

- Constitutio contra ius commune, ad alios casus, etiam similes, non trahitur.*
Rub. 19. num. 46
- Constitutio principis, quæ loquitur in uno casu, circa certam probationem testiū si est odiosa, non fit fraus ipsi constitutioni, nec circumuenitur alia uia, quando sibi datur intellectus iuri communi consonans, ut res redeat ad naturam suam.*
R. 19. nu. 48
- Constitutio regni, Baiulos, statuit quod instrumenta reasumantur cum testificatione duorum testiū qui contractui interfuerint, quæ constitutio expressè non prohibet resumere quando non supersunt duo testes uiui sed a contrario sensu uidetur inferre, quod si duo testes non superuiuant, non possit resumere.*
R. 28. nu. 1
- Constitutiones, de quibus supra non habent locum in principe.*
R. 7. nu. 1
- Constitutiones, loquentes de baiulo, tanquam odiosæ, & continententes ius nouum non extenduntur ad alios.*
R. 7. n. 5
- Constituentis persona in generali sermone non continetur.*
R. 7. n. 7
- Constitutiones laicorum, non includunt ecclesias, nec ecclesiasticas personas etiā si sint fauorabiles, nisi sint per ecclesiam approbatæ.*
Rub. 9. nu. 3
- Constitutiones principum introduxerunt, ut defcientibus duobus testibus, ad plenam probationem possit ex præsumptionibus cum uno teste, & iuramento suppletorio iudicari.*
R. 18. n. 49
- Const. citationis litteræ. 4. p. 3. d. nu. 24. & 33.*
- Const. edictorum. 4. p. 2. d. nu. 5. 7. 9. 10. 13. 18. 3. d. nu. 22.*
- Const. causas alias. 4. p. 2. d. nu. 13. 13. d. nu. 88.*
- Constit. dilationes. 4. p. 2. d. nu. 5. 7. 9. 13. 4. d. nu. 38.*
- Const. in aliquibus. 4. p. 4. d. nu. 4.*
- Const. in ciuilibus. 4. p. 2. d. nu. 67. 8. 10. 16. 4. d. nu. 38.*
- Const. obscuritatem. 2. p. 18. d. nu. 45.*
- Const. Baiulos. 4. p. 4. d. nu. 19. 5. d. nu. 28. 7. d. nu. 43. 8. d. nu. 45. & 49.*
- Constit. instrumentorum. p. p. 4. d. nu. 19. 5. d. nu. 32. 6. d. nu. 33. & 39. 10. d. nu. 71. 5. p. 21. d. nu. 38.*
- Constit. consuetudinem. p. p. 10. d. nu. 167. 12. d. nu. 85.*
- Constit. in locis demanij. p. p. 5. d. nu. 25. & 30.*
- Constit. minorum. p. p. 5. d. nu. 27. 2. p. 16. d. nu. 27.*
- Constit. mores dissoluti. p. p. 5. d. nu. 28.*
- Constit. constitutione presentij. p. p. 5. d. nu. 29. & 31.*
- Constit. inquisitionis. 4. p. 7. d. nu. 52.*
- Constit. lite legitime contestata. 4. p. 13. d. nu. 88. & 95.*
- Constit. in pecuniarijs. 4. p. 13. d. nu. 82. &*
- Const. statuimus. 4. p. 15. d. nu. 101.*
- Constit. eos qui scienter. 4. p. 16. d. nu. 102.*
- Constit. speciale. 4. p. 59. d. nu. 121.*

I N D E X.

- Consuetudo regni dicitur lex generalis in regno. 5. par. nu. 23*
Constitutum regulatur à possessione constituentis. 7. p. 3. q. nu. 4.
Constitutum dicitur actus fictus, ibi. nu. 25
Consuetudo localis non extenditur extra locum. 9 p. 7. q. nu. 25.
*Consuetudines & statuta litigantiū in foro ecclesiastico seruari debent, in his
 quæ tendunt ad decisionem causarum. R. 5. nu. 5*
*Consuetudo Neapolitana quid seruet quando instrumentum est deperditum.
 Rub. 20. nume. 3*
*Consuetudo in solemnitatibus instrumentorū, & protocollorū attenditur, & illa
 dicuntur de solemnitate, quæ sunt de consuetudine notariorum. R. nu. 21*
Contra lapsum tēporis, potest quis se iuuare multis remedijs. R. 27. nu. 14
*Contractus est imperfectus si in abbreviatura continetur, quòd Titius uendidit
 rem prox. cum hoc pacto appposito, & nil aliud scriptum sit. R. 1. nu. 7*
*Contractus est ualidus, licet in abbreviatura deficiat uerbum promissiuum.
 Rub. 1. nume. 8*
*Contractus dotalis, in quo, omnes mortui sunt testes, iudex, & notarij poterit
 resumī in publicam formam, per scripturam publicam, uel quæ pro publica
 habeatur, in qua appareat de solutione inter usurij, medijs temporis facta, de
 dote non restituta. R. 16. nu. 6*
*Contractus dotalis, repertus inter schedas, & protocolla notarij mortui mor-
 tuis testibus & iudice, poterit resumī in publicam formam, cum instrumen-
 to notarij, uel instrumento corredi, ut ibi. R. 17. nu. 1*
Contractus, ex alio contractu inuatur. R. 17. nu. 8
Contractus unus, dat robur alteri. R. 17
*Contractus cassatus in bastardello per notarium, quia fuerat per ipsum notatus
 in protocollo & ibi non cassatus, potest resumī: quia cancellatio limitatur se-
 cundum causas cancellationis. R. 25. n. 1*
Contractus præsimitur habere omnes solemnitates. 6. par. nu. 15.
Contractus emptionis, & uenditionis, an sit liquidus. 7. par. 1. q. nu. 1
*Contractus si fiant duo eodem die inter eosdem dicitur unus contemplatione al-
 terius factus. 7. par. 7. q. nu. 2.*
*Contractus permutationis præcedens contractum uenditionis dicitur in frau-
 dem. 7. p. 7. q. nu. 18.*
Contractus primus an declaret causam secundi, ibid. nu. 31.
Contractus & ultimæ uoluntates æquiperantur. 8. p. q. 3. nu. 18.
Contractus an habent legem a conuentione partium, ibi. nu. 67.
Contractus sunt uoluntatis, & postea fiunt necessitatis, ibi. nu. 71.
Contractus non seruata forma non est obligatorius. 9. p. 8. q. nu. 2.
Contractus nullus annullat omnia in eo contenta. ibi. nu. 13.
Contractus an ualidetur iuramento. 11. p. q. 1. nu. 20.
Contractus sufficit quod sit pænalis, ibi. nu. 24.

I N D E X.

- Contrabentes debent præcise obseruare inducta a statuto.* 5.p.nu. 22.
Contentum in scriptura relata dicitur contineri, & in referente. 8.par. nu. 5.
Contumacia sola de iure communi quam exequutionem præstet. 3.p.n. 27.
Contumacia quod sit ualida sufficit quod appareat ex actis. 8.p. 2.q.nu. 51.
Contumax non potest præuenire. 9.par. 1.q.nu. 13.
Contumacia incusanda est. 4.p.4.d.nu. 34. & *prima qualiter accusetur.* 4.confid. num. 2.
Contumacia scribitur a tergo citationis. 4.p.4.d.nu. 35.
Contumacia prima ad instantiam partis, ultima ad instantiam partis & fisci incusanda est. 4.p.4.d. nu. 36.
Contumacia prima in termino incusanda, ultima elapso triduo. 4.p.4.d. numero 37. & 38.
Contumacia ultima in citatione intra ciuitatem potest accusari in mensem, extra uero in duos menses. 4.p.4.d.nu. 38.
Contumacia accusari debet die iuridico etiam, quod non regatur curia. 4.p. 4.d. num. 41.
Contumacia accusatur die iuridico sequenti si suus dies est feriatuſ. 4. par. 4.d.num. 42.
Contumacia accusatur hora curiæ. 4.p.4.d.nu. 43.
Contumax usq; ad mediam noctem purgat contumaciam. 4.p.4.d. nu. 46. nisi fuerit inculpa nu. 47.
Conuentio partium si non est pratoria non habet exequutionem paratam. 6. par. num. 8.
Conuentio priuata non facit quem liberum. 8.par. 3.q. nu. 150.
Correctio legum est uitanda. R. 12.n.2
Creditor petens instrumentum publicum mutui, redigi in publicam formam, mortuis notario, iudice, & testibus, ut in casu latè proposito, an debeat exaudiari concludit post multa, quod sic. vide ibi per totum c. Rub. 11. nume. 1.
Creditor ad probandum creditum suum produxit scædam, & per testes probauit ea, quæ in casu ibi proposito. Debitor negans contractum, obijcit credito rem non posse obtinere ex quo notarius, Iudex, & testes sunt mortui, nec sunt persunt duo testes qui faciant fidem de negotio principali, ut requiritur per constit. regni, ex quo scæda nullam facit fidem, quæritur quid iuris. & c. uide ibi ad longum. R. 19.nu. 1
Creditor notario, qui in protocollo scripsit, tali fuit datum instrumentum, sicut ei creditor de præsentia testium in instrumento scriptorum. Rubr. 20. nume. 18.
Creditor ex iracundia lacerans instrumentum, non perdit ius suum, sed si petit resumere instrumentum, debet clarius probare ius suum. R. 20.n. 33
Creditor si reddat instrumentum debiti cancellatum, licet in libro notarij appareat instrumentum corruptum: quia mens fuit quod a toto debito discedatur,

INDEX.

- tur, per cancellationem unius, uidetur totum instrumentum cancellatum.*
R. 25. num. 3.
- Creditores olim secabant debitoris corpus Pand. in præfat. nu. 7.*
- Creditor qui iusta exceptione submoueri potest non exequitur ad formam ritus*
2. p. p. d. nu. 1. si in promptu probat nu. 2.
- Creditor creditoris an exequatur ad formam ritus. 2. p. 2. d. nu. 3.*
- Creditor conuictus ad formam huius ritus punitur ut periurus & calumniator*
4. p. 10. d. nu. 68.
- Creditor debet adesse in sala, ubi curia regitur, quando uocatur eius debitor.*
ibi. num. 5.
- Creditor pendente iudicio liquidationis instrumenti non potest se concordare cū*
suo debitore; absque licentia curiæ. ibi. nu. 75.
- Creditores debent uocare in instrumento testes suos amicos. 5. p. nu. 11.*
- Creditores facilius contrahunt mediantibus instrumentis. 8. p. 2. q. nu. 54.*
- Creditor an possit capere pignus propria auctoritate. 8. par. 3. q. nu. 4. & 5.*
- Creditor præuentus non potest præsentare instrumentum. 9. par. nume. 1. &*
q. 1. num. 16.
- Creditor agens ciuilitèr an possit uariare, & agere criminaliter. 9. par. 9. q.*
nume. 1.
- Creditor proprie quando dicatur. 12. p. q. 2. nu. 9.*
- Creditor missus in possessionem ex primo decreto an faciat fructus suos. 16. p.*
q. 5. num. 1.
- Credulitas inducitur ex dicto unius. 9. par. 8. q. nu. 43.*
- Cumulatio actionum quando impediatur. 9. par. 9. q. nu. 10.*
- Curia magna, Capitanei, uel Iustitiarij, maioresue officiales, an ligentur per di-*
ctam constitutionem, Baiulos uero debeant instrumenta resumi facere quan-
do duo testes superuiuumt sicut baiuli. *R. 7. n. 15*

D

- D***ebitor habens instrumentum debiti, pœnes se, ex conditione personæ, &*
longinquitate temporis, præsumitur liberatus ex quo creditor stetit
per longum tempus quod non petijt creditum. *R. 13. nu. 3*
- Debitor unus est si est unus testis de ueritate cum cancellatione reperta in pro-*
tollo, & si dicta quietatio habet per se aliquas præsumptiones, uel uerifi-
militudines, tanto magis quod debitum sit antiquum. *R. 30. n. 6*
- Debitor contumax condemnatur ad tertiam partem bonorum mobilium. 4.*
confi. nu. 9.
- Debitor infirmus arrestatus in domo an ibi possit allegare & probare satisfac-*
tionem. ibi. nu. 20.
- Debitor contumax & carceratus potest in uinculis allegare satisfactionem, uel*
alias

- alias executiones peremptorias ibi. num. 45.
- Debitor siue affirmat siue negat instrumentum uerum. statim carceratur, & in uinculis debet se defendere ibi. nu. 48.
- Debitor in promptu exhibens pecuniam paratus soluere euitat carceres & pœnam. nu. 52.
- Debitor pauper debet ali à creditore in carceribus aliàs potest a iudice liberari. ibi. nu. 72.
- Debitor olim inferuitium à creditore ducebatur Tand. in præfat. nu. 4. item uenundabatur nu. 5. quod horribilius est capite puniebatur nu. 7.
- Debitor in promptu probans exceptionem aduersus instrumentum non carceratur. 4. p. 10. d. nu. 68.
- Debitor suspectus de fuga potest capi propria auctoritate. 8. p. 2. q. nu. 37.
- Debitor debet excommunicari seruata forma. c. sacro de sent. excom. 8. par. 3. 3. q. num. 99.
- Debitor præueniens debitorem ad quid teneatur. 9. p. nu. 3. & quid si non inuenit fideiussorem. 9. p. 6. q. nu. 1.
- Debitor soluente creditor debet cauere si imminet lis. 9. p. 10. q. nu. 4.
- Debitor si est citatus an possit tertius impedire interrogationem instrumenti. 9. p. 11. q. nu. 1.
- Debitor non dicitur periurus si superior mandauit ei ne solueret. 9. p. q. 12. nu. 7. & 24.
- Debitor debet esse legalis suo creditori. ibidem nu. 25.
- Debitor an teneatur soluere expensas cassationis instrumenti. 9. par. q. 16. n. 1
- Debitor bis soluens qualiter repetet. 16. par. q. 7. nu. 1.
- Debitor cessans in minima summa an teneatur ad pœnam. ead. par. q. 8. nu. 1.
- Debitum ex una causa potest conuerti in debitum ex alia causa. 7. par. 7. q. n. 30
- Debitum ratione iuramenti semper potest peti. 10. par. 1. q. nu. 13.
- Debitum ante hunc Ritum exequi potest ad eius formam 3. p. p. d. nu. 1.
- Debitum ex pacto nudo exequi potest ad formam Ritus. 3. p. 13. d. nu. 30.
- Debitum sine causa exequi potest ad formam ritus. 3. p. 14. d. nu. 32. intellige si confessum non si promissum. nu. 39.
- Decada. 4. p. 11. d. nu. 74.
- Declarans, aliquid noui non ponit. 8. p. 2. q. nu. 63.
- Declaratio iudicis requiritur, ut debitor dicatur non soluendo, ibi. num. 22. nu. 23. 24. 25.
- Defensionibus in criminalibus non renunciat. 8. p. 3. q. nu. 151.
- Defectus unius est origo alterius. 10. p. 2. q. nu. 6.
- Defunctus non obligat heredem ad spiritualia. 11. par. 1. q. nu. 7.
- Delinquens quod non puniatur non potest fieri per statutum. 9. par. 8. q. nu. 40.
- Delicto debiti exequi potest ad formam ritus. 3. p. 12. d. num. 28.

I N D E X . I

- Delegatio in promptu probata impedit carcerationem huius ritus* 5.p. 13. d. nume. 25.
- Depositum debita pecunie carcerationem præedit ad formam ritus* 4.p. 8. d. nume. 58.
- Depositum prædictum potest fieri apud quemcunque iudicis autoramento* 4.p. 8. d. num. 59.
- Depositum semper restituendum.* 9. par. 12. q. nu. 22.
- Depositiones testium non publicatæ non probant.* ibi. nu. 64.
- Descriptio testium requiritur in instrumentis.* prima consi. nu. 13. uide instr.
- Deuolutio honorum an cessit per purgationem moræ.* 17. par. nu. 3.
- Dictio in rescriptis non debet esse superflua.* 1. par. 3. q. nu. 60.
- Dictio negatiua præcedens uerbum potest prinari in totum.* 9. par. 1. q. n. 21. & 23. & q. 3. nu. 15.
- Dies & mensis debent apponi in instr. p. consi. nu. 8. uide instr.*
- Dies termini non computatur in termino.* 4. p. 4. d. nu. 39.
- Dies ad quem dilatio collata est supputatur interm.* 4. p. 4. d. nu. 4.
- Differt producere sc. ad am in termino probatorio coram iudice quo ad probandum, uel uelle ex ea sumere instrumentum publicum, continens contractum, in uim executiuam, & ubique habens probationem probatam sine causæ cognitione.* R. 19. nu. 11
- Differentia an agatur actione in factum, uel iudicis officium impleretur.* late ut ibi. R. 19. n. 27
- Differentia inter instrumentum, & protocollum.* R. 19. n. 30
- Difinitio ubi non conuenit, ibi nec difinitum.* 13. par. q. 1. nu. 22.
- Dilatio probatoria non est de substantia* 4. p. 13. d. nu. 88.
- Dilationis probatorie requisita.* 4. p. 13. d. nu. 88. parte petente detur nu. 88. ne sit nimium longa uel breuis nu. 89. unica nu. 92. si mutanea ad ponendum & probandum nu. 93. ad probandum & defendendum nu. 94. bi-duo elapso presententur Articuli nu. 95. & sit peremptoria nu. 96.
- Dilatio probatoria trium dierum in proba.* 4. p. 13. d. nu. 89.
- Dilatio pro maiori feriata in utilis.* 4. p. 13. d. nu. 90. & ibi an protestatio requiratur.
- Dilatio probatoria in liquidatione actori & Reo comunis.* 3. p. 21. d. nu. 84.
- Dilatio. l. si debitori. ff. de iudicijs an in impediatur carcerationem huius ritus.* 5. p. 28. d. nu. 46.
- Dilatio ad producendum instrumenta non intelligitur data ad producendum testes.* nu. 3.
- Dilatione pendente ab probandum iudicis officium conquiescit* 4. consi. nume 46.
- Dilatio quinquennalis in promptu probata per sententiam impedit carcerationem debitoris durante dilatione.* ibi. nu. 67.

I N D E X.

- Discussio honorum antequam carceretur sub lata.* 4. p. 11. d. nu. 72.
Discussio principalis debitoris non impedit fideiussoris carcerationem 2. p. 27. d. num. 110.
Discussio citationis an sit sublata? 2. p. 2. d. nu. 11.
Discussio causæ utilis non necessaria. 4. p. 9. d. nu. 64.
Dispositio Reg. Pragm. quando debitor p̄uenit creditorem. 9. par. 3. q. nu. 1.
Dispositum favore actoris procedit in reo. 8. par. 2. q. nu. 15.
Distractio honorum præcedens maleficium quando dicatur in fraudem fisci. 7. par. 7. q. nu. 12.
Dives possidens immobilia non præstat fideiussorem. 7. p. 6. q. nu. 7.
Diuus Hieronymus speculum p̄nitentiæ. 7. p. nu. 8.
Doctores medici & alij de quibus in l. medicos. C. de professoribus non carcerantur ad formam ritus. 4. p. 11. d. nu. 83.
Doli exceptio promptim probata carcerationem ad formam ritus impedit 5. p. 22. d. num. 39.
Dolus partis non excludit quin contractus allegetur nullus. 9. p. 8. q. nu. 7.
Dominus quando teneatur de delicto famuli. 7. p. 7. q. nu. 13.
Domus 4. p. 11. d. num.
Dominus executionem petere potest ex contractu procuratoris 2. p. 25. d. num. 107.
Donatarius post donationem aliquid promittens dicitur facere respectu illius donationis, ibid. nu. 21.
Donatio facta ecclesiæ, non irritatur ratione insinuationis non factæ. R. 13. n. 26
Doti subuenitur, quando nulla est facta stipulatio, quia per l. suppletur, & etiã ubi esset facta, & inualida, habetur ac si a principio fuisset efficax, Rubr. 14. num. 6.
Dos probari potest, per præsumptiones. R. 12. n. 7
Dos non venit in generali dispositione odiosa, sicut in generali dispositione legis uel statuti, quæ potest operari in alijs personis, non subintelligitur pia causa, de cuius præiudicio ageretur. R. 13. n. 19
Dos, non modo est pia, sed etiã magis fauorabilis, quàm fiscus. R. 13. n. 28
Dos probatur per indicia, & præsumptiones. R. 13. n. 29
Dotes exequi possunt ad formam ritus 3. p. 11. d. nu. 26.
Dotibus fauetur quando stipulatio nulla est, fortius quando aliqua est & ualida R. 13. nu. 31.
Dotium fauore transgreditur statutum quando eis aliter non potest esse consultum. R. 12. nu. 15
Duo specialia circa idem non concurrunt. 8. par. 3. q. num. 126.
Duo requisita in actû debent utraque interuenire, ibi. num. 117.

I N D E X.

E

- E**dens non liberatur per minus legitimam editionem R. 29. num. 6.
Effectus executionis ritus regulatur a conuentione partium. 8. par. 3. q. numero 88.
Electio iudicis quando datur a iure, intelligitur de iudice habente iurisdictionē contra citandum. 2. consi. nu. 10.
Emphiteota non soluens canonem, an cadat ipso iure, ibi. nu. 15. & 162.
Empor dicitur probare ostendens rem venditam fuisse alteri obligatam. 7. par. 5. quæst. num. 6.
Empor potest repetere quod soluit euictione imminente. 7. par. 6. quæ. num. 2. immo non tenetur soluere. 9. par. 10. q. 3. & 5. q. num. 3.
Empor, & donatarius non possunt capere possessionem propria auct. 8. pari 3. quæst. num. 7.
Emptioni reperit e scripta in margine libri notarij habenti alia sua essentialia, nō minus creditur, quam si sit in corpore libri, ratio ibi, & quia non refert an in collo cartæ, an in alia parte scripta sit scriptura notarij. R. 30. n. 11
Episcopus, propria constitutione non ligatur. R. 7. nu. 13
Erratur, quandoque perniciosè, sub iustitia iuris civilis. R. 13. nu. 27
Error uel imperitia notarij non debet contrahentibus nocere. R. 29. n. 2
Error notariorum in contractib. 7. par. 3. q. num. 7.
Euentus bonus, vel malus debet considerari. 9. par. 5. q. num. 8.
Euictione imminente an presentetur instrumentum. 7. par. 6. q. num. 1.
Euictio immunitate in limine iudicij exceptio impedit carcerationem ad formam ritus 5. par. 26. d. num. 44
Ethiopes aureis catenis nocentes colligabant 4. par. 11. d. nu. 74.
Examinatio testium de consensu partium potest committi priuato 8. par. 3. q. numero 48. & nu. 154.
Exceptio iusta impedit carcerationem huius ritus in promptu probata 5. par. 11. dist. num. 17. modo sit solutioni similis num. 18. & conspiciat executionem num. 19.
Exceptio apparens ex eodem instrumento vel ex natura contractus impedit carcerationem ad formam ritus 5. par. 7. d. num. 9.
Exceptio proueniens ex aliqua Regni lege impromptu docta impedit carcerationem 5. p. 7. d. nu. 8.
Exceptio quæpiam promptim docta impedit carcerationem in instrumento ante ritum confecto 5. p. 4. d. nu. 5.
Exceptio quæpiam promptim ad probata an præpediat carcerationem quando hæres creditoris accusat instrumentum ad formam ritus 5. p. 3. d. num. 6
Exceptio quælibet in promptu docta præpediat carcerationem quando clericus accusat instrumentum ad formam Ritus 5. p. 3. d. nu. 4. idem quando foren-

sis 2. d. nume. 3.

Exceptio instrumentum esse factum extra territorium semper potest opponi.

3. par. nume. 8.

Exceptio solennitatis semper opponitur. 5. p. nu. 5.

Exceptio oriens a statuto nunquam dicitur exclusa.

ibi. nu. 17

Exceptio precii non soluti nec est exclusa. 7. p. 1. q. nu. 2.

Exceptio notoria admittitur per statutum.

ibi. nu. 6

Exceptio intentionis non excluditur a statuto. 7. p. 10. q. nu. 2.

Exceptio calumniosa non debet admitti. 8. p. 2. q. nu. 52. & 66.

Exceptio quæ patet per instrumenta, vel per sententiam non exclusa a statuto.

ibid. nume. 60

Exceptio rei non tradita potest semper opponi. 8. p. 3. q. nu. 178.

Exceptio præventionis dicitur esse fori declinatoria. 9. p. 1. q. nu. 9. & quando

opponatur nu. 10.

Exceptio nullitatis opposita non impedit interrogationem instrumenti. 9. p. 7.

q. nume. 2. & 10.

Exceptio non opponitur contra tres sententias conformes latas. 9. p. 7. q. nu. 9.

Exceptio non opponitur agenti ex causa spoli. 12. p. nu. 4.

Exceptio contra personam semper potest opponi.

ibi. nu. 5. & 7

Exceptio quæ impediatur interrogationem instrumenti.

ibi. nu. 10

Exceptio quæ in promptu probatur semper admittitur. p. 16. nu. 1

Exceptio ad constitutionem, instrumentorum robur, & glo. ibi in contrarium.

Rub. 28. nume. 8

Exceptio non numerata pecunia an impediatur incarcerationem citati. 4. confi.

numero 57.

Exceptio hostica an & quando impediatur incarcerationem debitoris submoniti

ibid. nume. 65.

Exceptio perimens obligationem, vel actionem creditoris in promptu probata

impedit incarcerationem debitoris excipientis.

ibi. nu. 71

Excludens seipsum non eget alia exclusione. 7. p. 2. q. nu. 12.

Excommunicatus agit in iudicio tacente parte. 9. p. 3. q. nu. 5.

Excommunicati non includuntur in hoc ritu. 2. p. 2. 1. d. nu. 91.

Excommunicati non possunt prævenire aduersus instrumentum. 4. part. 19. d.

numero 112.

Executio instrumenti via ritus fit in duobus tantum casibus 4. confi. num. 18.

Executio realis & personalis ad electionem creditoris fit contra contumaces

super tenore instrumenti presentati via ritus.

ibi. nu. 42

Executio expensarum in causis instrumentalibus via ritus fit sine condemnatio-

ne præcedente tantum taxatione.

ibi. nu. 76

Executio an possit fieri contra heredem vigore statuti. 8. p. 1. q. nu. 5.

Executio an possit fieri contra heredem vigore statuti. 8. p. 1. q. nu. 5.

Executio

- Executio personalis auctoritate propria non fit. 8. p. 3. q. nu. 89.
 Executio cum fit debet præcedere causæ cognitio. *ibi. nu. 113*
 Executio publica non respicit pactum, aut conventionem partium. *ibi. n. 148.*
 Executio priuata non requirit ordinem iudiciarum. *ibi. nu. 153*
 Executio sententiæ quando super sedeatur. 9. p. 7. q. nu. 13. & 14.
 Executio sententiæ non fit in iudicio in reparabili. 9. par. 11. q. nu. 3.
 Executores testamentarij possunt petere executionem ad formam ritus. 2. p. 10. d. num. 18.
 Executio in cadauer fieri nequit 4. p. 11. d. nu. 79.
 Executio etiam in bonis fieri potest. 4. p. 12. d. nu. 85. & mitti potest carecra-
 tio & realis executio eligi nu. 86. & pag. 601.
 Exempla superiorum sunt imitanda 8. par. 3. q. nu. 114.
 Exilium, seu relegatio citati, ut personaliter compareat, impedit condemnationē
ibi. num. 17.
 Existens in peccato mortali non potest esse testis. 5. p. nu. 8.
 Expensæ factæ in reassumendo instrumentum a protocollo an debeantur. *ibid.*
num. 77.
 Expensæ non debentur, quando creditor succumbit in causa liquidationis instru-
 menti. *ibi. nu. 78.*
 Expressum dicitur quod resultat ex præsumptione iuris. 9. par. 8. q. nu. 60.
 Ex solo protocollo non potest assumi instrumentum, uel fides fieri, nisi per iudi-
 cem approbetur. *R. 18. nu. 44*

F

- F**acultas capiendi an sit loco oblationis, & quando. 7. par. 3. q. nu. 14. &
 an constituat aliquem in mora. nu. 15.
 Factum partis, & iudicis æquiparantur. 9. par. 12. q. 4.
 Facto ubi opus est uerba non tenent. 7. p. 3. q. nu. 19.
 Falsitas in promptu ad probata impedit carcerationem. 5. p. 20. d. nu. 36.
 Fama facit semiplenam probationem. *nu. 1 p. 21. R. 12. n. 3*
 Fasciculum 4. p. 9. d. nu. 65.
 Fauori pro se inducto quilibet potest renunciare. 8. p. 3. q. nu. 66.
 Ferro uiam aperit qui per contraria transit. 8. p. 3. q. nu. 92.
 Fidei Tactus an sufficiat quem admodum iusiurandum ut exequi possit ad for-
 mam ritus. p. p. 11. d. nu. 74.
 Fides an & quando sit adhibenda instrumentis confectis extra regnum prima
 consi. nu. 20.
 Fides datur quandoque scripturæ priuata, cum adminiculis, ut *ibi. R. 6. nu. 3*
 Fides datur vni scripturæ, per aliam scripturam.
 Fides testamenti non perit, licet nunquam fuerit publicatum, etiam quod om-
 nes

I N D E X.

- nes testes sint mortui.* R. 19. nu. 13
Fides instrumenti si mel exemplati non deficit, si perdatur originale, tunc enim gesta notary dicuntur publica, quando fuerunt per notarium publicata.
Rub. 20. nume. 11
Fidei committarius potest petere executionem ad formã Ritus 2. p. 7. d. n. 13
Fidei commissarius venit Appellatione creatoris in statuto. 2. p. 7. d. nu. 14.
Fideiussores includuntur in hoc ritu. 2. p. 27. d. nu. 109.
Fideiussores in quos exequitur ad dictamen ritus an possint excipere quod actio eis cedatur. 2. p. 27. d. nu. 111.
Fideiussio præstanda in materia præventionis respicit curiam. 9. p. 3. q. nu. 23
Fideiussio potest peti vsq; ad litem contestationem ibi. nu. 28
Fideiussor tunc debet præstari quando petitur a parte. 9. p. 3. q. nu. 6
Fideiussor in quo foro sit dandus creditoris, vel debitoris 9. p. 4. q. nu. 1
Fideiussor pro securitate emictionis debet dari in loco contractus, ibi. nu. 4
Fideiussor debet dari ubi quis tenetur idonee cauere 9. p. 5. q. nu. 2
Fideiussor interueniens in contractu filij fam. efficaciter obligatur. 9. p. 8. q. n. 62
Fideiussor ex certa sententia datus etiam post præscriptionem obligatur. 10. par. 2. q. nume. 7
Fideiussor an possit præsentare instrumentum identitatis contra suum principalem. 12. p. 3. q. nume. 1
Fideiussor iudicii carceratus potest facere capi ipsum debitorem, ibi. num. 2. & quid si est pauper. nu. 3
Fideiussor non potest se obligari in duriores causam ead. p. 4. q. nu. 2
Fideiussor petens cessionem contra principalem an interim debeat manere in carceribus. ead. p. 5. q. nu. 1
Filius fam. an possit præsentare instrumentum, & quid contra ipsum vide infra in verb. instrumentum.
Filius fam. mentiens de morte patris non iuuatur. 5. c. 9. p. 8. q. nu. 26. & 39
Filius fam. obligatur ratione iuramenti. ibi. nu. 49. & 57
Filius fam. si contrahat cum patre, an præsumatur licentia, ibi. nu. 58. & 59
Filius non accusat patrem. 12. q. 1. nu. 3
Filius familias includitur in hoc ritu. 2. p. 17. d. nu. 32. 4. p. 11. d. nu. 70
Filius familias obligari non potest in hoc regno sine consensu patris. 2. p. 17. d. nu. 33. & iam si iureiurando obligaretur nu. 34. etiam si iurasset patrem se fore nu. 35. etiam iurasset habitare seorsum a patre nu. 36. etiam si per procuratorem vellet se obligare nu. 37. & procedit etiam in clericis nu. 38. limita in filia familias nume. 39. in comodum eius num. 40. quando contrahit cum patre vel pro patre nume. 41. vel si pater abfuerit sit ve furiosus nume. 42. vel si alieno nomine agit num. 43. idem si compromitteret ad formam pragmatice odialitium nu. 44
Filius familias an & quando possit carcerari pro debito contracto vna cum patre

I N D E X.

- patre 4. cons. numero. 69.
- Finis non est ubi debet esse principium. 8. p. 3. q. nu. 16. & 145
- Fiscus hæres petere potest exequutionem ad formam Ritus. 2. p. 11. d. num. 19
- Fisci patroni debent fisco Attinentia propriis manibus tangere 4. p. d. nu. 6
- Fiscus, & res publica generaliter loquendo, & comparantur, & idem sunt in effectu. R. 10. nu. 13
- Fiscus aliquando aliud est, & aliud res publica. R. 10. nu. 14
- Forma procedendi in tali resumptione, qualis esse debeat, ne rerum veritas pereat. quando possunt haberi probationes, circa notitiam scripturæ, notarii qui cognoscerent manum notarii præmortui. R. 3. nu. 20
- Forma antiqui iuris, probatur per productionem antiquorum instrumentorum. Rub. 3. nume. 21
- Forma, & effectus, ubi discrepant inter se, in ratione forma, tanquam potentio ris actus nomen assumit à forma. R. 11. nu. 2
- Forma certa, à statuto tradita, est punctaliter seruanda. R. 11. nu. 3
- Forma resumendi instrumentum in publicam formam, mortuo notario qui illud scripsit. R. 18. nu. 47
- Forma actus non potest impleri per equipollens. 4. p. nu. 15
- Forma non adhibita instrumentum dicitur nullum. 5. p. nu. 15. 16. & 18
- Forma non potest omitti a partibus. 9. p. 8. q. nu. 11
- Forma citationis super tenore instrumenti. 11. p. q. 1. nu. 12
- Frater an possit præsentare instrumentum contra fratrem. 12. p. q. 1. nu. 5
- Furiosus quando præsentabit instrumentum 3. cons. nu. 7
- Furiosi includuntur in hoc ritu. 2. p. 19. d. nu. 89

G

- G**lossæ in Auct. de hæred. & falc. §. 1. & Auct. de quest. & l. chivorg. de adm. tut. intellectus. R. 20. nu. 5
- Geminatio verborum aliquid operatur, & est maximi effectus 9. p. 2. q. nume. 20. & p. 16. q. 1. nu. 2
- Generalis renunciatio cum iuramento valet ubi specialis requiritur. 9. par. q. 15. numero 3
- Generalis prouisio non derogat particulari statuto. ibi. nu. 9
- Graue est fidem fallere. 8. p. 3. q. nu. 78

H

- H**æres creditoris potest petere exequutionem ad formam Ritus contra hæredem debitoris nequaquam 2. p. 3. d. nu. 4. huius ratio nume. 5. pro- cedit pro parte qua hæres est nisi iure accrescendi sit hæres nume. 6. limita- tur

- tur quando iusiurandum non est receptum pro heredibus & contrauentio fit heredi nu. 7. Item in obligationibus nu. 8*
- Heres quod tempus habeat ad conficiendum inuentarium. 4. p. nu. 9*
- Heres vt admittatur ad hereditatem debet probare se heredem. 5. par. numero 20*
- Heres comprehendere in iuramento praestito per defunctum 11. p. 2. q. nu. 5*
- Heres non potest carcerari ex pacto inito cum defuncto ibi. nu. 10*
- Heres licet ignoret gesta a defuncto. ibi. nu. 13*
- Heres adiens hereditatem dicitur quasi contrahere cum creditoribus ibi. n. 18*
- Heres aliquid percipiens ex protocollis tenetur illud dare ei cui legata sunt pro totolla. R. 31. nu. 2*
- Honestas semper intelligitur exempta, ab omni superioritate. 4. consi. nu. 8*
- Horarum prioritas consideranda est. 4. p. 19. d. nu. 121*
- Horarum disputatio explosa 4. p. 19. d. nu. 121*
- Hora Regendi curiam est ortus & occasus. 4. p. 4. d. nu. 43. Ratio. ibi. nu. 44*
- Hospitale donans aliquid mulieri qua primo sibi donauerat, dicitur eo respectu donasse 7. p. nume. 23*
- I***gnorantia quando non excuset 9. p. q. 4. nu. 2*
- Ignorantia in dubio praesumitur q. p. 8. q. nu. 44*
- Impensa voluntariae non rescinduntur 9. p. q. 16. nu. 2*
- Imperator veniens in Italiam tenetur soluere debita praefecti praetorii 7. par. 7. q. numero 27*
- Impedito an & quando currit tempus ni protestetur. 4. p. 13. d. nu. 50*
- In ciuile est reuocare, quod proprio ore confitetur 8. p. 3. q. nu. 62*
- Inbreniatura sillaba, aliquando ponitur pro dictione. R. 1. nu. 6*
- Imbreniatura qua extrahitur de libro notarii facit plenam fidem. R. 18. nu. 41*
- In casu instrumenti resumpti potest a captura incipi. R. 19. nu. 29*
- In ciuilibus, propter difficultatem probationum, sufficiunt probationes per coniecturas. R. 13. nu. 15*
- In ciuilibus officium iudicis tanto tempore durat, quantum actio cui deseruit. Rub. 27. nume. 8*
- Inconsulta cancellatio non nocet, & causa cancellationis est secundum communem morem tabellionum. R. 25. nu. 2*
- In delictis spectatur voluntas cum actu sine exitu. R. 32. nu. 2*
- Indictio quid sit, & quod apponi debet in instrumentis p. part. num. 5. Et pri. cons. nume. 9*
- Indictio generatim scripta cum verbo & c. an sufficiat. p. p. 3. d. nu. 16*
- Indictionis spatium intermisisse in instrumento sufficit 4. p. 3. d. nu. 20*

- Indulgentia Regia impedit carcerationem* 5. p. 3. d. nu. 50
- Inductio & remissio vitiat instrumentum* p. p. 13. d. nu. 78. si est *Recens nu.*
 79. in loco subst. art. nu. 80. suspecto nu. 81. de quo est *controuersia num.*
 79. nisi apparuerit facta ante presentationem nu. 82. vel non sit eadem ma-
 nuscripta nu. 83. vel veritas non apparuerit ex precedentibus & sequenti-
 bus nu. 84. vel nisi ex originali ad probaretur vel testibus nume. 85. vel nisi
 carta tota sit rasa nu. 86. fallit in alium eius ad quem reperitur instrumen-
 tum nu. 87. vel si tabellio testaretur se fecisse nu. 88. vel esset in capitulis se-
 paratis nu. 90. aut litura esset post productionem in actis nu. 91
- Inductum in fauorem non debet retorqueri in odium.* 9. p. 8. q. nu. 38
- Infantes includuntur in hoc ritu* 2. p. 15. d. nu. 24. si fari sciunt nu. 25
- Inferior non potest cognoscere de sententia lata à legato Papæ* 9. p. 7. q. nu. 16
- Inferior tenetur exequi pronuntiatum a superiore* *ibid.* nu. 19
- Infirmas quomodo allegetur, & quando admittatur* 4. consi. nu. 19
- Inhibitio non admittitur vbi est diuersitas iurisdictionum* 9. p. 13. q. nu. 9
- Inhibitio per ecclesiasticum quando fit iudici laico debet fieri parte citata ead.*
par. nu. 6. 7. 9. & quando impediatur. 5. p. 18. d. nu. 34
- Iniuria non debet nasci vnde iura oriuntur.* 5. p. nu. 9. & p. 93. q. 1. nu. 25
- In executione instrumenti liquidi, quo ad detentionem personalem, tollitur om-
 nis defensio.* R. 19. nu. 24
- In pijs causis, attenditur mera æquitas, etiam iuris ciuillis : quia competit officiu
 iudicis.* R. 13. nu. 25
- In regno hodie signum notarii non apponitur in protocollo, nisi in instrumento
 quod ex instrumento sumitur per notarium, & vt ibi.* R. 18. nu. 35
- In Regno, signa facta per notarium in margine, probant resumptionem aliàs fa-
 ctam de consuetudine.* R. 20. nu. 20
- In regno practicatur quod testes qui dicunt non recordari de instrumento, &
 rogitu, coguntur se subscribere, quia sunt inscripti per notarium in instrumen-
 to, & fides inscriptionis testium dependet ab auctoritate notarii.* R. 24. nu. 4
- Illiquiditas instrumenti potest dupliciter considerari.* 8. p. 3. q. 9. nu. 171
- Illiquidum an fiat liquidum de partium voluntate* *ibid.* nu. 37. & 47
- Illiquiditas instrumenti an & quando possit allegari per procuratorem.* *ibid.*
 nu. 25. vsque ad 28
- Illiquiditas instrumenti impedit interrogationem & carcerationem debitoris
 citati.* *ibid.* nu. 63.
- Insistentia qualiter fiat.* *ibid.* nu. 38.
- Instantia cause, potest prorogari per partes.* 8. p. 3. q. nu. 42. & 168.
- Instans uere & transumptiue.* 4. p. 10. d. nu. 70.
- Instantia in processu extraordinario instrumentorum est bimestris si commode
 alius triennalis est.* 4. p. 18. d. nu. 109.
- Instrumenti solemnia sunt* p. p. 3. d. Diuini nominis uocatio nu. 11. Regis nomina
 d. tio

I N D E X. I

- tio nu. 12. Anni dominici nu. 13. Dies ac mensis nu. 14. indictio num. 16.
 locus & loci nu. 17. signi insculptio. nu. 18.
 Instrumentum an publicari possit ab eodem tabellione qui rogationem sumpsit
 omnibus testibus peremptis. p. p. 6. d. nu. 43.
 Instrumentum absque protocollo publicari nequit p. p. 9. d. nu. 62.
 Instrumentum iam publicatum non infirmatur amisso protocollo. p. p. 9. d.
 num. 63.
 Instrumentum scribi debet litteris legibilibus. p. p. 10. d. num. 67. quid si cifre
 sunt legibiles nu. 68.
 Instrumentum ubi dictationes emutantur quia modo in plurali modo in singu-
 lari modo in prima modo in 2. modo in 3. persona an sit infirmum p. p. 10.
 d. nu. 72.
 Instrumentum supra libram cum duobus testibus neq; ualet pro Rata infra li-
 bram. p. p. 6. d. nu. 33.
 Instrumentum in regno num scribi possit in hierica seu carta imperiali uel rega-
 li. p. p. 12. d. nu. 76.
 Instrumentum in regno an scribi possit in carta delicticia. p. p. 12. d. nu. 77.
 Instrumentum de iure communi scribi potest in papiro p. p. 12. d. num. 77. Et
 debet scribi in carta de pergameno p. p. n. 14. & p. consi. nu. 18.
 Instrumentum fideiussionis separatim a debito est liquidum sine alia productio-
 ne instrumenti debiti. 2. p. 27. d. nu. 113. fallit quando instrumentum fideiuf-
 sionis diceretur prout apparet in instrumento debiti nu. 114. fallit in instru-
 mento indemnitate nu. 115.
 Instrumentum referens modo constat de referente potest exequi ad formam
 ritus 3. p. 20. d. nu. 54.
 Instrumentum referens est in liquidum 3. p. 20. d. nu. 54. nisi tabellio testare-
 tur relatam uidisse nu. 56. & 61. uel nisi relatio sit in eosdem nu. 57.
 Instrumentum referens est liquidum quando relatam est inter eosdem. 3. p. 20.
 d. nu. 57. intellige in his quæ tempore instrumenti Referentis fieri possunt
 nu. 58. & in personis quæ disponunt libere nu. 59. fallit etiam quo ad pro-
 bandum in iudicio principali numer. 60.
 Instrumentum ut exequi possit ad formam ritus debet esse liquidum. 3. p. 21.
 d. num. 62. quid si est liquidandum nu. 69.
 Instrumentum inliquidum quot modis sit 3. p. 21. d. nu. 66.
 Instrumentum quid sit, & unde dicatur. p. consi. nu. 1.
 Instrumentum & contractus inter se differunt ibi. nu. 2.
 Instrumentorum appellatione quæ ueniant. ibi. nu. 3.
 Instrumenta simulata & inualida non ueniunt appellatione instrumentorum.
 ibid. nu. 4.
 Instrumentum defectiuum in aliqua ex solemnitatibus non inducit plenam fi-
 dem. ibidem.

I N D E X.

- Instrumenta debent fieri secundum consuetudinem loci. ibi. nu. 5.*
- Instrumenta tangencia barones non ualent, si sunt confecta per notarios uasallos. ibid. nu. 19.*
- Instrumenta confecta extraregnum an & quando obtineant plenam fidem in regno. ibi. nu. 20.*
- Instrumentum non potest presentari uia ritus, quando creditor non affuit in loco destinatæ solutionis. ibi. nu. 8.*
- Instrumentum promissionis facti an possit presentari uia ritus. 2. confid. numero 6.*
- Instrumentum affectus, seu locationis an sit liquidum. ibi. nu. 14.*
- Instrumentum ut dicatur liquidum debet continere summam, quæ sit certa numero pondere, uel mensura. ibid. nu. 5. & 16.*
- Instrumenta possunt presentari per creditores, quando sunt coram eis stipulata 3. consi. nu. 1.*
- Instrumenta non possunt liquidari uia ritus contra obligatos mediante procuratore, nec contra hæredes debitorum. ibi. nu. 2.*
- Instrumenta possunt liquidari etiam contra mulieres. ibi. nu. 2.*
- Instrumentum qualiter reprobetur 4. consi. nu. 49.*
- Instrumentum ut possit presentari uia ritus, debet esse publicum & authenticum. ibi. nu. 62. & p. p. 2. d. n. 5.*
- Instrumenta quibus ex consuetudine fides adhibetur, sequenda sunt per iudicem ecclesiasticum, & quæ a statuto reprobantur respuenda. R. 5. nu. 6*
- Instrumenta, & protocolla, possunt comprobari, & foueri etiam per testes extraneos, ueritatis scientes, qui non fuerunt rogati. R. 6. nu. 1*
- Instrumenta ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum contrahentium in regno, coram notario Regio possunt resumere mortuis omnibus testibus, iudice, & notario secundum formam. c. pen. de fi. instr. non obstante constitutione regni, baiulos. R. 9. nu. 1*
- Instrumenta pupillorum, & debiliu & equiparantur. R. 10. n. 16*
- Instrumenta debent habere suas proprietates, ideo imbreuiatura non probat quando non habet subscriptionem & signum notarij. R. 18. n. 39*
- Instrumenta sunt introducta, de iure diuino, loquente Domino per prophetam Ieremiam. ut ibi. R. 19. nu. 16*
- Instrumenta quæ fiunt in regno secundum formam constitutionis instrumentorum robur, habens executionem paratam si sint liquida, ut in ritibus Magnæ Curie, Vicariæ, & sic equiparantur instrumentis habentibus guarentigiam more Tuscorum, quæ instrumenta secundum consuetudinem regni facta, licet non habeant guarentigiam, tamen habent iuramentum, quod habet instar guarentigiæ, & ex alijs ut ibi. R. 19. n. 20*
- Instrumenta habentia executionem paratam a lege municipali, equiparantur executioni sententiæ. R. 19. n. 23*

Instrumenta habentia executionem paratam, possunt exequi per quemcunque iudicem, si in eius Iurisdictione uigeret statutum de exequendis instrumentis.

Rub. 19. nu. 32.

Instrumenta resumpta tot testium auctoritatem habent, quot in eo testes fuerint, & qui se subscripserunt.

R. 19. n. 33

Instrumenta, & protocolla, testium adminiculis adiuantur.

Rub. 19. n. 52

Instrumenta, & testes licet equiparentur, tamen dispositio odiosa super instrumentis, non comprehendit testes, quia non expressum in constitutione principis, reducitur ad ius commune.

R. 20. n. 6

Instrumenta resumuntur non solum ad effectum agendi, sed etiam ad habendum titulum contractus rei possessæ, uel ad offensionem concessionis, aut ad probandum uel excipiendum, & ut ibi.

R. 27. n. 15

Instrumenti exemplatio, de consensu partium non ualet sine iudice.

Rub. 4. num. 7.

Instrumentis regulariter magis creditur, quam testibus.

R. 17. n. 16

Instrumentum proprium an possit sumi ex scriptura, ita breuiate scripta in Bardello quod non potest sensu uel intellectu percipi quid dicere uelit?

Rub. 1. num. 5.

Instrumentum, an possit resummi, mortuis omnibus testibus in eo rogatis?

3. num. 1.

Instrumentum quandoque potest interpretatione iuari.

R. 6. n. 2

Instrumentum, mortuo notario, & testibus, quomodo iuari possit.

Rub. 6. num. 4.

Instrumentum an possit resummi de protocollo, cum uno teste tantum, & uerisimilitudinibus, ut in casu hic proposito.

R. 13. n. 1

Instrumentum diuisionis, in casu supradicto, probat plenè, inter ipsos fratres diuidentes, uel saltem semiplenè, sicut confessio extraiudicialis, & erit locus delationi iuramenti.

R. 14. n. 3

Instrumentum, equipollet duobus testibus, cum quo potest resummi contractus, ut in casu ibi formato.

R. 16. nu. 1

Instrumentum potest corroborari, etiam per testes extraneos.

R. 17. n. 7

Instrumentum, potest corroborari per testes, qui non fuerunt rogati.

Rub. 17. num. 11.

Instrumentum dotis, quod facit mentionem de matrimonio probat matrimonium, si per hoc non præiudicatur alteri matrimonio.

R. 17. nu. 18

Instrumentum dotis, insinuatum, apud acta probat matrimonium contractum.

R. 17. nu. 19.

Instrumentum dotale in iudicio productum, & registratum, & postea deperditum, poterit resummi, ratio ibi.

R. 17. n. 21

Instrumentum semel exemplatum non caret fide, si perdatur originale: tunc enim gesta notarij dicuntur publica, quando fuerunt per notarium pu-

pu-

I N D E X.

- publicata.* Rubr. 20. numero 11
instrumenta antiqua probant per productionem suam secundum formam ipsius antiqui iuris. R. 3. nu. 21
Instrumentum augmenti dotis, instrumentum pactorum, instrumentum sponsaliorum, instrumentum corredi, testamentum de quo ibi possunt resumī. vide ibi latè. R. 17. nu. 22
Instrumentum dotale poterit resumī in publicam formam, apparète protocollo illius contractus, cum regio consensu Registrato, licet regius assensus de per se non probaret contractum dotalem. R. 17. nu. 30
Instrumentum notarij pradesuncti in quo deficiunt aliqua solemnitates requisita facit semiplenam probationem. R. 18. nu. 19
Instrumentum non solenne facit indicium. R. 18. nu. 20
Instrumentum potest ualere quando habet omnia sua requisita, & solemnia, & tamen contractus in eo contentus potest esse nullus, vel quia sit contra legē, vel bonos mores, vel quia non habet solemnitates. R. 19. nu. 4
Instrumentum, & contractus, habent se ut continens, & contentum, limita ut ibi. R. 19. n. 5
Instrumentum non potest sumi in publicam formam, ut faciat fidem uel probationem probatam, sine alio admuniculo, uel processu. R. 19. nu. 9
Instrumentum testamenti, cum legitimo numero testium, probat testamentū uel etiam quando habet duos testes: quia habent vicem instrumenti. Rub. 17. numero 15
Instrumentum, quod semel habuit resumptum si quis perdidit, licet debitum in eo contentum possit peti per libellum, non tamen poterit peti executiuè ex dispositione Statuti, quòd instrumenta habeant executionem paratam. Rub. 19. nume. 19
Instrumentum sumptum habet diuersos effectus à protocollo, idè quod est statutum in uno, non est statutum in alio. R. 19. nu. 34
Instrumentum quomodo sit resumendum in publicam formam, mortuo notario qui illud scripsit. R. 18. n. 47
Instrumentum publicum semel sumptum ex protocollo, & datum parti, si fuerit deperditum poterit iterum resumī, non obstante constitutione regni Baiulos, ratio ibi. officio iudicis ordinarij, uel delegati. R. 20. n. 1
Instrumentum quando est deperditum, & reperitur abbreviatura, potest iterum resumī, de iure communi. R. 20. n. 2
Instrumento semel in actis producto quare datur fides: nisi aduersarius petat edi ut de falso arguat. R. 20. n. 9
Instrumentum antiquum uel deperditum non debet refici, si non extat protocolum nisi duo testes uiuant, qui deponant de tenore instrumenti amissi, uel antiqui. R. 20. n. 4
Instrumentum quando fuit sumptum ex protocollo, & differentia est inter protocol-

I N D E X.

- tocollum, & sumptum, protocollum probat.* R. 20. nu. 8
instrumentum comprobatum testibus, plenam fidem facit; quia quando testes se subscribunt uidentur testificari. R. 20. n. 10
instrumentum fuisse resumptum, & assignatum parti, quomodo probetur. R. 20. nu. 15.
instrumentum si est perditum, & testes dicant de hoc fuisse confectum instrumentum, licet id non producat, probatum est debitum: quia testes sunt originales sicut instrumentum. R. 20. nu. 25
instrumentum si apparet in protocollo cancellatum, est presumptio quod fuit reassumptum. R. 20. n. 28
instrumentum quod aliàs fuit ex protocollo sumptum, & publicatum, ex ali- quibus uel siculis perpendi potest. R. 20. n. 30
instrumentum de quo fuerat rogatus notarius mortuus, an post lapsum 30. ann. possit resummi, uide ibi late opiniones, & conclusionem. Rubr. 27. numero 1.
instrumentum inducitur ad probationem contractus. R. 27. nu. 11
instrumentum non est obligatio, sed probatio obligationis, uel alterius facti. R. 27. n. 12.
Instrumentum resumptum in formam publicam per notarium rogatum a partibus, & parti assignatum signatum, & roboratum, ac testibus subscriptum, si reperitur in aliquo defectuum, & notarius sit mortuus, poterit iterum resummi per alium notarium mandato iudicis & citata parte, quæ le- di posset, & ut ibi. R. 29. n. 1
instrumentum auctorizat non particula scriptura, sed notarij auctoritas, inter uenientibus solemnitatibus debitis. R. 30. n. 2
instrumentum an possit resummi, mortuo notario, cuius manu reperitur abbreviatura cancellata, sub his uerbis, scriptum, & cancellatum de partium uoluntate. ex qua abbreviatura nullum fuit factum instrumentum? uide ibi. R. 33. nu. 1
instrumentum cancellatum probat debitum fuisse. R. 33. n. 6
Instrumenta de iure communi non habent exequutionem paratam 6. part. numero 4.
Instrumento potest in totum pars renuntiare 8. p. 3. q. nu. 34.
Instrumentorum probationibus potest a partibus renunciari 9. p. 1. q. nu. 4
Instrumentum ut possit presentari secundum formam ritus quot requiruntur in proce. nu. 1.
Instrumentum ut sit publicum quæ requirantur 1. par. nu. 1.
Instrumentum debet esse intelligibile & non per cifras, ibi. nu. 9. & 10.
Instrumentum debet legi coram partibus ibid. nu. 13. & conf. 1. nu. 17.
Instrumentum ante executionem debet constare esse publicum ibi. nu. 21.
Instrumentum non rite factum nõ dicitur instrumentum ibi. n. 22. 23. & 24.
Instru-

I N D E X. I

- Instrumentum confectum a notario apostolico an possit presentari secundum ritum 3. par. nu. 2. & quid si est factum a notario imperiali nu. 3.*
- Instrumentum cum presentatur statutum cuius loci praeualeat ibidem numero 10.*
- Instrumentum habetur pro liquidato stante contumacia rei ibi. nu. 26.*
- Instrumentum ut possit presentari debet esse scriptum, & subscriptum per notarium 4. par. nu. 1.*
- Instrumentum subscriptum per testes an valeat si notarius non adnotavit eorum nomina ibi. nu. 5.*
- Instrumentum ut possit liquidari debet primo constare esse publicum 5. par. numero 5.*
- Instrumentum quod presentatur debet esse iuratum, vel penale 6. par. nu. 1.*
- Instrumentum iuratum habet executionem ibi. nu. 5.*
- Instrumentum depositi habet executionem paratam ibi. num. 6. & 10. par. 1. quæst. num. 9.*
- Idem in instrumento dotis nu. 10. & in instrumento testamenti num. 11. & ubi est iuramentum a parte parti delatum nu. 12.*
- de Instrumento præcarij nu. 13. de contractu facto coram iudice nu. 14.*
- Instrumentum quod presentatur debet esse liquidum 7. par. nu. 1.*
- Instrumentum liquidum quod dicatur nu. 2. & 3. ibid. & cons. 2. nu. 1. & 2. & 8. par. 3. q. nu. 81.*
- Instrumentum liquidum facit rem manifestam ibi. num. 10. & rem liquidam quando est in causa productum nu. 11. ibid.*
- Instrumentum ab utraque parte obligatorum non liquidatur 7. par. 1. quæst. numero 8.*
- Instrumentum quod presentatur debet primo parere liquidum 7. par. 2. q. numero 5.*
- Instrumentum quando presentatur dirigitur curiæ ibi. nu. 6.*
- Instrumentum ubi est constitutum vel præcarium an presentetur 7. par. 3. q. nu. 1. & nu. 27.*
- Instrumenti lectura quando presentatur 3. p. nu. 17.*
- Instrumentum in quo possessio est data per susem an presentetur 7. par. 4. q. numero 1.*
- Instrumentum in quo tractatur de rebus corporalibus an possit presentari ibi. num. 2.*
- Instrumentum an sit liquidum si res vendita reperitur obligata ead. par. 5. q. num. 1.*
- Instrumentum mutui si sequatur venditionem an possit presentari 9. par. 7. q. num. 1.*
- Instrumentum ubi est pactum quod si præcium non soluitur in tali tempore emptio sit pro non facta an presentetur 7. p. 8. q. nu. 1.*

I N D E X. I

- Instrumentum locationis an possit presentari secundum ritum ead. par. 9. q. numero 1.*
- Instrumentum promissionis dotis an sit liquidum ut possit presentari ead. par. 10. q. num. 1.*
- Instrumentum continens promissionem pro interesse non potest presentari ead. par. 11. q. nu. 1.*
- Instrumentum tutelæ non potest presentari contra tutorem ead. par. 12. quæst. numero primo.*
- Instrumentum debet esse liquidum sine alio termino 8. par. nu. 1.*
- Instrumentum vnum potest liquidari per aliud ibi. num. 2. & 3.*
- Instrumentum inliquidum qualiter possit presentari ead. par. 1. quæst. num. 1. pag. 312.*
- Instrumentum liquidatum gaudet beneficio statuti ibi. nu. 2.*
- Instrumentum continens incertam quantitatem si declaretur quantitas poterit presentari ibi. nu. 4.*
- Instrumentum inliquidum potest liquidari iudicis officio ibi. nu. 8.*
- Instrumentum conditionale purificatur citata parte ibi. nu. 11.*
- Instrumentum liquidatum habet eandem vim quod liquidum ibi. nu. 12.*
- Instrumentum an possit liquidari per heredem ibi. nu. 15.*
- Instrumentum & confessio non inducunt notorium parte opponente ibidem numero 21.*
- Instrumentum non presentatur si ab eius liquidatione appellatur ibi. nu. 22.*
- Instrumentum an possit presentari in ultimo peremptorio 8. p. 2. q. nu. 1.*
- Instrumentum esse liquidum debet precedere sententia ibi. nu. 19.*
- Instrumentum dicitur probatio probata ibid. nu. 61.*
- Instrumentum inliquidum an possit dici liquidum de consensu partium. 8. p. 3. q. nu. 1. & pag. 331. nu. 68.*
- Instrumentum non presentatur nisi per moram debitoris ibi. nu. 104.*
- Instrumentum inliquidum dicitur obligatio velata ibid. nu. 127.*
- Instrumentum pendente questione nullitatis an possit presentari 9. par. 7. q. num. 1.*
- Instrumentum esse liquidum debet ab initio constare ibi. num. 6.*
- Instrumentum in quo filiusfam. se dixit patrem fam. an sit validum 9. par. 8. q. num. 1.*
- Instrumentum an possit presentari contra debitorem cui fuit mota a 3. q. par. 10. q. num. 1.*
- Instrumentum presentatur contra debitorem lapsa termino in ipso appposito 9. par. q. 12. num. 14.*
- Instrumentum post 20. annos non exequitur iudex ad ritum 10. par. nu. 1.*
- Instrumentum an possit presentari ultra 20. annos per pactum 10. par. 1. quæst. num. 1.*

I N D E X.

- instrumentum liquidum an possit presentari contra herede[m].* 11. par. pri. 6.
 numero 1.
- instrumentum semper prasumitur verum ibi.* nu. 26.
- instrumentum confectum per procuratorem an possit presentari per dominum.*
 11. p. 2. q. nu. 1. & 6. q. n. 1. & 10. p. 4. q. n. 1.
- instrumentum confectum per procuratorem an possit presentari contra ipsum
 procuratorem ead.* p. 5. q. nu. 1.
- instrumentum an possit presentari contra pupillum vel dominum ead.* par. 7.
 quæst. nume. 1.
- instrumentum an presentetur contra syndicum, vel vniuersitatem* 11. par. 8.
 q. numero 1.
- instrumentum an possit presentari contra collegium ead.* p. 9. q. n. 1.
- instrumentum an possit presentari contra debitorem per heredem creditoris
 ead.* p. 10. q. n. 1.
- instrumentum an possit presentari contra filium fam.* 12. p. n. 12.
- instrumentum an presentetur contra personam cui debetur reuerentia ibidem.*
 numero 16.
- instrumentum an possit presentari per generum contra socerum* 12. par. pri. q.
 nume. 1. & nu. 4.
- instrumentum dotale solut. matr. an possit presentari ead.* p. 2. q. n. 1. & 2.
- instrumentum an possit presentari contra instrumentum clerici ead.* par. 4. q.
 numero 1.
- instrumentum debet presentari per personam, quæ se possit obligare, & se obli-
 get.* par. 13. n. 1.
- instrumentum quando nõ admittit probationem respicit exequutionem* p. 13.
 q. 1. numero 23.
- instrumentum an possit presentari a non obseruante contractum ead.* par. 3. q.
 numero 1.
- instrumentum ex communi practica debet presentari in carta de pergameno.*
 14. par. n. 1.
- instrumentum in carta de papiro de iure probat.* ibi. n. 2.
- instrumentum quare presentetur in carta de pergameno ibi.* n. 4.
- instrumentum an possit presentari in carta de bombice per pactum* par. 14.
 numero 1. 1.
- instrumentum sumptum de sumpto an possit presentari ead.* par. q. n. 1.
- instrumentum reassumptum auctoritate iudicis habet executionem paratam*
 ibid. nume. 2.
- instrumentum quod presentatur debet esse supra vnciam* par. 15. n. 1. & 2.
- intellectus Dom. Antonij Freccie ad hunc ritum* 3. p. n. 16.
- intellectus ad l. cum pater. §. fi. de leg. 24. p. n. 14.*
- intellectus ad Bar. in l. 1. de leg. 27. p. 2. q. n. 9.*

INDEX.

- intellectus contractuum baronum de fructibus feudorum* 7. par. 9. quest. numero 11.
- intellectus ad l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pac. 8. par. 3. q. n. 152.*
- intellectus ad l. si conuenerit de re iud. ibi. n. 158.*
- intellectus ad l. iudicem com. diui. ibi. n. 160*
- intellectus ad c. debitores de iur. iur. ibi. nu. 169.*
- intellectus auet. sacramenta puberum C. si adu. uendit. 9. p. 8q. nu. 16.*
- intellectus ad Bar. in l. consentaneum C. quomodo & quando iud. 9. p. 9. q. nu. 11. & 13.*
- intellectus ad Paulum de Castro in l. qui legati. ff. ut in poss. leg. ibi. nu. 16.*
- intellectus auet. qui semel C. quomodo & quando iud. ibi. n. 19.*
- intellectus ad l. quod si forte. §. 1. de sol. 9. p. 12. q. n. 20.*
- intentio contrahentium demonstratur ex uerbis contractus* 8. par. 3. quest. numero 63.
- interlocutoria qualiter fiat quando citatus super tenore instrum. uia ritus reputatur contumax. 4. conf. nu. 4.*
- interpretatio constitutionis Regni, per antiquos sapientes, qua tamen non fuit obseruata in causis fauorabilibus, sed obseruata in causis non fauorabilibus, propter negligentiam partis. ut ibi. R. 28. n. 7*
- interesse non potest peti ad formam ritus* 3. p. 5. d. nu. 11. fallit in conuento numero 12.
- interrogationes sunt pro litis contestatione.* 4. p. 9. d. n. 60.
- interrogationum praxis quod primo collegatur instrumentum ab uno ex fisci patrono* 4. p. 9. d. n. 61. de inde *Audiantur aduocati fisci* nu. 62. *postea aduocati creditoris* n. 63. *postea aduocati debitoris* n. 64. deinde *seratur iuramentum utrique corporale* numero 65. *ad sancta dei euangelia* numero 66. *proinde interrogetur debitor si habet instrumentum pro uero* nu. 67.
- intrans monasterium & subito factus Abbas presumitur eo animo intrasse.* 7. par. 7. q. nume. 16.
- introducitis pro forma pars non potest renunciare* 8. p. 3. q. n. 97.
- inuentarium an valeat si omittatur signum crucis* 4. p. n. 7.
- inuocatio dei requiritur in principio instrumenti* pr. par. numero. 2. & *confi. p. numero 5.*
- iudex ad contractus qui sint p. p. 4. d. n. 20. non requiritur ubi non potest haberi.* ibi. est de *substantia instrumenti* ibidem numero 10. & *confi. pri. numero 11.*
- iudex si sciat instrumentum esse publicum an admittat* 3. p. n. 9.
- iudex ex officio an poterit obycere contra instrumentum* 7. part. 2. quest. numero 1.
- iudex debet tantum petenti impartiri suum officium* 7. p. 2. q. numer. 3. & 9. part. 7. q. n. 45.

I N D E X.

- iudex debet cuncta rimari ead. par. 2. q. nume. 15. & veritatem inuestigare & q. numero 4.*
- iudex debet pronuntiare super meritis causæ 8. p. 2. q. n. 26.*
- iudex debet declarare super recusatione ibid. n. 27. vel si aliquis est hæreticus n. 28. & declarare pœnam incursum nu. 29. 31. 33. 35.*
- iudex debet pronuntiare super notorio sic esse ibi. n. 36.*
- iudex non debet statim auditis partibus pronuntiare ibi. n. 41.*
- iudex in iudicando sequitur conventionem partium 8. part. 3. quæst. numero 10. 11. & 12.*
- iudex indebito in liquido non potest incipere a captura ibi. nu. 129.*
- iudex per sententiam de iniusto facit iustum ibi. n. 134.*
- iudex quomodo procedat si partes volunt procedere de plano ibi. n. 135.*
- iudex in iudicando qualiter procedat ibi. n. 147.*
- iudex quis in causa propria esse non debet ibi. nu. 157.*
- iudex primo electus non debet relinquere 9. p. 9. n. 3.*
- iudex an possit præuenire debitorem ne soluat 9. p. 12. q. n. 1.*
- iudex de illicito facit licitum ibi. n. 11.*
- iudex potest impedire solutionem faciendam creditori ibi. nu. 16.*
- Iudex solet a præceptis frequenter incipere ibi. nu. 20.*
- Iudex ecclesiasticus an possit prohibere laico ne procedat ad interrogationem instrumenti 9. p. 13. q. nu. 1. & 2. & apud gagliar.*
- Iudex laicus tenetur sibi obedire, ubi vertitur periculum animæ ibi. numero 3. & 4.*
- Iudex exclusa parte non dicitur exclusus. 9. par. 7. q. nu. 43. & nume. 44*
- Iudex ecclesiasticus an possit inbibere laico si debitor petit absolutionem a iuramento. 9. p. 14. q. n. 1. et vide apud gagliardum. Et potest adiri quando principaliter agitur de dote. R. 5. nu. 2.*
- Iudex ex officio potest examinare testes p. 16. q. 3. n. 3.*
- Iudæus an possit presentare instrumentum par. 13. q. 2. nu. 1.*
- Iudæus est de populo, & uiuit secundum ll. Romanorum ibidem numero 2. & 3.*
- Iudæus habet filios in potest. ibi. nu. 4.*
- Iudæus potest esse procurator Christiani. ibi. n. 6. & de Iudæis vide Affli. decis. 214. & 151.*
- Iudicium de eius substantia quæ requirat. 3. par. nu. 24.*
- Iudicium dicitur contractus inter partes. 8. p. 3. q. nu. 20.*
- Iudicium non datur de futuris. 9. par. 1. q. nu. 32.*
- iudicium idem est de specie, quod de genere. 9. p. q. 15. nu. 2.*
- iudicium lite contestata dirigitur ad heredem. 11. p. 1. q. nu. 22.*
- iudicium criminale non teneatur per procuratorem ead. p. 3. q. nu. 4.*
- iudex & Tabellio an utroque officio fungi possit p. p. 4. d. n. 22. & R. 22. n. 5.*

I N D E X.

- iudicis incompetencia impedit carcerationem* 5. p. 23. d. nu. 40.
- iudicis recusatio in promptu causa probata impedit carcerationem* 5. p. 24. d. nume. 41.
- iudicis preceptum de non soluendo impedit carcerationem* 5. p. 25. d. nu. 42. nisi sit dolose suggestum nu. 43.
- iudicium executionis instrumentorum ad formam ritus est extra ordinariū* 4. p. p. d. nu. pri. ratio nu. 2.
- iudicio ordinario cepto an possim redire ad iudicium extra ordinariū ad formam ritus nostri.* 4. p. p. d. nu. 3.
- iudicium captum cum principali non potest mutari contra fideiussorem* 2. p. 27. d. num. 111.
- iudicium pacto priuatorum non aufertur.* 8. p. 3. q. n. 100.
- iudex non debet animum nec potestatem suam alligare ad unam speciem probationum tantum.* R. 18. n. 9
- iudex debet semper ueritatem inuare, & ad lucem perducere.* Rub. 18. num. 11.
- iudex debet probationes ueritate ampliare, & fouere, ut salua sint.* Rubr. 18. nu. 12.
- iudex an possit condemnare debitorem ad soluendum per sententiam diffinitiuam uirtute protocolli? ut in casu ibi late proposito.* R. 16. n. 49
- iudex potest stipulari pro notario dum contrahit, & unus pro alio scribit in protocollo, & datur fides illi protocollo, pro quo scribit, mortuo eo, quia sunt collegæ in conficiendo instrumento.* R. 22. nu. 7
- iura publica nunquam ueniunt in generalitate, quando generalitas est damno-
sa publico.* R. 10. n. 4
- iura publica, nunquam ueniunt in generali arbitrio.* R. 10. n. 5
- iura incorporalia prescribuntur longo tempore, sicut ipsa bona uel ipsa iura.* R. 27. n. 9.
- iura loquentia de personis, & causis fauorabilibus, possunt adaptari mulieribus, si in eis constitutio regni, Baiulos, locum habeat.* R. 28. n. 15
- iure cautum est, quod dos naturali æquitate fouetur, & est de bono, & æquo.* R. 13. n. 18.
- iure gentium cautum est, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum.* Rub. 18. nu. 3.
- ius quod in uno statuitur, & in eius simili statutum censetur.* R. 7. n. 16
- iuris ordo non potest præteriri* 8. p. 3. q. nu. 137.
- ius suum non potest alicui tolli per constitutionem principis, sicut nec per statutum.* R. 8. n. 3
- iura quando faueant actori* 8. p. 2. q. nu. 6.
- iura publica non recipiunt augmentum, aut diminutionem* 10. par. 1. q. num. 5.

INDEX.

iurans potest conueniri coram episcopo ratione iuramenti 11 p. 1. q. numer. 8.

Et apud gagl.

iuranti se non inuenire fideiussorem creditur 9. par. 6. q. nu. 2.

iuratoria cautio quando non procedat. ibi. nu.

iuramentum si non probatur non presumitur. 6. p. nu. 16.

iuramentum delatum de consensu partium decidit controuersiam. 8. par. 3. q. nu. 55.

iuramentum partis attenditur in his quæ sunt leuis præiudicij. 6. par. 6. q. numero 3.

iuramentum non operatur quod falsum sit uerum. 9. p. 8. q. nu. 15.

iuramentum non tollit beneficium ne quis teneatur in quantum facere potest sed requiritur absolutio 5. p. 30. d. nu. 48. *nec immutat naturam contractus* 4. consi. nu. 69.

iuramentum suppletorium, licet non sit deserendum nisi scienti veritatem, sufficit quocunque modo ille nouerit veritatem, ut possit illam asserere. Rub. 19. numero 50

iuramentum seruandum est quando seruari potest sine interitu salutis æternæ ibi. nu. 20.

iuramentum habet uim expressi. 9. p. q. 15. nu. 4.

iuramentum non trahitur ad cogitata ibi. nu. 8.

iuramentum debet esse in fauorem illius pro quo interponitur. 11. p. nu. 2.

iuramentum adhæret spiritualitati. ead. par. 1. q. nu. 6. *Et apud gagliardum* in §. 2.

iuramentum simplex defuncti trahitur ad heredem ibi num. 14. *apud gagl.* & consi. 3. n. 2. & 3.

iuramentum habet executionem paratam. par. 12. numer. 6. & p. p. 11. d. num. 73.

iuramentum dicitur releuatio ab onere probandi. par. 16. q. 2. nu. 2.

iuramentum numquam desertur ut quis teneatur ad pœnam ibidem numero 7. & 8.

iuri de futuro an renunciatur 9. par. 1. q. nu. 31. & 37.

iuri prohibitio non renunciatur. ibi. nu. 33. & 10. par. 1. q. nu. 3.

ius canonicum attenditur in causis clericorum in utroque foro par. 13. 1. q. num. 17.

iustitia contractus deficit, deficiente probatione substantiali. R. 11. n. 6
iustitia distribut. & commutat. uoluntaria & inuoluntaria in præfat. Pandi.

L

L *ici debent obedire, non obtemperare clericis.* p. 13. q. 3. nu. 12.

L *atomia quid.* 4. p. 11. d. n. 74.

L *auda arbitrorum, & statuta non debent retardari exequi.* 9. par. q. 7. n. 17

Leg.

I N D E X.

- Legatarius debet accipere rem legatam de manu hered̄is quando testator aliter non dixit* 8.p.3.q.num.3. Et potest petere execut. ad for. Rit. 2. p. 8. d.nu.15. & 16.
- Leges, & canones subsunt Imperatori, & Papæ.* 8.par.3.q.nu.75.
- Lex debet imponi uerbis, & non rebus.* 3.p.nu.289.par.3.q.nu.22.
- Lex loquens per uerbum præcise quomodo intelligatur* 7.p.q.2.nu.2. & 9.p. q.3.nu.2.
- Lex noua quando loquitur in correlatiuis qualiter procedat.* 8.par.q.2. numero 2.
- Lex etiam dura debet seruari.* 8.p.3.q.num.68.
- Lex refertur ubi eius uerba adaptantur ibi.* nu.136.
- Lex ubi resistit consensus partium nihil operatur ibi.* nu.139.
- Lex si abstrahat potentiam arguit impossibilitatem.* 9.p.3.q.nu.17.
- Lex generaliter lata non debet trahi ad iniuriam alicuius.* 9.p.q.7.nu.23.
- Lex quod non dicit nec nos dicere debemus.* ibidem nume. 39. & 11. p. q.2. nume. 3.
- Lex quod negat pars non affirmat ead.* par.q.8.nu.9.
- Lex facilius in iuramento assertorio præsumit fraudem* ibid. nu. 17.
- Lex quod omisit uidetur neglexisse.* 9.p.q.12.nu.19.
- Leges non corriguntur nisi expresse dicatur.* R.3.n.16
- Lex generalis mitigatur ut ad pia non extendatur.* R.13.n.22
- Lex restringitur, ne quis locupletetur cum aliena iactura.* R.18.nu.6
- L. fin. C. de edicto diui Adriani tollendo* 2.p.4.d.nu.5.6.d.nu.10. & 11.6. d.nu.12.
- L. querelam. C. de falsis.* 3.p.2.d.nu.3.
- L. si constante soluto matrimonio remedium non potest experiri ad formam huius ritus* 3.p.15.d.n.41. nisi expresse esset dictum in instrumento nu.43. ubi tamen statutum diceret quod instrumentum dotale exequatur tunc posset experiri nu.42.
- L. optimam. C. de contrahenda stipulatione* 3.p.20.d.nu.57.
- L. diffamari C. de ingenu. & manumiss.* 3.p.2.d.nu.6.4.p.19.d.nu.111. cum quatuor seq.
- L. uniuersa. C. de precibus imperatori offerendis.* 4.p.19.d.num.118.
- Liber extimi* p.p.8.d.n.59.
- Libellus referens instrumentum est incertus donec exhibetur relatum* 3.p. 20.d.nu.55.
- Libellus dicitur de substantialibus iudicij.* 8.p.3.q.n.49.
- Liber homo non recipit extimationem,* ibi. n. 38.
- Libri camporum in quibus aliquid reperitur scriptum pro tertio, qui artem exercet publicam, faciunt semiplenam probationem, quando sunt litterarum comparatione, uel testibus comprobati, quod sint manu illius scripti.*
Rubr.

I N D E X.

- Rubr. 18. numero 17.
- Liberum arbitrium licet non possit præscribi, tamen ubicunque liberum arbitrium producit causam & ius agendi, tunc liberæ facultati præscribetur. R. 27. n. 7.
- Limitatio ad dicta Pauli de Castro. in l. peto. §. fi. de leg. 2. §. par. quæst. 3. nume. 16.
- Litura uide in uerbo Inductio.
- Liquidationis etymologia 3. p. 21. d. nu. 63.
- Liquidationis multa uide in breui practica Dom. Ant. a Canar. pag. 294. & pag. 590.
- Liquidatio potest fieri per omne genus probationis. 8. p. q. 1. nu. 3.
- Liquidatio idem operatur, quod purum ab initio. 8. p. q. 1. nu. 19.
- Liquidatio requiritur ante executionem. 9. p. q. 7. nu. 37.
- Liquiditas instrumenti dicitur de forma presentationis. 8. p. 3. q. nu. 94.
- Liquidum pronomen unde deriuetur. 7. p. nu. 9.
- Liquidum an dicatur quod apparet ex actis. 8. p. q. 1. n. 39.
- Liquidum dicitur quod sine mora probatur. 8. par. q. 2. nu. 3.
- Liquidum, & apparere liquidum paria sunt. 9. p. q. 7. nu. 28.
- Liquidatio instrumenti seu interrogatio qualiter fiat. 4. consi. nu. 47.
- Liquiditas instrumentorum duplici modo consideratur. 2. consi. num. 1. & pag. 312. nu. 32.
- Liquidum idem est quod clarum & certum 3. p. 21. d. nu. 63.
- Liquidatio apud Romanos 3. p. 21. d. nu. 64.
- Liquidum quot modis dicatur 3. p. 21. d. nu. 66.
- Liquidum dicitur quod breui est liquidandum 3. p. 21. d. nu. 68.
- Liquidatio an possit fieri in processu in regno quod non 3. p. 21. d. nu. 69. fallit nisi petita esset executio liquidatis liquidandis nu. 70. & in liquidatione interesse nu. 71.
- Liquidatio fit sine ordine iudicij 3. p. 21. d. nu. 76.
- Locus instrumenti celebrati an de consuetudine omitti possit? p. p. 3. d. n. 17. Et consi. 1. nu. 10. & p. p. 10.
- Locans dicitur factum promittere. 7. p. q. 9. nu. 3.
- Locans aliquam rem ad duo tenetur ex parte sua ibi. nu. 4. & nu. 6.
- Locator debet tradere possessionem rei locatæ ad hoc ut agere possit ad pensionem ibi. nu. 2.
- Locupletari cum aliena iactura non licet. 8. p. 3. q. nu. 40. & nu. 142.
- Longeuus usus causarum an sit seruandus. p. 15. nu. 10.

M

Magistratus antequam confirmet tutorem debet pronunciare illum fore
Midoneum par. 8. q. 2. nu. 18.

Magna

I N D E X.

- Magna curia vicaria est caput omnium curiarum & eam omnes sequi tenentur.* p. 15. nu. 3.
- Maiores est uirtus expressi, quam taciti.* p. 7. q. 2. nu. 18.
- Malitiam hominum obuiari reip. interest.* par. 9. q. 3. nu. 14.
- Mandatum superioris excusat quem a pena & mora.* 9. par. q. 12. nu. 13. & 11. p. q. 3. n. 6.
- Maritus presumitur non duxisse uxorem sine dote promissa.* R. 12. n. 5.
- Maritus debens lucrari tertiam partem dotis, lucratur tertiam partem dotis presumptiuam sicut liquidam.* R. 13. n. 7.
- Mater ut admittatur ad accusandum pro filio debet primo se probare matrem.* 5. par. nu. 19.
- Materia non est danda fraudibus.* 8. p. 3. q. nu. 149.
- Matrimonia, licet possint esse sine dote, tamen quia dos est consecutiuam matrimonij, frequenter matrimonia fiunt cum dote.* R. 12. n. 4.
- Matrimonium an probetur per instrumentum dotis.* 3. p. 11. d. n. 27.
- Melius est rei incumbere, quam actioni.* 7. part. q. 3. n. 20.
- Membrorum suorum nemo dicitur dominus ibi.* nu. 107.
- Mendacium in dubio non presumitur.* 9. p. q. 8. n. 51.
- Mensis, & dies debent poni in instrumento.* 1. par. nu. 7.
- Mentiens se non esse talem qualis est tenetur probare.* nu. 5.
- Merita non expressa non presumuntur, & quando secus.* 9. par. quæst. 8. numero 19.
- Mera facultati non prescribitur.* R. 27. n. 6.
- Meridies feriatur.* 4. p. 4. d. nu. 43. & quare n. 44.
- Metus exceptio promptim probata impedit Carcerationem.* 5. par. 22. decl. num. 39.
- Metam statuti excedere non licet.* R. 19. n. 31.
- Milites non possunt carcerari.* 4. q. 11. d. n. 84.
- Minimum debitum non potest peti ad formam Ritus.* 3. p. 4. d. num. 9. & quid sit minimum debitum. n. 10.
- Minores an carcerari possunt.* 4. p. 11. d. nu. 82.
- Minores complectuntur in Ritu nostro.* 2. p. 16. d. nu. 26.
- Minores iurantes se maiores obligantur etiam sine tutoris uel curatoris Auctoritate.* 2. p. 16. d. nu. 27.
- Minores 25. annorum maiores 18. etiam in regno restituuntur in integrum.* 2. p. 16. d. nu. 28.
- Minores 25. annorum & maior 18. an possit esse tutor in regno.* 2. p. 16. d. n. 29. & 31.
- Minor 25. annorum & maior 18. an possit obligari in actis curie sine tutoris uel curatoris auctoritate.* 2. p. 16. d. nu. 20.
- Minor per restitu. in integr. non poterit facere resumenda instrumenta, si mortui fuerit.*

- fuerint omnes testes, per constitutionem regni Baiulos, & ratio ibi, & ibi etiam opin. contraria aliorum. R. 28.n.9
- Minor habens curatorem, contrahens tamquam non haberet inutiliter contrahit. 9.p.q.8.nu.4.
- Minor negans se minorem ratione mendacij non iuuatur restitutione in integrum ibi.nu.6. & 23.
- Minor de consensu partis an possit contrahere sine propinquis ibi.nu. 10.
- Minor intercedens animo decipiendi non iuuatur uelleiano ibi.nu. 24.
- Minor in delictis non gaudet restitutione in integrum. ibi.nu.32.
- Minor an possit presentare instrumentum. p. 12.nu.2.
- Monasteria, & vniuersitas quomodo liquident instrument. 3. consi. numero 10. 11. & 12.
- Mora non contrahitur ubi debitum est inliquidum octaua part. q. tertia numero 102.
- Mora an possit purgari in terminis huius ritus p. 17.nu.2.
- Moratoria seu guidaticum impedit carcerationem 4. consi. n.66. Et moratoria principis quando sortiatur effectum. nona part. q.3.n.3.
- Mulier tractans de repetitione dotis vult experiri in foro ecclesiastico vim protocollis, quia non habet instrumentum, & omnes de protocollo sunt mortui, in quo foro cum agatur de re pia non habet locum constitutio regni, baiulos, an possit hoc facere? & post multa concludit quod sic, vide ibi. R. 5.n.1
- Mulier mortuo viro, volens dotes suas consequi, petens resumere, in publicam formam contractum dotalem: ex protocollo notarij prædefuncti, mortuis testibus, iudice, & notario, & probans per samam quod fuit contractum matrimonium, & quod fuit dotata à patre, an debeat audiri. R. 12.nu. 1
- Mulier, petens resumere debere, in publicam formam instrumentum dotale, in quo omnes mortui sunt, scilicet notarius, testes, & iudex: pro iustificatione produxit instrumentum in publicam formam, continens diuisiones bonorum inter quondam eius virum, & eius fratrem, in quo continetur quod tempore diuisionis habuit certam pro restitutione dotis vxoris suæ, an ex hac sola probatione possit instrumentum dotale resumere? quod sic, vt ibidem. R. 14. numero 1.
- Mulier honesta aetrix seu conuenta debet personaliter comparere in propinquo vi ecclesia magnæ curiæ tempore vocationis, sed monialis agens non cogitur exire de monasterio causa honestatis. nu. 7. & 8.
- Mulier contumax qualiter carceretur. nu. 43. Et 4.p. 11.d.n.81.
- Mulieres includuntur in ritu nostro 2.p. 18.d.nu. 45.
- Mulieres non obligantur sine mundualdo 2.p. 18.d.num. 45. debet interuenire in ipso contractu nu. 51. modo iure longobardo viuat idque probetur num. 52. fallit in iudicio ubi tamen sufficit interuenisse post litis contestationem nu. 53. Fallit in puella quæ est sub tutore nume. 54. Fallit etiam in monialibus

I N D E X.

bus 3. ordinis & oblati numero 55. in hermafroditis numero 56. & pupillus potest exercere mundium cum autoritate tutoris nume. 57. neque mulier erit alterius mulieris mundualda nu. 58. neque banditus potest esse mundualdus nu. 59. & idem quoque est in mulieribus quæ non uiuunt iure longobardo sed nuptæ sunt eo iure uiuentibus nu. 60. Atque fallit in electione mundualdi nu 61. & si mundualdus recusat exercere mundium nu. 62. uel si est absens nu. 63. fallit in iudicijs criminalibus nu. 64. potest suscipere procuracionem absque mundualdo nu. 65. Fallit tempore pestis num 66. uel quando mundualdi haberi nequeunt nu. 67. & in tradiuione possessionis nu. 68. Fallit in querendo iure nu. 69. in matrimonio contrahendo nu. 70. in dotes constituendas num. 71. in contractibus ad pias causas nume. 72. in ingressu monasterij nu. 73. in obligationibus ex delicto uel quasi nu. 74. quando contrahit per procuratorem nume. 75. quando contrahit alieno nomine nume. 76. ad eius utilitatem num. 77. si cum patre contrahit uel matre nu. 78. quid si contrahit cum mundualdo nu. 79. fallit in quasi contractu. n. 80. quid in distractu num. 81. quid item in renuntiatione num. 82. An possit consentire sine mundualdo nume. 83. quid in donatione causa mortis nume. 84. quid in testamento & eius reuocatione nume. 85. An requiratur expressus consensus numer. 86. Fallit in compromisso nume. 87. & in obligationibus iure iurando firmatis nu. 88.

Mulier negans se heredem cum sit, non gaudet beneficio senatus cons. 9. p. q. 3. nume. 30.

Mulier non negat quod est ad se reuersurum 7. p. q. 5 n. 5.

Mulier non petit dotem ex instrumento promissionis si præcedat instrumentum confessionis 7. p. q. 7. nu. 8.

Mundus Muliebris 2. p. 18. d. nu. 46.

Mundium Muliebre. 2. p. 18. d. nu. 48.

Mundualdus 2. p. 18. d. nu. 49.

Mundualdi latine Appellantur tutores 2. p. 18. d. nu. 49.

Mundualdi Apud Romanos 2. p. 18. d. nu. 49.

Mundualdi qui sint 2. p. 18. d. nu. 50.

Mutanda non sunt, quæ antiquam habuerunt obseruantiam. 3. part. quæst. 2. nume. 59.

Muti comprehenduntur in ritu. 2. p. 2. d. nu. 92.

N

Negatio testis non minuit fidem instrumenti.

R. 24. nu. 7

Nemo sibi met potest imperare.

R. 7. n. 11

Nemo præsumitur iactare suum.

R. 13. n. 8

Nomen Regis requiritur in instr. uel Imperat. in terris imperij, et Pape in terris ecclesie p. cons. nu. 7. & p. p. nu. 6.

Notæ

I N D E X.

- Notæ non faciunt plenam fidem nisi sint coram testibus recitatae, quia ex eis tñe sumitur fides post publicationem notarij, non tamen quando non sunt recitatae.** R. 18. n. 27
- Notæ si facta probatione quod sint in libro notarij scriptæ, & quòd sit eius propria manus & fuerit bonæ famæ, poterit ex eis fides per iudicem assumi loco duorum testium requisitorum per constitutionem regni baiulos. ratio ibi.** Rub. 18. nume. 45
- Notæ factæ per notarium, qui deinde fuit effectus iudex ad contractus, possunt resumì per alios notarios, cum auctoritate iudicis, mortuo eodem notario.** Rub. 22. nu. 1
- Notarius public. requiritur in stipulat. contractus p. confi. nume. 11. & p. p. numero 11.**
- Notarius debet esse rogatus de confectione instr. & sibi creditur de rogatione p. conf. n. 16.**
- Notarius dicitur iudex cartularius R. 11. nu. 11. & R. 19. num. 21. & p. p. 4. d. nume. 20.**
- Notarij Nomen & cognomen in instrumento p. p. 9. d. num. 69. nomen & cognomen contrahentium nu. 70. nomen & cognomen testium n. 70. Et. p. p. nu. 15. & 4. p. nu. 2.**
- Notarij auctoritas, probatur per multitudinem scripturarum ipsius, in iudicio productarum.** R. 3. nu. 22
- Notarij deputati sunt ad scribendum instrumenta publica, & de partium voluntate assumpti.** R. 19. nu. 22
- Notario non est credendum cum est quæstio an contractus intercesserit, an uero à contractu sit recessum.** R. 33. nu. 5
- Notario, aliquid dicenti, vel scribenti de instrumento creditur.** R. 20. nu. 16
- Notario creditur de cancellaturis, si de eis faciat mentionem.** R. 20. nu. 16
- Notario, creditur de inscriptione testium in instrumento, vel protocollo scriptorum, quia instrumentum tot testium uicem obtinet, quot in eo sunt descripti.** R. 24. nume. 6
- Notarius debet scribere, & legere rogatum partibus, & testibus, alias instrumentum est nullum, & punitur de falso.** R. 1. n. 2
- Notarius debet esse creatus a Rege. p. p. nu. 19.**
- Notarius debet esse uasallus, & de demanio regis p. 2. n. 1.**
- Notarius uasallus baronis an possit contrahere in terris demanij ibidem numero 2.**
- Notarius vnius loci non potest in alio contrahere p. 3. n. 4.**
- Notarius debet facere instrumenta secundum iuris regulas ibidem nu. 3.**
- Notarius punitur de falso si omittit solemnitates iuris ibi. nu. 4.**
- Notarius adnotando nomina testium significat eos fuisse rogatos ibidem numero 13.**

I N D E X.

- Notarius iurat non scribere instrumenta in carta de papiro part. 14. numero 13.
- Notarius cum extendit clausulas non potest extendere iuramentum par. 6. numero 17.
- Notarius non potest suam abbreviaturam extendere circa substantiam negotij, potest tamen exprimere intellectum contrahentium, dummodo non exprimat aliud quam viderit, & audiverit, & ut ibi, nec per hoc sumptum dicitur falsum. R. 2. nu. 1
- Notarius non potest aliquid addere abbreviaturæ factæ à contrahente scribente, uel subscribente. R. 2. nu. 5
- Notarius potest extendere abbreviaturam in forma communi (salua substantia veritatis) si ei commissum fuerit per partes. R. 2. nu. 4
- Notarius potest extendere ex sua discretione, ut ibi. R. 2. nu. 5
- Notarius an possit in publicam formam resumere instrumentum contractus, in quo, ex protocollo apparet talis clausula, de voluntate partium quod ipse notarius posset resumere, unum, duo, & plura instrumenta, parte citata, uel non, iudice, & omnibus testibus viventibus, vel mortuis, & ut ibidem. R. 4. nume. 1
- Notarius de instrumento rogatus si moriatur, & propter eius mortem non fuerit instrumentum sumptum, tunc illud protocollum per se non facit plenam fidem: quia per mortem notarij, eius fides facile perit. Rub. 18. numero 25.
- Notarius tunc dicitur publicasse instrumentum quando signum apponit, vel quando subscribit se publicasse. R. 18. nu. 32
- Notarius si scripsit instrumentum & dubitatur de aliquo errore, probabitur per ostensionem protocolli si extat protocollum: quia ex illo verificatur instrumentum extensum, quod intellige ut ibi. R. 18. n. 38
- Notarius an possit alij committere resumptionem instrumentorum suorum. R. 21. nume. 1
- Notarius assumptus ad iudicaturam remanet in statu primo notarius. Rub. 22. nume. 2
- Notarius si effectus sit monachus, & partes velint resumere facere instrumenta ex protocollis suis, an cogatur illa edere? R. 23. nu. 1
- Notarius, factus monachus, non potest cogi conficere instrumenta de nouo, quæ alias essent nulla, ideo debet se abstinere. R. 23. nu. 2
- Notarius qui negat se recordari de rogatu, mala fide tenetur de falso, secus si bona fide idem in teste. quia multi ex infirmitate habent malam memoriam. R. 24. nume. 3
- Notarius si diceret quod testis fuit rogatus in instrumento, & testis diceret contrarium creditur notario. R. 24. n. 8
- Notarius, qui confecit instrumentum si est persona suspecta, & vnus testis con-
tradi-

- tradit instrumento, ista dua probationes imperfecte, faciunt unam perfectam contra instrumentum. R. 24. nu. 10
- Notarius tenetur apponere in instrumento ea, quae sunt de natura contractus, etiam si non sint dicta, & ea, quae solent apponi. R. 29. nu. 3
- Notarius non ponens in instrumento clausulas, secundum quod moris est, potest puniri de falso. R. 29. nu. 4
- Notarius qui dedit parti instrumentum defectiuum, si uiuit tenetur iterum perficere, & dare parti. R. 29. n. 5
- Notarius si legauerit usufructum omnium bonorum suorum, id quod percipitur ex protocollis, non est usufructuarius: cum exemplatio fiat tantum semet, nisi expresse legaret usufructum protocollorum suorum, & ut ibi et videas ibi opin. Bald. & Imo. in contrarium. R. 31. n. 7
- Notarius si facit instrumentum falsum peccans in forma intrinseca, quia non habet nomen Imperatoris, vel nomina testium, non incidit in penam falsi. secus si peccaret in forma extrinseca. ut ibi. R. 32. n. 9
- Notarius si dixerit, cancellatum, quia scriptum per errorem, vel quia soluit, quod partem, cui non est satisfactum non est soluta obligatio. Rub. 33. numero 8
- Notarius, qui non posuit substantialia in instrumento vel examinauit testes non dato iuramento vel parte absente, vel potest didicita, & testificata, an sit puniendus de falso. R. 32. n. 1
- Notarius, si ex errore, vel culpa, amiserit substantialia instrumentorum, & pars lesa fuerit, tenetur ad interessere. R. 32. n. 6
- Notarius conficiens instrumentum de iure, inualidum, vel falsum, tenetur pena falsi. R. 32. n. 7
- Notarii prudentes quid circa instrumenta faciant. R. 25. n. 5
- Nullitas instrumenti, & citationis apparens in promptu potest allegari per procuratorem in causis instrumenti via ritus 4. consi. nu. 28. & 30. 5. p. 21. d. numero 37.
- Nullitas opposita suspendit si requirit altiore indaginem 9. par. 7. qu. 38. titio. numero 7.
- Nullitas euidens non dicitur exclusa a statuto, & quid si non offertur in promptu. 9. p. 7. q. n. 11. 12. & 22.
- Nullus dicitur sine peccato p. 5. n. 7.
- Nullitas contractus non impedit quin instrumentum exequi possit ad formam ritus. 3. p. 18. d. nu. 47. fallit si nullitas esset ex impossibilitate naturae uel iuris nu. 50. uel si appareret ex instrumento nu. 51. uel si peteretur exequutio ex instrumento & confessione simul. nu. 52. idem esset si statutum loqueretur de debito nu. 48. uel reuiceret omnem nullitatem nu. 49.
- Nuntij nomen in citatione exprimendum 4. p. 2. d. nu. 10.
- Nuntius ab officij primordio iurare debet 4. p. 3. d. nu. 21.

- O**bligaciones receptæ in iudicio habent exequutionem paratam calore iudicij 3.p.14.d.n.35.
- Obligaciones habent exequutionem paratam modo fiant iudice præfente 3.p.14.d.nu.36. uel mandante num. 37. neque obstat si fumuntur extra locum iudicij. nu. 38.
- Obligaciones sine testibus an ualeant. p.p.6.d.nu.39.
- Obligatio sine testibus ualet si postea apparet iudicis præfentia uel mandatum p.p.6.d.nu.40.
- Obligatio absque testibus iudice absente neque mandante an recipi ualeat anq; in id consuetudo subsistat p.p.6.d.nu.41.
- Obligaciones continentes pactum nudum habent exequutionem paratam 3.p.13.d.nu.31.
- Obligaciones sine causa habent exequutionem paratam 3.p.14.d.nu.34. intellige in confessione secus in promissione nu. 39.
- Obligatio potest exequi contra hæredes debitoris. 2.p.3.d.nu.8.
- Obligaciones exequi possunt ad formam ritus. p.p.20.d.nu.98.
- Obligatio opposita aduersus carcerationem ad formam ritus impedit eam 5.p.9.d.nu.10.
- Obligatio, quæ fit cum scriptura, & sine scriptura, est eiusdem effectus, quia fides, non scriptura, est seruanda. R.17.nu.13
- Obligatio rerum feudalium facta pro dote, cum assensu Regis, & instrumentũ publicum insertum cum assensu, facit fidem, & poterit resumĩ instrumentũ dotis. R.17.nu.26
- Obligatio de pœna inest præuentioni ibi. nu. 26.
- Obligatus dicitur qui in fraudem dissimulat 9.p.8.q.nu.28.
- Obligatio debitoris regulatur a dispositione superioris cad. p. q. 12. nu. 15.
- Obligatio defuncti uadit ad hæredem 11.p.q.1.nu.15.
- Obferuatio Tabellionum inscribendi testes clericos in instrumentis. p.p.6.d.nu. me. 35.
- Obferuatio regni publicandi mortuorum Tabellionum scædas absque citatione & causæ cognitione. p.p.8.d. nu. 47.
- Officium iudicis si prompte doceatur impedit carcerationem ad formam ritus 5.p.6.d.nu.54.
- Officialis unus si prohibeatur, ceteri non uidentur prohibiti. R.7.nu.3
- Officium notarij est contra ius, ut credatur cartæ animalis mortui, sine adminiculo. R.19.nu.44
- Officium iudicis, quo petuntur instrumenta resumĩ, præscribitur spatio 30. ann. sicut communiter aliæ actiones personales. nam officium iudicis actionis uerbo continetur, & operatur id quod actio. R.22.n.2
- Officium

I N D E X.

- Officium iudicis quandoque tenet realitatem, quandoque personalitatem.* Rub.
27. nu. 10.
- Omissum in statutis pœnalibus, nos non debemus supplere.* R. 19. n. 39
- Omissum a constitutione principis odiosa, pro omisso habetur.* R. 19. n. 47
- Omnia quæ sunt Statuta ad solennitatem formalem actus pro bono publico sunt
introducenda, cui solennitati, uel formæ bonum publicum continenti, non po-
test pacto partium derogari.* R. 4. n. 5
- Omnis solennitas a Statuto inducta est iuris publici.* R. 4. n. 4
- Omnis scriptura, regulariter fit ad probandum, & demonstrandum.* Rub.
17. n. 12.
- Opiniones uariæ circa abbreviaturas, & protocola, an & quando faciant fi-
dem.* R. 18. n. 42
- Opin. auctoris quando instrumentum esset in manu creditoris, & reperiretur
quietatio in protocollo.* R. 30. nu. 7
- Oppositum in opposito idem operatur quod propositum in proposito* 9. p. 3. q.
nu. 21. & q. 12. nu. 10.

P

- P** *Actum nudum parit actionem si ei apponitur iusurandum* 3. p. 13. d.
nu. 30.
- Pactum uelatum requirit declarationem iudicis* 8. p. 2. q. nu. 21.
- Pactum quod testi non iurato credatur an ualeat* 8. p. 3. q. num. 23. & 163.
quod credatur uni. ibid. n. 28. pactum æquiparatur sententiæ. ibid. num. 80.
quod debitor teneatur in quantum potest, ualeat. ibid. n. 35. pacta seruari est
constitutio diuina. ibid. nu. 76. quod instrum. habeat executionem paratam
ualeat. ibid. nu. 56. quod debitor carceretur an ualeat. ibid. num. 105. &
106. contra leges & bonos mores non ualeat. ibid. nu. 140. & 141. quod
peremptio instantiæ non possit allegari quo ad indicem non ualeat. ibid. num.
143. pactum intelligitur secundum naturam contractus. ibid. nu. 174. an
ualeat, quod actio competat ex iusto quando uenditor agit. 9. p. 2. q. nu. 1.
ualeat, quod contractu firmo remanente actio non nascatur. ibid. nu. 10. quod
debitum petatur non obstante præscript. ibi. nu. 4. quod solutio non possit
probari nisi certa qualitate an ualeat 16. p. 4. q. n. 1.
- Pactum sine causa cui ad ponitur iusurandum parit actionem* 3. part. 14. d.
nu. 33.
- Pactum statim hærens instrumento non exequitur ad formam Ritus* 3. p. 16.
d. n. 46.
- Pactum nouum in promptu probatum impedit carcerationem* 5. p. 14. d. num.
26. etiam si instrumentum esset iuratum & pactum nequaquam, modo
ne fiat in continenter postea nu. 27. etiam si fieret ad effectum agendi num.
28. sal-

I N D E X.

28. fallit in pacto de non petendo reliquum si soluitur portio uel de differen-
da petitione & in quacunque alia turpi pactiōe num. 29.
- Partes non possunt tribuere instrumentis, publicam formam sine iudice, nec da-
re plenam fidem. R. 4. n. 11
- Partes videntur contractum approbare, qui inter eas præcessit, si asserunt con-
tractum ipsum, inter ipsas partes factum. R. 11. n. 14
- Partes non possunt tribuere publicam formam actui. R. 18. n. 30
- Partes non possunt eorum proprio consensu agere, vt detur fides sumpto sine iu-
dice. R. 20. n. 36
- Pars contra quam producitur instrumentum si illud lacerauit, non ex proposito
fed ex quadam animi indignatione, quantum ad probationes, stabitur iura-
mento aduersarii, & lacerans punitur extra ordinem. Rubrica 20. nu-
mero 32
- Pars debet citari in sententia liquidationis 8. p. 1. q. n. 10. partes possunt inter
se componere litem. 3. q. n. 24. pars si renuntiavit sententiæ, non potest illam
allegare. ibidem n. 30. partes non possunt omittere public. & conclusionem
ibi. n. 51. videntur aliquando cogitare de fortuitis. ibi. n. 59. possunt tollere
& preparatoria & media iudicii ibi. n. 87. parti potest aliquid committi ut
nuncio ibi. nu. 155. pars potest obtinere vt habeat pignus in solutum, ibi. nu.
155. pars potest citare partem de licentia iudicis ibi. nu. 156. Et potest omitte-
re sententiam latam per se 9. q. 1. 9. nu. 8. Non potest pacisci vbi lex negat.
ibid. n. 22. partes non contrahunt circa impossibilia ibi. n. 20. pars agens uia
ordinaria intelligitur renuntiare summarie. 9. p. 9. q. nu. 17.
- Paria sunt esse conclusum uel esse sententiatum 9. p. 2. q. n. 2.
- Pater si fideiubet pro filio, an dicatur dare licentiam ibidem 8. quæstio. nu-
mero 61.
- Pater qui dotem promisit præsumitur impleuisse promissionem suam. Rub. 13.
nume. 14
- Pater habens peculium filij potest carcerari pro debito filij ad formam Ritus.
2. p. 12. d. nu. 20.
- Pauper an carcerandus ad formam Ritus 5. p. 27. d. n. 45.
- Pecunia non numerata exceptio an impediatur carcerationem 5. par. 16. d. nu-
mero 30.
- Pecunia si soluatur incontinenti priuilegiato dicitur eo animo soluta 7. p. 7. q.
numero 15.
- Periurij lapsus an intelligatur probatus eo quod debitor soluisse non docuerit 4.
p. 16. d. n. 102.
- Periurium super interrogationibus qua pœna plectatur 4. parte. 16. d. nu-
mero 103.
- Periurius dicitur infamis. 11. p. 3. q. n. 7. & 8. p. 3. q. n. 88.
- Periurus an possit moram prorogare p. 17. nu. 4.

I N D E X.

- Periurus non dicitur utens iuribus suis 9. part. quæst. 15. numero 11. & 12.
 & 13.
- Periurij pœna non transit ad hæredes 11. par. 1. num. 1. & apud gagliar. §. 2.
- Perceptum ex protocollis non est fructus secundum Bar. quia semel percipitur
 & sic non transit ad fructuarium bonorum suorum, secus in alijs scriptu-
 ris, de quibus sæpius percipitur fructus. R. 31. n. 3
- Perditio instrumentorum non præiudicat doti, cuius substantia etiam sine in-
 strumentis consistit, dummodo probetur per testes, uel alias legitimas præ-
 sumptiones. R. 13. nu. 5
- Perditio instrumento, contractus non uitiatur, si aliter potest probari, quia
 instrumentum non fit ad esse rerum, sed ad rei gestæ memoriam. Rub. 19.
 numero 6.
- Persona loquentis, non venit in generali sermone. R. 7. n. 12
- Per scâdam quando faciat semiplenam probationem. R. 19. n. 51
- Petere resumptionem instrumenti, ad finem, ut eo reassumpto possit executiue
 procedi, ut agatur ordinariè ex eo contractu, & fiat processus ordinarius,
 sunt diuersa. R. 19. n. 28
- Pignus debet adiudicari creditori, quando non reperitur emptor, qui iustum
 precium offerat. 4. cons. nu. 74
- Pignus executum vigore primi decreti in causa instrumenti presentati via ri-
 tus, an & quando vendi possit. ibi. nu. 44
- Plinij locus declaratus p. p. 12. d. n. 76.
- Plures actus ratione connexitatis dicunt pro uno 7. par. 7. q. n. 6.
- Pœna conuenientialis non potest peti ad formam Ritus 3. p. 6. d. num. 13. Ratio-
 nem numer. 14. idem est in quantitate quapiam dolo promissa palleato no-
 mine pœnæ nume. 16. & idem est si promissa est interesse nomine suggesto
 numero 17.
- Pœna conuenientialis non exigitur ubi agitur de bono & æquo 3. par. 6. d. nu-
 mero 14.
- Pœna habet executionem paratam p. p. 11. d. n. 73.
- Pœna periurij quæ 4. p. 16. d. n. 101.
- Pœna tallionis seu repassatus sublata est 4. p. 7. d. n. 53.
- Pœna imposita reo extenditur ad actorem 8. p. 2. q. nu. 13.
- Pœna rei ex uir ratur quando retorquatur in actorem ibi. nu. 16.
- Pœna debet tenere suos auctores 11. p. 3. q. n. 5.
- Pœna periurij non transit ad hæredes ead. par. quæst. 1. numero 1. & apud
 gagliar. §. 2.
- Possessio sola, uictoriam tribuit possidenti, aduersario aliud non probante, in
 contrarium. R. 3. nu. 2
- Possessio quando est plena, & iustificata, ex ea quandoque præsumitur domi-
 nium quantum ad præsumptionem iuris, præsertim quando tractatur
 g de

- de modico præiudicio. R. 3. nu. 3
- Possidens potest contractum, Domino sciente, & patiente, intelligitur per eundem in possessionem inductus. idem si Dominus non contradicat. Rub. 3. nume. 6.
- Possessio talis præsumitur, qualis est titulus præcedens. R. 3. nu. 9
- Possessio quando simulata præsumatur. R. 3. n. 10
- Possessio facit præsumi pro scriptura de ea faciente mentionem. Rub. 5. numero 13.
- Possessio per simplex constitutum quando transferatur 7. par. 3. quæst. numero 5.
- Possessio iuris translatiua quæ sit ibi. nu. 11.
- Possessio transfertur per concessionem principis 7. p. 4. q. nu. 3.
- Possidens immobilia an teneatur dare fideiussorem 9. part. 5. quæst. numero 1. & 6.
- Potentia probationum est iure publico introducta & non angustanda Rub. 8. numero 10.
- Practica notariorum in Instrumento ponere pœnam & iuramentum 8. p. 3. q. numero 84.
- Practica regni quòd instrumentum sit iuratum de facie ad faciem 11. par. numero 1.
- Practica, quam sequi debet iudex circa interpositionem decreti ad protocolum scriptum manu notarij qui fuit bonæ famæ, & ut latius ibidem. Rub. 10. nume. 17.
- Practica circa resumptionem instrumenti defectiui. R. 29. n. 7
- Præambulum quid 4. p. 20. d. n. 122.
- Præambulum requiritur quando hæres vult accusare instrumentum ibidem.
- Præcarium restringit constitutum 7. p. 3. q. nu. 5.
- Præceptum sacri consi. quòd sibi fiat relatio cause impedit carcerationem supplicantis pendente relatione: verum debet cauere de comparando personaliter in sac. constempore relationis & parere mandatis ipsius sac. consi. 4. cõf. numero 70.
- Præceptum superioris inducit necessitatem 9. p. 12. q. n. 5.
- Præcedentia declarant sequentia. 7. p. 7. q. n. 24.
- Premium non debet dari cui pœna conuenit. 9. p. 8. q. n. 34.
- Præparatoria omissa non vitiant processum. 9. p. 3. q. n. 6.
- Præscriptio opponitur actioni, vel obligationi, vel iuri sublato. Rub. 27. numero 13.
- Præscriptio statim currit minori, quando de eo facit mentionem, licet restituatur. secus si generaliter loquatur. R. 28. nu. 12
- Præscriptio statutaria ipso iure non currit minori, sed currit adultis, licet restituantur.

- Quantur idem dicendum quando eset initiata tempore maioris defuncti, se-
cus si fuisset completa in vita defuncti. R. 28. n. 14
- prescriptioni odiosa an possit renuntiari. 10. p. 1. q. n. 2.
- prescription non currit impedito ibi. nu. 2.
- prescriptio potest pro pacto variari ibi. nu. 8.
- prescribens similes est soluenti. R. 27. nu. 5.
- prescribitur instrumentum quin accusari possit ad formam Ritus spatio xx. an-
norum 3. p. 2. d. nu. 2. Ratio nume. 3. intellige parte opponente nu. 4. uel nisi
esset interrupta prescriptio per citationem super tenore n. 5. uel praeventione
nu. 6. postea uero ordinariae agitur nu. 7.
- presentatio instrumenti debet fieri ante citationem quando est in liquidum ex
parte personarum & fit super tenore instrumenti presentati 4. par. 6. d. nu-
mero 48.
- presentatio instrumenti habetur pro libello 4. p. 6. d. n. 48.
- presentatio instrumenti quando citatio fit super tenore instrumenti presentan-
di debet fieri comet sero quo ultima contumacia incusatur 4. par. 6. d. nu-
mero 49.
- presentatio instrumenti potest fieri actuario sine iudice 4. par. 6. decl. nu-
mero 50.
- presentatio instrumenti debet fieri a tergo instrumenti 4. parte 6. decl. nu-
mero 51.
- presentans instrumentum obligari debet 4. p. 7. d. nu. 52. de prosequendo num.
55. de non transigendo nu. 56. ad paenam tarenorum sex pro qualibet uncia
nu. 57. Ratio d. obligationis est ibi. n. 52. & ita obligatio scribi debet a tergo
instrumenti nu. 54.
- presentas instrumentum ad quid se obliget. 13. p. q. 1. n. 9.
- presentatio instrumenti respicit criminalitatem ibidem numero 9. & par. 9. q.
12. nume. 12.
- praestatio diuturna longi temporis, inducit allegatae causae probationem, quia
tantum operatur talis praestatio, quantum promissio. R. 16
- presumptio semper fit pro possidente. R. 3. nu. 4
- presumptio, transfert onus probandi in alios. R. 12. n. 6
- presumptio iuris, equiparatur scripturae. R. 13. n. 11
- presumptiones legum sufficiunt ad probationem. R. 3. n. 8
- presumptiones iuris, sunt liquidissime probationes. R. 12. nu. 8
- presumptiones legitima, in causa dotis, sumuntur ex qualitate personarum non
uiliu, sed honestarum. R. 13. n. 6
- presumptiones multa, equipollent uni testi. R. 13. nu. 13
- presumptiones ueritatis & solennitatis ex instrumento in formam publicam
oriuntur. R. 19. nu. 31
- presumitur pro instrumento, ubi est signum, & subscriptio notarij. R. 24. n. 5.

INDEX.

- Præuentio debitoris contra creditorem, ex dispositione Reg. Pragm. 9.p.3. q. nume. 1.*
- Præuentio impedit carcerationem 4.p.19.d.nu.110.*
- Præuentio iudex quis. 4.p.19.d.nu.111.*
- Præuentor an sit actor uel reus 4.p.19.d.n.111. & 112.*
- Præuentio an præoccupat iurisdictionem ad finem quodd instrumentum exequi nequeat postea coram alio iudice. 4.p.19.d.nu. 113. 115.*
- Præuentio an fieri ualeat præterquam desolutione 4.p.19. d.n.116.*
- Præuentio an requirat formam pragmatie malitijs quando exceptio in præuentione deducta probatur in promptu. 4.p.19.d.nu.117.*
- Præuentio non data fideiussione neque petita an & quando ualeat 4.p.19.d. num. 118.*
- Præueniens locupletissimus etiam tenetur fideiubere 4.p.19.d.nu. 116.*
- Præuentio facta eodem die cum citatione super tenore non impedit carcerationem. 4.p.19. d.nu. 120. huius rationem ibi fallit si in actis apparet de prioritare horarum nu. 121.*
- Pragmatica 2.4.p.2.d.nu.68.11. & 12.3. d.nu.20. & 25.*
- Pragmatica 3.4.p.2.d.nu.13.4.d.nu.35.37. & 38.*
- Pragmatica quinta die 4.p.13.d.nu.85.16.d.nu.103.*
- Pragmatica singulis.p.p.9.d.nu.64.*
- Pragmatica de consensu patris in obligatione filij familias 2.p.12.d. num. 33. cum sequen.*
- Pragmati. malitijs 4.p.19.d.nu. 110.115.116. 117. 118.119.*
- Pretij non soluti exceptio promptim probata impedit carcerationem 5. p. 16. d.nu. 32.*
- Pretium si non est solutum dominium non transit ad emptorem. 7.p.7. q. nume. 33.*
- Princeps obligatur ex contractu 8.p.3.q. nu.73.*
- Princeps dominus legum & non morum dicitur ibi. nu. 77.*
- Princeps, per suam constitutionem non uidetur uelle omnia iura peruertere. R.7.nu.4.*
- Princeps concedendo baiulis, & eorum officio, ut ordinarijs causarum ciuiliu non uidetur a se abdicare iurisdictionem resumendi instrumenta de iure communi. R.7.n.6*
- Princeps dando aliquam potestatem alicui, non præsumitur illam dare in sui præiudicium. R.7.n.8*
- Princeps, propria constitutione, non ligatur. R.7.n.9*
- Princeps statuens aliquid obseruari in omnibus causis, non intelligitur de seipso. R.7.n.14*
- Princeps non potest contra ius commune derogare probationibus forensium. R.8.nu.5.*

Princeps,

- Princeps, non uult imprimere legem, nisi subditis suis. R. 8. n. 8.
- Princeps, est lex animata. R. 17. n. 27.
- Priuilegio dato propter publicam utilitatem, non præiudicatur, per clausulam (non obstante.) R. 10. n. 7.
- Priuilegium generaliter indultum, nunquam excludit casum publicæ utilitatis. R. 10. n. 6.
- Priuilegium, quod recipit iterationem, non perditur actu contrario. Rub. 22. num. 4.
- Priuilegium brundusinum impedit carcerationem. 5. p. 33. d. nu. 52.
- Probatio prompta quando dicitur 4. p. 10. d. nu. 69. cum testibus facta quid operetur 4. consi. n. 54.
- Probatio per instrumentum publicum, non est maior probatio, quam per confessionem. R. 11. num. 13. eius laudes 4. p. 7. d. n. 70.
- Probatio, depositi, facta est, si depositarius, in iudicio, confiteatur se recepisse depositum, quod tamen fuit factum, sine iudice, notario, & testibus contra constitutionem ut ibi. R. 11. n. 15.
- Probatio per confessionem non uidetur exclusa, ubi requiritur probatio per testes. R. 11. n. 16.
- Probatio presumpta, & ex coniecturis collecta, admittitur, propter difficultatem probationum. R. 13. nu. 16.
- Probatio fit ex multis & diuersis præsumptionibus indicijs & adminiculis. R. 18. n. 10.
- Probatio testium, idem operatur, quod probatio instrumenti. Rub. 17. n. 3.
- Probatio, facta per testes, ad corroborandum instrumentum, dicitur probatio instrumentaria. Idem de instrumento authenticato faciente mentionem de alio. ut ibi. R. 17. n. 20.
- Probationes præsumptiue, ex coniecturis collatæ, admittuntur, propter difficultatem probationum. R. 12. n. 9.
- Probationibus subueniendum. R. 12. n. 10.
- Probationum facultas non potest angustari pacto contrahentium. Rubr. 4. num. 8.
- Probatis multis adminiculis fit probatio, & datur etiam iuramentum supplementorium. R. 20. n. 31.
- Probatio quando dicatur liquida. 7. p. n. 7.
- Probatio est de substantia decisionis faciendæ. 8. q. 2. n. 166.
- probatio instrumentorum & testium æquiparatur 8. p. 2. q. nu. 53.
- probatio inualida de consensu partis ualet. ibid. n. 25.
- probationes sine sententia nihil operantur. ibid. nu. 44.
- probationes in causa criminali requiruntur clarissimæ. ibid. n. 144.
- probationibus potest renunciari 9. p. 1. q. nu. 2.
- probatio facta conclusione facit rem liquidam 13. p. 7. q. nu. 30. & 33.

I N D E X.

- probatio facienda respicit iudicem* *ibid.* nu. 38.
probatio ea proprie dicitur quæ fit per instrumenta & testes p. 16. q. 2. nu-
 mero 3.
probationi per testes an possit renunciari eadem part. 3. q. nu. 2.
processui liti & causæ potest renunciari. 9. p. 1. q. n. 5.
procurator non interest ubi infamia viget 10. p. 3. q. nu. 8.
procurator an præsentet instrumentum in quo dominus promisit sibi soluere
uel domino ead. p. 4. q. n. 1.
procurator non iurat alium per iurum *ibid.* q. 5. nu. 3.
procurator potest obligare dominum ad pœnam eadem par. 6. q. n. 2.
procurator an possit præsentare instrum. secundum formam ritus ead. par. 3. q.
 nume. 1.
procurator non potest liquidare instrumenta nisi cum interuentu domini, etiã
quòd sit promissa sibi solutio 3. consi. nu. 6.
procurator non admittitur etiam ad media in causis super tenore instrumenti
uia ritus, nisi ad excusandum. 4. consi. nu. 10.
procurator admittitur, quando per vnicam citationem sunt citati plures vltra
decem. *ibi.* nu. 11.
procurator potest allegare nullitates & defectus instrumenti in promptu appa-
rentes, ac excusationes respicientes personam agentis *ibi.* nu. 28.
procurator non admittitur ad allegandum excusationes requirentes altiore in
daginem in causis instrumentalibus uia ritus. *ibi.* nu. 36.
procuratores non possunt interuenire in iudicio extra ordinario instrumento-
rum 2. p. 24. d. nu. 95. *ibique est ratio: amplia etiam si cum speciali manda-*
to nu. 96. *limita quo ad expediendum citationem super tenore instrumenti*
præsentandi nume. 97. *non procedit in liquidatione facienda* numer. 98.
non procedere quo ad opponendas dilatorias nu. 99. *quo ad opponendas ex-*
ceptiones detegentes calumniam nu. 100. *post media causa* nu. 101. *in Ru-*
stico nu. 102. *si adest impedimentum* nu. 103. *in eo qui stipulatus est pro*
domino nu. 104. *potest exequi contra procuratorem speciatim obligationis*
nu. 105. & admissus procurator non vitiat iudicium nu. 106.
prodigi includuntur in hoc ritu 2. p. 19. d. nu. 89.
prudens aliquam scripturam uidetur fateri omnia contenta in ea esse uera,
etiam si scriptura producta non sit solennis. R. 30. nu. 10
prohibitus contrahere prohibetur consisti 9. p. 8. q. n. 21.
prohibitus de nouo probare, potest ponere de maiori 8. p. 2. q. nu. 6.
prohibitio si accedit prohibitioni facit actum impossibilem. 9. par. 8. q. nu. 56
promissio liquida quando dicatur 2. cons. nu. 5. vsq; 16.
promissio facta per conductorem est conditionata 7. p. 9. q. nu. 7.
promissum ad tempus post tempus dicitur prohibitum 10. part. pri. quæst.
 num. 2.

I N D E X.

- promissio qualibet intelligitur rebus sic stantibus* 9.p. 11.q.nu. 17.
promissio tacita resultans ex instrumento dotali dicitur tenor instrumenti. 12.
 p. 2.q.n. 3.
promittens usuram dotis videtur promittere solvere dotem. Rubr. 16. nu-
 mero 2.
pronunciatio iudicis quando requiratur 13.p. 7.q. nu. 41.
proœmium legis totam legem declarat 9.p. 3.q.nu. 13. & q. 8. n. 18.
protestatio an requiratur quãdo dilatio pro maiori est feriatâ 4.p. 13.d.n. 90.
protocollum an sit publicum instrumentum p.p. 2.d.n. 6.
protocollum mortui Tabellionis an semiplene probet in regno p. p. 8. d. numero
 48. & 50.
protocollum debet esse liber ad differentiam bastardelli qui est quinternio p.p.
 9.d. nume. 64. *ligatus ad differentiam fasciculi qui est eligatus numero* 65.
extensus & sollempnizatus ad differentiam scedæ quæ est abreniatura & in-
ceterata nu. 66.
protocollum non exequitur ad formam ritus p. p. 14.d.nu. 92.
protocolla scripta per notarium habentem fidem ex auctoritate scribentis, sibi
data à principibus probant. R. 18.n. 24
protocolla, & abbreviaturæ notariorum probant, quando fuerunt scriptæ, per
notarium rogatum, & signum notarij fuit in eis appositum. Rub. 20. nu-
 mero 7.
protocolli fides & probatio. R. 17.nu. 24
protocollo non possumus uti uia executiua. R. 19.n. 25
protocollum in quo nullus superuiuit, ex quo non facit fidem in foro seculari,
probat in foro ecclesiastico, ubi non requiritur testes superuiuere ut resumi
possit. R. 8.nu. 3
protocollum facit semiplenam probationem. R. 13.nu. 12
protocollum repertum inter schedas & rogationes notarij præmortui, & alia
scheda, in qua apparet emptorem locasse fundum à se emptum, an faciant
taliter fidem, quod contractus emptionis possit resummi in publicam formam.
 Rub. 18.nu. 1
protocollum nondum in mundum à notario in publicam formam redactum nec
sigillatum suo signo, non potest dici esse publicum ante resumptionem aucto-
ritate iudiciaria faciendam. R. 18.nu. 13
protocolla post mortem notarij antequam fiat reassumptio per iudicem cum co-
gnitione, si non sunt recognita à testibus, nec comprobata comparatione li-
terarum, nec per iudicem approbata, non plene probant, quia per mortem
notarij fides eorum quasi perijt, per quem posset protocollo fides imponi, sed
semiplene, quia sunt quasi scripturæ priuatæ. R. 18.nu. 14
protocollum ex adminiculis testium fidem sumit. R. 18.nu. 28
protocollum ex dispositione iuris civilis & canonici, mortuo notario redigitur

I N D E X.

- in publicam formam per indicem ; parte uocata , & facta fide per testes de manu notarij. R. 18. nu. 29
- protocollum est principium instrumenti nondum completi, unde nisi compleatur, pro nihilo est. R. 18. n. 37
- protocollum non plene probat, intellige ut ibi. R. 18. nu. 40
- protocollum iam sumptum si casetur, illa casatio probat instrumentum, & de bitum fuisse. R. 20. nu. 29
- publicare exemplare & authenticare quomodo differant p. par. 2. dicto numero 7.
- publicatio instrumentorum scedis mortui tabellionis de iure communi fit causa cognita & parte citata p. par. 8. dicto numero. 45. quid in regno numero 46.
- publicatio instrumentorum mortui tabellionis an fieri ualeat duobus etiam testibus neque super uiuentibus p. p. 8. d. nu. 48. & 50. & quid si super uiuat duo testes presentes rogationi non tamen scripti in scæda nu. si quid si est ecclesie uel ecclesiastice personæ nu. 60. quid in instrumento dotali nu. 61.
- publicatio instrumentorum tabellionis mortui an possit fieri superuiuente uno teste cum protocollo. p. p. 8. d. nu. 52.
- publicatio causa cognita an requirat hæc duo copulatiuim ut probentur rogationis tener & scripturæ comparatio p. p. 8. d. nu. 53.
- publicatio instrumentorum Tabellionis mortui non potest fieri ex fasciculo p. p. d. num. 65.
- publicatio instrumentorum mortui tabellionis an possit fieri probando rogationem per coniecturas & presumptiones p. p. 8. d. nu. 54. An possit fieri probando rogationem per uerba nuntiatiua instrumenti nu. 55. quid si uideretur seruatum quod exprimitur in scæda nu. 56. quid si essent plura instrumenta loquentia de consueibus nu. 57. quid si extat Appendicula in protocollo dicens quod Alias fuit publicatum nu. 58. quid si in libro extimi est Allibrata ei pro quo cantat scæda nu. 59.
- publicatio requiritur in processu extraordinario instrumentorum 4. par. 14. d. numero 7.
- publica utilitas quot modis dicatur. Rub. 10. numero 11. eadem uersatur circa dotes R. 12. nu. 14.
- pupillus & furiosus non possunt presentare instrumentum p. 12. nu. 18.
- pupillus creditor quomodo liquidabit instrumenta uia ritus 3. consi. nu. 7.
- pupillus doli capax obligatur 9. p. 8. q. nu. 21.

Q

Qualitas requisita si non interuenit facit cessare statutum 5. p. num. 14. & debet in specie probari nu. 27. Et debet esse tempore actus 7. p. nu. 14.

Quæ

INDEX.

- Quæ in continenti fiunt, videntur inesse 7. par. 7. quæst. numero 5.
- Quæ sunt facultatis non præscribuntur 10. p. 2. q. nu. 9.
- Quando sumus in casu à constitutione omisso, debemus recipere alias iuris probationes, quæ non debent frustra esse inductæ. R. 18. nu. 8
- „ Quando extat Imbreniatura, mortuo notario, debitor potest cogi, iterum facere instrumentum, secundum constitutionem regni, & sic illa imbreniatura probat in eo casu. R. 19. nu. 7
- Quando in principio vnus constitutionis ponitur vnum, tota illa constitutio intelligi debet sicut principium, quia à principio tituli, posterior formatur euentus R. 19. nu. 8
- Quando deuenitur executiue contra debitorem, uigore instrumenti, agitur de maximo præiudicio, propterea maiorem solemnitatem, & probationem requirit constitutio regni, Baiulos. ideò non habebit locum quando agetur ordinariè coram iudice uigore protocolli, non ad resumendum, sed ad fidem reigefstæ inter partes. R. 19. nu. 36
- Quando instrumentum est semel à notario completum & subscriptum, & signatum, & parti assignatum, habuit perpetuam fidem. R. 20. nu. 12
- Quietatio debiti, scripta per notarium qui confecit instrumentum, in margine protocolli, & non resumpta in publicam formam, an probet solutionem, mortuo notario, & testibus. R. 30. nu. 1
- Quietationes in regno, quæ reperiuntur in margine protocollorum scriptæ, & protocollum cassatum manu notarij bonæ fame, cum testibus, cum die, et causa, de consuetudine probant, licet omnes testes sint mortui. Rubric. 30. numero 8.
- Quietatio quando dicatur facta sub spe futura numerationis 7. par. 7. q. numer. 28.
- Quilibet præsumitur bonus & bonæ vitæ 5. p. n. 26.
- Qui vult sequens debet habere suum antecedens 8. p. 3. q. nu. 146. & p. 13. q. 1. nu. 21.
- Qui non potest cedere non potest agere 12. p. 5. q. nu. 2.
- Quis dicatur in promptu probare. p. 16. q. 1. nu. 1. & seqq.
- Quis præsumitur possidere rem ex titulo, quo asserit se possidere. R. 3. nu. 5.
- Quis præsumitur habere possessionem a quo habet titulum. R. 3. nu. 7.
- Quod resultat ex instrumento dicitur in eo contineri 8. p. 1. q. nu. 7.
- Quod semel placuit amplius displicere non debet 8. p. 3. q. n. 70.
- Quod est contra leges est contra bonos mores ibid. nu. 141.
- Quod legitur in Instrumento dicitur inuari a Statuto 11. p. 1. q. nu. 21. & par. 12. q. 2. num. 4.
- Quod legitur in instrumento dicitur purum 12. p. 2. q. nu. 8.
- Quod est in facultate agentis non debet operari in eius necessitatem 7. part. 3. q. nume. 2.

I N D E X.

- Quomodo intelligatur regula quod præscriptio non currit contra minorem.* R. 28. n. 10.
Quomodo & secundo potest probari instrumentum resumptum & parti assignatum & deperditum, quando notarius & testes omnes sunt mortui. Ru. 20. numero 23.

R

- R** *Auelli ciuitatis laus ubi leges legebantur* 8. part. quæst. 1. nu. 26.
Recedi non debet à forma legis, uel statuti: quia forma, est legis ordinata dispositio, ueros habens fines. R. 11. nu. 4.
Recipiens moram non dicitur in promptu probare. 16. p. 1. q. nu. 6.
Reconductio tacita iuxta l. legem. C. Locati non exequitur ad formam ritus 3. p. 17. d. nu. 46.
Recurrendum est ad ius commune, quando cessat ius municipale. Rub. 11. nume. 10.
Recurrendum est ad alias probationes, & iuris præsumptiones, ne ius pereat. R. 18. num. 5.
Regis Roberti rescriptum, in ciuitate Capuæ, pro resumendo instrumento dotali, in quo omnes erant mortui. R. 13. nu. 35.
Registrum non exequitur ad formam ritus p. p. 16. d. nu. 94.
Regnum siciliæ non subest imperio. 3. p. nu. 5.
Rei non traditæ exceptio promptim probata impedit carcerationem 5. p. 16. d. numero 32.
Rei siq; quisquam imponit legem. 8. p. 3. q. nu. 59.
Relationis requisita 4. p. 3. d. nu. 20. quod nuntius iuret nu. 21. quod rescribatur in calce citationis nu. 22. quod scribatur per actuarium nu. 23. quod fiat iudice presente nu. 24. quod subscribant duo testes n. 25. dies citationis nu. 27. dies relationis nu. 26. nuntij nomen nu. 28. citati nomen nu. 29. discussio nis testatio nu. 30. domi solitæ habitationis n. 31. nomen eius cui citatio nuntiata est seriatim scribatur nu. 33.
Relatio Algerij citantis qualiter fiat 4. nu. 1.
Relicta pia, sicut non subiacent solemnitatibus iuris communis, ita nec solemnitatibus Statutorum generaliter disponentium. R. 13. nu. 21.
Religio debet abundare uiris legalibus & prudentibus 8. p. 3. q. n. 110.
Remoto priuilegio, quis remanet in iure communi, nisi propter suum delictum perderet priuilegium. R. 22. n. 3.
Remissio nunciationis noui operis facti in loco publico, non tenet super iure publico. R. 10. n. 9.
Renuncians beneficio quando dicatur in fraudem renunciare. 7. p. 7. q. nu. 25.
Renunciatio facta post expressas certas species tenet. 9. part. 15. questio. n. 5
 Renuus-

INDEX.

- Renunciatio imponit finem liti. 9. p. 1. q. n. 24.
- Renunciatio litis debet fieri coram iudice. ibi. nu. 34.
- Requisitoria citatio quando & qualiter fiat 4. consi. n. 36.
- Respicens favorem publicum non regulatur a facto partis 9. part. 12. quæst. numero 2.
- Res efficitur liquida post conclusum in causa 9. p. 2. q. nu. 2.
- Res dotalis non alienatur 9. p. 8. q. nu. 25. & 46. nec probatur dotalis per confessionem testatoris. R. 17. nu. 23.
- Restitutio in integrum promptim approbata impedit carcerat. 5. part. 35. d. numero 53.
- Reus est privilegiatus in exceptione sicut actor in actione 7. par. 1. quæstio. numero 4.
- Reus in exceptione potest excipere de dictis in actione 9. part. 7. quæstio. numero 26.
- Reus petens iuramentum in supplementum quando audiatur. 16. par. 2. q. n. 1.
- Resumptum instrumenti non valet omissa forma, quæ requiritur. Rubric. 4. numero 10.
- Retentio potest opponi in exequente. 8. p. 3. q. nu. 17.
- Rex si facit indulgentiam de omnibus depre-dationibus, & damnis datis, non extenditur contra forenses non subditos iurisdictioni regis. Rubrica 8. numero 4.
- Rigor iuris civilis non attenditur. R. 13. n. 26
- Ritus qualitas an probationes tollat 3. p. nu. 21.
- Ritus est factus ad terrendos debitores 6. p. nu. 3.
- Ritus nostri Ratio in præfat. Pandi. nu. 8.
- Ritus noster de iure fieri potuit in d. præfat. nu. 9.
- Ritus noster est contra ius commune in d. præfat. nu. 12.
- Ritus noster an procedat in curijs in ferioribus regni in præfat. nu. 13.
- Ritus noster exceptiones non tollit sed eas differt donec debitor carceretur 5. p. p. d. nu. 1.
- Ritus noster tollit quamlibet exceptionem in promptu probatam quæ possit impedire carcerationem nisi solutionis uel satisfactionis 5. par. prima d. numero. 2.
- ritus 54. in præfat. Pandi. nu. 13.
- ritus 69. 4. p. 13. d. nu. 63.
- ritus 78. 4. p. 16. d. nu. 103.
- ritus 88. 4. p. 13. d. nu. 95.
- ritus 90. 4. p. 13. d. nu. 95.
- ritus 91. 4. p. 13. d. nu. 90. & 91.
- ritus 108. 2. p. 24. d. nu. 95. & 101.
- ritus 111. 4. p. 2. d. nu. 10.

I N D E X.

- ritus* 113.4.p.2.d.nu.10.
ritus 118.4.p.4.d.nu.39.
ritus 122.4.p.2.d.nu.13.
ritus 165.3.p.2.d.nu.2. & 21.d.nu.67.68. 69.71.76.
ritus 166.3.p.6.d.nu.13.4.p.7.d.nu.52.55.56.57.9.d.nu.60.15.d.nu.98.
 & 18.d.nu.109.
ritus 167.4.p.7.d.nu.57.8.d.nu.58.15.d.nu.100.
ritus 163.p.21.d.nu.69.4.p.6.d.nu.48.
ritus 169.4.p.13.d.nu.94.15.d.nu.100.16.d.nu.101. & 102.
ritus 170.in praefat.nu.13.4.p.8.d.nu.58.
ritus 171.2.p.18.d.nu.45.4.p.10.d.nu.70. & 71.
ritus 172.2.p.18.d.nu.54.4.p.10.d.nu.68.16.d.nu.103.
ritus 175.2.p.3.d.nu.4. & 5.
ritus 176.2.p.18.d.nu.45.
ritus 177.4.p.6.d.nu.51.7.d.nu.54.
Ritus 178.3.p.21.d.nu.75.4.p.15.d.nu.100.16.d.nu.101.20.d.
 nu.122.
Ritus 179.2.p.24.d.nu.97.4.p.6.d.nu.48.
ritus 180.4.p.7.d.nu.56.
ritus 182.3.p.21.d.nu.69.4.p.19.d.nu.120. & 121.
ritus 183.3.p.4.d.nu.9.4.p.15.d.nu.98.
ritus 185.4.p.19.d.nu.116.
ritus 186.in praefat.nu.13.2.p.14.d.nu.22.4.p.19.d.nu.111.
ritus 195.4.p.7.d.nu.52.
ritus 202.4.p.4.d.nu.35.36.5.d.nu.46.
ritus 211.4.p.5.d.nu.46.
ritus 215.4.p.2.d.nu.14. & 17.
ritus 216.4.p.2.d.nu.17.
ritus 217.4.p.4.d.nu.42.
ritus 218.4.p.4.d.nu.42.
ritus 219.4.p.4.d.nu.37. & 38.
ritus 220.4.p.4.d.nu.42.
ritus 211.4.p.4.d.nu.41.43.
ritus 222.4.p.4.d.nu.39.
ritus 223.4.p.4.d.nu.41.
ritus 282.3.p.21.d.nu.67.4.p.6.d.nu.48.20.d.nu.122.
ritus 288.2.p.18.d.nu.50.
rogatio Tabellionis in instrumento p.p. 10.d.nu.69.
rogationis spatium in instrumento cum uerbo &c. p.p. 10.d.nu.69.
Rogatio uel protocollum quando omnia illa habet quae debet habere instrumen-
tum, sic plus illi credendum.

Rubricelle scriptæ in margine protocollorum, in his, quæ habent dependentiam a protocollo, probant. R. 20. n. 17

S

- S**acerdos potest esse rogatus circa spiritualia. R. 23. n. 3
- Satisfactio in promptu probata impedit carcerationem debitoris citati, & qualiter probetur. 4. cons. n. 53. & 55.
- Scæda quid. p. p. 9. d. n. 66.
- Scæda in mundum non redacta non facit fidem, quando contractus est celebratus in scriptis, id est, ut aliter non valeat. R. 18. n. 26
- Scæda non in uim promptæ executionis, potest produci in iudicio, nec ex ea fieri publicum instrumentum, & solenne, sed ad effectum probationis, in processu fienda. R. 19. n. 10
- Scolaris excusatur ratione mandati patris. 9. p. 12. q. n. 9.
- Scriptura priuata, quæ ex consuetudine habetur pro publica, non probat contra non subditos. R. 8. n. 8
- Scripturæ factæ de uoluntate partium statur inter eas. R. 4. n. 3
- Scripturæ una, uerificatur per aliam. R. 17. n. 5
- Scriptura publica, uim duorum testium, uel trium habet. R. 17. n. 2
- Scriptura principis, faciens mentionem de alia, plenè probat. R. 17. n. 27.
- Scriptura priuata alicuius habentis auctoritatem a publico, cum alijs adminiculis probat. R. 18. nu. 23
- Scriptura semel producta, & copiata in actis, fidem facit, ex quo semel fidem assumpsit, licet reperiat deletum quod non nocet. R. 20. n. 13
- Scriptura dimissa in testamento, cui testator stari uoluit, licet non sit manu testatoris scripta nec habeat testes, probat, quia semel uires suscepit per testamentum. R. 20. n. 14
- Scriptura notarij, qui attestatur cancellatum de uoluntate partium, facit protocollum suspectum, sicut unus testis, qui contra illud deponeret. Rub. 33. nu. 2.
- Scripturæ priuatae duorum mercatorum, probatæ opinionis, semiplenè probant, & erit locus delationi iuramenti. R. 18. n. 21
- Scripturæ mille sine iuramento non plenè probarent nisi postquam essent solenniter publicatæ auctoritate iudicis. R. 18. n. 22
- Scriptura priuata non exequitur ad formam ritus nostri pri. par. 2. decl. numero 2.
- Scriptura potest per aliam declarari. 9. p. 7. q. nu. 24.
- Semiplena probatio est sufficiens ad iuramentum suppletorium, & eius delationem. R. 18. n. 15
- Semel extinctum amplius non reuiuiscit 9. p. 1. q. nu. 15.

I N D E X.

- Sententia quæ non tenet, potest partium consensu ut pactum ualere. Rubr. 4. num. 13.*
- Sententiam quando quis pro se habuit, & petit executionem ipsius sententiæ, an requiratur libellus? uel iudicis officium implorari debeat. Rub. 19. n. 26.*
- Solenitas omiſſa quæ non est de substantia non uitiat actum. 4. par. nu. 8.*
- Sententia in processu extraordinario instrumentorum est interlocutoria 4. p. 15. d. nu. 88. an uero sapiat uim diffinitiuæ nu. 89.*
- Sententia requiritur in processu extraordinario instrumentorum 4. p. 15. d. nu. me. 98. non tamen uitiat si omittatur 161. & ubi debitor probaret satisfactionem de facto ex carcerandus est 4. p. 14. d. nu. 97.*
- Sententia an ferenda super periurij pœna simul 4. p. 15. d. n. 100.*
- Sententia potest confirmari per pactum partium. 8. p. 3. q. nu. 2.*
- Sententia licet nulla potest ualere ut pactum. ibi. nu. 31.*
- Sententia nulla non habet nomen sententiæ. ibi. nu. 32.*
- Sententia debet esse conformis libello. ibi. nu. 43.*
- Sententia lata per arbitrum exigitur per iudicem. nu. 54.*
- Sententia inliquida non mandatur executioni. 8. p. 3. q. nu. 103.*
- Sententiæ nullitatis potest renuntari. ibid. nu. 138.*
- Sententia non potest ferri ante litis contestationem, ibi. nu. 159.*
- Sententia potest liquidari per acta, ibidem 9. p. 7. q. n. 27.*
- Sententia dicitur res liquida, ibi. nu. 31.*
- Sententia quando dicatur liquida. 7. p. nu. 4. & 5.*
- Sententia requiritur in liquidatione instrumenti. 8. p. 1. q. numer. 9. & 2. q. num. 42.*
- Sententia non est liquida pendente appellatione 8. p. 1. q. nu. 13.*
- Sententia propter breuitatem temporis dicitur lata causa non cognita 8. p. 2. num. 42.*
- Separatorum separata debet esse ratio, & iuris uaria dispositio. Rub. 19. nume. 35.*
- Sermo testatoris dicitur sermo heredis. 11. p. 1. q. nu. 16.*
- Signum notarij requiritur in instrumento. 1. p. n. 12.*
- Signum crucis propriæ manus testium scribere nescientium an sufficiat pro ualiditate instrumentorum prima consi. nu. 15.*
- Simile non excluditur propter expressionem aliorum 8. p. 2. q. num. 56. & 57.*
- Simulationis exceptio impedit carcerationem si in promptu probetur 5. p. 19. d. nu. 35.*
- Simulatio instrumenti probatur per duos testes 4. consi. nu. 56.*
- Sindicus non presentat instrumentum 11. p. 8. q. nu. 2.*
- Singula quæ non prosint, multa iuuant. R. 18. n. 46*
- Si ex argumentatione a contrario sensu sequitur absurditas, uel legum correctio non*

I N D E X.

- non ualet, alias sic.* R. 28. n. 3
- Socer habetur loco patris* 12. p. 1. q. nu. 2.
- Socius si post emptionem diuidit non dicitur emisse gratia societatis* 7. p. 7. q. nume. 9.
- Solennitas praesumitur ex longa possessione.* R. 3. n. 11
- Solennitas iusta ratione consuetudinis efficitur de substantia. confid.* prima num. 5.
- Solennitas requisita a statuto non suppletur pacto* 8. p. 3. q. nu. 128.
- Solutum indebite repeti potest* 8. p. 7. q. nu. 24.
- Solutione eius quod debetur tollitur omnis obligatio* 7. par. 3. quest. numer. 24.
- Solennitas instrumenti, potest corroborari per testes.* R. 17. nu. 10
- Solutio uel satisfactio in promptu probata impedit carcerationem* 5. p. 10. d. nume. 11. etiam si esset confessio nu. 12. etiam si ab alio esset facta nu. 13. Et si alteri fiat nu. 14. idem si debitor succederet etiam debitori. nu. 15. uel si debitum lucraretur ex forma statuti num. 16.
- Soluere iurans non potest compensare.* 5. p. 12. d. nu. 22. nisi sit pauper nu. 23. uel debitum creditoris sit posterius. nu. 24.
- Spectari debet non quod fit sed quod fieri debet.* 9. p. 7. q. nu. 24.
- Sperans libertatem dicitur in quasi possessione libertatis* 9. p. 7. q. nu. 5.
- Spoliatus ante omnia est restituendus* 7. p. nu. 13.
- Spurius creditus legitimus an possit esse tabellio.* p. p. 5. d. num. 31. Et 2. p. numero 4. in Frecc.
- Standum est ei quod ex forma statuti disponitur.* R. 4. n. 6
- Stante statuto quod instrumenta dotalia exequantur nulla obstante praescriptione, nihilominus obstabit praescriptio longissimi temporis.* Rub. 27. num. 3.
- Statuta laicorum non ligant, nec includunt clericos, & eorum bona, quando in clusio esset odiosa.* R. 9. n. 2
- Statuta terrarum nunquam taliter interpretantur, ut tollant, id quod est utile reipublicae.* R. 10. n. 2
- Statuta non restringuntur, ubi tractatur publica utilitas.* R. 10. n. 10
- Statuta distantia quod de percussione sanguinis non possit concordia fieri, non intelliguntur de eo, qui aliquem in terram submisit, & colliso capite ad lapidem exiit sanguis: quia iste non est usus illo lapide, ut instrumento.* Rubr. 19. nu. 42.
- Statutum si requirat probationem instrumentorum, sufficiet praesumptio legis* R. 3. nu. 18.
- Statutum si disponat quod instrumento, non registrato in memorialibus, non detur fides, an in foro ecclesiastico, inter laicos, super restitutione usurarii, sit danda fides.* R. 5. nu. 4
Statu-

I N D E X.

- Statutum, siue constitutio principis, contra ius commune, loquens de uno casu, non extenditur ad alios similes.* R.7.nu.2
- Statutum imponens necessitatem certæ solennitatis obseruandæ, non intelligitur statuenti necessitatem imponere.* R.7.nu.10
- Statutum disponens de effectu probationum circa decisoria non ligat nisi subditos ratione iurisdictionis contractus, uel alia.* R.8.n.6
- Statutum loquens simpliciter, & indefinite, an habeat locum in forensibus ibi residentibus.* R.8.nu.12
- Statutum quo mulier prohibetur contrahere sine consensu alicuius, non habet locum in testamento, uel in contractu ad pias causas.* R.9.nu.5
- Statutum prohibens bona alienari in forensem, ualebit pro conseruatione dotium, ubi aliàs dotibus non posset esse consultum.* R.12.n.16
- Statutum, disponens quòd non ualeat testamentum, nisi ponatur ad catastum, non comprehendit testamentum, ad pias causas.* R.13.nu.23
- Statutum disponens, quòd testamentum ad pias causas non ualeat sine quinque testibus non ualet.* R.13.nu.24
- Statutum, requirens certas probationes, non excludit alias legitimas probationes.* R.17.nu.4
- Statutum, quod loquitur in casu suo, extra illum, non debet porrigere uires suas.* Rub. 19. num. 37.
- Statutum prohibens probationem per testes, non prohibet probationem, qua fit per testes & instrumenta coniunctim, nec eam qua fit per testes ad corroborationem instrumenti.* R.19.nu.38
- Statutum, quod habet se aduersus ius cõmune derogatiuè, non recipit interpretationem à iure communi, sed simpliciter intelligitur prout iacet, quia uerbis ipsius nihil addere uel detrabere debemus.* R.19.nu.40
- Statutum si dicat, quòd qui non petierit debitum inf. annum, postea non audiat, si pupillus tractat de lucro, quòd sibi currat, sed restituatur, secus si de danno uitando quia non currit, ne damnum irrationabile patiatur.* Rub. 28. nume. 13.
- Statuta huic ritui similia sunt in pluribus alijs locis in præfat. nu. 10.*
- Statuta quòd instrumenta habeant exequutionem paratam an sint contra ius commune in præfat. nu. 12.*
- Statutum non potest tollere serias in honorem dei 4.p.2.d.nu.17.*
- Statutum dicens quòd nulla exceptio opponi possit nisi solutionis Trahitur ad quemcunque liberationem 4.p.19.d.nu.116.*
- Statutum de compromisso non habet locum in instrumento propria authoritate capiendi. 8.p.3.q.nu.79.*
- Statutum tantum disponit quantum loquitur, 9.p.7.q.nu.40.*
- Statutum non potest disponere circa iuramentum 9.p.8.p.nu.48.*
- Statutum fori iudicij seruatur in præparatorijs iudiciorum. 9.part. 16. q.nu. 3.*

INDEX.

- Statutum quando dicatur pro forma. ibi. nu. 96
- Statuta facere denotat iurisdictionem. ibi. nu. 120
- Statutum debet restringi ut minus ledat ius commune ibidem numero 121.
 & 122.
- Statutum non recipit interpretationem. ibi. nu. 123
- Statutum nunquam excludit exceptionem quod instrumentum est illiquidum,
 ibid. num. 131.
- Statutum denegans actionem in criminali ipso iure excludit. 9. par. 1. quest. nu
 mero 14.
- Statutum si post terminum non admittit accusantem an aliquo modo procedat.
 9. par. 3. q. nu. 3.
- Statutum debet adimpleri cum sua qualitate etiam in minimis, ibidem nu-
 mero 24.
- Statutum debet intelligi secundum ius commune. 9. par. 7. q. nu. 6. & 7. q. nu.
 20. & q. 8. nu. 41.
- Statutum unum interpretatur secundum aliud. ibi. nu. 21.
- Subrogatum sapit naturam subrogati. 7. q. nu. 29.
- Statutum potest limitare tempus executionis instrumentorum 10. part. nu
 mero 2.
- Statutum dat iurisdictionem iudici, 10. p. 1. nu. 4.
- Statutum loquens in officiali condemnato an procedat in eius herede 11. p. 1.
 q. nume. 11.
- Statutum laicorum quando comprehendat clericos part. 13. quest. 1. nume-
 ro 2. & 16.
- Statuta civitatum comprehendunt iudeos. 13. parte questione 2. nu-
 mero 7.
- Statutum quando respicit moram ad executionem quomodo presentatur in-
 strumentum. 3. p. nu. 12.
- Statutum si excludit omnem exceptionem an aliqua possit opponi. ibidem nu-
 mero 20.
- Statutum disponens comprobationes respicit decisoria, ibid. nu. 22.
- Statutum quando dicit appellationem respicit finem iudicij, ibidem nu-
 mero 25.
- Statutum quando dicitur requirere aliquid pro forma. ibi. nu. 12.
- Statutum loquens de instrumentis intelligitur de liquidis, ibi. nu. 15.
- Statutum quando repellat exceptiones. 7. p. 2. q. nu. 19.
- Statutum debet verificari in actu vero. ibi. nu. 28.
- Statutum loquens in sententia procedit etiam in sententia liquida per acta 8. p.
 1. q. nume. 13.
- Statuti beneficium transit ad heredem ibi. nu. 16.

I N D E X.

- Statutum quod non dixit uidetur neglexisse. ibi. nu. 47.*
Statutum tantum disponit quantum loquitur ibid. nu. 48.
Stilus curiæ Romanæ quo ad inferiores est lex. 15. p. nu. 5. 6.
Stilus S. R. C. sub pœna conuentionali pensatus 3. p. 6. d. nu. 15.
Stipulatio ficta in dote, habet nîm stipulationis. R. 13. nu. 10.
Subscriptio iudicis ad contractus & testium requiritur in instrumentis de iure regni, consi. 1. 12. & 14. & pag. 15.
Substantia contractus non constit in instrumento sed in probatione Rub. 19. numero 3.
Substitutus potest petere exequutionem ad formam Ritus. 2. p. 5. d. nu. 10. idem in tacito substituto nu. 11.
Successor singularis non includitur in hoc ritu 2. parte 26. d. nu. 108.
Sufficit quem esse in possessione quia præsumitur ex titulo præambulo de uoluntate concedentis. R. 3. nu. 7.
Surdi includuntur in hoc ritu 2. p. 22. d. nu. 92.
- T**
- Abelliones in regno debent eligi a Rege. p. p. 5. d. nu. 25. maiores 18. annorum nu. 27. nec tamen sint infames numero 28. uel uiles persona aut Angarij & per Angarij aut uillani numero 29. ne quoque sint uassalli nu. 30. etiam ne sint spurij uel filij clericorum nu. 32.*
Tacita stipulatio & hypoteca dotium includitur in hoc ritu 3. p. 15. d. numero 40. fallit in remedio l. si constante nume. 40. & 69. tertium possesorem. num. 44.
Tacita conditio semper inest iuramento. 8. p. 3. q. nu. 172.
Taciti & expressi eadem est uirtus. 9. p. 1. q. nu. 1.
Temporale debitum peti potest ad formam ritus post tempus nu. 25. neque requiritur liquidatio si dies apparet ex instrumento nu. 24. fallit quod creditor certiorabit debitorem nu. 23.
Tenor instrumenti non potest probari per testes quoad plenam probationem, quia si est instrumentum faciens de alio mentionem, ex qualitate personarum, potest ei deferri iuramentum, & idem cum protocollo faciet probationem in hoc casu de resumptione facta, ex quo fuit aliàs publicatum, & ex eo instrumentum sumptum. R. 20. nu. 27.
Tertius protestando nunquam impedit ius tertij. 9. p. q. 12. nu. 23.
Tertius possessor non includitur in hoc ritu 2. p. 26. d. num. 108.
Testamentum aperitur coram uiris probis, uel alijs testibus surrogandis, mortuis uel deficientibus testibus rogatis in testamento. R. 10. n. 18.
Testamentum uel instrumentum si est imperfectum non est querendum de falso

- so, quia quod nullum est falsificari non potest. R. 32. n. 5
 Testator potest relinquere sua protocolla alicui de quo confidit: quia protocol-
 la sunt notarij proprietate, & utilitate autem eius cuius interest. Rubr. 31.
 num. 1.
 Testator potest legare usumfructu quod toties repetatur quoties amittitur. 10
 p. 2. q. nu. 3.
 Testatio publica an exequi possit ad formam ritus. p. p. 19. d. nu. 96.
 Testationes de tenore instrumenti exequi nequeunt ad formam ritus p. p. 19.
 d. nu. 97.
 Testationes non habent executionem paratam ad formam huius ritus. p. p.
 p. d. nu. 2.
 Testes omni exceptione maiores qui. p. p. 6. d. nu. 34. & pag. 19.
 Testes clerici ad scripti in instrumento sine episcopi licentia non uitiunt. p. p. 6.
 d. nu. 37.
 Testes scribuntur in principio instrumenti. p. p. 10. d. nu. 70. subscribuntur po-
 stea in fine nu. 71. an uero id aduersetur iuri communi num. 71. & pag. 16
 Testes in instrumento infra libram duo esse debent supra libram tres p. p. 6. d.
 nu. 3. omni exceptione maiores nu. 34. & literati nu. 38.
 Testes, & instrumenta in causis decidendis parem uim obtinent. Rubr. 14.
 num. 5.
 Testes possunt supplere ueritatem negotij, quando non est questio de solennita-
 te. R. 17. n. 14
 Testes si contradicant protocollo an possit resumere? R. 24. n. 9
 Testi unico, non creditur, licet quacunque fulgeat dignitate. Rub. 13. num. 2
 Testis unus, iuuatur ex altero. R. 17. n. 9
 Testis, qui dicit non recordari quod fuerit rogatus in illo contractu, secundum
 casum ibi propositum, & differt se subscribere, uel testificari, potest compel-
 li ad se subscribendum, alia ibi opi. Bal. Rubr. 24. num. 1.
 Testis si dicat se non recordari, ualet tamen instrumentum, quia inscriptio-
 notarij probat quod rogatus fuit, & interfuit. R. 24. nu. 2
 Testis licet non iurauerit, aut etiam extra articulum deposuerit, & sic non iu-
 ratur, tenetur falsi. R. 32. nu. 8
 Testes debent interuenire in stipulatione contractus. 1. consti. nu. 11.
 Testes debent se subscribere instrumento. 1. p. nu. 16.
 Testes debent esse literati, ibi. nu. 17. & 5. p. nu. 3.
 Testes debent esse omni exceptione maiores. 5. p. n. 1.
 Testis semel approbatus non potest reprobari. ibi. nu. 10.
 Testes inhabiles an admittantur de consensu partium. ibi. nu. 12.
 Testes esse omni exceptione maiores debent probari. ibi. nu. 25.
 Testes no. & reales non habent suspensionem. 8. p. 2. q. nu. 67.

INDEX.

- Testes post publicationem non admittuntur. ibi. nu. 45. 46.*
Thesaurum 4. p. 11. d. nu. 74.
Totum dicitur maius quam pars. 8. p. 3. q. nu. 33.
Traditum non dicitur quod reuocari potest 7. p. 5. q. nu. 2
Transumptum non exequitur ad formam ritus. p. p. 15. d. nu. 93.
Triduum expectatur hodie in regno, olim una die & postea biduum 4. p. 4. d. nu. 38.
Triduum expectatur post accusationem primæ contumaciæ ad uocandum debitorem citatum. quarta consi. nu. 3.
Tullianum 4. p. 11. d. nu. 74.

- V**
- Vasallum esse rebellem debet declarari per sententiam. 8. par. 2. q. numero 30.*
Vasallus rumpendo inuestituram priuatur feudo. ibid. nu. 38.
Venditor debet tradere vtranque possessionem. 7. p. 7. q. nu. 2.
Venditor constituendo se præcario possidere non est liberatus. numero 10. & numero 24.
Venditor si est pauper superseditur in liquidatione. 7. par. 6. q. nu. 6.
Verba vendidit & tradidit dicuntur ficta. ibi. nu. 9.
Verba debent adaptari verbis sensatis. 8. 3. q. nu. 125.
Verbum quodlibet debet aliquid operari. 8. p. 3. q. nu. 57.
Verba contrahentium non adaptantur ad impossibilia. ibi. nu. 130.
Verba statuti restringuntur ad personam. 12. par. nu. 9.
Verba habere tenere & possidere quid operentur. 7. par. 7. q. nu. 2.
Verba enunciativa posita in instrumento diuisionis vt in casu proposito, ita probant, vt ex ipso solo mulier possit petere dotem suam. Rubr. 14. nu. 2.
Verba contractus intelliguntur secundum naturam ipsius contractus, in quo apponuntur. R. 20. nu. 35.
Vicarius regis non facit legem superiori. 15. par. nu. 8.
Vlpiani lapsus 2. p. 18. d. nu. 46.
Vnum instrumentum potest liquidari per aliud. 8. par. num. 2.
Vnica promissio vnius momenti, idem operatur, quod diuturna præstatio longi temporis. R. 16. nu. 3.
Vox notarij denigrat fidem instrumenti. R. 33. nu. 3.
Vox vnius vox nullius. 8. par. 3. q. nu. 27.
Vsfructuarius tenetur cauere de vtendo arbitrio boni viri. 7. par. 1. q. numero 3.

jurarum exceptio impromptu probata an impediatur carcerationem. 5. p. 17

d. nu. 33.

Vtile, per inutile non vitiatur.

R. 33. nu. 4.

Vxor, dando se viro, præsuntur etiam omnia bona sua dedisse in totum, vel secundum qualitatem, & conditionem eius.

R. 13. nu. 9.

Vxorem alterius illegitimam cognoscens punitur.

R. 32. nu. 3. 121

F I N I S.

[Faint, mirrored text bleed-through from the reverse side of the page, including the words 'FINIS' and 'Vale' visible at the bottom.]

LECTORI.

VM huius Voluminis unumquodque opusculum sit aut partibus, aut rubricis, modisue alijs aptè discretum, harum quoq; sectionum indicem ad singulum tibi volumus Lector adhibere, ut ex eodem cursim perceptis cognitisque titulis, ante oculos promptè se tibi patefaceret cuiusque materiæ doctrina & series: atq; ita locis eius, sedibusque illicò petitis, ualeres ad cuiusque tui quæ sit solutionem reperire determinatum modum, & legalem rationem. Vale.

I N D E X

PARTIVM OMNIVM, QVIBVS OPVSCVLVM,

D. MARINI FRECCIAE

Distinguitur.

Pars I.

Instrumentum ad hoc ut possit praesentari secundum formam ritus, oportet ut sit publicum. pag. 3.

Pars II.

Requiritur etiam ut Notarius sit vassallus Domini Regis, & de demanio ipsius Regis. pag. 8.

Pars III.

Idem Notarius debet esse a Rege creatus. pag. 9.

Pars IIII.

Instrumentumque debet esse descriptum & subscriptum per notarium, iudicem, & duos tres ve testes. pag. 15.

Pars V.

Testes in instrumento debent esse omni exceptione maiores pag. 19.

Pars VI.

Instrumentum praeterea oportet ut sit iuratum, uel poenale. pag. 26.

Pars VII.

Idem instrumentum debet esse liquidum sine alio longiori tempore: idq; a 2. questionibus discutitur. pag. 29

Pars

I N D E X.

Pars VII.

Sit inquam ita liquidum ut non requiratur alius terminus longior ad probandā eius liquiditatem, atque hic tres quæstiones extant. pag. 61

Pars IX.

Creditor autem oportet ne fuerit præuentus a debitore ad sibi cassandū instrumentum. Hic pariter. 16. quæstiones explicantur. pag. 104

Pars X.

Neq; oportet quod effluerint anni 20. a die natiuitatis actionis, id quod duplici quæstione docetur. pag. 157

Pars XI.

Inratum uerò sit de facie ad faciem in d. instrumento secundum communem stilum & practicā: 10. hic quæstiones etiam soluantur. pag. 162.

Pars XII.

Præsentetur etiam per legitimam personam coram competenti iudice, huc autem faciunt 5. quæstiones. pag. 173.

Pars XIII.

Quod persona præsentans possit se obligare, & se obliget de perfequendo, & non concordando cum parte ad pœnam pro quantitatis summa iudicis arbitrio moderandam. Tres quoque hic quæstiones exponuntur. pag. 183.

Pars XIII.

Instrumentum demum oportet ut præsentetur in carta de pergameno, neque sit abolitum, quod quidem probatur duplici quæstio. pag. 189.

Pars XV.

Quantitas in d. instrumento contenta, ut possit præsentari, sit supra unciam. pag. 191.

Pars XVI.

Reus ipse ita demum carceratur, nisi in promptu ostenderit se nō teneri sed soluisse. 8. quæstionibus id tractatur. pag. 193.

Pars XVII.

Reus itaque debitor, si noluerit stare in carceribus, ueniat amicè cum sacculo pecuniario paratus; sic & liti, & iudici, opusculoque finis imponetur.

F I N I S.

I N D E X

RUBRICARVM OMNIVM, QVAE IN TRACTATV

P A R I D I S D E P V T E O

Continentur.

Rubrica I.

Vid fit bastardellus, & multa de abbreviaturis Protocolli: & de orationibus non perfectis, & abbreviaturis incompletis, quas notarij propter nimiam festinantiam non extendunt: & de illarum extensione & appellatione earum. pag. 201.

Rubrica II.

An, & qualiter notarius possit suam abbreviaturam extendere & complere: & si quid potest addere cum reassumit in formam publicam. pag. 203

Rubrica III.

An mortuis omnibus testibus rogatis in instrumento emptionis praedij, si reperiatur petens resumptiones possidere sua bona possit ratione praesentis positionis fieri resumptio instrumenti. pag. 205

Rubrica IIII.

Quando extat clausula in protocollo quod notarius possit resumere unum & duo instrumenta mortuis omnibus citatis & non citatis. p. 208

Rubrica V.

An mulier cuius instrumentum non est resumptum propter mortem omnium possit experiri in foro ecclesiastico, ubi non est constitutio baiulos. pag. 210

I N D E X.

Rubrica VI.

An mortuis omnibus testibus si superuiuant testes extranei qui negotiū sciunt, possit cum illis instrumentum resumī & authenticari protocol- lum ad probationem rei gestæ. pag. 211

Rubrica VII.

An mortuis omnibus possit resumī instrumentum per principem uel eius delegatum, non oblt. constit. baiulos, & constit. instrumentorum robur. pag. 207

Rubrica VIII.

An constitutio Regni, baiulos, quæ loquitur in instrumentis resumēdis habeat locum inter forensis in Regno contrahentes. pag. 215

Rubrica IX.

An instrumenta ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum possint re- sumi omnibus mortuis officio iudicis & secundum iuris communis formam. pag. 217

Rubrica X.

An constitutio regni, baiulos, habeat locum in instrumentis ius publi- cum concernentibus uel in causis fiscalibus, uel in feudis, uel pupillo- rum, uel debiliū. pag. 219

Rubrica XI.

An instrumentum mutui possit resumī omnibus mortuis cum alio instrumēto in quo extat cōfessio ipsius instrumenti mutui. pag. 222

Rubrica XII.

An instrumentum dotale omnibus mortuis possit resumī cum fama & uerisimilitudinibus. pag. 224

Rubrica XIII.

Quando matrimonium fuit cōtractum & dos data: & uiuit unus uel nul- lus testis, & sunt uerisimilitudines, indicia, & præsumptiones uerifican- tes protocollum. pag. 227

Rubri-

M A T E R I A R V M.

Rubrica XIII.

Quando sunt mortui omnes testes & fit mentio dotium in alio contractu diuisionis factæ per fratres. pag. 231

Rubrica XV.

Vbi est registratum principale instrumentum si reperitur copia in actis producta potest cum illa copia reassumi. pag. 232

Rubrica XVI.

An instrumentum emp. fundi possit resummi cum alijs scripturis locationum mortuis omnibus testibus, notario, & iudice. pag. 233

Rubrica XVII.

An instrumentum dotale omnibus mortuis possit resummi cum instrumento notarij in formam publicam redacto quod de illo facit mentionem, uel ex alijs coniecturis. pag. 235

Rubrica XVIII.

An instrumentum emptionis omnibus mortuis possit resummi cum instrumento captionis. pag. 241

Rubrica XIX.

An constitutio regni baiulos, habeat locum quando agitur ordinarie ad debitum, & producitur protocollum ad probationem. pag. 251

Rubrica XX.

An instrumentum semel sumptum mortuo notario & omnibus eo perditum possit iterum resummi sine testibus uiuentibus. pag. 267

Rubrica XXI.

An notarius possit alteri committere resumptionem instrumentorum suorum. pag. 267

Rubrica XXII.

An contractus de quibus fuit rogatus notarius qui deinde efficitur iudex ad contractus, possint resummi per alium. pag. 268

M V I N D E X. T A M

Rubrica XXIII.

Quando notarius efficitur Monachus. pag. 269

Rubrica XXIII.

Quando testis in scriptis in instrumento dicit se non recordari, an cogatur se subscribere. pag. 270

Rubrica XXV.

Quando contractus reperitur cassatus in Bastardello, tamen positus in libro protocollorum non cassatus. pag. 272

Rubrica XXVI.

Quando reperitur testamentum uel instrumentum falsum & non perfectum, an possit peti exhiberi & resumere. pag. 273

Rubrica XXVII.

Præscriptionis exceptio an possit opponi resumptioni instrumenti. pag. 275

Rubrica XXVIII.

An mortuis omnibus possit resumere instrumentum, cum constitutio re. ni, Baiulos, nihil dicat de hoc. pag. 279

Rubrica XXIX.

Defectuum instrumentum iam sumptum an mortuo notario possit peti iterum resumere per alium. pag. 282

Rubrica XXX.

Quietatio quando reperitur in margine protocollorum in qua nullus testis uiuit. pag. 284

Rubrica XXXI.

Si notarius legat alicui sua protocolla, &c. pag. 287

Rubrica XXXII.

Substantialia si non posuit notarius in instrumento. pag. 289

Rubrica XXXIII.

Instrumentum cancellatum in protocollo ubi dicitur de partium uoluntate factum esse an possit resumere. pag. 291

Finis Indicis Rubricarum.

INDEX
QVÆSTIONVM
OMNIVM IN LIBELLO
ANTONII A CANARIO
Excuffarum.

Quæſtio I.

Contra publicum instrumentum an aliqua iustæ exceptiones opponi poterunt? pag. 298

Quæſtio. II.

Si non possit opponi nisi exceptio falsitatis, & solutionis, An aliæ iustæ exceptiones opponi poterunt? pag. 299

Quæſtio. III.

Rursus, An aliæ iustæ exceptiones opponi poterunt? ampliativæ discutitur ad dictamen statuti. pag. 300

Quæſtio. IIII.

Rursus idem queritur dictante statuto, quòd instrumenta publ. habeant executionem paratam, & nulla possit opponi exceptio nisi solutionis & falsitatis &c. ibid.

Quæſtio. V.

Quæ sint exceptiones, quæ possunt opponi post sententiam in executione. pag. 304

Quæſtio. VI.

An exceptiones quæ opponi possunt contra instrum. possint opponi contra eiusdem executionem? pag. 305

Quæ-

INDEX.

Quæstio. VII.

An sit reperire casum, quòd de iure communi instrum. habeant executionem paratam. pag. 306

Quæstio. VIII.

Quid si statutum disponit quòd instrumenta secundum ius gentium requirantur? ibidem.

Quæstio. IX.

Quando exceptiones dicuntur requirere altiorem indaginem, & sic dicantur non posse incontinenti probari, ibid.

Quæstio. X.

An aliæ exceptiones quæ non intelliguntur reiectæ debent probari in termino iuris communis, an eo statuti termino qui præfixus sit alijs, ce pressis exceptionibus? ibidem.

Quæstio. XI.

An retentis terminis 4. quæst. possit opponi exceptio nullitatis? p. 307

Quæstio. XII.

An attentis dictis terminis possit contra instrum. opponi exceptio præscriptionis inductæ a iure communi, uel ab alio statuto. pag. 308

Quæstio. XIII.

Quid in exceptione simulationis? pag. 309.

Quæstio. XIII.

An in iisdem retentis terminis 4. q. opponi possit quòd instrum. non est liquidum. pag. 312

Quæstio. XV.

An in iisdem terminis, opponi poterunt exceptiones concernentes perfo
nam

M A T E R I A R V M.

nam, ut quòd non possit esse in iudicio quia minor, excommunicatus, bannitus, & similes. pag. 315

Quaestio. XVI.

Quid si minor iuravit se maiorem, & sic contraxit, uel praeceptum in se recepit? ibidem.

Quaestio. XVII.

Iisdem terminis quid si filius, aut adultus, asserant se patrem fam. aut illum esse curat, qui non erat, ac iurent super contractu, an poterunt opponere de nullitate uigore alterius statuti cuius formam non seruauerunt? pag. 315

Quaestio. XVIII.

An in iisdem terminis per filium fam. possit opponi exceptio Macedon. pag. 316

Quaestio. XIX.

Quid in exceptione senatus conf. Velleiani. pag. 318

Quaestio. XX.

Iisdem quoque retentis terminis 4. q. si dispositio in Instrum. deducta fuerit iurata, An exequetur? ibid.

Quaestio. XXI.

Illis met in terminis, an in integrum restitutionis petitio executionem impedit? pag. 320

Quaestio. XXII.

Illis etiam in terminis An tale statutum habeat locum, si laicus contra clericum in foro Episcopali seu ecclesiastico, uel clericus contra laicum in foro seculari executionem instrum. perat. pag. 322

Quaestio.

Quæstio. XXIII.

Ipsis in terminis contra filiumfam. petitur instrumenti executio: is opponit non ualere nec peti posse contra eum executionem, quia patris consensus non affuit, an impeditur executio? pag. ibid.

Quæstio. XXIII.

Quid eo casu quo patris consensus requiritur in signum repudiationis, uel quidem ad integrandum personam filij in iudicio, executio petatur instrumenti, & filius latiter, nunquid possit aduersus eum contumacè fieri executio sine patris consensu? pag. 324

Quæstio. XXV.

An contra filium fam. in patria potestate existente possit executio personalis fieri, uigore statuti disponentis pro debito de quo patet instr. publicum, debitorem capi debere, uel ex pacto in casu præmissio. pagina 235

Quæstio. XXVI.

An possint opponi exceptiones quæ ipsi obligationi insunt expresse uel tacite, de quibus ibi uide. ibid.

Quæstio. XXVII.

Retentis eisdem terminis proximæ quæstionis, an per uenditorem possit opponi exceptio precij non soluti, uel per emporem exceptio rei non traditæ casibus de quibus ibi. pag. 326

Quæstio. XXVIII.

Iuxta præmissa Quid de exceptionibus quæ non opponuntur contra instrumentum, sed ad executionem, posito quod per statutum omnes exceptiones excludantur? pag. 328

Quæstio. XXIIX.

Soluta matrimonio mulier petit executionem instrumenti dotalis uigore tacitæ stipulationis mariti defuncti de restituendo, quæritur an possit? pag. 329

Quæstio.

M A T E R I A R V M.

Questio. XXX.

Stante statuto quod instrum. mandetur executioni, An fieri possit executio contra hæredes debitoris obligati per instrumentum, præsertim si statutum dicat quòd debitor carceretur pro debito? pag. 330

Questio XXXI.

Iuxta præmissa An ualeant statuta disponentia pro debito debitorem ad instantiam creditoris debere carcerari? ibid.

Questio. XXXII.

Pro declaratione 30. q. & totius materiæ, An ex conuentione partium fieri possit quòd iustumenta hânt executionem paratam? pag. 331

Questio. XXXIII.

Statuto Cauetur quòd instantia finiatur cursu. 20. dierum : An si petatur executio instrum. uel sententiæ finiatur instantia dicto tempore? pagina 332

Questio. XXXIIII.

Vigente eodem statuto tam in ciuitate actoris quam rei, quòd instrumenta publ. mandentur executioni sicut sententiæ, actor executionem instrum. in sua terra confecti petit coram potestate terræ rei, quæritur an possit? pag. 333

Questio. XXXV.

Iam quæritur quid contineatur appellatione publici instrumenti. pagina 334

Questio. XXXVI.

Re o qui non habet penes se instrum. solutionis, an aliquo remedio occurratur? cum statutum disponat quòd certæ exceptiones quæ permittuntur contra instrum. publ. non possint probari nisi per publ. instrumentum. pag. 335

Quaestio. XXXVII.

Statutum disponens quòd instrum. publicum mandetur executioni, an habeat locum in sumpto auctoritate iudicis? pag. 336

Quaestio. XXXVIII.

An possit peti executio protocolli notarij mortui uel uiuentis tanquam publici instrumenti? ibi;

Quaestio. XXXVIII.

Si petatur executio instrumenti in quo debitor se obligauit procuratori creditoris, & opponat debitor de actione non cessa per procuratorem, an procedat petitio executionis, non docto per agentem de cessione? ibidem.

Quaestio. XXXX.

Cum instrumenta habeant uim rei iudicatae ex forma statuti, an debitor statim sit constitutus in mora sicut per sententiam, uel an opus sit noua interpellatione? ibid.

Quaestio. XXXXI.

An instrumenta illius modi possint statim exequi? pag. 337

Quaestio. XXXXII.

Cum in confessum fiat praecipuum x. dierum & iudicatis detur spacium 4. mensium: An haec tempora, uel eorum alterum indulgeantur in executione instrum. si statutum dicat quòd executioni mandentur, uel quod habeant executionem paratam? ibid.

Quaestio. XXXXIII.

Cum in executione sententiae interdum non requiratur citatio: An in executione instrumentorum citatio requiratur? pag. 338

Quaestio. XXXXIII.

Conductio finito tempore tacite intelligitur renouata: An si prima conductio

M A T E R I A R V M.

ductio fuerit per publicum instrum. executionem paratam habens re-
nouari intelligatur cum uirtute instrumenti? ibid.

Questio. XXXXV.

Cum fideiussor agere non possit nisi sit condemnatus, & in certis casibus:
An si sit obligatus per instrum. quod executionem meretur, statim age
re possit? ibid.

Questio. XXXXVI.

An in causa executionis publicorum instrum. liceat ei, contra quem peti
tur executio, appellare? pag. 339

Questio. XXXXVII.

Cum ab executione appellari nō possit, An procedat quo ad omnem ap
pellationis effectum? pag. 340

Questio. XXXXIX.

Ut sciatur quando modus exceditur in causa appellationis, qualis debeat
esse processus, an sicut quando appellatur ab interlocutoria, an à diffi-
nitua? ibid.

Questio. XLIX.

Si pronuntiato instrumēto executioni ut ad rem uenditam cōtra uendito
rem, & uenditor expressa iusta causa appellat, emptor autem petit fru-
ctus rei uenditæ sequestrari, seu rem uenditam: An possit? pag. 341

Questio. L.

An exclusus ex forma statuti ab exceptionibus proponendis, possit iudi-
cis officium implorare, per quod creditor ab agendo seu a petendo exe-
cutionem prohibeatur?

Questio. LI.

Si debitor exceptione a statuto exclusus munitus iudicis officiū imploret,
An lite pendente creditor impediatur executionē petere? uel creditore
petente executionem, reus implorat iudicis officium an executio tar-
detur? ibidem.

Quaestio. LII.

Exceptio nullitatis quæ potest incontinenti probari, impedit executionem instrum. sed quid si commissa sit causa nullitatis ad instantiam debitoris uni iudici, & creditor petat executionem coram iudice ordinario causa: An teneat executio facta lite pendente & post adhibitionem? pag. 342.

Quaestio. LIII.

Iuxta eadem, quid si statutum dicat, quod nulla exceptio neque defensio admittatur? pag. 343.

Quaestio. LIIII.

Quo remedio succurratur debitori exacto, qui habet iustas exceptiones, tamen a statuto exclusas? ibidem.

Quaestio. LV.

Quando petitur executio instrum. continentis debitum frumenti vini vel olei, utrum habeatur ratio æstimationis a tempore moræ? p. 344.

LV I.

Ex statuto non potest peti executio instrum. post x. annos: an post x. annos possit creditor agere via ordinaria, & inducere instrum. ad probationem debiti ad finem sententiæ condemnatoriæ exequendæ non ad finem executionis? ibidem.

Quaestio. LVII.

Si ex forma statuti obligatus debet astringi uigore publ. instrum. salvis alijs certis exceptionibus, an clericus succedens laico debitori per instrum. obligato poterit astringi coram iudice laico? pag. 345.

Quaestio. LVIII.

Surdus & mutus simul a natura contrahere seu inire contractus potest, & omnia quæ consensu contrahuntur: Quid autem erit de contractibus eiusmodi, cum omnes contractus hodie fiant per stipulationem, an teneant? ibidem.

INDEX
CONSIDERATIONVM
FRANCISCI ANTONII

De iudice Roberto.

Consideratio. I.

Quid sit instrumentum, & quæ requirantur, ut sit publicum & auctentum, declaratur. pag. 349

Consideratio. II.

Quæ instrumenta sint liquida, ut possint præsentari iuxta formam ritus. pag. 357

Consideratio. III.

Per quos & contra quos instrumenta præsentari & liquidari possunt. pag. 366.

Consideratio. IIII.

Quo ordine procedatur in causis super præsentationibus & liquidationibus instrumentorum secundum formam ritus. pag. 377

F I N I S.

INDEX

QUATVOR PARAGRAPH.

D. ANTONII GAGLIARDI.

§. I.

Absolutio a iuramento concedenda an sit parte non citata, uel potius parte citata, latè discutitur rationibus & auctoritatibus hinc inde adductis. pag. 533

§. II.

Absolutio a iuramento per quem, & quomodo peti debeat, & quis eius sit effectus, perquiritur. pag. 548

§. III.

Absolutionem a iuramento qui qualesq; effectus & fructus consequantur, & quid operentur, adnotatur pag. 565. præterea agitur de effectu ulteriori post concessam absolutionem. pag. 572. nu. 32.

§. IIII.

Quis sit competens iudex absolutionis a iuramento declaratur, examinatis duabus considerationibus ante scilicet concessam absolutionem, & post eam.

F I N I S.

INDEX.
PARTIVM OMNIVM
OPVSCVLI

D. Bernardini Pandi.

Pars I.

EA omnia exquisite 20. declarationibus explicantur, Quæ concernunt instrumenta, hoc est omnia quæ spectant & exiguntur ad perficiendum instrumentum, ut præsentari possit ad formam ritus. pag. 425

Pars II.

Quæ versantur circa creditorum & debitorum legitima requisita, quæque ad eorum iura & actiones pertinent, 26. declarationibus tractantur. pag. 446

Pars III.

Credita & debita qua ratione iureuè procedant, & examinentur ad ipsius ritus formam. 21. declarationibus docetur. pag. 472

Pars IIII.

Executionis ordo, modus, & processus 20. declarationibus perficitur. pag. 488

Pars V.

De exceptionibus quæ aduersus carcerationem opponuntur, 36. declarationes pertractant. pag. 517

F I N I S.

INDEX

ERRATA SIC CORRIGE

Pag. 2. lin. 2. a creditore, à debitore.

33. lin. 18. Exclufata, exclufa,

40. lin. 21. iure, in re.

52. lin. 15. primus, si dele, si.

59. lin. 15. à tacita, est conditionata.

337. lin. 4. Quadragesimo, adde, primo.

542. lin. 5. terminum, temerarium. quod erratum nõ tamen hęfit in omnibus.

DOM. MARINI
FRECCIÆ

Neapolitani,

IVRECONSULTI CLARISSIMI
Super Ritu Magnæ Curia Vicariæ.

DE PRÆSENTATIONE
Instrumentorum, Breue Compendium.

ITEM si qui debitores. Ritus iste, quam frequens sit, quàm utilis, nemo est qui nesciat, quã magna sit eius autoritas, quam ve uberrimi fructus, rerum magistra experientia comprobavit, commendatione non indiget, propter sui frequentiam se ipsum commendat, ut ait Ulpianus Florum libro quarto titulo primo in principio. Qua re ipsius attendens amplitudinem, & quotidianam in iudicijs vicissitudinem, Herennij Modestini iureconsulti probatissimi motus exemplo, ut in pandectarum libro quinquagesimo, titulo quarto, in fine Arcadius refert, occurrentes ad hunc ritum casus pro laborum gratitudine copulare institui. uerum quia (ut Hyeronymus refert) grandes

materias parua ingenia non sufferunt, nisi gratia foueat saluatoris, ideo vt agri huius recolam segetes, recurro ad redemptorem meum, de eius misericordia summa confisus, ut mihi concedat intellectum, qui præconcepit rationem, quæ discernit, & memoriam, quæ conseruat, clamabo ad eum cum Propheta dicens, Domine labia mea aperies, & os meum annunciabit laudem tuam. Amen. Mar. Freccia.

S V M M A R I V M.

- 1 *Instrumentum vt possit præsentari secundum formam ritus, quot requiruntur.*
- 2 *Henricus Acconciaiocus de Rauello compilator rituum.*

RO intelligentia dicendorum, ad hoc vt instrumentum cum effectibus inde resultantibus possit præsentari secundum formam ritus, pono regulam, infra scripta decem & septem requisita ¶ fore necessaria. Primo, quod instrumentum præsentandum sit publicum. Secundo, à notario de demanio Tertio, quod sit à notario confectum à rege creato. Quarto, quod sit scriptum & subscriptum per notarium & iudicem. Quinto, per testes omni exceptione maiores. Sexto, quod instrumentum sit iuratum. Septimo, quod sit liquidum. Octauo quod non requiratur alius terminus ad probandam liquiditatē. Nono, quod creditor non fuerit præuentus à creditore super cassatione instrumēti. Decimo, quod à die natiuitatis actionis nō effluerint viginti anni. Vndeci, quod sit iuratum de facie, ad faciem, secundum communem stylum, & practicam de qua infra. Duodecimo, quod præsentetur per legitimam personam coram competenti iudice. Tertiodecimo, quod persona præsentans possit se obligare, & se obliget de prosequendo, & non concordando cum parte ad pœnam pro quantitatē summa iudicis arbitrio moderandam. Quartodecimo, quod instrumentum præsentetur in carta de pergamento. Quintodecimo, quod quantitas in instrumento contenta, vt possit præsentari, sit supra vnciam. Sextodecimo, quod nisi reus in promptum ostenderit se soluisse carceretur. Septimodecimo & vltimo, quod si reus non vult carcerari veniat cum sacculo paratus. Istitis itaque concurrentibus poterit præsentari instrumentum, vt colligitur ex presenti ritu cum quatuor alijs sequentibus, quos de curiæ tunc mandato compilauit subtilis doctor ¶ & regni caufarum appellationum auditor Dominus Henricus Acconciaiocus de ciuitate Rauelli, vt testatur Luc. de pen. in l. si apparitor 7. col. C. de coact. lib. 12. quem dicit fuisse dominum suum, & singulorum prædictorum

veritas ex infra dicendis plenissime demonstrabitur. Mar. Fr. Patric. Neap. & V. I. D.

ADDITIO. Ut presentationis instrumentorum materia clarius habeatur, Author hic posuit decem & septem requisita, qua occasione sumpta, in totidem partes totum presentem tractatum diuidere operę precium duxi, & partem per quęstiones, quęlibet enim per se melius elucidatur, confusio euitatur, ut proprie est de natura diuisionis, ut cum in se sit vtilissimus, maiorem omnibus pręstet vtilitatem, & licet Berardinus Pandus super hoc breuem emisit tractatum, illustris noster author largum adeptus campum solus gustauit quicquid cęterorum practica ignorauit. Abbas Paulus Fuscus V. I. D.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum vt sit publicum quę requirantur.
- 2 Inuocatio Dei requiritur in principio instrumenti.
- 3 Anni à natiuitate domini & nu. 4.
- 5 Indictio debet apponi in instrumento.
- 6 Nomen Regis regnantis.
- 7 Mensis & dies.
- 8 Locus vbi contractus celebratur.
- 9 Instrumentum debet esse intelligibile, & non per ciferas nu. 10.
- 11 Notarius debet se subscribere instrumento.
- 12 Signum notarij requiritur. Et in qua parte ibidem.
- 13 Instrumentum debet legi coram partibus.
- 14 Instrumentum debet scribi in carta de pergameno.
- 15 Notarius debet scribere nomina testium.
- 16 Testes hodie debent se subscribere instrumento.
- 17 Testes debent esse literati vbi haberi possunt.
- 18 Iudex ad contractus est de substantia instrumenti.
- 19 Notarius debet esse creatus à Rege.
- 20 Et quod sit rogatus à partibus.
- 21 Instrumentum ante exequutionem debet constare esse publicum.
- 22 Instrumentum non rite factum non dicitur instrumentum, & nume. 23. & 24.

1 **D**icitur autem instrumentum † publicum vt declarat glo. in l. generali. C. de tab. li. 10. & Specu. in titul. de instr. edit. in
 2 principi. Bar. in l. si quis ex argent. §. initium tabularum. ff. de
 2 eden. infra scriptis interuenientibus ² in primis inuocatio † di
 uini nominis, vt in c. non licet. 26. q. 5. & in l. 1. C. de offic.
 prefect. prat. licet Bal. in proce. C. concludat quod inuocatio diuini no-

minis si omittatur, dummodo interueniant aliæ solennitates non vitia-
 ret, quia nulla lege hoc cautum reperitur, licet apponi debeat pro boni
 operis initio, vt dixit idem Bald. in l. iurifgentium. §. si paciscar. vbi Paul.
 de Castr. & Alexand. ff. de pact. Alexan. Iaf. & Mod. in rub. ff. de no. oper.
 3 nunci. 2. requiruntur anni ꝛ natiuitatis domini nostri Iesu Christi, vt in c.
 in nomine domini. 23. dif. & in authen. vt præponat. nom. imp. quæ ap-
 4 positio ꝛ annorum debet poni per extensum, & non per abachum causa
 fraudium euitandarum, vt dicit gl. in consti. regni consuetudinem, & se-
 cundum morem ciuitatum & terrarum, vt est Auerſæ & Galliæ, Anglie-
 que, vbi apponuntur à Die Annunciationis, vt per dom. de rot. decis.
 . . . aliquando à natiuitate, aliquando ab incarnatione, tamen
 Bal. & doct. in d. §. si paciscar concludunt hoc non esse de substantia con-
 5 tractus, quando alia concurrunt, Tertio iudicio ꝛ vt per glo. in c. inter di-
 b lectos extra de fid. instr. b. Bal. in proce. C. Auth. vt præpon. nom. imper.
 quod Specul. in §. primo de instr. edit. remittit consuetudini, si est soli-
 6 tum apponi, vel non. Quarto vero requiritur nomen. ꝛ Regis in regno
 regnantis, per tex. in authen. vt præp. nom. imperat. gl. & doct. in d. l. iurif-
 7 gentium. §. quod fere. ff. de pact. Quinto quod apponatur ꝛ mensis, &
 dies, vt dicit glo. in l. prima. C. de tab. & l. prima. C. de apoch. publ. lib. 12.
 quod est verum vbi scriptura est de solennitate actus, vt inquit Bart. in
 consil. incip. instrumentum reperitur, si tamen dies non est appositus in
 instrumento, & est adnotatus in prothocollo valeret instrumentum, &
 per Bar. in l. si finita. §. item videamus, de damn. infect. & in l. de pupillo.
 §. si quis de operi. nou. nunci. & sequitur Lanfranc. in c. quoniam contra
 8 in verb. instrumenta. extra de prob. Sexto requiritur quod apponatur ꝛ lo-
 cus vbi contrahitur, vt in cap. abbate sanè de re iud. iub. dicit tamen Alex.
 in d. l. de pupillo. §. qui nunciat, quod locus, tempus, & simil. sunt de
 9 solennitate, non autè de substantia contractus. Septimo quod ꝛ facti fe-
 ries descripta sit intelligibilis, siue sit scripta per eum notarium, vel per
 alium dummodo notarius se subscribat, vt dicit Cardi. in c. fi. de offic. del.
 & Abb. in c. 1. de fid. inst. & non vitiat licet notarius faciat abbreviaturas,
 si tamen possunt legi. Bal. in authen. quod sine. C. de testam. quæ tamen
 10 abbreviaturæ ꝛ non possunt fieri per cifras & notas, vel signa, Specul. eod.
 c. tit. §. 9. versic. nunquid. Octauo quod ꝛ notarius se subscribat, & ponat si-
 11 gnum suum, per tex. in l. fi. C. de assessor. gl. in §. sed instrumenta. in au-
 then. de fid. instr. & Specu. ubi supra Bar. in d. §. initium tabularum, Bald.
 de pac. const. in verb. pacta, & in l. fideicomissa. §. quotiens. ff. dele. tertio.
 12 & istud signum ꝛ poterit notarius apponere, siue in principio, siue in fine
 instrumenti. Bald. eod. titu. de pac. const. §. die Lunæ, & ideo si non esset
 signatum non diceretur publicum, & ipso signato, etiam de iudicis man-
 dato non posset corrigi. Alexand. consil. 165. secundo volumin. consil. 82.
 quarto volumi. hoc tamen consuetudini remittit Imol. in l. ad testium,

- §. si quis testium. ff. de testam. scribentes in d. §. initium tabularum & in
 13 cap. primo de fid. instrum. Nono, requiritur quòd instrumentum ¶ siue
 contractus legatur coram partibus, & testibus, cum est scriptum per no-
 tarium, quod est verum quando scriptura est de solemnitate actus, vel
 partes ab initio egerunt in scriptis contrahere, vt est tex. in l. contractus
 vbi Bar. & Bal. C. de fid. instrum. Abb. & Sand. in c. primo eod. tit. docto.
 14 in d. §. initium tabularum. Decimo, quòd ¶ sit scriptum in carta de per-
 gameno, aliàs tanquam suspectum non faceret fidem, Bald. in l. contra-
 ctus. eod. titul. supra alleg. nec contraria consuetudo in hoc attendere-
 d tur^d & illi in specie derogat, prout erat Rauelli, & in ducatu Amalfia.
 tex. in constitu. regn. consuetudinem, & ad prædicta est gloss. multum
 not. in §. quod sæpe in authen. de tri. & sem. Vndecimo, requiritur quòd
 15 notarius ¶ describat nomina testium in instrumento, ut dicit gloss. ordi-
 naria in d. l. generali, & in l. fin. C. de testamen. & in l. donatio. C. de don-
 nat. traditis per Marinum glossat. in constitu. regni, instrumentorum ro-
 e bur, cum simil. c. Duodecimo requiritur quòd ¶ testes per notarium de
 16 scripti hodie propria eorum manu se subscribant instrumento, per text.
 in d. constit. instrumentorum robur, & in hoc est additum solemnitati iu-
 17 ris ciuilibus per ipsam constit. Decimotertiò quòd ¶ testes subscripti sint li-
 terati, si copia ipsorum haberi possit vbi contractus fuit factus, & quòd
 sint omni exceptione maiores, per d. const. instrumentorum robur, aliàs
 instrumentum confectum non posset censi instrumentum, ut dicitur in
 d. consti. ibi contra prædictam autem formam &c. Decimoquartò, quòd
 18 ¶ interueniat iudex ad contractus, vna cum notario & testibus ut in dict.
 19 const. Decimoquinto quòd ¶ notarius qui fecit instrumentum fuerit à
 Rege creatus, ac de demanio domini Regis per const. reg. in locis. & in
 capit. Regis Ladislai, quod inci. non sine prudentis, per Andre. in titul.
 quæ sint regal. in verb. potestas creandorum magistratum, per Affli. in
 consti. Reg. Baiulos omnes, & in dicta consti. in locis, & instrumentorum
 robur. cum declarationibus, ut per eum ibi traditis, quod tamen hodie
 non audio seruari, cum notarij vassalli baronum, conficiant instrumenta
 & plenam fidem obtineant, sunt tamen creati à Rege, & sic videmus ob-
 seruati, unde minime mutanda sunt quæ antiquam habuerunt obseruan-
 20 tiam, vt dicit Paulus in l. minime. ff. deleg. præsertim cum in eorum crea-
 tione videatur dispensari. 16. requiritur quòd ¶ notarius qui confecit in-
 strumentum fuerit rogatus à partibus, vt dicit Bald. in l. 1. fin. col. C. plus
 val. & l. 2. C. quando sis. vel priu. & in l. contractus. C. de fid. instr. istis ita-
 que concurrentibus instrumentum dicitur publicum, & præsentari po-
 test, ut dicit ritus hic, in verb. publica instrumenta, quod est necessarium
 scire, nam si non est publicum, non poterit præsentari, neque habere exe-
 quutionem secùdum formam ipsius ritus, & de hac exceptione quòd in-
 strumentum non sit liquidum non loquitur ritus, sed bene competit ex

mente ipsius, & ideo si præsentaretur instrumentum non habens superius enarrata, non posset liquidari neque ad interrogationem procedi, & per hanc exceptionem reus non posset detineri in carceribus, cum instrumentum ad hoc ut habeat executionem ex forma statuti debeat prius cõstare

21 esse publicum ut dicit † Bar. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi aut clam, & sequitur Imol. in l. si. ff. quib. app. non licet. Alexand. consil. mihi 82. 4. vol. Bar. in l. non putauit. §. non quamuis. ff. de contratab. quod vbi statutum dicit instrumentum debere executioni demandari, intelligitur si est instrumentum, vt quia habeat solennia, & substantialia requisita, ut dixerat idem Bar. in l. diuus. ff. de testa. mili. Bal. in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. & in

22 l. si absentis. C. si cert. pet. & in l. si. C. de litig. cum instrumentum † non rite factum non possit censerī instrumentum, nec vires instrumēti habeat, Bar. in l. 2. §. 1. ff. qui satisf. cog. Barb. consil. 70. 2. col. 3. vol. Bal. per illum tex. in ca. constitutus de consti. quod instrumentum quarantigiatum non potest dici illud quod non valet, & robore caret, vt dicunt Mod. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Bald. in l. si. §. in comput. C. de iur. deli. quia statutum intelligitur de instrumento valido, vt est tex. in l. si quis. §. testamentum depen. Bald. in l. falsus. C. de furt. Paul. de Castr. in l. Lucius. ff. de const. pecu. hoc idem dixit Bald. in l. non dubium. C. de leg. quod statutum † disponens, vt de instrumento & contractu soluatur gabella, intelligitur dummodo sit solenne, vt dicit bona gl. in clem. 1. de seq. poss. & furt. Barb. consil. 6. 8. col. 4. vol. idem dixit Barto. in l. certi conditio. §. qui nummos. col. fin. si cert. pet. quia beneficium statuti non extenditur ad contractum, qui est nullus, & non est solennis, quod sequitur Alex. in l. 1. §. si vir. ff. de acquir. possel. & l. 1. §. si quis ita, & in l. qui Romæ. §. grifogonus de verb. obligati. & de hoc articulo per Bal. in l. etiam. C. de exeq. rei ind. & in authen. ex causa in fi. C. de lib. præter. & in l. si. §. in comput. C. de iur. deli. & in l. 2. C. de eun. Barb. consil. 42. primo vol. Rom. consil. 76.

23 & consil. 294. 2. col. quod statutum permittens † debitorem instrumentarium posse capi, intelligitur si instrumentum sit solenne, & non viciosum, vt dicit Alex. consil. 165. 2. vol. & ideo quando instrumentum nõ est solenne, non potest dici instrumentum, & ista exceptio numquam intelligitur exclusa vt dixit Barto. in l. si non fortem. §. primo in princ. ff. de cõd. indeb. sequitur Alex. consil. 33. 1. col. 1. vol. & consil. 3. 2. vol. & consil. 101. 1. col. 4. vol. & propterea bene aduertat debitor, quando instrumentum contra eum fuit præsentatum, si habeat secum substantialia requisita ad hoc vt sit publicum, vt not. Doct. in c. ex parte lo 2. extra de offic. deleg. qua not. in practica Mari. Freccia. V. I. D.

ADDITIO. Quid sit instrumentum publicum, & quod authenticum, & quid differat inter vtrumque vide Berard. Pand. grauiß. in suo tract. 1. part. 2. declara. & num. 4. quod scriptura priuata non potest habere hanc executionem, & quod testes sufficiant in instrumento. 6. decla. nu. 33. & quod

quod procedit etiam in instrumento assumpto 7. declar. num. 42. & addo idem esse si fuit reallumptum vigore decreti regij Iacob. in authen. si quis in aliquo. C. de edend. Ant. de canar. in suo tract. de exeq. inst. quid autem si instrumentum fuit deperditum, & eius tenor probatur per testes, & pars acceptat, an possit exequi vigore statuti? Ang. in l. fin. C. de edict. diu. Adr. toll. per glo. ibi sing. Alexand. consil. 93. 6. vol. omnino Ang. in l. deposit. C. de pof. Saly. in l. fi. C. eo. tit. Paul. de Castr. in l. nostram. C. de testa. contra Bar. in l. i. ff. de his quæ interest. del. & in l. i. ff. si cer. pet. vide pulchre per Sand. Feli. in c. sicut de re iud. & quid si in instrumento est tantum modo confessio partis an possit presentari? ponit Marfi. sing. . . . & quid si debitor promisit coram testibus, an possim publice facere illorum depositiones, & presentare? Alex. in d. l. fi. C. de edit. diu. Adr. toll. & Girtr. in verb. statutum de iud. nu. 104. & cogita quia ritus dicitur instrumenta, & dum probat author noster instrumentum non dici quod non est solenne, idem dicas velle Bart. in l. 2. prætor ait. ff. qui satisd. cog. vbi vult quod si statutum dicit, quod qualiscunque fuerit sententia arbitri executioni mandetur, debet primo constare quod ille fuerit arbiter. facit text. in l. 1. §. illud. ff. ad Syll. & ad idem faciunt quod vbi statutum extat villam tenere ad emendationem damni, debet primo constare, & probari in villa fuisse datum damnum, sic & de instrumentis quod primo appareant quod sint liquida. Bald. in l. si quidem. C. de except. & in l. i. C. de iur. & fac. igno. quod vbi petitur executio sententiæ debet primo constare quod sit liquida, & in rem iudicatam transacta. & in cap. pastoralis. §. quoniam de rescr. & in l. accepta. C. de vsur. canon. in cap. licet de euitanda de electio. quod debet constare iudici instrumentum esse publicum antequam executioni demandetur, & in ca. item cum quis de restit. spoliat. cum sim. Paul. Fuscus. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a Vide breuiter Pau. in suo trac. de present. instr. 1. par. 3. decis. nu. 11. cum seq. Paul. Fuscus.
- b Quid sit inditio, & quid si non concordant cum annis domini. doct. in d. c. inter dilectos Io. Andre. in dat. 61. Paul. Fuscus.
- c Vide Berar. Pan. in d. suo trac. pri. par. 10. declara. nu. 67. vbi querit quid si cistræ sunt intelligibiles, ad quid autem sint inuentæ cistræ ponit idem dominus author in tract. feud. li. 1. & vide Alexan. consil. 190. plura narrata nu. 8. 6. uolu. Pau. Fusc.
- d Vide quæ dicit infra par. 14. vbi addidi. quid si scribatur in carta de bombici. Paul. Fusc.
- e Quid etiam nomina contrahentium, & an nomina antiqua, vel noua. Cagn. in proce. ff. nu. 182. Paul. Fuscus.

P A R S S E C V N D A.

S V M M A R I V M.

- 1 Notarius debet esse vassallus, & de Demanio Regis.
- 2 Notarius vassallus baronis an possit generaliter in terra demaniali.
- 3 Baro an possit præsentare instrumentum factum per suum vassallum.
- 4 Spurius naturalis & simil. an possint esse notar.

Secundo requiritur vt instrumentum possit præsentari, quod notarius † contrahens in regno sit vassallus domini Regis, ac de demanio ipsius Regis, vassallus † autem baronis non posset contrahere in terra Demaniali, sed tantummodo in terra ipsius baronis, per tex. in cõst. reg. in locis dem. in verb.

- 1 nisi sit de demanio, & ibi per Affl. in const. quoque, baiulos omnes per Andr. in tit. quæ sint reg. in verb. prædictas, licet obseruari non videam.
- 2 quinimo contrarium fuisse, & esse in uiridi obseruantia, si tamen ad † instantiam baronis præsentetur instrumentum confectum à notario suo vassallo, non posset illud liquidari, ex quo per dispositionem iuris notorie constat, nullius esse roboris, vel momenti, nec vllam fidem facere in iudicio, nec extra per capit. Reg. Ladislai. quod inci. non sine prudentis, ex quo contractus baronum debent fieri per notarios demaniales, vt ibi, licet hodie etiam fiant per notarios uassallos baronis, & sic obseruatur, & obtentum est in contradictorio iudicio & est notabile hoc dictum, quod potest apponi ad impediendam liquidationem instrumenti quod non facit fidem ex iuris dispositione, ut nullum, vt supra dixi, & infra dicam.
- 3 Quid autem si notarius † est Angarius baronis, vel prælati, vel Spurius, aut naturalis, vel vilis conditionis, qui non potest ad illam dignitatem assumi^a dic ut in const. diuinæ iustitiæ, & in const. prosequentes, & in const. constitutione præsent. & in d. c. Regis Ladislai. Mar. Freccia.

A D D I T I O.

- a Qualitates notariorum uide per Ber. Pan. in dic. suo tract. 5. declar. per totam Paul. Fusc.

P A R S T E R T I A.

S V M M A R I V M.

- 1 Notarius debet creari à rege regni huius.
- 2 Instrumentum confectum à notario apostolico an possit præsentari.

- 3 Et quid est factum à notario imperiali.
- 4 Notarius vnius loci non potest in alio contrahere.
- 5 Regnum Sicilie non subest imperio.
- 6 Partes an possint facere quòd presentetur.
- 7 Opinio authoris circa hoc.
- 8 Exceptio quòd instrumentum fuit factum extra terminum semper potest opponi.
- 9 Iudex si sciat notarium esse publicum, an admittat.
- 10 Instrumentum quando presentatur statutum cuius loci praualeat.
- 11 Cuius subijctur. Il. ciuitatis vbi nascitur.
- 12 Statutum si respiciat meram executionem quomodo presentabitur instrumentum.
- 13 Clericus an teneatur compromittere ex dispositione statuti.
- 14 Clericus quando ligetur statutis laicorum & infra. par. 13.
- 15 Antonius Freccia. V. I. D. pater authoris.
- 16 Intellectus patris authoris ad hunc ritum.
- 17 Lectura instrumenti quando presentatur.
- 18 Forma legis colligitur ex verbis ipsius.
- 19 Author contra intellectum patris.
- 20 Statutum si excludat omnium exceptionem quæ possit opponi.
- 21 Ritus quas probationes tollat.
- 22 Statutum disponens circa probationes respicit decisoria.
- 23 A mente statuti non est recedendum.
- 24 Iudicium de eius substantia quæ requirat.
- 25 Statutum deijciens appellationem a diffinitiuam respicit finem iudicij.
- 26 Instrumentum habetur pro liquidato stante contumacia rei.
- 27 Contumacia sola de iure communi quam executionem præstet.
- 28 Lex debet imponi rebus, & non verbis.

A Cà Rege creato. &c. Tertium requisitum † quòd notarius debet esse creatus à Rege vt in hoc regno possit contrahere^a ex quo ipse solus in regno creat notarios, vt dicit Andr. in ut. quæ sint reg. & est tex. in const. reg. in locis demanij, & in const. instrumentorum robur, & ideo si præsentaretur instrumentum † confectum à notario apostolico non posset liquidari, quia in prophanis notarius apostolicus non potest contrahere, nec ualent eius instrumenta ut concludit And. in dict. const. instrumentorum robur 3. col. & ibidem do. Bart. de Cap. qui sic dicit fuisse determinatum in pleno concilio sapientum contra opin. Luc. de Pen. in l. fi. 4. col. C. de loc. præd. ciuil. lib. 10. ex quo notarius apostolicus non dicitur notarius Regis, & idem posset opponi contra instrumentum † confectum à notario imperiali, qui non potest contrahere nisi in terris imperij, ut tenent Host. & Anto.

Ant. de Butr. in c. sicut ne cler. vel mon. cum eatenus extendatur potestas notarij, quatenus ordinantis comprehenditur iurisdicção, vt dicit Abb. in c. cum p. de fid. instr. & in cap. cum Roman. §. penul. de foro compet. nec
 4 notarius ꝑ vnus loci potest in alio loco contrahere etiam Andr. in d. tit. b
 quæ sint reg. in verb. potestas b licet Bart. distinguat in l. 1. de offic. pro-
 conf. per dom. de Rot. decis. 291. per Luc. de Pen. in l. vtrum. C. de decur.
 lib. 10. ex quo notarium extra locum suæ iurisdicçãois nullam habet po-
 testatem, & ideo non potest prorogari, vt dicit Bald. in l. 1. in fi. ff. de iud.
 Imol. in d. c. cum p. Tabellio, & tenet in specie Andr. in d. constit. instru-
 5 mentorum robur. cum regnum ꝑ Sicilia non subit imperio, vt dicunt
 Moderni in proœ. constit. addit Affl. etiam si instrumentum reperiretur a
 iudice, & propria manu testium subscriptum, quia imperator non potest
 facere notarium in regno non subdito, & de hac q. quæ est valde diffusa,
 an notarius imperialis contrahat in regno non subdito habetur Cano. in
 c. per venerabilem qui fil. sint legit. & ibi in materia legitimationis, & in
 d. c. cum p. Tabellio, per Specul. in tit. de instr. edi. §. restat & ibi Ioan. And.
 in apostill. Imol. in l. qua ro. ff. de solut. Bal. in marg. in verb. notarius, &
 6 in tit. de tab. & in l. testamenta. C. de testam. An autem ꝑ possit prorogari
 per partes, ex quo solum tractatur de eorum præiudicio tantum, habetur
 per Bald. in l. iubemus. §. sanè prope. fin. C. de sacrosan. eccle. & in l. repe-
 tita. C. de episc. & cleri. per Ang. in §. primo in auct. de Tabell. idem Bald.
 concludit non posse prorogari in l. 1. C. de sport. & in l. 1. 17. q. ff. de of-
 fic. consul. licet Bart. ibi distinguat, & ista prorogatio quando attendere-
 tur, debet fieri ex certa & expressa scientia iuris, & facti, vt dicit idem Bald.
 in l. 2. ff. de iudic. de quo in l. testam. C. de testam. & in l. si quis ex consen-
 c su. C. de episc. aud. c. concludo itaque quod ꝑ instrumentum confectum
 7 in regno, à notario imperiali, vel apostolico non potest præsentari, neque
 liquidari, secundum formam ritus, & pro hoc allego Bald. in l. 1. r. col. C.
 d ne fil. pro pa. d quod si extaret statutum ꝑ quod contra instrumentum nul-
 8 la exceptio etiam peremptoria opponi possit, poterit tamè opponi quod
 instrumentum fuit confectum extra territorium, in quo fuit creatus no-
 tarius, & dictum Bal. dixit multum not. Sand. in d. c. cum p. Tabellio. de
 fid. instr. & prædicta conclusio procedit indubitanter, quando instrumen-
 tum fuisset confectum in regno, nam ex quo non valet, merito non potest
 præsentari in hoc iudicio exequutiuo. Quid autem si instrumentum fuisset
 9 ꝑ confectum in terris ecclesiæ, vel imperij, & constaret iudici coram
 quo præsentatur, quod notarius qui illud scripsit est notarius publicus, se-
 cundum communem practicam, quando instrumentum venit extra reg-
 num, quam ponit Innoc. in c. fi. extra de fid. instru. Bald. in l. comparatio.
 C. eo. tit. & est hic in regno ritus, & ponit And. in dict. const. instrumento-
 rum robur, an tunc possit præsentari, & liquidari secundum formam hu-
 rus ritus, ista est quodiana, & notabilis quæstio: ad quam dicebat Bal. in
 præall.

- 10 præall. l. 1. r. 1. colum. C. ne fil. pro pat. quod si extat statutum ꝑ instrumenta publica etiam absque citatione partis habere executionem paratam, si contigerit presentari instrumentum confectum extra territorium statuti, quod quo ad ordinem iudicij, processus executionis seruabitur statuta loci, & iudicij in quo presentatur. allegat. tex. in l. 2. C. quemadmo. testa. aperi. & in l. missi opinatores, C. de exactor. Tribut. lib. 10. hoc idem tenuit Bal. in l. cunctos populos. 11. colum. C. de sum. Trini. & in l. ex causa. ff. de postul. vbi boni. gl. & in l. 1. ad fi. C. de confes. sequitur Pet. de Anch. in c. canonum statuta. 36. colum. versi. iuxta prædicta quero de constit. in vj. Paul. de Cast. in l. 1. §. sententiam de re iudi. Barbat. in d. l. 1. C. ne fil. & ibi Mod. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & ample Roman. consil. 243. & quo ad hoc dictum adducebat rationē Raphael. Cum. in consil. 139. inci. p. Laicus. nam sicut ciuis ꝑ dum nascitur subijcitur. ll. & statutis illius loci in quo nascitur, vt in l. origine. C. de orig. & mur. lib. 10. sic & causa nata, & cepta, & coram aliquo iudice subijcitur. ll. & statutis iudicij coram quo agitur, & secundum iudicij statuta dicitur tractari, & hanc rationem sequuntur Mod. in d. l. 1. & in l. omnes populi, & in c. quod clericis
- 12 vbi Mar. Soc. extre de for. comp. si autem statutum iudicii ꝑ respicit ipsam executionē, vel condemnationē tunc dicit Bal. in loco præallegato, quod non attenditur locus iudicij, sed in exequendo, & inspicitur locus contractus vt dicit communis gl. in l. si fundus. ff. de euctio. quam sequuntur communiter doct. in d. l. 2. vbi optime Paul. de Cast. C. quemadmo. testa. aperi. & in l. 1. de sacrosan. eccl. Abb. & alij in ca. ecclesie san. Mar. extra de constit. & in d. c. quod clericis, & est vera, & communis conclusio de qua per doct. in præallegatis locis. Stat igitur difficultas an sic ritus respiciat ordinem exequendi iudicij vel ipsam executionem & condemnationem. Bald. in d. l. 1. 4. C. ne fil. videtur tenere quod respiciat ordinem processus, nam vbi statutum disponit, quod instrumentum habeat paratam executionem, nec requiratur libellus, tum dicitur statutum respicere præparatoria, seu ordinatoria iudicij, hoc idem dixit in consil. 285. casus talis est. 2. colum. 2. vol. idem quando statutum mandat fieri compromissum
- 13 inter affines si clericus ꝑ agit tenetur compromittere iuxta decretum statuti idem Bald. consil. 5. 2. vol. c. ex quo respicit ordinem processus, & cau
- 14 sæ, & clericus bene ꝑ ligatur statutis laicorum quoad ordinem iudicij, vt dixit ipse in c. fi. in verb. quid si statutum, vt lit. pen. & in l. si index in fi. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & in l. 1. ad fi. C. quæ sit long. consue. nisi ultra procederet statutum, dicendo quod laudum inde latum paratam habeat executionem quæ non circumscribitur secundum statuta, & leges laicorum, sed secundum canones. Curt. in c. fi. de consue. idem Bal. in d. c. fi. & in c. cum venissent. 3. colum. licet non ita clare de eo qui mit. in pos. causa rei seru. quod dictum sequuntur doct. & ibi do. Phil. Dec. in 24. colum. in ca. etiam eccl. san. Mar. & sequitur Alex. consil. 210. ponderatis. 1. col. & consil.

- confiseq. 2. vol. & Corn. conf. 2 r 4. quàmuis 1. aspectu. 2. voli idem dixit
 f Arch. in c. non ita. 2. 6. q. f quòd clericus agens in iudicio seculari, non
 poterit appellare ab interloquutoria sine decreto ante sententiam, vt iu-
 ra ciuilia, vel statuta disponent ex quo talis appellatio respicit ordinem
 iudicij, vt dixit Alex. in l. i. ff. de leg. 2. & in conf. 66. viso toto processu
 circa fi. 2. volum. de quo per Abb. & alios, in d. c. quod clericis & per Are.
 & Ant. de But. in c. qualiter. 2. not. de iud. per Anc. in c. 1. de constit. & in
 15 regula ea quæ de reg. iur. in 6. dicebat eximius, & subtilis doctor † Domi-
 nus Ant. Freccia dominus & genitor meus hic apostillando ritum suum
 16 quòd hic ritus † dat ordinē executionis, & ideo semper dicebat quòd po-
 terat, & pōt opponi exceptio ad impediēdā executionē, quæ erat interro-
 gatio super tenore instrumēti, secundū eū, & allegabat Bal. in l. etiā. 2. col.
 C. de exeq. rei iud. & Bar. in l. si filius. ff. quod cū eo. pro quo allego bonū
 consilium Corn. 2 r 2. 2. vol. & quod tradunt Mod. in c. ex parte lo 2. de
 offic. dele. & quæ scribit Ant. de Canar. in trac. de exeq. instr. q. 18. & Be-
 ned. de Garz. in trac. de instr. quarant. 2. part. principali uersic. 16. & quod
 respicit ordinem executionis, ad hoc ut possit fieri executio instrumen-
 ti, quæ est ipsa interrogatio, & sic ut debitor possit in vinculis arrestari, &
 quod colligitur hic ordo secundum ipsum ex coniectura ipsius ritus, vt
 17 ex instrumentis, quæ ex eo colliguntur, in prædictis † præsentatio instru-
 menti, 2. citatio debitoris de mandato iudicis. 3. obligatio creditoris præ-
 sentantis instrumentum, de non concordando cum parte, & de prosequē-
 do ad pœnam in ritu contentam, uel ad aliam iudicis arbitrio, secundum
 quantitatem, & summam pro qua præsentatur. 4. comparitio creditoris,
 & debitoris personaliter in iudicio, 5. lectura instrumenti in ultimo
 peremptorio iudice pro tribunali sedente, 6. auditio aduocati fisci, ut pro-
 cedat interrogatio 7. partis creditricis 8. debitoris conuēti 9. delatio iura-
 menti debitori per iudicem danda, si habet instrumentum pro vero, 10.
 interrogatio faciēda per iudicem, si aliquid recepit de summa in in-
 strumento contenta, & pro quanto præsentant instrumentum. 11. interlo-
 quutio iudicis quod instrumentum sit liquidum 12. terminus per iudicē
 dandus debitori ad probandam forte falsitatem, vel solutionem instru-
 menti. Vlt. mandatum pœnale debitori iniungendum, cum obligatione
 bonorum si forte sit persona notabilis, uel egregia, quod non discedat à
 palatio, vel à camera deputanda, vel quòd arrestetur in carcerib. & per ista
 colligitur ordo, nam istis non procedentib. non potest exequi instrumen-
 tum, neque reus in carceribus mancipari, vt dicit Bal. in l. fi. C. de suis &
 18 leg. quod quicquid † colligitur ex verbis dicitur esse de forma, & ordine. §
 Tamen quamuis iste intellectus domini genitoris mei, sit sensualis, &
 g intellectualis, siue literalis, dubito † quòd non sit verus, & credo quòd nō
 19 bene dicat, nam ritus hic ultra procedit prohibendo admitti omnem exce-
 ptionis obiectum aduersus instrumentum: sed quòd reus in carceribus

suas faciat defensiones, vnum colligitur quod recipiat ipsam exequutionem ac ius ipsius exequutionis, & non ordinem exequendi, & pro hoc allego, quod voluit Bar. in l. i. C. de sum. Tri. vbi inquit quod si extaret statutum ¶ quod contra instrum. nulla possit opponi exceptio etiam peremptoria, hoc statutum dicitur respicere ipsam exequutionem, & nō ordinē exequendi seu iudicij idem Bar. voluit in l. a. diuo pio. §. sententiam. ff. de re iud. Bal. in l. i. col. C. ne fil. pro patre. Mari. Soci. in c. quod clericis de for. comp. ^h & doctrinam Bald. dixit sing. May. in repet. d. l. i. C. de sacrosan. eccl. i. 3. col. & eam sequitur Paul. de Cast. & doc. in d. §. sententiā licet aliter dixerit in l. 2. in princi. ff. de eo quod cert. loc. & Curt. in cap. fin. i. q. 3. col. & §. q. extra de consuet. secundo dubito an genitor meus benedicat, nam hic ¶ ritus tollit omnem probationem, nisi illam quæ in promptu, in ipso instanti appareret, tollit, & rejcit ad hunc finem, vt facta executione reus detrudatur in carceribus audiendus, & ideo videtur respicere ipsam executionem, nam statutum quod ¶ disponit etiam modum probationum admittendarum, vel rejciendarū dicitur respicere de cisoria, & non præparatoria iudicij vt dixit Bald. in l. istius hostium. C. ex quib. cau. in fa. irrog. & Bal. in l. i. in fi. C. quæ sit long. consuet. Areti. in ca. dilecti. col. pe. extra de iudici. Sand. in d. c. quod clericis Curt. in dict. cap. fin. & Cazialup. in repe. d. l. i. C. de sacrosan. eccl. & esse has probat. non est recedendum à mente statuti ¶ & eius dispositione, vt dicit Bal. in l. i. C. de reb. cred. & in c. i. i. col. si de inuestit. inter do. & vas. lis oriat, & huius dicti ratio est quia ¶ iudicium non requirit de necessitate probationem, sed illa tria actorem ⁱ reum, & iudicem vt in c. forus de uer. sig. sed probationes non sunt de substantia iudicij, sed bene pro substantia decisionis faciendæ per iudicem, vt est tex. in leg. i. §. item contra sacras. ff. que sent. sin. appel. rescind. & in l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoff. test. & in l. non putare. ff. famil. herci. & declarat magistraliter Bart. in l. prolatā. C. de sent. & sequitur Ale. in l. ait prætor. §. si iudex. i. col. ff. de re iud. & ad hoc accedit quod dixit Perusi. in c. si duobus. §. denique i. col. extra de appel. quod statutum ¶ disponens, quod non admittatur appellatio à diffinitiuā respicit executionem seu decisoria iudicij & non ordinem ipsius, & ideo non ligat clericum vt uoluit idē Perusi. in c. ut debitus. i. 3. col. versi. 7. quæritur in fin. eod. tit. allegat Ang. consi. 297. consultatio. i. col. de quo habetur in d. c. quod clericis, & bene declarat subtilis doctor dominus Dec. in c. ecclesia 5. Mar. 23. col. extra de const. unde ex quo per hunc tollatur, seu ut rectius dicam angustetur ipsa probatio, uidetur per prædicta respicere executionem, & non ordinem in exequendo. Terio pro hac parte moueor, nam præsentato instrumento per creditorem, si reus est contumax, executio censetur facta contra ipsum debitorem, nam instrumentum ¶ habetur pro liquidato, & reus poterit poni in carceribus, & ibidem se defendet in vinculis, & nulla alia interrogatio super instrumentato

strumento expectatur, & hoc non esset si ritus respiceret ordinem exe-
 27 quendi, uel iudicij, cum ex sola contumacia † non sit executio irretra-
 ctabilis, ita quòd operetur effectum secundi decreti per Bald. in leg. con-
 sentaneum. pen. colum. C. quom. & quando iud. & in actu. ei qui. C.
 de boni. auth. iudic. possid. & per Alexand. in leg. à diuo pio. §. super re-
 bus. ff. de re iud. ritus est hic in antiquis; vnum si non esset exequutiua au-
 thoritas huius ritus ex sola contumacia non posset reus in carceribus de-
 trudi, ita quòd si uellet aliquas exceptiones opponere ad impediendam
 interrogationem, etiam resectis expensis posset, vt habetur in ca. primo de
 dol. & in contu. in 6. & colligitur ex ritu antiquo & obseruari videmus.
 argum. eorum quæ dicit Soci. consil. 89. tertio volumin. nec obstat intel-
 lectus, & ponderatio verborum huius ritus ordinem designans antequam
 ad ipsam interrogationem, & exequutionem deueniatur, vt dicebat D. ge-
 nitor meus, nam hic ritus non respexit ordinem, sed ipsam exequutionē
 eam priuilegiando, vt nulla exceptio admittatur, & si forte admisisset, nul-
 la cum effectu fuisset auctoritas instrumentorum liquidorum, quia si ri-
 tus ordinem respexisset, admisisset vique probationes, & nobis seruiret
 28 de vento, & verbis nō rebus † esset impositus, contra regulam de qua in ca-
 pit. nullus. 6 r. dist. & in l. fin. §. vbi & Bened. de Garz. in tract. & all. & po-
 nit glo. in c. bonæ memoriæ in verb. illud de postul. præl. & d. l. si. de bo-
 nis que lib. vnde ex quo reiecit & neglexit probationem, respexit exequi
 in instrumento liquido contenta, attendens ad effectum, & non ad verba,
 quia effectus respicitur si repugnat verbis, vt est text. in l. infulam. ff. de
 præscrip. verb. vnde ex prædictis subsisto an instrumentum confectum ex
 k tra regnum possit in regni tribunalibus præsentari k cum prædictis respō-
 deri possit quòd ritus non tollit probationem, sed admittit in carceribus,
 vel respicit vtrunque ordinem, exequendi & ipsam exequutionem, quod
 mihi non videtur verum ex supradictis, vt dixi, tamen vidi in magna cūria
 præsentari, licet non fuisset oppositum, vnde cogita. Mar. Freccia.

A D D I T I O N E S.

- a Vide Specul. in tit. de instr. edit. §. restat num. 22. vbi à quibus notarij sint creandi.
 Paul. Fuscus.
- b Bald. C. de episc. & cler. l. repetita post Bartol. in l. apud proconsulem de man. vind.
 & in l. 1. 8. col. C. de sum. Trin. cum ipse non habeat, alteri concedere nequaquam
 possit vulgato tex. in c. Diabertum. 7. q. 1. Paul. Fusc.
- c Ias. in l. à diuo pio. §. sententiam. & in l. ait prætor ff. de re iud. Paul. Fuscus.
- d Omnino Aretin. cons. 54. vbi multa ad materiam statutorum. Paul. Fuscus.
- e Soci. cons. 71. in 4. volu. & glo. negauit clericum teneri compromittere in pragmat.
 odia litium fo. mihi 42 r. & sequitur mars. in rub. ff. de fideiuf. num. 119. vbi omni-
 no, sed capi. dicit contrarium seruari in decis. 66. memini in meo reposito in lit-
 f tera. c. num. . . Paul. Fusc.
- f Præl. dicta Saly. in auct. Cassi. num. 8. C. de sacrosant. e. ecl. Paul. Fusc.
- g Ordo est qui dat intelligentiam actus. Bal. in auct. hoc amplius. C. de fideic. & in ad
 di. ad

di. ad Specu. in tit. de præpar. iud. in verb. ordo, & l. iuris ordinem C. de iurisd. omn. iu. & in auct. offeratur. C. de lit. conte. l. prolatam. C. de sent. l. ordo. C. de exeq. rei iud. Abb. Fusc.

h Præl. Bal. consi. 285. casus coram. nu. 2. vol. Abb. Fusc.

i Quod an indistinctè sit uerum, & in quolibet iudicio vide ad plenum viuius in cor. Specu. 2. par. prin. mod. in rubr. extra de iudi. ubi mant. nu. 14. & Ber. bon. nu. 29. cum seq. Abb. Fusc.

k Iacob. in l. testamenti col. 2. C. quemad. test. aperi. ubi dicit instrumentum confectū extra territorium, & exequi in loco alio ubi est statutum, allegat Bald. in l. 1. C. ne fil. pro patr. plen. Cotta. in mem. instrumentum Abb. Fusc.

P A R S Q V A R T A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum vt possit præsentari debet esse scriptum, & subscriptum per notarium.
- 2 Notarius tenetur scribere nomina testium in instrumento.
- 3 Notarius debet facere instrumentum secundum iuris regulas.
- 4 Notarius punitur de falso si omittit solennitates iuris.
- 5 Instrumentum subscriptum per testes an valeat si notarius nõ adnotauit eorum nomina.
- 6 Adnotatio testium in instrumento an sit de iure.
- 7 Inuentarium an valeat si omittatur signum crucis.
- 8 Solennitas omissa quando non est de substantia non vitiat actum.
- 9 Hæres quod tempus habeat ad faciendum inuentarium.
- 10 Testis subscribens se instrumento dicitur deponere.
- 11 Opinio authoris de hac re.
- 12 Statutum quando dicitur requirere aliquid pro forma.
- 13 Notarius adnotando nomina testium significat eos fuisse rogatos.
- 14 Intellectus ad l. cum pater. §. si. de leg. 2.
- 15 Forma actus non potest impleri per æquipollens.

- 1 T instrumentum ad huc possit præsentari debet ¶ esse descriptum, & subscriptum per notarium, iudicem, & duos, uel tres testes^a quorum nomina debent adnotari per notarium in instrumento, quia per consuetudinem regni non est detractum solennitibus instrumentorum, sed auctum,
- 2 vt dicit tex. in const. regni instrum. robur. & de iure ¶ communi notarius debet describere nomina testium in instrumento, vt dicit glo. in l. generali. C. de tab. lib. 10. & in l. donatio. C. de don. & ideo si testes non essent per notarium descripti in instrumento, non posset instrumentum liquidari, ex quo notorie se ipsum exhibet nullam facere fidem, cum ¶ notarius teneatur facere instrumentum, pro vt iuris est, & moris, & ita censetur

- setur rogatus, vt est text. in const. regni. baiulos omnes, & in l. fi. C. de fidel. quem dixit vnicum in mundo Bald. in l. errore. C. de testam. & in l. 1. in fi. ff. solu. matr. & in l. cum de consuetudine. deleg. & in l. ita demum. §. fi. de arbitr. & Luc. de Pen. in l. 2. C. de conuen. fisci. li. deb. 10. ^b vnde si notarius non adnotasset nomina testium non dicitur confecisse instrumentum, vt erat iuris, & moris, & fuerat rogatus à partibus. Barb. confi. 55. 2. col. 4. vol. & propterea non posset presentari quia non concurrunt requisita, & est defectiuum instrumentum suum, quinimò ¶ tenetur de falso omittendo solemnitate iuris, vel statuti, vt dicunt Bart. & Bald. in l. & si post diuisionem. C. de iur. & fac. ignor. & esset periurus non apponendo ea quæ de iure, & consuetudine tenetur apponere, vt inquit Barb. in clem. re. Romani. 4. colum. de in. iur. quid autem ¶ si notarius non adnotasset nomina testium, & instrumentum apparet subscriptum per testes, an tunc posset presentari? dicebat dominus Barthol. de Capua. quòd valet instrumentum ex quo per eorum subscriptionem apparet eos fuisse in rogitu. arg. l. cum pater. §. fi. de leg. 2. sequitur. Affli. in const. instrumentorum tertia colum. & pro hac parte posset adduci, nam adnotatio ¶ testium per notarium facienda, est inducta de consuetudine, & pro solemnitate, vt dicit gl. in d. l. in generali, vnde licet sit omissa, alijs tamen interuenientibus non debet vitare, quia est leuis solemnitatis omisso, quæ non vitiat actum, ut dicit Vlpi. in l. 1. de uenti. inspic. Bar. in l. cum hi. ff. de trās. & Bal. in l. fi. C. de iure delib. quòd omisso. ¶ Crucis quæ debet in inuentario poni, non vitiat inuentarium, pro quo est bona gl. in l. 1. C. de sent. ex peric. recit. & ad hoc accedit quod eleganter scribit Paul. de Cast. in l. obseruare. C. de decur. quòd forma ¶ vel solemnitas non est magnæ substantiæ habito effectu, nunquam vitiat actum, ut tradit. not. idē Paul. de Cast. in l. uniuersis. C. de prec. imper. offer. & pro hoc est bonus
- 9 tex. in l. fi. §. si uero. C. de iur. del. quòd si hares ¶ non inchoauit confectio nem inuentarij infra triginta dies, si tamen inchoat, & perficit infra sexaginta non vitiat, quia inchoare est leuis solemnitatis, unde habito effectu non curamus de modo, vt dicunt scribentes, ibi licet Alex. contra, effectus etenim huius constitutionis est subscriptio testium in instrumento, quia
- 10 tunc ¶ testis dicitur deponere, quando se subscribit, & tunc dicitur testifi-
- 11 cari, vt dixit singulariter Bald. in l. fi. C. si cer. per. ego tamen ¶ de hac conclusione dubito, quòd etiam si testes se subscriperint, si tamen non fuerint per notarium adnotati, non ualeat instrumentum, & sic non poterit presentari & ad hoc moueor per tex. in d. constit. instrumentorum robur. vbi augendo solemnitatem instrumentorum subnectit dicens, contra autem prædictam formam instrumenta aliter confecta in posterum nullam obtineant firmitatem, & sic adnotatio testium dicitur esse de forma instrumenti per illum text. ut dicit Luc. de Pen. in d. l. 2. si ergo est de forma non potest per notarium omitti, quæ omissa vitiat totum actum ut dicit

dicit singula. Inn. in c. primo de sacr. non reiter. quia formæ nihil addi aut
 detrahi potest. Bald. in l. fina. 2. colum. C. de suis & leg. pro quo est bonus
 text. in l. constitutionibus in fin. ff. ad municip. & dixit dom. Anto. de But.
 in cap. Pisanis 7. not. de restit. spolia. quòd omisso formæ in qualibet par-
 te etiam minima vitiat actum totum, etiam in actu fauorabili, vt tradit Bald.
 in l. testamentum non ideo. C. de testam. & in l. fin. C. si mancip. ita fuer.
 alien. & in l. si pupillus per glo. ibi. ff. si cert. perat. per text. in l. qui Romæ.
 §. Flavius. ff. de v. rbo. obligat. & quòd adnotatio testium in instrumento
 sit de forma apparet per tex. in dicta consti. nam procedit annullando con-
 tractum, si non interueniat, & vbi cumque lex † vel statutum aliquid re-
 quirat in actu vltra procedens annullando dicitur illud pro forma tradi-
 disse, vt ex tex. in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. in verbo pro nullo
 haberi. C. de testamen. & tradit Sand. in c. cum dilecta extra de rescript. &
 in cap. quoniam frequenter. colum. fin. vt lite non contest. & in c. cum ac-
 cessissent 5. colum. de constit. & in c. licet causam 6. colum. de probatio. c
 vnde si est omissa forma statuti, quantumcunque leuis vitiat contractum,
 vt dicit Roma. confi. 302. in præposita consultatione, sequitur Ias. in l. 2. 3.
 colum. C. de bon. poss. secund. tab. Decius Doctor Mediolanensis in c. de
 appellationibus 2. col. extra de appel. & tradidit in specie de hac forma sta-
 tuti nostri. Soc. confi. 24. 7. col. & confi. 45. visa appel. 2. col. 1. vol. præte-
 rea quando † notarius describit vel adnotat nomina testium in instrumen-
 to, tunc testes præsumuntur rogati, vt dicit Bal. in rubr. C. de fid. instr. 10.
 col. & in authen. nisi rogati. C. de testib. & in l. hac consultissima. C. de te-
 sta. & in l. 1. 11. col. C. de fid. instr. & has. ff. lib. 10. arg. l. cum ostendimus.
 §. si. ff. de fideiuss. tut. si daremus casum, in quo testes debent esse rogati li-
 cet se subscripserint, non censerentur rogati, nisi presente aduersario se sub-
 scribant, vt concludit Imol. in l. dominus. ff. de testa. ex quo potuit, & faci-
 le est, quòd se subscribat, licet testis non interueniat in testamento, seu in
 instrumento iuxta not. per Bart. in d. l. hac consultissima. & Aret. sequitur
 in l. hæredes palam. §. in testamentis. ff. de testa. & ad obuiandum frau-
 dibus, & falsis testimonijs, ne forte non testis subscribat, debet notarius te-
 stium nomina adnotare, & aliter non possent recte dignosci testes si non
 adnotarentur, & fides instrumenti staret in suspenso, vt per Specu. & Ioan.
 Andr. in tit. de test. §. 1. versi. quid ergo de quo per Alex. in l. sciendum. ff.
 de verb. oblig. licet aliqui contra, vt per eundem Alexan. conf. 33. 6. col. 3.
 vol. nec obstat allegatio domini Barto. de Capua moti per text. in d. l. cum
 pater. §. fin. licet parum astringat, nam ibi † actus fuerat explicatus, qui iam
 erat explicandus ab vno & eodemmet, quòd hic est secus, cum subscri-
 ptio respicit testem, adnotatio vero respicit notarium, & notarius traden-
 do instrumentum absq; testium adnotatione non confecit instrumentum
 prout erat iuris, & moris, & tenebatur, vt dicitur in d. cõst. baiulos oēs, præ-
 terea licet testes se subscribant, non est satisfactum huic constitutioni per

ea quæ dicit Bald. in l. r. ff. de lib. & posth. ex quo notarius debet adnotare per se, & non per alium, cum hoc pro forma fuerit introductum, ut supra dixi, & ipsa forma debet adimpleri specificè modo, ut est text. singu. & ibi dom. Abb. in cap. pen. de iureiuran. & in c. ad audientiam lo 2. de appella. nec potest impleri † per æquipollens, ut per multa concludunt doct. in clemen. appellanti. eod. tit. & tradit Soc. consi. 35. incip. prosequendo ordinem r. col. r. vol. propterea cogita. Mar. Frec. V. l. D. & patr. Neap.

A D D I T I O N E S.

- a Quot testes requirantur Pand. in suo tract. 6. dec. num. 33. & quid si instrumentum excedit. ff. quot de iure communi. text. & ibi Castr. in authen. & si contractus. C. de fid. instr. Abb. Fusc.
- b Quòd notarius censeatur esse rogatus a partibus facere instrumentum, ut iuris est, & infra eo ponere clausulas consuetas, ponit etiam Cagn. in proœ. ff. num. 105. de quo latius in meo reperit. in littera n. num. . . vbi vide Abb. Fusc. & ad eundem lex. d. l. fi. C. de fideiuf. vide omnino. Alex. cons. 8. vol 6. Abb. Fusc.
- c Eo casu forma dat esse rei, cuius omisio torum vitiat actum. glo. in c. dilecta. de rescrip. eo maxime cum hic a ritu nostro requiratur præcise, non autem suppleatur, ut aliàs possit procedere, quod tradit Aret. in c. si pro his. de accus. cum alijs relictis per Tiraq. in rep. l. si vnquam, in verb. reuertatur. nu. 67. cum seq. Paul. Fusc.

P A R S Q V I N T A.

S V M M A R I V M.

- 1 Testes in instrumento debent esse omni exceptione maiores.
- 2 Quis dicatur omni exceptione maior.
- 3 Testes debent esse literati.
- 4 Exceptio solemnitatis semper potest opponi.
- 5 Instrumentum ut possit liquidari debet primo constare esse publicum.
- 6 Auctor inuehit contra Afflictum.
- 7 Nullus est sine peccato.
- 8 Existens in peccato mortali non potest esse testis.
- 9 Iniuria non debet nasci vnde iura oriuntur.
- 10 Testis semel approbatus non potest reprobari.
- 11 Creditores debent in instrumento vocare testes suos amicos.
- 12 Testes inhabiles an admittantur de consensu partium.
- 13 Opinio Afflicti defenditur.
- 14 Qualitas statuti si non interuenit, facit cessare statutum.
- 15 Forma non adhibita facit instrumentum nullum, & nu. 16. & nu. 18.
- 17 Exceptio oriens a statuto numquam dicitur exclusiva.
- 19 Mater ut admittatur in accusando pro filio debet primo probare se esse matrem.

- 20 *Idem in heredē.*
 21 *Idem in filio.*
 22 *Contrahentes debent præcise obseruare induc̃ta a Statuto.*
 23 *Constitutio regni dicitur. l. generalis in regno.*
 24 *Auxilium. l. non meretur, qui contra. l. operatur.*
 25 *Testes esse omni exceptione maiores debet probari.*
 26 *Quilibet præsumitur bonus, & bonæ vitæ.*
 27 *Qualitas requisita a statuto debet specificè probari.*

Testes in instrumento debent esse omni exceptione maiores, quinta est pars aliud requisitum continens de eius substantia, scilicet, quod testes et descripti in instrumento debent esse omni exceptione maiores, ut dicit textus in dict. const. instr. robur. aliàs non probaret instrumentum, dicitur autem et testis omni exceptione maior, contra quem nulla potest exceptio, & opposita non obstat, ut dicit gl. in cap. 1. extra de confang. & affini. & in §. item verborum, instit. de inutil. stipul. Abb. in c. at si cleric. 7. col. extra de iud. Sand. in c. cum Ioan. 12. col. de fid. instr. Bar. in l. admonendi. vbi doct. de iureiur. Bal. in optima 2. col. C. de contrahen. empt. tradit Alex. consi. 18. 4. col. & consi. 141. 1. volu. & conf. 60. 7. col. 2. volum. ^a & sic etiam debent esse testes qui interueniunt et literati, ut dicitur in d. consti. & ideo dicit Affli. ibi ad hunc ritum, quod si presentaretur instrumentum, in quo essent descripti, & subscripti testes, & opponeretur a parte, quod non essent omni exceptione maiores, non posset procedi ad interrogationem, & liquidationem instrumenti, & data cautione de se presentando, & stando iuri non debet reus stare in carceribus, verum facta ex post facta probatione, si constaret testes esse omni exceptione maiores, tunc procedetur ad interrogationem, & liquidationem instrumenti, quia si aliàs constaret contrarium, instrumentum diceretur minus solemne, & vbi cumque statutum prohibet admitti exceptiones contra instrumentum, potest tamen et opponi quod instrumentum est minus solemne, allegat Barto. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi aut clam. pro quo ego allego eundem Bar. in l. diuus Traianus in princ. ff. de testa. mil. & aliquid per Are. conf. 78. quod vbi cumque statutum prohibet admitti exceptiones contra instrumentum, potest tamen opponi quod instrumentum non est instrumentum, ^b ut tenet Bald. in l. 1. col. fi. C. plus val. ex quo ad hoc ut habeat executionem debet et p. constare instrumentum esse publicum, ut dicit Alex. conf. 165. 1. vol. & conf. 82. 1. vol. & dixi supra. in prin. sed si instrumentarij testes non sint omni exceptione maiores, instrumentum confectum non posset censerì instrumentum, ut dicit tex. in d. const. vers. contra predictam autem formam, ex quo intelligitur si instrumentum est instrum. & solemne, ad hoc ut possit presentari, sicuti de sententia quæ executionem expectat, & in clem. pastoralis. in verb. dici ne ergo sententia meruit,

- & in l. 4. §. cõdemnatum de re iud. ergo non potest liquidari per iudicem, nec ad interrogationem procedi, & ad prædicta faciunt dicta per Alexan. conf. 109. viso puncto. 2. vol. Barb. conf. 5. §. col. & conf. 7. 2. vol. conf. 35.
- 6 §. 3. 4. volum. conf. 42. 1. vol. Tac. in l. item quia de pac. sed puto ¶ aduertendum an præfatus dñs Affl. benedicat, cum authoritas huius ritus nobis seruiret de vento, & esset ludibrio posita, & ista exceptio destrueret omnia infra quantumcumq; liquida, & nullum instrumentum posset præsentari secundum præfatam conclusionẽ, ex quo pauci sunt homines in mundo, qui sint omni exceptione maiores, vt legitur in euang. Mar. Multi sunt vocati pauci vero electi, & nemo sine crimine uiuit, vt ait Cato in moralibus, ex quo ¶ nemo põt se iactare esse sine peccato, vt dicit diuus Aug. & si dicimus qd peccatum non hẽmus seducimur, cum difficile sit cum hoste pugnando nos effici victores, & in ferm. de cõp. & vani. mun. nostra crimina, & scelera plene demonstrat, & qui est ¶ in peccato mortali non põt esse
- 7 testis c quia per peccatum quis efficitur inimicus Dei, & seruus diaboli, vt dicit gl. in l. 3. §. lex Iulia. ff. de testi. nisi se peccasse penituerit, vt per Spec. in tit. de test. §. 1. vers. quid si in crimine & Brix. in c. qm̄ contra in verb. testimonium. 4. col. de proba. Sand. in c. testimonium. 2. col. de testi. & dicit August. in lib. de penit. desleat peccator, qm̄ in vno errando factus est oĩum reus, cum omnis virtus detrimentum patiatu ab vno vitio, vt dicit Inno. translatiue in c. fratris de pœni. di. 5. & in Parab. sola. septies in die cadit iustus, & arguit Hiero. in epist. ad Rusti. si cadit quomodo iustus, si iustus quõ cadit? immo nec nomen iusti, qui per pœnitentiam resurgit amittit, ergo nunquam posset pntari, cum debitores non habentes cam soluendi, & commoditatẽ, vt carceres euitarent, in promptu reperirent centũ testes, qui contra testes descriptos in instrõ, crimina & defectus opponerẽt, & testificarẽtur, nec ista vř fuisse intentio authoris, inuitare litem ex litibus, q̄ fuit amputare, et priuilegiare executiones instrumentorũ, & tollendi anfractus iudiciarios, & magis quã intricare testes, & alios ad litẽ, vt in l. quidã existimauerũt. ff. si cer. pe. nec quicquã boni induceret hic ritus, & non vř fuisse hoc de conditoris mente, inductaq; ad hunc effectũ non debent operari contrariũ. vt in l. legata inutiliter. ff. de leg. 1. & ea. l. dele. præst. &
- 9 fortius esset hanc viã fraudibus aperire, & vnde iura ¶ orta sunt nasceretur iniuria, qd esse non debet, d & non est ferẽdũ. l. meminert. C. vnde vi. cũ
- d creditores in eorum instrõs confisi deluderentur debito, ex quo sicut non possent pntare criminaliter, minime ciuilitèr possent eorũ credita cõsequi per test. in d. consti. instr. qd esset maximũ absurdũ, cum angustaretur probatio. contra. l. qm̄. C. de hære. & subtraherent hoĩum cõmertia, vnde verior vř pars de iure dicere, qd non obstante tali exceptionis obiectu possint
- 10 instrumenta liquidari, nec pars talia allegãdo deberet audiri, ex quo ¶ semel testes in instrõ descriptos approbavit non potest amplius reprobare, vt in l. si quis testibus. C. de testib. per reg. quod approbo non reprobato, vt

- in l. Pomponius. ff. de neg. gest. & hinc dicebat Sand. in cap. cum inter 7. colum. extra de except. quod cauti † creditores debent eorum affines, & amicissimos in instrumento pro testibus adhibere, quando a parte approbati cen sentur, vt dicit Brixii. in cap. quoniam. contra 17. col. de probatio.
- e & sequuntur alij^e & partes ponendo illos pro testibus adesse videntur illorum inhabilitatem remittere, vt dicit gl. sing. in §. sed exigimus in verb. supplicijs in auct. de testi. quam dixit sing. Bal. in c. in nomine domini 1. col. extra de testi. & in l. parentes. C. eod. tit. Imol. in l. ad testium. §. 1. ff. de
- 12 testam. cum hoc possit fieri † de partium consensu, quod testibus inhabili- 81
bus credatur, vt dicit Anto. de Butr. in c. bone 7. colum. de postu. praelat. & in c. cum dilecta. 2. colum. de consuet. & sequitur Alex. consil. 122. 3. col. 1. volum. & Marfil. in l. 1. §. ad quaestionem. 3. colum. de quaestio. tamen
- 13 praedictis non obstantibus † opinionem Afflicti de iure credo veram fore, quod immo praesentato instrumento si pars opponit non posse procedi ad interrogationem instrumenti, ex quo testes non sunt omni exceptione maiores, debet impediri liquidatio instrumenti, & pro hac parte adducuntur rationes praedictae. Secundo adducit quod voluit Abb. in c. licet de
- 14 electio. q. vbi statutum † requirit qualitatem in actu, si deficit qualitas, deficit statutum, & sumus in puris terminis iuris communis, vt dixit idem Abb. in c. cum quis de restit. spol. & Do. in ca. felicitis de haeret. in 6. sed ista 14
qualitas, q. testes sint omni exceptione maiores, vt in dict. constit. quando instrumentum praesentatur deficit, ex quo non praesumitur, vt infra dicā, ergo deficit statutum. Tertio accedit quod dixit Ancha. in rep. cap. 1. col.
- 15 42. de constit. q. vbi in † instrumento aliquid requiritur pro forma, illa nō adhibita non dicitur instrumentum, vt dixit idem Anch. in reg. ea quae de reg. iur. sed q. testes instrumentarij sint omni exceptione maiores, hoc fuit 15
introducendum pro forma, vt in illis verbis, quae praedictam autem formam
- f ergo non potest praesentari, ex quo deficit in sua forma, f & sequitur Barbat. consil. 6. 4. volum. Quarto concordat, quod voluit Bald. in rubr. C. de
- 16 rescin. vend. q. instrumentū, † quod non habet solemnitates a iure, & consuetudine introductas etiam minimas non habet executionem statuti, vt dixit Ang. in l. bene a Zenone. C. de quad. praeser. quinimmo praesumitur dolus, quando non interuenit solemnitas statuti. Abb. in cap. cum contingat. 1. colum. de iure iur. Quinto adducitur, quod voluit Roma. consil. 234. prouidentia. colum. fin. & consil. 472. in eo quod petitur 2. colum. q.
- 17 illa exceptio quae oritur, & causatur † ab eodemmet statuto, nunquam dicitur reiecta, & semper potest opponi, vt etiam consil. 54. Alex. in l. sciendū. 2. colum. ff. qui satis. cog. doct. in c. ex parte lo 2. de offic. deleg. & sequitur idem Alex. consil. 8. viso 3. colu. 1. volum. Sed exceptio q. testes non sunt omni exceptione maiores, causatur, & oritur a statuto, vt dicitur in d. constit. instrumentorum robur dum dicitur, contra praedictam autem formam instrumenta aliter confecta nullam in posterum obtineant firmitatem. er-

go fit potest opponi non potest liquidari instrumentum, & si non potest liquidari, ergo reus non dicitur nec potest in carceribus detineri, & ad hanc regulam est aurea decisio Io. Andr. in addit. Specu. in tit. de sent. in §. vt autem, q̄ exceptio orta ex eodem fonte intelligitur præseruat a, sicuti ipsa actio, de quo per Imol. in c. ex parte lo. 2. de offic. deleg. Bar. in d. §. & parui. ff. quod vi aut clam. Bal. in l. 1. §. col. C. de cond. in debi. Imol. in l. fi. 6. col.

g fia quibus app. non licet Alex. in l. 3. §. dato. ff. de iur. iur. §. Barb. consi. 5. 1. vol. & consi. 5 3. 4. volum. sexto facit, quod dicit Salic. in l. ita pudor. C. de

18 adult. q̄ vbi ¶ statutum requirit certam solennitatem, numerum testium in instrumento, vel certam qualitatem in testibus in eo describendis, si in testibus non interuenit qualitas, vel in instrumento, non habet exequutionem in instrumentum. quia debet habere sua substantialia, vel solēnia requisita, nam tūc dicitur instrumentum, & hæc potest opponi, cum primo de-

19 beat constare, antequam exequatur, vt in matre ¶ quæ se admitti petit ad accusandum pro filio, debet primo probare se esse matrē, vt in l. non igno-

20 rat. C. qui accus. non poss. sic in hærede ¶ qui se admitti petit in possessionē vigore testamenti non aboliti, non cancellati debet primo constare de testamēto. l. fi. C. de edict. diu. Act. Toll. sic in sententia quæ debet primo constare, q̄ sit iuste lata l. 4. §. condemnatum vbi doct. pon. ff. de re iud. sic

21 in filio ¶ qui petit alimenta, quod prober primo se esse filium, & in alijs si-

h milibus, quæ vt breuis sum omitto. ^h Septimo adducitur, quod dixit Bald. post Bart. in l. 1. §. illud. ff. de Syllan. q̄ vbi statutum inducit nouum bene-

22 ficium, non poterunt ¶ contrahentes vi beneficio ipsius statuti, si eius ordinem seruare neglexerunt, vt dicit idem Bal. post Bart. in l. in causis. C. de transf. per gl. in l. mancipia. C. de ser. fug. quam sequitur, & dixit not. Socy. consi. 5 1. 3. col. 1. vol. si igitur non fuit ordo seruatus per contrahentes, in perquirendo testes omni exceptione maiores, non debet propterea posse præsentare instrumentum, & hæc ratio potest manifeste corroborari, nā creditor sciebat, vel scire debebat, quæ patia sunt in l. quod te. ff. si cer. pet. testes in instrumento regni omni exceptione maiores, quia hoc erat statu-

23 tum, per prædictam constitutionem instr. robur quæ ¶ est lex generalis in regno, cuius ignorantia neminē excusat, vt in l. iuris ignorantia. C. de iur. & fac. ign. Contrahentes ¶ non seruata forma ipsius constitutionis videntur legem contemnere, vnde conueniens est, q̄ non habeant beneficium legis, vt in l. auxilium. ff. de mino. in cap. pen. extra de vsur. & eo fortius: quia in contrahendo fuit in culpa non perquirendo testes omni exceptione maiores, debet hoc sibi imputari, cum hoc damnum ex facto suo procedat, vt in regula iuris, ac etiam in dolo, non adhibendo solennitatem statuti, vt dixit Abb. in d. cap. cum contingat. colum. 4. de iureiuran. Barba. consilio 6. primo volum. consilio 5 2. 4. colum. 4. volum. quia dolus semper præsumitur in contrahente, quando omittit solennitatem a iure requisitam. glo. in l. penult. C. de fid. instrumen. & iur. ha. fil. libro 10. idem

Barb. conf. 6. 4. volum. conf. 54. 2. volum. quinimmo dicit Bal. in l. Caius. ff. de hæred. instit. q. si solemnitas est omiſſa in instrumento, instrumentum præſumitur falſum præſumptione iuris, & de iure, contra quod probatio in contrarium non admittitur, & ſequitur etiam Barb. confil. 48. 1. volum. & debebat conſiderare debitorem opponere contra instrumentum, ex quo teſtes non erant omni exceptione maiores, cum erat ſibi a lege permiſſum, ut in d. conſtit. robur. eſt igitur ei imputandum, qui non conſideravit, quod evenire poterat, ut in reg. ii r. & in reg. qui innocentem. ff. de iniur. Octavo facit quod dixit Abb. in c. at ſi clerici. 6. col. extra. de iudi. q. vbi ¶ ſtatutum requirit teſtes omni exceptione maiores, dicitur probari illos eſſe eiſdem qualitatis requiſitæ a ſtatuto, ut dixit idem Abb. in c. 1. de conſan. & aſſi. hoc idem dixit Bar. & poſt eum Ang. in l. 2. §. ſi. ff. quemad. teſta. aperi. q. vbi ſtatutum requirit teſtes optimæ opinionis, debet articulare per actorem, i & probare illos ſic eſſe, nam licet quilibet ¶ præſumatur bonus, & bonæ vitæ, ut in l. merito. ff. pro ſoc. & l. ab ea parte. ff. de proba. & in l. cum pater. §. nepos. ff. de leg. 2. non tamen præſumitur omni exceptione maior, licet Curt. teneat q. ſic. conf. 56. ſecus tamen vbi ſtatutum requirit teſtes idoneos, vel bonæ opi. & famæ, nam tunc ſufficit allegare eſſe idoneos, & aſſerenti contrarium incumbit probatio, quoad primum eſt bonus in l. ſi adulterium cum inceſtu. §. idem pollioni. ff. de adul. & ita cõcludit Sand. in c. cum Ioannes. 16. col. de fid. in ſtr. deci. in ca. dilecti. 6. col. de appell. Alex. conf. 82. 2. vol. præl. Soc. conf. 274. in cauſa dominæ Liſe. 9. col. 2. vol. & ita diſtinguit, & concordat opin. tenentium contra Bart. & Ang. in d. §. ſi quis negat. & allegat Bald. in c. 1. §. ſi inſtrumentum. de not. feud. qui dixit q. debet probari qualitas in teſte requiſita, quæ non præſumitur, ut in ca. in literis de teſti. vbi debet probari teſtem familiarem eſſe probatæ opinionis, quando in cauſa producitur, ex quo contra ipſum ex familiaritate præſumitur, ut dicit Abb. in d. c. 1. & idem dixit Bal. firmando in hoc regulam. in l. hi qui ad ciuilia. C. de appel. q. vbi in actu requiritur certa qualitas debet probari illam interueniſſe, ut per Ioan. And. & per ſcri. in ca. 1. de homi. in pr. & ſi probaretur actus ſine qualitate nihii eſſet, ex quo qualitas nunquam præſumitur, quando eſt de neceſſitate actus, ut per gloſſ. in cap. ſignificasti. 3. 2. quæſtio. 5. & in clem. fin. in ver. creatum de uſur. & in clem. 1. de hæred. & in cap. ut neceſſe de elect. in 6. & in cap. venerabilis de ſenten. excommuni. eod. lib. per Bar. in l. denunciaſſe. §. quod tamen de adult. in l. quid ergo. §. pena grauior. ff. de infam. in l. libellorum. §. colim. de accuſ. in l. ſi is qui §. fin. de iure fiſc. in l. 1. §. ſi. per illum text. ff. ne quid in flu. publi. & in l. fin. vbi Bal. & Sali. C. an ſer. Bald. in l. ſi quis non dicam rapere. C. de epiſc. & cler. ſimiliter vbi quis eſt iudex ratione certæ qualitatis debet ab initio de ipſa conſtare, & pronunciarī, ut ſi ſit iudex exequutionum ſuper ſententijs in cauſa mercantiæ latis, debet primo apparere antequam exequatur, q. ſententiā erat lata in cauſa mercantiæ

Ang. confi. 7. & 17. Barbat. confi. 53. 3. volum. confi. 35. & 53. 4. vol. Bald. in l. per omnes. C. de defens. ciui. li. 10. q. aduocatus denegatur in signi latroni & defensio, tamen debet ab initio constare de hac qualitate, q̄ est in signis latro. Barb. confi. 47. 1. vol. & per Iacob. in l. si fideiuss. §. prator ait. ff. qui satisd. cog. quia hoc non præsumitur, & ideo dicebat Alex. conf. 82. 27. viso processu 5. colum. 3. volum. quod † qualitas requisita à statuto debet probari specificè interuenisse, vt ibi per eū, & per Abb. in d. c. at si clerici. 5. colum. vnde sequitur quod si debet probari testes esse omni exceptione maiores, instrumentum non dicitur liquidum, secundo non potest appellari instrumentum ex quo non habet qualitatem requisitam a statuto, vt supra dixi, & propterea non posset præsentari, nec obstat q̄ testis subscriptus dicitur approbatus a parte, etiam q̄ non sit idoneus non potest reprobari, vt dicit Alexan. in l. 1. 6. colum. C. de testam. nam debet probari partem sciuisse defectum testium, aliàs ex subscriptione ex instrumentis, non præsumeretur approbatio. ita singulariter tradit ipsemet Alex. confi. 191. visis causis 7. volum. vel est verum vbi qualitas & idoneitas testium, non dicitur requisita de solemnitate, vel de forma, prout in casu nostro: nam tunc non potest a parte, hæc forma, vel solemnitas omitti, vt in l. nemo potest de leg. 1. & in l. 2. §. & quia. C. de iur. Cal. & not. doct. in c. de causis extra de offic. deleg. ^k & hoc fuit introductum ad tollendas suspiciones instrumentorum, vel melius propter modicam fidem, quam rex cognouerat erga notarios, & propter falsitates per eos commissas, vt dicit Andr. & frustra disponderet constitutio instrumentorum robur testes instrumentarios esse omni exceptione maiores, si partium consensus hoc operaretur, vt bene sciebat conditor illius constitutionis, quod in contractu requiruntur testes, & in omni contractu accidit partium consensus, & tamen vltra processit annullando instrumenta, ac partium cōsensui derogando: vnde considero, quod de rigore iuris instrumentum non potest liquidari, nec præsentari, contra quod obijcitur, testes in eo descriptos non esse omni exceptione maiores, ex quo non dicitur publicum, quia non habet formam à statuto traditam, tamen multis lectoribus hæc decisio videtur dura, & horribilis: vnde crederem quod si esset vrgens suspicio falsitatis contra instrumentum, & præsertim si testes in eo descripti, essent viles, & infames non peccaret iudex non procedendo ad interrogationem, nec ritus in hoc obfisteret prædictis: propterea cogita, licet nunquam audierim, & erit in practica inusitatum. Mar. Pr. V. I. D. & Patr. Neapol.

A. D. D. I. vltimo arguendo, ex quo derogat, quia nullus actus, non potest dici actus, ex quo non rite factus argum. l. 4. §. pen. de re iud. l. non putauit. §. non quemtiis. ff. de contrah. sicut dicimus de sententia non lata secundum l. prolatum, cum similibus, & adde Bar. in rubr. C. de rescind. vendit. instrumentum nunquam habere executionem paratam si nõ habet omnes solemnitates etiam minimas, a iure & consuetudine introductas, de quo

quo Ang. in libene à Zenone. C. de quad. præscr. dicebat etiam postea ipse illustris dominus author se vidisse apostillam domini Ioānis Freccia, qui fuit prothonotarius, & consiliarius Philippi Imperatoris Constantinopolitani, in anno. 1360. quod sufficeret si notarius diceret in instrumento, testes ibidem subscriptos esse literatos, & sibi de hoc esse credendum, quod est magnum dictum: vide Pan. in dict. suo tract. 6. decla. num. 33. & seq. Abb. Paulus Fuscus V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a Quod testis in instrumento descriptus dicitur omni exceptione maior, & ita præsumitur, quando nihil opponit contra Cur. conf. 56. Alex. conf. 43. 4. volum. & quod testes sint literati, vnde solet dari cautela, quod in instrumento ad sint presbyteri, quia de iure præsumitur esse literatos, vt inquit Berar. Pan. in dict. suo tract. 6. declar. num. 38. cum seq. Abb. Fusc.
- b Abb. in c. item cum quis, de reffit. spol. & conf. 44. 1. vol. Dec. ple. conf. 8. & quod ante omnia sit probanda qualitas, q̄ instrumentum est publicum, idem Abb. conf. 61. 2. vol. Aret. conf. 69. 75. & 77. Abb. Fusc.
- c Et repellitur a testimonio tam criminali, quàm civili arduo. Bal. in c. ad nostram. in princ. de probat. dixi in meo repertorio in litera. c. nu. . . Abb. Fusc.
- d De hoc dicto meminit sum. Pont. in c. qualiter & quando de auct. Andr. sæpe in constit. intentionis nostræ in verb. pro agendis, & in cōstit. si vassallus. 3. col. Abb. Fusc.
- e In tantum hoc dictum est in se verum, in quantum pars sciuerit testes esse consanguineos seu amicos creditoris, alias non procedit. Alex. conf. 191. 7. vol. Abb. Fusc.
- f Statutum annullans contractum ipso iure si non seruatur certa solemnitas, dicitur hoc pro forma statuisse. Bal. in c. 1. qui succ. ten. Abb. Fusc.
- g Ista qualitas dicitur esse excepta à mente statuti, & quod adit primo debet probari, & postea exequi vigore instrumenti. Inno. in c. 1. de for. comp. quia accidentia magnam partem afferunt ad cognoscendum, quid quale est, secundum Philos. Abb. Fusc.
- h Sic est quæ dicebat alter quando pater petit præstari sibi alimenta a filio, primo dicitur constare ipsum esse patrem, de quibus actionibus, & ipsi formandis est glo. in § præiudiciales, vbi Ang. Inst. de actio. Abb. Fusc.
- i Idem Bald. in l. pen. C. de pos. quod licet depositum sit illico restituendum propter tui fauorem, debet tamen primo constare fuisse depositum, & ad hanc regulam, quod quilibet præsumatur bonus vide latissime per Mant. lib. 1. loc. com. iur. c. 3. fol. mihi. 410. Abb. Fusc.
- k Eo magis, quia quæstio dicitur habere clausulam annullatiuam, vt in præh. ipsar. constit. & ideo partium consensus nihil operatur, glo. in c. dilecto. de præben. & fuit allegatum tum in ardua causa. Abb. Fusc.

P A R S S E X T A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum quod præsentatur debet esse iuratum, vel pœnale.
- 2 Causa criminalis, quando dicatur.
- 3 Ritus factus ad terrendos debitores.

- 4 Instrumentum de iure communi non habet executionem paratam.
- 5 Instrumentum iuratum habet executionem.
- 6 Opinio auctoris.
- 7 Confessio facta apud acta iudicij habet executionem paratam.
- 8 Conuentio partium si non est pratoria eam non habet.
- 9 Instrumentum depositi habet executionem paratam.
- 10 Idem in instrumento dotis.
- 11 Idem in instrumento testamenti.
- 12 Idem ubi est iuramentum à parte parti delatum.
- 13 Idem in instrumento precarij.
- 14 Idem de contractu facto coram iudice.
- 15 Contractus presumitur habere omnes solemnitates.
- 16 Iuramentum si non probatur non presumitur.
- 17 Notarius cum extendit clausulas, non potest extendere iuramentum.

1 Vòd instrumentum ꝑ presentandum sit iuratum, vel pœnale est sexta pars principalis huius materiæ, vt ad interrogacionem possit procedi; & dispositio huius ritus est fundata principaliter super auctoritatem iuramenti, & postea ratione pœnæ, & ideo si produceret instrumentum quantumcunque liquidum, & non esset in eo iuramentum, vel pœna, non possêt sub ipsius forma procedi, quia hic ritus inherescit criminalitati propter iuramentum, pœnam & periurium, primo in modo comparendi, ex quo ex parte debitoris non admittitur procurator (vt dicit ritus) & est in viridi obseruantia, quod si esset causa ciuili esse: secus, l. si. C. de procur. l. pentil. §. ad crimen. ff. de publ. iud. secundo respectu creditoris, qui dicitur personaliter adesse pro liquidando instrumento, quia per procuratorem non potest. tertio ratione pœnæ, & mutilationis manus contra debitorem non obseruantem, de quibus pœnis text. est melior de corpore iuris, qui enumerat omnes pœnas quas incurrit, veniens contra promissionem iuratum in l. si quis maior. C. de transf. & habetur. in c. quanto, & in c. quær lam. de iureiur. & in c. summa. 22. q. 1. not. mod. in l. si duo presenti. §. si quis iurauerit. lo. 2. ff. de iureiuran. Quarto respectu eius, quod quæratur fisco, & curiæ in qua presentatur instrumentum, si probè vel improbè fuit presentatum, per doctrinam Bartol. in l. agraria. ff. de term. mor. quòd ubi ꝑ pœna venit applicanda fisco causa dicitur criminalis, de quo late per Alexand. qui discurret in lege tertia, ff. de sep. viol. per Dec. & Aretin. in rubrica extra de iudi. ^a Quinto respectu detentionis personæ in carceribus, quod est secus in causa ciuili, & non aliter personaliter exequatur, quam si facta discussione nihil in bonis appareat, vt habetur in l. a duo p. o. in §. sententiam, & in §. sequen. ff. de re iudic. & est glo. sing. in l. tertia. §. tutores. ff. de susp. tut. Sexto respectu defensionis faciendæ in carceribus prout fit in causa

- b causa criminali b in l. diuus. ff. de cust. reor. & not. in l. additos. C. de episc. & cleri. & in capit. regni in generalibus inquisitionibus, & in capit. ab illo inchoandum, & in constitu. regni humanitate, cum vulg. & factus fuit
- 3 hic ritus ad terrendum debitores, ne periurijs animas suas illaqueent, & ut prouisi sint ad promissa obseruanda (vel magis ex auaritia) & in hoc ritus videtur habere concomitantiam cum iure communi propter auctoritatem iuramenti, nam licet de iure communi instrumentum f non habeat executionem paratam, ut est text. in l. minor. vigesimo quinto an.
- c cui fideicommissum. in verb. initium nouæ petitionis. ff. de minor. c quem text. dicit singularem, & meliorem de corpore iuris Angel. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. soluto matrimonio. Mod. in l. ait prætor. §. primo. ff. de re iudic. aliquid Dec. consilio 322. in 2. Iaf. consilio nono, volumine primo, tamen ratione f iuramenti in eo appositi habet executionem paratam, ita tenet Bartol. in l. secunda & l. sed & si posteriori. §. primo, & in l. nam & postea. §. si petitor, & ibidem Paul. de Castr. ff. de iureiuran. Bald. in lege prima. C. de rebus cred. Roman. in rubrica de arbi. vigesima sexta columina, & idem sequitur Anton. de Canar. in tracta. de instrum. exeq. quaest. 270. Alexand. in dicto §. eo autem tempore, & in l. post rem. ff. de re iudic. Angel. de Aretin. in §. item si quis. instit. de actio. & hoc idem fuit de mente Bartol. in l. posterior. §. & si postero. ff. de acquiren. possessio. & in lege prima, in princip. de confess. Bald. in lege prima. C. de exeq. rei iudi. & hanc conclusionem, quod ubi in contractu est iuramentum, & mereatur, & habeat executionem paratam defendunt Alexand. & May. in lege secunda. ff. de iureiuran. licet de veritate huius dicti possit dubitari per ea quæ voluit Bald. in capitulo primo. §. item sacramenta, penultima columina, de pac. iur. firm. quod tunc iuramentum habet executionem paratam, quando tendit ad decisionem litis præsentis, vel futuræ, non autem quando continet aliquid promissorium de futuro, quod dictum sequitur Socyn. consilio 120. 10. columina, primo volum. & consilio 231. 3. colum. & consilio 255. 1. colum. 2. volum. crederem f tamen prædictam conclusionem doct. ut communem posse corroborari, quod ubi in contractu est iuramentum, tunc habet vim litis contestatæ, & confessionis in iudicio factæ, ut in l. nam & postea. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. sed confessio f facta apud acta iudicij habet executionem paratam, ut est text. sin. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de par. Pau. de Cast. qui optime declarat. in l. eum pro quo. ff. de in ius voc. not. in c. super eo. de testi. & in cap. primo de exceptio. per Barb. ergo, & similiter instrumentum ubi est appositum iuramentum, & pro hoc dicto est text.
- d in d. l. quis maior. C. de transact. in verb. mox. per ipsam dictionem, d & in l. prima. C. de poss. & aliquid adducit Bau. de effec. & iureiuran. in suo aureo tract. quæ omitto, & in hoc bene credo, quod ritus cõcordat cum iure cõmuni, sed quatenus dicat posse executiue procedi ratione penes est magis

- 8 gis dubitandum, quia quamuis partium conuentio † nisi sit prætoria non habet exequutionem paratam, vt est tex. in d. l. si minor. 25. an. & in l. 3. §. ex conuentione. ff. de re iudi. & in l. si prædicta quo pœnam. C. de pact. & in l. 1. C. de exeg. rei iud. & per ea quæ allegat Bart. in rep. l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. sed debet procedi secundum formam. l. si debitori. ff. de iud. per modum præcepti, secundum generalem consuetudinē, & non exequutiue de facto, vt dixit Bal. in l. 1. C. de confess. & in l. 1. C. de exeq. rei. iud. habet tamen † instrumentum depositi, exequutionem paratam e vt est tex. in l. pen. & ibi Bar. ff. de deposi. & in l. si quis. C. eo. Bald. in l. vbi adhuc. C. de iure dot. Ang. & Imol. in d. l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. sol. ma. & in l. ait prætor. ff. de re iud. quod est verum de deposito non autem confessato, vt voluit Bal. consi. 332. . . . habet etiam exequutionem paratam † instrumentum dotis, vt in l. si quis post hac. C. de bon. proscr. & sequitur Roma. consi. 184. incip. spectabilis. Item eandem vim obtinet † instrumentum testamenti non abolitum neque cancellatū, aut in aliqua sui parte suspectum ab hærede productum, vt est tex. in l. si. C. de edic. di. Adria. toll. secundum Bal. ibi f & Bart. in d. §. eo autem tempore. Item † instrumentum in quo continetur iuramentum a parte parti delatum, habet exequutionem paratam, & valde miratur Bar. quod hodie hi contractus non fiant in l. 2. & ibi late Alex. ff. de iur. iur. Bal. in l. 1. C. de reb. cred. cum concordantijs traditis per dom. Alex. in d. l. 2. Item † instrumentum precarij contra precario rogantem, & possidentem, habet exequutionem paratam, vt ample prosequitur Bar. & ibi doct. in l. creditores. C. de pig. similiter contractus † factus coram iudice habet exequutionem paratam, vt in l. si cum vendente. C. vbi caus. ff. fuit tamen iudicatum instrumentum posse præsentari, licet reus petierit absolutionem a iuramento, quia non est necessarium iuramentum ad hoc si est pœnale, vide Abb. in c. 1. de iur. iur. Puto tamen ad vnum, quod est singulariter bene aduertendum, quod licet † in contractu præsumatur interuenisse omnes solemnitates, cum appositione clausularum solitarum, tamen iuramentum 16 † numquam præsumitur fuisse interpositum, nisi probetur, quamuis interponi solitum sit, quia est solemnitas extrinseca, vt in l. si stipulatus. §. Grisogonus. ff. de verb. oblig. pro doct. in l. sciendum. ff. eo. tit. & tenet singulariter Ant. de Butr. in c. pen. de iur. iur. & sequitur Soc. consi. 833. col. 17 1. volum. nec † notarius in appositione clausularum potest illud extendere, aut apponere idem Socin. consi. 247. colum. primo volum. quod bene not. Mar. Freccia.

A D D I T I O. De notario apponente clausulas solitas, & quod tenetur, & intelligitur a partibus rogatus vide supra 4. part. num. 3. & 4. eo magis in instrumento iurato, quia vltra dicta per dom. authorem, quod iuramentum habet vim litis contestatæ, operatur etiam illam clausulam generalem, vt actus valeat omni meliori modo, quo valere potest, sed pro credi-

tore ita operatur, ergo &c. Cagno. in l. si quis maior. num. 144. C. de transf. per l. cum pater. §. filius matrem. ff. de leg. 2. & ad hanc partem. vide Pan. 1. par. 1. declar. sui tractatus. Abb. Fusc. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a Mar. 4. par. 1. dist. in prin. in suo Spec. ibi do. Foll. in addit. Abb. Paul. Fusc.
 b Distingue in causa criminali, an veniat puniendus poena corporis afflictiva, quia tunc verum, quod faciet defensionem in carceribus, alias liberatur sub fideiussoria cautione, vt est cautum.
 c De hoc dixi in meo repertorio. in litera i. num. . . . vide Corn. conf. 99. num. 3. volum. 3. Abb. Fusc.
 d Hæc distio mox importat ipso iure, vt in d. l. per scrib. & ibi præceptor meus. num. 82. Abb. Fusc.
 e Dico idem procedere si sit depositum simulatum, vel irregulare. l. Lucius. la 2. ff. de poss. Iacob. Mand. conf. 3. nu. 12. Abb. Fusc.
 f Idem est in instrumento legati, aut fideicommissi relicti. §. illud in authen. de hæred. & falci. gl. in verb. decreto. Socyn. conf. 103. 1. col. 3. vol. Abb. Fusc.

P A R S S E P T I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum quod præsentatur debet esse liquidum.
 2 Instrumentum liquidum, quod dicatur, & nu. 3.
 4 Sententia non dicitur liquida, quando aliquid potest contra opponi.
 5 Sententia quando dicitur liquida.
 6 Compromissum faciendum vigore statuti inter coniunctos non procedit in debito liquido.
 7 Probatio quando dicatur.
 8 Diuus Hieronimus Speculum pœnitentiæ.
 9 Liquidum nomen vnde deriuetur.
 10 Instrumentum in causa productum facit rem liquidam.
 11 Instrumentum facit rem manifestam.
 12 Secus si contra aliquid possit opponi.
 13 Spoliatus ante omnia restituendus, & an semper verum.
 14 Qualitas requisita debet esse tempore actus
 15 Statutum loquens de instrumentis intelligitur liquidis.

Vod instrumentum præsentandum ¶ sit liquidum sine alio longiori tempore, hæc est septima pars aliud requisitum continens, & quia multotiens præsentato instrumento dubitatum vidi, quod dicatur instrumentum liquidum, vt secundum formam ritus præsentari possit, & dicunt communiter

- 2 causidici, qd ¶ illud dicitur liquidum, a quod non est pactionatum, aliquando tamen vidi diuersimode allegari, & quoniam huius verbi liquidum intelligencia necessaria est, & multas aperit. q. & hæc disceptatio quotidie in iudicijs versatur, ideo plenius attingam, vt vtar verbis Pauli iureconfulti, in l.

- in l. legau. ff. de lib. leg. Marcellus iureconsultus in l. diuus. ff. de offic. præsid. optime hoc verbum commemorat, & ex decisione sua colligo vnam regulam, quòd illud dicitur esse liquidum, † quòd quacunque exceptione opposita tergiuerfari non potest, & si in dubium refricari potest non dicitur esse liquidum, hoc probatur in d. l. diuus. in verb. si tibi liquido competentum est, & in verb. nec subest vlla suspicio, & hic est melior tex. de corpore iuris, qui in hac materia adduci possit. Addo ad illum text. quod tradit Ang. in l. 1. ff. de transf. quòd † licet sententia, quæ executionem meretur, vel instrumentum quarantigiatum possit censeretur res liquida, si tamè possibile esset aliquam posse opponi exceptionem non diceretur liquida, & possiet super ea, vel eo fieri transactio, de qua in l. si causa cognita. C. de transf. tamen non allegat tex. in d. l. diuus. idem dicit Ang. in l. amplioem. C. de apppel. quòd non potest dici liquidum instrumentum, quod exceptione aliqua elidi potest, Sequitur Soc. conf. 4. & conf. 5 1. 2. col. 1. vol. & bixi. in tract. de arbit. q. 50. nisi exceptio esset notorie calumniosa, allegat Bart. in l. post rem. ff. de transf. idem tradit Bart. in l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudi. quod tunc sententia † quo ad debitum in ea contentum dicitur esse liquida, quando ab ea appellari non potest, idem dixit Bal. in d. l. post rem, quòd statutum mandans † fieri compromissa inter coniunctos, vt est in regno prag. odialitium, non vendicat sibi locum in eo debito liquido, quod exceptione vel negatione infringi non potest, de quo per Bal. in l. eleganter, in vtraque lectura. ff. de cond. indeb. per eundem Bald. in l. Ancilla. C. de furt. per Bar. in d. l. si causa cognita, & in prima constit. b C. Alex. omnino conf. 309. 2. volum. b Curt. conf. 69. & in l. alienam. C. de procur. & in l. 1. de transf. per Jacob. & ad quæstionem de compromisso vi de Barba. confil. 73. 3. volum. & conf. 53. 4. volum. quòd non fit compromissum, quando vi pacti, quis potest ingredi possessionem allegat Ancha. conf. 71. incip. pro clariori, & idem Barb. conf. 85. 4. volum. & conf. 42. 1. volum. & ideo si producitur instrumentum, contra quod nihil potest opponi, vel sententia, que executionem meretur, ex qua appellari non potest, non fieret compromissum secundum formam a statuto traditam, quia super liquido non fit compromissum, vt est text. in d. l. post rem. ff. de transf. Bar. in l. ambitiosa. 5. colum. de decret. ab ord. fac. Rom. in rubr. C. de arb. 20. colum. Imol. in c. super extra de transf. Cano. in c. interposita de arbit. aliquid per Alex. consil. 99. 4. volum. Soc. conf. 4. 1. volum. & pro confirmatione præfatæ conclusionis, quòd illud dicatur liquidum, quod vlla exceptione non potest in dubium refricari, addo bonum text. in prima constit. ff. in §. discipuli, quòd illud quod est elimatum ab omni turbido, quod nulla mixtione violari potest, dicitur esse liquidum, ad idem accedit bonus text. in l. fin. C. de compens. quòd illud quod est extra ambages, & iudici in causa facilem exitum præbet dicitur esse liquidum, vt in l. si de meis. §. fin. ff. de arbi. & ideo † probatio iuris, & de iure dicitur esse liquida, vt

- da, vt est text. glo. & ibi Bald. in l. si tutor petitus. C. de admin. tut. idem in l. i. C. de rep. hær. q̄ illud, quod rationabiliter constat dicitur esse liquidū, & in l. i. C. si fec. nups. mul. ad idem tex. in c. si beneficia. de præb. in 6. q̄ illud, quod absque dubitatione, & contrarietate iuris est, dicitur esse liquidum, vel certum, vt dicit Ioan. Andr. in c. si episcopus de præb. eo. lib. per
- 8 tex. in c. de cætero. i. q. i. addo ad prædicta, quòd tradit penitentiaē † Speculum diuus Hieronymus in leuitico, quod illud quod est absque macula dicitur esse liquidum, ibi omne liquens, quod bibitur de vniuerso vase,
- 9 immundum erit, vt in l. nam liquide. ff. de pen. leg. & hoc nomen † liquidum descendit vel à liquo, as, li, syllaba correpta, significat liquidum facere, vt cum aurum & plumbum simul iunctum dissoluitur, vt dicit Luc. lib. 7. vel a liqueo, es, quod significat aliquā claritatem mollem ad instar olei discurrentis, vt tradit Hiero. vbi supra, & dicitur liquidum ab eo, q̄ est certum, & manifestum, vt ait Terent. in Eun. illum liquet mi deierare his mē-
fibus sex non vidisse proximis, & in Andri. vt liquidum possim iurare, & similiter dicitur liquidum illud, quod est purum, vt dicit Virgil. quarto Georg. Dulcia vina premes, nec tantum dulcia, quantum, & liquida, idest sine fordibus, sicut de vestimentis puris, quæ a sacerdotibus ad sacrificia fumebantur (vt dicebant antiqui) vt debeant esse pura, & liquida idest non obsita, non fucata, & maculam habentia, & tantum est dicere liquidum, quod est purum, vel simplex, quod interpretatur sine aliqua plica, vt exponunt doct. in l. prima. ff. de vulg. & pupil. & ideo est bene aduertendum
- 10 quod licet † instrumentum in causa productum c̄ rem liquidam, & clar-
- c ram faciat, vt est tex. in c. licet causam, vbi de hoc bona litera extra de testi. & in c. cum dilecti extra de don. & in c. cum olim extra de cens. & in l. fin. C. de reb. cred. & per ea quæ eleganter tradit Bal. in l. generali. C. de sacro-
- 11 sanct. eccl. & in l. interest in vlli. not. C. de solutio, q̄ † instrumentum facit rem manifestam, & dicitur probatio probata, Bart. in l. i. in vers. venio ad q. ff. de no. ope. nun. sequitur idem Bald. in l. quotiens. C. de iud. & in l. imperator secunda colum. ff. de stat. Gem. Anto. de Butr. in c. auditis, vbi tex. de hoc. de restit. in integ. & in c. cum contingat de rescr. & in c. cum dilecti.
- 12 de donat. vt procedat † hæc regula, quando nihil contra instrumentum, vel priuilegium in causa productum obijcitur, vt per eundem Ant. de Butr. in c. licet causam. 3 2. colum. extra de probat. & in d. c. cum contingat, & c. cum dilecti, nam licet inducat notorium, sicut confessio, & acta iudicij, vt in c. cum olim, & ibi dom. Abb. extra de cens. Bal. in auth. ad hæc colum. 5. versic. nunquid quero. C. de vsu. allegat text. in l. qui sententiam. C. de pēn. & sequitur Ang. in l. si. in glo. fin. ff. de petit. hæred. acta iudicij ita demum inducunt notorium si nihil opponitur, & confessio non reuocatur, ita dicit Ioan. Andr. & Hostien. in c. cum contingat. d. c. cum dilecti. d. c. li-
- 13 cet causam qui dixit, q̄ † quando reus conuentus spolio producit instrumentum sui dominij liquidum dicitur constare de iure suo liquido, vt im-
- pediatur

pediatur restitutio, etiam si ante litis contestationem producat, licet sua exceptio sit peremptoria, potest probari tamen ante litis contestationem, vt dixit idem Ant. de Butr. in c. fi. col. pen. extra de lib. oblati. & in c. exceptio. col. antepenul. de exceptio. & in cap. super literis. col. 18. de rescr. nam hoc procedit, quando actor nihil saltem colorate opponeret, vel allegaret, contra instrumentum pro reo productum, & ideo cautius ageret si opponeret contra instrumentum pro reo productum ante litis contestationem, cum aliàs videretur fateri intentionem producentis, quando contra instrumentum nihil producit, ex quo induceret in causa exceptionem notoriam, liquidam, claram, euentissimam, & manifestam, vt singulariter dixit Io. Andr. in addit. Specul. in tit. de except. §. dico, vers. sed an reus, & sequitur Anto. de Butr. in c. pastoralis de exceptio. tamen de ista claritate, & liquiditate non loquitur hic ritus, sed quando instrumentum de se apparet ita liquidum, & clarum, quòd nulla exceptione ex ipso instrumento reluctantante possit actor submoneri in promptu, vt dixit Bal. in d. l. post rem, & sufficit tempore, quo præsentatur apparere liquidum, licet ex post facto, sit detectum esse inliquidum, cum qualitas sufficiat ¶ esse vera tempore actus, e

c quamuis ex post facto appareat esse falsa, vt in l. quotiens, & ibi Bart. ff. si quis cautio. & not. in l. 2. ff. si quis in ius vocan. & per Bal. in l. 2. col. 2. C. de exeq. rei iud. & in hoc ritus apponendo verbum liquidum concordat

14 cum iure communi, nam quando ¶ statutum simpliciter dicit instrumentum deberi demandari executioni intelligitur si est liquidum, & non aliter, vt per Bart. in l. per inde. §. 1. ff. ad l. Aquil. & tradit singulariter Bald. a quo ceteri dependent, & sumpsere auctoritatem. in d. l. 2. C. de exeq. rei iud. Marfil. in l. vnus. §. cogniturum. nu. 25. cum seq. ff. de quæstio. Barb. conf. 79. 3. volum. conf. 28. 1. volum. post Bal. in l. si quidem. C. de except. num. 5. Bar. in rep. l. 3. 3. col. C. de pign. cum instrumentum non liquidam contineat obligationem sed velatam, quæ testibus, & instrumentis detegi potest, vt dicit Bald. per illum text. in c. cum a nobis, extra de testi. & illud quod est velatum, & non est plene discussum non habet executionem, vt est tex. in l. nimis prope. C. eo. tit. & ex prædictis patet, quod censetur instrumentum liquidum, ad hoc vt possit præsentari, nam intelligitur illud, quod continet certam quantitatem dependentem ex obligatione vnus tantum, secus si continet in se factum extrinsecum, vel vltro citroq; obligatorium, nam tunc dicitur inliquidum, & non potest præsentari, & quia necesse aliquos contractus communes, & generales quæstiones sæpe sæpius hæsitari vidi, & contigit, an sint liquidi, ideo paucis contentus breuibus pro aliquali intelligentia succinctè aliqua declarare decreui. Mar. Frec.

A D D I. De instrumento liquido, quod dicitur liquidū, & quæ sit huius verbi etymologia, & quot modis sit debitū inliquidū, & an instrūm possit præsentari, quod venit aliunde liquidandum. vide Pand. in suo tract. de præl. instr. 3. par. 2. i. declar. per tot. vbi succinctè enarrat. Paul. Fusc. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a Potest etiam dici, quòd dicitur liquidum considerato præsentati statu. deci. conf. 618. 2. vol. Alciat. in l. palam. ff. de verb. 5 19. & quid si resultat ab intellectu iuris Fely. in e. translato de constit. Alexan. in l. postulante. ff. ad Treb. Ias. in §. fuerat. instit. de actioni. Abb. Fusc.
- b Vide plene, & omnino Marf. sing. 467. viget statutum. fo. mihi. 649. in mag. impres. allegat Felyn. in c. sicut, & in c. inter monasterium extra de re iudi. Paul. Fusc.
- c Probatio facta per instrumentum præsentatum dicitur miraculosa, cum credatur testimonio pellis mortuæ, ita inquit Crau. conf. 56. nu. 21. 1. vol. vbi subdit esse contra ius diuinum, vt ibi per eum, & ideo in dubio semper iudicandum pro instrumento. Iacob. Mand. conf. 99. num. 1. Paul. Fusc.
- d De qualitate interueniente tempore actus quòd sufficiat. Barto. in l. extra titulo de vulg. & pupil. Andr. in cap. imperialem. §. præterea. colum. 2. vers. & secus si tempore de prohi. feud. ali. per Fede. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E P R I M A.

S V M M A R I V M.

- 2 *Contractus emptionis, & venditionis an sit liquidus,*
- 1 *Exceptio precij non soluti, oritur ex eodem instrumento, & non dicitur exclusata a statuto.*
- 3 *Vsfructuarius tenetur cauere de fruendo arbitrio boni viri.*
- 4 *Reus est privilegiatus in exceptione sicut actor in actione.*
- 5 *Statutum quam exceptionem excludat.*
- 6 *Exceptio notoria admititur per statutum.*
- 7 *Citatus vt respondeat excommunicato non tenetur comparere.*
- 8 *Instrumentum ab vtraque parte obligatorium non liquidatur.*

1 **D** Rimo quæro an contractus ꝑ emptionis, & venditionis sit liquidus, ita quòd præsentari possit, & concludo quòd non, nam vt emptor agat ad rem debet prius precium soluisse & econuerso, vt venditor agat ad precium, debet prius rem tradidisse, & sic contractus est vltro, citroque obligatorius, & quilibet debet ex parte sua adimplere, ad hoc, vt agat, de quo implemento non loquitur instrumentum, casus in l. Iul. §. offerri. ff. de act. empt. & in l. qui pendentem. eo. tit. & in l. ædiles etiam. §. fin. ff. de ædil. edict. & l. filia licet. C. de coll. & ideo si producit instrumentum contra emptorem non potest illud liquidare, quia obft. exceptio rei non traditæ, & econtra si aduersus creditorem obftaret emptori exceptio precij non soluti, ita q̄ non potest liquidum illud appellari, quia non apparet de implemento agentis, ita dicit Bal. in l. si traditio in proprijs terminis. C. de act. empt. & in l. si ex prædijs. C. de euct. sequitur Alex. conf. 119. viso processu. 2. colum. primo volum. deci. confi.

19. confi. & conf. 119. 1. lib. Barb. confi. 86. 6. col. 3. vol. hoc idem voluit
- 2 Bal. in auth. præsent. C. de fideiuss. q̄ ista ¶ exceptio precij non soluti, vel
- a rei non tradita, oritur ex eodem instrumento, & ex eodem fonte^a quantumcumque a statuto intelligitur reiecta, vt voluit Bal. in l. peremptorias. vers. quærit vbi plene discurret. C. sent. resc. non poss. & in l. 1. C. de iur. & fact. igno. quinimo censetur priuilegiata a statuto, sicut ipsa actio, vt concludit Alex. conf. 95. & conf. 119. 1. vol. conf. 20. 7. vol. & huius dicti ratio est nam ipse actor proponendo se ipsum excludit, vt per Rom. in l. si vero. §. de viro. 3. 2. fal. ff. sol. ma. pro quo est tex. in l. si procurator. §. sed si alius. ff. quando app. fit. & melior litera Vlpiani ad hoc in l. veteres nisi. ff. de iur. actuq; priua. ad hoc accedit, quod dixit. Bald. in l. ex placito. C. de rer. permut. quòd si actor petit ¶ vsum fructum ex instrumento quarentigiano, potest excepti, quòd tenetur cauere, de vtendo fruendo arbitrio boni viri, & ideo donec caueat instrumentum non habebit exequutionem, vt voluit idem Bal. post Bar. in l. 1. C. de usu. acui. & quia ista exceptio oritur ex eo, in instrumento, quæ includitur a statuto, vt est tex. in l. eū qui. §. si. & ibi doct. & in l. sed si posteriori. §. item si iurauerit vbi idē Rom. de iureiur. & in al. 3. 2. fal. Marfi. in rub. C. de proba. nu. 159. & sicut est priuilegiatus actor in sua
- 4 actione ita, ¶ & reus in sua exceptione descendente ex instrumēto actoris, vt dicit Bal. in c. cum inter, 3. & 4. col. extra de except. Imol. in c. cum Ioannes extra de fid. instr. bene declarant Paul. de Castr. & May. in l. si duo præsent. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. & ad hoc dictum concordat sing. litera in l. venditores. de verb. sign. & quod dixit Bal. in d. l. sed si posteriori, & ind. §. si quis iurauerit, & huius conclusionis, q̄ exceptio nata cum instrumento sit priuilegiata sicut ipsa actio, ratio rationis est, nam statutum ¶ illam exceptionem intelligitur excludere, quæ est velata, & in abscondito, non autem illam quæ est in aperto, & apparet ex eodem fonte, vt dixit Oldr. per glo. sing. in l. 1. §. interdictum. in verb. sine. ff. de tab. exhib. tenet Alex. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. & in conf. 77. in causa, & lite 2.
- 6 volum. & exceptio notoria ¶ admittitur à statuto per reg. l. non dicitur. ff. de solut. licet Bal. in l. data opera. col. pen. C. qui accus. non poss. sequitur Alex. conf. 113. 2. col. 5. vol. Dec. in c. si quando, & in c. ex parte lo secundo extra de offic. deleg. idem Roma. conf. 42. visis quæ egregiæ, quod exceptio oriens ex instrumento, ex quo est notoria, & aperta, excludit actorem petentem exequutionem instrumenti quarentigiani, vt dixit idem Roma. conf. 41. & conf. 76. in causa nobilis 3. colum. Imol. in l. fin. ff. qui & à quibus, sequitur Alex. conf. 77. visis dubitationibus 3. volu. tenet Pet. de Ancha. conf. 212. incip. de iure communi. Barba. conf. 52. 3. colum. 4. volum. Soc. conf. 3. & conf. 51. 1. vol.^b & dixit Bal. in l. 1. C. ne lic. 3. prou. à statuto nunquam excludi nullitatem notoriam, & in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. & in l. ex prædijs. C. de emict. quòd exceptio quæ oritur ex instrumento, non reijcitur a statuto, licet vigore statuti non possit illud

illud tanquam confessionatum aliquid opponi. Bart. in l. 1. ff. de nou. ope-
 nun. per dictum Inno. in c. 2. de dilatio. q. si citatur dominus, quod respon-
 7 deat seruo vel f. excommunicato, non tenetur comparere, ex quo exhibet
 nullitatem ex inspectione ipsius, quia est excommunicatus, idem dixit in
 c. p. & g. de offic. deleg. Ioan. Andr. in addi. Specu. in tit. de senten. §. vt au-
 tem. & ponit multa ad hanc materiam Barb. conf. 18. 1. volu. confi. 38. 4.
 col. 2. vol. deci. conf. 339. 2. vol. cum simil. & sic patet ex prædictis, quod
 instrumentum emptionis, & venditionis parte opponente non potest li-
 quidari, nec poterit ad interrogationem procedi, nisi ex ipso appareat rem
 traditam, & precium solutum, quinimo res petita poterit legitime retineri
 iure pignoris, nec poterit conuentus detineri in carceribus. per text. in d. §.
 offerri, vbi est bona litera, & hinc dicit Iac. in l. legitima. de pact. quod in-
 strumentum f. referens instrumentum ex v.raq; parte obligatorium, non
 potest exequi si non apparet de implemento partis, vnde vera est commu-
 nis conclusio, de qua per Bal. in d. authen. præfente. Mar. Frec.

A D D I T I O N E S.

- a De hoc supra 5. part. num. 17. Paul. Fusc.
 b Sic dicitur de exceptione procedente a mente iuris. vt inquit Mat. conf. 70. num. 12.
 cum seq. volum. 1. etiam nascatur ista exceptio cum ipsa actione, quo casu possit
 etiam per indicem suppleri, si per partem non fuisset allegatum, singulariter Ioan.
 de Amic. conf. 113. facti series. num. 4. & ideo prius super ipsa proceditur ante-
 quam ad ulteriora deueniat, ex quo impedit litis contestationem. idem omnino
 in conf. 48. quia talis exceptio ex quo incontinenti probatur admittitur in iudicio
 summano Crauet. conf. 104. in causa magistri. nu. 20. volum. 1. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E S E C V N D A.

S V M M A R I V M.

- 1 Iudex ex officio an poterit obijcere contra instrumentum.
- 2 Lex loquens per verbum præcise quomodo intelligatur.
- 3 Iudex debet tantum modo petenti impartiri officium suum.
- 4 Opinio authoris de hac q.
- 5 Instrumentum quando præsentatur debet primo apparere liquidum.
- 6 Instrumentum quando præsentatur dirigitur curiæ.
- 7 Opinio Antonij Freccie in hac q.
- 8 Quod non est liquidum non meretur exequi.
- 9 Bar. in l. 1. de leg. 2. declaratur.
- 10 Maior est virtus expressi, quam taciti.
- 11 Pars non potest facere instrumentum inliquidum liquidum.
- 12 Excludens seipsum non eget alia exclusione.
- 13 Iudex supplet, quando notorie constat.

- 14 Actor debet venire instructus ad iudicium.
 15 Index debet cuncta rimari.
 16 Conclusio auctoris in hac q.
 17 Bannum dicitur sententia interlocutoria, & quando possit dici diffinitiva.
 num. 18.
 19 Statutum tunc exceptiones repellit cum reus legitime citatur.

- Secundo quæro quid si venditor agens ad precium non fuit repullus a conuento, ex quo non tradiderat rem, cuius pretium petit, an ꝑ poterit iudex ex officio suo repellere ipsum actorem, ex quo agit actor sine actione, videretur posse dici quod non, nam tex. in d. §. offerri procedit quando pars opponit, secus si non opponat pars, nam competit actio, si exceptione non repellitur, & exponitur ibi text. offerri debet precium ab emptore, sed si petatur, vt concludit ibi Alex. in apostil. cum lex ꝑ loquens per verbum precisum, interpretetur si fuerit à parte petitum, vt concludit Bald. in l. 1. vlt. col. C. de viur. & fru. et. leg. & in l. si traditio in 3. q. de actio. emp. & in l. 2. C. de his qua sub modo. & in l. 1. C. ne lic. 3. prouoc. & accedit bona litera. in l. vniuersa. C. de precib. Imperat. offer. vbi rescriptum principis circa præstationem fideiussoris de soluendo in tempore a debitore interpretante præstandam interpretatur si fuerit à parte, & non à iudice petita, vt concludit Ias. in d. l. vniuersa: & in l. filia licet. C. de collat. & in l. admonendi prope finem. ff. de iureiur. & in l. iurisperitum. 1. colum. de pac. cum simil.
- 3 Vnde iudex non posset impedire si pars non opponeret: quia ꝑ officium suum non debet nisi petenti impartiri, vt in iuribus vulgaribus, & in hac parte audiui aliàs subtilem doctorem iudicem Magnæ Curia inclinalle, & sic liquidasse instrumentum, & fuit ita pronunciatum suo tempore, tamen ego ꝑ semper fui in opinione contraria, quod licet pars non opponat, vel opponere non possit, adhuc tale instrumentum non meretur executionem ritus, & debet iudex ex seipso opponere vel reijcere, & ad hoc dictum primo moueor per id quod tradit Bal. in l. 2. C. de exeq. rei iudic. quod vbi iudici præsentatur instrumentum pro executione obtinenda
- 4 debet ꝑ primo constare esse liquidum, vt voluit idem Bal. in l. cum testamento. §. 1. in fi. C. de testa. man. & in l. si quidem. C. de except. si igitur instrumentum non est liquidum, ergo non potest ad interrogationem procedi: secundo instrumentum, ꝑ & eius præsentatio dirigitur Curia, & iudici, vt cognoscat, & videat si liquidari potest, vt probat ritus hic, & sequens, & est bonus text. in l. quinquaginta. ff. de probatio. & in l. procurator. C. de edend. & in l. dote ancillam. C. de rei vend. & in lege prima. C. de rebus alien. non alien. & in l. si idcirco. C. ex quibus cau. maio. & in lege prima. C. de condi. ob turp. causam. vbi habetur probationem iudici, & non parti fieri, vt in l. si quando. §. sed si cum. C. de testi. & melior litera de

- sa de iure. in l. si de meis. aliàs incip. idem Pomp onius scribit §. fina. in verb. si iuret sibi de causa non liquere. ff. de arb. si probatio ex instrumento iudicem respicit, & non partem, ergo liquidationem fieri non patietur, si sufficiens non est illa pro ea obtinenda: Tertio accedit quod dicebat † Dominus Antonius Freccia acutissimus doctor, pater & dominus meus, quòd interrogatio super tenore instrumenti, est instrumenti exequutio, super qua seriatim iudex se habebit re clara, & discussa procedendo, vt in l. nimis propere. C. de exequutione rei iudi. ista enim exequutio dum iudicem respicit, fieri non potest debito non liquidato, merito instrumentum non merebitur suam interrogationem, & pro hoc dicto accedit:
- 7 quod dixit Bart. in l. proinde. §. primo. ff. ad l. Aquil. quod non † meretur exequi, quod nondum liquidum est Bald. in cap. pastoralis. §. quoniam extra de rescript. & Barba. consi. 156. colum. 1. volum. & si iudex aliter faceret iuris ordinem peruerteret, vt in d. l. prima. C. de exeq. rei iud.
- 8 & in l. iuris ordinem eo. tit. ^a vnde si per se exequi non potest, nec & parti sub taciturnitate committere debet. arg. eorum quæ habentur in l. non est singulis. de reg. iur. & in l. miles. §. iudicati. ff. de re iud. nec obstat doctrina
- 9 Barto. in l. 1. ff. de lega. 2. † quòd potest pronuciari super exequutione re nondum liquidata arg. eorum quæ habentur per gloss. & doct. in l. 1. ff. de edend. & in l. 2. C. de sent. quæ sin. cert. quant. & per Bar. in l. 1. ff. iud. sol. nam est vera in iudicio vniuersali, & non in iudicio particulari, vt dixit idem Bart. in d. l. 2. & sequitur Rom. consi. 76. in causa nobilis, & in cons. 211. allegatis in fin. quòd vbi fit processus liquidationis ex post potest super non liquido iudex interponere partes exequutionis dixit Bal. in l. aper tissimi. C. de iudic. & in l. qui testamento in fin. C. de man. testa. arg. Socy. cons. 89. 3. volum. & cons. 96. quarto volum. vbi ponit si exequutio post capturam possit iustificari, sequitur Alexan. consi. 188. 2. volum. præsertim quòd facta liquidatione instrumenti, suam acerrimam exequutionem sortitur, nec alius sequitur processus liquidationis, nam aut reus comparet, & negat, aut fatetur, vel falsum dicat instrumentum vel se soluisse, vel alia exceptione tutum remanet in carceribus, aut in vltimo peremptorio non comparet, & est contumax, & idem erit cum instrumentum censetur li-
- 10 quidatum, & poterit semper carcerari, quarto adducitur quòd maior † est virtus expressi, quam taciti, vt in l. expressa. ff. de reg. iur. vel æqualis. iuxta.
- 11 l. cum quid. ff. eo. titu. cum simili. vulgar. sed pars † expresse non potest pacisci, vt instrumentum non liquidum exequatur, vt concludit Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & infra plenius dicam, ergo nec tacite suam exceptionem omittendo. quinto accedit text. aureus in l. mercate.
- 12 C. de cond. ob cam, q̄ qui † seipsum excludit proponendo, non est necesse, q̄ excludatur excipiendo, sed actor seipsum excludit, dum non exhibet suæ allegationis implemētum, ergo non curamus de rei exceptionis obiectu, nec incongruit, q̄ iudex ex seipso repellat, & suppleat, cū possit supple

- re, ex quo est iuris exceptio ex fonte resultans actoris, vt tenet gloss. magistralis. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pact. quia ex actis est sibi notorium, vt singulariter tradit Innocen. in cap. insinuante extra de appel. & in c. per tuas de testibus, & sequitur Angel. in l. i. §. si partes. ff. de in offi. testa. idem Innocen. in c. quæ in ecclesiarum, de constit. & in ca. 1. de offic. vica.
- 13 quòd ꝑ vbi ex actis notoriè constat non competere, debet iudex repellere partem, licet à parte repelli non possit. sequitur Roma. consi. 42. visis quæ. Butr. in ca. 1. de lit. contesta. & in c. cum Ioannes heremita de fid. instrum. & dom. in c. indemnitatibus. §. sanè de elect. in 6. quòd debet iudex repellere quando parti obstat statutum, & iniuste agit, & ad hoc accedit singularis doctrina Bar. in l. eum qui ita. §. qui ita. ff. de ver. obl. quòd vbi actio, & exceptio ex eodem fonte procedunt, iudex ex seipso opponit, vt dixit idem Bart. in l. lectu. ff. si cert. pet. per glo. in l. vbi pactum. C. de transactio. de quo per Bar. in l. post legatum. 4. col. ff. de adim. lega. & in l. ita stipulatus in fin. de verb. obli. & in l. si filius vbi Imol. & Mod. eo. tit. per eundem Imol. in l. 4. §. hoc iudicium. ff. de dam. infect. & cumulat Barb. consi. 18. pr. & 2. col. 1. volum. & ad hoc accedit, quod eleganter scribit Bald. in l. in bonæ fidei. C. de pact. q. vbi actio cum exceptione resultat ex eodem fonte est vitium in forma, quod separari non potest, de quo per eundem in l. ex placito in fin. C. de rer. permut. & in rubr. de manumil. ^b & Butr. in c. cum dilectus extra de consuet. Bart. in l. planè. ff. de petit. hæred. & ex eo apparet, quòd inique agit, quia intendit locupletari cum alterius iactura. Inno. in c. cum olim de cens. Imol. in cap. peruenit de empt. & vendit. doct. in c. cum dilecti. de maio. & obediens. & cap. bonæ de appel. quia semper iudex potest excipere, licet pars non, Ancha. in c. cum inter de excep. l. item apud labeonem. §. si quis sic fuerit. ff. de iniur. vt dicimus de bannito, qui ex forma statuti non potest opponere, & iudex potest Imol. in c. cum Io. de testib. nec debebat actor forte confidere in simplicitate, vel in impotentia
- 14 conuenti cum ex se ꝑ debeat esse instructus per l. qui in alterius. §. si. de reg. iur. & l. si quis inficiatus. ff. de poss. cum debebat scire ipsum posse repelli
- 15 à iudice, quem ꝑ oportet cuncta rimari, vt in c. iudicantem 32. q. 2. & scire iudicem ex seipso potuisse supplere, quia in hoc versatur detrimentum animæ, & honor eius, & si non suppleret esset sibi dedecus, per text. in l. quos prohibet. ff. de postul. & ne partes grauentur laboribus, & expensis tenetur supplere cap. causamque extra de iudici. glo. in ca. primo de elect. in 6. præsertim quòd iudicium fieret elusorium si appellaretur: vnde ne sequatur hoc supplere debet, vt dicit Abb. in cap. ignarus. de lib. oblatio.
- 16 & sequitur Roman. consi. 467. ex quibus ꝑ concludo quòd vbi præsentatur instrumentum, quod est inliquidum, parte non opponente, vel opponere non valente non debet iudex ad eius interrogationem procedere, sed à seipso supplere, & repellere actorem quando apparet maxime inliquiditas ex eodem instrumento, rationibus & authoritatibus ante dictis,

& quan-

& quando videt ipsum in liquidum, parte opponente, vel non, debet actorem in expensis, damnare, quia pro obtinenda liquidatione non venit ipse actor instructus. dictal. si quis inficiatus, & ex hac ratione cauti iudices Deum timentes, quando vltimum est peremptoriũ non debent reos contumaces bannire, & condemnare, vt sic in eorum contumaciam liquidatum sit instrumentum, nisi primo vocato reo, & antequam banniat instrumentum liquidatum sit instrumentum, & ipsum bene viderint, & legerint, & liquidum esse cognouerint, & ratio est, nam bannum ¶ est sententia interlocutoria, vt dicit Bal. in litem illa. C. de episc. & cler. & in authen. item eo. tit. & in l. 2. C. commi. vel epist. & quandoque est diffinitiuā, ex quo solet esse perpetuum, vt dicit Bal. in c. 1. colum. 2. hic si. lex. sed iudex non debet in causa interloqui, nisi causa cognita, vt in iuribus vulgaribus, ergo nec reum bannire, & condemnare, nisi primo viderit, & legerit instrumentum, vt per Bal. in l. 2. item potest illud bannũ ¶ censeri sententia diffinitiuā, cum solum negocium principale absorbeat, & post se non speratur alia iudicis diffinitio, vt in l. 1. ff. de re iudi, & per ea quæ ample discurret Mari. Socyn. in tract. quæ d. sent. diff. vel interloq. Item illud bannum potest censeri res iudicata, cum imponat finem toti causæ, & processui, & statim sequitur exequutio personalis, non debet iudex precipitanter oculis clausis reum in carceribus inlaqueare, nec hic tantum agitur de iure fisci ratione contumaciæ, cum debeat reo imputari cur in vltimo peremptorio non comparuerit, vt in hoc excusari quærat, cum contumacia ipsa respectu partis omnem secum trahat exequutionem, non tantum quo ad iura curiæ, & est satis difforme, quo ad iuris effectum, quo ad aliās causas, & præsertim non debet iudex audere quempiam bannire, nisi viso instrumento per ipsum; & vidi sæpius ab istis citationibus appellari, & sic practicari, & ratio est, nam licet ¶ statutum aliquam exceptionem non admittat, intelligitur tamen vbi reus fuit legitime citatus, cum non intelligatur à statuto exclusa, vt dicit Card. in titul. de re iudic. & in consi. 8. colum. fin. Anchar. consi. 2 1 2. de iure communi secunda colum. Alexan. consi. 2 2 5. sexto volum. & potest excusari reus non comparendo in vltimo peremptorio, dum dicat, non comparui sciens ius meum durare ¶ sciens non potuisse citari, nec condemnari, ex quo instrumentum erat inliquidum, & partis in hoc absentia Dei præsentia per iudicem suppleri debet, vt dicit tex. in l. præparandum. §. sin. autem. C. de iud. & ideo credo quòd bene faceret non curiæ sed animæ, & non in terris, sed cœlis thesaurizare, & antequam banniat legere instrumentum, maxime quòd conuenti aliquando, non contumaciter ad curiam venire negligunt, sed forte timentes nexus aliorum contractuum, diffugiunt eorum defensionibus notorijs vti, vel propter alias causas, aut contumacias recusant ad iudicis præsentiam aduenire; & si secus faceret perperam faceret in animæ eius detrimentum, & ignem. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a Et potest addi: quia licet statutum dicat non posse opponi contra instrumentum, poterit tamen opponi contra eius executionem, cum differat inter instru. & executionem instrumenti. vide in l. ex diverso. §. fin. fol. matr. & l. nescennius. §. fin. de re iud. circa, quod poteris videre Sand. in c. cum venerabilis. num. 22. cum plur. seq. extra de except. Paul. Fusc.
- b Io. de Ami. in cons. 113. facti species. nu. 4. & posui supra. hæc par. 1. q. nu. 6. Pau. Fusc.
- c Quod valet ista exceptio opposita in fine non posse procedi, quia scio ius meum adhuc durare. arg. tez. in l. sicut. §. non videbitur. ff. quib. mod. pig. vel hypo. fol. Pau. Fusc.

Q U A E S T I O N E T E R T I A.

S Y M M A R I V M.

- 1 Instrumentum ubi est constitutum vel precarium an presentetur.
- 2 Verba habere, tenere, & possidere posita in instrumento quid operentur.
- 3 Opinio authoris in hac q.
- 4 Constitutum regulatur a possessione constituentis.
- 5 Possessio per simplex constitutum quando transferatur.
- 6 Precarium restringit constitutum.
- 7 Error notariorum.
- 8 Venditor debet tradere utranque possessionem.
- 9 Verba vendidit, & tradidit dicuntur ficta iure immobili.
- 10 Venditor constituendo se precario possidere non liberatur.
- 11 Possessio iuris translativa.
- 12 Quod est in facultate agentis non debet operari in eius necessitatem.
- 13 Conditio iniqua alteri per alterum non infertur.
- 14 Facultas capiendi an sit loco oblationis, & quando. nu. 16.
- 15 Facultas an constituat aliquem in mora.
- 17 Verba de quibus partes non cogitauerunt nihil operantur.
- 18 Oblatio præsupponit presentiam rei.
- 19 Facto ubi opus est verba non tenent.
- 20 Melius est rei incumbere, quam actioni.
- 21 Verba vendidit, & tradidit quando dent auctoritatem capiendi.
- 22 Quis debet probare, quod venditor possidebat cum effectu.
- 23 Venditor constituens se possidere dicitur liberatus ab alia traditione.
- 24 Solutione eius, quod debetur tollitur omnis obligatio.
- 25 Constitutum est actus fictus.
- 26 Statutum debet verificari in actu vero.
- 27 Instrumentum ubi adest precarium nunquam presentatur.
- 28 Opinio D. Antonij Freccie.

- T**ertio quæro si in instrumento † venditionis est constitutum, & precarium, quod communiter per notarios in contractu apponi solet, per quod transfertur civilis, & naturalis possessio vt in l. quod meo. ff. de acq. possess. ^a agit venditor ad precium: & ad probandum illud ab emptore constitutum, & possessionem traditam producit instrumentum iuxta formam ritus, replicat conuentus instrumentum esse inliquidum, & ad interrogationem procedi non posse ex quo possessionē rei venditæ non habuit, nec fuit illa sibi a venditore tradita, dicit venditor possessionem tradidisse, civilem, & naturalem, & vltra assignasse, quam tenebatur: e contra emptor, non fuisse cū effectu traditam, præsertim quòd tempore instrumenti nullam possessionem habebat, quam non poterat eidem transferre, cum nemo in aliū transferat, quod non habet, vt in reg. iuris: replicat vënditor tradidisse vel saltem emptori sententiam capiendi concessisse possessionem, & illam intrandi, & apprehendendi autoritate propria, per illa verba in instrumento appo-
a sita, vendidit, & tradidit vt est communis doctrina in l. prædia. ff. de acq. poss. & si illam non apprehendit non debet obesse venditori ^b qui ex parte sua adimpleuit, vel paratus fuit adimplere, in concedendo autoritatem apprehendendi, & capiendi autoritate propria, vt in l. iure civili. ff. de cond. & de. & in l. Labeo scribit si bibliot. de cōtr. emp. & per Rom. cons. 432. adhuc obijcitur per emptorem q̄ ipse non potuit possessionem apprehendere, ex quo nec tempore instrumenti, nec constituti in eo appo-
b titi, ante nec post vllam venditor possessionem habebat, & ideo non habuit quod apprehenderet, vnde instrumentum liquidum dici non potest: contradicit venditor, q̄ hoc non potest per emptorem allegari, ex quo in instrō dicitur talis &c. asseruit habere, tenere, & possidere &c. vt solet in instrumentis dici, q̄ verba † possessionem probant inter contrahētes, vt in l. optimam. C. de contrah. & commit. stipu. ex aduerso aut arguit emptor, q̄ maior est fraus venditoris, qui, quod non habuit vendidit, sic asserens, vt ipsum emptorem falleret, qui excusari debet credens probo viro. vt per gl. in l. Titio fundus. ff. de condit. & demon. nec illa verba sunt prolata ab ipso emptore, sed a venditore, vnde tantum ipsum obligant, vt dicitur in d. l. optimam, ideo vertitur quæst. an hoc instrumentum possit liquidari.
3 Concludo † quòd non, nam non sequitur in instrumēto est constitutum aut precarium, ergo possessio est emptori tradita, cum debeat probari
c quòd tempore constituti venditor erat in possessione, ^c vt dicit gloss. nota in l. quamuis. §. si conductor. in verb. retinebit, & ibi Ange. ff. de acquiren. poss. & in l. secunda in verbo. tradita. C. eod. tit. Bald. in l. prima. C. quando lic. ab empt. disced. & si hoc non probatur nihil prodest constitutum, quod
4 † regulatur a possessione constituentis, qui non potest plus iuris in alium transferre, quam ipse habeat, vt concludit Oldrad. consilio 129. in cap. dictum est verissimum, licet per constitutum civilis & naturalis possessio
 transfe-

transferatur, vt in d.l. quod meo. & l. quædam mulier. ff. de rei vendic. &
 in l. certa. §. primo. ff. de precar. & ideo Ang. in d.l. quædam mulier, dice-
 bat imperitorum facile decipi, qui credunt possessionem per simplex con-
 stitutum trāsferri † ad emptorem, nisi probetur illo tempore venditorem
 fuisse in possessione, vt dixit idem Ang. in l. 2. C. de acquir. poss. & in d.l.
 quod meo per Dec. conf. 247. lib. 2. sequitur Abb. in c. cum venissent. de
 resti. spoli. & in c. cum Bertoldus extra de rei iud. Alex. conf. 28. conf. 84.
 2. vol. conf. 40. 3. vol. Balb. in l. Celsus. ff. de vsur. licet contrarium possit
 dici in instrumento antiquo, quia præsumitur q̄ constituens possidebat
 Socin. in conf. 187. in controuersia. 2. vol. Decius conf. 302. lib. 2. quod eo
 fortius in terminis nostris procedit, quādo in eo est copulatum precarium
 cum constituto, cum † precarium restringat cōstitutum, nam per illud ad
 emptorem non transit nisi ciuili possessio, naturalis autem penes vendi-
 torem remanet, vt cōcludunt gl. Bal. & omnes in l. ab emptione. ff. de pac.
 & in d.l. quod meo, & in hoc peccant † & errant notarij cōiungendo con-
 stitutum, & precarium, dum imperite dicunt talis & c. constituit & c. se pre-
 cario nomine habere possidere tenere & c. cum debeant dicere constituit
 simpliciter absq; appositione verbi precario, vt exclamat Aret. in §. actio-
 num. 6. col. de act. & Bart. ante eum in l. interdū. ff. de acquir. pos. ad quod
 omnino, vide Io. de Mont. Sper. in d.l. ab emptione. vbi ponit si per consti-
 tutum sit liberatus, & an sit transfusa obligatio in aliam causam, vt possit
 exequutiue agi quia v̄ se de nouo obligare ad tradendum, vide ibi Mod.
 & Taur. nec venditor † v̄ ex parte sua adimpleuisse, tradendo ciuilem tan-
 tum possessionem, licet illam tradiderit ad quam non tenebatur, vt in l. ex-
 empto. ff. de act. empt. & in l. conuētionē. ff. de verb. oblig. cum debeat tra-
 dere naturalem possessionem, & in illius corpore emptorē inducere vt in
 l. & haber. §. eū qui. ff. de precar. & in l. 2. 3. & l. Iulianus. §. ex vēditio. ff. de
 act. & empt. & possessio nō debeat esse ficta, sed vera, & vacua, vt in d.l. 2.
 §. si. & d.l. nisi venditor fuisset in rei conspectu tempore contractus, vt in
 l. 1. §. si iusserim. & l. quod meo. §. per vēditorem. ff. de acquir. poss. vel rei
 venditæ clauis emptori tradidisset^d vt h̄r in d. §. si iusserim. & l. 3. eo. tit.
 & in l. clauibus. ff. de contr. empt. vel custodes in re empta essent apposti
 per emptorem, vt in l. quærendorum. de acquir. poss. & per Butr. & Doct.
 in c. si. de causa poss. & propri. nec venditor se iuuabit ex illis verbis instru-
 menti vendidit, & tradidit, cum partes hoc non possint fingere interuenis-
 se in re immobili, quod interuenire non poterat, nec erat verisimile quan-
 do non erat in rei conspectu, vt est casus in d.l. prædia, præsertim propter
 verba præteriti temporis in contractu apposita, vt dicunt. Bal. & omnes
 in l. 2. C. eo. tit. & in l. si stipulatus. §. Grisogonus. ff. de verb. oblig. vbi Bar.
 2. col. Spec. in tit. de empt. & vendi. §. sciendum. vers. si vero, & est bonus
 casus. in l. qui volebat. ff. de hæred. instit. & ibi Bar. & l. triticum. ff. de verb.
 oblig. nisi † vendita, fuisset res mobilis, & in contractu diceretur, vendi-
 dit,

dit, & tradidit, cum potuit, & potest esse verisimile illo tempore rem mobilem fuisse præsentem, intelligitur tradita possessio vt voluit glo. & ibi Bar. in l. prima. C. de si. instr. & iu. has. fil. & in l. sciendum. 1. 2. colum. ff. de verb. oblig. Alexand. in d. l. prædia. ff. de acquir. poss. & Franc. de Aret. con-

10 filio 17. & ideo dicit Bar. in d. l. interdū. ff. eo. tit. quod † venditor per constitutum cum precario in contractu appositum, non censetur liberatus a

e vera traditione possessionis, ex quo non est vere tradita, vt est tex. in l. huiusmodi. §. si cedes. ff. de leg. primo, & in l. 3. §. si tradita. ff. si commo. c. & potest cogi, vt illam tradat, & respectu possessionis precariæ penes ipsum existentis, res adhuc dicitur integra, arg. l. si hæres testamento, & ibi Bart.

11 magistraliter declarat. ff. de eo, quod cer. loc. licet illa possessio † sit iuris translatiua non tamen censetur liberatus ab ea, quæ in facto consistit, vt concludunt omnes scribentes in d. l. ab emptione, vbi Ioan. de Mont. Sperel. qui concordat opin. tenentium contrarium: nec obstat si diceretur, q̄ venditor licet non tradiderit possessionem, dedit tamen ipsi emptori facultatē apprehendendi autoritate propria, per verba illa generalia in contractu apposita, sed vendidit, & tradidit f vt dixit Cyn. in l. secunda. C. de acquir. poss. Doct. in d. l. prædia, & præcti. Ferrar. in form. posit. actio. in verb. item, quod prædictus, & in form. qua vx. ag. ad dot. & vsumfr. in verbo dedit & tradidit, & in form. lib. in cau. emptio. in dictis verbis, cum per ipsum non stetit tradere possessio pro tradita habeatur, ad hoc vt agat per

f tex. in d. l. iure civili. ff. de cond. & demonstr. & in d. l. Labeo scribit si bibli. de contr. empr. & in l. in executione. §. fin. de verb. oblig. nam dicit emptor si forte positio penes alium erat, se non potuisse illam apprehendere ex quo volebat fieri auctor rixę, & armis cum possessore contendere arg. eorum quæ habentur per Bar. in l. creditores. C. de pignor. & in l. 3. §. qui ad nundinas. ff. de acq. poss. & si dicat venditor debuisti protestari & tunc informatus ad me habere recursum, qm̄ illico tradidissem, replicabit emptor ius suū saluum sciuisse, &c. vt dī in l. sicut. §. non vī. ff. qui. mod. pig. vel hypo. solu. & durare in exequutione dum precium petebatur, vt cōcludit. May. in l. si duo præsentis. §. si quis iurauerit. ff. de iur. ius. & si obijciat venditor, ego cōfusus in te emptore credens sollicitudini tuæ, q̄ apprehendisses, non te interpellauit, non debeo decipi, habens tunc fortiora iura possessionis mediātibus forte colonis, vel ministris meis, & in præsentiarū ex eius facto cōmoditatē abesse tradēdi, præsertim q̄ ipsum cōstituerit procuratorē in rē propriam suscipiendo mandatū, debeat teneri ipsi venditori, vt possessio pro tradita habeat, & replicabit emptor, licet in facultate haberit, deijci, & propelli verebatur, & de culpa expulsus redargui potuisset, &

12 dum in facultate eius hoc erat, hoc ad eius non debet † necessitatē retorqueri. arg. l. non quicquid. ff. de iud. & l. princeps. ff. de leg. & in l. ex imperfecto. de leg. 3. & in l. nemo. C. de an. excep. & in l. cū notissimi. §. 1. C. de

13 præsc. 30. ann. & si dicat vēditor alteri † p̄ alterū non debet iniqua cōditio afferri

- § offerri vt in reg. iur. § nec eius mora sibi obesse nec esse melioris conditio-
 nis emptor morosus, & tardus in capiendo venditore peruigile in conce-
 dendo facultatem apprehendendi, vt in l. non enim. ff. ex quib. cau. maior.
 & in l. pupillus. ff. quæ in fraud. cred. dicat emptor noluisse apprehendere
 sciens pro certo veaditorem corporaliter teneri tradere vt in l. 2. §. vacua,
 & in l. datio. §. 1. & in l. ex empto. & in l. Iulianus. §. ex vendito. ff. de act.
 14 empt. nec iuuabitur venditor dum dicit facultas † capiendi est loco obla-
 tionis, & sufficit mihi vel tradere, vel me velle tradere offerre paratum, vt
 d. l. Iulianus. §. offerri & in l. qui pendentem. eo. tit. & in l. qui Romæ. ff. de
 verbo. oblig. & in l. qui soluturus. ff. de solu. & in l. acceptam. C. de vsur. &
 in l. filix licet. de coll. nam ad hoc potest adaptari bonus text. in l. cum sti-
 15 pulatus sum mihi a proculo. ff. de verbo. obliga. quod † facultas non con-
 stituit quem in mora, vt in debitore, qui promisit soluere, inf. mensem, &
 deinde in antea ad omnem requisitionem creditoris, cum in terminū non
 fit in mora, vt ex post nequaquam, nisi detur noua creditoris interpella-
 tio, secundum vnam lec. licet aliter teneat ibi, & intelligat Ang. & in l. ita
 stipulatus & ibidem Im. eo. tit. & in rep. l. si insulam, & Soc. conf. 288. 1. 2.
 h col. 2. vol. h nec illa † facultas potest censerī loco oblationis, præsertim si
 16 tunc dies, & locus non erat congruus. d. l. si soluturus, & dicit emptor q̄ il-
 la sunt verba notarij sic de consuetudine apponi solita in contractu vt di-
 17 cit Alex. 1. 9. 3. vol. quæ nihil operantur: quia † partes de illorum effectu
 non cogitauerūt vt dicit Bar. in l. 1. ff. de iur. codicil. & sequitur Barb. conf.
 16. 1. col. 2. vol. & conf. 3. 4. 4. col. eo. vol. & cōf. 5. 2. 7. col. & conf. 58. 6. col.
 4. vol. & conf. 4. 3. 2. vol. q̄ nihil operantur, & conf. 60. eo. vol. Curt. conf.
 50. 10. col. & quod si obtulisset tradere & consignare possessionem, se etiā
 illam recipere obtulisset. iux. not. in d. l. qui Romæ. & per Bald. in d. l. acce-
 ptam. C. de vsur. & q̄ per illa verba non inducatur oblatio probatur, aut
 tunc tempore contractus, res erat præsens, & illa verba vendidit, & tradi-
 dit non important facultatem capiendi, vel oblationem venditoris, sed ver-
 18 rā possessionis traditionem, vt concluditur in d. l. prædia, aut res vel rei pos-
 sessio non erat in conspectu, & non dicitur oblatum, quod tradendū non
 erat præsens, cum † oblatio debeat fieri in re præsentī, ad hoc vt quis non
 incurrat penā, vel actionem consequatur, vt est tex. in l. si seruus heredis. §.
 si. ff. de testa. & alius melior de corpore iuris. in l. qui decem. §. rui. sum. ff.
 de solutio. & in c. 1. de eo. qui mitt. in poss. causa rei seru. cum vbi opus est
 19 facto † verba non sufficiant, vt dicit Bar. in l. prætor. §. si quis. ff. de no. ope.
 i nun. & Mathes. nor. 3. 3. 3. vel si non potest res præsens offerri, & requiri-
 tur, q̄ veniat ad locum destinatum, vt concluditur. in d. §. si quis, & in d. l.
 qui Romæ, & per Bal. & Bart. in d. l. acceptā. C. de vsur. vbi ponunt de hac
 oblatione in re stabili, & Soc. conf. 199. 2. vol. Bal. in c. 1. §. licet si de feud.
 fuer. contr. nec vnico verborum contextu hoc agebat venditor, & offerre
 nō sua tunc hæc erat intentio arg. l. non omnis. ff. si cer. pe. & ff. de iur. dot.

In non omnis, præsertim, quòd oblatio, & requisitio solet fieri verbis magis specialibus, vnde per illa verba videtur a venditore hoc neglectum, vt est tex. sing. in litem apud labeonem. §. ait prætor. ff. de iniur. nec tunc erat verisimile voluisse tradere, vel tradendi commoditatem concedere, non soluto precio, qui poterat pignori incumbere, actioni inhaesisse videatur
 20 cum † melius sit rem habere, quam actionem, vt in reg. iur. & res & precio carere, ipsumq; emptorem rem habere, & precium, sumitur igitur ex contractu, quod verisimilius est, vt in ead. reg. iur. & in l. quæro. §. inter locatorem. ff. loc. & ideo ad prædicta multum egregie dixit Cyn. in l. 2. C. de acquir. poss. q. licet per illa verba vendidi & tradidi, inducatur facultas propria autoritate capiendi, tamē intelligitur, quādo ab emptore † precium
 21 fuit solutum, tunc a venditore cum effectu concessa ista facultas, cum data intelligatur cum tacita, quod ne si soluerit, & adimpleuerit ex parte sua, & non aliter ratione antedicta, quam attuli, licet non ponat, & per Angel. omnino in l. hæres. ff. ad Treb. & si ipse 1. non soluerit non poterit prædicta facultate vt, aliàs diceretur prædo. iuxta. l. ex stipulatione. ff. de acquir. poss. & sequitur Bal. in rub. C. de contr. empt. in 20. q. & per Cur. conf. 2. 2. & 23. quod est valde notandum ad declarationem prædictorum, vnde cōcludo tale instrumentum esse in liquidum, & præsentari non posse, quia debet probari venditorem tempore constituti fuisse in possessione, vt dicit Bal. in l. 1. C. quando lic. ab empt. dis. & est in liquidum ratione incertitudinis cote possessionis prout est in fundis, quia ignotum est pro qua parte possideat, vt dicit Barto. in l. 3. §. incertam. ff. de acquir. poss. & discurrunt ibi scrib. & plenius Dec. in consi. 176. colum. 2. 1. volum. quis autem
 22 † debeat hoc probare vide per Mathesi. not. 173. ^k nisi euidenter constaret, vel non negaretur a parte de possessione venditoris tempore constituti, & contractus: quia tunc præsentari posset, ex quo venditor adimpleuisset ex parte sua, vt precium consequi posset, cum constituendo se possidere emp. oris nomine, in eum omnem possessionem transtulerit, ciuilem & naturalem, vt in l. certe. §. 1. ff. de precar. & in d. l. quod meo. de acq. poss.
 23 & taliter constituendo remansit † liberatus ab alia traditione iuris vel facti, vt dicunt Bart. & Bald. in dict. l. ab emptione, & idem Bal. in l. secundo. C. quando lic. ab empt. dis. & Aret. in §. actionum. Instit. de actio. & quod debuit soluit, & solutione † eius, quod debetur omnis tollitur obligatio.
 24 l. obligationum fere. §. plane. ff. de actio. & obligatio. & Instit. quibus mod. toll. obliga. in princip. & declarat Bald. in l. secunda C. de vsur. & isto respectu præsentari posset, vt supra dixi, nec obstat, quòd † constitutum sit actus fictus, & ficta traditio sit minus plena, quam vera vt tenet Petr.
 25 de Bellapertica in all. lege secunda. C. quando lic. & statutum † debet verificari in actu vero ^l vt in l. tertia. §. hæc verba. ff. de nego. gest. & in l. statius florus. §. si. ff. de iur. fisci. & in l. si. C. de his qui veni. ætat. impetr. nā licet sit actus fictus, trāsferitur vera possessio, & sufficit in statutis dare adimplemen-

- plementum per actum fictum, si reportatur verus iuris effectus, vt concludit Neapol. in consuet. Neapo. in tit. de contr. empt. in glo. in verb. tradita,
- 27 quando autem in instrumēto apponitur cum constituto precarium † nullo respectu præsentari potest, ex quo adhuc remanet obligatus adimplere ex parte sua, & tradere possessionem naturalem, vt in d.l. exempto, & in l. in conuentionalibus. §. fin. de verb. oblig. & tenet Alex. conf. 28. 2. volum.
- 28 tamen eximius doctor † D. Anto. Freccia dominus & genitor meus semper fuit in opinione contraria, quòd possessio illa naturalis potest censerì emptori tradita, dum ad eius preces pœnes venditorem remansit, cum aut emptor naturalem possessionem non habebat, & falsum est dicere precariam possessionem pœnes venditorem existere, cum emptor nullam ei poterat concedere, quam non habebat, vt supra dixi, aut habebat, & necessè est fateri fuisse traditam, adducebat rationes, respectu duarum fictionum, in eodem actu. pro nunc dubiro, quòd eius opinio sit contra omnes in d. lab emptione, vera an sit cogita Mar. Frecc. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a De materia constituti ad intellectum d.l. quod meo vide plenissime Tiraq. in tract. de constit. Paul. Fuscus.
- b An hæc possessio tradita per constitutum dicatur actus verus, vel fictus, & est vtile scire pro proprietate verborum, & interpretatione contractuum quando large, & quando stricte ponit Vital. in suo tract. claus. fo. mihi 60. vbi arguit ad inuestiturâ, quæ dicitur actus fictus, & tamen transfertur possessio, qualiter autem fiat traditio in concessione iurium. Bart. in l. ad eum de donat. & in l. Seia in fin. de donat. causa mort per Dec. conf. 251. lib. 1. Paul. Fuscus.
- c Procedat in constituto rei personalis non autem in constituto vniuersali per d. Alex. in l. possessori §. incertam. de acquir. pos. & in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de verbo. obliga. Paul. Fusc.
- d An per traditionem clauium sit translatum dominium, vide Moder. in d.l. clauibus, & aff. decif. Paul. Fusc.
- e Hoc est verum, quòd per constitutum cum precario non traditur vera poss. de quo per ferra. caut. 48. dum modo partes voluerint etiam per appositionem precarij transferri vtraque possessionem, per Tiraq. de constit. prim. part. num. 5. allegat Cor. consi. 8. circa pri. nu. 9. volum. 2. vbi omnino Paul. Fusc.
- f De istis verbis per Crau. consi. 245. nu. 13. 2. volum. Paul. Fusc.
- g De hac reg. per Cagno. in d.l. non debet de reg. iur. per Dec. consi. 672. 2. volum. in meo repert. in litera a nu. Abb. Pau. Fusc.
- h De ista promissione debitoris sic facta videtur contrarium si sequimur opin. glo. in d.l. cum stipulatus sum mihi a procuro, de quo per Bal. omnino, in c. 1. §. fi. nu. 2. an ille qui interfe. fra. do. feu. ami. vbi ponit quatuor casus in quibus est necessaria omnino. Pau. Fusc.
- i Quòd est nu. 127. incip. no. quòd oblatio. fo. mihi. 274. vbi plene in addit. do. Saray. vbi de oblatione reali, & in no. seq. de verbali, vnde omnino. Pau. Fusc.
- k Quòd est num. 170. incip. not. vnam doctrinam fo. mihi 295. col. um. 1. per doctrinam Ang. in l. quamuis. §. 1. de acq. poss. de quo ponit latissime doctissimus Saray. in addit. ad eundem Mathesil. not. 67. inc. & not. quòd venditor fo. 233. colum. 2. & fol. sequen. Abb. Paul. Fusc.

- 1 Quando statutum procedat etiam in casu ficto, per Corn. conf. 69. 3. volum. licet regulariter requirat casum verum, & non fictum, Marfi. conf. 105. num. 28. 2. volum. & de fi. supra in 2. Add. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E Q V A R T A .

S V M M A R I V M .

- 1 Instrumentum in quo possessio est data per fustem an presentetur.
 2 Et quid si tractatur de rebus corporalibus.
 3 Possessio transfertur per concessionem principis.

- 1 Varto quæro quid si possessio † in instrumento fuit data per fustem, vt est moris, vel per impositionem bireti, vel euaginationem ensis, vel baculi^a & insuper est dictum, quod talis possessio habeat vim veræ, & realis possessionis, & corporalis, an hoc instrumentum possit censerī liquidum & presentari, secundum formam huius ritus, dico quod non, cum sit actus fictus, & non inducat traditionem possessionis, sed tantum per illa verba intelligitur data facultas propria autoritate capiendi, vt dicit Inno. in cap. 2. extra de consuetud. Bal. in c. 1. quid sit inuesti. & in rub. C. de contr. empr. & in l. voluntas. C. de fideic. & in d. c. 2. & in c. per tuas de dona. & sequitur Ange. in l. Papinia, §. 1. ff. de inoffic. testa. per glo. in c. ab extraordina. de his quæ fiunt a maio. par. c. nec per illa verba quare aliquod ius in illa re, vt est tex. in c. si facta. si de feud. fuer. contr. & venditor non censeretur liberatus a vera traditione possessionis, quæ in facto consistit, & potest compelli vt tradat, per tex. in d. c. si facta, vt concludit Bal. in c. 1. quid si inuesti. & per pract. Ferrar. in form. feud. in verb. inuestiuit & Iacob. in tract. feud. meo. verbo. & ista conclusio erit vera in † rebus corporalibus, sed in corporalibus intelligitur tradita possessio, quando princeps concedit, nisi doceatur de possessione contraria, ex quo † possessio transfertur, & datur per concessionem, seu privilegium principis, vbi non demonstratur possessio contraria^b allegatur ad hoc singularis doct. Inno. in c. in nostris extra de concess. præb. sequitur Bart. in rubr. ff. vet. & in l. voluntas. C. de fideicom. allegat not. in c. exoritur de his quæ fiunt a maio. part. cap. & in l. quædam mulier. ff. de rei vend. & in repe. l. 2. C. de seruit. & aqua. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S .

- a Quod consuetudo normandorum per cultellum tradere possessionem, vt in antiquo instrumento an. 1202. de hac consuetudine verbum faciente reperi, & meminit Andr. . . .
 b Quod in concessione facta per principem transfertur possessio sine traditione est communis opinio per Bal. in l. 1. C. de rer. perm. & idem dom. author de sub feu. lib. 2. tit. quis dicatur dux. nu. 64. Paul. Fusc.

QVÆSTIONE QVINTA.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum an sit liquidum si res vendita reperitur obligata.
- 2 Traditum non dicitur quod renocari potest.
- 3 Cautela pro emptoribus quòd excipiant, quòd res non est libera.
- 4 Vendens simpliciter rem, intelligitur vt liberam vendat.
- 5 Mulier non vendicat, quod ad se est reuersurum.
- 6 Emptor dicitur probare ostendens rem venditam fuisse obligatã alteri.
- 7 Accedentia multum profunt ad cognoscendum.
- 8 Euctio dicitur casus dubius.
- 9 Conclusio authoris.

- Vinto quæro, quid si possessio fuit tradita, & præsentatum
 † instrumentum pro precij consequitione, dicit emptor nõ
 posse liquidari, ex quo res vendita non est libera, sed pro ta-
 li debito, vel dotibus talis mulieris obligata, & producitur
 instrumentum obligationis, adeo quòd possessio non potest
 censerì tradita ex quo tenetur venditor ipse adimplere, & tradere liberam
 possessionem, vt in l. 1. §. fin. ff. de actio. empt. & possessio potest sibi iure
 auocari ex quo non † dicitur traditum, quod iure auocari potest, vt dici-
 tur in l. non videtur. ff. de acq. poss. & in l. si creditor. ff. de solut. & in l. me-
 nius. §. pen. ff. deleg. 2. & ad hoc probandum producit instrumentum de-
 biti vel obligationum dotis, an possit ad interrogationem procedi super
 hoc instrumento, dico q̄ non per doctrinam Bal. in l. qui rem. C. de eui-
 ction. qui dixit q̄ si res vendita non est libera sed alteri obligata non tene-
 tur emptor precium soluere, & potest illud retinere donec liberetur ab
 onere, & pro hoc dabat cautelam † emptoribus non valentibus soluere, vt
 sic excipiant, per tex. in d. l. qui rem & in l. si prædium, & in l. si ex prædijs,
 & in l. si cum tibi. C. eo. tit. Alex. conf. 20. 7. vol. Dec. confi. 119. 1. vol. ^a &
 ratio est † nam venditor rem vendendo, intelligitur vt liberã vendidisse,
 vt inquit ipse Bald. in l. quoniam. C. de compens. per illum text. & in l. ex
 prædijs, & in l. cum tibi per gloss. ibi. C. de euct. & liberam tenetur trade-
 re, præsertim quando liberam esse asseruit, vt dicit idem Bal. in rubr. C. de
 contrah. empt. 6. colum. & in l. 1. C. qui testa. fac. poss. & in l. si quis em-
 ptionis. C. de præscr. 3. an. & in l. 1. C. si res pign. dat. sit & in l. 2. C. de re-
 mis. pign. vnde si liberam non tradidit, non potest videri rem tradidisse:
 quia differt seruus a libero, sicut albedo a nigredine, & potest ab ipso em-
 ptoe auferri, & sic postmodum careret re, & precio, vt dicit text. in l. si
 mandato. §. creditor. in fi. ff. mand. per regulam antedictam, q̄ non dicitur
 traditum,

- traditum, quod potest quando cunque iure reuocari. vt inquit text. in l. rescriptum. §. primo. ff. de distract. pigno. ^b & l. qui concubinam. §. fin. ff. de leg. 3. & l. si liberus. in princip. ff. de iure patronat. cum similibus, nec obstat si diceretur, quòd dies soluendi debita, vel restituendi dotes nondum cessit. arg. l. cedere diem. ff. de verbo. signifi. & in l. & si dotis. C. de iure do.
- 5 vbi mulier non vendicat, † quod post mortem viri ad se est reuersurum, vt in l. dotalem. ff. solut. matrimo. & in l. 1. & l. fin. C. de seru. pigno. dat. manu. cum sit incertum an actio cum effectu competat, vel ipse debitor soluat, vel alia aliqua via excludatur a pignore & hypotheca creditor, & interim negari non potest, quin ipse emptor fructus percipiat, & dominus rei sit, & possessor, vel potius istud creditum remaneat in suspenso, & dependeat a futuro euètu, vt ait Trifonius in dicta lege rescriptum. §. primo. maxime si venditor habeat alia bona super quibus, quando euictio sequetur, posset emptori succurri, vt dicit arguendo Bald. in l. ex prædijs in
- 6 fin. verb. C. de euictio. nam sufficit emptori † ostendere rem venditam fore nexui submissam, vt precium soluere non teneatur, quia venditor sciens rem obligatam, vel nexui submissam, vendens liberam, & vt liberam, rem alienam, & non suam vt asseruit, vendidisset arg. l. 1. §. fi. ff. de actio. empt. bona est littera, & ibi Salyc. in l. super fundo. C. de transact. & sequitur Bartol. in l. Mæuius. §. fundo. colum. penult. ff. de leg. 2. & emptor dicit, quòd aliàs nõ fuisset empturus, nisi libera fuisset, vt in l. cum eiusdem. ff. de ædil. edict. & in l. ex empto. §. si quis virginem. ff. de actio. empto.
- 7 quia † accidentia secundum Phil. magnam partem afferunt ad cognoscendum, quod quale sit, vt arguit Barba. consi. 156. colum. 1. volum. & potest videri in hoc non consensum, vt dicunt docto. in d. l. cum te. & dicit emptor, quòd interest sua litibus non inuolui, & quòd sua expedit magis rem, quàm precium habere, vt dicitur in l. si cui fundus. ff. de lega. 2. & de dolo ager contra venditorem, qui rem obligatam supposuit emptori, vt falleret, vt in l. si cum venditor. ff. de dol. & de falso ipsum accusabit immutando rei veritatem, vt in l. prima, & l. qui duobus. ff. de fals. vt dicit. Andr. in c. 1. qui succes. ten. el secundo, & sequitur Card. in c. si facta si de feud. fuer. contr. & casus † euictionis dubius est cum sit fortuitus, vt in l.
- 8 si per imprudentiam. ff. de actio. empto. vnde teneo, † quòd præsentari non potest, licet ista decisio ardua sit, cum vix sit reperire bona non obnoxia. quare cogita. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a Quòd aliter vendens si asserat liberam rem tenetur pœna falsi, vt infra si vero taceatur tenetur crimine stellationatus, vide Negusa. qui Cotas allegat in tract. de pigno. 3. par. 1 mem. nu. 2. l. fo. mih. 185. Paul. Fusc.
- b Omnino Negusant. de pignor. 6. part. prin. membr. nu. 43. cum seq. vbi de intellectu. d. l. rescriptum §. 1. fo. mih. 438. Abb. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E S E X T A.

S V M M A R I V M.

- 1 *Euiçtio si imminet in re vendita an præsentetur instrumentum.*
- 2 *Emptor potest repetere quod soluit euiçtione stante.*
- 3 *Cautela pro emptoribus vt differant soluere.*
- 4 *Iudex tenetur veritatem inuestigare.*
- 5 *Cautio quæ datur pro euiçtione qualiter præstetur.*
- 6 *Debitor si est pauper supersedetur super liquidatione.*
- 7 *Dives possidens immobilia non præstat fideiussores.*

Exto quæro quid si producto instrumento, in vltimo peremptorio pro consecutione precij dicat emptor fuisse sibi super possessione vendita vel tradita, motam litem, & producat acta, & dicat nõ posse liquidari ad precij consecutionem

- 1 $\dagger$ ex quo imminet euiçtio, quid iuris? concludo q̄ nõ potest hoc instrumentum liquidari, quia imminente euiçtione non competit cū
- 2 effectu actio venditori, & solutum $\dagger$ pro tali causa repetet emptor, vt est casus in l. & si post perfecta. C. de euiçtio. nisi venditor offerret dare fideiussores idoneũ, pro securitate euiçtionis, & ipsius rei vendita, vt ait Vlp. in l. habitationum. §. si. ff. de peri. & com. rei ven. & in l. si. ff. de rescin. ven. & est tex. in d. l. & si post perfectam, & sequitur Bar. in l. à diuo pio. §. & si
- 3 post aditum post lac. de Are. ff. de re iud. qui dat cautelã $\dagger$ emptoribus non
- 4 valentibus soluere^a vt tenet Pau. de Cast. in l. non iccirco. C. de contr. emp. tamen bonus iudex aduertat, an lis fuerit fraudulenta, & procurata ab ipso emptore, & tunc ad interrogationem procedat, dummodo hoc sibi plene constet, & qñ ista exceptio ab emptore proponitur, dabit sibi iuramentum
- 5 si illam calumniose proponit, vel litem prædictã procurauit, ex quo $\dagger$ ad ipsum spectat hoc inuestigare, & viam fraudibus præcludere, vt dicit Inn. in c. post cessionem in concess. præb. per tex. in l. qui cum maior. §. si plures. ff. de bon. libe. sequitur Bal. in l. i. C. de sent. quæ sui cert. quant. & in l. peremptorias. col. pen. C. quæ sent. rescin. non poss. & tenet multum eleganter idem in proposito q. Socyn. conf. 208. visis actis. 2. & 3. col. 2. volum. Paul. de Cast. in auth. hoc amplius. C. de fideicom. & per Bar. in l. si quis libertatem. ff. de petit. hæred. & est bona litera. in l. 4. §. illud. ff. de fideic. lib. per doct. in d. auct. hoc amplius & per Bar. in l. i. §. stipulatio. ff. de prætor. stipul. qui monet $\dagger$ qualiter sit præstanda ista cautio si respectu mouentis litem tantum, vel alterius cuiuscunque, vt per Paul. de Castr. in d. §. stipulatio, & quando petitur precio soluto. per Bal. in l. familiae la prima. C. fam. hercif. & in l. i. C. de bo. mat. & per Alexan. in l. commodare. ff. commod. & d. l. & si post perfectam in apostil. ad Bart. & hoc intellige esse verum

- 6 rum non posse procedi ad interrogationem, quando † venditor est pauper, & mota esset lis super possessione vendita, & tradita, sed quando esset
- 7 diues & idoneus † facultatibus non tradit fideiussorem nec tradere tenetur, vt dicit Bald. in l. cum clericis. C. de episc. & cler. vel intimato iudicio ipsi venditori, idem iudicium suo auctori intimatum, qui comparuit & suscepit iudicium, vt refert Affli. in sua decis. 171. quia tunc liquidabitur. est tamen ad prædicta aduertendum si hoc non iniuste negaretur ab emptore, qui vellet super prædictis audiri, & suas defensiones facere, si debeat carcerari vel sub fideiussoribus liberari, vel moneri debeant partes, vt ad primâ compareant cur. bonus iudex mature cōsiderabit. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O.

- 2 Quòd ista cautela est periculosa, quia emptores non valentes soluere facile iurant in præiudicium religionis iuramenti cui succurritur per præstationem fideiussorum a venditore, licet emptores se defendant hoc facere pro abundantia caularum, quæ regulariter præsumptionem malefidei non inducit. idem Bald. in l. non ex eo. C. eo. tit. Abb. Paul. Fuscus.

Q V A E S T I O N E S E P T I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum mutui si sequatur venditionem an possit præsentari.
- 2 Contractus si duo sunt facti eodem die inter eosdem dicitur esse factum vnum contemplatione alterius. & nu. 3. & 4.
- 5 Quæ incontinenti sunt videntur inesse.
- 6 Plures actus ratione connexitatis dicuntur pro uno. & nu. 7. mulier non petit dotem ex instrumento confessionis si præcedat instrumentum pro missionis. 8.
- 9 Socius si post emptionem statim diuidit nõ dicitur emere gratia societatis.
- 10 Confitens se debitorem alicui, & postea contrahens cum alio non excusat.
- 11 Alloquens meum inimicum, & statim me offendit, dicitur mandato suo me offendisse.
- 12 Distractio bonorum præcedens maleficium, quando dicatur in fraudem fisci.
- 13 Dominus tenetur de delicto famuli si ei dixit, fac ut audiam aliquod noui.
- 14 Consilium datum pro homicidio semper dicitur fuisse causa homicidij.
- 15 Pecunia si soluatur incōtinenti priuilegiato creditori præsumitur mutuata.
- 16 Intrans monasterium & subito factus Abbas præsumitur eo animo intrasse.
- 17 Clericus si quis efficiatur post delictum præsumitur, quòd in fraude fiat, & punitur.

- 18 Contractus permutationis si præcedat contractum venditionis dicitur in fraudem vicini factus, & nu. 19. 20.
- 21 Donatarius post donationem aliquid promittens præsumitur facere respectu illius donationis.
- 22 Frater dotando sororem videtur ei donare, & quando.
- 23 Hospitale donans aliquid mulieri, quæ primo donauerat dicitur eo respectu donasse.
- 24 Præcedentia declarant sequentia.
- 25 Renuncians beneficio, quando dicatur in fraudem renunciare, & nu. 26.
- 27 Imperator veniens in Italiam tenetur soluere debita præfecti prætorij, & quando non.
- 28 Quietatio quando dicatur facta spe futura promissionis.
- 29 Subrogatum sapit naturam eius in cuius locum subrogatur.
- 30 Debitum ex una causa potest conuerti in debitum ex alia causa.
- 31 Contractus primus si declarat causam secundi in hac materia.
- 32 Causa transfusa si est falsa vel iniusta, potest actionem producere.
- 33 Precium si non est solutum dominium non transit ad emptorem.

- 1 Sextimo quæro quid si post instrumentum emptionis, & venditionis, in quo venditor fatetur se precium recepisse, prout communiter fieri solet non diuerso ad extraneos actus ꝛ sequitur purum instrumentum mutui, cum interuentu eiusdem iudicis, notarij, & testium, in quo emptor se debitorem constituit ex causa mutui, & producit in ultimo peremptorio, dicit reus hoc instrumentum non potuisse præsentari, nec posse liquidari, ex quo obstat exceptio rei non traditæ, replicat actor hoc non esse instrum. emptionis, & venditionis, sed mutui, in quo non apparet se obligatum aliquid tradere, rursus reus ex calendario sui instrum. emptionis, cum illo mutui apparere, quod in veritate ab illo dependet, & dicitur idem, & vnũ cum illo, ac eiusdem pars, vnde quæ contra illud poterat opponere, & contra istud opponet, quia est loco illius subrogatum, quinimmo vnum cum alio connexum: quid iuris? ista est quotidiana, & no. q. ad quam pro nunc adduci potest, quod dicit Bal. in l. petens. col. pe. C. de pact. quod vbi sunt
- 2 ꝛ duo contractus confecti eodem die inter eadem partes cum interuentu eorundem iudicis, notarij, & testium vnum censetur factus contemplatione alterius, atq; vno verbo, & consensu, idem Bal. in l. legem, & l. bonæ fidei. C. eo. tit. Soc. conf. 273. vol. 2. Dec. conf. 336. lib. 2. quod plura instrumenta ꝛ simul confecta habentur pro vno, propter dependentiam, quam habet vnũ ab alio Abb. in c. cum Io. de fid. instr. sequitur Sand. in c. pasto.
- 3 6. col. de restr. idẽ per Bar. conf. 155. q. vbi ꝛ sunt plures contractus incõiuenti vnus post aliũ, alter alterius contemplatione præsumitur factus, & q. vnus alteri correspondeat, vt dicit Bal. in l. 1. & l. pen. §. mulier. ff. solu. matrimo.

- trimo. & primus contractus non censetur absolutus propter dependen-
 tiam, quam habet a secundo, vt est casus in l. contractus. C. de fid. instru-
 men. & secundus contractus dicitur esse pars primi, dicta lege contractus,
 & hoc resultat ex actu incontinenti facto l. si ventri. §. in bonis. ff. de pri-
 uileg. cred. vbi bon. gloss. additis cumulatis per doct. in l. lecta. ff. si cert.
- 5 peta. per illam regulam, quod ꝑ quæ incontinenti fiunt videntur inesse.
- 2 l. iurigentium. §. quinimmo de pact. & dicta l. petens, & l. bonæ fidei,
 & videtur casus Vlpiani, in l. hæredes palam. §. vno contextu. ff. de testa-
- 6 men. & in l. cum antiquitas. C. eod. quod ratione contextualitatis ꝑ plu-
 res actus censentur pro vno, vt habetur. in l. continuus. ff. de verborum
 obligatione. accedit quod dicit Bald. in lege prima. in fin. C. de oper.
- 7 lib. quod ꝑ factum eodem tempore, loco, & contextu, & testibus vnico
 actu dicitur factum, & per Veronen. in tractat. de controuer. simul in se-
 cunda sp. & per eundem Bald. in l. Sempronius. ff. de lega. secundo, &
 in l. nec corruptionem. C. de vsufruct. pro quo dicebat idem Bald. in l. in
- 8 litis. §. mulier. ff. solut. matrimo. quod si vir confitetur se recepisse do-
 tem, & incontinenti sequitur instrumentum promissionis dotium ꝑ non
 poterit mulier dotem ex primo instrumento confessionis petere, cum
 per secundum instrumentum incontinenti factum datur intelligi illam
 confessionem fuisse factam sub spe futuræ promissionis iam factæ, & nu-
 merationis faciendæ idem in dicta l. petens. & l. bonæ fidei, & l. legem se-
 quitur Barba. consilio 42. tertia colum. primo volum. consilio 37. quinta
- 9 colum. 4. volum. consilio 19. 2. volum. Curt. consi. 55. Alexan. consi. 178.
 viso themate 2. volum. aliquid in consi. 167. eod. volum. & in l. ex pluri-
 bus. §. fin. in apostil. ad Barto. ff. de solut. quod plura instrumenta confecta
- 10 eodem die, presumuntur facta, vt vnum sine alio non valeat & tenet idem
 Barb. consi. 37. in fin. quarto volum. & prædictis additur, quod si ꝑ socius
 emit, & incontinenti diuidit non dicitur emisit animo contrahendi so-
 cietatem. lege prima. ff. commu. diuidun. similiter tradit Bald. in auth. sed
- 11 iam necessè. C. de donat. ante nupt. quod ꝑ vbi quis confitetur se debito-
 rem Titij, & incontinenti cum alio contrahit, præcedens confessio præ-
 sumitur facta animo alium fraudandi, & ideo reuocari debet per text. ibi,
 & sequitur Paul. de Cast. consi. 337. 1. vol. similiter Ang. in d. l. si ventri. §.
- 12 in bonis de pri. ind. quod si quis est ꝑ alloquitus inimicum meum, & il-
 lico me offendit præsumitur de illius mandato me offendisse: de quo in
 l. 1. §. in summa. ff. quar. rer. act. non detur. idem voluit Bar. in leg. post con-
- 13 tractum. ff. de dona. quod si post ꝑ distractionem bonorum sequitur ma-
 leficio distratio præcedens præsumitur facta animo fiscum fraudandi:
 de quo in l. si. ff. si ex noxa. causa agn. & concordat, quod voluit idem Bar.
 in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acq. hæred. q. si dñs ꝑ dixit famulo
- b sumitur ꝑ famulum de mādato domini occidisse vt dixit idem Bar. in l. 1.

- C. de ser. fug. sequitur Bal. in c. veritatis 3. col. extra de dol. & conf. & in l. multum interest 2. colum. C. si quis alt. & in l. fin. C. de ser. fug. Sand. in c. sicut dignum. 3. colum. extra de homici. & in c. Petrus 2. colum. eo. tit. & in c. afferte de presumpcio. idem dixit Inno. in c. ad audientiam de homici.
- 14** quòd si † fuerit datum consiliu ad faciendum homicidium licet per plures dies non fuerit exequutum tamen presumitur factum vigore precedentis consilij de quo per Pau. de Castr. in l. sancimus. C. de testam. acced.
- 15** dit premissis, quod voluit glo. in d. l. si ventri. §. in bonis, quòd si † mutata pecunia soluitur incontinenti creditori privilegiato, presumitur ad hoc mutata, vt illi soluat secundum Ang. ibi, & dicebat glo. in c. officium extra de electio. quòd si ingressus monasterium † illico fiat abbas, presumitur prius hoc actum, & intrasse vt abbas fieret non animo veræ religionis, sed vt ad dignitatem illam assumatur, voluit idem Guil. de Coneo. in l. officiales. C. de episc. & cler. quòd si quis commisso delicto † ordinem suscepit clericalem, presumitur religionem intrasse, animo euitandi iurisdictionem temporalem, & pœnam à secularibus. ll. ordinatam, & ideo poterit puniri per eundem iudicem secularem, vt dicit Bald. in d. l. c. non tamen pœna corporali, vt voluit idem Bal. in l. 1. C. an seru. Ancha. in c. quæ sunt de reg. iur. in 6. din. in l. qui metum. de re mili. docto. in l. idem Vlpianus. ff. de administ. tut. & tenet Alex. in l. cum quædam puella. ff. de iurisd. om. iud. adduci etiam potest quod tradit Veron. in tracta. de simul. contr. q. si
- 18** præcedit † contractus permutationis, & sequitur illico contractus venditionis, primus contractus presumitur factus animo fraudandi vicinum de quo per Ioan. Andr. in addi. Specul. tit. de empr. & vend. §. an autem referendo Guil. & sequitur Bal. in l. 2. C. de rerum permut. idem tradit Iacob.
- 19** Burr. in l. pacta nouissima. C. de pact. quòd si † præcessit tractatus de vendendo, & post incontinenti sequitur contractus donationis, vel dationis insolutum sequens contractus animo factus fraudandi vicinum iure congrui, si forte ius congrui præteudebat sequitur ibi Barto. ^d & Roman. in l. si quis cum alter. 1 3. colum. 4. volum. & in simili post Hostien. & Anto. de Butr. in c. ad nostram. de empr. & vend. per Bal. in l. 3. C. plus Val. & in l. multum. C. si quis alt. Ang. in l. item quia. §. idem Iulia. ff. de pact. & in l. 1. 3. colum. ff. de iudi. per Ioan. de Imol. in l. si Titia. §. idem respondit. ff. de verbo. oblig. idem dicit Ancha. conf. 1 59. quòd si præcedit instrumentum
- 20** debiti, & incontinenti † vel in breue tempus sequitur instrumentum dationis in solutum domus vel fundi, primum instrumentum presumitur factum in fraudem vicini, ne consequatur rem iure congrui. de quo in d. c. officij de electio. & est text. in l. plerique. ff. de rit. nupt. & in l. 4. §. si ab ignoto. ff. de manumif. Specu. in tit. de confes. §. nunc dictum. vers. sequitur, & tenet Bart. in d. l. post contractum. de don. idem dicit Fulg. in confi.
- 21** incip. prima fronte, quòd si † donatarius post donationem se obligat aliquid facere presumitur fecisse animo precedentis donationis, per text. quem

- quem dicit notab. in l. 1. §. quæ onerandæ. ff. quar. rer. act. prædicta etiam corroborari possunt per dicta per Bal. consi. 382. circa thema 1. volum. q.
- 22 licet † frater videatur dotando donare sorori. per tex. in l. 1. §. accedit. C. de rei vxor. actio. e si tamen eadem die apparet instrumentum quietationis factæ per sororem præsumitur fratrem dotasse propter quietationem, & non animo donandi, prout consuluit Paul. de Castr. quod si mulier donat ali-
- 23 quid hospitali, † & eadem die hospitale se obligat aliquid dare sibi singulis annis censetur fecisse hoc contemplatione præcedentis contractus ex actuum vicinitate: allegat Bald. in d. l. petens, & ideo dicebat esse donationem ob causam, & vendicare sibi locum. l. pectuniam. C. de cond. ob causam tenet Soc. consi. 273. in presenti consult. 3. colum. 2. volum. & allegat d. l. lecta. in vers. dicebam & text. in l. si seruus plurium in fin. ff. de legat. 1.
- 24 quia † præcedentia sequentia declarant, & e contra^f vt in d. §. fin. & l. quotiens. C. de famil. hercisc. idem Bal. in l. spadonem. §. iam tamen ff. de excu-
- 25 sat. tut. quod si quis † renunciat beneficio, & incontinenti ducit vxorem, præsumitur renunciaſſe in fraudem expectantium beneficium. idem Bald.
- 26 in authen. nisi rogati. C. ad Trebel. quod † præsumitur in fraudem renunciare beneficium qui in vltimo vitæ spiritu illud renunciat, § vt dixit etiam in l. omnes. §. Lucius. ff. quæ in fraud. credit. per text. in c. 1. de renunc. in
- 27 sexto tradit idem Bart. in l. 1. ff. si quis testa. lib. ess. iul. fuer. quod † præfectus prætorio sciens aduentum imperatoris contrahens debita, ex quo tenetur illa soluere de consuetudine, dicitur in fraudem facere, vt dicit Bald. in l. cum pater. C. de vsufruct. & accedit eiusdem dictum in l. si absentis.
- 28 colum. penult. C. si certum pet. quod † quietatio præsumitur facta sub spe futuræ promissionis, quando incontinenti quietanti apparet facta promissio. per text. sing. in l. minor 25. an. cui fideicommiss. ff. de minor. vnde ex prædictis colligi potest tale instrumentum non posse liquidari, cum illa confessio dependeat a contractu venditionis, & ex celeritate actuum possessio non possit censi tradita, & inspecta qualitate personarum, loci, & temporis, & eiusdem summæ, prout communiter notarij dicunt in contractu addentes verbum, talis &c. confessus est se debitorem Gaij in tanta quantitate pecuniæ ad eum peruenta, ex precio venditionis talis fundi hodie primo die factæ, & tale instrumentum posset dici subrogatum primo
- 29 instrumento † correlatiuum etiam cum eo connexum vnde sapit eius naturam per tex. in l. si. §. si quis iniuriarum. ff. si quis caur. h & l. item veniunt. §. sed cum prædiximus. ff. de petit. hæred. sed posset ab actore sic opponi, & argui in contrarium, quod suum iustrumetum ex sui lectura liquidum apparet, ex causa mutui in eo contenti, vnde se satis fecisse dicit statuto liquidum instrumentum requirenti, cum ex illius inspectione aliquid facere, vel tradere non demonstretur, & licet causa mutui habita relatione ad præcedentem contractum emptionis, & venditionis effectualiter vera non sit, tamen verum fuit illum emptorem debitorem se obligatum fuisse ex

- præambulo contractus præcedentis, cuius causa mutata transfusa apparet in causam mutui, per text. in l. si ex precio & l. si pro mutua. C. si cert.
- 30 petat. vbi debitum ¶ ex vna causa potest conuerti in debitum ex alia causa, licet causa secunda sit simulata, vt est text. in l. Lucius la secunda. ff. de posit. vbi Papinianus ponit causam in filia, cuius pater illam seruo alieno in matrimonium copulauerat, in depositum constituendo dotem tenere, & quia dotis constitutio non tenebat: quia non erat matrimonium, dicit ibi depositi esse agendum, ponit Bald. in rub. C. depositi. Alexan. cons. 28. tertia colum. quinto volum. idem Bald. in dicta l. sub specie. ff. de post. quod talis exceptio non poterit opponi ad impediendam executionem instrumenti quarantigiati, vt voluit Barto. in l. emptor. ff. de aq. plu. arc. & in dicta l. sub specie, & consilio 101. inc. Petrus Moli. sequitur Socyn. in eleg. suo consilio 264. visis instrumentis. secundo volum. & quamuis
- 31 contractus ¶ primus declaret causam secundam mutui correlarie, & requirat implementum, quod est secus in causa mutui transfusa tamen ex quo agitur ex causa secunda, illam non modificat, seu restringit, quia vera est licet dependeat ab ea, quæ ad implementum requirit, text. est in l. aduersus. C. de non numerata pecunia, & ideo inquit Salyc. in dicta lege si
- 32 pro mutua quod ¶ quando causa transfusa est falsa, iniusta, vel impotens actionem non producit, vt est videre in l. 2. §. certi. ff. de except. dol. & in l. pacti. C. plus val. & in titul. ff. & C. de cond. ob turp. causam, & in dicta l. si ex precio ¶ tunc ex ea non agitur, sed quando est vera, & non est reperire, quod causa vna in aliam transfusa, altera ab altera restringatur, vnde poterit hoc instrumentum liquidari, & præsentari non habito respectu ad contractum præcedentem, & duci potest ratio, quam vulgariter notant notarij, & tacito quinimo expresso partium consensu, vt vtrumque instrumentum sortiatur suum debitum effectum, & confessione recepti precij dominium cum possessione precaria translatum intelligatur, quia quando ¶ precium non est solutum non transit ad emptorem dominium, vt est text. in l. secunda. §. primo. ff. de trib. actio. & in §. venditæ Inst. de rer. diuis. & ideo vt dominium ad emptorem transeat, confitetur venditor precium recepisse, & sic venditor liquidum habet emptorem obligatum ad precium transfusum ad causam mutui, quia si aliter eueniret, delusus inueniretur, sic ad confitendum inductum contemplatione illa, vt emptor liquido sibi obligaretur. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a De hac regula cotas per me adductas in meo repert. in littera q. num. vbi vide, & per Tiraq. de vtr. retr. lib. 2. §. 1. glo. 5. in prin. Neguf. de pignor. 4. par. prin. nu. 35. & num. 40. Abb. Paul. Fusc.
- b Ad hanc materiam quæ dicit Corset. in sing. inc. præceptum fo. mi. 619. & omnino per doctissimum Saray. in additio. Mathes. not. 187. fo. mi. 299. columna prima. Abb.

- Abb. Paulus Fufcus.
- e Cagn. in d. l. cum quædam puella. num. 34 ff. de iuris omn. iud. Sand. in c. fi. post nu. 14 de constit. Abb. Paul. Fusc.
- d Quòd id est quia fraus detegitur ex contractu precedenti, quòd vere animo fraudandi vicinum fuerit factus per Tiraq. de vtr. retr. lib. 1. § 1. glo. 14. nu. 24. an autem aliquo modo liceat fraudare vicinum ab hoc iure idem Tiraquel. in præfat. 1. lib. num. 24. Abb. Paul. Fusc.
- e Quæ scribit Sande. in c. pastoralis nu. 5. extra de rescri. Abb. Paul. Fusc. Paris. de hac reg. conf. 23. num. 18. vol. 1. & dixi in meo reper. in litera p. num. 1. Abb. Paul. Fusc.
- f Quòd hæc renunciatio facta ab infirmo hodie non sortitur effectum, nisi à die renunciationis superuixerit per 20 dies. per reg. causa colum. 18. vbi glo. & mand. si autem sanus renunciauerit, licet postea moriatur in dictum tempus non dicitur in fraudem renunciare tenet Affli. & bene in cap. 1. §. quin etiam in tit. episc. vel Abb. quod no. ad dictam. reg. cancell. Abb. Paul. Fusc.
- g De hac regula cotas per me adductas in meo reperitorio. in lit. 55. nu. omnino Tiraq. in tract. le mort 2. par. 9. declar. nu. 18. & nu. 22. Paul. Fusc.
- h Hoc esse ea ratione, quia satis est quòd in aliquo sit validum, quia per illud sustentatur, & ab alio recipit adiumentum ne in totum corruiat. doct. in ca. super de officio delega. nisi veritas statim in contrarium appareat Bald. in l. 2. C. fals. caus. leg. ad Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E O C T A V A .

S V M M A R I V M .

- 1 *Instrumentum vbi est prædictum, quòd si non soluitur infra tale tempus emptio sit pro non facta an præsentetur.*
- 2 *Adductum in fauorem non debet retorqueri in odium.*
- 3 *Allegans contraria non debet audiri.*

1 **Q**tauo quæro quid si in contractu emptionis, & venditionis ¶ est dictum, quòd si emptor non soluat infra tale tempus emptio sit resoluta, & pro non facta habeatur, in vltimo peremptorio dicit reus, quòd emptio est resoluta, an hoc instrumentum possit præsentari, & concludo quòd sic, &

- emptorem repelli, nec iusta opponere, quia tale pactum respicit fauorem ipsius venditoris, & vt dicit Pomp. in l. cū venditor. ff. de leg. & Vlp. in l. cum legem eo. tit. & l. i. tē quæritur. §. si in l. & l. ea. l. ff. loc. vnde si tale pactum in
 2 sui fauorem fuit appositum, & deductum, ¶ in eius odium & detrimentū
 a retorqueri non debet vt in regula, l. quod fauore. C. deleg. ^a & Vlpia. in l. Sabinus. ff. de ind. adiecti, & l. si minor. ff. de minor. & l. tertia. ff. de seru. ex
 3 portand. & eo forius deberet repelli emptor ¶ cum allegat contrarium
 eius, quod esset aliàs allegaturus, vt est text. in l. pen. C. de solutio. neque
 b est dicere eum ignorare, quòd verisimile non allegat: ^b & venditor petendo
 precium, ius pacti, & contractus resolutionem remittere vñ, tradit Scæuola, in l. leg. & l. post diem. ff. de leg. comif. bonus casus est in l. amil. ff. de minor.

minor, & l. commissoria, C. de pact. int. empt. & vendit. & cap. suam extra de pœn. merito hoc instrumentum præsentari, & liquidari potest. Mari. Frecc. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a De intellectu huius regulæ not. Paul. de Cast. post Bar. in d. l. quod fauore. Pau. Fusc.
 b Fely. in c. licet causa probata dicitur non allegare verisimile. Marfi. conf. 32. nu. 38. esset enim venire contra factum proprium, quod non licet vt dixi in meo reperto in littera a. num. . . Pau. Fusc.

Q V A E S T I O N E N O N A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum locationis an possit præsentari secundum ritum.
- 2 Locator debet tradere possessionem rei locatæ, ut possit agere ad pensionem.
- 3 Locans dicitur factum promittere.
- 4 Locans aliquam rem ad duo tenetur ex parte sua. & nu. 6.
- 5 Adimpletum non dicitur si aliquid superest adimplendum.
- 6 Promissio facta per conductorem de pensione est conditionata.
- 7 Ablatiuum absolutum inducit prouisionem, & causam finalem nu. 9.
- 8 Author bis obtinuit pro sua opinione in iudicio contradictorio.
- 10 Intellectus contractuum baronum de fructibus feudorum.

- 1 **N**ono quæro de instrumento † locationis, & conductionis an sit liquidum, vt possit præsentari secundum formam huius ritus, & dico quod non, cum ex parte vtriusque requiratur adimplementum, de quo non apparet in instrumento, per Bald. in l. 3. 3. colum. C. loca. & est ad similitudinem contractus empt. & ven. vt dicit. l. c. in l. 1. & 2. ff. loc. vnde locator † tradere debet possessionem conductori, vt ea vti & frui possit, vt sic ad pensionem illum habeat obligatum vt in l. si quis domum. & l. si fundus. ff. eod. tit. & in c. si facta, si de feu. fuerit contro. nec etiam tradendo censetur liberatus, & si de hac traditione cantaret instrumentum, nec censeretur liquidum,
- 3 nam per solam traditionem non diceretur liberatus, ex quo qui † locat videtur factum promittere, sed conductorem possessione frui iuxta tempus conuentionis, & ipsum pati vti frui tempore præfinito, vt dicit Vlpia. in l. vbi autem. §. fundi. ff. de verbo. oblig. vnde licet sit liberatus a traditione, non tamen est liberatus a præstatione patientiæ, vt in l. seruus. §. corporales. ff. de acquir. posses. & cum locator † ad duo tenetur, vnum adimplendo non dicitur obseruasse, vt in l. qui hæredi plures. ff. de cond. instir. & l. cum

- 5 cum Sillanianum. C. ad Sillani. & nihil dicitur adimpletum quando † ali-
- a quid super est adimplendum ^a l. si. ff. in ius voc. l. cellus. ff. de arbitris, & q.
- 6 locator teneatur ad duo † tradere scilicet & patientiam vti frui prestare est
bonus tex. in l. 3. §. dare. ff. de vsufr. & l. quotiens. §. si. ff. de seruit. & l. 1. §.
fin. ff. de seruit. rusti. præd. bonus tex. cum gl. in l. corruptionem. C. de vsu-
fruct. & ideo licet tradat non tamen ex sui parte adimpleuit, ex quo con-
tractus respicit tractum successiuum in quo quis non liberatur adimple-
do nisi duret contractus seu effectus implementi per sing. tex. Sceuolæ. in
l. inter Castellianum, & quod ibi dicit Bart. ff. de arbi. & l. si in lege. §. Co-
lonus. ff. locat. & in l. sed si possessori. ff. de iureiur. & l. promiseris. §. Episco-
pus. ff. de acquir. possess. d. c. si facta, & C. de bonisq; lib. cum opere. §. si-
autem in verb. diutina datione, vbi bona litera. & C. de transf. l. siue apud
acta & Melius in d. §. datur. vbi tex. dicit, datur autem intelligitur, si indu-
7 xerit in fundum legatarium, eumve patiatur vti frui, & promissio † facta
per conductorem soluendi pensionem a tacita quod ne restringatur, si pa-
tientiam, vti fruendiq; locator in re locata præstiterit, per sing. text. a con-
trario sensu. in l. quæro. §. inter locatorem. ff. loc. per Bal. in l. eodem. C. eo.
& ipsa conditio potest colligi expressius ex verbis contractus dum prouisi-
8 o, † & conditio concipiatur per ablatiuum absolutum, vt. ff. de euct. l.
9 euctis. & ibi per Bart. & in l. ab emprione, & per eundem Bart. ff. de pact.
b & l. a testatore. ff. de cond. & demon. & in isto † ablatiuo absoluto ^b inclu-
ditur finalis causa promittendi. secundum Bal. in l. 1. opp. C. quando non
pet. & in l. 1. in fi. C. de lib. præter. vnde sæpius obtinetur talia instru-
10 ta declarari esse inliquida, & ego bis obtinui † in causa Illustr. ducis Sum-
mæ cum Magnifico Ioan. Baptista Lanario collega, & est aduertendum
11 pro contractibus affectuum qui † celebrantur hodie de fructibus feudo-
rum baronum, qui postea recipiunt ad affectum, & hoc etiam ego intelli-
go esse verum si esset renunciatum in instrumento traditioni, & pacien-
tiæ, per ea quæ dicam infra part. seq. tertia q. Mar. Frec. V. 1. D.

A D D I T I O N E S.

- a Quando dicatur factum licet aliquid super sit faciendum Bar. conf. 36. 1. volum. de
quo dicto meminimus in meo repertorio in littera. f. num. . . . Paul. Fusc.
- b Tex. in l. si quis ita. §. si duo. ff. de stat. lib. quem tex. cum alio allegato per do. autho-
rem allegat Gu. Pap. sing. 692. fol. mi. 448. & quod dicitur hic de contractibus ba-
ronum, idem not. hodie ad contractus ecclesiæ sub eadem forma. Abb. Pau. Fusc.

Q V A E S T I O N E D E C I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum promissionis dotis an sit liquidum, ut possit presentari.
- 2 Exceptio intentionis non excluditur a statuto.

- 1 **D** Ecimo quæro quid de instrumento, quod continet † promissionem certæ quantitatis pro nomine dotis, quæ fuit promissa solui infra certum tempus, dico q̄ erit inliquidum, nam hæc promissio habet sub se conditionem si sequatur matrimonium,^a & ideo debet etiam probari matrimonium esse contractum tex. est sing. in l. talis. ff. de iur. dot. argum. l. inter stipulantes. §. sacram. ff. de verbo. oblig. sequitur Bald. in l. actor. C. de probat. & ista exceptio quod matrimonium non est sequutum oritur ex vi deficientis conditionis, & consensus vt dicit idem Bal. in l. Sancimus. C. de donat.
- 2 & est exceptio facti † seu intentionis, quæ non excluditur à statuto, vt inquit Bart. in l. vt mihi donares. ff. de donat. Bal. in l. in rebus in fi. C. de iur. dot. & in l. peremptorias. C. sent. rescin. non pos. & ista eadem exceptio potest opponi in petitione pensionis, & mercedis ex vi deficientis consensus per text. in d. §. inter locatorem, & hoc expressius firmat in q. proposita. Jacob. in l. item quia. colum. 2. ff. de pact. Mac. Frec. V. I. D.

A D D I T I O.

- 2 Ad q. Bal. in l. 2. nu. 8. C. de exeq. rei iud. & per do. Carau. omnino in Comment. rit. mag. Cure. rit. 167. nu. 5. fo. mi. 171. col. 1. vide Purpur. in l. 2. §. creditum. vbi limitat. ff. si cer. pe. ea ratione quia dos non dicitur sine matrimonio, vt ample dixi. in authen. præterea. C. vnde vir & vxor. in meo repertorio. in litera a. num. 117. Abbi. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E V N D E C I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 *Instrumentum continens promissionem pro interesse est in liquidum, & non potest præsentari.*

1 **V** Ndecimo quæro quid si instrumento est quantitas promissa pro interesse † adhuc dico censerī instrumentum in liquidum, nisi probetur de vero interesse, nec stabitur assertioni certæ quantitatis, nisi certa probetur, vt dicit Barto. in l. creditores. C. de pigno. Barto. & Bald. in l. prima. C. de sent. quæ pro eo, quod int. & in l. rogasti. §. si tibi. ff. si cer. pet. per Alexan. consilio 27. 4. volum. Dec. consilio 116. 2. colum. 1. volum. & est vera conclusio de qua per Doct. in d. l. 1. Mari. Frec.

Q V A E S T I O N E D V O D E C I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 *Instrumentum tutelæ non est liquidum, ideo non præsentatur contractorem.*

Decimo quæro an possit præsentari contra tutorem ꝛ instrumentum tutelæ in qua promissit vtilia agere, & apparet instrumentum de receptione pecuniæ, Alexan. consultuit, quod non consilio 192. visis narratis. 7. volum. si promissit reddere rationem, cum reliquorum quæ tenet restitutione. Mar. Frec. V. I. D.

P A R S O C T A V A.

S V M M A R I V M.

- 1 *Instrumentum debet esse liquidum sine alio termino.*
- 2 *Vnum instrumentum potest liquidari per aliud. & num. 3.*
- 4 *Certum esse, vel per relationem ad aliud apparere certum, paria sunt.*
- 5 *Contentum in scriptura relata dicitur contineri in referente.*

- Liud est de substantia ritus, & sic octava eius pars, in materia liquidationis instrumentorum, scilicet, quod ꝛ instrumentum sit liquidum, non dato alio longiori termino ad probandam liquiditatem, & in hac parte quotidiana, & inaudita examinabantur. q. vnde est bene notandum, quod vnum instrumentum ꝛ potest per aliud instrumentum liquidari. de hoc est ritus sublequens, estq; in viridi obseruantia^a vno instrumento per aliud liquidato procedi ad interrogationem instrumenti præsentati secundum formam ritus, & ad hoc accedit, quod dixit Bal. in proprijs terminis in l. fin. C. de fal. causa adiec. leg. q. stante statuto ꝛ instrumenta liquida habere executionem paratam, vnum instrumentum poterit per aliud liquidari, vt sic liquidatum habeat executionem statuti. idem Bal. in l. petens. in repet. no. C. de pact. Franc. de Arer. conf. 100. in fi. & ad hoc dictum adducitur regula de qua in l. certum. ff. si cer. per. quod paria sunt ꝛ aliquid esse certum, & per relationem ad aliud apparere certum, vt in l. hac venditio. §. huiusmodi. ff. de contrah. empt. & in l. necessario. §. qui. interrogatus. ff. de interro. actio. & in l. asse toto. ff. de hære. in sit. & in l. si ita scripsero. ff. de condit. & demonstr. & l. vbi autem. §. illud vbi doct. ff. de verbo. obliga. & l. si vir. ff. solu. mar. sicut dicimus, quod illud dicitur contineri in scriptura referente ꝛ quod in relata continetur. d. l. asse toto, & declarat plenius Bart. in l. si ita scripsero, & l. Lucius. §. in testamento. ff. de leg. 1. l. as. ff. de re iud. l. ait prætor. §. si iudex. Curt. conf. 76. 7. colum. cum alijs simil. vnde ad propositum de pluribus est quærendum. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O.

- a Domin. Carau. in rit. alle. 167. fo. mino. 172. vbi ponit an, & alijs modis, & vide Bal. in l. si quis ex argentarijs. §. initium tabularum. ff. de ed. quod vnum pactum declara-

declaratur per aliud, & vna scriptura per aliam, & in l. cohæredi. §. qui discretas. ff. de vulg. & pupil. & vide Pan. in suo tract. 3. par. 20. declar. Abb. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E P R I M A .

S V M M A R I V M .

- 1 Instrumentum inliquidum qualiter possit præsentari.
- 2 Instrumentum liquidatum gaudet beneficio statuti.
- 3 Liquidatio potest fieri per omne genus probationis.
- 4 Instrumentum continens incertam quantitatem si declaretur quantitas potest præsentari.
- 5 Executio an possit fieri contra heredem vigore statuti. & nu. 6.
- 7 Quod resultat ex eo dicitur in eo contineri.
- 8 Instrumentum inliquidum potest liquidari iudicis officio.
- 9 Sententia debet interponi, quando instrumentum liquidatur.
- 10 Pars debet citari in tali sententia.
- 11 Instrumentum conditionale purificatur citata parte.
- 12 Instrumentum liquidatum habet eandem vim quam liquidum.
- 13 Statutum loquens de sententia procedit etiam in sententia liquidata per acta.
- 14 Appellatione sententia non veniunt acta.
- 15 Instrumentum an possit liquidari per heredem.
- 16 Statuti beneficium transit ad heredem.
- 17 Henricus Acconciaiocus de Rauello.
- 18 Conclusio authoris in hac q.
- 19 Liquidatio idem operatur, quòd purum ab initio.
- 20 Liquidum an dicatur, quòd apparet ex actis.
- 21 Instrumentum & confessio non inducunt notorium, quando pars opponit.
- 22 Instrumentum non præsentatur si ab eius liquidatione appelletur.
- 23 Sententia non est liquida pendente appellatione. & nu. 24.
- 25 Nicolaus Rufulus de Rauello.
- 26 Laudes civitatis Raelli ubi leges legebantur.
- 27 Andreas de Barulo Patricius Raellensis publice legit Raelli. & scripsit super tribus. ll. C.

1 **R**imo quæro qualiter instrumentum inliquidum ꝑ possit præsentari, ita quòd ad ipsius liquidationē procedi possit, ego usque ad hæc tempora, non vidi nec audiui talem. q. fuisse a peritis doctoribus tactam in practica, & dico breuiter, quòd vbi instrumentum est inliquidum, si fuit ante ipsius præsentationem parte
monita,

- monita, per testes, vel instrumentum liquidatum, potest presentari secundum formam ritus, ita Bald. in l. si causam. C. de exeq. rei iud. quia si instrumentum liquidatum per prius gaudet beneficio statuti, de liquido instrumento tractantis. Alexand. consi. 167. 2. volum. Bald. in l. siquidem. C. de except. per tex. in l. hoc iure. ff. de verbo. obliga. quem dixit sing. ibi. & sequitur Alexan. in l. fin. §. 1. ff. de vulga. & pupil. & consil. 152. 2. volum. & cons. 3. 1. colum. 4. volum. & do. Andr. Barb. cons. 15. 6. colum. 4. volum.
- 3 & ista liquidatio secundum Bald. in d. l. si causam. potest si fieri per omne genus probationis, ut sic habeat vires statuti, tenet idem Bart. C. de pign. l. creditores, & Bald. in repet. l. 1. ff. de leg. 2. & accedit quod dixit idem Bar.
- 4 in l. 1. ff. iud. solu. quod si instrumentum continens incertam quantitatem quod ex forma statuti meretur executionem, facta declaratione quantitatis idem instrumentum habebit executionem statuti: Aret. consi. 32. incip. consideratis, voluit etiam Bart. ipse in l. 1. C. de exeq. rei iud. præl. Iaco. in l. 1. 7. colum. C. ne lic. pot. similiter Bald. in l. si quis curialis. C. de episc.
- 5 & cler. q. stante statuto, q. ad instantiam si creditor realiter, & personaliter posset exequi contra debitorem, eo defuncto potest capi informatio, quis sit eius hæres, & constito de persona hæredis exequi contra eundem
- a ex quo per illam informationem instrumentum contra hæredem dicitur liquidatum, ut tenet Alexan. consi. 188. viso vno processu. 2. volum. Fran. de Aret. consi. 21. si diligenter. 2. colum. Roma. consi. 220. Dec. cons. 449. 2. volum. & in c. quia de iud. Socy. cons. 96. & 88. 4. volum. & cons. 89. 3. volum. & cons. 293. 2. volum. Alex. consi. 95. 4. volum. & consi. 206. vol. & cons. 225. 7. volum. Bald. in l. 1. quor. leg. Dec. consi. 213. 1. volum. & fuit dictum Bald. in l. si. §. & si præfatam. C. de iur. delib. & in l. 1. C. quomodo, & quando. iud. & sequitur Imol. in l. si sic legauerit. ff. de lega. 1. & in l. per diuerfas. 10. q. C. mand. q. ubi statutum iubet elapso solutionis die
- 6 debitorem instrumentarium posse carcerari si eo defuncto & capta informatione de persona hæredis, potest hæres carcerari, quia hæres debitor est, ut in l. debitor. ff. de verbo. sign. Bart. in l. postulante. ad Treb. Bald. in marg. in verb. hæres. Abb. in c. fin. extra de arbit. Dec. cons. 251. colum. fin. volum. 1. Alex. in d. l. si sic. Iaf. in l. si decesserit. 3. colum. ff. qui fatid. cog. & Roma. consi. 211. Ang. in l. 1. ff. de his quæ in test. del. Barb. cons. 15. in fin. 1. volum. & Iacob. in l. 1. 3. colum. ff. si cert. pet. & d. l. si decesserit, &
- 7 dicitur contineri in instrumento, si quod ex eo resultat præl. Sand. in cap.
- 8 translato. ubi omnino de constit. ista autem liquidatio si instrumenti inliquidum poterit fieri iudicis officio petito. Secundum Bald. in addit. Specul. in tit. de appell. §. sed nunquid tenet Alex. dicat fore ordinarie agendum,
- 9 consilio 187. & 252. 2. volum. & super ista si liquidatione debet interponi sententia per text. in l. tutore patruo. ff. de confir. tuto. & l. si ita stipulatus sum te sisti. ff. de verbo. obligatio. Bald. in l. 1. C. quando sis. vel pri. & in
- 10 si ea debet citari pars per tex. in l. sicut. §. si debitor. ff. quib. mod. pign. & in l. si

- l. si necess. §. de vendendo. ff. de pign. actio. & in l. promittendo. ff. de iur. dot. per Barb. consi. 79. 2. colum. 3. volum. & consi. 28. 4. colum. 1. volum. & sequitur Bald. in d. l. 2. C. de exeq. rei iud. & in l. cum testamento. §. 1. C. de testa. man. de quo fuit memor singularis doctor Dec. consi. 46. 3. volu. & facit dictum Bal. in l. ab execu. C. quor. app. non recip. & quæ trad. Bart.
- 11 in l. 3. C. de sent. quæ fin. cer. quan. quod si instrumentum est conditionale potest citata parte iustificari purificatio conditionis, & exequi secundum formam statuti, ut quia promissa sit dos pro matrimonio contra hen- do, probari quod matrimonium sit contractum, vel quod fuit promissa incerta quantitas pro interesse, declarari facere per iudicem audita parte, matrimonium contractum, & certam esse quantitatem aliquid per May. in l. feruus. §. Titius hæres. ff. de vulg. & pup. deci. consi. 613. 2. volum. qua declaratione facta poterit instrumentum exequi secundum formam statuti Bar. & Salyc. in d. l. creditores B. l. in d. l. si causam. Alex. in l. item quia de pact.
- 12 laf. in l. 1. ff. de edend. quia instrumentum liquidatum transmittitur naturam, & privilegium statuti privilegiantis liquidum instrumentum, ut dicit Bal. in l. si cum exceptione. §. ut autem. ff. quod met causa, & in l. ab exeq. C. quor. appel. & in l. 1. 4. colum. de priuil. cred. & in addi. Specul. in tit. de appella. §. sed nunquid ex præcepto, & in l. 1. de iur. fact. ignor. arg. l. residuum. C. de dist. pigno. præl. deci. consi. 107. 1. volum. Barba. consi. 79. 2. colum. 3. volum. & consi. 33. 5. colum. 1. volum. Alexan. consi. 90. viso instrumento. 3. volum. Fran. de Aret. consi. 56. post abso. primo & Barb. in alle. consi. 15. 6. colum. circa dubia 1. volum. prædictis autem accedit, quod tradit Bal. in c. pastoralis. §. quia vero 7. colum. extra de offic. deleg. quod statutum determi-
- 13 nans transmittitur executioni demandari, habebit locum, & in ea sententia, quæ licet non sit liquida, liquidatur tamen per acta, licet ap-
- 14 pellatione transmittitur sententiæ non veniant acta, voluit idem Bald. in l. si ex cautione 7. q. & ibidem Saly. 4. colum. C. non num. pecu. Ang. consi. 200. inc. in ciuitate Lucana. doct. in l. certi conditio. §. quoniam si cert. per. Idem Bald. consi. 549. visis omnibus vol. quod vigente statuto liquida instrumenta executioni demandari; mortuo creditore de quo loquitur instrumentum poterit transmittitur eius hæres per iudicem se hæredem declarari facere, ut ad eius instantiam possit instrumentum exequi, licet de persona hæredis instrumentum non cantet: beneficium transmittitur tamen statuti transit ad hæredem, ut dicit Bart. consi. incip. continetur statuto, vide etiam Alex. consi. 18. pen. col. 5. volum. sequitur Socy. consi. 120. 2. colum. 1. volum. & plenius consi. 51. præstant doctor. 2. colum. eo. volum. & cum hac decisione concordat ritus
- 17 de præambulo conditus per excellentem virum transmittitur dominum Henricum
- b Acconciaiocum Patricium Rauellensem, & videmus in florida obseruantia quotidie fieri præambula per hæredes, & ipsis hæredibus declaratis, ad ipsorum instantiam instrumenta præsentari, & pœnas obligationum accusari, licet ad prædicta ritus ipse fuerit male ponderatus, & declaratus: qua-

18 re concludo † instrumentum inliquidum posse peti coram iudice declara-
 ri, & pronunciarī liquidum, & ipso declarato posse presentari secundum
 19 formam ritus, quia idem operatur liquidatio † quod purum ab initio, vt
 dicit Bald. in l. cum testamento. C. de testa. man. & consi. 242. super primo
 5. uol. omnino Soci. consi. 46. 4. uol. Ang. in le. feruus. §. Tuius. ff. de vulg.
 & pupil. & Soci. in dict. consil. 51. 1. vol. Barba. consi. 28. 4. col. primo vol.
 20 si in actis constat. non tamen † sufficeret ex actis & probationibus appare-
 re fore liquidatum, vt presentari possit ut dicit Bal. in d. l. post rem. ff. de
 transf. licet glo. in l. sancimus. C. ad Trebell. dicat esse liquidum, quod con-
 stat ex actis, & ibi Iacob. Butrius de quo Dec. consi. 179. 2. col. 1. vol. & mo-
 uetur per tex. in l. si pupillus. in fin. ff. de cond. inst. & l. sed & si de suo. §. si.
 de acqu. hered. & quod sufficit apparere ex actis reum non esse soluendo,
 vt perueniri possit contra fideiussores, vt tenet Bal. in l. in criminali. C. de
 iurisd. omn. iud. & in l. 2. C. quando sis. & liubemus. §. sanè. C. de sacro-
 sanct. eccl. & in auct. sed hodie. C. de actio. & oblig. & in auct. hoc si debi-
 tor. C. de pignor. quia licet multi contrarium teneant, & bene ut dicam in
 seq. quæst. tamen tunc dicitur uere liquidum, quando suam sententiam in-
 terponit, per tex. in d. l. tutore patruo, ex quo contra probationes & acta
 pars tergiuerfaretur, & semper contra objiceret, vt dixi supra per text. in l.
 Marcellus. ff. de offic. præsid. ibi nec subest ulla suspicio, & acta instrumen-
 21 tum † vel confessio nunquam inducunt notorium, quando aliquid contra
 objicitur, vt dicit Ant. de Butr. in c. super literis 18. col. extra de rescrip. &
 22 ibi Sand. cumulat, & ideo requiritur sententia, etsi † ab ista sententia appel-
 laretur, non posset instrumentum liquidari, seu presentari, per text. sing.
 in d. l. post rem. ff. de transf. & plura ponit Barb. consi. 45. 4. col. 4. uol. quia
 23 † sententia non dicitur liquida quandiu pendet appellatio. gloss. & doct.
 in d. l. post rem. & in leg. 1. ff. de re iudi. vel si non esset appellatum pende-
 24 ret tamen terminus appellandi, cum † paria sint esse appellatum, uel esse
 infra terminum appellandi, ut dicit glof. in l. 1. ff. nihil nou. app. pend. &
 in l. ex iudiciorum. ff. de accusat. text. in l. chirographis. §. si. ff. de admi. tut.
 ubi non potest aliquid exequi, vel innouari termino ad appellandum pen-
 dente: est bonus text. in c. non solum de appel. in vj. & plura cumulat Illu-
 25 stris Doctor, & Dux Sori dominus † Nicolaus Rufulus de Rauello ^c in l.
 26 additos. vbi Bald. C. de episc. audi. cuius tempore ciuitas Rauelli † mul-
 tum florebat & viribus & opibus, nemini secunda, vbi antiquitus recol-
 lectebantur, & ordinarie legebantur leges ciuiles, & quod ibi ultra a-
 27 lios Dominus † Andreas qui dicitur de Barulo Patricius Rauellensis le-
 git multo tempore, & ibi dedit recollectas in tribus libris. C. & ante eum
 legebat dictus do. Nicol. Rufulus doctor famosus; Et quamuis non viderim
 nec audierim taliter instrumenta fuisse liquidata, & presentata, vera
 est conclusio per prædicta, & practica ipsa sumi potest ex ritu præambuli,
 licet male ponderata, ideo notent iuuenes hunc modum, & cogitent reli-

qui si potest in iure probari contrarium cum ritus prædictis bene concordent, & incipiant sic instrumenta liquidare, ut possint præsentare, cum magna sit exequutio & virtus ritus. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a Iaf. in 1. fuerat. Instit. de actio. & antequam citetur potest debitor cap. Fel. in c. quia de offi. deleg. Corn. cons. 22 1. 4. vol. præl. Vita li. in tract. claus. in verb. an poss. ren. ben. cessi bon. nu. 25. cum plu. seq. Paul. Fuf.
- b Practicam istius ritus de præambulo per dom. cara in rit. 181. fo. 191. & quod in iudicio particulari non petitur executio instrumenti, antequam liquidetur, Alex. in litem quia de pact. Soci. consi. 89. 3. nolu. Pau. Fusc.
- c De laudibus, & nobilitate ciuitatis Rauelli per ipsum dom. author. de subfeu. lib. 1. fol. 58. nume. 35. de antiquitate fol. 27. nume. 4. & extat priuata cronica ad penam particulatè tractans, quam ad penam habeo, nunc autem quanta fuit ipsa ruina docet. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E S E C V N D A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum an possit liquidari in ultimo peremptorio.
- 2 Quod momento probari potest, non excluditur à statuto.
- 3 Liquidum dicitur quod sine mora probatur.
- 4 Permissum reo, dicitur & auctori permissum.
- 5 Aequalitas est seruanda in iudiciis.
- 6 Iura fauent auctori, in preparatorijs iudiciorum, & in processu causæ. nu. 7.
- 8 Actor, & reus sunt correlatiua.
- 9 Quod statuitur in uno ex correlatiuis procedit in alio.
- 10 Etiam si statutum sit pœnale & nu. 14.
- 11 Lex noua quando loquitur in correlatiuis.
- 12 Actor impetras rescriptum quod reus psonaliter cõpareat sic & ipse cõparere debet.
- 13 Pœna imposta reo extenditur ad actorem.
- 15 Dispositum fauore auctoris, procedit, & in reo.
- 16 Pœna rei ex vi ritus quando retorqueatur contra actorem.
- 17 Obseruantia uaria in hac. q.
- 18 Magistratus antequam confirmet tutorem debet primo pronũciare esse idoneum.
- 19 Instrumentum esse liquidum debet præcedere sententia.
- 20 Si est dominium inter petitores debet iudex pronũciare quis possideat.
- 21 Pactum velatum requirit declarationem iudicis.
- 22 Declaratio iudicis requiritur vt debitor dicatur esse non soluendo.
- 23 Idem vt agatur contra tertium possessorem & nu. 24. & 25.
- 26 Iudex debet pronũciare super meritis causæ.
- 27 Iudex debet declarare super recusatione.
- 28 Idem si aliquis est hæreticus.
- 29 Iura licet ponant pœnam ipso facto, tamen iudex debet declarare.

- 30 *Vasallum esse rebellem debet declarari per sententiam.*
 31 *Iudex debet declarare aliquem esse priuatum beneficio & nu. 35.*
 32 *Clericus pp nō solutū tributū licet incidat in cōmissū debet tamē primo declarari*
 33 *Idem propter canonem non solutum per emphiteotam.*
 34 *Non respondens positionibus habetur pro confesso & quomodo.*
 36 *Iudex debet pronunciare super notorio sic esse.*
 37 *Debitor suspectus de fuga potest capi propria auctoritate, & quomodo.*
 38 *Vasallus priuatur feudo non petendo inuestituram infra annum & diem.*
 39 *Clericus incorrigibilis quando possit puniri per iudicem laicum.*
 40 *Plures actus non possunt fieri in iudicio eodem sero.*
 41 *Iudex non debet statim auditis partibus sententiare.*
 42 *Sententia propter breuitatem temporis dicitur lata causa non cognita.*
 43 *Sententia requiritur super liquidatione.*
 44 *Probationes sine sententia nihil operantur.*
 45 *Pars debet citari specificè in sententia.*
 46 *Regula quod actori, ergo & reo an vera.*
 47 *Statutum quod non dixit videtur neglexisse.*
 48 *Statutum tantum disponit quantum loquitur.*
 49 *Regula quōd contrariorum eadem disciplina quando procedat.*
 50 *Opinio cuiusdam doctoris refertur.*
 51 *Contumacia quōd sit valida sufficit quōd constet ex actis.*
 52 *Exceptio calumniosa non debet admitti & nu. 66.*
 53 *Probatio instrumentorum & testium equiparatur.*
 54 *Creditores facilius contrahunt mediantibus instrumentis.*
 55 *Ratio diuersa quando non potest dari iudicatur pro statuto.*
 56 *Simile non excluditur propter expressionem aliorum & nu. 57.*
 58 *Opinio domini authoris.*
 59 *Mutanda non sunt quæ antiquam habuerunt obseruantiam.*
 60 *Exceptio quæ patet per instrumenta vel per sententiam non dicitur exclusa.*
 61 *Instrumentum dicitur probatio probata.*
 62 *Una scriptura per aliam declarat.*
 63 *Declarans aliquid noui non ponit.*
 64 *Prohibitus de nouo probare, potest ponere de nouo.*
 65 *Actor an possit facere liquidationem per testes.*
 67 *Testes not. & reales non habent suspicionem.*
 68 *Alia opinio authoris.*

Secundo quæro, producitur in vltimo peremptorio inliquidū instrumē
 1 **S**tum † uult actor in promptu illud liquidare, vt possit interrogatio fieri
 secundū formā ritus, an possit pro parte affirmatiua dici potest quōd sic, &
 2 adducitur quod tradit Bal. in c. pastoralis. 2. col. de appe. q. illud quod † mo
 mento probari potest, non intelligitur excludi a statuto, idem tenet Anton.

de Canar. in tract. de exec. instrum. 9. quæst. & sequitur Deci. in c. ex parte
 lo. 2. de offi. dele. & in c. an sit extra de appellat. 2. accedit quod voluit Bal.
 3 & ibi Iacob. in l. post rem in fi. ff. de transf. quod ¶ illud, quod sine mora,
 & difficultate probari potest dicitur esse liquidum, mouetur per text. in l.
 fi. C. de ord. cogni. & in l. satis aperte. C. de fals. Bal. in c. pri. de prohi. feud.
 alien. per Fed. sequitur Card. in c. si v. Ballus si de feu. fue. cont. tenet Alex.
 conf. 309. viso puncto 3. col. 2. vol. allegat Cy. in l. fi. C. de compen. & an in
 terim q. liquidatur admittatur recouentio idē Alex. conf. 99. 4. uol. 3. addu
 ci potest hic ritus dicens, q. incontinēti, & eodē instanti probare potest suā
 4 intentionem, vt non carceretur, si hoc reo permittitur, ergo & actori intel
 5 ligitur ¶ esse permissum, vt contrariorum eadem sit disciplina, ut dicit glo.
 6 in rubr. ff. de acquit. possi. & ut in ¶ iudicijs seruetur æqualitas, ut in c. 2. ex
 tra de mut. petit. a quarto facit quod dicit Bartol. in leg. de die. ff. qui sa
 tis dare. quod iura nimium ¶ fauent actori in præparatorijs iudiciorum, vt
 dicit idem Bar. in l. non est nouum, & l. fi. C. de edend. glo. in cap. cum sint
 & in cap. contra reum de reg. iur. in 6. tenet Bart. in l. si quis intentione am
 bigua. ff. de iud. Bal. in l. qui accusate. col. pen. l. credendi, & l. si status in fi.
 7 C. de ordi. cognit. sic ¶ etiam fauent actori in processu causæ, vt est tex. in l.
 iam tamen. §. pen. ff. iud. sol. Azon. in sum. de reb. dubijs glo. est. in c. cum
 ad sedem de restit. spoli. & in cap. text. literis desponsi. sequitur Bart. in l. in
 ter stipulantem. ff. de verb. oblig. sed si reus permittitur in promptu proba
 re suam exceptionis obiectum ut non carceretur per hunc ritum, ergo &
 fortius actori, qui tot est suffultus fauoribus debet esse per missum auct.
 multo magis. C. de sacr. sanct. eccle. cap. si laicus. 38. dist. cap. non extime
 mus 14. q. 2. quinto facit quod tradit Cy. in l. in minorum. 10. q. C. de in in
 8 teng. restit. quod actor, & reus sunt ¶ correlatiua, Vnde statutum in vno
 9 ex correlatiuis dicunt doctores, & est commune dictum, quod ¶ extendi
 tur ad reliquum gl. est in cap. cupientes. §. denique eod. versic. de electio.
 in sexto cap. statutū de rescript. eod. lib. & in clem. 1. de electio. Bak. & doct.
 b in auct. quas actiones. C. de sacr. sanct. eccle. b etiam si ¶ statutum sit corre
 10 latorum, & pœnale extende Bald. tenet hoc dictum in l. fi. per illum textū.
 C. de cupres. lib. 10. & in l. nemo martir. C. de sacr. sanct. eccle. sexto adduci
 tur glo. & quod ibi ponunt scribentes, in auct. qui semel. C. quomodo &
 11 quando iud. quod lex noua ¶ loquens de reo extenditur ad actorem, & e
 contra ratione correlatiui, quod late examinat Gemini. in cap. primo. de
 12 dol. & contu. in sexto quod rescriptum impetratum ¶ ab actore quod reus
 in causa civili teneatur personaliter cōparere extēditur ad ipsum actorē gl.
 concordat in cle. sape in verb. voluerit de verb. sign. Adducitur & 7. gh. in l.
 13 p interuallū. ff. de iud. quod pœna imposita reo, ¶ extenditur ad actorē con
 cordat gh. in c. 1. de conf. li. 1. panorm. in proce. decr. & in c. quia clerici. de
 14 iur. patron. præl. Barb. conf. 65. 10. col. 1. vol. si ergo in materia pœnali ¶ di
 sposi. u. p reo extēditur ad actorē, ergo & multo fortius in materia fauora
 bili.

- bili, vt in l. cum quidam. ff. de lib. & posth. octauo adducitur quod habetur in cap. secundo de mut. petit. quòd in materia scripta de qua in cap. 1.
- 15 & 9. & in c. super eo. de offic. deleg. dispositum † in fauorem actoris extenditur ad reum, & est bonum consi. Anto. de Butt. quod refert, & sequitur Bald. nouel. in tract. doct. sexta pa. septima colum. sed cum reus ex persona actoris virtute extensiuua commodum consequatur, ergo & pariformiter
- 16 actor, ex persona rei. 9. pro hac parte adducitur ritus hic vbi pœna rei † retorquetur contra actorem, quando improbe instrumentum presentauit. Vnde concessum reo, quòd possit incontinenti probare, ne detineatur in carceribus, videtur ipsi actori eodem ritu esse concessum, ne pœna ipsa cōtra ipsum retorqueatur, & ne carceribus mancipetur. decimo adducitur alius ritus cart. 14. in antiquis^c & cart. 287. in mod. vbi dicitur fuisse aliquando † obseruatum vnum, aliquando aliud, videlicet quòd decretum præcedat liquidandū instrumentum, vel quòd incontinenti fiat liquidatio instrumenti inliquidi per publicum instrumentum, & in hac materia ritus hic est bene notandus, ad declarationem, & intelligentiam huius materię. vndecimo referri possent quæ tradunt Bart. & doct. in l. nam & postea. §. primo. ff. de iureiuran. & in leg. a diuo pio. §. super rebus de re iud. Salyc. cum cotis ibi relatis in l. 2. C. de edict. diu. Adrian. toll. omitto, cum satis ex prædictis colligi, & probari possit instrumentum eodem sero si quis daturus esset, posse exequi, & ad ipsius interrogationem procedi. Sed ad prædicta pro parte contraria primo ducitur tex. in l. tutore patruo.
- 18 de confir. tut. vbi magistratus † non potest tutorem confirmare nisi primo per suum decretum pronunciet, & declaret illum esse idoneum, secundo obstat quod voluit Bald. in l. item quia de pact. in Addit. quòd debet † præcedere sententia declaratoria, quòd quid sit liquidum quando a principio non erat liquidum. tertio facit text. in lege exitus controuersię.
- 19 ff. de acquiren. possessio. vbi debet iudex † pronunciare quis possideat, vt petitoris fungatur officio, & non sufficit simpliciter esse controuersiam per text. ibi, & in cap. secundo, vbi fin. gloss. extra de caus. possess. & propterea quarto accedit, quod dixit Abb. in c. verum extra de foro compet.
- 20 quòd quando † pactum respicit fauorem partis, & est velatum requiritur iudicis declaratio, vt possit pacto pars vt. Quinto per tradita per Bald. in
- 21 auth. præsent. C. de fideiusor. quòd licet certum sit † debitorem non esse soluendo, ad hoc vt perueniri possit contra fideiussorem, requiritur tamen quòd iudex prius declaret illum non esse soluendo, voluit idem Bald. in l. prima. C. quando fisc. vel. pr. colum. pen. & in auth. hoc si debitor. C. de
- d pigno. d & per practi. ferrar. in for. li. acti. Hyp. in vers. except. discussionis. 3. colum. 6. per text. in lignoti. C. de reuo. his quæ in fraud. cred. vbi requiritur, quòd præcedat declaratio iudicis † contra debitorem vt possit
- 22 agi reuocatoria contra possessorem, & ad idem septimo facit text. in l. stipulatio. §. habet. ff. de nou. operis nunc. vbi iudex † per suam sententiam,
- 23
- 24

- debet declarare an fuerit iuste ædificatum, vt possit agi contra promittentem. 8. ad idem tex. in l. non tantum. §. senatusconsulto. ff. de fideicom. li. 25
- bert. vbi iudex † debet declarare fideicommissarium esse absentē, ad hoc vt seruus ad libertatem perueniat, ex mora illius grauari, text. est in §. seq.
- 26 & in d. l. non tantum, & ratio est quia iudex † cognito de merito causæ debet super istis pronunciare l. de qua re. ff. de re iudic. item vbi fit, & generatur alteri præiudicium, vox iudicis expectatur, & ne iudex forte contrarium statuatur ita Salyc. in l. 1. C. de exeq. rei iudic. 9. facit text. in c. iudex ab
- 27 apostolica de offic. deleg. quòd super recusatione † iudex præmittit suam declarationem, vt ibi dicitur. 10. ad idem est text. in c. cum secundum de
- 28 hæret. in 6. vbi † iudex debet declarare quem esse hæreticum, vt pœnis cõtra hæreticos statutis puniatur. doctor. ibi, & in c. per humani de homic. eo. lib. 1. quod tradit Gemin. in d. c. pro humani. §. 1. quòd licet omnia iu
- 26 ra pœnam ipso facto † incurrendam imponant, tamen requiritur iudicis declaratio. ita etiam Bal. in c. 1. de feud. fin. culp. non amit. & in l. 1. 3. 1. col. C. de confess. & in auct. hoc amplius. C. de fideicom. & in auth. qui semel. C. quomodo & qui. iud. 1. 2. facit quod dicit Andr. in c. primo. §. sancimus
- 30 quo temp. mil. quòd † vt vassallus feudi possessione priuetur propter rebellionem, debet primo declarari a iudice eum esse rebellem, nisi rebellio esset notoria, vt in c. regni incip. nuper apud Tranum, & in alio incip. die
- e Mercurij, & c. bona proditorum, e & c. si frequēter, licet idem Bar. in auth. hoc amplius Ioan. Andr. & archidiaconus. in d. c. pro humani, & in d. c. cum secundũ, & in c. felicitis depen. in sexto 1. 3. accedit quod eximie scribit Lap.
- 31 alleg. 1. 27. quòd † beneficium quo quis ipso iure priuatus est, non potest alteri conferri, nisi iudex declaret ipsum fore priuatum, licet glo. aliter dicat in c. commissã in verb. iustia extra de elect. 1. 4. facit quod tradit Abb. in
- 32 c. qualiter extra de iudi. quòd clerico † non soluente tributum Imperatori de re tributaria, licet res incidat in commissum, tamen non potest princeps propria auctoritate capere possessionem, nisi iudex ecclesiasticus declaret rem illam in commissum incidisse, idem Abb. in c. verum extra de
- 33 foro competen. & doct. in l. 2. C. de iure. emphit. quòd requiritur † declaratio iudicis ad priuandum emphiteotam propter canonem non solum. Quintodecimo adducitur doctrina Bartoli in lege eius qui delatorem. ff.
- 34 de iur. fisc. q. † licet quis non respondendo positionibus habeatur pro confesso iuxta formam. c. 2. de confess. in 6. tamen debet iudex declarare illum esse confessum, & non sufficit illum neglexisse positionibus respondere, vt plenius discurret Barbat. confi. 5. 1. 1. volum. 16. adducit glo. in §. pen. in
- 35 athen. de tabell. quòd licet † quis ipso iure sit priuatus officio tamen debet interponi sententia iudicis declaratoria, aliàs gesta per eum non valēt: hanc glo. dixit sing. & sequitur Bal. in l. 1. C. de secun. nupt. & l. 1. C. de testib. & in l. cunctos populos. C. de sacr. sanct. eccles. item. l. si arbitros. C. de sent. 17. facit quod dicit Bal. in l. 1. 5. colum. C. de ordin. cognit. quòd licet
- † aliquid

- 36 † aliquid sit notorium, etiam si esset in iudicio, debet tamen adhuc iudex super eo pronunciare, allegat text. in c. 4. de iureiur. Ad idem 18. facit q̄ licet † debitor suspectus de fuga possit capi propria author. l. 4. §. & si debitorem. ff. de his quæ in fraud. cred. Bal. in auth. imo. C. de actio. & obliga. tamen debet procedere declaratio iudicis, quod sit suspectus. ita Bart. in d. l. stipulatio. §. & habet, & sequuntur cæteri doct. f. 19. accedit quod inquit
- 38 Bal. in c. 1. quo temp. mil. q̄ licet vassallus non † petendo inuestituram infra annum, & diem perdat feudum per illum tex. & in c. præterea de capit. corr. tamen requiritur iudicis sententia declaratoria. 20. adducitur idem
- 39 Bald. in l. iubemus. la prima. §. 1. C. de sac. sanct. eccl. quod † clericus incorrigibilis, ad hoc vt possit puniri per iudicem laicum, requiritur primo, quod iudex ecclesiasticus declaret ipsum fore incorrigibilem: sequitur Abb. in c. cum non ab homine extra de iudic. doct. ibi plenius limitant, & extendunt, & tradunt scribentes. in d. c. pro humani, & in c. cum secundum de hæret. in 6. cum cæteris auctoritatibus relatis, quas omitto. habemus igitur ex prædictis, q̄ iudex debet interponere suum decretum, vt declaret liquidum instrumentum, ergo eodem sero id facere non potest, & liquidum declarare instrumentum, & ad ipsius interrogationem procedere duplici ratione, primo, quia † eodem sero non possunt explicari plures actus vt videmus quotidie in curijs obseruari, & fuit dictum Bal. in l. 1. ni fallor, & l. si vt proponi. C. quomodo & quando iud. alia est ratio, cum iudex † eodem contextu, & instanti auditis partibus non potest sententiam interponere, & si interponeret nulla esset per doctrinam Baro. in l. 2. C. de edend. tempore indigemus, vt aliquid perfectius agamus, dicit gloss. in c. ponderet quisquam. 50. di. idem Bart. in l. prolatam. C. de sent. quod sententia lata † in tanta temporis breuitate ḡ præsumitur lata causa non cognita, vt exclamat Gemin. contra Iudices qui de mane habent processus, & de sero expediunt prout refert Barb. conf. 42. 2. volum. 3. volum. & conf. 6. 4. colum. & conf. 38. in fin. & conf. 40. 1 2. colum. 4. volum. per Bal. in l. captatoria. C. de testa. mil. Vnde sequitur q̄ eodem sero non potest ad interrogationem procedere. & q̄ † requiratur sententia super ista liquidatione faciunt supra allegata, & quod tradit Bald. in l. ab executione. C. quor. appel. non recip. & in l. si curialis. C. de episc. & cler. Angel. in l. si sic. ff. de leg. primo & Paul. de Castr. in l. si cū nulla. ff. de re iud. ex quo citatur pars,
- 44 & probationes admittuntur requiritur sententia iudicis, cum † probationes absque sententia nihil operentur. glo. est aurea, & ibi eam sequuntur
- 45 Bar. & Pau. de Cast. in l. sed si possessori. §. pen. ff. de iureiur. & in † ista sententia proferenda requiritur citatio specifica per cle. pastoralis de re iudic. ista omnia non poterunt pro certo eodem sero expediri, ergo non potest iudex ad interrogationem procedere, & obijciat reus in vltimo preemtorio contra actorem an velit instare pro interrogatione facienda super instrumento præsentato, & non potest obtinere: quia inliquidum est in-

instrumentum, & interrogatio fieri non potest, an autem velit primo liquidare instrumentum suum, vt successiue ad interrogationem procedatur, & reuocabit demum si non fuit citatus ad hoc per ea quæ ponunt doct. in c. si. de for. compet. & tradit Brixi. in c. quoniam contra vers. citationes extra de probat. & licet viderit actoris iura in promptu, dicit se habere fortiora, quæ non produxerat, quia non fuit citatus ad hoc: si autem fuerit citatus super vtroque, objiciet contra citationem quasi causa non cognita videatur iudex declarare instrumentum liquidum, super qua liquidatione prætendit audiri, prout audiri debet, per auctoritates supra relatas, & per ea quæ ponit Alex. cons. 25. & consi. 187. 2. vol. licet saluari possit expedita conditionaliter, & ordine successiuo: patet igitur instrumentum prædictum eodem sero non posse pronunciarum liquidum, & ad ipsius interrogationem procedi, nec obstat quod actori debet esse permissum ꝑ quod reo permittitur per reg. iur. circa quam plura effundit Paul. de Cast. & post eum Moder. in l. non est nouum. C. de edend. nam ideo permittitur, quia statutum de reo loquitur, & non de actore, vnde ei non debet permitti, vt in l. si seruum. §. non dixit. ff. de acquir. hæred. & si statutum seu ritus hic

46 voluisset actori permittere dixisset, vtique ꝑ non dixit, ergo neglexit: vt in l. vnica. §. pen. C. de cad. toll. & in c. inter temporalia prope fin. de translat.

47 prælat. & statutum ꝑ tantum disponit quantum loquitur, vt dixit Bal. in l. testamentum non ideo in fin. verb. C. de testa. & non obstat, q̄ contrario-

48 rum debeat esse eadem disciplina: ꝑ nam est verum, vbi est eadem ratio, secus si diuersa præsertim in his, quæ sunt scripti iuris, vt dicit Anton. de But. in c. fin. de verbo. sign. sed est alia ratio in reo, alia in actore, ergo non idem sed diuersum ius statuendum est. l. Papinianus exuli. ff. de mino. l. si. ff. de calumniat. ^h sed quod sit ratio diuersa patet ad sensum, quia reus potest eodem sero sub cautione liberari, si iudici visum fuerit probationem eius non fuisse idoneam, sed in actore vanum esset hoc dicere, quia esset

49 transgredi mentem ritus, vnde etiam dicebat quidam doctor ꝑ q̄ super ista liquidatione non requiritur scia, quia ex ea nõ fit ius, & creditor processurus est, q̄ debitorẽ sufficeret apparere, per euidentes, & verisimiles coniecturas in actis de liquidatione instri, vt possit interrogatio fieri per ea q̄ tra

50 dit Bar. in l. si finita. §. Iul. §. col. de dam. infe. q̄ ꝑ sufficit apparere ex actis quæ esse contumacẽ, nec requiritur alia p̄nuntiatio iudicis per gl. in l. sanctimus. C. ad Treb. Bal. ibi. & in l. j. 6. col. C. ne ex del. def. & in l. i. C. de pen. iud. qui mal. iud. & in c. i. de mil. vass. Ang. in l. si vt p̄ponis la. i. C. quo. & qua. iu. & Alex. in l. manifeste. ff. de iure iu. Vñ si iudici p̄t cõstare de liquidatione instri, nõ dēt ex positionib. rei impedire, & retardare interrogatio-

51 nẽ. per tex. in l. hæc aut. §. i. in verb. cõstare liquidũ. ff. ex quib. caus. in pos. eatur. & quãuis reus ltimam exceptionẽ opponat, si videt iudex fore calu-

52 mniolosam ꝑ non dēt ipsum audire nec admittere. Inn. in c. post. de concess. præb. & sequitur Abb. in c. ex parte. & c. pastor. §. quia vero. de offi. ord. &

in c. nullus extra de præsumptione. ex quo actor reperitur habitatus per ritum allegatum probare liquidationem instrumⁱ, intelligitur etiam sibi permisum per testes idoneos, cum ¶ par sit virtus instrumentorum, & testium l. i in exercendis. C. de fid. instrumen.ⁱ & ideo ritus posuit de instrumentis: quia creditores cautius ¶ agunt cum eis, & frequētius, quàm cum testibus in conseruando probationem l. contra habetur. ff. de pign. Vnde si conditor rituum fuisset interrogatus de probatione testium idem statuisset: quia diuersa ¶ ratio dari non potest, ergo pro statuto haberi debet, glo. est sing. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. per Barba. conf. 67. 6. col. 4. vol. & conf. 2. 8. col. eo. vol. & conf. 28. 1. vol. & conf. 30. conf. 36. conf. 56. 2. vol. & alia 9. in c. 2. de conf. in 6. & in clem. 1. de rescript. & in auth. cassā. C. de sacr. sanct. eccl. cumulat idem Barba. conf. 48. 3. col. 4. vol. quod ¶ illud quod exprimitur ratione maioris frequentię non excludit simile ad idem gl. sing. in l. 1. de rapt. virg. & cumulat similia ad hoc propositum K eleganter idem Barb. conf. 65. 10. col. & conf. 26. 4. col. 1. vol.^k item ritus admittit probationem per instrumentum, ergo & illam quæ fit per testes, nam ¶ vbi admittitur vna exceptio poterit etiam apponi similis. text. est & ibi Ang. in l. si tamen. §. in delictum. ff. de ædil. edict. & ff. qui pot. in pign. l. si debitor, & prosequitur idem Barb. conf. 35. 4. col. 4. vol. & licet de iure communi fuisset altercatio si sententia requiratur, tamen ritus de necessitate illam non requirit, cum dicat aliquando obseruatum vnum, aliquando aliud circa liquidationem prædictam, vnde articulus iste potest dubius cēseri, & intricatus per prædicta. Sed ¶ considerabā dici posse pro decisione huius. q. & relinquo cogitandum, aut actor intendit liquidare suum instrum per aliud instrum eodem sero, & pot., & debet ad interrogationem procedi, pluribus rationibus, i. quia reperitur habitatus auctoritate ritus. 2. videmus in viridi obseruantia quotidie præsentato instrum, & illo per aliud instrumentum liquidato, ad interrogationem procedi, & sic fuit semper obseruatum, vnde ¶ minime sunt mutanda, q̄ antiquam obseruantiam habuerunt. ff. de leg. l. minimè. 3. quia cum ipso actore concurrat præsumptio veritatis producendo instrum, vt in l. & post diuisionē. C. de iur. & fact. igno. & in l. precibus, & ibi Bald. C. de proba. 4. quia hic ritus declaratur per ius cōe, vt in l. nam & posteriores. ff. de leg. sed de iure cōi illa exceptio, vel intētio ¶ quæ per instrum, vel sniam patet non intelligitur exclusā a statuto, vt dicit Bal. in l. si non fortem. §. 1. ff. de cond. indeb. Butr. in c. cum Bertol. 7. col. de re iu. Aret. in l. si. ff. a quib. ap. nō lic. ergo nec iste actor, dum instrum producit, dicitur excludi, sed admitti. §. ex quo ¶ instrum præsentando, nō dicitur de nouo probare, sed probatum adducere. Bal. in l. Imperator. ff. de stat. ho. & in l. quoties. C. de iud. 6. quia producendo instrum dicitur suam ¶ instrum declarare, magis quàm aliquid de nouo ponere, cum ¶ vna scriptura aliam declarat. l. asse toto. ff. de hæ. instit.¹ & l. si ita scripsero. ff. de cond. ¶ & demon. nam ¶ qui declarat aliquid de nouo non ponit, de testam. l. hæredes

- redes palam. §. si quis post. ff. de acq. rer. dom. l. adeo. §. cum quis. & l. huic
- 64 scriptu. §. pen. ff. ad l. Aquil. & ubi quis est prohibitus † de nouo probare, non censetur prohibitus de nouo ponere ratione ante dicta. Bal. in proce. C. in §. quibus. & in rubr. C. de rer. perm. & in l. ex testa. C. de testa. man. prosequitur Barba. conf. 42. colum. 3. volum. & conf. 87. 8. colum. eo. vol. & respectu liquidationis per instrumentum faciendæ, vel per sententiam, credo ex prædictis non impediri interrogationem instrumenti, & si reus opponat contra illud faciet tunc defensiones in vinculis, arg. huius ritus. Angel. in l. postrem. ff. de transf. quòd executio instrumenti non impeditur stante probatione in promptu per negationem reorum, quæ dicitur calumniosa, Barb. conf. 53. 4. volu. Aut actor non per instrumentum † sed per testes intendit liquidationem facere, & in hoc est dubium, quòd auctor huius ritus dom. Henricus non fuit ausus exprimere liquidationem faciendam per testes, quasi videatur quo ad hunc effectum neglexisse, vt dicit Andr. in rubr. de defenf. impos. & in const. accusatorem, posset etiam dici, quòd si negotium est intricatum, & probationes sunt in conflictu, non possit fieri ista interrogatio, sed ubi res esset clara, & probatio celeris exitus, ita q̄ pars quodammodo non audeat inficiari contrarium, posset dici debere interrogationem fieri, licet pars opponat exceptiones multas, si viderit allegari animo calumniandi, argum. eorum quæ habentur per doct. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic. & in l. 2. C. de edict. diui. Adria. toll.
- 66 Cum † iudex etiam debeat repellere exceptionem legitimam, & canonicam, si animo calumniandi apponi videt per tex. in l. satis aperte. C. de fals. & est bona glo. in c. super eo. de offic. deleg. & plenius cumulat Barb. conf. 1. 1. colum. & consi. 3. 3. volum. & consi. 43. 6. colum. 1. volum. idem posset dici si produceret actor † testes notabiles, & reales quibus suspicio nõ possit immisci, arg. eorum quæ tradit May. in ladmonendi. ff. de iureiur. & Marsil. cumulat infinita in l. 1. §. ad quæstionem maxime num. 25. ff. de m. quæstio. m. & Barb. conf. 9. 4. colum. 2. volum. & consi. 1. 24. colum. conf. 41. 4. colum. conf. 44. 1. colum. consi. 77. 3. volum. Potest † tamen & verius dici q̄ cum ista liquidatio sit præparatoria iudicij super præsentatione instrumenti requiratur sententia iudicis, & ita relatis opinionibus concordat Alex. in l. stipulatio. §. hoc interdictum. ff. de nou. ope. nunc. allegat not. per Bar. in l. si finita. §. Julia. 5. colum. versic. quæro vterius. de damn. infect. & hanc partem etiam sequitur Soc. 96. incip. considerata diligenter 4. colum. 4. volum. tamen prædicta remitto iudicio prudentioris rectius, & melius sentientis. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

Ad hic dicta, quod dicatur incontinenti fieri Bart. in l. auferitur. §. qui compensatio- nem de iur. fisc. Ias. in l. lecta. si cert. pet. Tiraquel. in l. si vnquam in verb. omnia. num. 30. C. de reuoc. don. Paul. Fusc.

De istis

- b De istis simil. correlatiuis Marfil. in l. si quis viduam. nu. 14. cum plur. seq. ff. de q. & dum subdit hic do. author. extendi statutum etiam si sit pœnale, vide dicta per ipsum & de sub feud. lib. 2. q. 2. nu. 17. in fi. Pau. Fusc. V. I. D.
- c Quòd est nu. 181. incipit item seruus ipsa curia, quòd si fit præsentatio instrumenti. fo. in min. 391. col. 1. & ibi vide per Do. Carauit nu. 4. fo. 192. Abb. Pau. Fusc.
- d Debet de hac pronunciare iudex si sit necessarium doct. in l. decem. ff. de verb. obli. aliquod Rom. conf. 241. nu. 6. Paul. Fusc.
- e Bal. in c. 1 § vt liuell. quib. mod. feud. amit. & q̄ requiratur sententia vult etiam Andreas in constit. si vassallus culpam 2. col. & si culpa est notoria adduxi Cotas pro vtraque parte ex mente eiusdem domini mei in meo repertorio. in littera S. nu. Paul. Fuscus.
- f Bonam rationem, quia licet omiffis solennitatibus possit aliquem forbannire seu for iudicare. per gl. not. in l. amiffio §. qui deficiunt de cap. dimi. tamen ipsius executionem debet iudex declarare, vt est ibi glo. & not. Barbat. in addit. ad Bald. in c. 1. in prin. vers. sed nunquid. hic fin. lex. Paul. Fusc.
- g Omnino per grammati. deci. 59. inci. Catholicus Rex. nu. 1. Paul. Fusc.
- h Tex. ad idem in l. maritus. C. de procu. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acq. pos. l. in stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. obli. Mant. conf. 106. in instrumento. 1. volum. Paul. Fusc.
- i Per hoc non magis credi scripturæ alicuius, quàm voci ipsius. Anchar. conf. 28. vers. vterius. Alex. conf. 134. lib. 2. refert Crau. de antiq. temp. nu. 274. Paul. Fusc.
- k Quòd non solum non excluditur simile, sed potius includitur, vt si illud fuerit dictū gratia exempli. glo. in l. 1. C. de cond. ind. Alex. conf. 128. 4. volum. Gramat. conf. cri. 6. post num. 3. Paul. Fusc.
- l Arg. ad instar legis, quam non est nouū per aliam declarari. deleg. l. non est nouum. glo. in auth. de hæ. quæ ab intest. in verbo vacantibus. Pau. Fusc.
- m Per eundem Marfil. sing. 114. incip. vulgatum. nu. 2. fol. 666. col. 2. Abb. P. Fusc.

Q V A E S T I O N E T E R T I A .

S V M M A R I V M .

- 1 Instrumentum inliquidum an possit dici liquidum de consensu partium.
- 2 Sententia potest confirmari per pactum partium.
- 3 Legatarius debet accipere rem legatam à manu heredis, quando aliter testator non dixit.
- 4 Creditor non potest capere pignus propria author. fallit. nu. 5.
- 6 Vxor mortuo viro ipso iure habet dominium rei dotalis.
- 7 Emptor, & donatarius non possunt capere possessionem propria author. nisi ex pacto.
- 8 Victor sine iudice non potest exequi sententiam pro se latam, & nu. 9.
- 10 Index in iudicando sequitur conditionem partium. & nu. 11, 12.
- 13 Argumentum à l. dispositione ad quæstionem partium valet. & econtra. num. 14.
- 15 Emphiteota non soluens canonem cadit ipso iure. & num. 162. quid verius.
- 16 Argumentum de iudice ad partem valet declara. vt nu. 163.

Argu-

- 17 Argumentum de iudice ad testatorem valet. & nu. 164.
- 18 Contractus, & ultima uoluntates æquiparantur.
- 19 Argumentum de statuto ad pactum ualet.
- 20 Iudicium dicitur contractus inter partes.
- 21 Pactum quod debitor non soluens in tale tempus carceretur ualet uide num. 106.
- 22 Testis cum deponit debet iurare.
- 23 Pactum quod testi non iurato credatur ualet. & quomodo. nu. 165.
- 14 Partes possunt litem inter se componere,
- 25 Probatio inualida de consensu partis ualet.
- 26 Testimonium duorum uerum.
- 27 Vox unius uox nullius.
- 28 Pactum quod credatur uni.
- 29 Defensionibus potest ex pacto renunciari.
- 30 Pars si renunciauit sententia non potest illam allegare.
- 31 Sententia licet nulla potest ualere ut pactum.
- 32 Sententia nulla non habet nomen sententiæ.
- 33 Totum dicitur maius quam pars.
- 34 Instrumento potest in totum pars renunciare.
- 35 Pactum quod debitor teneatur in quantum potest ualet.
- 36 Pactum quod stet iuramento eius qui passus est damnum ualet.
- 37 Inliquidum fit liquidum de partium uoluntate. nu. 47.
- 38 Liber homo non recipit extimationem.
- 39 Cessione bonorum potest renunciari, & quando non. nu. 108.
- 40 Locupletari cum aliena iactura nemo debet. & nu. 142.
- 41 Sententia debet esse conformis libello, fallit ut ibi.
- 42 Instantia causæ potest prorogari pro parte & qualiter. nu. 168.
- 43 Sententia debet interponi super omnibus ductis in iudicio.
- 44 Causa summaria potest per partes fieri ordinaria.
- 45 Testes post publicationem non admittuntur, fallit. nu. 46.
- 48 Examinatio testium de consensu partium potest committi priuato.
- 49 Libellus dicitur de substantialibus iudicij.
- 50 In causa potest procedi sine libello de partium consensu.
- 51 Publicationem, & conclusionem possunt partes omittere.
- 52 Diebus feriatis non proceditur in causis.
- 53 Faciendum ab aliquo si per eum non stat habetur pro facto.
- 54 Sententia lata per arbitrum exequitur per iudicem.
- 55 Iuramentum delatum de consensu partium decidit controuersias.
- 56 Pactum quod instrumentum habeat executionem paratam. ualet.
- 57 Verbum quodlibet debet aliquid operari.
- 58 Ars, & natura nihil frustra operantur.
- 59 Partes aliquando uidentur cogitare de fortuitis.

- 60 Dicitio in rescriptis non debet esse superflua.
- 61 Homo creditur uelle quod dicit per uerba prolata.
- 62 Inciuile est reuocare quod proprio ore confitetur.
- 63 Intentio contrahentium demonstratur ex uerbis contractus.
- 64 Arbitrator qualem partem possit à partibus habere.
- 65 Iudex potest procedere de plano secundum uoluntatem partium.
- 66 Fauori pro se inducto quilibet potest renuntiare.
- 67 Contractus habet l. à conuentione.
- 68 Lex etiam dura est seruanda.
- 69 Rei suæ quisque imponit legem.
- 70 Quod semel placuit amplius displicere non debet.
- 71 Contractus sunt uoluntatis, & sunt necessitatis.
- 72 Verba ligant homines.
- 73 Princeps obligatur ex contractu.
- 74 Celestinus Papa quod mane dabat sero reuocabat.
- 75 Leges & canones subsunt imperatori, & papa.
- 76 Pacta seruari est constitutio diuina.
- 77 Princeps dominus legum, non morum dicitur.
- 78 Graue est fidem fallere.
- 79 Statutum de compromisso non habet locum in instrumento propria auctoritate capiendi.
- 80 Pactum æquiparatur sententia.
- 81 Instrumentum liquidum quod dicatur.
- 82 Præsumptio resultans ex instrumento dicitur iusta.
- 83 Verba ubi adaptantur, adaptatur & l. dispositio.
- 84 Practica notariorum in instrumento ponere pœnam, & iuramentum.
- 85 Iuramentum dicitur quid spirituale.
- 86 Periurus incurrit notam infamiae.
- 87 Partes possunt tollere, & preparatoria, & media iudicij.
- 88 Effectus exequutionis ritus regulatur à conuentione partium.
- 89 Exequutio personalis auctoritate propria non fit.
- 90 Iudex non debet facere quod aliquis incurrat in peccatum.
- 91 Solutum indebite uel sine causa repeti potest.
- 92 Ferro uiam aperit per contraria transiens.
- 93 Ritus habet in se clausulam nullitatis.
- 94 Liquiditas instrumenti dicitur de forma præsentationis.
- 95 Quæ sunt de forma iudicij non possunt per partes tolli.
- 96 Statutum pro forma dicitur, quando per omissionem nullitas inducitur.
- 97 Introductis pro forma partes non possunt renunciare.
- 98 Processus cause non potest incipere ab exequutione.
- 99 Debitor non potest etiam per pactum excommunicari non seruata forma. c. scro. de sent. excom.

- 100 Iurisdictionis pactis priuatorum non aufertur.
- 101 Captura dicitur meri Imperij.
- 102 Mora non contrahitur ubi debitum est inliquidum.
- 103 Sententia inliquida non mandatur executioni.
- 104 Instrumentum non presentatur, nisi per moram debitoris.
- 105 Pactum quod debitor arretetur de persona non ualet, nec quod carceretur. numero 106.
- 107 Membrorum suorum nemo dicitur dominus.
- 109 Carcer est species seruitutis.
- 110 Religio debet abundare iuris prudentibus, & legibus numero 111.
- 112 In pacto de capiendo debitore debet seruari ordo iuris.
- 113 Executionem debet precedere causa cognitio.
- 114 Exempla superiorum sunt imitanda.
- 115 Quod est fomentum iudicij dicitur esse ius publicum.
- 116 Observantia. ll. non potest omitti per partes.
- 117 Duobus requisitis in actu ruius adimplementum non sufficit.
- 118 Ius civile non dicitur quando ei additur, & detrahitur.
- 119 Barba. arguit contra Eugenium Papam.
- 120 Statuta facere denotat iurisdictionem.
- 121 Statutum debet restringi, ut minus ledat ius commune.
- 122 Statutum stricte intelligitur.
- 123 Statutum non recipit interpretationem.
- 124 Omissum à statuto non potest suppleri.
- 125 Verba debent adaptari verbis sensatis.
- 126 Duo specialia circa idem non concurrunt.
- 127 Instrumentum inliquidum dicitur obligatio uelata.
- 128 Solemnitas requisita à statuto non suppletur pacto.
- 129 Index in debito inliquido non potest incipere à captura.
- 130 Verba contrahentium non adaptantur ad impossibilia.
- 131 Statutum excludens omnes exceptiones non excludit quod instrumentum est in liquidum.
- 132 Argumentum de lege ad pactum ualet.
- 133 Argumentum de iudice ad partem.
- 134 Index per sententiam de iusto facit iniustum.
- 135 Index quomodo procedat si partes volunt quod procedat de plano &c.
- 136 Lex refertur ubi eius verba adaptantur.
- 137 Ordo iuris non potest prateriri.
- 138 Sententia nullitati potest renunciari, dummodo non appareat ex sui lectura.
- 139 Lex ubi resistit consensus partium nihil operatur.
- 140 Pacta contra leges non valent, nec contra bonos mores. nu. 141.
- 142 Quod est contra. ll. est contra bonos mores.
- 143 Pactum quod non possit peremptio instantia allegari non ualet quo ad iudicem. Probationes

- 144 Probationes in causa criminali requiruntur clarissima.
 145 Finis non est ubi deest principium.
 146 Qui vult sequens debet habere suum antecedens.
 147 Iudex in iudicando qualiter procedat.
 148 Exequutio publica non respicit pactum, aut quæstionem partium.
 149 Materia non est danda fraudibus.
 150 Conuentio priuata non facit quem liberum.
 151 Defensionibus in causa criminali non potest renunciari.
 152 Intellectus ad §. qui prouocauit. l. tale pactum.
 153 In exequutione priuata non requiritur ordo iudiciarius.
 154 Parti potest aliquid committi ut nuncio.
 155 Pars potest obtinere à parte, vel à iudice quod habeat pignus insolutum.
 156 Pars potest partem citare de licentia iudicis.
 157 Iudex in causa propria quis esse non potest.
 158 Intellectus ad l. si conuenerit, de re iud.
 159 Sententia non potest ferri ante litis contestationem.
 160 Intellectus ad l. iudicem. com. diui.
 161 Argumentum de pacto ad l. & econtra procedit in iudicio uniuersali non autem particulari.
 166 probatio est de substantia decisionis faciendæ per iudicem.
 167 Responsio ad gl. in l. 2. C. com. utr. iud.
 169 Intellectus ad c. debitores. de iur. iur.
 170 Opinio authoris in hac. q.
 171 Inliquiditas potest dupliciter considerari.
 172 Tacita conditio semper inest iuramento.
 173 Pactum hoc si apponitur in instrumento ultro citroq; obligatorio.
 174 Pactum intelligitur secundum naturam contractus super quo interponitur.
 175 Actor contrarius repellitur.
 176 Officium iudicis potest implorari quando obstat pactum vel iuramentum de equitate canonica.
 177 Retentio potest opponi in exequutione.
 178 Exceptio rei non traditæ.

1 Tercio quæro de quæstione multum uersatili, contigit ꝑ sepi-
 fime apponi pactum in instrumento inliquido, vt pro liqui-
 do præsentari possit, an ualeat tale pactum, ita quòd non ob-
 stante, quòd non sit liquidum, uirtute pacti præsentari pos-
 sit: sublimis est hæc. q. & disputandi gratia ad partes argumẽ-
 tare institui. ad primam igitur affirmatiuam partem, quòd ualeat tale pa-
 ctum & iudex interrogationem impedire non possit, facit bonus text. in ar-
 gu. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. ubi ꝑ Iudex exequutioni
 demandauit sententiam confirmatam per pactum, tanquam si fuisset cor-

- ram eodem iudice factum. 2. facit doctrina Bar. in l. nemo potest. ff. de leg. 3
1. quod si licet legatarius à manu hæredis capere debeat possessionem rei legatae, tamen ualet facultas à testatore concessa, quod propria manu capiat, tex. est in l. Titia cum testamento. §. pen. ff. de leg. 2. tenet idem Bar. in l. creditores. C. de pignori. Bal. in l. 1. 4. col. C. com. de leg. 3. adducitur text. in l. 4
- extat. ff. quod met. causa, ubi si creditor si propria autho. exequitur perdit creditum, & de vi tenetur per tex. in l. pignoris causa. C. de pignor. actio. & in l. res. C. vi bon. rapt. & in l. si in possessionem. C. ad l. Iul. de ui publ. & ta
- 3 men ualet pactum si quod creditor pignus propria autho. capiat. 4. l. si creditores. C. de pignor. 4. facit tex. sing. in l. in rebus. C. de iur. dot. vbi si domini
- 6 nium rei dotalis mortuo viro ipso iure in mulierem transfertur, sed eius possessionem propria autho. non capit, & tamen ualet pactum, quod propria author. sumat. text. est, & ibi gloss. in leg. dotis. C. solut. matrimo.
- 7 §. facit text. cum glo. in l. si ex stipulatione. ff. de acquir. poss. vbi si emptor seu donatarius, sumens possessionem rei venditæ, vel donatæ dicitur prædo, & tamen ualet pactum quod propria authorit. capiat, tex. est ibi, & in l. prædia. eo. titu. & l. 2. C. eod. & in l. 1. C. de suffrag. sexto accedit text. cum
- 8 glo. in l. miles. §. qui iudicia, in uerb. autho. ff. de re iud. vbi dicitur q. victor si sine iudice exequutioni demandans sententiam pro se latam, dicitur prædo, & tamen ualet pactum cum condemnato quod sine iudice victor ipse
- 9 exequatur docto. in d. §. & cum illa glo. concordat alia glo. in l. iuste possidet. de acquir. poss. & illam glo. dixit sing. Roman. in l. 1. §. nunciatio. ff. de nou. oper. nunci. & habetur per Bald. in authent. sed omnino. 9. colu. C. neut. pro mar. & eam extendit Bart. in l. si finita. §. Iulianus. 6. col. de damn.
- 10 infect. etiam si habere locum in exequutione personali dummodo faciat si ne vi sequuntur doct. ibi, & in alleg. §. & in d. iuste possidet. a Septimo facit
- 11 cit. tex. in l. si conuenerit. ff. de re iud. vbi si iudex in iudicando sequitur conuentionem partium, & sic est text. ibi in iudicialibus iudicem partium par-
- 12 tibus adhærere. 8. per text. in l. iudicem. com. diui. vbi si iudex in iudicio diuisorio sequitur conuentionem partium. 9. probat text. in l. si. C. de testib.
- 13 vbi si imperator habet ratum, quod à partibus actum est in iudicio per cõ-
- 14 promissum. decimo etiam adducitur ad hanc partem quod si validum est argumentum à legis dispositione ad conuentionem partium tex. est in leg. si. & ibi Bal. C. de fideiuss. glo. in l. non est impossibile. ff. de pact. & si dicimus
- 15 e contra quod si validum est argumentum à dispositione seu conuentione partium ad dispositionem legis. le. 1. §. 1. C. de rei vxor. actio. & in §. si. inst. de l. fus cani. toll. Sed per legem potest induci & fieri, prout inducitur, quod re nondum liquida fiat executio, ita ergo, & per pactum & quod possit fieri probat Bart. in l. 1. ff. de leg. 2. 11. retento eodem thema
- te facit, quod voluit glo. in l. 2. C. de iur. emphit. in ver. propria autoritate
- 16 vbi si potest emphiteota per dominum expelli, quando à iure suo cadit, licet hoc faciat cum auth. iudicis, & ista expulsio sit auth. legis parti cõcessa.

- doct. in d. l. 2. Can. in c. potuit. loc. & tamen non erat adhuc liquidum quòd
 16 expelli debeat. 12. validum † est argumentum de iudice ad partem, cum
 factum iudicis, & factum partis equiparentur, vt est tex. in l. 1. §. si in cau-
 sam iud. & in l. dotis. C. solu. matri. Sed iudex potest exequi re nondū liqui
 data, ergo & pars per suum pactum. glo. & doct. in l. 1. de eden. & eodem
 arg. vitur Imperator, in l. si ob causam. C. de euictio. 13. ualidum est argu-
 17 mentum de iudice † ad testatorem, & de vltimis voluntatibus ad iudicia
 per text. in l. non est mirum. ff. de pignor. actio. & sic ualidum est argumen-
 tum de vltimis voluntatibus ad contractus, vt est tex. in l. seruum filij. §. eū
 qui. ff. de leg. 1. & in l. quā delegato eo. tit. & leg. iure ciuili. ff. de cōd. & de-
 monstr. & l. pactum inter hæredes. de pact. & l. cum quandam in fin. C. de
 18 verb. signi. cum contractus, & vltimæ voluntates equiparentur^b vt in l. 1. §.
 veteres. ff. de acquir. poss. & l. si ex legati causa. ff. de verb. oblig. sed potest
 induci per vltimam voluntatem quòd quis propria autoritate exequatur.
 d. l. ticia cum testamēto. §. 1. de le. 2. ergo & per pactum, licet illud pactum
 19 foueatur calore iudicij. 14. facit. † validum est argumentū de statuto ad pa-
 ctum, vt dicit gl. in l. non est impossibile. ff. de pact. & alia glos. in rub. C. de
 decr. decur. li. 10. Sed per statutū potest induci quòd fiat exequutio re non-
 dum liquida, Bar. in l. Ticio. §. 2. in princip. ff. de cond. & demon. etiam in
 exequutione personali per carcerationem partis, ergo, & idem per conuē-
 20 tionem partium. 15. iudiciū † nil aliud est nisi cōtractus inter partes. l. 3. §.
 Labeo scribit. ff. de pecul. l. de ætate. §. qui iusta. ff. de inter. acti. vnde iudex
 si reperit apud acta istos quasi contractus, debet secūdū partiū cōtractus iu-
 dicare ex quo illos in actis reperit. l. illicitas. §. veritas. ff. de offic. præsid. vbi
 iudex secūdū deducta iudicat. 16. facit q. tradit Bal. in l. Ticio cētū §. 2. ff. de
 21 condit. & demonstr. qui dicit quòd † valet pactum si debitor non soluit
 ad tempus quòd possit carcerari per officiales, iudicis autoritate, se-
 quuntur doct. ibi, & tamen pro exequutione personalis debiti non po-
 test perueniri ad capturam personæ, nisi facta discussione bonorum serua-
 ta forma iuris de qua in l. à diuo pio. §. pen. ff. de re iudi. & allegatur gloss.
 magistralis in leg. 3. §. tutores ff. de susp. tutor. & peruertitur ordo. le. pen.
 C. de exeq. rei iud. pariformiter ergo dici debet in exequutione inliquidi
 instrumētū, & videtur validū argumentū. 17. accedit tex. in l. solā. C. de test.
 22 vbi † testes in causa pducti, ad hoc vt probent debēt esse iurati, & iuramētū
 in teste dicitur esse de forma. c. dixit Bal. in l. presbiteri. la. 2. vlt. col. C. de
 23 Epif. & Cler. & in l. milites, C. de mil. test. & tamen valet pactū † quòd testi-
 bus nō iuratis credatur per tex. in c. tuis. q. extra de test. & sequitur And. Bar-
 ba. in clem. 2. eod. titu. 18. facit tex. in l. 1. §. vnde quæritur. ff. de nou. oper.
 24 nunci. vbi † partes possunt inter se litem componere, & vt certo modo fe-
 ratur sentētia, nec poterit cōtra quisquam iudex opponere, & ideo tenetur
 sequi conuentionem partium tex. glo. & doct. in d. l. si conuenerit. Bar. in l.
 1. ff. de fer. Abb. in cap. tuis. extra de testib. & sequitur Alex. in le. uiuim. 8.

- 25 col. ff. si cer. pet. 19. adducitur quod uoluit Bal. in l. fi. C. de iudici. quòd si
 cer probatio in ualida probandi non profit tamen pòt fieri per pactù, q̄ iu-
 dex adhibeat fidem illi, tāquàm ualidæ. habetur in c. cum causam. extra de
 testi. & ibi Innoc. & domi. de rot. decis. 258. si auditor, & 241. item not. in
 antiq. 20. facit quod habetur in c. relatum, & in c. cum omnis. extra de te-
 26 stam. quòd si duorum hominum testimonium uerum est, & in ore duo-
 rum, uel triu stat oē uerbum, & quādo unus deponit nullus deponit, quia
 27 si uox unius dicitur esse uox nullius^d ut in l. fi. C. de testi. tamen pòt fieri si
 d per pactum quòd stetur dicto unius testis, & iudex illi adhærebit iuxta cō-
 28 uentionē partiū, ac si plures deponerent. tex. est in l. Theopōpus. ff. de doct.
 præleg. & in l. 1. §. fi. ff. de uerb. oblig. & in l. iubemus. C. de iudici. Rom. cōf.
 404. pro discutienda. 2. col. Ias. in l. admonendi. ff. de iur. iur. 21. concordat
 29 quod habetur in c. de testib. extra de testib. ubi si ualet pactum per quod te-
 stibus, & probationibus renunciatur, ut in cōtrariū nō feratur inīa. sequitur
 Bal. in c. prætere. 3. col. extra de dilatio. & in authen. iubemus. C. de iudic.
 & in l. petendæ. C. de temp. in int. restit. 22. facit tex. in l. iuris gentium. §. si pa-
 30 ciscar. ff. de pact. ubi si pars non potest allegare sententiam in sui fauorem la-
 tam, quia illi per pactum renunciauit sequitur Alex. in l. acta. C. de re iud.
 23. accedit quod uoluit gloss. & ibi Bald. in l. 2. C. com. vtr. iud. quòd senten-
 31 tia si licet nulla potest ualere per pactum, ut sic fuit exequutioni demanda-
 32 ta, licet sententia si nulla non habeat nomen sententię. cle. pastoralis. ibi di-
 ci ne ergo sententia meruit de re iud. nec exequi meretur. l. 4. §. condemna-
 tum. ff. eo. tit. & dum fuisset oppositum de nullitate, fuit replicatum de pa-
 cto. Bald. hanc. q. prosequitur in l. eum qui. C. de iurisd. omni. iud. & in l. 1.
 C. qui pro sua iurisd. & in l. si diuersa. C. de transact. & in l. cum aurea. C. de
 arbitr. Bart. in l. si expressim. ff. de appellati. Alex. conf. 32. 2. uol. Ias. in l. ne-
 mo pòt. de leg. 1. Abb. in c. si. de re iud. & do. Barb. doctor acutissimus in c.
 cum iu. 32. col. ext. de offi. dele. sic etiam in q. præsentī si tempore interroga-
 tionis opponitur contra instrumentum quod est inliquidum, liquidabitur
 33 uirtute pacti ritu non obstante per supradicta. 24. adducitur maius si est to-
 tum, quàm pars, quia in toto inest pars. l. que de toto. ff. de rei uend. Sed po-
 34 test si quis renunciare toti instrumento, quod est plus. ut in l. 3. C. de fid. in-
 strum. ergo, & particulæ in instrumento contentę, quod est minus. regula
 iuris est in l. qui potest. de reg. iur. & ponit Specul. in tit. de lib. oblat. §. nunc
 uidendum. 25. facit tex. in l. si quis crediderit. quem uide. ff. de pact. ubi
 35 si ualet pactum factum à creditore ut debitor eatenus teneatur, quatenus po-
 test, & sua facultas patitur ergo &c. 26. facit tex. in l. 1. in fi. ff. de prætor. sti-
 pul. & quòd not. Bald. in l. si diuersas. in princ. C. de transactio. quòd ua-
 36 let si pactum quòd stetur iuramento eius, qui dicit passum damnū. docto.
 in l. 1. C. de sent. q̄ pro eo quòd inter. & istud est mirabile, & fortius, quàm
 præsentatio instrumenti inliquidī, quia per pactum ille iudicat, & testifica-
 e tur in causa p̄pria. Vigesimo septimò facit Bald. per text. in l. post re. ff. de

- 37 *transact. q. † de voluntate partium fieri potest inliquidum, q. sit liquidum.*
- 38 *28. adducitur q. † licet liber homo nō recipiat extimationē. l. fin. ff. de his q. deiec. l. liber homo. ff. ad l. aquil. tamen valet pactū per quod quis seruituti astringitur. gl. est in Lantiquitas. C. de vsufu. vbi p. contractum potest quis*
- 39 *perpetuo alteri locare operas suæ personæ, & pōt renūciare cessione bonorum, per quam carceribus astringitur. doct. in l. alia. §. eleganter. ff. solut. matr. Bal. in l. si. C. qui bon. ced. poss. quanto ergo fortius debet valere pactum, & ad interrogationem procedi super instrumento inliquido, si de libertate per pactū ad seruitutem deueniat, qua deterius nihil, quia si in tali pacto nō debebat inesse & inest, quāto magis inhærebit in hoc. auth. multo magis. C. de sacr. sant. eccl. gl. in c. cum in cunctis. de electio. in 6. 29. accedit*
- 40 *text. in l. nam hoc nat. ff. de cond. indeb. q. natura † non patitur quē cū aliena locupletari iactura f sed iudex ex officio repellet partem, vt dicit Innoc. in c. cum olim de cens. & cumulat Barb. in cons. 37. 1. col. consil. 38. 1. vol. conf. 1 1. 8. col. 2. vol. & cons. 44. eod. vol. & tamen si constat de iure vnus partis, & pars dicat pro qua sententia sperabatur contra se sententiam promulgari, debet iudex contra ipsum sententiam interponere locupletando illam cum iactura alterius partis, & negligit veritatem causæ, & equitatem, quam ante oculos habebat, omittit. l. quod ephesi. ff. de eo quod cert. loc. & colligitur ex p̄dicto. C. de testib. & in d. l. 1. §. vnde q̄ritur. ff. de oper. nou. nunciat. 30. facit quod tradit Ale. in l. yinū. 8. col. ff. si cert. pet. vbi quod licet † sententia debeat esse conformis libello. c. licet de sicuro. & est tex. in l. si. C. de fideic. libert. & l. vt fundus. C. commu. diui. si tamen fiat conuentio q̄ feratur non conformis libello, sic ferri debet allegat not. per Bar. in l. si cōtinerit. ff. de sent. & rei iudi. 3 1. facit quod tradit Bal. in l. propterandum. C.*
- 42 *de iud. † q. si partes prorogant instantiam causæ, & iurant peremptionem non opponere, valet prorogatio, & sententia, & si opponitur q̄ lata sit in stātia perempta replicabitur de pacto, & iureiurando, sequitur Brixii. in tract. de arbi. q. 49. licet aliter Alex. teneat. consil. 82. viso processu. 3. vol. Bal. & Ant. de Butrio in ca. cum contingat. 9. col. de iur. iur. vnde instrumentū licet præsentari non possit, quia non liquidum, erit tamen exequutio, & interrogatio super eo virtute pacti. 32. accedit tex. in l. in hoc iudicio. ff. fam.*
- 43 *herci. & in l. 1. C. si aduers. vend. vbi † sententia ad hoc vt valeat debet interponi super omnibus in iudicio deductis si de omnibus constar, si vera partes aliter conueniant, super quibus pronunciari debeat. sic iudex suam sententiam interponet. gl. est sing. in d. l. si conuenerit. & ibi summe commēdat Io. de Imol. de re iud. & fuit dictū Specul. in eo. tit. §. qualiter in fin.*
- 44 *33. facit gl. in cle. s̄ape. & ibi Imol. 4 1. col. de verb. sign. q. causa † quāuis sit summaria, tamē possunt partes illam facere ordinariam, licet nō ecōtra. gloss. ordinaria in c. de causis. vbi doct. de officijs ordinarijs ex quo reducunt partes causam ad ius commune, vt dicunt doctor. in capitulo primo de lib. oblation. trigesimoquarto adducitur tex. in capit. fraternitatis extra*

- 45 de testibus, quod † facta publicatione in causa propter timorē subornationis testes non admittuntur habetur in l. per hanc C. de temp. appellat. idem si lapsus sit tempus ad examinandum, vt dicit Mari. de caram. glosator
- 46 in constit. reg. quæ incip. in pecuniarijs, & tamen † si pars contestatur examinari testes, iudex non impedit publicatione nō obstāte: firmat doct. in l. i. ff. de fer. Bar. in rubr. de test. 3. col. in clem. si igitur iudex non impedit examen post publicatum quia pars concordat, vbi viget timor subornationis, & ne ipse fallatur ex probationibus ipsis, & iura tā stricte sup ipsis statuerunt, multo magis non impedit interrogationem fieri instrumenti inli
- 47 quidi vbi uiget pactū 35. accedit † q̄ illud dicitur liquidū, q̄ de partiū volūrate procedit ita Spe. in tit. de sent. §. iusta ver. sed qd si de partiū, sed hoc de partiū volūrate procedit, quia pactū est liquidum 36. facit dictū Bar. in l. a-
- 48 pud eloq. de si. instru. & doct. ibi, quod † de partiū volūrate examinatio testiū cōmitti potest priuato, qui nullā iurisdictionē habet, & sequitur Bar. vbi supra. 37. facit quod tradunt scribentes in. cap. i. de lib. oblat. Bald. in au
- 49 th. offeratur, C. de li. contest. quod † libellus quamuis sit de iudicij substantialibus & maxime respectu sententiæ, vt dicit Alex. in l. ius publicum, ff. de pact. & l. nemo potest, ff. de l. i. cū simil. possunt † tamē partes pacisci quod in iudicio procedatur sine libello. Io. And. in clem. sepe de verb. signifi. sequuntur Io. de Imol. & Ant. de Buttr. in d. c. i. 4. dicentes sic seruari in practica licet de iure cōmuni possit teneri verior opinio cōtraria: & sic etiā poterit
- 51 omitti publicatio † de conclusio de voluntate partiū, doct. ubi supra Bart. ad reprimēdū, quādo iudiciū maxime erit summariū, & Bal. in l. nec quicquam, §. vbi decretum, ff. de offic. procons. & etiam in causa appellationis dicit idem Bald. in l. i. C. ne lic. 3. prou. & sequuntur mod. in ca. i. extra de
- 52 off. iud. 3. 8. assertur doctrina Bald. in l. fi. C. de fer. quod in causis diebus † feriatis procedi non potest tot. tit. ff. C. & extra de fer. si tamen partes dum in arbitratorē compromittunt paciscantur cōtrariū, tenet processus factus die feriato, cum & tali die potuisset sententiā interponere per tex. in d. l. fin. Bar. in l. societate, §. arbitrorum, ff. pro soc. & in l. si fructus, ff. de fer. 39. fa-
- 53 cit tex. in l. labeo scribit. ff. de contr. empti. quod † vbi aliquid faciendum est ab aliquo, si p eū non stat quominus fiat pro facto habetur. l. iure ciuili, ff. de cond. & demonstr. sed per actorem non stat quo minus instrumentū suum non sit liquidum ex pacto vt dicit Specul. in d. §. iusta, ver. quid si de partiū, nec ei hoc potest apponi, per text. in l. ex facto in fin. ff. de neg. gest. & l. si ambo, ff. de compenlat. ergo potest instrumentum ut liquidum præsentare. 40. facit text. in l. non distinguemus, §. de officio, ff. de arbitris vbi
- 54 sententia † lata per arbitrum exequutioni demandatur per iudicem, vt in dicta l. fi. C. de arbi. tamen ista exequutio dependet, & descendit ad conventionem partium, 41. facit textus in leg. secunda, & leg. sed si possessori, §. sed si hæredis. ff. de iureiuran. vbi † iuramentum delatum ex conventionem partium decidit controuersias, & ex eo oritur ius exequutionum;

tenet hoc idem Spec. in tit. de loc. §. nunc aliqua vers. 49. quare igitur hoc instrumentum liquidari potest si in eo præsertim est iuramentū parti delatū, & pactū: vnde: per prædicta dicebat aut. de cau. in trat. de exequutio. instrumentum. q. 2. 1. quod ꝑ valet pactum, quod instrumentum habeat exequutionem paratam in bonis debitoris, licet non in persona allegat Bart. in l. tertia vltima quaestio. C. de pigno. & idem videtur tenere Bald. in l. tale pactū §. qui prouocauit, ff. de pactis. 4. 2. facit glos. in cap. si Romanorum 19. distinet. quod ꝑ omne verbum in scripturis appositum^h debet esse in virtute aliquid operandi sequitur Bal. in rubrica, C. de contrahen. emptio. qui etiam dicit quod vna syllaba non debet esse superuacua apposita per l. prima, §. primo, ff. de dolo, cum ꝑ ars & natura nil operentur frustra idem Bal. in l. lecta, ff. si certa petitione, & ꝑ partes etiam ad fortuita cogitasse videntur, ne minimum verbum sit ludibrio positum, vt discurrit dominus Barb. consil. 18. sexta columna consil. 20. tertia columna consilio 23. quarta columna consilio 47. octaua columna consilio 55. 1. 2. columna quarto volumine: si igitur pactum quod instrumentum pro liquido presentari possit nihil operatur, ad quid partes de eo pacisci, ad quidve cartas occupare? dixit glossa in dicto capitulo si Romanorum, debet propterea operari ad id propter quod inductum est, & non in contrarium finem l. legata inutiliter, ff. deleg. primo, & ad l. lege ff. de adimen. leg. idem dicit

60 Bal. in rubrica de rescriptis, quod ꝑ in rescriptis vna dictio non debet apponi superfluo: bona est glossa in capitulo solite de maioritate, & obediencia. & ideo fit impropriatio verborum, vt operentur in eum modum quo melius operari possit, vt concludit præfatus Barbat. consil. 48. 1. col. 1. vol. & 44. 5. col. 2. uol. 43. facit quod dixit idem Bal. in l. voluntas. C. de fideicom. quod nos ꝑ non credimus hominem velle nisi quod dicit, & voces sunt signa earū quæ sunt in animo passionū notæ. idē Bal. in tract. scism. & in c. mandatum de refer. & nullū est maius mentis testimoniū, quā qualitas inspecta verborum, vt ait Cassiad. 1 vt refert ipse met Barb. consil. 23. 1. col. consil. 56. 6. colum. 2. vol. & inciuile ꝑ est quod quis proprio ore protestatus est, velit contrario testimonio reuocare dicit tex. in c. per tuas extra de prob. si igitur ex corde lingua imperante sic debitori placuit creditore negotio nondū liquido, posse instrumentum presentare, cur a verborū

63 proprietate est recedendum. l. non aliter. ff. de leg. 3. verba ꝑ namque contractus intentionem contrahentium demonstrant l. reprimenda. C. de instit. & substit. & in l. ad probationem. C. de probat. & in l. sancimus. ibi pacti tenor. C. de fideiuf. 44. adduco quod tradit Bart. in l. societate. §. arbitrorū. 3. col. ff. pro soc. vbi inquit quod ꝑ potestas a partibus arbitratori attributa, q̄ de iure, & de facto procedat, & de iure pronunciet, valet & tenet. Abb. in c. quinquauallis. de iur. iur. doct. in c. 1. de lib. oblat. pract. fer. inform. compr. in verb. determinandi. & sequitur Alexan. in l. ius publicum. ff. de pact. 45. facit doctrina Io. Andr. & post eum host. in d. ca. 1. de lib. oblat.

- 65 vbi dicunt quòd possunt † partes pacisci quòd iudex in causa procedat nò in figura iudicij, sed de plano ex officio veritatem inquirens, & secùdum reperta iudicet, allegat ad hoc. l. quoties in fi. C. de pñt. scol. li. 1. 2. & text. ind. §. si vero contingat in auth. vt differ. iud. col. 9. & adducunt rationē ex quo partes possunt in totū à lite recedere, vt in l. postquam liti. C. de pact. ergo, & totam litem in manibus ponitur iudicis vt habetur per Specul. in tit. de lib. obl. §. nunc videndum vers. 9. 46. quòd valeat tale pactum facit
- 66 regula. l. si quis in conscribendo. C. de pact. vbi † quis potest renunciare fauori pro se inducto, vt ead. l. C. de episc. & cler. & c. si diligenti. de for. cõpet. sed quòd instrumentum debeat esse liquidum, vt possit præsentari fuit inductum in fauorem debitoris, ergo potuit, & potest debitor illi renūciare. 47. adduco tex. in l. 1. §. si cõueniat. ff. de pos. & quod firmat ibi doct.
- 67 quòd ex † conuentione partium contractus legem accipiunt, vt in l. legē. C. de pact. lex autem † etsi dura sit seruanda tamen est vt in l. prospexit. ff. qui & à quib. ergo quàmuis durū sit re nondum liquida exequi, ex quo tamē sic scriptum est seruari debet. l. 1. ff. de pact. 48. facit tex. in l. traditio. ff. de acq. rer. domi. vbi in re † sua quilibet legem imponit, quam vult, ^k vt etiam in l. si ita quis. §. ea. l. ff. de verb. obl. cū rei suę quilibet sit moderator, & arbiter. l. in re mandata. C. mand. etiā si velit abuti permittitur, text. est sing. in l. sed si lege. §. consuluit, & l. sed si possessori. §. 1. ff. de petit. hered. vnde ex quo debitor hoc pactū in re sua apposuit quàmuis abuti videtur in remittendo suam exceptionem, ex hoc vti sibi, & abuti permittitur, potuit hoc pactū ponere, neminē lædit, neq; se ipsum ex quo sciēs apposuit pactū, vt in reg. iuris. 1. 1. li. 49. ad hanc partē adduco regulā iuris, l. quod semel. de reg. iur. vbi † quod semel placuit amplius displicere non pòt, idem in l. Põponius scribit, ff. de neg. gest. quod semel fuit approbatū, amplius reprobari non debet. l. si quis testibus. C. de testi. Cõtractus quippe † ab initio sunt voluntatis, ex post autem fiunt necessitatis l. sicut. C. de actio. & oblig. l. obligationum fere. §. 1. ff. eo. l. in commodato. §. sicut. ff. commod. cū verba † homines ligent sicut taurorum cornua funes, dixerit glo. instit. quib. mod. recontr. oblig. vnde ex quo sic pars approbauit, sic contraxit, &
- 73 sic obseruare abstringitur, cum etiā si princeps contrahat † licet legibus sit absolutus cogitur tamen adimplere dixit Bald. in cap. 1. de nat. feud.
- 74 vbi exclamat † contra Papā Cælestinū¹ qui de mane conferebat, & de sero reuocabat, quia licet legibus solutus sit nò tamē à dictamine rationis quæ dicitur pacta seruari. dixit idem Bald. in l. 2. C. de seruitu. & aqua & in ca. 1. de probat. & quamuis Imperatori † leges, Papę autem canones subiecerit ipse Deus, nò tamē ipsis cõtractus subiecit. Bal. met. in tit. de pact. constāt.
- 76 §. omnes, & in l. digna uox. C. deleg. & in rub. de cõstit. quòd † constitutio dictas pacta seruari fuit posita in ore prætoris ab ipso Deo, aliàs hominum subtraherentur commercia, & in rubr. de contr. inuest. Barb. consil. 40.
- 77 6. col. 4. vol. & in conclus. iur. can. dicit quòd † licet princeps sit dominus legum,

- legum, non tamen est dominus morum, cardin. in dict. c. 1. Cy. in d. l. di-
 gna uox. ample prosequitur idem Barb. consi. 1. 3. col. 4. vol. consi. 56. 2.
 m col. 2. uol. consil. 7. 6. col. 4. volu. si igitur princeps mundi dominus^m pa-
 cto, & contractu astringitur, & legibus solutus est, quanto fortius homi-
 78 cio, & priuata persona legibus supposita, pacto, & contractu astringi de-
 bet, & promissa obseruare debeat: cum † graue sit presertim homini graui
 fidem fallere, & pacta non adimplere dixit Vlpian. in l. 1. ff. de const. pecu.
 dec. in l. debitori. nu. 14. C. de pac. 50. adduco q̄ uoluit Anc. cōf. 71. p̄ cla-
 79 riori ubi dixit, q̄ † si uiget statutū causas, & cōtrouersias inter affines com-
 promitti, & quis producit instrumētū per q̄ cōceditur facultas ingrediēdi
 80 autoritate propria nō habet locū statutū, ex quo † pactū æquiparatur sen-
 tentiæ, l. si. ff. de pign. actio. sed sicut super sentētia nō datur compromif-
 sum, ut in l. si causa cognita. C. de transac. neque super tali pacto, ex quo il-
 lud pactū est exequentiū, & liquidum, not. Bal. in l. si iudex, ff. de his qui
 81 sūt sui vel alie. iur. sequitur Bar. cōf. 53. 2. col. quarto vol. si adducitur tex.
 in l. 1. ff. de his quæ intest. del. † quōd illud dicitur liquidū instrumētū, q̄
 in sua lectura continetur Alexan. in l. pen. §. primo, ff. de vulg. & pupill. sed
 ex sui lectura pactū est liquidum, & est instrumento contentū: ergo instru-
 82 mentum est liquidum, sicut præsumptio † quæ ex instrumento resultat
 dicitur iusta Bal. in l. ad probationem. C. de probat. & in leg. ubi adhuc. C.
 de iur. doct. Bar. cōf. 46. quinta col. primo uol. 52. facit tex. in l. hos accusa
 83 re, §. omnibus de accus. q̄ cui adaptatur † uerba adaptatur legis dispositio
 ut in c. ex parte de concess. præb. sed uerba ritus adaptantur ad instrumētū
 liquidum, pactum autem facit rem liquidā, ut dicit Bal. in d. l. post rem,
 & æquiparatur sentētiæ, quæ est liquida, ut d. l. si. & p̄ eū in l. fratris, C. de
 transac. ergo adaptatur ad hoc ritus ipse: Vltimo pro cōplemēto adducitur
 84 quōd † in instrumētis quotidie pœnæ, & iuramēta apponi soleant per no-
 tarios, quo casu debitor fortiori vinculo astringitur & pacto, & iuramēto
 l. reconiuncti: de l. 3. auct. itaque, C. cōmun. de succes. & licet cōtra pactum
 85 possent aliqua opponi, cōtra iuramētū autē nihil, † quia est quid spiritua-
 le, & animam ligat, & quia seruari potest sine interitu salutis eternæ, cogi-
 tur præcise pars ad implere cap. cum contigat extra de iur. iur. c. quauis de
 pact. in sexto: quinimo si contra illud aliquo modo cōuenire, uel attempta-
 86 re præsumpserit periurij reatu astringitur & infamiæ † notam non effugit
 per tex. vnicū in iure in l. si quis maior. C. de transac. & ideo etiam si actor
 excludi posset exceptione notoria, adhuc quod petit obtinet pro obseruā-
 tia iuramēti, licet obtētū ab eo repeti possit p̄ tex. in c. si debitores, & c. si ue-
 ro de iur. iur. vnde ex prædictis cōcludi potest in liquidū instrumētū tū pa-
 cto, tum iuramēto presentari posse, & super eo interrogatio fieri, quia aut
 87 ritus hic respicit preparatoria, & media iudicij, † & illa tolli possunt de uo-
 luntate partium, doct. in d. c. 1. de lib. obl. & in authen. offeratur. C. de lit. cō-
 test. præsertim hodie in regno omni dubietate summota per c. regni inci-

- pi. detestantes, aut sententiam respicit, vel condemnationem, & idem, cū iudex in sententia debeat sequi cōventionem partium: d. l. i. §. vnde queritur. de nou. oper. nunc. & d. l. si conuenerit: de re iud. cum alijs supra allegatis, aut vero ad actū ipsius exequutionis dirigitur, seu ipsam exequutionē respicit, & idem dici potest, † cum ipsius exequendi effectus reguletur à conuentione ipsarum partium, & possit etiam ipsi parti committi, vt dicunt doct. in d. §. qui iudicati. post gl. ibi, & Barr. in d. §. Iulianus. & d. l. iuiste possidet: de acquir. poss. & licet Bar. in d. §. Iulianus dicat q̄ nō est verū in exequutione personali, sed ritus facit ipsam exequutionem personale, & reum facta interrogatione detrudit in carceribus, ergo non potest præsentari, quia ex eo oritur exequutio personalis. Responderi tamen potest
- 88 † quod esset verū, quādo exequutio fieret auth. propria, & tūc fieri nō possetⁿ sed hic est fecus quia fit exequutio auctoritate publica, quæ ex pacto bene fieri potest, vt in proprijs terminis cōcludit Bal. in l. Titio centū. §. i. ff. de cond. & demonstr. aut enim iudex ex officio proprio uellet actorem repellere, quia non producit instrumentum liquidum, & esset ritum extendere, cum debitores pecunia egentes faciunt cantare instrumenta ad libitum creditorum dixit Barb. cumulado. confi. tertio secundo volum.
- 90 & nequaquā hoc facere poterit per suprā allegata, etsi oporteret † faceret partē incurrere in peccatū & periuriū, & hoc à iure nō permittitur d. cap. debitores. & capi. si vero. de iur. iur. vbi debitor vsuras præcise fuit coactus soluere, licet solutas repetere possit, nec ibi creditor fuit exclusus officio iudicis. doct. in d. c. debitores. Bartol. in simili confi. 53. §. colum. 4. volum. & si diceres, ergo creditor cum aliena iactura lucupletabitur
- o quod iudex pati non debet o & ex hoc possit partem repellere, vt dicit Bartol. in leg. planē. ff. de perit. hæred. doct. in capitulo bone de appell. Barbat. consilio 44. tertio uolumine. Responderetur ipsi reo non inferri iacturam duraturam, ex quo licet soluat poterit tamen repetere si uoluerit, conditione sine causa quando indebite sine causa soluit, uel aget contra ipsum actorem, vt adimpleat ad quæ ipse tenetur: & certum
- 91 est in iure quod † indebite solutum, vel sine causa, repeti potest vt not. cum distinct. in l. i. cū seq. ff. de cond. indeb. nec sic soluendo sibi præiudicat, in eo, quod sibi ab actore repelleretur, iura sunt uulgaria non infesto, & hæc sunt quæ pro hac parte pro nunc adduci possunt, licet & alia addi potuerint.
- 92 Sed quia † ferro uia aperit, qui per cōtraria trāsit dixit Bal. in l. cū precib. C. de impub. P. ideo pro parte cōtraria aliqua in mediū afferā, & percussio serpētē in capite, & cessabit uenenū, vt utar uerbis eiusdē Bal. in l. petēs. 6. co. C. de pact. q̄ interrogatio sup instrumento fieri nō possit ex pacto, qñ est inliquidū facit i. hic ritus in ver. si liquida sūt. & ibi qñ instrumentū liquidū, ubi tūc demū fit præsentatio instrumenti sub qualitate illa si est liquidū & † habet sub se clausulā nullitatis. per l. non dubiū. ff. de legib. & ista
- 93 † liqui-

- 94 † liquiditas instrumenti dicitur de forma presentationis, quia aliter esset nulla ut est text. in l. hac consultiissima. §. ex imperfecto: ibi per nullo haberi. C. de inof. testam. Bald. in l. 1. ff. de lib. & post. li. sand. in c. cum accessissent. §. col. de constit. & in c. cum dilecta de rescr. & ista nullitas causata ex ritu hoc ob presentationem instrumenti inliquidum sic interpretatur ex curiarum consuetudine generali: modo † si ea quae sunt de forma iudicij pacto, & partium consensu tolli non possunt: glo. est in c. de causis ubi omnes. de offi. deleg. alia gl. est in c. statutum in primo de rescr. & in c. si. de reg. iur. in 6. Bar. in l. prolatam. C. de sent. Bald. in c. lator in fi. de re iud. qui allegat aliam glo. in c. 1. & c. dispendia de rescr. in 6. Sed de forma huius ritus est quod ita demum instrumentum praesentari possit quando est liquidum, ergo consensu, & pacto
- 96 non potest induci contrarium: pro forma autem † semper intelligitur esse statutum ¶ quando ommissio nullitatem inducit sand. in c. quonia frequenter, ut lit. non contest. deci. in c. de appellationib. extra. eo. secundo adducitur quod voluit Anan. in c. quia frustra. 2. col. extra de vsur. & tollitur contrarium de l.
- 97 si quis in conscribendo. C. de pact. † quod ea quae introducunt pro forma, non possunt tolli pacto vel consensu, etiam si illa forma esset introducta in fauorem partis. allegat text. in c. dilecto. vers. nisi forte, extra de prob. glof. est in clem. 53. qui. in verb. nullo modo. de aet. & qual. Bald. in auth. iubemus. C. de iud. & in l. si. §. & si quidem. de iur. deli. c. 3. accedit quod not. scribentes. in auth. offeratur. C. de lit. contest. quod † partes pacisci non possunt quod causae processus ab executione incipiat, quia requiritur libellus, litis contestatio, debiti declaratio, & iudicis pronuntiatio ut executio fieri possit; per text. in l. si cum nulla. ff. de re iud. not. doct. in l. 1. C. de exeq. rei iud. Sed per pactum huiusmodi fit executio, non tantum realis, sed personalis, re non liquida, & discussa, ergo fieri non potest presentatio & interrogatio instrumenti. 4. concordat solene dictum Inno. in c. 1. & q. & ibi gl. de
- 99 offic. deleg. ubi dicit quod † si partes paciscuntur debitore non soluente, absque citatione, & contumacia posse excommunicari non seruata forma. c. sacro. de sent. excom. Tale pactum non valere, quia debet in executione seruari ordo d. c. sacro. & partes non possunt recedere ab ordine iudiciario tradito: host. in d. c. sacro. Curt. in l. 1. 2. q. C. de seq. poss. & fruct. dom. de rot. in decis. tit. de consuet. sand. in c. ex rescripto. 4. col. de iur. iur. Alex. in l. alia. §. eleganter. solut. mar. §. facit text. in l. pacto priuatorum. ff. de iurisd. omni. iudic.
- 100 ubi † iurisdictio pacto priuatorum non aufertur not. Bald. in l. imperium. ff. eod. tit. sed quando est instrumentum inliquidum non est iurisdictio quo ad iudicem, ut possit interrogationem facere per not. per Bal. in l. 2. C. de exeq. rei iudicatae. Barb. conf. 79. 2. col. 3. vol. ergo nec pacto hoc concedi sibi potest facere. & ideo dicit Bar. in l. interdum. §. qui furem. ff. de furt. q.
- 101 † captura est meri imperij, quae sicut non potest delegari, ita nec pacto contrahentium concedi. Bart. ubi supra & sequitur Alex. in d. §. eleganter. l. alia.
2. solu. marim. 2. Sexto accedit quod tradit Bald. in l. accepta. 6. opposi. C. de vsur.

- 102 vsur. q. † quando debitum non est liquidum ibi mora nõ contrahitur. per tex. in l. 2. & ibi not. Bald. C. de vsur. & fruct. leg. & in l. 1. C. de eden. quòd
- 103 † vbi sententia non est liquida non potest exequutioni demandari. sequitur Ang. ibi. & in l. si quis dicat. ff. de manu. & in l. prætor ait. §. si quis paratus. ff. de nou. operi. nunciat. Alex. conf. 92. 1. vol. Barb. consil. 79. 2. col. 4. vol. & conf. 16. 6. col. 1. volu. quia exequutio ista non debet cõmitti pro debito in liquido. Bald. in l. apertissimi. C. de iud. Ale. sequitur conf. 90. 3.
- 104 col. 3. vol. sed instrumentum † non potest præsentari nisi præcedente mora debitoris. vt in l. cedere diē. ff. de verb. sig. & l. si pupillus. ff. de verb. oblig. & in l. cum stipulatus sim mihi à Proculo. & ibi Ang. eo. tit. sed debitum non est liquidum. ergo ex parte conuenti non est mora. & per subsequens non potest dari præsentatio instrumēti. 7. adducitur doctrina Bal. in auth.
- 105 imò per gl. ibi. C. de actio. & oblig. q. † non valet pactum initum inter debitorem. & creditorem q. possit de persona arrestari si in termino non soluit. sequitur Ang. in l. si vnus. §. pacta quæ turpem. ff. de pact. Imol. in cap. cum contigat de iur. iur. Angel. in l. nemo potest. ff. de leg. primo. Curt. in tract. de seq. 2. 2. q. nec tale pactum firmaretur iuramento. Bal. in auth. Sacramenta pub. ex. C. si aduers. vendit. ponit Specul. in tit. de renunc. §. primo versicu. item est beneficium. ratione prædicta quia talis potestas non potest concedi pacto priuatorum. 8. accedit. quod voluit Io. de Imol. in
- 106 cap. cum cõngat de iur. iur. quòd † non valet pactum per quod debitor ad carceres astringitur per tex. in l. obef. C. de actio. & oblig. Angel. in d. l. nemo potest. & in authen. vt non fia. pignor. in fi. doct. in d. §. eleganter. & ratio est quia per tale pactum peruertitur ordo iuris in exequendo. cum requiratur libellus. litis contestato. debiti discussio. & sententia vt possit fieri exequutio. vt dicit Bart. in l. consentaneum. C. quo. & quando. iud. & in l. ex eo. C. ad l. iul. pecul. Paul. de Castr. conf. 5. in causa quæ vertitur & conf. 38. viso quodam processu. in antiquis. Sed istud pactum quòd instrumentum possit præsentari pro liquido obmittit iudicij formam. item ordinem exequutionis. & reum in carceribus alligat. merito non valet nec
- 107 tenet. nono facit † quòd nemo est dominus membrorum suorum. l. liber homo. ff. ad l. Aquil. cum simil. vulg. Et ideo verior est opinio dicentium
- 108 † per pactum non posse renunciari cessione bonorum doct. in d. §. eleganter. & in l. si. C. de cess. bon. 9. & in §. si. instit. de actio. ex quo per pactum post
- 109 debitor carceribus alligatur. & † carcer est species seruitutis. tex. est in l. nec liber. C. de lib. causa. & in l. 2. C. delib. bone. exhib. sed nemo potest se seruum facere ex quo vertitur publicum interesse. cum interfit ciuitatē impleri liberis hominibus. l. 1. ff. solu. matr. nõ autem seruis dixit Bal. in l. si quis seruo. C. com. de manu. Angel. in l. si. C. de obseq. per tex. ibi. & in c. cū ad mo
- 110 nasterium. §. prior. de stat. mon. vbi † religio debet abundare viris prudentibus. & obseruantibus. vt demonstrent opere. ope. & exemplo. & in capi
- 111 tulo præcipue 11. q. 3. † & ciuitas † vt bene regatur replenda est viris legalibus.

- libus, & bonę opinionis, & nō infamibus neq; bastardis, dixit Bal. in d. l. 1. nec statutū in cōtrarium valeret Ang. in d. l. fi. & sequitur Barba. conf. 40. quinta col. 4. vol. merito tale pactum non valet. 10. affertur doctrina Ang.
- 112 in l. nemo potest. ff. de deleg. 1. vbi dixit q; si fuit † conuentum inter partes, q; possit debitor capi realiter, & personaliter autoritate iudicis, vel creditoris, q; adueniente tempore, neq; per iudicem, neq; per creditorem, capi aut carcerari poterit, quia debet seruari ordo iuris in exequēdo, qui pacto tolli non potest. idem. in l. si sic. eo. tit. Bal. in l. consentaneum tertia col. C. quom. & quando iud. sequitur Alex. in d. §. eleganter. & in d. l. nemo potest: idem Angel. in l. nemo carcerem. C. de exacti. tribut. Imol. in d. capit. cum contigat. Sand. in cap. ex rescripto de iur. iur. sequitur Iacobinus. in l. si vnus. §. pactaque. de pact. 1. 1. facit tex. in l. nimis propere. C. de exeq. rei
- 113 iudi. & in l. fi. eodem tit. vbi † vt exequutio fiat, debet negocium causa cognita, & mediante sententia esse discussum, aliās nimis propere pars pro exequutione instaret, & ibi ab imperatore fuit repulsa, quia iuris ordinem peruertebat, vt in l. si cum nulla. de re iudi. & in l. si. §. fi. ff. de eo quod cert. loc. sed hoc instrumentum ex pacto non facit iudici negocium clarū, neq; discussum, ergo repellere debet actorem petentem interrogationem fieri, sicut fecit imperator in d. l. 1. C. de exeq. rei. iudi. & ibi tex. cum tex. euange
- 114 lij, exemplum † enim dedi vobis, vt quemadmodum ego feci, & vos faciatis, dixit Christus veritas, & lux diuina^u & omnis Christi actio nostra est instructio, si sic fecit imperator, sic & iudex faciat in repellendo actore.
12. adducit quod tradit Maynus doctor clarissimus in l. ius publicū. ff. de
- 115 pact. q; † omne id quod est fomentum iudicij dicitur ius publicum, sed iuri publico per pactū renunciari nō potest. d. l. ius pub. & l. nemo potest. & l. pacto priuat. ergo huic ritui derogari nō poterit. 13. facit tex. in d. l. nemo
- 116 potest vbi † per partes non potest agi, q; leges nō habeant locū, in eo quod inter ipsas agitur. c. requisuisti. de testa. gl. in cap. olim de accusat. & in c. 2.
- 117 de temp. ordin. in sexto. cum siml. 14. facit ad hanc partē q; † quoties duo requiruntur in actu, si vnum tantum interuenit non erit actui satisfactū. l. si hæredi plures. ff. de condit. instit. sed vt instrumentū possit præsentari requiruntur duo, primo quòd instrumentum. 2. quòd sit liquidum, ita ritus hic, & subsequens in pluribus suis partibus, sed hoc licet sit instrumentū, non tamen est liquidū, ex quo nō sufficit parti applaudere, sed iudici probationē offerre, vt in c. statutum. §. cū vero de rescrip. in sexto, & in c. ple-rūq; 2. q. 7. cū per pactū nō intelligatur iudici de liquiditate satisfactū, ergo nō potest presentari 15. facit tex. in l. ius autem ciuile. ff. de iust. & iur.
- 118 vbi † quando iuri ciuili additur, & detrahitur desinit esse ius ciuile Bal. in l. edita C. de eden. & in l. ex placito, C. de rer. pmut. nā quoties enti aliquid accedit illud qualificat, & ens illud reponitur p accidens in alia formā diuersa a prima, gl. est singularis in c. presbyter § 2. dif. & in c. admonere 3 2. q. 2. quas sing. reputauit abb. in ca. consuluit extra de iud. & in c. bonę de postula.

- postula. prælat. & plura cumulat dom. Barba. conf. 29. secunda col. conf. 76. quarta col. in tertio vol. & cōf. primo 14. col. & cōf. 59. quarta col. pri-
- 119 mo uolum. conf. 40. 8. colum. quarto uolu. ubi stupende arguit † contra dominū Eugenīū Papā, qui in regula fratrum S. Francisci apposuerit verbū de obseruātia, q̄ nouā regulā fecerit, uel nō sit Frācischina, sed apostolica; sed partes dū paciscūtur quòd instrumentū inliquidū possit præsentari ut
- 120 liquidū, uidentur nouū ritum facere, uel magis huic addere. Vnde. † quia
- x statuta facere est iurisdictionis² Innoc. in c. cum accessissent extra de consti. Bal. in l. omnes populi de iusti. & iur. Barb. conf. 19. 1. col. tertio uolu. & ipsi tamquam priuati facere non possunt, ergo nec statuto addere, sed si permitterent inliquidum instrumentum posse præsentari hoc non esset ex vi ritus, sed ex alio ritu, quem partes facere uidentur. 16. facit tex. in l.
- 121 secunda, C. de noxal. ubi † statutum debet restringi ⁊ ut minus lædat ius commune, quā possit c. cum dilectus de consue. c. causam que de rescr. & ideo fit extēsiō statuti, ut ad ius cōmune reducat, ut est gl. sing. in auc. ex testamēto, C. de collat. Cald. in c. series de rescrip. q̄ etiā sing. dixit dom. Barb. conf. 35. quarta col. quarto uol. conf. 58. 12. col. eo. uol. conf. 12. 8. col. 1. vol. sed si ex pacto possit instrumentū præsentari, hoc esset eo magis extēdere ritum contra ius commune, non restringere, unde hoc fieri non
- 122 potest, quia statutum debet † stricte intelligi l. 2. §. hæc uerba, ff. de neglig. & quicquid est omissum pro omissio habetur l. quicquid astringen-
- 123 da, ff. de verb. oblig. l. ueteribus, ff. de pact. & statutum † non potest gloriari, neque addi, quia tātum disponit, quantum loquitur, ut dicit Bal. in l. omnes populi in fi. ff. de iust. & iur. & in l. testamentū nō ideo, C. de testam. ergo instrumentū præsentari nō potest. 17. facit tex. in l. scire, §. primo
- 124 de excusat. tur. quòd † ubi aliquid est omissum a statuto, de quo statuētes si interrogati fuissent prouidissent fieri non posse, habetur pro statuto² glo. est ad idem sing. l. in tale pactum, §. qui prouocauit, de pact. & l. 1. C. de his qui ad ecl. confu. & in clem. prima de suppl. neg. prælatorum, & in elegati materia prosequitur idē doctor conf. 48. tertia col. quarto uol. sed auctor ritus si fuisset interrogatus, an inliquidū instrumentū ex pacto potuisset præsentari, certe q̄ nō statuisset, ex quo nimium in iuris cōmunis læsione puenisset, cū id auxisset, q̄ superauit Imperator in d. l. C. de exeq. rei iud. ergo habetur pro statuto ad declarationem ritus, ut ex pacto præsentari nō possit, cū nō fuisset ad rectū iudicis sensū prouidere circa exe-
- 125 quutionē eius q̄ nondū liquidum est. † uerba enim dicunt adaptari rebus sensatis, & effectu fruēibus, fuit dictū Auerr. relatū p Bal. in d. l. 1. de ser. fugit. & est bonus tex. in l. si ita quis in verb. quòd nemo sanus loquere-
- 126 tur. ff. de euctio. 18. facit text. in l. 1. C. de rei vxor. actio. ubi † duo specia lia circa idem non concurrunt, sed instrumentū posse exequi circa ritū el- set vnū speciale, posse exequi, & inliquidū ex pacto, hoc esset forius, ista duo uel erūt vnū, uel stare non poterūt in eodē subiecto dicit Bal. in l. 1. C.

- quando lic ab empt. disce. quia non potest fieri hoc ex quouis privilegio, idē i. d. l. i. C. de rei ux. actio. i. 9. facit qđ dixit ipsemet Bal. in ca. a nobis extra de testib. qđ instrumentum in liquidū dicitur quaedam obligatio uelata quæ testibus, & instrumentis detegi potest, sequitur Bened. de Garz. de instr. quaranti. secunda colum. sed quando obligatio est uelata, quia dubium est an ille debitor sit, non potest fieri exequutio, quia primo debet probari debitū, nec obstat pactū, tum quia refertur ad obligationem, tū etiā ex quo per illud pactum non constat iudici de debito, cui probatio fieri debet ut in l. is apud quem, C. de eden. & in l. hæc autem, §. primo, in verb. constare in liquidum, ff. ex quib. caus. in poss. eatur, & in l. si finita, §. Iulianus de dā. infect. & i. l. si de meis, §. fin. de arbitr. ergo presentari non potest. 20. accedit
- 127 quod uoluit Bar. in l. si quis p. ea. secunda col. ff. de fideiuss. qđ ubi statutū requirit solennitatem actus pro forma omisio solennitatis non potest suppleri pacto, aut iuramento. s. prosequitur Imol. in cap. cum cōtingat de iureiur. unde si presentatio instrumenti substantiatur a forma, & liquiditate contractus, ergo nec pacto, nec iuramento suppleri potest 21. affertur quod
- 128 tradit Bal. in l. apertissimi, C. de iud. quod t̄ quando debitū nō est liquidū, nō potest iudex a captura incipere, quia causas, quas audit in Cur. debet nominatim exponere l. i. C. de præd. Cur. li. 10. & ideo sufficit reo cauere, quando debitum non est liquidum, cum nec constituatur in mora. Bart. in l. ait prætor, §. si quis paratus & ibi Ang. ff. de no. op. nūc. Barbat. consil. 38. secundo uolū. idē Ang. i. l. 4. §. p̄tor ait, ff. de re iud. & i. l. si quis dicat, ff. de ma
- 130 numiss. 2. 2. facit, quod t̄ uerba contrahentium amplissima ad ea non adaptantur, quæ sunt contrahentibus impossibilia, Bald. in l. omnes populi, ff. de iust. & iur. & in l. si. C. de sacr. san. eccl. & in l. si. §. in computatione, C. de iur. delib. & hæc regula p̄bari poterit i. ca. nobis extra de sent. excom. & cumulat ad eā multa Andr. Bar. cōsil. 7. prima col. & cōsil. 47. i. i. col. primo uolū. & consil. 13. quinta col. & consil. 26. quarta col. secundo uolum. & consil. 51. 9. colum. quarto uolum. sed impossibile est contrahentibus pacisci debito non liquidato posse exequi, ut d. l. si cum nulla de re iud. & in l. iuris ordinē de exeq. rei iud. quia esset p̄sumere cōtra id quod p̄hibēt ll. & quod lex negat homo nō audet d. l. i. C. e. tit. ergo pactū operari non pōt, ex quo cōtinet quid impossibile paciscētibus, ut concludit idē Barbat. cōsil. 53. quinta col. cōsil. 63. secunda col. quarto uol. 23. facit quod dixit Bar. i. l. p̄inde, §. notandum, ff. ad l. aq. l. ubi dicit ad statuta Italiæ dictantia instrumēta quarantigiata habere executionem paratam, nec posse aliquā receptionē opponi
- 131 t̄ quod tamen poterit opponi debitum non esse liquidum, & ita intelligitur statutum pro exequutione obtinenda, si est liquidum, & non aliter, & ponit exemplum in eo, qui promissit emendare dānum, quod potest adiri iudex, quod declarat quantum sit damnum non autem quod condemnet, & ita intelligit l. i. C. de sen. quæ fin. cer. quanti. Bal. idē uoluit in ca. pastoralis, §. quonia de rescrip. & in c. pastoralis, §. quia uero de of. del. & dictū fuit

- sup. quod late prosequitur Barb. consi. 1 5. sexta colum. consi. 28. quarta colum. consi. 33. quinta col. primo uolum. consil. 79. secunda col. tertio uolum.
- ¶ 32 consil. 25. quarto uolum. 24. ualidum † est argumentum de lege ad pactū b dictū fuit sup. b & no. doct. in l. nō est impossibile de pact. sed lex nō audet executionē facere, quādo debitum nō est discussum neque liquidū d.l. 1. de exeq. rei iud. neque reperitur lex, quæ hoc dictat, ergo neque pactum:
- ¶ 33 auc. multo. magis, C. de sacr. sanct. eccles. 2 5. ualidum † est argumentum de iudice ad partem l. si ob causam, cum sim. C. de euctio. sed quando debitū non est clarum, liquidū, & discussum, non potest iudex decernere quōd fiat executio. not. doct. in d.l. 1. C. de sent. quæ fin. cert. aliās perperam, & nulliter faceret. d.l. si cum nulla. ex quo debet seruari, quod legibus statutum est, præsertim quōd sic iurat in principio exercitij sui officij, & est text. in l. 1. ibi neque pratoris factum iuri derogat. ff. de fer. & in capitul.
- ¶ 34 exhibita. extra de iudic. unde si iudex, † qui per suam sententiam de iusto facit iniustum, & de iniusto facit iustum, ut in l. fin. ff. de his qui sunt sui uel ali. iur. & in cuius pectore iura sunt posita, cum frustra facta censerentur, nisi ipse exerceret, ut in l. secunda. §. primo de orig. iur. non potest executionem facere nisi debito iam discusso, & liquido, ergo nec pars, nam considerato pacto, pars ipsa exequi uideretur, cum à primordio tituli, posterior formetur euentus. dixit text. in leg. in l. 1. C. de impo. luc. defcr. lib. decimo. 26. adducitur pulchra decisio Ioan.
- ¶ 35 Andrea. in capitu. primo de lib. oblat. ubi dixit † quōd si partes paciscantur, ut iudex in causa procedat de plano, ueritatemque inquirat, & pronunciet, prout iustum sibi uidebitur, quōd pactum & conuentio non ualet, & de uoluntate ipsarum partiū nō seruatur tela iudiciaria, tamē iudex in determinando, in sua declaratione, non apponet, nec assumet nomen sententiæ, neque sua diffinitio seu pronuntiatio poterit appellari sententia diffinitiuua, sed iudex in exequēdo procedet per uia mādati, glo. est ad idem in c. si. in verb. illustrium. prope si. de re iud. in 6. & hoc est verum ubi comperta fuit ueritas debiti, & obligationis, aliās secus. 27. ibi refertur
- ¶ 36 † lex, ubi eius uerba adaptātur. l. 1. §. loquitur. ff. de mag. conuen. l. 4. §. totiens, & ibi Bal. ff. de dam. infect. & adducit multa Bar. consi. 2. 4. col. 1. uol. & plenius consi. 73. & consi. 88 1. 1. col. 4. vol. ritus autē refertur ad instrumentū liquidum, quia ad illud eius uerba adaptantur, & sunt expressa, pactū nāque refertur ad instrumentū inliquidū, ergo nō potest adaptari ritus. text. est in l. quod cōstitutum. ff. de test. mil. ubi lex non refertur ad ea, quæ eius uerba non dictant & in l. iā autē, ubi Bar. ff. de admin. tutor. & in c. ad audientiam extra de decim. non ergo possunt uerba cōtrahērium adaptari & referri, ubi non adaptantur, & referuntur uerba legis, & ubi alia est ratio dispositi quia hoc est impossibile ut dicit Bald. in d. §. totiens. Vigesimo octauo accedit, quod dixit Anton. de Butr. per illum tex. in capitu. exhibita.
- ¶ 37 2. colum. de iud. quōd † si interponit iudex sententiam, ut iuris ordine non seruato

seruato procedatur in causa, non poterit iudiciū, neque causa processus iustificari, si nō seruatur in causa iuris ordo, ex p̄cedēti sentētia iudicis, & ratio est, quia iudex nō potest tollere ea quæ sunt de forma, & substantia iudicij, sequitur Ale. cōf. 82. viso processu prima col. 3. vol. vnde si nō p̄t iudex hoc facere per sentētiā, vt omisso iuris ordine procedatur, ergo neque poterit per pactum facere contrahentes, vt fiat executio iuris ordine non seruato d. leg. si ob causam. C. de euictio. cum simili. ^d 29. facit quod uoluit

138 Ang. in l. tale pactum, §. qui prouocauit, col. 17. de pact. quod † licet valeat pactum, per quod renūciatur solennitati sententię, ut est tex. in l. si credito res, C. de seru. pig. dat. manu. tamen si sentētię nullitas ex sui litera apparet, iudex in exequendo non seruabit conuentionem partium allegat text. in l. carmelia pia. ff. de iur. patr. quia in his que sunt de foro iudicij iudex non astringitur sequi conuentionē partiū, vt etiā dicit Sand. in c. de causis quarta colum. extra de officijs delegatis, & in c. uenerabilis extra de iudic. 30. adducitur text. in l. cum lex, ff. de fideiuss. & l. non dubium, C. deleg. † quod ubi lex actui resistit, ibi partium consensus nihil operatur, gloss. est aurea in l. a diuo pio, ff. de ritu. nup. sed lex resistit vt non possit fieri executio, quando debitum non est liquidum, vt in iuribus supra alleg. ergo nec hoc instrumentum, ex pacto & consensu poterit presentari, vt supra. 31. facit l. si vnus, §. pacta quæ turpem, ff. de pact. & l. pacta quæ contra, C. eodē

140 titu. ubi pacta † quæ continent obligationem turpem, vel sunt contra leges non valent, sed istud pactum est contra legem leg. si cum nulla, & leg. prima, C. de rei vxor. actio. ergo non tenet, nec valeat. 32. facit textus in capitulo non est obligatorium de regulis iuris in sexto ubi † pactum, & iuramentum contra bonos mores inimum, & interpositum non valet ipso iure, nec ligat, sed istud pactum quod instrumentum inliquidum pro liquido possit presentari est contra bonos mores duplici ratione, primo contra leges, & † omne id quod est contra leges dicitur contra bonos mores, doct. in dicto §. pacta quæ turpem, & dicta l. pacta, & allegato capitulo nō est. Secundo quia pars cum aliena iactura quærit locupletari, quod non dicitur esse naturæ quæ congruit bono, uiro, & probo ^c dicta leg. nam hoc & gloss. est singularis in leg. semper de regulis iuris, trigesimalotertio adducitur doctrina Barto. in l. properandum in princ. de iudi. C. ubi quærit

143 † an ualeat pactum per quod partes ad inuicem promittunt non allegare peremptionem instantiæ, & concludit quod sic, quo ad ipsas partes, non quo ad iudicem, & ideo si iudex uidet instantiā peremptā fore, nō pronūtiabit ex pacto in causa nec facit sentētiā nullam, etiam si iuramentum interuenit, sequitur Imol. & post eum dom. Abb. in capitulo venerabilis quarta col. extra de iudi. Sand. in cap. de causis extra de offi. deleg. Alex. cōf. 82. viso processu prima col. tertio uol. Ang. confi. 187. Rom. confi. 174. Brix. in

144 tra. de arbi. quæst. 49. 34. facit text. in l. sciant cuncti. 2. quæstio. fin. ubi † † in criminalibus requiruntur probationes mera luce clariore ^f & in capitulo

- pitulo epiphantium, secunda quæst. sexta, & in l. fin. de probat. sed ubi præsentato, & liquidato instrumento reus arctatur in carceribus, item patitur penam in instrumento contentam, item potest contra ipsum procedi ad mutilationem manus, ut dicit ritus subsequens, sed quando instrumentum non est liquidum, probatio non est clara, sed uelata per auctoritatem Bal. in ca. a nobis extra de testi. pactum autem, uel confessio partis non attenditur, quia est informis, & ueritati repugnat l. 1. ad Syllan. nec sufficit taliter confiteri, nisi constet aliter de ipsa liquidatione arg. §. cōsideremus, in auc. de tri. & seruis, ergo non potest præsentari, postquam condemnari non potest ad prædictos carceres, ad penam instrumenti, & mutilationem manus cum probatio ex instrumēto resultans non sit clara & sufficiens, prout requiritur in criminalibus. trigesimo quinto facit tex. in l. non potest uideri,
- 145 ff. de regulis iuris ubi Deci. & Cagnol. quod † ubi non est principium, ibi non est finis, unde poet. satyr. arguendo a contrario in primo lib. Epist. inquit dimidium facti qui cepit habet, sed primordium ut exequutio fiat est libellus, litis contestatio, publicatio, cōclusio, debiti discussio, & sententia, sed hic nulla præcedit iustificatio, uel declaratio debiti, quod est principium exequutionis, ergo nō potest perueniri ad exequutionem, & sic ad finem rationibus supra allegatis. trigesimo sexto retento eodem themate facit tex. in l. ad rem mobilem & in l. ad legatum, ff. de procurat. quod † qui uult subsequens debet habere suum necessarium antecedens, & in l. iubere cauere, ff. de iurisd. omn. iud. sed antecedens est discussio, & declaratio debiti ut d. l. prima, C. de executione rei iud. subsequens uero est executio: unde si non est antecedens, quod est ipsa debiti declaratio, non potest perueniri ad subsequens, quod est ipsa exequutio. trigesimo septimo adducitur text. in
- 147 constitutione regni puritatem, ubi † iudex in iudicando primo iudicat secundum constitutiones regni & secundo iuxta consuetudines approbatas tertio secundum ius longobardum, quarto secundum ius Romanorum ad idem textus in constitutione ut uniuersis, & in constitutione cum circa, sed nec ubi in constitutionibus inuenitur quod ex pacto partium possit forma, & ordo iudicij peruari, nec in hoc est cōsuetudo approbata, nec ius longobardum hoc dicit, ius autem commune repugnat: unde dici potest tale instrumentum præsentari non posse. trigesimo octauo facit doctrina Bald. in
- 148 l. fallaciter, C. de abolitione, quod † in executione publica non attenditur, neque pactum, neque conuentio partium, allegat l. si conuenit de re iudicata, cum similibus. trigesimo nono adhanc partem adduci potest quod si inliquidum instrumentum posset pro liquido ex pacto præsentari daretur
- 149 † materia fraudibus, quod non est ferendum l. prima, §. si conueniat, ff. de pos. l. conuent. ff. de pactis deb. h. ex quo creditores habent eorum debitores pro seruis dixit gloss. singularis in l. fideicommissis, §. si rem, ff. delegatis tertio, & illos reuolunt in membranis pro arbitrio uolūtatis, & de eis, prout uolunt, disponunt & excoriant corporū pelles, ut ipsos habeant maiori

obnoxios pondere. hoc eis permitti non debet, præsertim quòd liquiditas, requisita a ritu, & legibus esset ludibrio posita, & verbis, & non rebus censeretur imposita contra. le. cum opinionem, §. penul. C. de bon. quæ lib. vnde ne detur delinquendi occasio, & dispositio ritus magis ad naturam iuris communis accedat, quàm extenuet, cum sit a regulis iuris communis exorbitans, vtque iudicij forma pacto non peruertatur, alteræ cum alterius iactura lucrum non capiat, videtur instrumentum inliquidum, pro liquido nequaquam posse præsentari. 40. facit textus in leg. 150 conuentio, ff. de lib. causa ubi ¶ priuata conuentio non facit quem seruum, aut liberum, vt est in l. liberos, C. eodem titulo, sed carcer est species seruitutis vt supra, ergo istud pactum, veluti priuatum, non astringit, nec ligat. 41. adducitur glo. singularis, in l. pactum inter hæredes c. ff. de 151 pactis, quæ dixit in criminalibus ¶ quis non potest renunciare defensionibus iuris, quia nemo est dominus membrorum suorum l. liber homo, ff. ad l. Aquil. sed si instrumentum inliquidum posset pro liquido præsentari, sequeretur vnum, quòd contra debitorem posset procedi ad mutilationem manus, & ipse non posset se iuuare, quòd instrumentum est inliquidum, ex quo huic exceptioni renunciauit, & quia debitor huic defensionis renunciare non potest, ergo nec hoc instrumentum poterit, præsentari, aut liquidari, & tenendo hanc partem non obstat primo l. tale pa- 152 ctū, §. qui prouocauit, nam ¶ ibi fuerat initum super re iudicata, & fuit factum pactū appellatione pendente, vt si nõ solueretur in transactione deductū, statim solueretur iudicatū, & propterea exequutio ibi habuit ortū principaliter ab authoritate præcedentis sententiæ, & erat iudici liquidū ex processu præcedenti, ita residet, & respondet Bald. in dicto §. qui prouocauit in rep. colum. penultima. secundo non obstat tex. in dicta l. cū testamēto, §. fin. & l. creditores l. pignoris causa l. dotis l. ex stipulatione. nā illa iura pro 153 cedunt ¶ in exequutione priuata, & in actibus extraiudicialibus, in quibus non requiritur ordo iudiciarius, ita dicit May. in l. quæ delegato, ff. deleg. primo. sed in quæst. præsentis est totum contrarium, ex quo executio est publica, & pactum, & partium conuentio respiciunt iudicialia, & in executione publica non attenditur partium conuentio, Bald. in dicta l. fallaciter, & iudicij substantialia partium consensu non possunt tolli, dixit glos. in dicto capitulo de causis, merito nihil faciunt. Item non obstat quod dicit glos. in dicto §. qui iudicati, & dicto §. Iulianus, cum tunc pars in exequendo dicatur facere vt nuncius, ex quo præcessit omnis causæ cognitio, & non tractatur de aliquo ordine iudiciario, vt dicit Abb. in capitulo de 154 cætero tertia columna extra de re iudicata, & ¶ potest per partem aliquid committi parti, vt nuncio, & sic per iudicem textus est in l. eum qui §. si epistola, ff. de fur. nam vt fiat non refert per quem fiat, ita est de mente Bar. in l. 1. C. vt nem. lic. propr. aut. & in l. 1. C. de ser. fug. & in d. l. 3. & d. §. Iulianus cum simil. traditis per Alex. in l. iuste possidet, ff. de acquir.

155. posses. quibus addo, quod voluit idē Bar. in l. 2. C. de iniust. cau. quod ꝑ potest dari licentia parti, vel à parte, vel à iudice quòd tale pignus habeat pro debito in solutum, motus per gl. in dicto §. qui iudicati, & ibi tradit Ang.
- 156 & est dictum Bartol. ad reprimend. in verbo per literas quòd ꝑ potest dari licentia parti, quòd citet alteram partem ex quo nullus est ordo iudicialis. * Bald. sequitur & post eum Salyc. in lege sicut proponis. leg. prima, vltima col. C. quomodo & quādo iud. & in auth. ei qui. l. 2. col. C. de bon. auth. iudic. possid. & in l. vt perfectius. col. fin. C. de ann. except. & in l. fin. C. si per vim vel al. Mod. Sand. in capit. sicut Romana. extra. de appell. Sed quādo nō præcessit causę cognitio ita quòd pars ex se videatur exequi, vt iudex, tūc secus, quia sicut non potest fieri per iudicem, ita nec potest fieri
- 157 per partem, cū ꝑ nemo in causa propria possit esse iudex l. qui iurisdictioni. ff. de iu. omn. iud. item. l. 1. C. ne quis in sua causa. Et idē esset si in exeq. versaretur causę cognitio non possit neq; à iudice, neq; à parte talis executio cōmitti parti, ita Abb. in d. ca. de cetero. Et Alex. in d. l. iuste possider, secunda col. referens exemplū. l. à diuo Pio. §. in vditione. ff. de re iud. Sed consideratis considerandis istud pactū quòd instrumentum non liquidū possit exequi pro liquido, respicit executionē, vel ordinē exequēdi, ac causę cognitionem requirit, vt apparet ex supra allegatis, merito non obstat
- 158 dictum gl. in d. §. qui iudicati. itē non obstat tex. in d. l. si conuenerit ꝑ nā illa lex loquitur ubi fuit conuētio inter partes, quòd sentētia feratur super parte, quæ erat ferenda super toto. ut in l. hoc iudicio. ff. famil. hercis. nec agitur de aliquo ordine iudiciali, & illa lex potest intelligi, quòd ille qui debet condēnari in solidum, condēnetur in quantum facere potest, nā ex quo ius sententiæ non lēdit partē concordem in absoluendo ex speciali fauore absolutionis, iudex sequitur partiū conuentionē, cū debeat esse promprior in absoluendo, quā in condēnando per regulam iuris, & iste intellectus, quē ponit ibi gl. potest probari per l. si quis crediderit. ff. de pact. sed q. nostra non est huiusmodi cū sit totū contrariū, vt qui debebat ex Präsentationatione instrumēti inliquidi absolui condēnetur ex pacto, iudex hoc sequi non debet, & ita Bar. in d. l. si conuenerit, licet ibi Paul. de Castr. mordeat. nec faciat dominiū in condēnando, vel absoluēdo, eū vtroq; casu hoc pactum respiciat partē, quę potuit suo fauori renūciare per l. si quis in con. scribēdo. C. de pact. Et ideo dicit ipse quod in d. l. si conuenerit conuētio erat facta in iudicio, & post litē contestatā, & ideo iudex sequitur conuentionē partiū, sed hic conuētio nō fuit facta neq; in iudicio, neq; post litem cōtestatā, sed extra iudicialiter, & ita potest adduci tex. in l. si. C. de test. adductus pro parte contraria, itē in d. l. si conuenerit, non tractabatur de aliquo errore iudiciali sed de interesse partis tātū, quòd hic est secus ex quo pactum respicit ordinem iudicij, qui pacto tolli non potest, & ad hoc potest adaptari text. in l. qualē. ff. de arbi. allegatus in glo. & ideo in illa lege si partiū conuētio fuisset facta ante litis contestationē, iudex nō fuisset secu-

- 159 tus partes in iudicâdo cōcordes, cū † ad sententiã non possit perueniri litē nō cōtestata vt in l. 1. §. illud. C. de tēp. app. & no. in l. platã. C. de sent. itē in illa lege nō tractabatur de aliquo errore, q̄ fuisset expressus in cōuētiōne partiū. Sed in q̄. proposita est maximus iuris error, vt re nōdū liquida, & discussa pronūcietur. d. l. C. de exeq. rei iud. & iudex nō sequitur cōuētiōne partiū expresso iuris errore. vt voluit Bal. in l. 1. 1. col. C. de iur. & fac. ignor. qui allegat in argumen. tex. in l. qui testamētum. ff. de excus. tut. & sequitur idem Bal. in l. error in fi. C. tit. præalleg. Vnde si iudex sequeretur partium cōuētiōne grauiter erraret, quia exequeretur cōdemnâdo debito adhuc nō liquido, neque discusso, merito pactum huiusmodi, & cōuētiō nō erit in cōsideratione: per prædictam l. si cōuenerit de re iud. ite-
- 160 rum nō obstat tex. in l. iudicem † & est singularis respōsio nã vbi pactum & cōuētiō derogabat priuilegio vnus partis, & hic derogat dispositioni iuris cōmunis, & ita respōdet Butr. in l. 1. C. de arbitr. & iudex neque iudicat, neque fert sententiã iux. partium consensus, nec secundū ius cōmune. l. rem nō nouã. cum auth. ibi posita. C. de iud. neque partes pacisci possunt, quòd leges non habeant locum in iudicio, & in actibus eorūdem d. l. nemo potest. de leg. 1. & ita etiam potuisset respōderi ad d. l. si cōuenerit. Itē nō obstat. tex. in d. l. si. nam ibi cōuētiō fuerat in ita apud acta iudicij, hic secus. Ideo nō obstat arg. de lege ad pactū, & de pacto ad legē affirmatiue, vt possit exequi ex dispositione legis re nōdum liquida, ergo, & ita pacto, nã
- 161 iura † in cōtrarium allegata procedunt in iudicio vniuersali. ita Bar. in d. l. 1. per iura quæ allegat, cum eius dictum intelligatur secūdū iura allegata
- 162 d. l. 2. C. de iur. emphit. nam contraria opinio verior est, † quòd dominus nō possit propria autho. expellere, vt refert May. qui cumulat opin. in d. l. 2. itē illa exequutio erat priuata, & nō dirigebatur ad iudiciū, hic autē secus, neque obstat quòd factū iudicis, & partis equiparetur. d. l. si causam nã procedit vbi iudex iuste faceret, & ita intelligit regulã fidelis cōserua-
- 163 tor antiquitatis Albericus de Rosa in d. l. si causam, † & l. iuste possidet. ff. de acquir. poss. sed si iudex vellet exequi debito nōdū liquido iniuste faceret, & posset appellari, item si pars quereretur impetrare executionē debito nō clarificato, tamq̄ nimis p̄pere, & festine, nō esset admittēdū. merito nō
- 164 obstat. neq; etiã obstat argumētū † de testatore ad iudicē, & ecōtra vbi inducit absurdū l. nã absurdū. ff. de oper. li. sed si verba testatoris dirigerēt ad iudicem, de eo quod respicit formã, & ordinē iudicij, iudex non sequeretur ordinem dicti testatoris per d. l. nemo potest ex quo induceretur ab-
- 165 surdū † nec etiam obstat quòd iuramentum sit de forma, & tamē potest
- m omitti, nã est verum, q̄ est de forma in teste deponēte m non autē est verū

de forma ipsius iudicij. quod omitti non possit. ita Fely. in c. dilecta in verbo forma. de rescript. in cap. si diligenti. 3. col. de form. cõp. & in c. suis extra de test. nec etiã obst. tex. in d. §. & post operis, nã ibi non fuit conuentum, vt sic iudicet, sic exequatur, item ibi cõuentio fuerat facta in iudicio hic se
 166 cus, itẽ nõ obstat, quod inualida probatio pacto iuuatur, ex quo ¶ probatio nõ est de forma, & substãtia iudicij, & ideo ualet sed bene est de substãtia decisionis faciendẽ per iudicẽ, vt dicit Bar. in l. prolata. C. de senten. ¶
 167 hic secus est. Iterũ nõ obstat gl. in d. l. 2. C. com. vtri. iud. ¶ nam illud pactũ super sententia nulla fuerat exquutũ, & suũ debitũ fuerat cõsequutum esse etum, sed si fuisset exequutũ de executione obtinẽda, nondum obtentũ nõ potuisset, nec posset exequi, ex sententia non, quia nulla, d. l. 4. §. condemnatum. ex pacto nequaquam cum ordo executionis peruerti non possit, ita magistraliter Bal. in l. si diuersa. prima. col. 2. opp. C. de transf. & sequitur Alexan. in l. quod iussit. 11. col. ff. de re iud. sic in q. ista. hoc instrumẽtum præsentari, & exequi nõ potest vt instrumentum quia non liquidum, nec ex pacto quia ordinẽ iudicij, & exequutionis peruertit. Itẽ nõ obstat quod
 168 possit pacto, & iuramento fieri prorogatio instantiã causã princ. ¶ nã licet multi contrariũ teneant, hoc tamẽ pactũ iudicẽ nõ arctat. vt dicit Imol. in c. venerabilis de iudic. Sand. in cap. de causis. 4. col. extra de offic. deleg.
 169 itẽ non obstat tex. in ca. debitores de iure iurãdo, supra adductus, nã ¶ ibi obligatio vsurarum erat velata, & non liquida, ideo pars fuit coacta solueri, sed si liquido de vsuris apparuisset, illas nõ obstante iuramẽto nõ soluisset resistente iudice. ita Bal. in c. primo. eod. tit. de iur. iur. ex quo per alium quis consequitur, quod per se nõ potest, vt dicit Barb. conf. 4. 3. col. 3. vol. ita in præsentĩ causa instrumentũ se exhibet inliquidũ, licet pars iuramẽto obstante opponere nõ possit, iudex non patietur interrogationẽ fieri supra allegata. Et tenẽdo hãc partẽ possunt breuibus tolli omnia cõtraria, vt procedant in actibus extraiudicialibus, vel nõ concernentibus ordinẽ, & substãtiã iudicij circa quã nõ atẽditur neq; pactũ, aut partiũ iuramentũ, vt seriosius ex prædictis colligi potest, licet contraria opinio possit de iure teneri, & sustineri, relinquo, vt quilibet studiosus exquirat & perleg. quid
 170 tenendũ in hãc. q. confusa, ¶ mens vacillat, nec quid recte dicam certũ habeo, vt utar verbis Hierem. prophetã dicẽtis, ha, hã domine puer ego sum neq; scio loqui, tamẽ existimabam posse dici, & relinquo cogitandum,
 171 quod inliquiditas instrumenti ¶ potest duplici respectu considerari, quod aliquando instrumentũ est inliquidũ respectu debiti, quia conditionale, incertũ, & nõ apparet substãtia ipsius obligationis & nullo pacto instrumentũ præsentari, aut liquidari põt, quia vbi non est ens, qualitas nõ accedit: itẽ illud pactũ habet sub se tacitã conditionẽ, q; possit pro liquido præsentari in eo casu, quo fuerit debitor, non aliter, nec sub ista tacita conditione includit exceptio piurij q; abstrahit cõsensũ à cõtractu, & iuramẽto, vt dicit Bal. in l. si. ff. qui satis. cog. & in l. si. C. nõ nu. pec. & ista tacita sub cõdi

- 172 tio ꝑ inest in iuramento sicut in contractu, vt dicit Bar. in l. ticia scia. §. im
 perator in fi. de leg. 2. rom. cōf. 269. inci. nō est dubiū. Barb. cōf. 16. 3. col. &
 conf. 5 2. col. fi. 2. uol. & istud pactum aliquid operabitur debito apparēte,
 licet a suo principali contractu reguletur, & tamquam eius accessoriū non
 173 possit in plus disponere, quam plene instrumētum. Aliquando vero ꝑ hoc
 pactum apponitur in contractu vltro, citroq; obligatorio, & posset dici in
 strumentum posse præsentari, ex quo debitum est verum, vt possit reus ab
 actore cōsequi, quod debetur, & sibi imputer cur sic sibi pacisci voluit. ta-
 men credo verius de iure cōtrariū, & ratio est, q̄a licet appareat debitū ex-
 ceptione elidibile, pōt tamē reduci ad nō debitū, itē hoc pactū habet sub se
 tacitā contradictionē, si fuerit parti adimpletū, & satisfaciū. l. quāro. §. in-
 174 terlocatorē. ff. loc. ex quo ꝑ intelligitur secūdū naturā cōtractus, super quo
 interponitur. l. fi. ff. de cōst. pu. & ideo si producitur instrumētū in quo vē-
 ditor promittit tradere rē, vel emptor preciū, in quo est pactū huiusmodi
 intelligitur si alter alteri adimpleuerit. Cyn. post Iacob. de Are. in l. 2. C. de
 acq. poss. Bald. in l. si traditio. 3. quæstio. C. de actio. empt. itē quando sal-
 ua ratione recti sensus pactum huiusmodi deberet aliquid operari, nō ef-
 fet tūc in cōsiderationē, quia peruerteret ordinē iuris, vt dicit Bal. in tit. de
 pact. const. in. §. sententiæ. doct. in d. l. prolatā, & supradictū apparet, & iu-
 dex illud rejicere & cācellare debet, si parti posset iuramentū, vel pactum
 obstare per ea quę tradit Barb. cōf. 37. 3. col. & 38. 5. col. 1. & conf. 11. 8. co-
 175 lum. & 44. 3. vol. quinimmo actor ꝑ tanquam contrariusⁿ debet posse re-
 nelli. leg. 1. C. de furt. dū inliquidū mox, vt liquidum exequi petat, & audi-
 ri non debet per supra allegata. & ista conclusio videtur cōsona iudicio
 sani viri, ad tollēdas malitias creditorum, qui necdum hoc ritu arētissimo
 contenti ad excorandos debitores nouam quodammodo legē, & normā
 in contractibus prosequuntur, itē potest dici quōd pactum nihil operetur
 dū dicunt partes quōd possit instrumentum inliquidū presentari secūdū
 formam ritus, per ea quę dicit Inno. in c. inter dilectos de fid. instr. cū for-
 ma ritus sit cōtraria paciscentibus ad quā se referunt. vnde prouidus lector
 156 corrigit, si aliud sibi videbitur, qñ aut ꝑ parti pactū, uel iuramentum ob-
 stat possit misericorditer implorari officium iudicis. Inno. in c. quia pleriq;
 o de immu. eccl. sic de æquitate tamē canonica^o sequitur Bal. in l. si ex caut.
 in fin. tertia colum. C. nu. pec. & in lege in contractibus in principio eodē
 titulo, & in libro primo prima colum. C. de cōfes. gl. est in l. qui sedebere,
 ff. de cond. ob causam Ang. in l. fin. vbi singulariter. de Pete. hared. sequi-
 tur Bar. conf. 16. quinta colum. 3. vol. Iac. in l. si quis iniquū. §. si is pro quo
 177 ff. quōd quisque iur. An autem ꝑ in exequutione possit opponi retentio:
 178 spec. tenet quōd sic tit. de exeq. sent. §. fin. vers. item quær. & sic ꝑ exceptio
 rei non traditæ. Alex. in l. Iulianus, §. offerri ff. de actio. empto. Iaf. in l. Iu-
 lianus. §. si quis iurauerit. & in l. ait prætor. §. si damnetur ubi alia adducit
 de iur. iur. Mar. Frec. V. I. D. 2. Ianuarij. 1526.

A D D I T I O N E S.

- a Quæ plenè dicit Cagno. in leg. non est singulis. maxime. nu. 6. post deci. ibi. ff. de regul. iur.
- b Bar. in l. tam is. §. 1. & ibi doct. ff. de donat. causa mort. & de hoc vide quid sit decisum in Sac. Consil. per Afflic. decis. 260. nu. 4. Abb. Paul. Fusc.
- e Mant. consil. 85. visis processibus. nume. 27. uolumi. 1. latius in meo repert. in lite terra. T. nu. Abb. Paul. Fusc.
- d Contra tex. in l. 1. C. ne quis in sua causa. & l. nullius. C. de testi.
- e Contra tex. in l. 1. C. ne quis in sua causa. & l. nullius. C. de test.
- f Quod fallit si lege aut consuetudine aliter esset inductum. Bart. in l. 1. C. de sum. tri. ni. Mant. sing. . . Ab. Pau. Fusc.
- g De materia libelli, qualiter procedatur in regno stante regia prag. per venu. incor. Specul. 5. part. 3. membr. titul. de lib. obla. folio 101. vbi dom. foller. Abb. Paul. Fusc.
- h Doct. per illum text. in capitul. si Papa. de priuil. in 6. l. stipulatus. ff. de vsur. etiam si minimum sit non debet esse ociosum Bald. in dict. rubr. mat. consil. 288. Titius mercator. nu. 15. cum seq. & consil. 308. uol. 1. & l. si quando. ff. deleg. 1. idem consil. 300. eod. uol. Abb. Fusc.
- i Quòd verba se habent vt corpus, & superficies, mens, spiritus & anima. Alex. rub. conf. 138 inci. uiso & diligenter. nu. 9. Abb. Paul. Fusc.
- K Quia iniquum ducimus ingenuis hominibus liberam rerum suarum administrationem non habere. leg. 2. in fin. ff. si quis à part. fuer. manu. pro ut latius dixi in additionibus meis. in dict. leg. in re mandata. C. mandat. Abb. Paul. Fusc.
- l De hoc dicto Baldi contra Papam Celestinum Tiraq. de nobil. capitul. 20. nu. 24. & in meo repertorio in litera. V. nume. . . Abb. Paul. Fusc. & quod princeps non possit reuocare contractum per ipsum factum, sed teneatur ei stare. vide cagn. in prohe. ff. nu. 45. idem Fusc.
- m An sit verum quòd imperator sit mundi dominus Martinus glosator dixit quòd sic, sed bulgarus contra, & placuit Imperatori Federico opinio Martini refert Cassa. in cat. gl. mund. 5. par. 28. conf. Cagn. in proh. ff. nu. 18. adduxit in meo rep. in litera I. nu. Abb. Paul. Fusc.
- n Quæ dicit Sand. in c. cum causa. de offi. deleg. aliquid per Luc. de pen. in l. generalis. C. de decur. li. 10. Abb. Paul. Fusc.
- o Quòd lucrari cum aliena iactura dicitur contra naturam quia homo homini detrahere sui commodi causa non debet: teste Cic. 3. offic. itaque. versus finem. ius iur. vide Mant. consil. 311. in præsent. casu. numero 12. uolum. Abb. Paul. Fusc.
- p Hoc dictum refert Syllu. nupt. in princip. affi. deci. 150. numero 3. Abb. Paul. Fusc.
- q De forma supra 4. par. post nume. 12. & ibi dixi. vide Mant. consil. 108. in fin. 116. numero 11 & prætermitti non potest. consil. 18. numer. 3. etiam quod simus in actu fauorabile. consil. 143. in præsent. numero 11. 1. uolum. Abb. Paul. Fusc.
- r Quòd carcer est species seruitutis & quælibet conuentio inducens seruitutem est reprobata. ff. de conditio. & demonstr. leg. Titio centum. eod. §. ibi per quam ius libertatis infringitur. de quo plenè Fely. in allegato. c. ex rescripto nume. 5. cum seq. Abb. Paul. Fusc.
- f Guid. Papæ. deci. 211. & latius dixi in rubric. C. de decess. bon. in reportatis meis. Abb. Paul. Fusc.

- t Fuit dictum Io. Monaci Cardinalis, quod ecclesia magis eget viris literatis quam a finis ferratis. Abb. Pau. Fusc.
- u Quod exemplis maiorum sit iudicandum. probatur in leg. apud Iulianum. §. anti-
stia ad treb. Andr. in c. imperi Alex. §. firmiter. circa fin. Pl. plenè lib. 5. epist. 8.
vbi omnino, sed contra d.l. nemo. C. de sent. solue vt in meo repertorio in litera.
E. nu. . . A bb. Pau. Fusc.
- x Vide hoc canon. in ca. 1. 5. mar. de constit. mod. maxime præceptor meus Bol. po-
nunt in d. l. omnes populi. Ab Paul. Fusc.
- y Quod stricte interpretetur Bar. in l. constitutionibus ad muni. Mant. conf. 86. nu. 12.
conf. 57. nu. 24. 1. vol. dixi in addit. in d. l. 2. Abb. Paul. Fusc.
- z Omnino Mant. ad hanc rationem conf. 29. fuit alias nu. 176. nu. 8. 1. vol. cum præsu-
matur eos se voluisse conformare cum iure communi, alias reprehenderentur à
sipientibus, ff. de leg. præst. l. saluius Arist. idem Mant. consil. 198. nu. 13. & seq.
eod. nol. Abb. Pa. Fusc. V. I. D.
- a Idem dicitur de solennitatibus iuris ciuilibus, quæ si omittantur totum vitarent actus
I. ab unoquoque. ff. de re iud. not. mathesil. in l. ea quæ nu. 4. C. quomodo, & quando
iudi. Abb. Paul. Fusc.
- b Mant. fin. 160 nume. 2. fo. 865. ubi etiam de pacto ad statutum dicit quod est verum
affirmatiue, non autem negatiue plene Io. de Amicis, consil. 11. in cap. consuetudine
montis rume. 8. Abba. Pau. Fusc.
- c Quia aliàs esset extendere legem loquentem de uno ad aliud. contra. l. si unus. §.
ante omnia. cum no. ibi per doct. ff. de pact. Abb.
- d Bal. idem volentem conf. 261. licet statutum nu. 23. vol. quod nunquam per pactum
contractus potest habere executionem paratam propter turbatum ordinem iu-
diciorum Abb. Pau. Fusc.
- e Quod fallit si lege, aut statuto disponderetur contrarium, vt in vno casu loquitur Mant.
sing. 307. glo. 1. nu. 2. fo. mi. 890. Abb. Paul. Fusc.
- f No. quod si aliquo casu probatio in criminalibus esset verificabilis in quolibet sen-
su adhuc procederet, licet prima facie ambigua, ita Marfi pro limitatione dicto-
rum sing. 206 inci. incertitudo fol. mi. 688. Abb. Paul. Fusc.
- g Latissime de hoc per venus. in cor. Specu. in q. legalibus q. 6. Abb. Paul. Fusc.
- h Mant. conf. 12. nu. 57. 1. vol. quia iudex tenetur obuiare in quantum potest de referri.
ca. sedes apo. de priu. ca. ex parte. Ab. Pau. Fusc.
- i Ad illam gl. Grama. not. 7. nu. 5. Abb. Pau. Fusc.
- k Dic contra quod immo est ordo iudiciarius, quia pars volente parte de mandato
iudicij fungitur tali officio ea vice pro altero similiter de eius mandato fungere
tur. Abb. Paul. Fusc.
- l Y. Marfi. in præst. cri. §. diligenter. nu. 127. & sequitur Gram. conf. crim. 22. nu. 14. &
conf. 37. nu. 14. etiam quod sit doctor magnæ autoritatis, tantum creditur quan-
tum eius dictum probatur Ias. in l. illam. C. de col. pro nulla sequitur idem Gra.
Vol. 11. 20. nu. Abb. Pau. Fusc.
- m Potest omitti de voluntate ipsarum partium, non tamen iudex ex se potest. supre.
hoc q. nu. 23. Abb. Pau. Fusc.
- n Non præsumitur verisimile quod pars vellet aliquid habens quam se obstaculum,
ideo non auditur. Inno. in c. auditis de præferri. Sand. in c. licet communem de pro-
bat. Marfi. conf. 32. nu. 38. Abb. Pau. Fusc.
- o Quando officium iudicis cessit implorari, maxime si non potest excipere uide pl.
Marfil. in præst. crim. §. opportune. nume. 54. cum sequen. vbi omnino. Abb.
Paul. Fusc. V. I. D.

QVÆSTIONE TERTIA.

S V M M A R I V M.

- 1 Creditor si fuit præuentus à debitore non potest præsentare instrumentum.
- 2 Præuentio ut sit valida quando debet fieri.
- 3 Debitor præueniens creditorem ad quid teneatur.

Nona pars de substantia huius ritus discutienda succedit, notabile in se continens dictum, à malitia debitorum soluere differentium excerptum, scilicet quòd † creditor non fuerit præuentus à debitore quòd caslet sibi instrumentum, solent plerumque debitores non habentes commoditatem soluendi conuenire eorum creditores, quòd caslet sibi instrumentum, & illud tradant eisdem pro rupto, & casto, ex quo soluerunt debitum in eo contentum, vt præuentio nis causa pendente, super tenore instrumenti citari non possint, neque instrumentum secundum formam ritus præsentari, vt dicit ritus qui incip. item quòd quando contigerit. & † præuentio, vt profit non sufficit eodem die fieri, ut dicit ibi subsequens ritus, quàmuis † nouella pragmatica, quæ incip. malitijs litigantium, disponit, vt præuentio non admittatur, nisi debitor fideiussorem dederit de soluendo debitum, casu quo defecerit in debiti satisfactione sub pena, & facta publicatione processus, vbi de debiti solutione nõ constat, carceribus astringitur, & creditores in super solent pacisci quòd debitorum præuentione non obstare possint secundum formam ritus instrumenta præsentare: ideo de pluribus circa hanc partem est quærendum. Mar. Frec.

ADDITION. de materia præuentio nis afflicti. decisio. 137. 219. 294. 354. & 387. Alexand. in lege si finita. §. si forte de damno. infect. Sandal. in capitulo si autem in fine de rescriptione, & in cap. si quis contra de for. cõp. & in l. si cõtendat de fideiuss. & sumitur hæc dispositio, ex dictis per gl. in l. ex eplo. §. illud. ff. de actio. emp. quia postea efficitur causa iudicialis, ideo non potest præsentari arg. l. 1. C. de ordin. cognit. & in c. cum in tua. eo. tit. per Bart. in l. qui tabulas. ff. de furt. omnino pro Berard. Pand. 4. par. sui trac. 19. declar. Carauit. in coment. rit. mag. Cur. Vic. 189. fo. mihi. 200. Abb. Paul. Fusc. V. I. D.

QVÆSTIONE PRIMA.

S V M M A R I V M.

- 1 Præuentio ni an possit per pactum renunciari.

Probatio-

- 2 Probationibus potest renunciari.
- 3 Præuentio respicit fauorem partis.
- 4 Instrumentorum probationibus potest renunciari.
- 5 Processui, liti, & causæ, bene renunciatur.
- 6 Appellationi potest pars renunciare, & nu. 38.
- 7 Si inest de quo minus, inest & de quo magis.
- 8 Pars potest omittere sententiam latam pro se.
- 9 Exceptio præuentionis dicitur fori declinatoria.
- 10 Exceptio prædicta debet opponi ante litem contestatam.
- 11 Taciti, & expressi eadem virtus.
- 12 Contumax non potest opponere exceptionem præuentionis.
- 13 Opinio quod non possit renunciari præuentioni.
- 14 Statutum denegans actionem in criminalibus ipso iure excludit.
- 15 Semel extinctum amplius non reuiuiscit.
- 16 Creditor præuentus dicitur inhabilis ad petendum executionem instrumenti.
- 17 Verbum tunc denotat extremitatem actus.
- 18 Dictio nisi quando includat vel excludat, & quando conditionalis numero
19.25.
- 20 Partes non contrahunt circa impossibilia.
- 21 Dictio non si præcedat uerbum potest priuat in totum. & nu. 23
- 22 Partes non possunt pacisci ubi lex negat.
- 24 Ritus dirigitur ad iudicem & non ad partes.
- 26 Præuentio quando dicatur finita.
- 27 Compromissum inter consanguineos quando non fiat.
- 28 Renunciatio imponit finem liti.
- 29 Præuentio differt à causa contenta in præuentione.
- 30 Renuncians non succumbit.
- 31 Iuri futuro non renunciatur contra. nu. 37.
- 32 Iudicium non datur de futuris.
- 33 Iuri prohibitivo non renunciatur.
- 34 Renunciatio litis debet fieri coram iudice.
- 35 Opinio authoris.
- 36 Præuentio dicitur finire causam.

1 **R**rimo quero an valeat pactum ꝑ per quod præuentioni renunciat a debitore, ita quod si presentato instrumento secundum formam ritus, constet iudici de præuentione instrumenti interrogatio retardetur, & possit dici quod tale pactum ualeat, nam idem est renunciare præuentioni, quod probationi, sed ualet pactum ꝑ per quod quis renunciat probationi, eiusque effectui, ut dicit Imo. in l. custodies, ff. de publ. iud. Sal. in l. iubemus, C. de iud. Præsertim quoniam interuenit iuramentum Inn. in cap. ad nostram lo. secundo de iur. iur. Specul. in tit. de instr. edit.

§. fin. vers. sed pone Gemi. in c. 2. 4. col. de pact. lib. 6. tanto plus si fieret in
 iudicio, vt in c. de testibus, & in c. cum venissent extra de test. ergo idē quā
 3 do præuentioni renunciatur, secundo facit quia † præuētiō respicit fauorē
 partis sicut probatio Imol. in c. si diligenti de fo. compet. sed quilibet po-
 test suo fauori renūciare l. si quis in conscribendo, C. de pact. & dixi supra
 4 ul. quas. ergo quilibet potest renunciare præuētiōni, 3. valet pactum † per
 quod renūciatur instrumentorū probationibus l. 3. C. de fi. inst. 4. valet pa-
 5 ctū † per quod renunciatur processui, liti, & causæ l. postquam liti, C. de
 6 pact. ^a sed præuētiō nil aliud est quā liti, seu instantia coram iudice fa-
 cta, ergo est text. ibi ad literam, quod possit præuentioni renunciari. quin
 7 to adducitur, q̄ valet pactum † per q̄ quis promittit non appellare, ut in
 l. si. ad fi. C. de temp. appell. Host. & doct. in c. 1. de crimi. fal. doct. in c. 2. de
 probat. & in l. tale pactū, §. qui prouocauit per gl. ibi de pact. sexto adduci
 8 tur tex. in auc. multo magis, C. de sacr. sanc. eccl. q̄ † si de quo minus debet
 inesse, inest, ergo & de quo magis gl. est in c. non extimemus 1. 4. q. 2. sed
 minus debet inesse, quādo quis renūciat sententiæ, quæ imponit finē liti l.
 9 1. de re iudicata, & inest, quia valet pactū, per q̄ † quis promittit nō allega-
 re sententiā in sui fauorē latā l. iurisgētū, §. si paciscar de pactis l. si diuersa,
 C. de transactio. Alexand. in leg. acta, ff. de re iudicata, ergo & multo magis
 debet valere, quando quis renūciat liti, & præuentioni, quia si potest
 10 renunciare effectui rei, ergo & fortius, modo, & formæ introductis pro
 ipso obtinendo effectu, septimo accedit, q̄ † exceptio præuentionis; & sic
 litis pendētis, dicitur exceptio fori declinatoria Bal. in auth. sed nouo quin-
 11 ta columna, C. de seru. fug. & in leg. sepulchra, C. sepul. viol. Ias. in l. ita de-
 mum, C. de procurat. & ista † exceptio debet apponi ante litem contesta-
 12 tam ^b vt dixit Bald. in l. peremptorias in fi. C. sent. resc. non pos. & in l. se-
 natus, C. qui accus. non pos. & in leg. si pluribus, ff. deleg. primo sequitur
 Alex. in l. Iulianus, §. pen. in apost. ff. sep. viol. & in d. auth. sed nouo, quæ si
 non est apposita, tacite remissa videretur Bald. in d. l. peremptorias, vnde si
 ista exceptio tacite tolli potest, ergo fortius, & expressē, vt in leg. expressa,
 nocent, non expressa non nocent, ff. de regulis iuris & taciti † & expres-
 si eadem est virtus l. cum quid, ff. si cert. pet. & prosequitur Maria. Soggi.
 in cap. 2. de mut. pet. & in c. pen. de for. competen. & consi. quarto secun-
 da col. 1. volu. & ideo si citatus est cōtumax reputatus † non potest am-
 plius opponere exceptionem præuentionis, & litis pendētis Inn. in c. præte-
 rea secūda col. extra de dil. & in c. ad petitionem col. pen. in fi. extra de ac-
 cus. sequitur Bald. in l. si quis ex consensu tertia col. C. de episc. aud. etiam
 si purgaret contumaciam, & reo expensas reficeret, vt dicit Innoc. in d. c.
 præterea sol. fi. & est glo. in c. 1. de elect. in sexto & in c. vbi periculum, §.
 si vero eodē tit. sequitur Bal. & Ang. in d. l. peremptorias, & in l. proscriptio-
 ne eodē tit. licet sit secus respectu alterius iudicis, vt dicit Alex. in l. p̄tor, §.
 Celsus, ff. de dam. infect. & Bar. ponit in l. vbi cēptū, ff. de iud. in l. 3. ff. sep.

- violat. & sic reo inuito tollitur ista exceptio dum contumax reputatur, ergo & fortius tolli potest eo volente l. qui potest, ff. de reg. iur. tñ † recte dubitari potest, tenedo partē contrariā, quod non possit renuntiare prauentioni ex verbis huius ritus, dum dicit non potest ad interrogationē procedi, & ratio esse potest multiplex, primo quia ritus stante prauentione videtur denegare actionem parti, vt non possit instrumentum presentari, ergo si ritus actionem tollit, seu suspedit, non potest pars parti actionē conferre, quæ a statuto tollitur, seu suspeditur, ita colligitur ex dictis Bar. in l. 1. §. su blata, ff. ad Treb. ex quo criminalitati adhæret, vt dicit idē Bar. in l. nam, &
- 14 postea in princ. de iur. iur. quod quando a statuto † in criminalibus actio denegatur ipso iure intelligitur pars excludi, nec est opus alia exceptione,
- 15 vt voluit idē Bar. in l. cū lex in fi. col. ff. de fideiuss. quia † quod est extinctū c amplius ex pacto non reuiuiscit c vt in l. si res, §. arenam, ff. de sol. & in l. si prædiū, C. de iud. & in l. actione, C. de transf. secūdo hic ritus quando præ uentio est facta dicitur † inhabilitare personam perentē executionem, seu liquidationem instrumenti. vnde processus qui sequitur dicitur nullus, nec expectatur pactū si persona est facta inhabilis a iure, vel a statuto, ita concludit Alex. conf. 37. viso, & opportune secunda col. secūdo vol. ponit plenius Bal. in l. non dubiū, C. deleg. & in l. edita penul. col. C. de eden. & sequitur Aret. conf. 85. confid. diligenter. tertio ritus videtur denotare quādam extremitatē actus, vt fieri nō possit, quando fuit præuentus creditor, & ita
- 17 † importat verbum tunc, in ritu appositum, vt dicit Bald. in l. ex illo, C. de appell. & in auc. contra rogatus, col. pen. C. ad Treb. & in l. lecta cum vulg. ff. si cer. pet. cumulat Barba. conf. 73. 6. col. quarto vol. quarto ritus negat fieri interrogationē, quando est facta prauentio nisi finita sit causa prauentionis. Vnde dicit Bald. in l. actione, C. de transf. qui plene discurret quod
- 18 quando præcedit negatio actus † dictio nisi^d includit, secus vbi præcedit d affirmatio actus, quia excludit, idē dixit in auth. nisi rogati, C. ad Treb. & in addi. Spec. tit. despons. §. quarto, & prosequitur Alexan. in l. si eum, §. si. ff. si quis cautio, & in l. fideicom. §. si sic fideicommissum, ff. deleg. tertio
- 19 idē Bar. in l. diuus, ff. de petit. hered. quod dictio nisi † importat conditionē actus, vt dixit etiā in l. 1. de cond. & demo. si igitur lex negat interrogationē fieri, ergo non attenditur pactum, nec partiū consensus, per ea quæ
- 20 supra adducta sunt. quinto adducitur † quod pactū contrahentiū non operatur ad id quod est impossibile paciscentibus, vt in l. impossibile, ff. de reg. iur. & in §. itē impossibile. Insti. de inutili. stipul. sed quando est facta prauentio ritus arguit impossibile esse quod possit fieri interrogatio super instrumento, ergo hoc pactum tāquam factū super impossibili erit nullius roboris, & momenti, ita ritus hic, dum dicit, non potest ad interrogationē
- 21 procedi. Vnde quādo verbū potest † præcedit dictio nō, actus nō redditur c de iure impossibilis c gl. est aurea in cap. indultum, de reg. iur. in sexto Bar. in l. si non sortem, §. si centum, ff. de cond. ind. sequitur Brixi. in ca. quoniam

- niam contra in verbo dilationes ad fi. de prob. & est tex. in indiuiduo in d. c. beneficium, & ibi bona glo. in verb. non potest, quæ allegat concor. de regul. iur. in sexto, & in clement. dispendiosam de iud. & in clem. cum quidem de concess. præb. Bar. in l. gallus, ff. de lib. & posthum. Barb. consil. 52. quarta col. secundo volum. cons. 16. quarta col. tertio uolum. sexto accedit
- 22 quod ꝑ vbi lex negat partium consensus nihil operatur, quia lex habet sub se clausulam nullitatis l. non dubium, C. deleg. sed quando est facta præuentio, ritus negat fieri interrogationem instrumenti, ergo non attenditur pactum, quinimo hic ritus ipsam præuentionem videtur prohibere, & prohibet fieri posse, ita probat hic text. in verb. non potest & est tex. Inn. & gl. ad hoc dictum in c. primo, & ibi Io. And. de reg. iur. & in l. non potest, ff. de furt. idem Bar. in l. de his, ff. de transac. quod ꝑ verbum non potest negat necessitate præcisa & voluit idem in l. fi. ff. de fer. & in l. gallus prima columna. ff. de lib. & posthu. & in l. creditores prima colum. C. de pignor. Alexand. in l. 1. prima colu. ff. de iurisd. omn. iud. ergo tale pactum nihil
- 23 operatur, Septimo accedit quod ꝑ verba ritus diriguntur ad iudicem, quia iudex est qui interrogationem facit, vt demonstrat ritus hic, vnde partes non possunt pacisci super eo, quod iudicem respicit. Bal. in l. properandum. 5. col. C. de iud. & tollitur iurisdicctio iudicij, quando est facta præuentione: ergo partes paciscentes contrarium non possunt non habenti iurisdictionem conferre l. pacto priuatorum. C. de iurisd. omn. iud. & per ista dubitari potest quod præuentioni renunciari non potest, tamen possent prædicta breuibus tolli tenedo partem contrariam, quod inmo possit præuentioni renunciari, & ritus hic demonstrat dum dicit nisi sit finita causa præuentionis, quod ꝑ dictio nisi, vbi præcessit negatiua affirmat, ponit text. in l. extraneo, ff. de ventr. in poss. mit. & in l. tertia. ff. de constitutio. & ponit Ioan. And. in capit. dilecto extra de testat. sed quando est renunciatum præuentioni, causa dicitur finita, ergo potuit instrumentum præsentari, probatur hoc in text. d. l. postquã liti. C. de pact. & in l. si maior. C. comu. diui. &
- 26 dicitur finita præuentione ꝑ ex quo si pars prosequi illam vellet, obstaret sibi exceptio impediens litis ingressum, vt in cap. primo deli. contest. in 6. ita Bal. in nota. quæst. in l. si iudex. ad fin. ff. de his qui sunt sui vel alieni
- 27 iur. quod ꝑ non sit compromissum inter consanguineos vigore statuti^f si parti obstat exceptio impediens litis ingressum, quia illa exceptio finit litem, vt voluit idem Bald. in lege fina. C. de transa. & ibi sequitur Alexand. & in cons. 37. viso, & opportunè. extra. columna. secundo volum. idem dicit Bald. in auth. generaliter. 3. columna. C. de episcopis. & cleric. quod ille qui iurauit vsque ad finem litis persistere, si ille renunciat nõ dicitur per iurus, ꝑ quia renunciatio imponit finem liti. per d. l. postquã liti. idem dixit, in c. dudum. 5. colum. de electio, quod vbi adest renunciatio partis nota iudici, non requiritur alia sententia super lite, & ideo dicebat Bartol. in d. l. post quã liti. in fi. quod exceptio, quæ oritur ex renunciatione litis,

impedit litis ingressum, per text. ibi in verb. finitam, & in d. l. si maior. ibi stare finitis conuenit: si ergo præuentio dicitur finita, ergo sumus in casu affirmatiuo à ritu comprehenso, vt instrumentum præsentari possit: sed vltius cogitanti hæc opinio non erit vsquequaq; tuta ex verbis ipsius ritus dū dicit finita causa præuentio in ea cōtenta, vt in l. causas, vel lites, C. de transa. præuentio est processus, seu instantiā causæ l. cum lite. mora. ff. de iud. solut. Card. in Clem. 1. §. not. de procu. Sed causa dicitur ius principale in lite, seu instantia deductum, vt dicit Bart. in l. qui Romæ. §. calimachus. ff. de verb. obli. & alias different, inter lites, & causas, ponit Bar. in l. verbum litis. vbi est text. ff. de verb. significa. & in l. amplius non peti. ff. rem rat. hab. & doct. in d. l. causas, & in l. 3. C. fin. reg. si igitur est diuersa præuentio, à causa in præuentione contenta, ergo non sufficit fore renunciatum præuentioni. Item colligi hoc potest ex verbis ipsius ritus, dum dicitur qua finita, videbitur si est locus præuentiois, vel non, sed quando præuentioni est renunciatum non potest dignosci si est locus interrogationi, vel non, quia causa ipsius præuentionis non fuit finita, ergo non sufficit simpliciter præuentioni renunciari; & donec cognoscat iudex an sit finita causa præuentionis, non potest instrumentum liquidari, in vltimo peremptorio, quia per illa verba iudex debet adhibere causæ cognitionem, item tunc iudex procedit in causa præuentionis, pro interrogatione instrumenti quando cognouit, quod in causa præuentionis reus succubuit, sed

30 ¶ quando reus præuentioni renunciauit non dicitur succubuisse vt dicit Bar. in l. post legatum. 2. colu. ff. de his quib. vt indig. Bal. in l. alia. vlt. not. C. eod. tit. & est tex. in l. destitisse. ff. de iud. & ibi. Iac. & aliquid Socci. cōf. 20. 2. col. 3. uol. ergo non vendicat sibi locum permissio, seu exceptio à ritu concessa, quando simpliciter est peruentiois renunciatum. Secūdo dubium facit tex. in l. si ita scriptum. §. si sub conditione. ff. de leg. 2. vbi ¶ iuri de futuro renunciari non potest, & in l. qui superstitis. ff. de acquir. her. & in l. 1. §. decretalis. ff. de succes. edit. & in l. 1. C. de pact. Alexan. post Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres. ff. de verb. obli. sed si tempore instrumenti confecti lis non erat adhuc in rerum natura, ergo non potuit illi renunciari, & ideo dicit glos. in d. l. postquam liti. quod si in dicta l. renunciatio fuisset facta ante litem motam non obellet renunciari, quin agere non

32 posset, sequitur Bar. ibi, & communiter omnes, quia ¶ iudicium nō potest esse de futuris l. non quemadmodum, ff. de iud. & ideo non potest renunciari. Tertio præmissis adduci potest quod tradit Alexand. in d. leg. nemo potest. ff. de leg. 1. vbi dicit quod ¶ iuri prohibitio renunciari non potest le. 1. C. ne fid. doc. debet. cum simil. & quod tradit Bal. in l. 1. 3. oppos. C. de edic. diu. ADR. toll. quod vbi lex prohibet resultat exceptio impediens litis ingressum. sequitur Alexand. in lege vir bonus tertia. columna. ff. de iud. Vnde ex quo ritus prohibet interrogationem stante præuentione, & si illi fuit renunciatum non valuit, tanquam facta iuri de futuro, & iuri prohibitio

- hibituo non potuit renunciari, nec per renunciationem dicitur causa finita vt requirit ritus: ergo, & c. Item † renunciatio litis habet fieri coram iudice causæ, aliàs non valet, glo. est in capitulo quàmuis in verbo partibus de elect. in 6. & decif. rot. 309. si actor. in nouif. hic vero aliter, quia præuentionis renunciatio fit cum nulla lis adest ergo tale instrumentum nullatenus poterit præsentari: sed præmissis non obstantibus † credo primam partem de iure veriorè, & q̄ possit præuentioni renunciari probat expressè tex. in d. l. postq̄ liti. nec obstat q̄ aliud sit causa præuentionis, & aliud, præuentionis, quia licet vnū quâdoq; ponatur pro alio, & hoc sit disputare de apicibus iuris, quos ritus author omisit, tamen etiã comprehenditur sub ipsa præuentionis renunciatione ius in præuentione contentum. probat tex. in c. ex parte lo. 3. de verbor. sign. & est bona gl. in c. i. in §. i. in verbo litis. quã ibi summe cõmendat. Gemi. de proc. l. 6. ad statuta faciendã mentionem de lite. vt per doct. in d. l. causas, & d. l. postquã liti. secundo facit quia renunciatio præuentionis † dicitur finire causam in dicta præuentione contentam tex. est in d. l. postquã liti. vbi sic dicit Bart. renuncians liti motã intelligitur renunciare non solum instantiã, sed causã, & iuri principali, & ibi dicit Bar. quod ista exceptio impedit litis ingressum ex quo finitur causa, & ius prædi. ergo sumus in exceptione ritus, vt procedi possit sup præsentatione instrumenti, ex quo causa præuentionis fuit finita mediãte renunciatione, nec obstat q̄ iuri de futuro renunciari nõ potest, quia esset verũ vbi renũciatio nõ transit in pactũ, quia per pactũ † potest renunciari iuri de futuro, vt cõcludũt omnes in d. l. i. C. de pac. & ideo valet pactũ
- 37 † per quod renunciatur appellationi de futuro^h vt in l. i. §. si quis ante.
- 38 h ff. à quibus. non lic. & in l. fin. §. illud. C. de tempo. appella. & not. in l. tale pactum. §. qui prouocauit per glo. ibi. ff. de pact. item procederet regula, quando in renunciatione non esset appositum iuramentum, ut tenet Bald. in l. pactum. 8. q. C. de coll. & sequitur Alex. in l. si quis. §. quãsitum. i. colũ. ff. si quis cautio. sed in contractu est pactum, adest iuramentum, & istud pactũ finit causam præuentionis. ergo intrepide teneri potest, quod ubi præuentioni per pactum est renunciatum; possit procedi ad liquidationem præsentati instrumenti, Mar. Frec.

A D D I T I O N E S.

- a Illam leg. postquam liti limita quatuor modis vt ibi pl. Ias. post alius Abb. Paul. Fusc.
- b De hac exceptione loquitur aff. deci. 74. Abb. Paul. Fusc.
- c In simili And. in cap. 1. col. quid iur. si vass. 53. fallit in casu posito per Negusant. 5. par. 4. memb. nu. 27. Abb. Paul. Fusc.
- d Quod dictio nisi sit suspensiuã actus ponit Bar. in l. c. i. ff. de con. & demost. quem ad hoc refert Cara. in com. d. rit. 189. nu. 8. Abb. Paul. Fusc.
- e Hęc dictio sic præposita verbo potest, priuat potentia, & inducit præcisam necessitatem Mant. consi. 20. visis scripturis num. 36. primo volu. & consi. 145. nu. 1. fol.

vol. doct. in l. nemo potest, ff. de deleg. 1. Abb. Paul. Fusc.

- f De hac materia cōpromissi inter cōsanguineos. Reg. pram. odia l. iij. Marf. 6. part. 2. par. iud. 2. auct. per totum, vbi aliqua ponit doct. meus Petr. Fol. in addit. & nume. 26. ponit de clerico sed in contrarium habet ipsa dec. Capicij. numero 66. Abb. Paul. Fusc.
- g An autem per ipsam renunciacionem factam de lite, & causa, dicatur renunciatum instantiæ & omni iuri. post Mod. & præceptorem meum in d. l. postquam liti. uide Capi Deci. 156. num. 17. & quid si quis aliquo pacto renoucauit præuentioni parte ignorante, quæ antequam sciat, illum pœniter renoucaisse an possit Salyce. quòd in dist. leg. postquam liti. idem Capi. decif. 133. numero 4. Abb. Paul. Fusc. V. I. D.
- h Appellationi renunciatur duobus modis, tacite, & expresse, vt per venus. in cor. spe cu. 6. par. in materia app. nu. 341. fol. mi. 159. Abb. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E S E C V N D A .

S V M M A R I V M .

- i Præuentioni si est renunciatum post conclusum in causa an presentetur instrumentum .
- 2 Paria sunt esse conclusum in causa vel esse sententiatum .
- 3 Conclusio confessio, & sententia equiparantur .
- 4 Res efficitur liquida post conclusum in causa .
- 5 Conclusio facta in causa potest inducere notorium coram alio iudice .

- i Ecundo quæro quid si in causa præuentionis † est vsq; ad cōclusionem processum, & demum præuentioni est renunciatum, an possit ad interrogationē procedi, vel saltem reproduci processus præuentionis ad demonstrandū solutionem uel dicendo de non debito. ista. q. pro nunc determinari potest ex
- 2 his quæ tradit May. l. admonendi. 14. colum. ff. de iur. iur. quòd † paria sunt esse in causa conclusum vel esse sententiatum. allegat. Bartol. in leg. si mater. §. si eandem in fi. ff. de except. rei iudic. & sequitur Bal. in l. 1. 3. col. C. ne ex del. defunct. & in l. error. 4. col. C. de iur. & fact. ignor. Vnde si esset in causa sententiatum quòd instrumentum cassetur nō potest ad interrogationem procedi, probat ritus hic, ergo nec vbi esset in causa conclusum, cum illud quod fieri uel opponi non potest post sententiam, neque etiam opponi poterit vbi est in causa cōclusum, dixit no. Bal. in d. l. quam uis indubitate per tex. ibi. C. de adul. & in l. nec causas. C. de appel. & habetur in c. cum dilectus. extra de fid. instr. per Abb. in c. pastoralis extra de ex
- cept. ^a & idem dicit Bald. in d. leg. 1. versi. adhuc dubitatur ne ex delict.
- 3 defunc. quòd † cōclusio in causa, cōfessio, & sententia idem operentur. de quo ibi per eū, & aliquid per Cardin. in clem. 1. 1. 2. q. de cau. pos. & prop. cū tūc cesset strepitus iudiciarius, & nullæ sint partes iudicis, nisi in iudicādo vt dicit Innoc. in d. cap. pastoralis. 2. col. in gloss. in verb. iniquitas, præterea

- 4 terea quādo est in causa cōclusum † res est effecta liquida gl. est sing. in c. significauerūt in verb. liquere ext. de test. cog. doc. in c. ex insinuatione extra de appel. & in d. l. admonendi, & per Alex. in l. naturaliter. §. nihil cōe.
- b 18. col. ff. de acq. pos. b ergo poterit impediri interrogatio instrumēti, quia per renūciationem prauentionis, nō intelligitur illa exceptio, quæ notorie, & liquide patet, vt supra, & est bona gl. in l. 1. §. pen. ff. de re iud. & in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de nou. op. nunc. Vnde reus poterit opponere has exceptiones quæ notorie, & liquide cōstāt facta conclusionē in causa prauentionis, nec obstabit iuramētum, & prauentionis renūciatio, vt supra. tamē ad prædicta † est bene cōsiderādum si ista cōclusio inducat notoriū, coram alio iudice, & in alio iudicio, super quibus cogita, & sit etiam renūciatum omnibus actis, factis in causa prauentionis facta etiam cōcl. vel donec iudex se formet de ista notoria exc. & resultante ex actis facta conclusionē, retardetur interrogatio, vel detineatur, vel fideiussoribus liberetur, vnde bene cogita ad prædi. Mar. Frec.

ADDITIONES.

- a De conclus. plenē Venuf. in cor. Speeu. 6. par. 16. alle. fo. mi. 134. Fel. in c. cum dilectus de fid. instrum. & in c. fi. de constitutio. Abb. Paul. Fusc.
- b In ordinarijs tantum causis esse necessariam conclusionem, non autem in summarijs. Venuf. vbi supra, & per capi. decis. 1. numero 33. post Alex. consil. 84. 4. volu. Abb. Paul. Fusc.

QVÆSTIONE TERTIA.

SUMMARIVM.

- 1 Dispositio reg. nouel. prag. quando debitor prauenit creditorem.
- 2 Si in causa prauentionis non fuit datus fideiussor an processus sit nullus.
- 3 Statutum si post terminum non admittit accusantem, & ille accusat, & non obicitur de Statuto, an valeat accusatio.
- 4 Bannitus quod non audiatur, intelligitur si a parte repellitur.
- 5 Excommunicatus agit in iudicio tacente parte.
- 6 Fideiussor tunc debet præstari, quando a parte petitur.
- 7 Officialis tunc debet cogere partem ad compromissum quando ab altera petitur.
- 8 Preparatoria iudiciorum omisa non vitiant processum.
- 9 Moratoria Principis quando sortitur effectum.
- 10 Appellans debet cauere de expensis si petitur.
- 11 Lex præcise loquens intelligitur si pars petat.
- 12 Prag. de qua loquimur est in fauore publico fundata.
- 13 Procemium l. totam legem declarat.

- 14 *Malitijs hominum obuiari reip. interest.*
 15 *Respicens fauorem publicum non regulatur a facto partis.*
 16 *Limitatio ad dicta Pauli de Cast. in l. peto. §. si. deleg. 2.*
 17 *Lex si abstrahat potentiam arguit impossibilitatem.*
 18 *Dictio non si precedat verbum potest, negat præcise.*
 19 *Qualitas requisita debet ab initio constare.*
 20 *Geminatio verborum aliquid operatur.*
 21 *Oppositum in opposito idem operatur quòd propositum in proposito.*
 22 *Lex debet rebus, & non verbis apponi.*
 23 *Fideiussio præstanda de qua in hac q. respicit curiam.*
 24 *Statutum debet adimpleri cum sua qualitate, etiam in minimis, nu. 25.*
 26 *Obligatio de pœna inest præuentioni.*
 27 *Effectu habito non curatur de modo.*
 28 *Fideiussio potest peti præstari vsque ad litis contestationem.*

1 **E**tio quæro, mandat ꝑ regia nouella pragmatica, quòd præueniens debitor creditorem suum super cassationem instrummenti, teneatur fideiussorem dare ad certam pœnam, quid si ꝑ creditor fuit passus in causa præuentionis procedi fideiussore nõ præstito, an processus & acta sint nulla, ita q̄ si præsentato instrumẽto obiiciatur de præuentione, possit opponi, q̄ fuit nulliter in ea processum fideiussore nõ præstito iuxta formam ipsius nouelle pragmaticæ ^a Bal. in l. nõ dubiũ, col. fi. C. deleg. cõcludit ad hæc q̄ si nihil est oppositũ, vel obiectum ab initio tenet processus, ex quo nõ potest dici temerarie processum, vt nõ. in l. 2. ff. si quis in ius uoc. nõ ier. idem uoluit

2 Bar. in l. absentem, ff. de pœ. q̄ si statutũ post ꝑ certum terminum accusatio rem nõ admittit, & ipsum nõ audiri disponit, si tamẽ fuit auditus, & nihil obiectum ei tenet processus, pro quo uidetur tex. l. 1. §. accusationem, ff. ad turp. & ponit idẽ Bart. in l. cum l. ff. de fideiuf. idem Bal. in l. 1. C. de pa.

3 pot. q̄ statutum ꝑ prohibens bñitum nõ audiri intelligitur si fuerit a parte repulsus, q̄ dictum sequitur Ang. in l. ven. C. de vsuc. peremp. ad hoc

4 est bonus tex. in c. pia in verb. sed si post, de sent. excom. in 6. q̄ licet ꝑ excommunicatus nõ possit agere in iudicio, si nõ fuit repulsus tenet iudiciũ

5 tex. ibi, & prædictis accedit q̄ uoluit Bal. in l. qui crimẽ 2. col. vers. 7. quæro, C. qui accus. nõ pos. q̄ si ꝑ dicit statutum quem nõ audiri nisi fideiussione præstita, intelligitur si fuerit a parte petita, q̄ dictum sequitur Alex.

6 cõsi. 205. col. pen. 2. vol. ^b idem Ant. de Butr. in c. uenerabilis extra de iud. q̄ si statutum disponit q̄ infra m̄sem teneatur expedire causam intelligitur si fuerit a parte petitum per gloss. quam dicit sing. ibi Abb. in cap. si. de rescr. & ideo consuluit Barbar. consil. 53. 6. col. 4. vol. q̄ si statutum mandat, vt officialis ꝑ cogat partes ad compromissum, intelligitur vbi fuit petum, idem Bal. in auc. generaliter, in fi. colum. C. de epis. & cleric. quòd

- 8 † preparatoria iudiciorum circa dationem fideiussionis, si omittuntur non viciant processum, idem dixit in auc. contra rogatus. C. ad Treb. & in l. prolatam, C. de sen. & in l. pen. in fi. C. in quibus caus. in integ. restit. non est neces. & l. vniuersa iuncta gloss. C. de precib. imperat. offer. quòd
- 9 licet † principis moratoria non sortiatur effectum nisi præstita fideiuf-
c sione de soluendo in tempore ^c intelligitur vbi fuit petita, & per Alexan.
- 10 consil. 95. quarto vol. quòd si appellans non debet audiri † nisi præstita cautione de expensis in casu succumbentiæ, aliàs processus sit nullus, intelligitur si cautio fuit petita, idem Alexan. consil. 96. visis narratis eodem volu. & in l. prima, §. post operis, ff. de noui operi. nunci. & in l. prima, §. sublata, ff. ad Treb. & ad hanc qu. adduci possent opportune scripta per doctores in l. filie licet per illum textum, C. de collatione, & in l. Iulianus, §. offerri, ff. de actio. emptio. & quod no. Bal. in l. edita col. pen. C. de eden. & in l. postquam liti C. de pact. & in l. cum mulier, ff. sol. mar. & in leg. 1. 3. col. C. ne lic. 3. prouo. & in l. si traditio 4. q. C. de actio. empt. & quod voluit Io. in c. cupientes, §. si vero de elect. in sexto & Gem. in c. statutum in primo de rescrip. eodem libro, & ad prædicta ponit regulam Mayn. in
- 11 d. l. admonendi 9. col. ff. de iureiur. quòd † lex præcise loquens habet regulam, secus si pars petierit idem dixit in d. l. vniuersa & d. l. filia licet, & in l. certi conditio. §. quoniam colum. penult. ff. si cert. pet. ad quod Alberi. Brun. de form. & solen. fol. 32. & fol. 40. & per affl. in constit. Iustitia rij, & ad istam partem multi concurrunt, sed pro parte contraria quòd etiam fideiussione non præstita quia petita non fuit, reddatur processus ipso iure nullus, apertius probari videtur per dispositionem dictæ nouellæ
- d pragmaticæ ^d ipsam rectius intuèti, & primo dispositio † dictæ pragmatice fundata est sub favore publico, vt patet ibi malitijs litigantiu, qui præ-
- 12 uentiones indebitas faciunt, occurrere volètes. Verba † proemij totam legem declarat, vt dicit Vlpi. in l. 1. §. regula, ff. de iur. & fact. igno. & in leg. si. ff. de hæred. instit. & in l. 1. in fin. de orig. iur. & dicit Barto. in l. cum hi, ff. de transact. quòd proemium habetur loco finalis causæ per gloss. sing. in l. prima ff. de iud. & multa cumulat Illustris doctor Barb. cõf. 64. scribitur exodi, quarto volum. sed si dum in præuentione proceditur, fideiussoria cautio non præstaretur non diceretur occurri malitijs litigantium, nec esset satisfactum menti legis, vel statuti, licet non fuerit a parte petitu
- 14 quia reip. interest † hominum malitijs obuiari l. 1. §. si conueniat, ff. de pos. si. & l. obuenire, ff. de pact. dotal. & leg. si vnus. §. illud, ff. de pact. l. si. ff. de prætor. stipul. & ibi per Bar. & in l. in fundo, ff. de rei vend. ^c Vnde illud
- 15 † quod respicit interesse publicum non regulatur a facto partis, tacito, vel expresse, vt in superioribus fuit dictum, & ideo dicit gloss. in c. statutum de rescri. in sexto quòd quando causa statuti non respicit fauorem litigantium, sed publicum, etiam parte non præsentem, si non adimpletur, redditur processus nullus, & hoc dictum clarius sequitur ibi Gem. & Alexand.

xand. confi. 95. visis narratis prima col. quarto volum. attenda ergo ratio-
 ne statui, que respicit publicum fauorem, non curamus si fuerit petatum,
 16 vel non, & ita limitatur † doctrina Paul. de Castr. quam omnes sequun-
 tur in l. peto. §. fin. ff. deleg. 2. secundo adduci potest quod voluit gloss. in
 17 c. beneficium de reg. iur. in sexto quod ubi abstrahitur † a lege potentia,
 a persona, & actu, redditur actus de iure impossibilis, & istud dictum
 plenius reassumit Barbat. doctor facundus consil. 52. quarta col. secundo
 vol. & consil. 16. quarta col. tertio vol. sed pragmatica dicit hoc idem: er-
 go non attendimus partis exceptionem, probat ibi in verb. vt nullus præ-
 ueniendo creditorem suum conuenire possit coram quocunque iudice
 nisi præstita fideiussione, & hoc dictum tenet Bar. in l. gallus, ff. de lib. &
 18 posthu. quod ubi † verbum potest præcedit dictio non redditur actus de
 iure impossibilis, quod dictum etiam sequitur Brix. in c. quoniam contra
 in verbo dilationes, extra de proba. quia dicitur qualitas in fundamento
 19 iurisdictionis † de qua debet ab initio constare, secundum Barb. confi. 56.
 3. col. 3. volum. & confi. 17. 4. col. 2. volum. Alex. confi. 1. incip. pondera-
 tis nume. 17. ubi omnino 5. volu. tertio accedit q̄ per illa verba videtur
 persona actoris inhabilitata ad præueniendum, vnde processus redditur
 ipso iure nullus, vt dicit Io. de Imol. in l. 1. s. sublata, ff. ad Treb. & sequi-
 tur ibi May. & Alex. confi. 37. viso, & opportune, secunda col. secundo vol.
 Franc. de Aret. consil. 85. inci. considerata, & sunt apposita verba etiam
 20 geminata ibi nullus, & in verb. nisi prius † quæ debent aliquid operari^f
 f vt dicit May. in proposita qu. in d. s. sublata tertia colum. & seq. quarto
 21 arguitur idem † operatur oppositum in opposito, quod propositum in
 proposito, & in l. si ex toto, ff. deleg. primo, & in l. sicut proponis, C. de
 nup. & l. si. §. pen. del. tertio, sed quando actor probat intentionem suam
 in causa præuentionis obtinet liberationem aduersus debitum instrumē-
 ti, sed si frustratorie creditorem vexauit debet soluere pœnam, vt in ritu,
 & prag. continetur, & si non esset cum fideiussore obligatus illam solue-
 re, ad illam non posset astringi, quia non obligatus, & hoc esset multum
 22 inconueniens, cum autoritas † legis verbis magis, quàm effectui deserui-
 ret, vt dicit gl. in c. bonæ extra de postu. præl. debet ex delicto, & calumnia
 suam pœnam habere, vt dicitur in leg. siue hæreditaria, ff. de neg. gest. &
 & in l. ita demum, ff. de arbit. & in l. relocatorum, §. si. cum l. seq. ff. de in-
 23 terd. præterea † ista datio fideiussoris non respicit principaliter partem
 conuentam, sed ipsam curiam, coram qua fit ipsa præuentionio, vt dicitur
 hic; quid igitur curamus de parte, si forte negligat publicato processu ha-
 bere alium obligatum, qui præsentet ipsum debitorem vt detineri pos-
 sit, ex quo fideiussoris datio duo continet, probaturum principalem debi-
 torem in præuentione contenta, sub certa pœna & sub consimili pœna se
 præsentare coram iudice facta publicatione vt detineri possit tam respec-
 tu pœnæ forte incursum, quam respectu ipsius creditoris pro suo credito,

- licet hoc pro malitia expressius non contineat, dat statutum beneficium;
- 24 vt facta præuentione non fiat interrogatio, † debet cum sua qualitate ad impleri ab exordio, licet actui in sit qualitas ab ipso statuto requisita, vt dicit Alexand. consi. 309. viso puncto. 2. volum. & consi. 355. eodem. vol.
- 25 & statutum cum sua qualitate † debet etiam in minimis obseruari, vt supra dictum fuit, & sequitur decius. consi. 356. 222. 261. 2. volum. & eo ipso q̄ præueniendo fideiussorē non offert, cum effectu dicitur esse in do lo, vt concludit dom. Barb. consi. 6. 1. volum. consi. 524. colum. 4. vol. consi. 14. 2. col. 2. vol. Vnde potest ex prædictis, hæc pars vt verior teneri in pū cto iuris, tamen Iudex, ex coram eo deductis, poterit dignoscere malitiã, & calumniam præuenientis, & licet fideiussor datus non sit, poterit com
- 26 pellere actorem ad pœnam, † quia præuentioni inest ipsa obligatio, vt tra dit Bal. in l. qui crimen. prima col. C. qui accus. nõ poss. quãmuis respectu pœnæ quæ applicatur fisco vertetur interesse publicum, non valeret pro cessus cautione non præstita, & habito probationis effectu † non esset cu
- 27 randum de modo, præsertim, quod vsque ad terminos litis contestan
- 28 dæ † posset hæc cautio peti, vt dicit Bal. in d. l. qui crimen. 3. col. aliàs in telligeretur remissa, vt inquit Areti. consi. 137. 2. colum. & vltra proceden do intelligitur mutuo consensu neglecta, l. quotiens. C. de priuil. fis. li. 10. si tamen illa petita fuisset per iudicem vltra processum, non esset dubitan dum quin acta sint ipso iure nulla, vt concludunt doctores in præallega tis locis. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a De hac q. vide pl. per Mod. Cauens. dict. reg. prag. nu. 4. allegat Paul. de Cast. in l. pe to §. fratres. ff. del. 2. & per eosdem in ritu 168 & 109. in comm. & ibidẽ p Mo. Ebo ilan. vide omnino per Berar. Pand. in dict. suo tr. 4. part. 19. declar. numero 118. ubi refert opiniones pro utraque parte ubi ipse distinguit satis insipide. Abb. Paul. Fusc.
- b Paul. de Cast. in l. vniuersa nu. 6. vbi las. C. de prec. imperat. offer. & bonum consil. Aret. 136. incip. clarif. dom. Abb. Paul. Fusc.
- c Affl. decr. 5. & Gram. decif. 12. nu. 3. Abb. Pau. Fusc.
- d Omnino Marfil. in l. vnius facinoris, §. cogniturum, nu. 4. vsque ad nume. 23. ff. de quæst. vbi bene hæc & alia discurret. Abb. Paul. Fusc.
- e Ad declarationem huius Regulæ Man. consilio 70. numero 17. 1. volum. Abb. Paul. Fusc.
- f De geminationis effectu doct. in leg. balista, ff. ad Trebell. affli. const. consuet. nu. mero 17. Corset. in tract. de verb. Gemi. dixi in meo repertorio in litera q. nu. mero Abb. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E Q V A R T A.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideiussor de quo in præcedenti. quæst. in quo foro est præstandus creditoris vel debitoris.

- 2 Ignorantia non excusat, quando quis precise tenetur se informare.
- 3 Qualitas requisita à statuto debet ab initio iustificari.
- 4 Fideiussor pro securitate euictionis debet dari in loco contractus.

Varto quæro actore præueniente petit reus cauere secundum formam regie pragmatice actor replicat remittendum se ad forum domicilij ⁊ ex quo in foro iudicij inuenire non potuit fideiussorē, obijcitur in contrariū: an fiat petita remissio pro fideiussore præstado: lac. de taur. in l. de die. §. tutor. & in leg. si fideiussor. §. si necessaria. ff. qui satisd. cog. per text. ibi concludit cautionem esse præstandam in loco iudicij, & non fore remittendum ad locum domicilij, quando nõ præstatur cautio de necessitate iuris ex quo ad illã scit se teneri, & obligatum esse, & hoc tenent doct. ibi. & dicit affl. deci. 137. sic fuisse determinatum in sac. cons. in debitore præueniente, vt teneatur præstare fideiussorē in loco iudicij, licet ante citationem præuentio nis possit impetrari commissio ad locum domicilij pro illa capiēda. ⁊ præ dictis accedit quod in simili tradit Curt. cõs. 59. q. ⁊ quãdo quis tenetur se informare, & intēdit agendo aliquid consequi, etiam si esset minor, etiam si in ius alterius successisset, nõ excusatur si nõ adimplet id, de quo disponit, & ibi adducit cotas, & bene faciunt nor. per gl. & doct. in l. cum filius. §. in hac. ff. de verb. obliga. & in c. ne innitaris, extra de constitu. & quod dicit Barb. cõs. 1. §. 6. col. 1. vol. q. ⁊ qualitas à statuto requisita debet ab initio iustificari, & in cõs. 3. §. 2. col. & cons. 53. 2. col. 4. vol. & ideo ex quo actor sciebat se teneri cauere cū fideiuss. præueniens non excusatur petens remissionem ad forum domicilij, cum ignarus debeat se informare, & illam præuidere, & ex quo coram iudice præuentionis præstanda erat, debet tenere illam paratam in ipso loco iudicij, & per ea, quæ dicit Iacob. post Ang. ibi d. §. si necessaria, quod ⁊ ille qui promissit dare fideiussorē pro securitate euictionis, tenetur dare illum in loco contractus arguendo nunc de lege ad pactum vt in superioribus late est dictum b igitur est imputandum ipsi actori, qui se nimium arctauit ut in l. 2. §. si quis tamen ff. si quis cautio. Marin. Frec. V. I. D. & Patr. Neap.

A D D I T I O N E S.

- a Quod nimis stricte procedit dispositio dictæ pragmatice pro pena cur. applicanda, quia de iure communi non inuenienti fideiussorem statuitur saltem sive iuratoria cautioni l. in l. 1. ff. qui satisd. cog. & in auth. generaliter. C. de ep. & cler. & vbiq. doctor. vt in forensi exemplificat. Arnon. Solil. 77. incip. trita. Abb. Paul. Fusc.
- b Quia agendo coram iudice præuentionis dicitur contrahere. l. 3. §. idem. ff. de pec. er go & c. Abb. Paul. Fusc.

QVÆSTIONE QVINTA.

S V M M A R I V M.

- 1 Possidens immobilia an teneatur dare fideiussorem, & numero sexto.
- 2 Fideiussor debet dari, vbi quis tenetur idonee cauere
- 3 Emptor mota lite super re vendita non tenetur precium soluere.
- 4 Habetur pro expresso quando si princeps interrogatus idem statuisset.
- 5 Præsumitur magis pro diuite, quàm pro paupere.
- 7 Argui potest de præsentis statu ad futurum.
- 8 Euentus, bonus, & malus debet considerari.

- 1 Vinto quæro an † idoneus facultatibus teneatur præstare fideiussorem secundum formam Reg. pragm. vel sufficiat sua obligatio, cum hypotheca bonorum, Bart. in l. quicumque se cūda col. C. de fund. patrimo. li. 11. cōcludit ipsum nō teneri dare fideiussorē, si notoriē est idoneus facultatibus^a sed sufficiet sua cautio cū hypotheca bonorū. & Bartol. ibi sequitur Paul. de Cast. in l. diuortio. §. scilicet interdictum. ff. solu. matr. Imol. in l. prætorix. l. vlt. ff. de prætor. stip. qui dixit, † quod vbi quis tenetur idoneum cauere, quo casu tenetur dare fideiussorē, vt dicit gl. in l. si mandato Ticij. ff. mād. si tamē est idoneus facultatibus nō tenetur per. l. si quis stipulatus stichū & l. si quis stipulatus. §. si. ff. de verb. oblig. & est bonus tex. in auth. si cui relictū. C. de indic. uid. toll. vers. si persona est idonea, est eadē cautio. alioquin, & fideiussores exigentur, & ita etiam tenet rom. consil. 67. in cap. viso them. & idem dicit afflic. decis. 171. quod † licet, vbi mouetur quæstio emptori super re vendita, nō teneatur precium soluere, nisi cautione fideiussionis præstita, per tex. in l. habitationum. §. fin. ff. de peric. & com. re uend. tamen vbi principalis est idoneus non tenetur alium fideiussorē præstare, per not. per Bal. in l. cum clericus. C. de epif. & cleri. & ista pars potest fundari ex cōiecturata mente statuti, quod considerauit sæpe debitores præuenientes fore pauperes, & fallitos, qui ideo præueniunt ne instrumentum contra ipsos præsentari possit, & ex quo cessat verisimilitudo in diuite, vt velit duplici onere se grauare, cessat prouisio statuti, etiam frustratoria cautione grauandi argum. l. non agendum. §. Sabinus. ff. de proc. & ista ratio debet haberi pro expressa † & si de hoc fuisset princeps conditor interrogatus, idem statuisset, quod habendum est pro expresso, vt dicit gl. sing. in lege tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & prosequitur dominus Barbat. consilio 28. prima columna. & consil. 30. & consil. 36. quarta colum. & consil. 56. 2. col. 2. volum. & exequutio parti, & fisco est cautū pro pœna, & debito cessat ratio legis arg. c. cū celsante

sante extra de appel. & à ratione cessate arguit idē dominus Barb. cōst. 41.
 4. vol. magis enim leges † pro diuite, quàm pro paupere presūmūt. ^b vt di
 cit Specu. in titulo de instrumen. editio, vers. quid si hæres, & Iaco. in lege
 non est necessē. ff. de probation. Sed contrariam partem, quod etiam di
 ues agens teneatur cauere cum fideiussore tenuit Alexand. in leg. diuortio.
 §. interdū. ff. sol. matr. & ibidem Aret. & tenet arguēdo ad partes idē Alex.
 in lege prima ff. qui satisd. cog. qui presentem quæst. latius prosequitur,
 & Iacob. in lege si debitori. ff. de iudic. & ad dicta per eum ibi bene fa
 ciunt, quod etiam diues confessus † tenetur dare fideiussorē, vt gaudeat di
 latione legali, & in lege vt vniuersa. C. de precibus imperat offer. vbi Bal.
 quia licet tempore litis præueniens sit soluendo, potest tamen effici non
 soluendo tpe expeditionis causæ, quod in dispositione legis est bene no
 randum, licet sit secus in dispositione hominis, vt inquit Aret. in d. §. inter
 dum per legem inter stipulantem. §. sacramentū. ff. de verborū obligatio
 ne, & cum regia pragma. se referat ad tempus expeditionis processus post
 publicationem, illud tempus attenditur, & non presens, vt in lege in deli
 ctis. §. si extraneus. C. de noxal. & in lege ex facto cū ibi not. ff. de vulg. &
 pupil. & not. Bald. in leg. si ex facto. ff. ad treb. & istam etiam partē tenet
 Iacob. in lege prima. ff. qui satisd. cog. & ibi respondet legibus, & iuribus
 in contrariū facientibus. tamen ego non recedo ab opinione Mayn. in d.
 lege prima secunda columna, & illam etiam sequitur Alex. sibi contrarius
 consil. 179. viso, & opportune. sexta colum. secundo vol. quod quan
 do principalis est idoneus facultatibus non teneatur aliā fideiussionis cau
 tionem præstare, nec hoc censetur pro forma introductum, attenda finali
 ratione, ^c & mente ipsius nouellæ pragmatice, ex quo potest etiam omitti
 7 à parte, vt supra dictum est, & † considerato præsentī statu arguendum
 est de futuro, vt inquit Iacob. in dicta lege non est necessē, & si arguatur
 8 de futuro euentu malo, † ita debet esse in consideratione bonus, sicut
 malus, cum homines sæpe plus sperēt in bonis, quàm habeant in præsen
 ti, famosum dictū Iustiniani in §. in fraudem. Institution. quibus ex caus.
 manum, non licet. Mar. Frec.

A D D I T I O N E S.

- ^a Supra. 7. per. 6. q. nu. 7. & Negus. de pignor. §. parte. r. menb. nu. 3. gl. in l. de cretatio
 nibus C. de epis. & cleri. Abb. Paul. Fusc.
^b Quod pauperi detrahitur à lege de fide. per deci. omnino cōf. 163. nu. 4. 1. vol. & ex
 quo est pauper presūmitur vilis persona. Saphi. de grat. experet. numc. 60. Abb.
 Paul. Fusc.
^c Quod imo sit de forma dicunt Mod. ebolit in rit. 189. nu. 7. Abb. Paul. Fusc.

QVAESTIONE SEXTA.

S V M M A R I V M.

- 1 Debitor praeniciens creditorem an admittatur sub iuratoria cautione si non potuit inuenire fideiussorem.
- 2 Iuratori se non inuenire fideiussorem creditur.
- 3 In his quae sunt praedicti statur iuramento partis.
- 4 Iuratoria cautio quando non habeat locum.
- 5 Opinio Alex. in hac q.
- 6 Statutum debet intelligi secundum ius commune.
- 7 Actor debet venire instructus ad iudicium.

- 1 Extro quæro, an actor ꝑ qui praenicit admittatur si nõ potuit fideiussorẽ inuenire cũ sua iuratoria cautione, quilibet dicere, q; sic per not. ꝑ gl. in l. 1. in verb. datis fideiussoribus, qui fauld. cog. vbi statur iuratoriæ cautioni, qñ fideiussor nõ potuit inueniri, ratione paupertatis, uel qa exterus, & ꝑ de ista impotetia statur iuramẽto partis vt dicũt doct. ibi et Bal. in l. generaliter. 2. col. C. de ep. l. & cler. & addit Iacob. in d. l. 1. col. 2. quod non tenetur præcise iurare se non posse dare fideiussorem secundũ Cy. ibi, quia subiret periurium anceps, sed sufficit ipsum iurare faciliter fideiussorẽ dare nõ posse per l. si fideiussor, §. si necessaria eodem tit. licet aliud dicat praticari, ponit aliquid Soc. consil. 131. in praesenti consult. vers. primo probatur, primo
- 3 vol. item praestatio istius fideiussionis est leuis praedicti, & in his ꝑ quae sunt leuis praedicti statur iuramento partis, vt dicit Iacob. in l. sciendum secunda col. eodem tit. Sed de iure contrarium posset censi verius, quod agens si non potest dare fideiussorem, non admittatur ad agendum, sub sua iuratoria cautione, ꝑ tex. in d. §. si necessaria quẽ Pau. de Cast. dicit ibi
- 4 fore notabilem ex quo nunquam habet ꝑ locum iuratoria cautio, quando quis se astringit ad praestandum fideiussorem per text. ibi in verb. sin autem, quia sibi ipsi necessitatem imposuit, sed actor praeniciens se astringit ad fideiussorem, cum sit in sua facultate nolle agere, & praeniciens dicitur quasi contrahere cum creditore ad hoc, vt in l. 3. §. idem scribit merito non admittitur, tamen Alex. consil. 57. incip. redemptionis nostri 3. col. vol. expresse dicit, quod ubi debet praestari cautio fideiussoris ex necessitate statuti sufficit ꝑ iuratoria cautio, cum obligatione bonorum, quando fideiussor reperiri non potest allegat lo. de Imo. in l. cum non facile, ff. si cui plussquam per l. falc. quia ꝑ debet intelligi statutum secundum ius commune, vt in c. cum dilectus de consuer. & non debet inducere obligationem ad impossibile, vt in l. impossibile, ff. de regulis iuris licet non al leg. Paul. de Castr. in d. §. si necessaria & licet loquatur Alex. in forense, hoc

hoc idē firmavit dominus Iacob. in auc. si cui relicū, C. de indict. uiduit. toll. in fin. dummodo impossibilitas non causetur ex improbatis moribus vt firmat idem Iacob. in leg. cenfille, §. sed si dubitetur 2. col. de iud. & idē tenuit Alex. in d. l. cū non facile. sed de prædictis est dubitandum, vel sūt
 7 vere intelligenda in forense tantum, & pro nunc ita teneo, quia factor debet uenire formiter instructus, vt in leg. si quis inficiatus. ff. deposit. quia lex tibi suum non tuum denegat auxilium uulgatis iuribus. Mar. Freccia.

QVÆSTIONE SEPTIMA.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum an possit presentari si pendet q. nullitatis.
- 2 Exceptio nullitatis opposita non impedit executionem instrumenti, & quid si est euidentis nu. 10.
- 3 Opinio Bal. in hac q.
- 4 Florentia quid obseruatur in materia nullitatis oppositæ.
- 5 Sperans libertatem dicitur in quasi possessione libertatis.
- 6 Instrumentum esse liquidum debet ab initio constare.
- 7 Nullitas opposita vel requirit altiore indaginem, vel est clara, nu. 8.
- 9 Exceptio non opponitur contra tres sententias conformiter latis.
- 11 Nullitas euidentis non dicitur exclusa a statuto, & quid si non offeratur in promptu, nume. 12.
- 13 Executioni quando supersedeatur si tractatur de remedio inretractabili, & numero 14.
- 15 Opinio do. Antonij Freccia.
- 16 Inferior non potest cognoscere de sententia lata a legato papæ.
- 17 Lauda arbitrorum ex statuto non debent retardari exequi.
- 18 Author contra opinionem patris.
- 19 Inferior tenetur exequi pronunciatum a superiore.
- 20 Statutum debet interpretari secundum dispositionem iuris.
- 21 Statutum vnum interpretatur secundum aliud.
- 22 Nullitas in promptu dicitur inclusa in statuto.
- 23 Lex generaliter lata non debet trahi ad iniuriam alicuius.
- 24 Spectari debet non quod fit, sed quod fieri debet.
- 25 Consuetudo localis non extenditur extra locum.
- 26 Reus in exceptione potest excipere de eo quod dixerat in actione.
- 27 Sententia potest liquidari per acta, & dicitur liquida.
- 28 Liquidum, & apparere liquidum paria sunt.
- 29 Scriptura potest per aliam declarari.
- 30 Probatio facta conclusionem facit rem liquidam, & dicitur verior, nu. 33.

- 31 Sententia dicitur res liquida.
 32 Acta cause inducunt notorium.
 34 Compromissum non fit post publicatum in causa.
 35 Ante conclusionem possunt produci scripturae.
 36 Confessio licet possit impugnari dicitur notoria.
 37 Liquidatio requiritur ante executionem.
 38 Probatio an sit facta vel non respicit iudicem.
 39 Lex quod non dicit, nec nos dicere debemus.
 40 Statutum tantum disponit quantum loquitur.
 41 Pronunciatio iudicis quando requiratur.
 42 Pronuntiationi si est renunciatum non dicitur renunciatum probationibus.
 43 Iudex non dicitur exclusus, si est exclusa pars, & nu. 44.
 45 Iudex quando impartiat officium suum nemine petente.
 46 Conclusio auctoris in hac q.

- 1 **S**EPTIMO quæro an si corā iudice ꝑ ꝑēdet quæstio nullitatis in
 strumēti, possit instrumētū præsentari secundū formā ritus
 uel debeat superferri, & expectari exitus ꝑnūciationis faciē
 dæ per iudicē super causa nullitatis principaliter aditæ. In-
 noc. in c. cū iniur. de offi. deleg. 1. col. videtur affirmare, qđ
 exceptio nullitatis principaliter intētatę nō impedit executionē, ex quo
 nulla lege cauetur, vnde ex ista exceptione dicit nō impediri executionē
 snā, & hoc dictū tenet Bar. in l. si expressum. §. de app. & do. Ant. de But.
 in c. dilecti extra de appell. & offa decif. 23. Speculat. in tit. de lib. cōcep. §.
 nunc videndum vers. sed pone. hanc opin. sequuntur doct. & maxime mo-
 dernī in l. 4. §. condemnatum, ff. de re iud. Moti. per tex. in l. si. C. de ord.
 cogni. quem allegat. Innoc. in d. cap. cum iniur. & sequitur Bal. in l. 1. C. ne
 lic. tertio prou. & ideo dicebat Ang. in d. §. condemnatum, qđ si coram epi-
 2 scopo ꝑ ꝑetatur principaliter rescindi contractus; tanquam vsurarius, nō
 impeditur creditor coram iudice laico consequi executionem instrumen-
 3 ti^a vt dicit Ang. ibi, sequuntur Alexand. & mod. quibus adde idem tene-
 re Rom. conf. 76 in causa nobilis: Aret. conf. 7. §. diligenter & mature sex-
 ta col. plenius Alex. confil. 83. interrogatus. tertia col. quinto vol. Anchar.
 3 confil. 234. casus talis, sed contra iam partem tenuit Bal. ꝑ in auc. quæ sup-
 plicatio. C. de precib. imper. offer. declarando dictū Inn. in d. c. cum iniur.
 qui dixit quōd cū intentata petitione nullitatis, idubium sit iudici, nō de-
 bet esse iudex velox ad exequendum, licet si iudex exequatur non reuoca-
 retur exequutum, per viam attentati, sed expectabitur finis nullitatis intēta-
 tæ, ita debet intelligi dictum Innoc. in dict. ca. cum iniur. aliàs videretur
 Innoc. falsum dicere, & clarius dixit Paul. Castren. in d. auc. secunda colū-
 4 na per dictum Bald. ibi, vbi inquit ipse seruari Florentiæ ꝑ dato libello
 nullitatis per iudicem inhiberi ne ꝑcedatur ad executionem per legē
 qui

qui prior, ff. de iud. & istam opinionem in indiuiduo tenet, & sequitur Soggi. consil. 78. licet pendeat tertio volumine. per totum, & etiam adducit not. per Bartol. & doctor in leg. tertia. §. si seruus, ff. de acquir. possess. quod porrecta suppositione nullitatis ante petitam executionem, debitor videtur constitutus in quadam libertate vt non videatur soluere arg. in lege cum vero post principiu. ff. de fideicom. libertat. ubi ille † qui sperat libertatem, est in quasi possessione libertatis, & allegat not. per Aret. preceptorem suum in leg. qui a latronibus, in principio. ff. de testa. & dicta per Socin. ibi plenius prosequuntur moderni in d. §. si seruus cum concord. ibi allegatis, & Alexand. consil. 77. visis dubitationibus tertio volumin. & licet prima opinio sit magis communis quam sequitur Alexandr. in dicto 6. condemnatum, & dicto consilio. 83. tamen cum ista opinione est hic ritus apertus, qui dixit quod vbi est facta praeventio per debitorem, non potest super liquidatione instrumenti per creditorem procedi, quia tollitur iurisdictio iudici coram quo praesentatur instrumentum, ex verbis ritus vt dixi supra: & dum dicit ritus instrumentum publicum, & liquidum posse praesentari † intelligitur vbi ab initio constat esse instrumentum publicum & liquidum, vt dicit Alex. consilio 53. tertia colum. quarto volum. decius. consil. 8. post 2. volum. sed per principalem petitionem nullitatis hoc instrumentum patitur q. sui ipsius, ergo non potest censerī publicum, & liquidum, ex quo pars tergiueratur contra instrumentum. vt in l. marcellus. ff. de offic. praesid. & quia porrexit libellum super nullitate principaliter actori fauendum est, vt in regula iuris, sed quia non debet reus modo conuentus, & actor esse melioris conditionis agendo, quam excipiendo, reiecta autho. ritus, vt intelligas quando forte esset in instrumento praeventioni renuntiatum, ex dictis doctorum potest sumi conclusio, quod aut ista nullitas, quae † principaliter intentatur requirit altiore indaginem, & pro illa nullitate non offertur probatio in promptu, & tunc non retardatur interrogatio super tenore instrumenti, aut vero † nullitas est detecta, & clara, & tunc retardatur effectus interrogationis. ritus est hic clarus, & firmiter Anto. de cau. in tract. de exequut. instr. q. 52. & bened. de Garz. in tract. de instrument. quarantig. in fin. oper. Roman. consil. 51. attentis his Alex. consil. 61. vt supra 3. libr. consil. 94. & si vt puto 2. column. 4. volum. consil. 105. 5. volum. consil. 95. 2. vol. consil. 181. 2. colum. 7. volum. & ideo dicunt doct. in d. §. condemnatum quod † licet quando sunt latae tres sententiae conformes nulla possit opponi exceptio ad impediendam executionem per clem. proc. de iud. b si tamen nullitas † quae allegatur est euidentis retardatur executio vt dicit Baldus ibi & post eum doct. & in l. 1. C. ne lic. 3. pron. sequitur dom. Bar. in d. clem. & consil. 21. 3. li. quia nunquam dicitur excludi a lege, vel a statuto † nullitas quae est euidentis, vt dicit Bald. in d. l. 1. & in rubr. de probat. 2. col. & sequitur Alex. consil. 331. visis. 2. vol. & Aret. alleg. consil. 75. col. penult.

- Sed p̄dictis vlt̄erius poss̄et instari q̄ vbi pr̄uētio fuit facta nullitatis non possit pr̄sentari instrumentum secundū formam ritus, ex quo tractatur de p̄iudicio inretractabili, cū reus in carceribus arrestetur, & ideo dicit
- 12 Paul. de Castr. in d. §. cōdēnatū q̄ quādo allegatur † nullitas cuius p̄batio nō offertur in pr̄optu, si reus esset in carceribus nō fit exequutio sed suspēditur, ex quo inferitur iniuria p̄sonæ, quæcūq; poterit retractari, q̄ nō est sic, quādo fit in bonis exequutio, & sequitur Alex. cōf. 17. 1. vol. motus p̄ doct. Bal. in l. 1. de int. restit. pet. & Bert. cōf. 127. 4. col. 3. vol. Sed Paul. ibi cōmuniter damnāt mod. & maximē la. ibi, & post eū hercul. ex quo inferitur etiā iniuria debitori si fit exequutio in bonis eiusdem & plura allegant
- 13 quibus addo q̄ idem tenet deci. cōf. 73. 1. vol. qui dixit quōd licet † vbi tractetur de remedio inretractabili super sedeat in exequutione vbi allegatur nullitas siue principaliter, siue incidet, vt dicit Bal. in l. 1. C. de temp. in inte. rest. pet. & l. 1. vlt. col. C. qui accus. nō poss. & in l. 1. C. ne lic. 3. pro.
- 14 uo. hoc † est verum vbi de perdēda vita tractatur, vel membro, ut exemplificant doct. in d. §. condemnatum & in clem. 1. de iud. secus vbi tractatur de captura personæ, & arrestatione eiusdem, ex quo plenius per eundem in allegato loco.
- 15 Dicebat tamen subtilis doctor dominus Anto. Freccia i gentor meus, quōd vbi pr̄sentatur instrumentum secundum formam ritus, exceptio nullitatis nō impedit interrogatiōē super instrumēto faciēdā, ratio est q̄a pr̄senrat corā eo iudice, qui de necessitate tenetur obseruare ritū, & quia omnes iudices corā quibus pr̄sentatur instrumentū sunt inferiores, ex quo habēt legē vniuersaliter traditā à Rege quæ sic scripta est, & si dura sit, vt quacūque exceptione opposita, solutionis, falsitatis, & aliarum, fiat in interrogatio super instrumento, & reus in carceribus arrestatus faciat defensiones in illis. Vnde tenetur Iudex veluti inferior exequi instrumētū, exceptione nullitatis propulsa, & ad hoc allegat Inno. in d. c. cum iur. iur. &
- 16 dictū Inn. sequitur Ang. in d. §. cōpositā. in prin. vbi † dixit quōd si lata est sententia à legato Papæ nō potest inferior cognoscere de exceptione nullitatis ad impediendam executionē, ex quo necessitate tenetur exequi pronūciatū a suo superiore, & ad hoc etiā allegauit sing. cōf. Pau. de Cast. nu. mi.
- 17 260. i no. 1. vo. vbi etiā dixit q̄ † si extat statutū q̄ lauda arbitrorū oī exceptione reiecta exequutioni mādēt, vt tractet de exequutione laudi corā iudice statutū, nō poterit exequutio retardari obiectu nullitatis allegatē ex quo hic iudex habet legē, et ordinē exequēdi p̄cisū, s̄m quē iurauit officii exercere, & ideo tāquā iudex inferior deputat⁹ ad exequēdū, tenetur p̄cise exeq, et ita dicebat p̄fatus dñs meus, q̄ cū domini, et iudices, et Regēs ma. Cur hēant legē, ritū, & ordinē, à superiore, vt re⁹ arrestet in carcerib⁹ i quib⁹ debeat suas defensionē facere, nō possūt, nec debēt admittēre exceptiōē nullitatis, aduers⁹ executionē sup instrumēto faciēdā, ex quo iurauerūt seruare
- c rit⁹, prag. et cōstitutiones regni, et habēt legē superioris generaliter editā. & de hoc

hoc dicto faciebat magnū festum, & profecto vsque ad hunc diē talis allegatio mihi, & multis fuit visa multū incognita.

- 18 Ad quę ego dico † cū correptione tñ paterna, nō posse esse verum, vbi in instrumento fuisset renunciatū prauentioni, sed quādo nō esset renūciatū prauentioni nō procederet in regno, in quo est specialis prouisio p aliū ritū, q nō proceditur ad interrogatiōē instrumenti, quādo fuit creditor
- 19 preuentus, secundo dico de hoc posse dubitari, nam licet inferior † teneatur exequi pronunciatum à superiore suo, vt in capitulo significasti, & capitulo pastoralis. de offic. deleg. hoc potest esse verum in aliquo casu specialiter à superiore prouiso, quod non est sic in isto ordine generaliter
- 20 tradito, propterea iudex † interpretatur statutum secundum iuris dispositionem^d vt in lege, nam, & posteriores, de legat. & vt minus ledat ius
- 21 cōmune, quā possit. l. 2. C. de noxal. quinimo † interpretatur statutum secundum aliud statutum vt dicit Bar. in l. 1. §. & parui. ff. de eo quod ui aut clam. & sequitur Decius. consil. 239. quinta colu. 2. vol. sed vbi allegatur nullitas instrumenti, de qua nullitate pendet lis principaliter, reiecta speciali prouisione ritus, non tenetur exequi iudex, quia in exequendo declarat legem superioris sui, si instrumentum sit instrumentum, de qua qualitate dixit à principio constare vt supra dixi, sed quando instrumentum est nullum; non dicitur instrumentum, vt dicit Ias. in d. §. condemnatum, in princip. qui addunt multa similia, & ideo vt conueniat legis dispositio, eiusdem verba debent ad hoc adaptari, vt leg. 1. §. 1. ff. de mag. conuen. nullitas † quę apparet in promptu dicitur inclusa per promissionem ritus, nec fuit reiecta, & potest per iudicem opponi licet non opponatur à parte, vt dicit gloss. in leg. vbi pactum. ff. de transact. quod dictum prosequitur Barba. in consil. 33. septima colum. 4. volu. consil. 38. §. colum. 1. volu. Alex. consil. 77. tertio volumi. de quo aliquid Rom. consil. 42. inci. visis. & consil. 214. ideo intelligo subtilem hanc allegationē domini mei, vt nō teneatur iudex exequi quod nullū est, uel forte nullum esse suspicatur, vt dicit Ang. in d. §. cōdemnatū, quia non poterit lex superioris sui esse iniqua. capiti. erit autem. lex. quarto. di. nec † lex generaliter lata ad iniuriam trahi debet argum. lege creditor. §. lucius. ff. manda. ple. Roma. consilio. 90. incipien. uiso themate. & ex prædictis puto aduertendum, quòd licet exceptio nullitatis principaliter motæ, non impediatur interrogatiōē super tenore instrumenti vt supra firmaui, nec Soci. d. consil. 78. bene concludat, sed auctoritates per eum allegatæ contra ipsum de directo sint, vt est decisio Bart. in d. l. si expressim, & Bald. in d. auth. quę supplicatio, sentit cōtrarium, nec Pauli auctoritas ibidem est in consideratione, cū arguat quòd fit de facto Florentiæ ob inhibitionem, vt in l. sed licet. ff. de offic. presbi. vbi † non tantum spectandum, quod fit Romæ, sed quod
- 24 fieri debet, & l. nemo. C. de sentent. & alleget cōsuetudinē localem † quę non extenditur extra locum, vt dicit Andr. in capitulo. 1. §. similiter de-
- 25 capit,

- e capit. corr. c & in capitulo primo prima column. de feud. cognit. & in capitulo primo. de consuet. ret. feud. & in rubr. & capitulo primo. de prohib. feud. ali. per fed. & not. per Bart. in d. §. si seruus, non stringant in casu nostro, sed quando tractatur de offensione in retractabili, & quando non est certa pars quæ cum petente declarari nullitatem, ne offendi possit, cõcurrat, quòd non est sic in captura personæ, vt supra dixi, & in eadem opinione cõcurrat idẽ Andr. in capitulo primo in fin. colum. de contro. inter vas. & ali. de benef. fuit allegatus hodie dominus Vitalis in tract. claus. in verb. nihil innouari, quem allegant domini de rot. Neap. 3 1. & si reus cõtra quem est productum instrumentum, ¶ vellet iam excipiendo producere quòd dixerat principaliter agendo, de iure poterit. vt dixit Alexand. in d. §. condemnatum supra columna, & Ang. in lege tertio, de exceptio & sic ex actis factis in iudicio nullitatis apparet probatum de nullitate instrumenti, impediatur interrogatio super tenore eius, ex quo facta relatione ad actum, & processum nullitatis dicitur probasse in promptu exceptionem impediendam super instrumento, vt in lege certum. si cert. petita. & plenius Ancharanus consil. 2 1 1. de iure communi, & ideo dicit Bal.
- 26 in capitulo pastoralis. §. quia vero septima colum. de offi. del. quòd ¶ si dicitur statutum sententiã liquidam debere executioni demãdari, verificatur etiam in ea sententiã, quæ nõ est liquida, sed liquidatur per acta quæ faciunt illam liquidam, & Bal. ibi plenius sequuntur mod. in l. certi cõdiuio. §. quoniam. ff. si cer. petita. & ¶ paria sunt aliquid esse liquidum, vel per relationem ad aliud constare liquidum, vt in lege, si ita scripsero, ff. de condit. & demonstratio. vt dicit Bal. in l. cohæredi. §. qui diuersa. ff. de vulg. & pupil. quòd vna scriptura ¶ per aliam declaratur. ¶ pro prædictis facit bonus tex. in capitulo cum olim extra de verbor. signification. quòd sententiã rei, euidentia, & probatio paria sunt, idem uoluit Innocen. in capitulo ex, tenore de rescrip. Abb. in d. capitulo cum olim, Anan. in capitulo si constiterit de accusatio. Aret. in c. significauerunt. octaua columna extra de testi. Roman. consil. 3 2 3. in causã proposita, & inquit ipse Aretin. in dicto loco quòd facta publicatione in causã ¶ probatio facit rem liquidam inspecto præfenti statu, confirmans opinionem Butrij in capitulo in literis de restitution. Spoliat. Sed si reus produceret pro se sententiã quæ dicitur res liquida, vt in l. post rem, ff. de transact. impediretur interrogatio, ergo & pariformiter si produceret probationem apparentem, ex processu facto inter easdem partes ¶ acta enim causæ notorium inducunt vt dicunt doct. in capitulo pastoralis de caus. poss. & propriet. Inno. in capitulo ex insinuatione de appellaione Rom. consil. 2 27. specialis, sed si forte diceretur quòd non potest impediri interrogatio super tenore instrumenti, ex quo licet sit facta publicatio in causã, possunt tamen produci instrumenta contra probationes factas, & alia opponi ad impugnandam probationem factam, vt dicit Ang. in l. pomponius, de re iudicata &

- ibidem Imol. & hoc videtur tenuisse gloss. Ioan. Andr. Abb. in dicto capitulo significauerunt, & aliqua adducit Bened. de Garz. in suo tract. de instr. quarant. quæst. 49. dici potest, quod etiam non facta conlusionem in causa, testes probant, & faciunt rem claram præsumptione iuris cummutabiliter, sed facta conlusionem in causa, ex quo est probationibus renunciatum ¶ dicitur uerior probatio, & clarior, & ita eleganter declarat dominus Abb. in cap. cum olim de uerborum significatione, & Abb. ibi saluando gloss. in dicto capitulo significauerunt sequitur not. Socci. consil. 96. inci. considerata diligentia, quinta colum. quarto vol. & plenius Aret. consil. 101. in causa Georgij prima colum. videmus enim ¶ quod post publicatū ī causa negatur fieri cōpromissum § ea rōne quia clara est iuris probatio, l. si causa cognita, C. de transact. secundo respōderi potest quod quāuis ¶ ante conlusionem in causa factam possint produci scripturæ contra probationes factas, vel aliquid de nouo poni, tamen considerato illo statu dicitur reus habere probationem in promptu, vt ex quo actor uellet cōtradidere diceretur habere præsumptionem iuris contra se, & in eo esset præsumpta malitia, vt dicit Aret. in dicto capitulo significauerūt, octaua colum. de testibus, ideo debet impediri interrogatio super instrumento; & ratio est, nam licet per alias probationes & scripturas possit probari contrarium, non sequitur ergo nō est probatum ex quo impugnari potest, quia secundum hoc sequeretur vnum inconueniens, quod ¶ confessio quæ potest impugnari, & reuocari non esset probatio notoria ¶ est falsum. vnde hic reus dicitur satisfecisse ritu probando in prōptu licet probatum possit probari fore falsum, vel nō esse probatum, ex quo sufficit producere illam qualitatem, quæ sit, vel præsumatur esse vera, licet appareat postea falsa, Bar. in l. secunda. ff. si quis in ius voc. non ier. & in l. quotiēs, ff. si quis cautio. quem sequitur Bened. in dicto suo tract. qui dicit quod sufficit ad obtinendā exequutionem producere instrumentum, & liquidū, licet postea detegatur non esse instrumentū, nec liquidū: sed si ulterius diceretur, quod illa probatio, nō pōt cēseri probatio, & in prōptu, ex quo requirit declarationem, & pronunciationem iudicis, vt supra tetigi, & prosequitur Soci. consil. 89. dubium est, prima, & secunda colum. tertio volum. vbi dixit quod ante petitam exequutionem ¶ requiritur liquidatio, & pronunciatio, & ita dixit distinguendo concordare verum iuris interpretem dominum Ioanem de Monte Sperelo, quando statutum im
- mediate exequutionem petitam cōcedit, secūdo an sit, ¶ probatum vel nō respicit iudicem vt in l. quinquaginta de probatione l. dote ancillam, C. de rei venditione, ideo pars nō dicitur satisfecisse statuto, cū sit in facultate iudicis, illi probationi fidem non adhibere l. tertia, §. tu magis scire potes, ff. de testibus. Responderi potest quod ritus hic de ista pronunciatōne per iudicem faciendā nihil dixit nec dici poterat, ex quo non tenebatur reus diuinare, vnde de ea ¶ nec nos loqui debemus, vt in l. prima, §.

- non dixit, ff. de acqui. possessi. & dicit Bald. in l. testamenta, C. de testa-
 40 mentis, q̄ † statutū tantum disponit, quantū loquitur, ex quo est stricti iu-
 h ris. h secundo dicitur quòd hic reus nihil est consecuturus nisi liberatio
 nem, nec intendit ad illud iudicium se præparare, vnde non requiritur
 pronuntiatio iudicis, vt dicit Alexand. in l. stipulatio. §. hoc interdictum,
 ff. de noui oper. nunciatione qui concordat opiniones contrarias, quòd
 41 super pronuntiatis † in causa factis tunc requiritur pronuntiatio iudi-
 cis, quando quis est se præparaturus ad aliud iudicium inchoandum, a-
 liàs secus, & istam opinionem sequitur Socinus consil. 96. quinta colum.
 quarto volum. qui allegat no. per Bar. in l. si finita, §. Iulianus, de damno.
 infect. & Bal. in c. primo de mil. vas. At si opponeretur quòd facta renun-
 tiatione præuentionis illa probatio non potest censerī probatio, cum sit il-
 li renunciatum, vt valet pactum super hoc vt supra dixi prima quæstio-
 ne, ad hoc duo replicari breuiter possunt, primo quòd licet sit præuentione
 42 ni renunciatum † non tamen dicitur renunciatum probationibus factis,
 sed tantum instantiæ, super qua est fundata præuentione, vnde probatio illa
 valet, & tenet, vt habetur in leg. cum lite, & ibidem Bartol. ff. iud. sol. &
 per doct. in lege is apud quem. C. de eden. & illa probatio potest pro-
 duci ad finem vt probet, vt dicit Soci. in d. consil. 96. Secundo responde-
 tur, & verius, quòd licet sit renunciatum iuribus nullitatis principaliter
 intentatæ per renunciationem præuentionis per illam legem postquam
 liti, reproductis probationibus illis, propulsa parte, vel si forte iudicis no-
 43 bilis imploret officium † non intelligitur repulsus iudex, vt dicit Ang. in
 in l. plane, ff. de petit. hæred. & Anchar. in c. cum inter, de exceptio. qui di-
 44 xit quòd licet † pars repellatur a facultate excipiendi, nõ tamen iudex re-
 pellitur, bonus est text. in leg. item apud labeonem, §. si quis sic fuerit,
 ff. de iniur. vbi iudex repulit iniuriantem licet iniuriatus non potuisset,
 45 quia ipse potuit, & potest nemine petente † ex officio moueri † vt per
 i multa concludit Barbat. doctor illustris, consil. 95. 11. col. primo uolu. &
 consil. 16. §. col. tertio vol. consil. 52. tertia col. quarto vol. & in superiori-
 bus apertius dictum est, tamen in discussione prælatorum bonum est ha-
 bere iudicem beneuolum, si forte aduersus probationes factas aliquid sus-
 46 picaretur, & aliquid legitimum opponatur, vt dicit Aret. in d. c. significa-
 uerunt octaua col. † ideo teneo interrogationem impediri, si qualitas
 probationis, & temporis, & personæ suadeat. Sed quia quidem nobilis
 me adeo deuinxit infra scriptam quæst. omnino vtilem est frequentia
 contrahentium attingere, retentis terminis huius quæst. ad suum votum
 descendi. Mar. Frec. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- 2 An iudex ecclesiasticus possit inhibere iudici laico ne faciat exequi instrumentum,
 & an ex officio. vel parte instante Alex. consilium Bal. interpretans 275. præmis-
 so statuto §. vol. Abb. Paul. Fusc.

- b** Pro ornatu dict. clem. 1. omnino uideas doctissimum Saray. in addit. ad fin. Roma. 291. fol. mi. 90. & dicas eo maxime si ista exceptio esset inhabilitatis personæ, non obstante statuto. las. in lege si quis ita. de neib. obligat. arg. Guid. Pap. de cif. 199. & 409. Carolus de Carcos. 1. lib. reg. Franc. folio mi. 194. Abb. Paul. Fusc.
- c** Adde Huic opinioni omnino quæ dicit Roman. conf. 323. in casu propositæ cõsultationis. per totum. Ab Paul. Fusc.
- d** Quòd statutum interpretetur secundum ius commune. late Alex. post Bar. in l. 1. §. lex falcidia. ff. ad l. Falc. Abb. Paul. Fusc.
- e** De materia consuetu dinis quãdo, & ubi vigeat, & an extendèda doc. in c. fi. de cõsuetudi. late Neapod. in pro. ò. consue. Neapol. Ab. Pau. Fusc.
- f** Ruy. conf. 202. 1. lib. & conf. 8. nu. 12. lib. 5. tex. in l. qui filiiabus. §. 1. ff. de l. 1. Abb. Paul. Fusc.
- g** Bal. consil. 172. 4. volumi. notauit in repertorio in litera c, numero Abb. Paul. Fusc.
- h** Vide l. quicquid astringendæ de ver. ob. Mant. cõf. 57. nu. 14. vol. 1. vide Gerar. fin. 7. per totum fo. mi. 549. Abb. Pau. Fusc.
- i** Iudex quando imponat officium suum nemine petente Soc. reg. 196. c. constitutus lo secõdo de app. c. 1. de iur. iur. ubi Doct. Abb. Pau. Fusc.

Q V A E S T I O N E O C T A V A .

S V M M A R I V M .

- 1 *Instrumentum in quo filius familias dixit se patrem familias an sit validum.*
- 2 *Contractus ubi non est seruata forma tradita a statuto nullam producit obligationem.*
- 3 *Actio de dolo datur in subsidium.*
- 4 *Minor habens curatorem si contrahit dicens non habere, inutiliter contrahit.*
- 5 *Mentiens se non esse talem qualis est tenetur probare.*
- 6 *Minor negans se minorem ratione mendacij non inuatur restitutione in integrum, & nu. 23.*
- 7 *Dolus partis non excludit quin contractus possit dici nullus.*
- 8 *Qualitas substantiat contractum.*
- 9 *Lex quod negat partes non affirmant.*
- 10 *Minor de consensu partis an possit contrahere sine propinquis.*
- 11 *Forma non potest omitti a partibus.*
- 12 *Quando dicatur esse aliquid traditum pro forma.*
- 13 *Contractus nullus annullat omnia in eo contenta.*
- 14 *Confessio non tenet ex contractu nullo.*
- 15 *Iuramentum non operatur quòd falsum sit verum.*
- 16 *Intellectus anc. sacram. puberum. C. si aduers. vend.*

- 17 Lex facilius in iuramento assertorio præsumit fraudem.
- 18 Proæmium declarat mentem l.
- 19 Merita non expressa non præsumuntur, & quando secus.
- 20 Iuramentum seruandum quando sine interitu animæ.
- 21 Prohibitus contrahere, prohibetur confiteri qualitatem statuti.
- 22 Opinio Alex. quod contractus valeat.
- 24 Mulier intercedens animo decipiendi non iuuatur velleiano, & nu. 27.
- 25 Res dotalis non alienatur, nu. 46.
- 26 Filiusfam. mentiens de morte patris non iuuatur.
- 28 Obligatus dicitur qui in fraudem dissimulat.
- 29 Authoritas l. mortua, & viua æquiparatur.
- 30 Mulier negans se heredem cum sit, non gaudet senatusconsulto.
- 31 Pupillus doli capax tenetur actione depositi.
- 32 Minor in delictis non gaudet restitutione in integrum.
- 33 Auxilium l. datur contra in eam committentem.
- 34 Præmium non debet dari cui pœna conuenit.
- 35 Argumentum de quo minus valet.
- 36 Argumentum sumitur a ratione cessante.
- 37 Argumentum a contrario sensu valet in statuto.
- 38 Inductum in fauorem non debet retorqueri in odium.
- 39 Filiusfam. dolose mentiens dicitur delinquere criminaliter.
- 40 Delinquens quod non puniatur, non potest facere statutum.
- 41 Statutum semper reduci debet ad dispositionem iuris communis.
- 42 Bonus quilibet præsumitur.
- 43 Credulitas iusta inducitur ex dicto vnus.
- 44 Ignorantia in dubio præsumitur.
- 45 Quis per mendacium, & dolum grauius punitur.
- 47 Actus de iure nullus an sustinetur iuramento.
- 48 Statutum non potest disponere circa iuramentum.
- 49 Filiusfam. obligatur ratione iuramenti.
- 50 Conclusio authoris in hac q.
- 51 Mendacium in dubio non præsumitur.
- 52 Author allegauit in facto.
- 53 Distinctio in hac. q. si contrahit in casu permissio.
- 54 Filiusfam. si contrahit in casu prohibito.
- 55 Actus prohibitus qualiter iustificetur.
- 56 Prohibitio si accedat prohibitioni facit actum impossibilem.
- 57 Filiusfam. si contrahit & sit alienigena.
- 58 Filius & pater simul contrahentes an præsumatur licentia, & nu. 59.
- 60 Expressum dicitur quod resultat ex præsumptione iuris.
- 61 Pater si fideiubet pro filio an dicatur dare licentiam.
- 62 Fideiussor interueniens in contractu filiusfam. efficaciter obligatur.

- Ctauo quero ex decreto Sacri Consilij. 1525. prouisum. & ordinatum est ꝑ filiosf. nō posse se obligare, & cōtrahere nisi fuerint emācipati, vel^a habitēt seorsū à patre, aliàs instrumēta cōfecta nullā obtineāt roboris firmitatē, &c. quidā filiusfa. cōtraxit, & asseruit cū iuramēto se esse emācipatū, vel habitare seorsum à patre, ita ꝑ cū iuramento mēdaciū asseruit, an infirmū sit nullū, quia forte detectū est illū esse filiūfa. & nō esse emācipatū, nec habitare seorsū à patre, vel possit hoc iustumētū presētari vel liquidari secūdū formā ritus. ad primā partē ꝑ instrumētū sit nullū adduci potest,
- ꝑ vbi ꝑ statutū nō seruata certa forma an nullat cōtractū, vnde ex eo non oritur nec ciuilis, nec naturalis obligatio, vt dicit Ioan. And. in add. Specu. tit. de sent. §. vt autē. allegat. tex. in l. non dubium. C. de leg. & l. quid enim. ff. de dol. not. in l. quacūque §. si. ff. de pub. & ideo ex hac ratione arguit concludēdo ꝑ si statutum annullat contractum factum per filiosfamil. sine consensu patris: si forte filiusfa. asserit se patremfam. contractus non tenet, nec iuribus subsistit: & pro hoc allegat tex. d. l. quid enim: vbi contra pupillum, qui mentitus est de tutore, datur actio de dolo: si ex cōtractu liberatus est sed si cōtractus de iure teneret, nō daretur actio de dolo, scilicet illa quæ descēdit ex cōtractu. ut in l. 1. §. 1. eo. titul.
- cū actio de dolo ꝑ nō detur nisi in subsidiū: ergo ex quo ex cōtractu aliqua actio non nascitur cōtractus est ipso iure nullus: & etiā facit tex. ad hoc. d. l. quacūque. §. si. de pub. ibi sed si deceptus falso tutore. &c. & idē dixit si minor dicat se maiore, vt cōtractus sit nullus, allegat gl. in l. si curatorem habēs. in verb. ætatē. C. de integ. restit. min. & ita dicit tenere Iacob. de Beluis. in quæst. per eū disputata, q̄ inc. lege perusina, & ita cōsuluit Dyn. consi. inc. iure municipali. idēque sequutus est Pa. de Cast. consi. 175. ad primū requisitum. 2. vol. quod si filiusfa. mentitus est se patremfa. contractus de iure non teneat, & aliquid per May. in auth. sacramēta puberū. C. si aduer. venditio. quibus addo idē tenere Ancha. in c. 1. 14. q. de cōsue. & Franc. de Crema. cōsi. 192. hoc exordio, & Soc. consi. 24. circa prædictam colu. 3. 4. volum. Pau. de Castr. consi. 342. considerandum
- est primo lib. quod si minor ꝑ habens curatorem mentitus est non habere dum contrahit, contractus est nullus, idemque consuluit Roman. consil. 12. viso facto. quod si minor in cōtractu mētitus est, quia dixit se maiore cōtractus de iure nō tenet. allegat doctrinā Io. And. in præallegat. loco quā dixit nō esse alibi, & plenius Anch. cōs. 226. legitur in canone,
- qui voluit hūc taliter mētietē ꝑ grauari onere probādi per instrumentū & nō per testes, quādo asseruit omnia & singula in cōtractu cōtēta esse uera, quia aduersarius habet probationē in instrumētō respectu cōsensūs, & cōfessionis, sed testiū probatio non potest fundari in confessione partis, nisi in præsumptione, cū lex præsumat uerum eos dicere, ubi requirendi sunt, & per hoc allegat textum in lege generaliter capitulo non

- numerata pecunia, & Bal. ibi post Bar. ideo dicit exigi probationē per aliud instrumentum, & clarius dixit consil. 227. ad corroborationem secunda col. eodem volumine Roman. dict. consil. 12. sequitur Fran. Crem.
- b vbi ipse multa addit in fin. 162. incipit statuto cauetur b idem dixit in col. de mat. in l. si cum minor, C. si min. se maior. dix. quod contractus initus a minore qui se dixit esse maiorem est nullus, licet ipse excludatur ꝑ ratione mendacij a beneficio restitutionis in integr. quem sequitur Paulus ibi, & dixit non esse alibi per doctrinam Ioannis Andreae in dicto loco, & in titulo de restitutione in integrum secunda parte, &
- 6 plenius sequitur Panormit. consilio 71. & hinc est quod ꝑ dolus partis non tollit facultatem allegandi contractum nullū, tex. est iuncta glos. in l. a diuo pio: de ritu nuptiarum: quam glossa dixit singul. Bald. in l. non dubium nono opposi. C. deleg. & in l. prima, C. plus ual. & prædictorū
- 7 ratio potest esse, nam ꝑ qualitas est illa quæ substantiat cōtractū scilicet emācipationis, & separatæ habitationis, vel maioris etatis, illa existēte falsa, ruit instrumētū, cū debeat apparere ab initio de ipsa qualitate, vt dixit Rom. consil. 318. inc. quæritur. Vnde cū deficiēte qualitate uigore statutū cōtractus fit nullus, partiū cōsensu nihil operatur. vt dixit gl. d. lege à diuo Pio. quam vt sing. sequitur ibi Bol. in suis nouis interpret. & Bal. in c.
- 9 præterea. de spons. quod vbi ꝑ quod est annullatum à lege, nō recipit fōmentum à cōsensu partiū. & exequitur Barb. consil. vndecimo octaua col. 3. volum. consil. 22. 4. vol. & ideo dixit Bald. in lege 1. C. qui admit.
- 10 quod si ꝑ statutum dictat minorē non posse contrahere sine cōsensu propinquorū, partes non possunt consentire quod valeat contractus, illa solemnitate non seruata, ex quo ꝑ forma non potest à partibus omitti: Io. And. in cap. ratum. de regu. iur. in sexto Bald. in l. iubemus. C. de iud. plenius dom. meus Barb. consil. 55. octaua col. consil. 52. tertia col. consil.
- 12 58. septima col. consil. 54. 4. vol. & ꝑ dicitur pro forma traditum, quando inest in eo forma clausula annullatiua. vt per Bal. in l. 1. de lib. & post. & plenius Sand. in cap. cum nulli, vbi ponit plurima ad hoc. extra de rescr. & propterea cū contractus detegitur nullus, quia non interuenit partis consensus, vel filius non fuit emācipatus, aut seorsum à patre habitauit. illa cōfessio filij, qui se asseruit emancipatum, dicitur nulla. per tex.
- 13 sing. ad hoc in leg. fin. ff. de constit. pecu. quod ꝑ vbi principalis contractus est nullus, quælibet clausula, & cautela in eo apposita erit nulla. vt dicit Bald. lege si absentis. C. si cert. petat. & in lege si ex testamento. C.
- 14 de fideicom. quod si ꝑ instrumentum est nullum nulla est confessio ibidem contenta, nullumque erit precarium. Rom. consil. 246. Barb. consil. 40. 17. col. consil. 55. consil. 58. quarto volum. vbi adducit multa quæ omitto. præmissam etiam conclusionem firmat Socin. consil. 66. frustra plen. 5. col. primo volumin. & consil. 62. in præsentī consult. eod. volumi. & consil. 264. 2. volum. allegat Anchar. in cap. primo. 6. quæst. de constit.

Abb. & Butri. in cap. cum contigat de iur. iur. & plenius Paul. de Castr. in authen. Sacramēta puberum. C. si aduers. vendit. qui hoc tenet maximè cōcurrenti aliquali suspicione, vnde concludi potest instrumētū esse nullum tanquā confectum cōtra formā statuti annullatiui; nec obstat iuramētū in cōtractu appositū, quia † iuramentū nō potest operari, q̄ illud, q̄ est falsum sit verum, vt inquit Imo. in d. c. cum contingat. & licet ratione iuramenti possit sibi generare præiudicium, intelligitur in eo in quo nō est falsitas iuramenti: Sed in prædicta promissione, quæ est vera, & in qua adest cōsensus, si iurat præiudicat sibi vt in d. auth. Sacramēta puberū, & ideo singulariter dicit Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de sen. in verbo ad hæc

15 † q̄ illa authen. supplet tātū in iuramēto promissorio, secus autē in iuramēto assertorio^c in quo est falsitas, & cōtinuatur peccatū, quia per iuramētū nō potest fieri q̄ falsum sit verū, sed in promissorio de natura iuramēti nō est aliqua falsitas, quādo adest cōsensus; vnde sibi debet imputare quādo iurat. Sed † in assertorio lex de facili præsumit fraudē, tāquā interposito inter partes suspectas, vt dicit Bal. in l. quidā cū filium. ff. de hæred. inst. ideo lex tale iuramentum non admittit. vt per Roman. d. const. 12. & Soc. allegato consil. 96. & singulariter Franc. de Areti. consil. 74. diligenter, & mature, vbi dixit q̄ iuramentum assertorium adiuuat mendacium, & facit fraudem legi. Sed promissorium tātum non inducit aliquam fraudem nec adiuuat mendacium. Sed dispositum in veritate confirmat, præterea hoc decretum habet filiosam. pro personis in contrahendo suspectis: ex † pro cōmicio enim colligitur, & experientia obuiandi fraudibus, & deceptionibus ipsorū, vt l. 1. ff. de iur. & fact. ignor. vbi regula initiū cōstitutionis demonstrat^d & in l. si. de hæred. inst. & l. si. C. de fideiuf. scilicet quādo cōtrahitur inter personas suspectas & cum non statur confessioni. vt l. qui testamentum. de probat. & in l. codicillis. de leg. 2. etiā si super confessione iuramentū interponeretur vt singulariter dicit Bal. in l. si donatione. C. de collat. qui dixit quōd † licet merita non præsumatur nisi exprimantur, sed vbi est iuratū præsumitur præcessisse, vt singulariter Bar. in l. Lucius. ff. de exceptio. tamē quādo iuratū inter personas suspectas, & prohibitas, nō statur speciali assertioni meritorū. de quo per mod. in d. l. si donatione: per Soc. in alleg. consil. 96. merito tali assertioni cū iuramēto nō stabitur, & instrumētū debet censei nullū; nec obstat si tēpore presentationis diceretur, quōd hoc iuramētum seruari debet. † quia seruari potest sine interitu. vt in d. c. cum cōtingat. quia satis apparet responsū ex prædictis q̄ seruari nō debet, ex quo in iuramēto adest mēdacium, & aggrauat peccatū, & si obijceretur de propria turpitudine, posset illa velut excipiendo allegari, vt per Soc. in dict. consil. doct. in l. si. C. nō nu. pecu. vbi Saly. & idē Soccin. consilio 27. visis instrumentis quinta columna quarto volum. & cum instrumentum sit nullum veluti confectum contra formam & mēte statuti, nō potest mereri exequutionē à statuto traditā, vt dicit Ro. cōf. 67.

- 21 & cum ꝑ filiusfam. sit prohibitus per hoc statutum contrahere, ergo & pariformiter confiteri qualitatem statuti, argumen. l. doli clausulam. §. diuer sum. de nouat. & mens statuentium per obliqua deludi non debet, & esset facta lege viam fraudibus adinuenisse, vt in vulgariis, & verbis magis quàm rebus prouisum & decretum fuisset, quod non est ferendum, vt dicit Imper. in leg. 2. C. com. de leg. & cum statutum hoc pro bono publico adinuentum sit, ex frequentia decisionum, quæ per filios incurrebatur, ac in perniciem, & suspicionem necis parentum, partium coloribus cõfectis tolli nõ possunt: arg. l. ius publicum. ff. de pact.
- c Cõtrariã^e tamẽ partẽ q. instrumentũ valeat, & teneat cõsulẽdo sequutus est dominus Alexan. consil. 122. quoniam abunde sexto volum. qui dixit
- 22 ꝑ q. non obstante ratione mendacij, & doli per filiumfa. adhibiti in contractu, contractus de iure valet, & tenet, & debet exequi iuxtam formam à statuto traditam, & pro hac parte allegat in leg. 1. 2. 3. C. si min. se maior. dix. vbi minor ꝑ qui in contractu asseruit se maiorem priuatur beneficio restitutionis in integrum, ratione mendacij, & doli: & licet in minore non præsumatur dolus, cum dicatur ignorare natiuitatem suam, tamen se cus est in eo qui se affirmat emancipatũ, vel à patre seorsum habitare, cum tunc præsumatur scire, an sit in potestate patris vel ab eodem seorsum habitet, vt per ipsum in d. conf. Secundo allegat text. in lege si decipiendi. ff.
- 24 ad vell. vbi ꝑ si mulier decipiendi causa intercedat, non iuuatur beneficio velleiani, cum aduersus dolum propriũ senatusconsultum non tribuat beneficium, vt ex ponit ibi glosella, vt quia mulier iudicat se veste virili: idẽ in l. fratris. C. eod. ti. vbi mulier decipiẽs creditorẽ, si se beneficio senatuscõsulti defendat, repellitur exceptione dol. & in l. si sine. C. eod. ti. & idem gl. in l. si. eod. tit. & probat tex. in l. 1. & in l. si mulier. ibi minime intercessisse videtur qui decipit. Tertio mouetur ipse, q. licet ꝑ alienatio rei dotalis sit ipso iure nulla, ^f vt concludit Imo. in l. cũ iur. ff. de vsucap. si mulier tempore alienationis asseruit illam non esse dotalem, & emptorem falleret, nõ auditur si velit venire cõtra cõtractũ, & tueri se beneficio l. Iulij, vt probat tex. in d. l. si sine. C. ad vell. dum dicitur, non succurritur senatuscõsulto, quo infirmitati, nõ calliditati mulieris consultum est, & ita concludit Imol. in dict. lege cum vir. Sed Imol. hoc mihi non dicit, & plenius in d. c. cum contingat. Et ex prædictis ita concludit Alex. in dict. consil. 122. Cui addo quod voluit Bald. in l. fin. §. necessitatem tertia colum. C. de bonisq. lib. quod si filiusfa. ꝑ mentitus de morte patris fuit passus instrumentum quarantigie valet præceptum licet aliàs non valeret. & idẽ consuluit
- 27 Fulgos. conf. 219. visis binis processibus tertia col. quod si mulier ꝑ quæ ex statuto est prohibita cõtrahere sine consensu duorum cõsanguineorũ, in cõtractu asserit illos esse consanguineos cũ nõ sint, tenet cõtractus, quia non decipientibus sed deceptis succurrendum est §. lege secunda. §. hæc verba. versicul. ita demum. C. ad vell. & quod voluit ipse Alexan. consil. 107.

- vifo processu tertia eol. quarto uolu. similiter addo tex. in l. si probaueris.
- 28 C. si alien. res pign. oblig. quòd ille † qui in fraudē dissimulat habetur pro obligato, & qui se presente patitur ab aliquo rem suam obligari, tanquam obliganti intelligitur consentire: ex quo in fraudem dissimulat. Item addu
- 29 ci potest, quòd † eadem sit autoritas legis mortuæ & uiuæ, vt dicit glos. in l. & quia. ff. de iurisd. omni. iud. sed mulier per legem est prohibita pro alio intercedere, etiam intercedēdo iuuatur beneficio senatusconsulti, nec potest illud renūciari alteri, vt inquit Petr. de Bellapertic. in lege si. ad Velleia. & tñ si intercedendo est in dolo, efficaciter obligatur, ut probatur in dict. lege feminis. ergo idem dictum est in filiosam. qui mentitus est se esse patremfa. vel emancipatum, vt obligetur etiam efficaciter, idem probat
- 30 textus in lege si mulier ad Velleia. vbi † mulier in iure interrogata an esset heres Ticij, cum sciret se esse heredem, & mentita est ut interrogantem falleret, non gaudet beneficio senatus, ex quo decepit: idem probatur in leg.
- 31 1. §. an in pupillum. ff. de pos. † ubi licet pupillus ex deposito non obligetur, quia tutore authore factum non est, si tamen fuit doli capax cum depositum recipit, tenetur efficaciter, ac si ex illo contractu factus esset locupletior, & ille est singularis text. de quo infra dicam: Item facit regula leg.
- 32 auxiliū. ff. de minor. vbi † minori in delictis non datur beneficium restitutionis in integrum, & ponit ibi iuris consultus plura exempla, sed minor eo ipso quòd fuerit dolo versatus dicitur delinquere, vt in leg. 1. ff. de dol. ergo pariformiter filios. dolo versato debet denegari beneficium statuti, cum in contrahendo mentitus est se patrem famil. vt creditorem falleret. Item facit regula l. nō dubium. C. deleg. vbi doct. quòd frustra implorat † legis auxiliū, qui committit in legem^h & in l. senatoris filia, ff. de
- 33 h rit. nupt. glo. est quæ plures concord. allegat in cap. quia frustra extra de v. sur. sed filiosam. eo ipso quòd decipit creditorem per dolum legem offendit, quia dolus non nisi aduersus hostes bonus est vt Vlpi. in l. 1. ff. de dol. & circa pœnam doli se multū iurisconsulti fatigauerunt, qualiter tollerent, non ergo debet iuari beneficio dict. prag. irritantis instrumenta. Item
- 34 facit pro hac parte regula l. siue hæreditaria de neg. gest. quod † non debet quis præmium reportare ex actu, ex quo præmium expectat atque mereatur l. ita demum, ff. de arbi. & in leg. relegatorum, §. si. de interd. & in lege si ab hostibus, §. si. sol. matr. sed hic filiosam. si haberet beneficij statutum vt contractus redderetur nullus, esset in lucro eius, de quo pœnam soluere tenetur, sed de iure hoc non potest esse, vt probatur in dictis iuribus, & in l. non fraudantur, §. primo de reg. iur. ergo nequaquam hoc erit, vt instrumentum non possit presentari, & dici nullum. 12. adducitur, quòd
- 35 † valet argumentum de quo minus &c. auc. multo magis, C. de sac. sanct. eccl. sed minus debet inesse, vt pupillus, & mulier tali beneficio, & auxilio fauorabili non teneantur soluere, & tamen inest, quia aduersus dolum nō datur beneficiū legis, & omnino tenetur soluere, ergo & multo magis

- tenebitur filiusfa. dolo versatus, qui est tutus beneficio odioso, vt in l. 1.
 36 ad maced. l. 3. facit, quia ꝑ argumentum sumitur a ratione cessante l. adige
 re, §. quamuis de iur. patr. & in c. cū cessante de appell. & in statutis sumi-
 37 tur ꝑ argumentū a cōtrario sensu, vt in l. inter socerum, §. cū inter de pact.
 deb. & illum tex. dicit sing. Bolo. & ibi. Corset. in sing. in ver. argumētum
 de quo plenius Alex. in l. si extraneus, de cond. ob causā. & in l. omnes po-
 puli in Apost. ff. de iust. & iur. sed ratio statuti prohibitiui, quæ potest pro
 expressa cēseri fuit illa deceptio, & lesio filiorū fa. contrahentiū, ex qua etiā
 38 patri paratur periculū, & quādo filiusfa. in cōtractu nō lēditur, sed fit lo-
 cupletior, cōtractus tenet, aliās resultaret absurdū q̄ inductū in fauore ꝑ re-
 torqueretur in odiū cōtra l. q̄ fauore, C. deleg. sed tūc sic qñ quis in cōtra-
 ctu dolū adhibet, pariformiter obligatur, ac si ex eo esset factus locuple-
 tior, per text. in d. §. an in pupillū, & ibi bona glo. q̄ æquiparat per illū tex.
 ex contractu quē fieri locupletē, vel dolo in cōtractu versari, vt voluit gl. in
 l. 3. §. pupillus de negl. gest. & in l. 3. §. si. cū leg. seq. ff. commo. similiter idē
 dicēdū vt filiusfa. qui dolo affirmat se patrē fa. teneatur, & obligetur suo cre-
 ditori ex cōtractu, ac si ex eo esset effect^{us} locupletior. 14. dici pōt q̄ filiusfa.
 39 eo ipso q̄ iurādo mētū est ꝑ ad damnū creditoris, & vt creditorē falleret,
 eo ipso deliquit criminaliter, tū rōne mendacij, tū rōne periurij. de quo in
 l. si qs maior. C. de transf. vbi singularis casus: tū rōne doli, ex quibus, & par-
 ti, & fisco criminaliter est obligatus, vt etiā per Dec. in leg. vt vim, ff. de iust.
 40 & iur. sed statutum ꝑ non potest facere, quod delinquens non puniatur,
 quia inuitaret ad delinquendum, vt in l. consequenter, ff. de pact. deb. &
 in l. 1. §. si quis dolum, ff. de dol. & vt delicta puniantur hoc principaliter
 reip. interest l. ita vulneratus, ff. ad l. Aquil. ipsiusque interest prouinciam
 malis hominibus purgari l. congruit de offic. præsid. & Solom. in prouer-
 biis malificos non patiaris viuere in æternum, non enim potest hoc statu-
 tum sustinere, quod viam fraudibus aperit, vt in iuribus vulgatis, & tol-
 lenda est via malignandi non autem amplianda l. in fundo cum simi. per
 41 doct. ff. de rei vend. 1. & post vbi ad iniquum torquetur, eo ipso reuoca-
 tur, vt in c. ad decimas, de deci. arg. l. si Cornelius de sol. sed quando filius
 fam. delinquit efficaciter obligatur l. tā ex cōtractibus de iud. l. filiusfam. de
 actio. & oblig. ergo & taliter cōtrahendo pōt cēseri obligatus 15. etiā addu-
 ci pōt, q̄ hoc statutū seu decretū etiā per interpretationē verborū ꝑ duci dēt
 42 ad dispositionē communē, vt minus quā sit possibile lædat legē cōmunē l.
 2. C. de noxal. sed de iure cōi si creditor bona fide motus credens ꝑ aliqua
 les verisimiles probationes seu coniecturas illū esse emācipatū, vel credēs
 assertioni filij iusta ratione, vel verisimili dicēti se esse sui iuris, hēt efficaci-
 ter obligatū filiū, nec hēt locū senatus consultū Mace. ut in l. 1. C. ad Mace.
 & in l. 1. §. si quis patrē. ff. eo. tit. ergo, & pariformiter in casu de quo qua-
 ritur, hic filius decipiens creditorē, qui de dādo tractatur debet cēseri obli-
 gatus, & cum quilibet ꝑ præsumatur bonus, vt in regula iuris, debet hic

creditor excusari credens uiro probo, vt dicit gloss. in leg. Ticio fundus. ff. de condit. & demonstrat. & † ex dicto vnus inducitur iusta credulitas, vt dicit ead. gloss. not. in leg. si dictum. ff. de euictio. & dicit glo. in dict. lege r. C. ad Maced. quòd illa iusta ratio in creditore credente assertioni dicenti se esse sui iuris, probatur eo ipso, q̄ non probatur contrarium. per text. in l. si. C. qui mil. non pos. li. 1. 2. & † quia in dubio præsumitur ignorantia l. verius de probat. vnde est ibi casus de directo ad interpretationem huius decreti, & statuti. i. 6. adducuntur iura dicentia † quem per mendacium, & dolum aggrauari, & puniri in leg. fin. ff. de rei vend. in auth. contra quòd propriam. C. non num. pecu. & in aut. item si proximiori. C. qui pot. in pig. hab. & l. sed si. §. 1. l. 1. 2. 3. C. si mi. se maior. dixer. gl. omnino in lege sed si ex parte. ff. quod cum eo. in quibus habetur qualiter mēdax puniatur. 17. facit quod voluit Imo. leg. cū vir. ff. de vsuc. vbi quòd licet rei dotalis † prohibita sit alienatio per leg. Iuliam, si tñ creditor credit rē illā nō esse dotalē, tenet cōtractus vt saltē preciū non amittat. Vltimo nō omitto, q̄ hoc decretū nullā de iurō facit mētionē, quo casu actus de iure prohibitus † rōne iuramenti sustinetur vt in cap. cū cōtingat de iur. & in c. 2. de pact. in 6. & ideo dicit ibi Imol. q̄ filius. per statutū phibitus contrahere obligabitur mediante iurō, q̄ statutū nihil disponit de iuramento, † neq. potuisset disponere, veluti de iure spirituali^k & non subest iurisdictioni laicorum de qua. quæst. non transplantato opini. doctorum, & Barto. in leg. si quis pro eo de fideiussion. & plene Ias. & doct. in authen. sacramenta puterum. C. si aduers. vend. plenius Abb. in quæstio. sua. 3. & consilio. 71. 1. 1. lib. & ideo concludit in proprijs terminis Feder. de sen. conf. 272. incip. quòd si dicat statutam non valere promissionem factam per filiumsa. sine consensu patris etiam quòd iuret, q̄ non † obstāte tali statuto filius sa. obligabitur ratione iuramenti, & sequitur Alexan. conf. 100. 4. volumine, quia iuramentum principaliter in deum dirigitur, & ideo non potest statuens super eo disponere, neque potest tolli obligatio, quæ sequitur ex obseruātia iuramenti, licet posset tollere obligationem naturalem, in quantum ex contractu possit oriri, vel secundariam obligationem quæ dirigitur in utilitatē partis, ut dicit Imo. i. d. c. cū cōtingat. & præmissā. q. opportunē discurret dominus Vitalis tūc viceprothonotarius regni Siciliæ, in suo trac. claus. in verb. videamus nunc an benefici. l. iud. defund. doct. & c. vnde † ex prædictis posset concludi hunc filiumsa. efficaciter obligari tū rōne iuramenti, tū rōne mēdaciij, quia inquit Bal. in l. si. §. necessitatē. C. de bonis quę lib. q̄ quando mentitur se emancipatum, vel de morte patris, obligatur filius non obstantibus quibuscunq. & etiam ratione doli obligatur, & licet in dubio mendax † non præsumatur in dolo, secus tamen est quādo mētur ad propriā sua vilitatē, vt dicit Bar. per tex. ibi quem dixit esse multū not. in l. eleganter, §. si. cū l. seq. ff. de dol. & illum tex. ad hoc dicit aureū dominus Iacob. in l. quotiens, §. qui dolo, ff. de probatio. sed in casu proposito si

quis uellet sustinere partem contrariam credo quòd possit, & pro nunc aliter non insisto.

- 52 Et in † sacro consilio anno domini 1540. 20. Febr. in causa cuiusdam de castro maris ego dicebam, quòd stante iuramento, de quo in specie non loquitur decretum, poterat procedi, & filiusfam. obligatur, dixit mihi dominus Martialis, quòd diu fuit dubitatum fm hanc meã opinionẽ, tñ postea fuit obseruatũ q̄ declaratur instrumentũ nullum, & hoc potest fieri per laicum, & nõ ex hoc annullatur confessio, neq; iuramentum, & si pars uellet ratione iuramenti agere iam posset, & ita fuit iudicatum. Possunt tamẽ in
- 53 hac quæstione considerari duo casus quia † aut filiusfam. contrahit in casu aliã permissio de iure cõmuni, & tũc crederẽ, hũc creditorẽ exculpari, & posse cõsequi cõuẽtũ per instrumentũ, credẽs assertioni huius filijfamil. ¶
- 54 aut uero † filiusfam. cõtrahit in casu aliã de iure cõmuni prohibito, & tunc dicerẽ illã assertionẽ esse nullã, & esse casũ de directo cõtrariũ d.l. 1. C. ad Macedo. ex quo debuit se informare si forte erat psona nota, & si filiusfam. dicebat se emancipatũ, videre, & rimari instrumentum suã emãipationis, vel si dicebat se seorsum a patre habitare, intelligere locum habitationis, & informari saltem ab ipsis vicinis, vt dicit Bart. in leg. penult. ff. de adult.
- 55 quia ad iustificãdum actum † de iure cõmuni prohibitum, nõ statur p̄sumptioni ignorantia, Cyn. Bald. Salyc. in dicta l. prima & probatur in l. penultima, ff. eodem, & per Bartol. in leg. is potest, ff. de acquirenda hãreditate & in l. ab eo, C. quomodo, & quando iud. & in leg. prima, C. de temporibus appell. ex quo huic creditori diligens inquisitio est demandata, cum contrahit cum persona vel suspecta, vel de iure prohibita, & ex quo prohibitio accedit prohibitioni, non starem assertioni filij cum iuramento, & de hoc auth. sacramenta puberũ. Et ad hoc dictum possent aliqua adduci vt per Bald. in capit. primo de capti. corr. quòd † ubi prohibitio prohibitioni accedit, redditur res, & actus forte impossibilis, & inalienabilis, etiam in casu aliã de iure permissio, vt prohibitio aliquid operetur, vt per Are. conf. 2. 2. Soc. conf. 165. col. fi. 2. vol. per Io. de Neuz. in suo elegãti conf. 12. posito inter conf. Alber. Brun. & per eundem Brun. conf. 67. 3. col. cum alijs quã omitto, & ista possent habere locum, etiam si creditor esset alienigena, & de nouo uenisset in ciuitatem, & esset ignotus. si uero
- 57 † filiusfam. est alienigena, & dicit patrem suum esse mortuum, & pater eius ignoratur, tunc crederem stari assertioni huius filij, si fuit de hoc interrogatus, cum fiat per ista diligens inquisitio^m ut in l. si quis patrem fam. ad Maced. & est optima gl. in l. pen. eo. tit. cũ non possit certũ reddi, & ita cõcordat Saly. dicta Petri in d.l. 1. An autẽ † si pater, & filius simul contrahãt, intelligatur licentiã p̄stare pater in cõtractu Bar. cõcludit q̄ sic in l. cũ pater §. libertis, ff. de leg. secũdo per text. ibi, & idem tenuerunt Bal. & Saly. in l. si filius. C. ad Maced. quod si statutũ prohibet † filiũ nõ posse obligari sine cõsensu patris, si pater & filius simul cõtrahũt, pater intelligitur p̄stare
- 59 cõsensum.

- consensum, idem sequitur Ioan. And. in reg. is qui tacet de reg. iur. in mercur. pro qua conclusione facit bonus tex. in l. Ticius, ff. quib. mod. pigno. vel hyp. solu. vbi dicitur. quod si duo rem vnā emunt, vnus alteri videtur præstare consensum & ius pignoris remittere, idem probatur in l. Lucius Ticius eo. ti. & in l. si gratuitā. §. si. quib. mod. hy. ta. cōtrah. & sequitur Soc. confi. 200. tertia col. secundo vol. & confi. 80. 3. col. & confi. 125. 4. vol.
- n & quamuis statutum dicatⁿ sine expressa licentia patris, tñ satis dicitur
 60 expressum † quod resultat ex præsumptione iuris, l. licet quod imperator
 61 deleg. primo las. in l. is qui ff. de acquir. hæred. Quando autem † pater fideiuber pro filio an dicatur dare licentiam Saly. in dicta l. si filius cui addo text. in l. ex parte, §. si. ff. fam. herci. & doctrinam Bal. in l. euictione in fin. C. de euictio. Specul. in tit. de reo ver. quid si pater plenus per And.
 62 in c. 1. §. præterea quib. mod. feud. amit. prædictis tamen addo † quod licet statutum annullat contractum in initum cum filiofamil. fideiussor tamen adhibitus in contractu obligabitur efficaciter, vt dicit Cy. in l. decretum. C. de fideiuss. & plenus Alexand. in leg. Marcellus, ff. eo. & per Bald. no. in l. 1. eiusdem tit. Mar. Freccia.

A D D I T I O N E S.

- a Dictam pragmaticam verbatim ponunt mod. ebolit. eamque bene consuluerunt in eor. tract. Abb. Paul. Fusc.
- b Est mihi 155. fol. 495. Abb. Pau. Fusc.
- c Ad dictam. authen. Sacramenta puberum. Corn. confi. 27. nu. 9. 4. vol. & confi. 36. nu. 9. 2. vol. Tac. mand. confi. 11. nu. 4. Abb. Pau. Fusc.
- d De proœmio quod declaret totam. l. lege Gozad. consilio 1. numero 14. Abb. Paul. Fusc.
- e Mod. eboli. vbi §. 17. nu. 19. Abb. Pau. Fusc.
- f Quid hodie in regno, quod nectacendo valeat. iuxta regiam pragmat. latam ad correctionem Velleian. in ann. 1543. Abb. Paul. Fusc.
- g Tex. in c. inter dilectos de renunci. sicut dicimus quod iura non fauent delicatorum votis. gl. in l. vt ponunt. de seruit. . . . Abb. Paul. Fusc.
- h Plures similes, & notab. regulas, quas posui in meo repertorio in litera. q. nam. Ab. Paul. Fusc.
- i Non solum esse obuiandum via directa, sed etiam indirecta Marfil. sing. 177. in cap. malitijs fo. mihi 678. & sing. 384. dixi tibi fo. 733. Abb. Paul. Fusc.
- k Mod. eboli. in d. prag. §. 17. Abb. Paul. Fusc.
- l Quod fallit si sciet ipsum mentiri, quia scit esse filiumfa. vel ex claris coniecturis præsumitur scire, vt q. uia esset coniunctus, vel vicinus, ar. d. per Bal. in l. de tut. C. de in integ. rest. minor. per Alex. cōf. 122. quoniam abunde. 6. vol. Abb. Paul. Fusc.
- m De contrahentibus qui dicunt inuicē se informare de conditione alterius quæ scribūt decius. & Cagn. in l. qui cum alio. ff. de reg. iur. Abb. Paul. Fusc.
- n Mod. eboli. in c. prag. §. 11. vbi latius, & quod dicitur hic in fi. de fideiussore vide ipsos. §. 17. nu. 36. & de patre & filio inter ipsos contrahenti 69. dict. §. 11. nu. 8. Abb. Paul. Fusc.

QVAESTIONE NONA.

S V M M A R I V M.

- 1 Creditor qui agit ciuilitèr an possit variare & agere criminaliter.
- 2 Agens via ordinaria, non potest redire ad executionem, licet ante posset.
- 3 Index primo electus non debet relinquì.
- 4 Actor an possit protestari se posse cumulare plura remedia.
- 5 Actor licet habeat possessionem contumacis bonorum, potest tamen capere p-sonaliter, & nu. 8.
- 6 Actori dicitur plene consultum per prædictam actionem intentatam.
- 7 Debitore condemnato potest etiam agi cõtra tertium pignor. actio.
- 9 Actor potest emittere litem motam, & petere executionem instrumenti per statutum.
- 10 Cumulatio actionum quãdo impediatur.
- 11 Intellectus ad dicta Bart. in l. consentaneum, C. quomodo & quando iud. & numero 13.
- 12 Actor si petit ciuilitèr condemnari debitore, vel assistentiã præstari.
- 14 Causa summaria per partes potest fieri ordinaria.
- 15 Ratio diuersitatis, quare de ordinaria non potest fieri summaria.
- 16 Intellectus ad Pau. de Castr. in l. qui legati, ut in post. leg.
- 17 Pars agens via ordinaria intelligitur renunciare summarie.
- 18 Causa si est summaria, & est ceptum ordinaria an possit rediri ad ipsam.
- 19 Intellectus ad auc. qui semel, C. quomodo & quando iud.
- 20 Conclusio, & cautela authoris in hac q.

- N**ono quæro, creditor qui contra suum debitorem ciuilitèr agit † & fuit forte in causa ipsa processum ad litis contestationem, vult modo uariare, & presentare instrumentum secundum formam ritus, an possit, vel obstat sibi exceptio litis motæ Bald. in leg. secunda quinta colum. decima q. C. de fer. &
- 2 aq. videtur tenere quòd non, & ibi dicit quòd dominus † qui ex facultate, vel ex parte sibi permiffa, potest expellere emphyteotam, si adiit iudicem iudicio ordinario, non poterit redire ad viam facti sibi ex conuentione permiffam, & ibidem plures rationes allegat. Alexand. con sil. 130. in causa. nume. 13. quarto li. quòd agendo vno remedio intelligatur alteri renunciare, & quòd † non debet deludi iudex, qui fuit principaliter aditus, & quòd facta electione non liceat variare. idem Bald. in leg. prima. 1. colum. C. de exeq. rei iudi. & sequitur Ang. in l. nemo carcerem. C. de exactor. trib. lib. 10. Ia. in l. secunda 38. colum. C. de iur. emph. hoc idem voluit Bald. in lege idem. quarta col. tertia q. C. loc. qui dixit quòd debet expectari

expectari exitus pronuntiationis faciendæ per iudicem, & ex dictis Bal. 4 superius allegatis non pollet præsentari, † etiam si actor fuisset protesta- tus se posse cumulare plura ad hoc remedium extraordinarium, per ea quæ dixit ibi. & in l. edita. in rep. pad. C. de edend. Alex. in lege hæres. §. pen. ff. de fideiuss. in apostil.

- Sed in contrarium determinat not. Bart. in l. consentaneum in fin. C. 5 quomodo, & quando iud. qui dixit quod † licet in actorè sit possessio translata ex contumacia rei, potest tamen petere illum personaliter capi. hoc idem voluit in leg. prima fin. colum. C. de seq. pos. & fr. & in lege qui legati, vbi bonus text. C. vt in poss. leg. & in lege ignorare. in fin. C. de restit. mil. & in aucten. quæ supplicatio. C. de preci. imperat. offer. & in lege fin. §. sed si. ff. si cert. pet. & prosequitur Alexand. post Angel. in dict. lege nemo carcerem. C. de exactor. trib. lib. 10. & per eundè Ang. in l. qui restituere. de rei vend. per Mod. in l. si finita. §. Iulianus de dam. infect. deci. conf. 460. r. uol. & dicit May. in l. r. 3. col. ff. si quis iuris d. nō 6 obtemp. quod † licet per primam actionem intentatam, sit plene actori consultum, nisi sit plene satisfactum eidem, poterit etiam petere captu- a ram pe. sonæ, & ideo probat dicta Ang. in d. l. qui restituere^a cui addo tex. in particulari. in l. grege. §. seq. de pigno. vbi etiam debitore con- demnato, non liberatur pignus, & ideo potest agi pignoratitia, & in 7 l. si rem alienam. §. omnis de pignor. actio. & in lege ex sextante. de exce- pt. rei iud. & ista iura à fortiori concludunt, quod † etiam condemna- to debitore potest agi contra tertium pignoratitia, quanto ergo fortius cundè debitorem, qui forte esset per sententiam condemnatus soluere, qui nō potest opponere quod contra seipsum est pronūciatū, ut in l. eui dēter. ff. de excep. rei iudi. & ideo Ias. in d. l. r. cōcludit declarādo dicta 8 Bal. in l. creditor. si cert. pet. quod † creditor qui pignori incūbit potest implorare capturā personæ, & Bal. ibi intelligit q̄ incūbens pignori, nō b petit arrestari personā, sed ex capite suspicionis fugē^b nō autē vt plene si bi satisfaciat, & hāc partē sequutus est Paulus in d. l. qui legati vt in poss. 9 leg. quod † potest actor relinquere litē motā, & petere exequutionem in strumenti ex forma statuti, & idem voluit decius. cōf. 73. 2. col. 1. vol. & Ias. conf. 9. 1. vol. conf. 27. eo. vol.

10 Sed contra prædicta posset opponi, † quod vbi sententia lata in vno iudicio parit exceptionē rei iudicatæ, in alio impeditur cumulatio actio- nū, ut l. fundi, & fundū de excep. rei iud. per do. in l. edita. Sed si ponere mus modo in fauorē rei pronūciari, nō posset instrumētū præsetari, ergo isto medio pēdētē ratione euetus dubij, & ne forte, cōtingat sententiā cō- tra sententiā ferri. ut dicit Dec. cōf. 562. 2. vo. qd enim si reus in iudicio p actorē moto, fecit, uel intēdit facere defensionēs, & p eo cōtingerit pronū- ciari, certe reperiretur pronūciatū cōtra decretū, sententia iudicis qui ip- sum in carceribus tenet arrestatū, vnde actor cogitur p̄sistere in actione

intentata.

- intentata. vt in aucten. qui semel. C. quomodo. & quando iud. nec debet sibi posse permittere fatigare reum tot laboribus & dispendijs, & ita concludit Bal. in d.l. edita. s. col. & tenendo hanc partem non obstat q̄
- 11 uoluit Bart. in dict. lege consentaneum. nam † ibi loquitur in remedio prætorio, quod incipit competere post litem motam odio contumacis, & ita considerabam ad illam suam singularem doctrinam, & non inueni alium declarantem. & tangit Bald. in lege iubemus quarta colum. C. de iud. quia ista facultas præsentandi instrumentum secundum formam statuti, & quia etiam criminalis nota erat tempore, quo actio fuerat ciuilitè intentata, alia electa non licet variare leg. quod in heredem. s. elegere. de tribut. secundo responderi potest quòd iura, & contraria allegata procedunt quando per primam actionem non esset plenè consultum ipsi creditori, vt in exemplo legis qui legati. & aliorum supra ad ductorum. Sed si forte actor petit ciuilitè condemnari debitorem vel
- 12 sibi præstari † assistentiam super bonis per ipsummet debitorem possessis, ex isto iudicio plenè poterit consequi debitum suum, merito non debet sibi esse permissum variare. Tertio dici potest ad. s. etiã, quòd ideo ibi hypotheca non tollitur, quia hoc procedit ex natura ipsius, ut ibidè
- 13 per gl. secus hic. quarto considerari potest quòd † Bar. loquitur vbi primo ceptum erat iudicium exequutiuum, & pars conuolabat ad remedium ordinarium, in quo non poterant forte obstare, quæ in princip. nam bene hoc potest fieri, & ita etiam originaliter loquitur Archi. in rubr. de eo qui mit. in poss. causa rei seru. & hoc probatur ar. eorū, quæ habentur in cap. de causis. de offic. deleg. vbi ex consensu partium causa
- 14 † quæ est summaria potest fieri ordinaria, non autem sic, e contra, ideo bene loquitur Bar. Sed non sic in præsentatione instrumenti, nam causa quæ primo erat ordinarie mota ex ista præsentatione efficitur summaria, vnde si non potest fieri ex partium consensu expresso, neque etiam debet posse fieri altera inuita, præsertim quòd fieret illusio iudici coram
- c quo mota extitit causa ciuilis. c & pro prædictis adducitur ratio diuersitas,
- 15 nam † si in præsentatione instrumenti, & sic in iudicio summario primo moto actor succumberet, certe posset aliud ordinarium intentare. nec obstat sibi exceptio quòd instrumentum fuisset declaratum inliquidum vt in leg. si iudex. ff. de lib. agnos. Sed in casu contrario esset secus, nam si lata esset sententia in iudicio ordinario, in isto iudicio summario præsentationis instrumenti obstaret exceptio rei iudicatæ, merito debet impediri ista cumulatio, nec doctrina Bart. meretur allegari, quoniã loquitur quando pars recedit à via exequutiua, vt adeat ordinariam. & ita consuluit Paul. de Cast. consi. 77. inc. in causa quæ vertitur coram do
- 16 mino potestate. 2. col. primo volum. nec † Pauli authoritas in d.l. qui legati, stringit cõtra hanc cõclusionẽ, loquitur em̄ ibi quãdo nõ est plene cõsultũ per primã actionẽ, secũdo loquitur, quãdo vtraq; actio erat à sta

tuto priuilegiata & sic duplici remedio erat à statuto cōsultū ipsi credito
 ri, q̄ tunc eligendo vnum remediū, non intelligatur alteri renuncia-
 se, quod non est ita, quando præsentatur instrumentum, nam primæ a-
 ctioni motæ non datur aliquod beneficium à statuto, sed prosequitur
 suos fines ex ipsa conuentione partium, solum autem beneficium datur
 quando criminaliter instrumentum præsentatur, quod iudicium, & si
 criminale sit, quo ad modum tamen consequendi debitum dicitur sum-
 marium, & dicitur esse neglectum intentata prima actiōe ordinaria, vt
 in cap. primo de postul. prelat. in 6. in cap. vt qui duas. de electio. eo. lib.
 17 & quòd pars eligendo † viam ordinariam intelligatur renunciassè sum-
 maria, & ideo multum singulariter dicebat Roman. consil. 133. inc. in
 10 proposito casu, quòd † quāuis vbi causa de sui natura est summaria, si
 fuit ordinario iure cepta possit reflecti, vt summarie cognoscatur, & cō-
 sensus tantum præiudicet vsque ad terminos, in quibus fuit processum,
 & consensum per glo. quam dixit sing. in clem. sape. in verb. partibus
 de verb. sig. quia voluntas tacita vsque ad illum actum tantum nocet,
 per gl. vbi Bar. in leg. 1. §. hoc interdicto. ff. de iti. actūque pri. decius. cōf.
 72. fin. colum. primo volum. sic etiam vbi apparet de partium expresso
 consensu, ab initio via intentata non potest omitti, vt summaria de no-
 uo intentetur, & ibi Roman. arguit ad statutum super instrumento qua-
 rātagiæ, quòd si alia via est actum, in qua apparet processum de expres-
 so partium consensu non potest omitti, vt recurratur ad beneficium sta-
 tuti, secus vbi non apparet de partium expresso consensu, nam via inten-
 tata poterit omitti, & cōsensus noceat vsque ad terminos in quibus fuit
 processum, vt suprà dixi. & ponitur per Sand. in c. dudum. 14. colum. de
 19 præsumptio. nec † obstat secundum eum aucten. qui semel. nam non di-
 citur recedere à prima lite creditor, qui intentat aliud mandatum agen-
 di, & in lite perfluit ex mente gl. in d. aucten. & ita ibi concludit Roma.
 & faciunt dicta per Paul. de Cast. cons. 334. secundum ultimam impres-
 20 sionem. 3. colum. 2. volum. Vnde crederem † de iure instrumentum nō
 posse præsentari si primo actum fuit ciuilitè, & processum in causa cū
 consensu ipsarum partium, necessarium ergo erit consilium in contractu
 clausulam opponere, quòd via electa liceat variari, & quòd vna actio
 per aliam non tollatur, & tunc potest indubitanter fieri, vt dicit domi-
 nus Nicolaus Boer. in dict. leg. consentaneum. car. 17. & dominus Vita-
 lis in tract. clausularum. in verb. quòd vna actiōe. Abb. in c. quoniā fre-
 quenter. §. si. vt lit. non contest. & in consi. 42. 2. vol. Mar. Frecc. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

a. Plenissime de hoc Venus. in 6. disput. vbi ample materia discutitur. Abb. Paul.
 Fusc.

Quòd

- b Quòd quando est suspectus de fuga poterit semper arrestari, & si periculum est in mora potest propria autoritate. Paris in tracta. de Synd. in verb. captura. caccial. de deb. fugir. Ab. Pau. Fusc.
- c Quòd si egit protestando se non renunciare alteri remedio videtur posse agere. de quo Alex. in allegato. conf. 130. 4. vol. Ias. in l. 2. C. de iur. em ph. & Mod. de Faou in tract. pig. 4. par. Abb. Paul. Fusc.

QVAESTIONE DECIMA.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum an possit praesentari contra debitorem cui fuit mota lis à tertio.
- 2 Petitio unius non impedit executionem alterius.
- 3 Opinio auctoris in hac. q.
- 4 Debitore solvente creditor debet cauere de securitate contra tertium.
- 5 Emptor mota lite in re vendita non tenetur precium solvere.

Decimo quæro, quid si mota est lis contra debitorem à tertio prætendente sibi illud nomen adiudicari, an possit † creditor præsentare instrumentum secundum formam ritus contra hunc debitorem, contra quem mota est lis à tertio. de ista exceptione ritus non loquitur, ideo dicam remissam dispositioni iuris communis, q̄ non impeditur interrogatio probatur

- 2 per text. in l. penultima, ff. de pe. hæred. ubi petito † unius non impedit executionem alterius petitionis, idem probatur in l. is a quo de rei uendic. ubi quis primo ab uno, & postea ab alio fundi & rei uendicatione fuit conuentus, ad instantiam amborum fuit in causa processum, & ad instantiam unius fuit primo pronunciatum, ergo præuentio unius non impedit alium, quin iure suo uti possit, & ita teneo † quòd
- 3 ex lite præcedenti mota, non impediatur liquidatio instrumenti, ut debitor possit in carceribus arrestari, & dicitur tunc magis assecurari primus actor ex arrestatione primi debitoris. Sin autem in ultimo peremptorio debitor recognito instrumento pecuniam offerret in promptu
- 4 † non cogitur illam solvere, nisi primo sibi aduersus primum actorem fuerit cautum cum fideiussore, ut seruetur indemnitas ut probatur in leg. is a quo & dict. leg. penultima & leg. prima, §. apud Iulianum, ff. de pos. quia tunc dicitur ipsius debiti euictio imminere. ar. l. habitationum,
- 5 §. si. ff. de peri. & com. rei uend. ubi emptor † non tenetur precium solvere si aduersus rem uenditam mota est controuersia, ut in l. si post perfectionem. C. de euictio. & ibi per Bal. & in l. j. C. de bon. mat. & si pecuniâ solueret nõ petita cautione aduersus primam litē ab alio motam, uideret esse in dolo ut dicitur in l. dolo carere ad l. Fal. & in d. §. apud Iulianum. Mar. Frecc.

QVÆSTIONE VNDECIMA.

S V M M A R I V M.

- 1 Debitor citato an possit tertius impedire exequutionem instrumenti.
- 2 Tertius comparens potest comparere, & impedire exequutionem sententiæ pro suo interesse, & nu. 4. & nu. 6.
- 3 Exequutio sententiæ, non fit vbi tractatur de iudicio inreparabili.
- 5 Opinio authoris in hac q.

- 1 **V**ndecimo quæro, quid si tempore præsentati instrumenti † subintrat illi tertius pro suo interesse dicens forte illum non posse citari, nec in carceribus detineri, vel esse sibi primo obligatum ad seruitia personalia, an impediatur interrogatio, arguendo a sententia ad instrumentum quarantigium, & videtur posse dici quòd sic, quòd tertius comparens pro suo
- 2 interesse impedit exequutionem sententiæ † etiam si bis vel ter esset pronunciatum, ut dicit Cardi. in clemen. prima, quarta quæst. de re iudicata tot. in anti. de re iudicata^a & doct. in l. a sententia de appellatione, sed si contra reum fieret interrogatio, diceretur exequi instrumentum. Vnde sicut impeditur exequutio sententiæ per comparitionem tertij, vt
- 3 etiam per doct. in l. a diuo pio, §. super rebus, de re iudicata; ergo & pari formiter impediatur interrogatio instrumenti, præsertim quod tractatur de iudicio inretractabili, scilicet carceris, & amputationis manus, vt dicit Ioan. Roch. in capitulo fin. columna penultima extra despons. Quod
- 4 † vbi tractatur de iudicio inreparabili non fit exequutio sententiæ, etiam præstita cautione iuxta formam l. is a quo de re vendic. per subintrationem tertij, quem sequitur Sand. in capitulo cū super tertia col. de re iudicata & dicit Bart. in l. si quis libertantem de petit. hered. quod † tertius
- 5 comparens ad causam potest ex persona sua opponere exceptionem & facere differri iudicium, & Bald. in l. prima, C. vbi in rem actio, quem sequitur Affl. collector deci. 15. Sed ego † teneo contrarium quòd ex subintratione illius tertij non impediatur interrogatio super instrumento, quia causa est summaria, & à ritu priuilegiata, & ita colligo ex dictis per docto. in locis supra allegatis, & plenius in proposito casu prosequitur Soci. consilio 106. quarto volumine. si autem ad infringendum iura actoris tertius comparet, quia diceret illum non potuisse obligari, vel obligatum sibi de persona, ita quòd detineri non possit, nisi prius satisfacto sibi, dubiū facit quod singulariter dixit Bal. i. c. j. §. si duo de pac. ten.
- 6 q † vbi tertius cōparet ad infringendum iura competitoris nunquam fit exequutio, nisi iure vtriusque discussio. per dicta Inn. in c. veniens de te-

sibus, idem dixit l. penul. ff. de petit. hered. & Bal. sequitur Sand. in d. c. veniens, & Alexand. in leg. is a quo in apost. ad Bartol. de rei vendic. sed fraudibus occurrendum est, prout bonus iudex poterit arbitrari. Marin. Freccia, V. I. D.

ADDITIO.

- a Decif. 2. & 9. illus tit. de re iudic. fol. mi. 447. in noua impressione. Abb. Paul. Fusc.

QVÆSTIONE DVODECIMA.

S V M M A R I V M.

1. Iudex an possit præuenire debitorem ne soluat.
2. Ritus est conditus contra ius commune.
3. Ritus non loquitur de præuentione facienda per iudicem.
4. Factum partis, & factum iudicis equiparatur.
5. Præceptum superioris inducit necessitatem.
6. Authoritas superioris in quolibet iuramento intelligitur excepta.
7. Debitor non soluens non dicitur periurus ratione mandati facti sibi à superiore ne soluat, nisi ipse procurauerit, nu. 8.
9. Scholaris si iurauit non exire destrictum Bononiae si exeat mandato patris excusatur.
10. Oppositum in opposito idem operatur, quòd propositum in proposito.
11. Iudex de illicito facit licitum.
12. Præsentatio instrumenti iuxta ritum dicitur criminalis.
13. Mandatum superioris excusat, quem a mora.
14. Instrumentum præsentatur contra debitorem lapsò termino in eo contento.
15. Obligatio debitoris regulatur a dispositione superioris.
16. Iudex potest impedire solutionem faciendam debitori.
17. Quælibet permissio intelligitur rebus sic stantibus.
18. Opinio authoris in hac q.
19. Lex quod omisit videtur neglexisse.
20. Iudices solent a præceptis frequenter incipere.
21. Intellectus ad l. quod si forte §. 1. de solu.
22. Depositum semper restituendum.
23. Tertio protestante nunquam impeditur ius tertij.
24. Debitor mandato superioris sibi factò ne soluat an teneatur opponere.
25. Debitor tenetur esse legalis creditori suo.

1 **D**uodecimo quaero, an si debitor. ¶ est praeventus a iudice, ne suo creditori, sed forte quod alteri soluat, possit pati praesentationem secundum formam ritus, & possit dici instrumentum non posse praesentari contra debitorem si habuit mandatum a iudice ne soluat, & primo facit quod ¶ hic ritus est contra ius commune, vt supra dictum est, & ideo restringi debet quantum possibile est ne ius commune offendat l. 2. C. de noxal. sed quando debitor est praeventus a iudice, qui iussit non solui non potest dici debitor cum sit in quasi possessione libertatis, vt discurret Aret. in l. qui a latronibus, §. si. de testam. ergo ex quo cessat dispositio statuti quae fundata est super debitore non potest instrumentum praesentari l. adigere, §. quamuis de iur. pat. secundo de ista praeventione ¶ per iudicem facta debitori ritus non loquitur, nec in eo in qualibet uel sequetium colligitur, vnde nec nos loqui debemus, vt l. 1. §. non dixit de acquir. here. dispositioni communi relinquatur, vt in leg. si extraneus de cod. ob causam: sed de iure communi excusatur debitor propter autoritatem superioris ne soluat, vt in l. qui iurato, ff. qui satisfd. cog. ergo non poterit compelli ad liquidationem instrumenti. Tertio facit regula l. 2. C. si in caus. iudic. quod factum ¶ partis & iudicis aequiparantur^a sed si creditor foret a debitore praeventus, non posset praesentare instrumentum secundum formam ritus, vt dictum est in princip. ergo nec vbi debitor fuit praeventus a iudice, & cum ritus deneget praesentationem fieri quando debitor praevenit, & sic facit voluntarium actum, cum sit in sua facultate non agere, ergo a maiori parte rationis intelligitur excludere praesentationem fieri, quando debitor est constitutus in necessitate a superiore ¶ tradita ne soluat, praecipuum ¶ enim superioris necessitate inducit, & iustum metum quando est poenale. ^b vt discurret Bar. in l. creditor. de solutio. Bald. in l. falsus in fi. C. de fur. per doct. in l. de pupillo, §. si quis ipsi priori de noui. oper. nunc. per deci. consil. 219. prima colum. secundo volum. per dom. Barbat. conf. 42. primo volum. quarto adducitur regula, de qua in d. leg. si. ff. qui satisfd. cog. quod ¶ in qualibet obligatione, & promissione etiam iurata intelligitur excepta autoritas superioris, & in l. si ad muni. de inco. gloss. est in c. de forma 22. quaest. si. & in c. cum ecclesia, de maiori parte & obed. & in cap. constitutus de rescriptis, & in c. venientes, & in c. quando, vbi plenius canonistae extra de iur. iur. & ideo dicunt Alberic. de Ros. & Rom. in dicta l. qui iurato, quod si iudex facit mandatum vel sequestrum debitori ne soluat ¶ excusatur debitor a per iurio, idem Hostien. in sum. de iure iurand. bonus textus sceuolae in leg. mulier de leg. commif. & hoc dictum plenius sequuntur Mod. in dicta l. qui iurato, & ibidem May. addit ¶ nisi hoc ab ipsa parte fuerit procuratum, & ibidem dicit quod ¶ scolaris qui iurauit non exire districtum Bononiae, sine licentia creditoris donec sibi soluet, excusatur si habuit

- mandatum à patre, vel à iudice ut reuertatur ad domum, nisi tale mandatum uel licentiam procurauerit, & dicit ibi Paul. de Cast. hunc casum euenisse in persona propria. de quo per Ioan. Andr. in reg. in malis. in mercur. per Feder. de Seni. consil. 191. incip. questio talis est. per doct. in in c. uenientes. de iur. iur. Alber. de ros. in l. si quis id quod de iurisd. omni. iud. Sand. in d. cap. qui iussu. ff. de regu. iur. quinto facit regula. l. si. de leg. primo. quòd † idem operatur oppositum in opposito, quod propositum in proposito, sed si debitor habuit mandatum à iudice ut soluat tenetur soluere, & soluendo excusatur. ut in l. ait prator. §. permittitur. vers. quid tamen. denunc. ergo & è contrario si habuit mandatum ne soluat, non tenetur soluere. & dicit gloss. in d. §. permittitur. quòd † præceptum iudicis excusat & facit licitum quòd aliàs erat illicitum, ut in l. interdicitum. & l. nouissime. quòd fals. tut. & in l. qui autem. §. apud labeonem. ff. quæ in fraud. credit. & in l. stipulatus. §. si lancem. de solut. & cù index mandet, seu iniungat non solui, non potest suspicio aliqua mali contra debitorem præsumi, ut in c. nisi essent. de præb. & in l. furri. §. qui
- 10 iussu. ff. de his qui no. in fa. Sexto dici potest quòd † præsentatio instrumenti quæ est criminalis, fundata est super pœna, vel super iuramêto, vel super utroque: sed utroque casu ob præceptum superioris debitor nõ fuit in peritrio neque in pœna ex vi deficientis consensus in iuramento adhibiti, quia intelligitur iuramentum præstitisse cum promissione pœnali, nisi superior contrarium iniunxerit. d. l. si. ff. qui satisfd. cogantur. & in l. si. ad muni. ergo instrumentum præsentari non potest, ex quo debitor non incurrit penam, neque periurium. Septimo dicitur quòd instrumentum præsentatum contra debitorem ex quo fuit in mora, & infra terminum non adimpleuit conuenta, sed quando habuit præceptum à superiore,
- 13 ne solueret, ipse non † dicitur in mora constitutus, ut in lege mulier uerficul. posteriore autem die nomine fisci testato conuentum emptorem sit, ne ante mulieri pecuniam solueret, quàm fisco satisfaceret. de lege comif. ergo de necessitate fateri oportet, instrumentum non posse præsentari cõtra debitorem, cum non dicatur constitutus in mora propter præceptum superioris. Octauo adducitur si dicere licet: creditor tunc † præsentare poterit contra debitorem instrumentum liquidum, quando lapsus est dies termini, & dies petendi cessit, ut in l. cedere diem. de verb. sign. aliàs ante tempus agendi male ageret, & duplicarentur induciæ. ut in §. . . instit. de actio. Sed licet terminus solutionis materialiter, seu naturaliter fluxerit, effectus autem obligationis non cessit propter præceptum superioris, quia suspensus, & à superiore, & à consensu ipsius debitoris, ut in superallegatis iuribus: ergo nullo modo instrumentum præsentari poterit per text. in dict. lege mulier. deleg. comif. & ita modo inueni Salyc. tenentem in dict. l. fin. C. non num. pecu. per dict. l. mulier, quam dixit ad hoc notabilè, quòd debitor, qui promisit soluere, non

35 tenetur si iudex præcipiat, & iniungat sibi ne soluat, cum obligatio ip-
 sius † debitoris reguletur a dispositione legis & superioris, per quam
 distinguitur consensus in obligatione adhibitus. deci. in dict. lege qui
 iussu, & ita per text. in d. l. mulier tenet Aret. in lege prima. C. de de sequ.
 poss. & fruct. 16. q. allegat Bartol. in lege non solum. §. morte secunda q.
 princip. de nou. oper. nunc. & hoc idem potest probari per text. in lege
 16 quod si forte §. primo de solutio. vbi non † potest solui tutori si iudex
 debitori præcipiat ne soluat & ideo dicit Inno. in cap. quemadmodum.
 17 de iur. quod † omnis promissio, obligatio, & iuramentum intelligitur re
 a bus in eodem statu manentibus^a & illis mutatis non incurritur periurium, de quo in capit. primo hic fin. lex. Cor.

18 Sed † contrariam partem puto de iure ueriores, quod instrumentum
 possit præsentari, & primo adduco hunc ritum, ubi per creditorem præ-
 sentari potest instrumentum publicum, & liquidum contra debitorem
 sed licet debitor habuerit præceptum à iudice ne soluat, dicitur & rema-
 b net debitor, & ille etiam dicitur creditor^b ex quo non reperitur hoc in-
 ter casus in quibus liberetur debitor à debito vt in l. obligationum fere,
 §. plane de actio. & oblig. nulla etiam instrumento infertur iactura, cū
 remaneat, & liquidum, & publicum, ergo præsentari potest. secun-
 19 do ritus præuentionem † per iudicem faciendam omisit, ergo negle-
 xit, ut in leg. prima §. uoluisse. C. de cad. tollen. & quemadmodum dixit
 de præuentione partis sic idem de iudice dixisset, ex quo non dixit, ne
 nos dicere debemus, licet prædictis contradicat l. nam & posteriores. de
 leg. lex noua per legem antiquam distinguitur: tertio adducitur text. in
 dict. l. si. qui satisf. cog. vbi non uidetur deierasse, qui ex concessa causa
 deserit iuramentum & in d. l. si. ad munic. vbi fuit facta per principem
 gratia illi qui iurauerat ordini non inter futurum, ex quo electus fue-
 rat, cum cæteris allegatis per gloss. ibi, & per Bald. patet ergo, quòd
 quando superior facit præceptum debitori ne soluat, debitor tenetur
 adimplere promissa, & incurrit in periurium, licet excusabile, ex quo ha-
 buit causam à iure permissam: ut dicit gl. in d. l. qui iurato, non enim ex
 præcepto per superiorem debitori facto impeditur creditor suū creditū
 ideo sequi, cum causa non cognita, nec ipso inaudito, nō potest illi rerū
 suarum administrationem interdiceret, aut credito destituere, ut di-
 cit Angel. in leg. 2. C. commi. uel quòd iste. Innoc. in c. sane lo. 2. de of-
 fic. de leg. ideo si tempore præsentati instrumenti obijciat debitor de
 præcepto superioris, dico interrogationem non impediri, licet non
 teneatur reus ad pœnam neque ad periurium. Et circa materiam præce-
 pti uideri poterunt quæ scribit Puteus in tract. Synd. in verb. præceptum
 per plures colum. in contrarium uero allegata non obstant, quia loquun-
 tur quando tractatur de exculpatione pœnæ, & periurij, allegata etiam
 per Aretin. in d. §. qui a latronibus. procedunt in actis in retractabilibus,

- vt per scrib. in l. 3. §. si seruus. de acquir. poss. & etiam vbi forte esset iudicialiter cognitum in figura iudicij, non autem extra iudicialiter parte non audita & contra omnes iuris regulas, incipiendo, vel ab exequutione, vel à sequestro, vel suspendendo, contra non citatum rerum suarum administrationem, licet possit hoc superior facere, quando tractaretur de periculo contingente ex mora, & vt cautum sit cui debetur, vt dicit
- 20 Bal. in l. sed si quis. ff. quemad. testam. aperi. quod ¶ iudices à præceptis frequenter incipiunt, quando periculum est in mora, & postea per examinationem causæ illa iustificat, per not. in §. meminisse de offic. pro conf. & leg. neque etiam. Saly. in d. l. si. recte intuenti huic conclusioni repugnat, allegando tex. in d. l. mulier, cum intelligatur quòd non incidat quis in moram vel ad pœnam; ad quod ego affirmo hunc debitorem
- 21 minime teneri. tex. ¶ vero in d. l. quod si forte. §. i. procedit in eo, qui ratione officij habebat aliquem obligatum, & non proprio nomine, & etiam procedit in eo, qui ex suspicione pendente perdit interim administrationem bonorum, tamen pecuniam tunc in promptu per debitorem erogatam in vltimo peremptorio dicam per iudicem minime creditori liberari, nisi præstita cautione de seruando ipsum indemnem, vel aduersus iudicem mandantem, vel alium creditorem, qui prætenderet sibi liberari debere iuxta formam. l. is à quo. ff. de rei vendi. & l. pen. de petit. hæc. & pro hoc adduci potest bonus tex. in l. pen. cum aucten. ibi posita. C. de pos. vbi ¶ depositum deponenti restitui debet non obstante protestatione per tertium, vel alium, ex transuerso venientem facta nec depositum restituatur dum tamen deponens caueat cum fideiussore de seruando depositarium indemnem, & ex illa lege singulariter dicebat Ang. in l. hæres ad treb. quòd debitor cui denunciatum est ne soluat, non potest præcise cogere vt sibi denunciatio remittatur, cum satis sit per creditorem sibi cauere de indemnitate præstanda aduersus denunciantem, quia ¶ ex protestatione tertij nunq̄ quis impeditur vt iure suo arg. l. si fundus. C. de rei. vèd. & in l. 1. C. de b. vèd. pig. Alex. in d. l. hæres.
- 22 Felyn. in c. cum sæpe. 4. col. de offic. deleg. quando autè ¶ debitor habuit mandatum à superiore de soluendo tertio, qui dicebat se creditorem creditoris sui, vel sibi donatum, & soluit an in vltimo peremptorio debeat detineri, ex quo aduersus mādatum nō opposuit vel ipsum creditorem certiores non reddidit, vt potuisset suis iuribus consulere text. est in l. ait p̄tor. §. pmittitur. de minor. ibi cōpulsus sit, & ibi nisi quis forte, quasi aduersum iniuriam appellandum quis ei putet. & in l. 2. versic. si autè restitisset de iudic. & ibi Paul. de Castr. Bald. in l. falsus. si. colum. C. de fals. vbi dixit quòd ¶ debitor debet obseruare aduersus creditorem suū bonā fidē, & legalitatē, & debet antequam soluat resistantiam facere, &
- 23 aliquid pati, ut ¶ passio sit animi testimoniū & in l. parētes. C. de testi. q̄ citatus à iudice simpliciter non dicitur inuitus facere sed tunc demum

cū compareret, & reſiſtit, & ſequitur Deci. confi. 5. 2. col. aliàs eſt in confi. 407. 2. volum. in nouis. & doct. in l. creditor. de ſolut. & plura cumulant moderni Neapolitani noſtri temporis in iſta quæſtione, quæ referre omitto. Mar. Frec. V. I. D.

ADDITIONES.

- a Tiraq. de vtr. retr. li. 1 §. 1. gl. 14. nu. 13. Paul. Fuſc.
- b Ad illud quòd preces magnatum pro mandatis habentur. gl. in l. 1. C. ſi ret. pro & dicitur quædam violenta ſpecies iubèdi. Mant. confi. 206. in præſenti cauſa nu. 16. 1. vol. Paul. Fuſc.
- c Omnino in proprijs terminis. deci. 199. nu. 3. Guid. Pap. Pau. Fuſc.
- d De creditore in hanc materiã doct. in l. 1. ff. ſi cert. pet. Ab. Pau. Fuſc.
- e Nunquã eſſe reddendũ depoſitũ, quãdo ex eius redditu patrię immineret aliqũd periculum ſicut Cicero ex muſſim commemorat. li. 3. offic. Abb. Pau. Fuſc.

QVAESTIONE DECIMATERTIA.

S V M M A R I V M.

- 1. Index eccleſiaſticus an poſſit inhibere iudici laico ne procedat ad interrogationem inſtrumenti. & nu. 2.
- 3. Index laicus tenetur parere eccleſiaſtico vbi vertitur præiudicium animæ. & nume. 4.
- 5. Inhibitiõ non admittitur vbi eſt diuerſitas iuriſdictionum.
- 6. Inhibitiõ faciendã per eccleſiaſticum debet fieri parte citata fallit ut nu. 7. & quando eſſet notorium. nu. 9.
- 8. Concluſio authoris in hac q.

1. **D**ecimotertio quæro, quid ſi iudex ¶ coram quo præſentatur inſtrumentum, eſt præuentus a iudice eccleſiaſtico, & ſibi per ipſum inhibicum ne procedat ad exequutionem inſtrumenti, cum dicat ſibi forte conſtare inſtrumentum fore uſurariũ, vel ui, vel metu confectum, an per iſtam inhibitionem impediatur interrogatiõ fieri. ^a in hac q. doctores communiter dicũt exequutionem inſtrumẽti impediri, prout tenet Ang. in ſæpius allegato, §. condemnatiũ Lap. in all. 63. Abb. in c. tuã 2. & 5. col. de ord. cognit. doct. in l. ticia. ff. ſol. mat. & in c. lator qui fil. ſint legi. plenius Fed. de ſen. cõſ. 300. in c. factum proponitur, & ibidem affirmat quòd ¶ ſi actum eſt coram iudice eccleſiaſtico ſuper reſciſſione inſtrumẽti, & ipſe inhibuit iudici laico, impeditur exequutio inſtrumẽti, q̄ ex forma ſtatuti habet exequutionẽ paratã, & ſi iudex laicus ultra procederet, diceretur nulliter procedere, & reuocari deberet tamquam exequutum poſt inhibitionem, cui iudex
3. laicus ¶ in caſu iſto parere tenetur, cū tractetur de cauſa p̄iudiciali, & de p̄iudicio animę, vt firmant Rodulphus in cap. conſuluit q. 129. cart. 27. de uſur. Abb. in capitulo debitorẽ de iur. iurãd. & ibidem Imol. Ancharan.

- consil. 227. casus talis est Bald. in l. consulta. C. de testam. cum teneatur parere & interim non exequi: firmavit Bald. in l. 1. C. quomodo & quando iud. & Bal. ibi sequitur dom. Jac. in l. iudicium soluitur tertia columna de iud. quod ¶ quando vertitur questio spiritualis coram ecclesiastico, potest laico inhibere, cui parere tenetur, ne in causa procedat, secus si de causa non spirituali aut animam non tangente tractaretur, vt quia coram laico producti sunt testes, qui de falso coram episcopo accusarentur, nam tunc non posset fieri inhibitio ¶ ex quo datur diuersitas iurisdictionum, & si fieret etiam cum excommunicatione non teneret, per doctrinam Bal. in d. l. 1. & allegat conf. Fed. de sen. quod dicit esse multum not. & ita communiter tenent omnes in d. c. tuam, ista tamē inhibitio secundum veriolem opinionem non teneret, neque ligaret manus iudicis, coram quo tractatur de executione instrumenti ¶ quando facta fuisset parte non citata, vt firmat Abb. in d. c. tuam, qui discurrit dicta Feder. & lap. in dictis locis, & Alexand. in d. §. condemnatum, & in dicta l. ticia, & consil. 9. prastantissime doctor. quarto volum. & conf. 91. 2. vol. Aret. consil. 20. consil. 33. & consil. 75. plenius prosequitur Specu. in tit. de aduoc. §. sexto vers. vel sic Paul. de Castr. consil. 142. 145. secundo volum. & firmat Ias. in leg. nec quicquam, §. vbi decretum septima colu. de offic. proconsul. ubi pramissam conclusionem limitat nisi iudex ¶ ex officio procederet ad inhibitionem, nam tunc posset inhibere iudici laico etiā parte non citata prout plenius firmavit Rodul. in dicto capitulo consil. 131. q. car. 28. vbi multas allegat rationes, & authoritates, cui addo vidēda quæ dicunt Abb. & post eum Sand. in c. primo extra de iure iuran. & ex dictis prefatorum doctorum ¶ ita tenendum concludo quod interrogatio impediatur, quando iudex laicus fuit ab ecclesiastico prohibitus ne ad executionem instrumenti procedat, si inhibitionem illam parte citata concessit, secus vbi ex mero officio procederet & sibi notorie constaret instrumentum esse vsurarium, quia tunc super notorio ¶ inhiberi non citata parte, vt dicit Bald. in leg. presbyteri secunda columna, C. de episc. & cleric. per doctrinam Innocen. in capitulo ad aures de tempor. ordin. quam sequitur Rodul. in dicto capitulo consuluit, cum in multis non obstant iudicia ea, quæ possent repellere partē per not. per Lap. in clementina prima, in verb. opponatur de sequest. poss. & fr. & per Innocen. in c. sollicitudinem, §. 1. de appel. vt supra dictum est Mar. Frec.

A D D I. His vltimo loco dictis rationem addo quia crimen vsurarum est mere ecclesiasticum doct. in c. cum sit generale, de foro compe. Bal. in l. 1. in fi. C. de vsur. Bar. & Ale. in d. l. ticia. eo maxime si ille cū quo agitur esset notorius notorietate iuris, vel cōdemnatus notorietate facti, quia diceretur manifestus vsurarius Ab. in c. quia in omnibus in fi. de vsur. & ita aliàs dicebat p intellectu & ornatu rubr. extra de vsur. Ab. Paul. Ful. V. I. D. & Pand. in d. suo tract. 5. par. 18. declarat. fol. 59. idē Fuscus. Additio.

ADDITIO.

a Alexand. in dict. §. condemnatum affl. in const. ea que ad decus post nu. 17. Abb. Paul. Fusc.

QVAESTIONE DECIMAQVARTA.

S V M M A R I V M.

- 1 *Inhibitio an possit fieri iudici laico, si petita est per debitorem absolutio à iuramento.*

1 **D**ecimoquarto quæro retento eodem themate prædictæ q. an † si per debitorem petita est absolutio a iuramento coram ecclesiastico, ipse interim possit inhibere iudici laico ne procedat: collector Neapoli. ponit in decis. 30. & 31. & Rodul. in d. c. consuluit firmat quòd non per dicta Innoc. in c. Romana, §. primo, de appell. in sexto; & Fed. de sen. consil. 290. etiã si esset actû super utroq; q. ipse distinguit, æquius fore posse fieri qñ cõstaret q. ex officio procederet nõ autẽ ad instatiã partis, q. pro nũc discutiẽdũ, & plenius cogitandũ alteri relinquo. Mar. Frec. Par. Neap.

QVAESEIONE DECIMAQVINTA.

S V M M A R I V M.

- 1 *Præventioni an debeat specificè renunciari.*
- 2 *Iudicium idem est de specie quòd genere.*
- 3 *Generalis renunciatio cum iuramento valet vbi specifica requiritur.*
- 4 *Iuramentum habet vim expressi.*
- 5 *Renunciatio facta post expressas species tenet.*
- 6 *Determinatio contra authorem in hac q.*
- 7 *Generalis prouisio non derogat particulari statuto.*
- 8 *Iuramentum non trahitur ad incogitata.*
- 9 *Præventio specialiter est fulcita a ritu.*
- 10 *Clausula codicillaris quando nihil operetur.*
- 11 *Periurus non dicitur vtens iuribus suis licet iurauerit non esse contra ipsam, & nu. 12. & 13.*
- 14 *Concessio principis non obstante collatione intelligitur de inualida non autem valida.*

- D** Ecimoquinto quæro pro materia præventionis, an ꝑ præ-
 uentioni debeat in specie renunciari, vel sufficiat generalis
 renunciatio^a facta per debitorem de omni legum auxilio,
 cum ceteris clausulis generice opponi solitis in contractu,
 ego semper tenui, & dici potest q̄ sufficit generalis renūcia-
 tio, nam non legitur ritus dictans præventioni debere in specie, vel ex-
 pressim renūciari, vnde intelligitur cū generalitate fieri posse: & ad præ-
 dicta etiā in facti cōtingētia dicebā, q̄ cū interrogatio sup tenore instru-
 mēti nō possit impediri nisi in vnico casu, qñ creditor est præuētus, ge-
 neralis renunciatio habet vim expressi, & specifici, postquam non po-
 test nisi ad illū referri, vt l. 1. 2. 3. delib. & posth. & ita per illa iura decide-
 bat Barb. quòd ꝑ idem iudicamus de specie, & de ipso genere, cum non
 possit nisi in illa verificari Soc. conf. 150. 6. col. primo vol. & decis. confi.
 389. secundo vol. præsertim quando in contractu h̄ iuramentū, vt in le-
 ge cum patrem, §. filius matrem deleg. secundo, per quem tex. ita firmit
 Baner. in tract. de iur. iur. quòd ꝑ vbi aliàs requiritur specifica renūcia-
 tio, sufficit generalis cum iuramento, quia ꝑ iuramentū habet vim ex-
 pressi per illum tex. quem ad plures q. inducit de quo per Barb. conf. 16.
 3. col. confi. 43. confi. 52. in fin. secundo volum. deci. conf. 374. secundo
 vol. per las. in l. omnino, §. primo, C. de inoffi. test. de qua generali re-
 nunciatione poterunt videri quæ scribit Vitalis in suo tract. clausularū
 Soc. confi. 103. tertio volumine, vbi adducit multas auctoritates, quas
 omitto maxime ꝑ quando in contractu est renunciatum post aliquas ex-
 pressas species generice omnibus alijs competētibus, de iure vel de con-
 suetudine vt per deci. confil. 195. primo vol. in nouis. fuit, ꝑ tamē cōtra
 me tunc determinatum, sed non potui scire rationem à iudicantibus,
 qui declarauerunt, quòd ex quo non erat specialiter renūciatū præuen-
 tioni, ex renunciatione qua supra non impediretur interrogatio super
 tenore instrumenti, sed eorum decisio non videtur contra ius, & potest
 corroborari ex dictis Bart. in leg. 1. §. & parui, ff. quòd vi aut clam, quòd
 ex generali ꝑ prouisione non intelligitur derogari in eo quod competit
 beneficio alterius statuti, nisi fiat exp̄ssa mētio in specie, vt plenius reas-
 sumit deci. dict. conf. 195. item posset dici q̄ plures possent esse exce-
 ptiones ex quibus interrogatio instrumenti posset impediri, vt infra di-
 cam, non potest censi illa renunciatio, loco specifica, nec iuramentū
 ꝑ posset ad illam trahi, cum de ea non fuerit cogitatum^b vnde consen-
 sus deficit, & ita soluit Bal. in l. 1. C. com. & sequitur Imol. in cap. primo
 eo. titul. & Barb. in præall. confil. & verisimiliter præsumitur consen-
 sus abesse, ex quo non erat tunc in rerum natura, & erat de futuris, ideo
 non potest dici iuramentum ad illam trahi, & illæ clausulæ ex quo non
 principaliter opponuntur, non possunt ad hoc trahi, vt in c. primo de
 præb. in sexto, & dicunt regulari secundum alias supra expressas. in qui-
 bus

bus ista nõ est, vt dicit Bar. in l. h. §. idẽ q̄ sunt, ff. de cond. ind. & tex. multũ not. ad hoc in l. fi. §. 1. ff. de vi. trit. & oleo le. de quo plenius p̄ Sand. in c. sedes de rescrip. & cũ ex dispositione ritus ista p̄uẽtio † speciali dispositione fuerit fulcita, ideo non uenit in dispositione generali ut est bonus tex. in leg. ligni. §. Iulius offilius, ff. de leg. 3. p̄ quẽ tex. ita concludit Barb. doctor Illustris. conf. 36. 2. col. 2. vol. & ideo in generali dispositione v̄rẽ esse neglectũ, vt in l. itẽ apud Labeonẽ. §. hoc edictũ de iniur. q̄ illud qd̄ est nota speciali dignũ in generali dispositione d̄r quasi neglectũ, sed p̄uẽtio ab ipso statuto, & ritu habet specialẽ p̄minẽtiã, ex quo per illam impeditur interrogatio. ergo nõ uenit in generali renunciatione. arg. d. §. Iulius offilius. nec est curandũ de illis verbis generalibus cũ apponantur ex consuetudine notariorum, non autem quod fuerint à partibus rogati, & ideo nihil operantur. ut dicit Bartol. in l. 1. ff. de iur. codic. quod

10 † clausula codicillaris in testamẽto apposita nihil operatur, cum ex ceruice notarij apponatur, non quod de eius effectu fuerit aliter cogitatum. & Bar. ibi sequitur dominus Barb. conf. 52. 7. col. 4. vol. conf. 58. 6. col. eo. vol. & ideo etiam iuramentum nihil potest operari, quia de eius effectibus non fuit cogitatum, vt firmat p̄fatus doctor. conf. 43. 7. colum. conf. 60. 1. colum. 2. vol. & sequitur Curt. conf. 50. decima colum. & cũ reus faciendo p̄uẽtionem suo creditori super cassatione instrumenti, facit actum de iure sibi permisso, generaliter renunciando non intelligitur illi derogasse, nec posse impediri quin ea uti possit, cum sit de iure declarare renũciationem generalem p̄cedentem. vt dicit And.

11 in c. primo. §. contra omnes. hic fin. lex. quod ille qui iurauit † non esse contra aliquem, poterit contra ipsum iuribus sibi competentibus uti idẽ dixit in cap. primo de pact. iur. firm. glo. est in c. per illorum. de p̄rã. q̄

12 si † rex mandat contradictoribus amotis, non intelligitur de illis cõtra dictoribus qui de iure se opponũt & sequitur Alexand. conf. 111. primo volum. decius. conf. 214. tertia col. 2. vol. idem dicit dominus Iacob. in

13 l. 2. §. fin. de iud. quod ille qui † promissit aliquem non molestare, intelligitur de facto, non autem si de iure molester. & ideo dicit Alexander.

14 conf. 34. 4. volum. quod † si princeps secundo concedit cum clausula, non obstante collatione alteri facta, intelligitur de inualida non autem de valida & idem Alexand. confil. 143. 3. col. 5. uol. si ergo debitor promissit in instrumento soluere debitum, renunciando omnibus legibus, & exceptionibus, cũ q̄busuis clausulis, non intelligitur periurus, si utitur p̄uẽtionem, ex quo de illa nõ intelligitur renũciatũ, cũ de iure utatur, & sibi sit p̄missa p̄uisione speciali, & ex quo in contractu nõ fuit specialiter expressa, nõ intelligit̄ illi renũciatũ, & cũ possit esse dubiũ an veniat vel nõ in hac generali renũciatione, debet fieri interpretatio contra creditore qui stat pro contractu. vt in l. veteribus. de pact. & in l. quicquid astringendo. ff. de verb. oblig. cum similibus supra allegatis. Mar. Frecc.

A D D I T I O N E S.

- a Quòd hæc q̄ melius fuisset per authorem intentata in progressu q̄ primæ huius
9. partis, vbi de renunciatione præventionis tractatur sed vere dissimilis est q̄
& diuersa sede collocanda multa tamen ibi dicta ad hanc faciunt, & econtra.
Pau Fusc.
- b Ad illud vulgatum iniquum esse perimi de quo cogitatum non est And. c. 1. §. sed
nec est alia nu 38. quæ sit pri. causa & in c. 1. de c. corr. in fi. & in c. 1. in pri. de pa.
iur. fr. Ab. Paul. Fusc.

QVAESTIONE DECIMASEXTA.

S V M M A R I V M.

- 1 Debitor an teneatur soluere expensas cassationis instrumenti si obtinuit in
causa præventionis.
- 2 Impense voluntariæ non reficiuntur.
- 3 Statutum fori iudicij seruatur in preparatorijs.

- D**Ecimo sexto & vltimo quæro, debitor in causa præuentio-
nis obtinuit cõdemnari suum creditorem q̄ casset sibi in-
strumentum debiti, an t̄ teneatur creditori soluere expensas
factas per ipsum creditore pro habedo ipsum a notario: dī
ci potest q̄ si debitor post morā satisfecit creditori ita qd
fuit in culpa nō soluendo infra terminum, & creditor ex mora debitoris
sui preparauit se ad talē impensam, tenetur creditori soluere etiā si nolit
instrumentū, secus quando nō fuit in mora, & sic non fuit in culpa, quia
infra terminum soluit. & ita concludit Saly. in l. fi. C. de cõdit. ex l. post
- 2 Bal. ibi, & creditor tūc dicitur fecisse impensas volūtarias, t̄ quæ refici non
debēt, vt ibi per Sal. ponit Bal. in l. eos. §. super. C. de vsur. qui in arg. alle-
gat bonum tex. in l. quibus diebus. §. cū quidā. ff. de cõd. & demon. & in
c. peruenit de fideiuss. idē dixit in l. nō. ignorat. C. de fr. & lit. expēs. & se-
quitur Sād. in c. accedēs. 2. col. vt lit. nō cõte. de quo per eundē Bal. in l. edi-
ta. C. de edēd. & in l. huiusmodi. §. 1. de l. 1. per Ant. de But. in c. 1. de p-
bat. licet Sād. in d. c. accedēs distinguat quādo debitor à principio nega-
bat debitū vel quādo fuit simpliciter in mora, & nō firmet se, sed dicat
  - 3 fore cogitādū. addo ad posita hic, & ad regiā prag. t̄ q̄ in preparatorijs
iudiciorū seruatur statutū fori iudicij, nō aut actoris, uel rei, vt dicit Bart.
in l. secunda C. quæ sit long. conf. & ibi. per mod. per. Curt. in tract. de cõ-
fuet. per Albert. Bru. conf. 20. 2. col. & ideo si ageretur corā iudice eccle-
siastico, vel alio non subdito regi, non tenetur actor præueniens præsta-
re cautionem cum fideiussore, & iuxta reg. pra. quia dicitur respicere
preparatoria

preparatoria iudiciorum, & seruandum est quod seruari solet in foro eiusdem iudicij, & non ipsius actoris uel rei, etiam si ille iudex erat ordinarius & causa fuerat delegata à iudice statuente ut concludit Sand. in capitulo licet in corrigendis, extra de offic. ordinariar. cum simil. Mar. Freccia.

ADDI. Vltimo loco instrumentum confectum in regno per eandem rationem non posse extra regnum præsentari, iuxta hanc formam Alexand. in l. 2. C. quemadmodum testa. aperi. sic etiam in curijs ecclesiasticis nisi ordinarius prælatus ita constituat sicut in ritu Cur. Archie. Saler. continetur, & in alijs quàm pluribus similiter continetur. Paul. Fuscus. V. I. D. de clericis vero Pand. in 2. part. 14. declar. nu. 22. & 23. idem Fuscus

P A R S D E C I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum post viginti annos non exequitur iuxta ritum.
- 2 Statutum potest limitare tempus exequutionis instrumentorum.

Decima pars substantialis ritus huius est, quòd a natiuitate actionis die. &c. ritus est hic dictans † quòd elapsis annis. 20. post vbi ex instrumento nata est actio, & instrumentum potuit præsentari non potest amplius præsentari secundum formam ritus, & potest † hoc facere statutum quod infra tantum tempus habeat beneficium exequutionis, vt dicit Bar. in l. sequitur. §. si viam. de vsuc. & Bald. in add. ad Specu. in tit. de appellat. quem sequitur dominus Barbat. consi. 59. & consi. 36. 4. vol. post vero tempus exequutionis poterit instrumentum produci in vim probationis ordinariæ, vt dicit Bal. in l. plane quod fals. tu. & cremens. sing. 140. Sand. in c. cum venerabilis. §. col. de excep. sed in hac parte etiam de aliquibus est quarendum. Mar. Frec.

ADDI. Bald. in margar. in verbo ecclesia. & Marsil. in rubr. de probatio. C. num. 329. & dum allegat hic dominus author sing. Crem. 140. est mi. num. 141. inci. statuto cauetur. fol. 493. vbi aliqua ponit in additione doctissimus Saray. facienda ad prædictam. quæst. quæ sequitur, dum dicitur quòd debitor non potest renunciare huic statuto. & allegat hunc ritum. & latius ponit Berard. Pand. in d. suo tract. 3. part. 2. declar. fo. 30. Paul. Fusc. V. I. D.

QVAESTIONE PRIMA.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum an possit presentari ultra 20. annos per pactum.
- 2 Permissum ad tempus post tempus dicitur prohibitum.
- 3 Iuri prohibitio non potest renunciari.
- 4 Statutum dat iurisdictionem iudici.
- 5 Iura publica non recipiunt augmentum, aut diminutionem.
- 6 Actio semel extincta amplius non reuiuiscit. & nu. 7.
- 8 Presentatio instrumentorum dicitur habere instantiam.
- 9 Instrumentum depositi habet executionem paratam.
- 10 Prescriptioni odiosa non potest per partem renunciari, fallit. nu. 12.
- 11 Opinio Bal. contraria extenditur.
- 13 Debitum ratione iuramenti potest quandocunque peti.

- 1 **R**imo quæro, quid si fuit pactum inter partes in instrumento quod possit quandocunque presentari, secundum formam ritus, & elapsis annis 20. an valeat pactum. posset dici, quod non, nam fuit permissum ad tempus post tempus dicitur esse prohibitum. l. pater. §. fundum. ff. de leg. 3. sed si post tempus statutum dicitur prohibere, pactum nihil operatur, quia iuri prohibituo fuit renunciari non potest. l. i. C. ne fid. doct. dent. per Bar. in l. si quis pro eo de fidei. per Doct. in l. nemo potest, ff. de leg. 1. Bal. cōf. 288. pone statutum. §. vol. secundo adduci potest, quod dictum est supra: quod fuit statutum dat iurisdictionem iudici in exequendo, infra tempus limitatum annorum 20. unde elapso tempore iudex dicitur esse sine iurisdictione, quæ pacto priuatorum dari, nec tolli à parte, tanquam à priuata persona potest, ut in l. pacto priuatorum. C. de iuris. omn. iud. quia est de iure publico sumpta.
- 3 l. i. eod. tit. & ea quæ sunt iuris publici non recipiunt augmentum, nec diminutionem à partibus, Vulgata. l. ius publicum de pact. quia est effectus incapax iurisdictionis. Bald. in d. consi. 288. §. vol. ergo ex pacto non posset presentari. Tertio facit text. in leg. si res. §. aream, de solut. quod
- 6 fuit semel extinctum amplius non reuiuiscit^a & in l. actione. C. de transac.
- a & in l. si cum tibi, C. de iud. sed finito vicennio virtus presentationis statim est extincta, & finita, ideo per pactum extinctum non potest reuiuiscere. quarto accedit quod dixit Bar. in l. nemo potest deleg. primo quod
- 7 fuit si dicat statutum post decem annos creditorem non audiri, per creditorem non potest renunciari huic statuto; ita quod post decem annos creditor audiatur, & Bart. sequitur Bald. in auc. quas actiones, C. de sacro san. eccl. & in cap. primo §. præterea de cap. correp. ex quo est exceptio mere odiosa, quæ non potest remitti per partem, & sequitur Abb. in c.
- non

- non liceat de prescriptio. Alex. in l. cum stipulatus, ff. de verb. oblig. allegat Bar. in d. l. sequitur §. si viam Barba. consil. 59. quarto volum. Bald. in tract. prescripti. vbi plene loquitur^b cum ergo fuerit introductum odio creditorum quod elapsis viginti annis non possint presentare instrumentum, & iste ritus etiam infra annos viginti inducat odium & sit contra ius commune, non potest per debitorem pacisci contrarium,
- 8 Quinto adducitur quod ꝑ ista presentatio instrumentorum & interrogatio quæ fit super ipsorum tenore quamuis sit executiua, dicitur habere instantiam, vt dicit Bald. per illum tex. in in l. 1. in verb. instantia. C. de iur. cal. quod causæ executiua, & instrumenta, quæ ex forma statuti habent executionem paratam, dicuntur habere instantiam, & illum text. ad hoc sequitur Roman. consil. 174. spectabilis domine, & ibi etiam dixit quod ꝑ instrumentum depositi habet executionem paratam per text. in l. si quis. C. de positi. & ibi per Bar. per Bal. in exceptione. C. de prob. sequitur Alex. in l. properandum, C. de iud. & consil. 50. tertia columna secundo vol. in antiquis, & plenius Ias. in d. l. secunda column. sed presentatio instrumentorum iuxta formam ritus habet suam instantiam præfixam a statuto infra annos viginti, super qua dilatanda non possunt partes pacisci, vt concludunt doct. in d. l. properandum & d. l. nemo potest, quia habet metam taxatam odii litium finiendarum, vt concluditur secundum veriore opinionem in dictis locis, ideo pactum nihil operatur cum sit contra ius & inducat odium inrationabile protelando instantiam ultra tam longissimum tempus, de quo est mirandum cur tanto tempore sit fulcitur, nec ex pacto posset ultra terminum presentari, cum inducat etiam renunciationem prescriptionis odiosæ ꝑ cui non potest per partem renunciari, vt dicit Bar. in d. l. nemo potest, & sequitur Soc. consil. 86. si. col. primo volumine, & consil. 166. penultima col. secundo volum. & plenius Sand. in rubr. de prescriptio. qui prosequitur hunc articulum, Cuma. consil. 90. incipien. visa copia: doct. in §. primo inst. de usuc. per Cardin. Alexand. in capitulo primo §. præterea de capt. corrad. vnde ex prædictis dici posset instrumentum ultra terminos ritus presentari non posse.
- 11 Sed contrarium ꝑ in particulari decidit Bal. in l. quod si nolit, §. si quid ita, ff. de edil. edict. vbi dixit qd si statutum dicit instrumentum intra tantum tempus debere executioni demandari, si pars conueniat qd quodocumque possit exequi, tenet conuentio, & pactum, & non obstante lapsu temporis poterit executioni demandari, & ita dicit fuisse determinatum & ibi loquitur etiam in statuto prohibente executionem post terminum quod est fortius, quia non dicitur renunciatio prescriptionis odiosa, sed in defectum promissionis hominis, idem sentit. Bald. in l. recepticia, columna fin. C. de constit. pecun. & l. item illa, §. quod dicitur eodem titulo & in capitulo primo, §. præterea, de capt. corrad. & in lege prima in fin. solut. matrim.

- 12 & prædicta fortius procederent stante iuramento in contractu per $\dagger$ potest renunciari præscriptioni, vt firmat Alex. in dicta l. nemo potest per tex. in capitulo significante de pigno. cum possit iuri secundo inducto in vtilitatem publicam renunciari iuxta no. in capitulo cum contingat de iure iuran. & ibidem mod. & plenius Iason. qui dixit ex illo
- 13 tex. & doctrina Bartol. quòd $\dagger$ si statutum prohibeat post decem annos non posse debitum peti, si in contractu id est iuramentum potest per te tuo peti. allegat Imol. in l. secunda, §. si rem de vsucap. pro empt. & sequitur Alexand. in l. prima de usucap. & Bal. in l. secunda, C. vt in possess. l. Angel. in auc. ut non fin. pign. firm. in verb. præscriptio. doct. in rubrica de præscriptio. extra & Sand. ibi. Cum dicto consilio nonagesimo doct. instit. de vsucap. Balb. in tract. præscr. quarta par. princ. sexta quest. Ias. plene ad vtramque partem in l. fin. de eo per quem Alexand. in lege cum stipulatus sim mihi a proculo de verbor. oblig. & istam secundam partem teneo, & responsio ex supra dictis apertius colligitur. Mar. Freq. V. I. D. & Patr. Neapol.

A D D I T I O N E S.

- a Pro hoc dicto Neg de pig. quilibet 5. par. 4. membr. nu. 27. in fi. verbis. fol. 371. & 6. par. post nu. 44. fo. 439. Abb. Paul. Fusc.
- b Contrarium in dote propter eius priuilegium, potest enim sem per præsentari Marc. singul. 442. & aliud simile ponit dominus Battista de S. Blasio in tract. de priu. do. pri. 305. est in 2. volum. tract. allegat Saly. in leg. fin. C. de iur. dot. Abb. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E S E C V N D A.

S V M M A R I V M.

- 1 Pactum an valeat quòd tunc competat actio ex instrumento quando creditor incepit agere.
- 2 Præscriptio non currit impedito.
- 3 Testator potest legare vsufructum quòd toties repetatur quoties amittitur.
- 4 Pactum quòd debitum petatur non obstante præscriptione ualet.
- 5 Quod non potest renunciari, potest repetite obligari.
- 6 Defectus vnus est origo alterius.
- 7 Fideiussor ex certa scientia datus post præscriptionem etiam obligatur.
- 8 Præscriptioni potest per pactum renunciari.
- 9 Quæ sunt facultatis non præscribuntur.
- 10 Pactum, quòd contractu firmo remanente actio non nascatur, ualet.

Secundo quero, posito quod prima opinio sit de iure verior
 † quid si est dictum in contractu, quod tunc cum effectu
 actio pro consequutione debiti intelligatur competere,
 quando cepit debitor instrumentum presentare secundum
 formam ritus, dicet creditor quod lapsu temporis non ob-
 stante poterit instrumentum presentare, quia terminus uiceni non est
 decursus, cum antea agere non potuerit, & † impedito non currat prescri-
 ptio, ut in l. 1. C. de ann. prescr. in fi. & in c. cum non liceat de prescri-
 ptio, secundum tex. in l. sicut in annos, quib. mod. vsufr. amit. ubi est casus
 quod valet † legatum a testatore factum, quod totiens vsufructus intel-
 ligatur repetitus, quotiens fuerit amissus & per illum tex. concludit Bar.
 in d. l. nemo potest q. † potest fieri p. pactu totiens debitu deberi, quoties
 fuerit prescriptum, quia † quod non potest fieri per uiam renunciatio-
 nis, poterit fieri per uiam repetite obligationis secundum Bal. in l. cum
 ceteros populos. 34. colum. C. de sum. uin. per text. in d. l. sicut in annos,
 cum defectus † unius sit origo alterius^a ut dicit idem Bald. in l. 2. C. ut
 in poss. leg. & Bar. sequitur Veron. caut. 49. 100. & 109. & Florianus in
 leg. si vsufructus alterius anni. quib. mod. vsufr. amit. Fab. in tract. de
 empr. & vend. 3. q. 7. q. princ. plenius Bal. in l. 1. C. de cad. toll. Ang. in l.
 1. de vsucap. Sande. in rubr. de prescriptione: Soc. dicto consilio 86. pri-
 mo volumine Cagn. in l. secunda, num. 46. C. de pactis int. emp. & ver.
 & licet multi teneant contrarium in hac questione, quia fraus fieret le-
 gi, vel statuto, quae uerbis & pactionibus palliari non potest, ut dicit
 Mayn. post. Alexand. in d. l. nemo potest, & per Sand. ubi supra & Bald.
 in quarta parte princ. 6. quest. sui tract. Alexand. in dicta l. prima de
 vsucap. & remittit se ad Ioan. de Prat. in l. mutus, §. qui non cogitur de
 procur. tertio per text. in l. si quis postquam de fideiuss. ubi † fideiussor
 ex certa scientia datus post prescriptionem obligatur efficaciter per que
 text. decidit Roman. consilio 201. incip. pro decisione presentis consul-
 tationis in secunda columna quod per pactum † potest renuacari pra-
 scriptioni preterite, & in rubrica, de arbitris columna decima octaua
 Imol. in dicta l. si quis postquam per Bald. in l. fin. C. de tempor. appell.
 si ergo debitor opponet tempus fore finitum, replicabit creditor, quod
 illi fuit renunciatum, quarto allegabit creditor, quod aut non potuit pra-
 sentare, & erit in casu proprio a ritu statuto, quia prescriptio non fuit
 de cursa, aut in instrumento dicitur quod ad omnem suam uoluntatem
 hoc libere facere possit, prout esse solent uerba notariorum prae-gnan-
 tia^b & similiter non est hoc prescriptum, cum consistat in iure faculta-
 tis ipsius creditoris † que non prescribitur, ut in l. uiam publicam, ff. de
 uia pub. cum illud in facultate deductum nouum ius non tribuat ad no-
 uum debitum, vel iuris acquisitionem, sed tantum modo ad conseruan-
 dam faciliorem consequutionem iuris sui, ideo non potest dici quod
 L sit pra-

- fit præscriptio inducta, ut singulariter Bart. in l. 1. ff. de cond. ex leg. ple. nius illustris doct. Barb. consil. 51. scripsit sapientiæ fons. octava col. r. volum. & facit adhuc dictum purp. in l. 2. §. quoniam. r. col. ff. si cer. pet.
- 10 quòd † possunt partes pacisci q̄ contractu remanente firmo non nascatur actio, allegat Fely. in c. quæ in ecclesiarum de const. & simul. & ad prædicta poterunt videri quæ scribit Ang. in l. cum stipularus sum mihi a proculo de verb. obl. & in l. 1. de concess. & in l. 1. de vsuc. & in auc. q̄ eccl. Rom. quad. priu. cent. an. & in l. si quis prædium. C. de agri. & cens. lib. 1. 1. & in l. si quis decurio. C. de decur. lib. 1. o. & ista pars videtur mihi de iure verior. Mar. Frec.

A D D I T I O N E S.

- a Sic effct & e contra q̄ generatio vnius est corruptio alterius per mod. in tract. iur. patr. par. 14. q. 1. Paul. Fusc.
- b Dicebat tamen in voce idem Illustris author q̄ ista verba pregnantia notariorum possent saluari, scilicet si infra terminum iuris & ciuili modo dicatur intelligi pro quo facit tex. in l. si cui. ff. de seruit. Pau. Fusc.

P A R S V N D E C I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 Præctica regni quòd instrumentum sit iuratum de facie ad faciem.
- 2 Iuramentum debet esse in fauorem illius pro quo interponitur.

- 1 **V**ndecima Pars huius ritus nobis se offert continens aliud substantiale requisitum, scilicet quòd in instrumento sit iuratum de facie ad faciem. † inoleuit communis mos, & obseruatiã tam in mag. Cur. Vic. quàm in alijs regni tribunalibus ex dispositione ritus, quòd non fit præsentatio instrumenti, neque potest ad eius interrogationem procedi, si instrumentum non reperitur iuratum de facie ad faciem, prout quotidie videmus esse in viridi obseruantiã, & intelligit hoc dictum subtilis doctor, & dominus meus genitor, † quòd iuramentum fuerit præstitum ad utilitatem eius, in cuius facie reperitur interpositum, vnde quia ad hunc articulum multas audio occurrere quæstiones propter frequentiam casuum, aliquãlter insistere pro eius intellectu institui, & aliquas subijciam quæstiones. Mar. Frec.
- 2

QVAESTIONE PRIMA.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum liquidum an possit presentari contra heredem.
- 2 Actio criminalis contra heredem ad vindictam non datur.
- 3 Poena periurij non transit ad heredem.
- 4 Haeres in causa cogitur iterum iurare de calumnia.
- 5 Haeres an comprehendatur in iuramento praestito per defunctum.
- 6 Iuramentum adhæret spiritualitati.
- 7 Defunctus non obligat heredem ad spiritualia.
- 8 Iurans potest conueniri coram episcopo ratione iuramenti.
- 9 Fictio non procedit in Statutis.
- 10 Haeres non potest carcerari ex pacto inito cum defuncto.
- 11 Statutum loquens in officiali condemnato an procedat in eius herede.
- 12 Forma citationis super tenore instrumenti.
- 13 Haeres licite ignorat gesta à defuncto.
- 14 Iuramentum simplex defuncti trahitur ad heredem.
- 15 Obligatio defuncti vadit ad heredem.
- 16 Sermo testatoris dicitur sermo hæredis.
- 17 Vitium defuncti transit ad heredem.
- 18 Haeres adiens hereditatem dicitur quasi contrahere cum creditoribus.
- 19 Defunctus in actu voluntario obligat heredem.
- 20 Contractus si validetur per iuramentum quid iuris.
- 21 Quod legitur in instrumento dicitur iuvari à statuto.
- 22 Iudicium lite contestata dirigitur ad heredem.
- 23 Iuramentum habet vim litis contestatæ.
- 24 Contractus sufficit quod sit pœnalis.
- 25 Cautela vt instrumentum presentetur contra heredem.
- 26 Instrumentum semper praesumitur verum.
- 27 Argumentum à cessante ratione valet in statutis.

Rimo quæro an ꝑ instrumentum liquidum possit præsentari contra heredem, qui non iurauit sed tantum astringitur ad obseruantiam contractus ratione iuramenti per defunctum præstiti, vt dicunt doct. in c. veritatis de iur. iur. Andr. in constitu. eos qui scienter, tangit hanc. q. & tamen ipse concludit quod non potest hæres accusari de periurio, qui non iurauit; & ex quo ꝑ actio criminalis ad vindictam non datur contra heredem vt per scrib. in l. i. de priu. de. Bald. & doct. in l. i. C. ne ex de. def. & in §. sed heredi Inst. de perpe. & tempor. actio. sed tantum civiliter ad satisfactionem

tisfactionem debiti. tot. tit. C. vt ad hæc. & contraher. & sequitur Afflict. ibi. 2. & 3. colum. nec alia adducit. hoc idem uoluit ipse Andr. in capitul. primo. §. item sacramenta. de pact. iur. firm. qui dixit de periurio non posse agi, nisi ratione iuramenti personaliter præstiti, ad hoc accedit
 3 quod dixit Bald. in leg. prima. C. de reb. cred. quòd ꝑ reatus periurij nõ tranfit ad hæredem, sed bene obseruantia contractus. idem dixit in aucten. Sacramenta puberum. C. si aduers. vendit. & in l. tertia C. plus ualere quod agitur. & in cap. primo & c. veritatis de iur. iur. & d. §. item Sacramenta. de pac. iur. firm. & in l. si quando. §. primo. C. de inoffic. testa. & in l. si. col. fin. C. de pac. in l. generaliter. C. de reb. cred. & in repet. l. 2. de iur. iur. Bar. in l. cū quis decedēs codicillis. de l. 3. & in l. q. superstitis. de acq. hæred. in auctē. de iur. iur. à mor. præst. per doc. in c. 2. de pact. in
 4 6. & pro hoc dicto adduco text. in auctē. priuilegiū. C. de iur. cal. vbi ꝑ hæ
 a res cogitur iterato iurare de calūnia tenet gl. in c. 2. de iur. cal. in 6. ^a & in
 5 tātū uera est hæc cōclusio, q̄ etiā si ꝑ in cōtractu defunctus iurasset pro se hæredibus, & successoribus suis, ad huc hæredes nõ ligarentur iuramēto, vt dicit Host. in c. veritatis de iur. iur. Io. Andr. in c. si. de sepul. Bal. in c. primo quarta col. de iur. iur. idē Io. Andr. in c. si. de for. cōp. li. 6. & ratio,
 6 est nā ꝑ iuramēū est quid spirituale, in quo quis non obligatur nisi ꝑce
 7 dente speciali mādato vt in c. si. de iur. cal. in 6. & ꝑ defunctus nõ potest obligare suū hæredē nisi ad tēporalia nõ autē ad spiritualia. vt in c. 1. de despos. imput. & c. 1. eo. tit. in 6. & est litera. in c. 1. 30. q. 2. & 14. q. 3. c. in summa: & ad hoc accedit q̄ dixit Ab. in c. cū sit generale. de for. cōp.
 8 qđ in tantū iuram. est spirituale ex parte iurātis, q̄ licet defunctus ꝑ qui iurauerat poterat cōpelli corā episcopo ratione iuramenti, tamen non erit sic in herede, quoniā in eo non tractatur de præiudicio animæ sicut in defuncto: idē dixit in c. cū cōtingat 6. co. de iur. iur. & in c. si. de sepul. in c. veritatis. de iur. iur. Oldrad. cōf. 185. licet opportune. Anch. cōf. 224. quia. q. est dubitabilis. Pau. de Cast. cōf. 71. viso pūcto in antiquis. Bal. in l. 1. co. si. C. de iur. iur. cū alijs Sal. in d. auctē. Sacramēta puberū. Vnde cū periurij reatus nõ trāseat ad hæredē, nõ habet locū authoritas statuti in hærede, qui nõ promisit debitū in instrumēto vere, sed per fictionē, &
 9 vt dicūt omnes, fictio ꝑ nõ procedit in statutis. l. 3. §. hæc. verba. ff. neg. gest. & ideo dicebat Bar. in l. si decesserit. ff. qui satisd. cog. q̄ debitor qui
 10 in instrumēto se obligauit eo nõ soluēte posse carcerari ꝑ eo mortuo nõ poterit carcerari hæres, ex quo istud pactum cohæret p̄sonę, sicut iuramentū: de quo per Bal. in l. si diuerfas. 10. q. C. mād. per Alex. in l. postulate. ff. ad Treb. Saly. in l. si. §. in computatione. C. de iur. delib. idē Bald.
 11 in l. 1. C. de exequ. rei iud. q̄ statutū ꝑ pro exequutione faciēda disponēs contra cōdēnatū potestātē debere habere decē, non habet locū in eius hærede. de quo per Alexand. in l. qui Romæ. §. augerius vbi bona litera. ff. de verb. oblig. & ad hanc partem quòd instrumentum non possit contra
 hæredem

12 heredem presentari adducitur communis forma citationum super teno-
 ribus instrumentorum, ualet ꝑ talis & c. in publico testimonio constitu-
 tus. & cap. promisit & c. scienrer, & temere iurando in pœnâ & periuriũ
 13 in instrumento contentum: & c. Vnde quia est heres non potest preten-
 di scienrer, & temere in periurium incurrisse ꝑ quia habet iustâ causam
 ignorantia. vt in l. qui in alterius. ff. de reg. iur. & hac ratione motus sin-
 gularis ille doctor, author, & rituum compiler, statuit non posse præ-
 sentari instrumentum contra heredem ex quo habet iustâ causam igno-
 rantia, vt dicit hic ritus.

Sed contrariam partem tenere crederem non peccare, cum declara-
 tione infra scripta quòd instrumentum possit presentari contra hære-
 dē. & primo adducitur ratio Andr. in dict. consti. eos qui scienrer, quòd
 14 simplex iuramētũ ꝑ defuncti trahitur ad heredē, licet non sit iuramento
 cōceptus per l. si pactũ. ff. de proba. & lege hered. ff. de pact. & defuncto
 iurâte habetur ac si heres iurasset. per tex. in auctē. de iur. iur. à mor. præst.
 15 & ex quo ꝑ omnis obligatio defuncti trāsīt ad heredē per text. in l. vete-
 ris. ff. de cōtr. & commit. stip. & vltra prædicta allego tex. à cōtrario. in d.
 c. veritatis vbi fuerat regi indultum, quòd ipse non cōpelleretur iurare,
 nec eius heredes, ita quòd nō fieret præiudiciũ ecclēsię eius, & successori
 16 bus. Secundo tex. in auctē. de iur. iur. à mor. p. æst. vbi sermo ꝑ testatoris
 est proprius sermo heredis, ergo, & iuramētũ defuncti, erit propriũ iura-
 mētũ heredis. Tertio facit authoritas Bar. in l. ex diuerso. ff. de rei vendi.
 17 vbi dixit. ꝑ quòd viuũ defuncti trāsīt ad heredē, per tex. in c. quia de iu-
 dic. quarto adducitur tex. in l. Iulianus. §. si. ff. ex quib. caus. in poss. eatur.
 18 q̄ hæres adeundo hereditatē ꝑ videtur quasi cōtrahere cũ legatarijs, &
 b creditoribus b & hac partē videtur tenuisse Ab. antiq. in c. si. de for. cōp.
 prout refert & exequitur And. Barb. in d. c. veritatis, nec obstat q̄ defun-
 ctus nō obligat heredē ad spiritualia, quòd est verũ in actũ necessario,
 19 secus autē erit ꝑ in actũ voluntario, qui est titulus hereditarius, qui dici-
 tur esse volūtarius, & ideo si hæres nō obseruat iuramentũ præstitũ à de-
 functo, incidit in periuriũ, nō q̄ laqueatur ex periurio cōmisso per de-
 functũ, pro ut dicit Bal. in præallegatis locis, & hoc est verum, quando
 contractus valuit. Sed quando contractus substinebatur iuramēto præ-
 20 stito à defuncto ꝑ ex quo contractus erat nullus non obseruando, tunc
 hæres nō incidit in periuriũ. hoc est de mēte Pau. de Cast. in l. si quis pro
 eo. ff. de fideiuss. & in aucten. q̄ obtinet. C. de probat. & cons. 13. visis,
 & consideratis. & ita reperio tenere dominũ Bauer. de virt. iur. nu. 45. de
 quo per Anchar. in d. c. veritatis & per Bald. in d. c. r. de iur. iur. hanc. q̄.
 nō firmo hic pro constāri. Sed ex te considera quo ad hunc casum an ex
 iuramento defuncti hæres possit effici periurus, & q̄ instrumētũ possit
 presentari cōtra heredē, adducitur text. in l. prima. & q̄ ibi voluerūt Bar.
 21 & Ang. ff. de his quæ intestat. de l. q̄ illud, q̄ potest ꝑ legi in instrumēto

- habet beneficium a statuto, sed hæres bene legitur in instrumēto, ergo bene poterit exequi contra hæredem, hoc idem dixit Bal. in l. si cui legetur, §. si. ff. deleg. primo & in l. legem. C. loc. & in l. prima §. videamus, C. de rei vxor. actio. & expressius col. prima l. prima. C. quor. leg. cum similibus doct. in l. si. C. de edict. diu. Adr. toll. ^c sequitur Soc. conf. § 1. præstā
- 22 tissime doctor prima col. primo uol. præterea ꝑ lite contestata iudicium potest dirigi cōtra hæredem, vt not. doct. in l. prima, C. ne ex del. defun.
- 23 & in l. fin. C. si reus, sed ꝑ iuramentum habet vim litis cōtestate, ut no. in l. nā & postea, §. si. de iur. iur. ergo instrumentum poterit præsentari con
- 24 tra hæredem, nā nõ requiritur q̄ cōtractus sit iuratus ꝑ sed sufficit q̄ sit pœnalis, vt dicit hic ritus, & certe hæres contraueniendo contractui factō per defunctū incidit in pœnā, ut in l. stipulatio ista habere licere, ff. de verb. oblig. vnde dico q̄ saltē potuit instrumentū præsentari ratione pœnæ in ipso contentæ, & quoniā ritus dicit q̄ nõ potest præsentari in
- 25 strumētū contra hæredē ex quo præsumitur habere iustā causam ignorā
- 26 tiam, do cautelam ꝑ quòd creditor interpellet hæredē, & sibi exhibeat in strumētū debiti qui nõ poterit excusari, si dicat, ego nõ tenebar credere protestationi, & exhibitioni prædicti instrumenti, quia poterit esse
- 27 falsum l. in fundo, ff. de rei vend. l. cum precibus, C. de probat. ꝑ cū præsumatur & verum, & solenne, vt in l. & si post diuisionem, C. de iur. & fact. ignor. d. l. cum precibus, & ex quo est certus debitor non potest allegare ignorantiā, & ideo poterit postea præsentari quia cessat ratio statuti, &
- est in statutis validū est argumētū à ratione cessate, vt in l. cū inter, §. cū inter de pact. deb. & in l. adigere, §. quāuis de iur. patr. & in l. 1. §. Lucius of. fil. ff. de offic. eius. cui. & ibi per Alex. & Iaf. & ita tenerē, licet nõ crederē fuisse practicum secundum hanc opinionem, nec unquam audiui, & est iudicio meo bene notandum, Marin. Freccia.

A D D I. Omnino Pand. in hac q. in 2. par. sui tractatus 3. declaracū seq. Abb. Paul. Fusc.

A D D I T I O N E S.

- a Mod in l. si pactum. ff. de probat. dicentes quòd hæres iurantis fidelitatem tenentur innouare iuramentum, quod non transit de anima in animam. Paul. Fuscus.
- b Q̄nto quòd hæres & defunctus dicitur eadē persona. l. si. C. de Imp. hinc ait Bal. in l. 1. §. excepto. C. de cad. toll. quòd quando feudatarius præstitit iuramentū pro se, & heredibus, non tenētur hæres iurare, ex quo ligantur de periurio defuncti. licet in practica sit contrarium, vt dixi suprā 1. addit. Paul. Fusc.
- c Glo. in l. ea. l. C. de cond. ob causam vbi exceptio instrumenti quarantigiati potest fieri contra hæredem sicut poterat contra defunctum Ang. in l. 2. C. si adu. cred. Paul. Fusc.

QVAESTIONE SECVNDA.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum confectum per procuratorem an possit presentari per dominū.
- 2 Opinio authoris in hac q.
- 3 Absenti quaeritur actio per iuramentum.

Secundo quaero de alia not. q. an instrumentum ꝑ confectū per procuratorem, qui recipit iuramentum & poenam nomine domini, possit praesentari per dominum secundū formam huius ritus Bar. ponit q. in l. pos. §. & si pos. ff. de acq. poss. cōcludit q. instrumentū quarantigiatum, q̄ ex forma statuti meretur exequutionem, si est factū cum procuratore, potest exequutioni demādari per dominum idem voluit in consi. in c. gibellinus, & tenet Bar. in l. non aliter, ff. de adoptio, quia habetur per inde ac si esset confectum in iudicio, nec requiritur alia cessio ex quo immediate quaeritur utilitas domino, vt dixit Bar. in d. §. & si pos. & in l. nō fatur, in fi. verbis, ff. de confes. in l. error. 2. col. C. de iur. fact. ignor. & in l. i. C. de actio. & oblig. sequitur Bal. in l. pactum quod dotali, C. de collatio. praesertim ratione iuramenti ut concludit Rom. consi. 76. in causa nobilis prima col. Pau. de Cast. in l. in causa. §. fi. ff. de procur.

- 2 Sed ꝑ licet vera sit decisio praedictorum in casu quo loquuntur, tamē iudico non recte adaptari posse ad terminos quaestionis propositae, quāuis viderim multos peritos doct. aliquando sentire, æquiparando sententiā ritus ad statutū disponens super instrumento quarantigiato, de quo Bar. plene tetigit in l. i. §. & parui, ff. quod ui aut clā, quorū tamē reuerentia mihi parcat, cum termini sint valde diuersi vt patet ex scriptis per Bar. in dict. §. quoniam hic ritus non tollit aliquam exceptionē, quinimo admittit, dū tamē q̄ in prōptu, & in ipso instāti verificata sit, alias in carceribus, & in vinculis facienda, licet aliquam similitudinem à maiestate tantum rationis cum illo statuto attingat tamen credo de iure non posse praesentari, & ratio est quia iuramentum non fuit sibi praestitum, ideo non agit, vt dixit And. in dict. §. itē sacramenta, quia non potest agi de periurio, per id, quod est alteri promissum, licet mea intersit, & quia debet pro forma praestari de facie ad faciē c. i. de iur. iur. quāuis
- 3 ꝑ absenti quaeratur actio ꝑ iuramētū, vt dixit gl. in c. quotiens cordis 2. q. 9. & requirit praesentiā corporale Bal. in c. 2. de ord. cog. & tāto fortius praesentari nō posset, cū ipse dominus certitudinarie nō posset iurare de quātitate sibi debita, ꝑ ritus requirit, & ita est in viridi obseruātia q̄ instrumentum per procuratorem factū, nō possit per dominum praesentari. Marin. Frecc.

A D D I T I O.

- 2 Quòd tale statutum dicitur variare modum defendendi ut dicit Ang. in l. si sic. ff. deleg. 1. uide Sand. in ca. qualiter 7. col. de accus. Abb. Paul. Fufe.

Q V A E S T I O N E T E R T I A.

S V M M A R I V M.

- 1 Procurator an possit præsentare instrumentum secundum formam ritus.
- 2 Et quid si habeat speciale mandatum.
- 3 Lex ubi non loquitur, nec nos loqui debemus.
- 4 Iudicium criminale non intentatur per procuratorem.
- 5 Pœna debet tenere suos authores.
- 6 Mandatum non comprehendit causam per quam mandans incidat in pœnâ.
- 7 Periurus dicitur infamis.
- 8 Procurator non interest ubi insaniam incurrit.

- 1 **T**ertio quæro, an instrumentum ꝑ confectum cum procura-
tore possit præsentari per ipsum procuratorem, & in hoc
concludo quòd nò, quia iuramentum, & ipse contractus,
non fuit interpositum, & factus ad utilitatem ipsius pro-
curatoris. hoc colligitur ex dictis Bart. in d. §. & si poss. &
idem tradit singulariter Bar. & sequitur Paul. de Castr. in l. procurator
secunda col. ff. de procur. quòd statutum disponens instrumentum de-
bere mandari executioni de eo intelligitur, quòd est confectum ad uti-
litatem propriam, non autem quòd est confectum ad utilitatem alie-
nam, ut dicit idem Paul. de Castr. in l. non solum, §. quia alieno secun-
da colum. ff. eod. licet si haberet ꝑ ad hoc speciale mandatum iam pos-
set, ut est tex. & ibi doct. in l. si procurator, §. primo, ff. eo. & per Ale-
xand. in d. §. & si poss.

- Quicquid tamen sit, etiam si haberet speciale mādatum iudicio meo
secundum terminos quæstionis nostræ minime posset præsentare, & ra-
tionem considero mulatariam, & primo quia ꝑ ritus non loquitur de
procuratore, ergo nos nec loqui debemus l. & si seruum, §. non dixit
prator, ff. de acquir. hæred. secundo ꝑ iudicium est criminale, quòd
nò pòt intentari per procuratorem, ut dicunt doct. in l. pen. §. ad crimen,
ff. de pub. iud. & in ca. ueniens extra de accus. tertio quia procurator debet
iurare, & se obligare ad pœnam ut in ritu, si forte declarari contigerit in-
strumentū nò potuisse præsentari, uel male fuisse præsentatū, ipse incide-
ret in pœnâ, & pro alieno cōmodo sarcinâ portaret, quòd nò est ferēdū
cū delicta ꝑ suos debeant tenere authores l. sancimus, C. de pen. capitulo

- quæsiuit extra de his, quæ sũnt a maiori part. c. vel si forte obligasset, uel obligari uellet ad pœnam de qua in ritu, & minime possẽt, quin nunquam ¶ intelligitur venire in mandatum id per quod si non probatur dominus incideret in pœnam, ut dicit Bar. in l. si procurator secũda col. ff. de cond. in d. fil. Fran. in c. qui ad agendum de procur. in sexto & Ale. affert cotas ad hoc in l. 3. §. si procurator, ff. quod quisque iur. 4. quia
- 7 debitor ¶ ueluti periurus efficeretur infamis, ut est tex. in l. si quis maior C. de tranlac. & non admittitur procurator, quantuncunq; generalis in
- 8 ¶ causam, quæ infamiam inducat, ut dixit Bald. in l. plane, ff. de excusa. tut. & Alex. in dicto §. procurator, & pluries uidi iudicatũ in sacro cõsilio q̄ non possit præsentari per procuratorem, cum pacto, nec accusari pœna obligationis, & mihi nunquam placuit quædam obseruantia, quòd interuentu utriusque, & domini, & procuratoris, fiat præsentatio, & est contra ius, & non admitterem. Mar. Frecc. ll. doct.

QVÆSTIONE QVARTA.

SVMMARIVM.

- 1 Procurator an possit præsentare instrumentum, in quo debitor promisit soluere sibi, vel domino.

- 1 VARTO quæro, quid si debitor promisit ¶ soluere domino uel ipsi procuratori, infra tantum tempus, quod est elapsum, & est conuentum, & sic est collata solutio in personam ipsius procuratoris qui habebat potestatem quietandi, an tunc possit per eum instrumentum præsentari, ex quo est sibi conuentum: credo quòd sic; nam tunc agit ex stipulatione concepta in personam suam, ut in l. cum per eos. C. si quis alt. cum non sit dominus solus in contractu, ut dicit Bal. in c. 1. §. sed utrum. per quos fiat iniur. pro nunc aduerte. Mar. Freccia.

QVÆSTIONE QVINTA.

SVMMARIVM.

- 1 Instrumentum factum per procuratorem an possit præsentari contra ipsum procuratorem.
- 2 Dominus, & non procurator condemnatur in causa criminali.
- 3 Procurator non incidit in periurium.

- Q**VINTO quæro an instrumentū ꝑ confectum per procuratorē, qui promisit procuratorio nomine soluere, possit præsentari contra ipsum procuratorem. Affl. sub nomine Sacri Consilij edidit decisionē nu. mihi. 64. & dicit q̄ non, nam pro debito domini, non fit exequutio contra ipsum procuratorem, licet procurator debeat cōdemnari, ut dicit Angel.
- 1 in l. Plautius. ff. de procur. & alia similia adducit ad hoc. ^a Sed in causa
  - 2 criminali ꝑ dominus, & non procurator condemnari debet, vt dicit gl. in l. nihil. ff. de procur. Alex. in l. pen. §. ad crimen. de publi. iud. & l. seruuum. §. publice per doct. ff. de procur. & propter pœnam appositam in contractu dominus, & nō procurator incidit in eam ut in l. bene à Zeno
  - 3 ne. C. de quadr. præscr. Lud. & Ale. in d. §. si procurator, ꝑ neque ipse incidit in periurium, ex quo ipse iurat nomine alieno, ut dicunt doct. in d. §. qui in alieno, & ipse non dicatur iurare, ex quo facit actum, ut organum, & cimbalum domini, ut per Bar. in d. §. & not. doct. in c. 2. de iur. cal. & in c. præsentium, de testi. in 6. Vnde sequitur q̄ cum autoritas ritus sit fundata, vel super pœna, & procurator non tenetur, uel super Sacramento, & periurio, & procurator nō iurauit, ergo non habet in procuratore locum ritus, & potest ad hoc adduci alia ratio, ualidum procuratorio nomine soluere, ut intelligitur promississe. scilicet si sibi dominus pecuniam creditori soluendam destinauerit, de quo non loquitur instrumentum. & si forte ad ipsum dominus destinauerit, an tunc possit conueniri, pro nunc cogita. Mar. Freccia.

A D D I T I O.

- 1 Etiam per ipsum Ang. in l. 4. §. si tutor. ff. de re iudic. omnino Ias. in l. si se non obtulit. ff. eo. tit. Paul. Fufc. Pand. 2. part. 24. decla. cum seq. fol. 28. Paul. Fufcus.

Q V A E S T I O N E S E X T A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum factum cū procuratore qui obligauit dominum ad pœnam an præsentetur contra dominum.
- 2 Procurator potest obligare dominum ad pœnam.

- Q**UINTO quæ an ꝑ instrumentū confectum cum procuratore, qui obligauit dominū ad pœnam, possit præsentari cōtra dominum. credo q̄ sic, si fuit certioratus de contractu facto per procuratorem, & ratio est duplex, nā ex iuramento præstito per procuratorem, qui habebat speciale mandatum, dominus incidit in periurium,

periuirium, ut no. in d. §. qui in alieno. & in c. fin. de iur. iur. in 6. et si ratione periurij, quando contractus est liquidus potest instrumentū præsentari contra dominū, ut dicitur. Secūdo ratione pœnæ appositæ in instrumento, cū † procurator possit obligare dominū ad pœnam, ut dicit Bar. in l. si procurator. ff. de fideiuss. Bal. in rub. C. de cōst. pecun. col. 2. Abb. in c. 2. de præcar. Ale. in l. solutum. §. si. ff. de pignor. actio. & in l. si fraudator. ff. de his quæ in fraud. cred. & in l. 3. §. si procurator. ff. quod q̄s que iur. & contraueniendo dominus, & nō procurator incidit in pœnā, ut est tex. in l. si procurator meus. ff. de procur. & sic etiam ratione pœnæ posset præsentari contra dominum, ex obligatione procuratoris, ex dispositione ritus. 3. potest dici q̄ cum ritus loquatur de instrumento publico, & de debitore, utrunq; concurrat in persona domini, scilicet q̄ sit debitor, & q̄ appareat publicū instrumētū, merito posset dici esse præsentandū arg. eorum, quæ adducit Ale. in l. postulante. ff. ad treb. sed cogita utrum hoc medio tēpore procurator fuerit reuocatus, Mar. Freccia.

QUESTIONE SEPTIMA.

S V M M A R I V M.

1 Instrumentum an possit presentari contra pupillum, vel minorem ex contractu facto per tutorem, vel curatorem.

1 EPTIMO quæro an instrumentum † possit præsentari contra pupillum ex contractu tutoris, uel contra adultum ex contractu curatoris. uide Bald. in addit. Spec. in titu. de app. in uers. notoria, & teneo quòd non, cum utroque casu non incurrat pœnam, aut periuirium. Mar. Freccia.

QUESTIONE OCTAUA.

S V M M A R I V M.

1 Instrumentum an presentetur contra Syndicum, vel vniuersitatem.
2 Syndicus non presentat instrumentum.

1 OCTAVO quæro an † instrumentum possit præsentari contra Syndicū, uel cōtra uniuersitatē Card. in clem. 1. 3. car. ver. 3. quæro. de iur. iur. tenet q̄ non, ex quo licet sit eadem persona, & idem populus successores in ea, uniuersitas uero non obligatur quia non habet animam. l. proponatur de iud. non incurrit in periuirium. se quitur Feder. de sen. confi. 264. inci. si canonici Barb. in c. veritatis de iur. iur. & in apostil. ad Bald. in l. 1. C. de reb. cred. Sand. in cap. cum sit generale. 6. col. de for. comper. neq; † poterit præsentari per Syndicum prout obseruari uidemus procurator.

curator, tutor, uel prælatus, Syndicus quo modo iurent. uide Specul. in tit. de actio. ab uniu. Bart. & doct. in d. §. qui in alieno. & in cap. præsentium de testi. in 6. & in c. fi. de iur. cal. Mar. Freccia.

ADDI. Quòd uniuersitas est similis pupillo. ff. ad muni. l. nihil. C. ex quib. cau. l. resp. Barto. in l. i. §. fin. & l. nulli. ff. quod cuius. uni. nom. & ideo si possit præsentari contra Syndicum considera. q̄ ritus dicit debitores quarumcunq; personarum, appellatione personæ non uenit uniuersitas. Bal. in rub. C. ad treb. ergo uenit Syndicus per dictionē quarumcunq; à contrario sensu de quo per Ale. in l. metum. q̄ met. causa: per mod. in constitu. ea quæ ad decus, si uero Syndicus contraueniet an agatur ad pœnam contra uniuersitatem. Iaf. & Parp. in l. si quis maior. C. de tranf. Paul. Fuf. V. I. D.

Q V A E S T I O N E N O N A.

S V M M A R I V M.

i Instrumentum an possit præsentari contra collegium.

NONO Quæro an instrumentū † possit præsentari contra collegium, dico q̄ non ex quo non deliquit nōt. Barr. in l. 3. ff. de coll. illic. Cardi. in clem. i. §. i. 3. q. de regul. q̄ si collegiū non seruat contractum iuratum singuli de uniuersitate non sunt periuri. de quo per Alex. plenius in l. omnes populi. ff. de iustit. & iure. per Io. And. in c. i. de his q̄ fiunt à maio. par. c. & in c. pro illorū de præb. & ibi per dom. Abb. & declarat Alex. ubi suprā 6. col. quando collegialiter uel singuli iurāt ubi uide plenius, & ad eū me remitto. Mar. Freccia.

Q V A E S T I O N E D E C I M A.

S V M M A R I V M.

i Instrumentum an possit præsentari contra debitorem uiuentem per hæredem creditoris.

DECIMO quæro an instrumentū † possit præsentari per hæredem creditoris cōtra debitore uiuentē, ritus hic dicit q̄ sic. licet affl. in cōst. eos qui sciēter uideatur tenere q̄ de iure non posset, & aliqua adducit, & cum quæstio sit expediti iuris ideo non insisto, Mar. Frecc. Patr. Neap.

ADDI. Ber. Pad. 2. par. 3. deci. ubi loquit̄ de hac. 10. q̄stione, & an pcedat in hærede hæredis. 4. decl. & in hærede substituto. 5. decl. ubi de alijs, an aut ecclesia possit præsentare, ipse in decima declar. loquēs de ep̄o tenet q̄ sic, & de clerico in 14. declar. nō aut cōtra. & facit q̄ a prælatus est anima,

anima, & spiritus ecclesiæ, sicut dicimus de tutore. Barb. ad Bal. in c. 1. de contr. int. do. & si. Io. de Prat. in l. qui procuratorem. ff. de procur. An autem cessionarius possit præsentare instrumentum Berar. Pan. vbi supra declar. 23. relatis opinionibus afflic. & Marant. distinguit aut vult agere de periurio, & non potest, aut ad pœnam, & potest, sed Bal. dicit quòd non in l. per diuerfas, C. mand. & in l. postulate vbi Paul. ad Treb. & in l. si sic vlti. col. deleg. primo Bar. vero quòd possit in l. prima 3. col. ff. de actio. & obli. Bal. in l. ex legato in fi. C. deleg. an autem cedens possit præsentare, vide quid obseruetur, quia ritus dicit quòd sit iuratum de facie ad faciem & cum cessio possit fieri ex causa donationis ritus nō habet locum, ita Bald. in l. cuiuscunque, C. ne lic. & sic aliquando fuit iudicatum, & sufficit quòd causa fuerit onerosa, aut etiam necessaria. Abb. Paul. Fus. V. I. D.

P A R S D V O D E C I M A .

S V M M A R I V M .

- 1 Ritus hic de qua exceptione loquatur.
- 2 Minor an possit præsentare instrumentum.
- 3 Excommunicatus an possit præsentare instrumentum.
- 4 Exceptio non opponitur agenti ex causa spoli.
- 5 Exceptio contra personam semper potest opponi. & num. 7.
- 6 Iuramentum habet executionem paratam.
- 8 Pupillus & furiosus non possunt præsentare instrumentum.
- 9 Verba statuti restringuntur ad personam.
- 10 Exceptio quæ impediatur interrogationem.
- 11 Vitiato instrumento an vitietur eius confessio.
- 12 Instrumentum an possit præsentari contra filiumfam.
- 13 Filiusfam. an possit renunciare Macedoniano & num. 14. & quid si est effectus sui iuris, num. 15.
- 16 Instrumentum an præsentetur contra personam cui debetur reuerentia.
- 17 Cognitio causæ requiritur in citatione.
- 18 Bannum & citatio contra qui non poterant citari, an valeant.
- 19 Antonius de Alexandro supremus doctor.
- 20 Intellectus ad verba ritus.

SUBSEQUITUR duodecima pars ritus quæ ponit aliud requisitum, sed quòd præsentetur per legitimam personam dixi pridie cuidam Partitio Rauellenfi, quòd hic ritus † non loquitur de ea exceptione, quæ obijcitur præsentanti instrumentum, neque etiam de persona iudicis coram quo præsentatur, sed tantum-

- tantummodo de ea exceptione, quæ respicit eneruationem instrumenti, uel nullitatem ipsius, ut quia falsum, uel simulatum. & quoniam interrogatio super tenore instrumenti, respicit executionem ipsius, ideo dicebam, quòd si præsentatur instrumentum secundum formam ritus, ad impediendam interrogationem super instrumento potest reus comparere personaliter, & obijcere contra personam actoris præsentantis instrumentum, & interim nõ poterit procedi ad interrogationem ipsius,
- 2 primo † quòd præsentans sit minor, qui non potest esse in iudicio, ut in l. minor, ff. de procur. & toto tit. C. qui leg. par. & minor non gaudet beneficio statuti ex quo non habet legitimam personam comparendi in iudicio, & petendi executionem instrumenti, ut dicit Bal. ad Specul. tit. de procur. uer. si. aliud est & sequitur Imol. in l. fin. quinta columna; ff. a quib. appel. non lic. ^a secundo non potest procedi ad interrogationem instrumenti si opponatur quòd præsentans † sit excommunicatus, qui non potest comparere in iudicio, capitulo intelleximus extra de iudic. capitulo pia de sentent. excommun. in sexto: & excommunicatus nõ sortitur beneficium ex statuto circa executionem instrumentorum, ut dicit Bartol. in l. prima, §. denique, ff. quod ui aut clam, & sequitur Saly. in l. ita pudor. C. de adult. & ad hoc concordat aurea gloss. in capitulo ex insinuatione, quam sing. dicit Ioan. And. in capitulo fin. de ordin. cogn.
- 4 quòd † licet agenti spolio non possit poni contra aliqua exceptio ad impediendam restitutionem, potest tamen opponi exceptio quòd est excommunicatus ^b qui non potest petere restitutionem. tertio addo ad hoc gloss. ualde solennem in l. non erit, §. dato, ff. de iur. iur. quòd licet nulla possit opponi exceptio in actu, tamen quærendum adhuc est, an persona sit legitima, per quam gl. infert Ro. per illum tex. in l. tutor eo. i. q. licet per statutum contra instrumentum omnis remoueatur exceptio † tamen semper potest opponi exceptio contra personam allegat. Io. And. in add. ad Spe. tit. de sen. §. ut autem pro quo est tex. in d. l. tutor. ubi licet † Iuramentum paratum habeat executionem ut no. in l. 2. eod. titu. tamen semper opponi potest de inhabilitate personæ, quæ detulit iuramentum, & ad idem accedit quòd uoluit Mari. Socci. in clem. 1. per gl. ibi de seq. poss. & fruct. quòd non obstante quocumque statuto † nunquam intelligitur reiecta exceptio contra personam, & ideo poterit opponi quem esse excommunicatum, minorem, & alia respicientia etiam personam iudicis allegat tex. in l. si filio, §. 1. ff. de in offi. testam. & sequutus fuit idem Socci. consil. tertio in fin. & consil. 4. 1. quinta colum. primo
- c vol. cum alijs. ^c quarto potest opponi ad impediendam interrogationem
- 8 † quæ præsentans sit pupillus, furiosus, uel demens, per id quòd dixit Bal. in l. pen. col. pen. & in rub. C. qui accus. non poss. quòd si statutum dicit quilibet agere uolens de homicidio admittatur ad agendum, intelligitur nisi sit pupillus demens, uel furiosus, quòd dictum refert, & sequitur

- quitur Angel. de pers. in l. 2. §. prator ait ff. qui satisd. Bal. in l. ita pudor. C. de adul. & in l. 1. C. de fid. instr. idem Rom. in l. tutor. §. prodigus, ff. de iure iuran. q̄ exceptio quæ insurgit ex inhabilitate personæ quæ se obligauit semper potest opponi, quod sequitur dominus Ias. in l. 1. §. si quis ita col. fi. de verb. oblig. & in l. tutor de iur. iur. & dicto §. prator ait
- 9 ex quo † generalia uerba statuti restringuntur ad personas habiles, & nõ aliter, ut est tex. in l. sed ut gradatim, §. sed si lege, ff. de mu. & honor. ample. Bar. & doct. in l. 1. §. nunciatio. de nou. oper. nũc. Ale. in l. de pupillo. §. qui opus eod. titul. mod. de for. comp. in rubr. & ideo facio regulam
- 10 † q̄ omnis legitima exceptio, quæ repellit actorem, uel iudicẽ vii suspẽctum inimicum, excommunicatum, uel aliter, impedit interrogationem super instrumento, intelligitur si persona actoris, uel iudicis est legitima uel siquid contra actorem, uel iudicem non opponitur. hoc est de mente Bar. in l. 1. §. & parui, ff. quod ui aut clam, Bal. in l. diuus, ff. de mil. Saly. in d. l. ita pudor. Imol. in l. fi. ff. a quib. app. Rom. confi. 42. Alex. confi. 59. uiso processu secunda col. secundo uol. Bal. in l. si absentis, C. si cert. pet. & ratio est ut dicit Rom. in dicto cõfi. 42. quia exequutio statuti de instrumento tractantis regulatur accessorie ad personam quæ petit, & coram qua patitur, & ideo iudex poterit ut suspectus recusari, quia hec exceptio non potest tolli per statutum, ut dicit gl. in c. ad hæc de rescrip. & satis graue est coram suspecto iudice litigare cap. secundo requiris de
- d app. sequitur decius. in c. quoniam contra col. 1. §. de probat. d̄ & in c. ex parte col. 1. 2. de offic. deleg. & sic de persona actoris quæ non est habilis tamquam principalis, non erit habile statutum tamquam accessoriũ prout est casus legis ualde notab. secundũ Rom. ubi supra in l. scire op. §. si. ff. de excus. iur. & aliquid de isto accessorio per eundem Rom. confi.
- 11 76. in causa nobilis tertia col. & confi. 293. hæc confessio & ibi † utrum uitiato instrumento tamquam principali, ex defectu solemnitatis, uel aliter, uitiatur confessio, ita q̄ statutum non uendicet sibi locum Barbat. confi. 52. quarto vol. Inn. in c. cum venerabilis de exceptio. & in c. cum olim de cõsi. Bar. in l. post legatũ, ff. de his q̄b. ut indi. & in l. fi. §. idẽ questijt de cõd. in deb. Bal. in l. 1. 2. col. C. de cõf. & in l. 1. C. de suffr. & in l. 1. C. de do. ante nup. & in l. ex testamento C. de fideic. & in rub. qui feu. dar. poss. & in c. 1. de his q̄ fiũt a maior. par. c. & in l. si ex cautione C. nõ num. pec. & l. alia, C. de his q̄b. ut ind. & in c. 1. §. si qs de feu. da. in uim l. com. & ex hoc dicto q̄ psona debet esse habilis relultat uera cõclusio
- 12 q̄ instrumentum non p̄t p̄sentari contra filiũfamil. obligatũ ex causa mutui; tum quia non potest esse in iudicio, ut in l. fi. §. necessitate, C. de bonis quæ lib. & infra dicam, an præsentatio huius instrumenti dicatur habere instantiam absque consensu patris; tum etiam quia est tutus beneficio Macedonianũ, ut dicit Bar. in l. si filius, ff. quod cum eo. ex quo per legem remouetur potẽtia à persona contrahentis, & ista exce-
- ptio

- prio semper poterit opponi, ut dicit Bald. in l. si. prope si. C. ad Maced.
- 13 qui allegat tex. in l. tamen si ff. eo. tit. Idem dicitur & in muliere † & potest sane intelligi si renunciatum sit exceptioni senatusconsulti Macedoniani vel Velleiani, nec tum. posset præsentari, ista est longa q. quam subreçtunt Ant. de Can. in suo tract. de exeq. instr. q. 18. & 20. & Bened. de Garz. in tract. de instr. quaranti. 3. q. qui ponit limitationes ad dictū
- 14 §. necessitate, & † an istis beneficijs renunciari possit doct. in cap. dicitur ringat de iur. iur. & in c. si diligenti de foro compet. per Bar. & alios in l. si quis pro eo. ff. de fideiuf. & in l. nemo potest, ff. deleg. primo & vide quæ ponit Bart. in l. sed & si §. si filius, ff. quod cum eo. quando petitur
- 15 † exequutio instrumenti contra filiumfam. sui iuris effectum an sit turus beneficio quod cum eo. & quid si filiusfam. iuravit se maiorem, vel patremfam. Bald. in d. §. necessitate, & latius supra 9. part. 8. q. & sic etiā
- 16 est bene notandum † quod omnes personæ quibus debetur reuerentia, vt not. in titulo. ff. & cap. de in ius voc. non possunt in iudicio trahi super præsentatione instrumenti, venia non petita, & si expedita sit citatio in ultimo peremptorio semper poterit opponi quod non potest procedi ad interrogationem instrumenti, ex quo persona actoris non est legitima in præsentando instrumentum non petendo veniam, nec potest
- 17 procedi ad illam interrogationem ex quo in † citatione requiritur causa cognitio, vt in l. sed si hac §. prætor, ff. de in ius uoc. & cum non interuenerit citatio est ipso iure nulla, ut est text. in l. cum hi, §. prætor, ff. de transf. & in tantum uera est hæc conclusio, quod etiam si præsentans instrumentum contra personam cui reuerentia debetur vellet soluere pœnam adhuc in virtute illius citationis procedi nõ posset, vt tenet Cy. in l. si quis per alium. §. in eum, ff. ne quis eum. & in l. si. C. de in ius voc. ex quo citatio erat ipso iure nulla, per l. 1. §. si. ff. eo. titu. etsi non compa
- 18 ret citatus † adhuc non posset procedi ad bannitionem ipsius, ita quod instrumentum habeatur pro liquidato, & quod interrogatio fuerit facta, si tamen constet illi citato deberi reuerentiam, & talis inter loquutoria quæ fertur per iudicem in contumaciam ipsius est ipso iure nulla, ut tenet Bar. in l. quamuis, ff. de in ius voc. & sequitur Alex. in l. fin. eo. titu. & in d. l. quamuis, & in consi. 307. incipit viso pũcto. si autem comparando nihil opponeret, posset tamen procedi non vi citationis, sed ratione suæ comparitionis, ut dicit idem Alex. in d. l. si. qui allegat not. in
- 19 l. 1. ff. de fer. dicit tamen Dominus Antonius † de Alexandro supremus doctor in d. l. si. quod si pars facit mentionem in sua citatione, quod est persona cui reuerentia debetur, uel in libello, & iudex decernit illam citari, tunc venia intelligitur petita, & licentia cõcessa, quod dicit esse valde not. Fran. de Cur. in d. l. fin. & est, tex. de hoc in l. libertus. eod. titu. & ibi per Paul. de Castr. Alexand. & alios, & ut perfectius intelligas ritum
- 20 † ibi dum dicit ne prædictis aduersari uideatur, uel aliter uoluerint allegare.

legare. si habes aduersus instrumenta plana est litera, prout extat in ritibus nouiter editis, simpliciter autē si loquatur, intelligas de ea exceptione, vel allegatione, quæ similiter contra instrumentum opponitur, intelligitur ex dictis per Iac. in l. 1. §. prætor ait. ff. qui satisfd. cog. & in hoc de aliquibus est quærendum. Mar. Freccia.

A D D I. Num. 12. an instrumentum possit presentari contra mulierem. de iure communi videtur quod non cum non possit capi personaliter. l. 1. C. de offic. omn. iud. nisi renunciaisset in instrumento omni legum auxilio ut per Barr. in l. si quis sub quod ne. ff. de testa. tur. sed ex dispositione ritus est contra, quia presentatur cum ritus de utroque loquatur, & ita obseruatur. & dū in nu. 18. loquitur author de citatione nulla dicas quod exceptio proueniens ex defectu citationis non dicitur exclusa à statuto Bal. in l. 1. prima col. C. quomodo & quando iud. similiter si libellus esset ineptus, impeditur interrogatio. idem Bal. in l. tale pactum. §. prouocauit de pact. & ad prædicta vide Berar. Pand. 2. par. sui tract. 18. declar. ubi loquitur de muliere. & 4. parte. 11. declar. nume. 81. de in competenti iudicis. 5. par. 23. declar. de excommunicato. 2. part. 21. declar. Paul. Fusc. V. I. D.

A D D I T I O N E S.

- a **Tex. cum gl. in c. licet** euitanda de elect. ubi potest opponi contra eligentes non fuisse Cardinales But. ibi & in c. item cum quis de resti. spol. Paul. Fusc.
- b **Quod etiam potest opponi** quod est bannitus uel foriudicatus & quod iudex est incompetentens Bartol. in lege 2. §. 1. qui satisfd. per textum in lege deportatorum C. de pœ. Paul. Fusc.
- c **Quod per adhoc dicebat Rom. sing. 424. fol. mi. 112.** quod clausula in rescripto posita omnem defectum supplens non supplet illum defectum qui contigit ex inhabilitate personæ. Paul. Fusc.
- d **Adhoc de iudice suspecto,** quod sit malum coram eo litigare, quod inquit Cassiodor. nar. lecti. lib. 11. epi. 1. quod periculosum est pati iudicem rationabiliter iratum, & illum de fortunis tuis discernere quem te constat grauiter irri. asse. Abb. Paul. Fusc.
- e **Quid si pater, & filius sunt simul obligati in instrumento** Iac. in lege 1. C. qui admit. & in leg. quamuis in fi. C. de edict. di. A. dr. Tol. Bal. in l. 3. §. sed utrum, ff. de min. Paul. Fusc.

Q V A E S T I O N E P R I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 **Instrumentum an possit presentari per generum contra socerum & numero 4.**
- 2 **Socer habetur loco patris.**
- 3 **Filius non accusat patrem.**
- 3 **Frater an possit presentare instrumentum contra fratrem.**

6 Qui non potest criminaliter accusare non potest præsentare instrumentum.

1 **P**rimo quæro an persona generi ꝛ venia petita sit legitima
 2 persona in præsentâdo instrumētū cōtra suū focerū, credo
 3 q̄ non, ex que causa est criminalis ratione pœnæ, & periurij, per q̄ focer pateretur amissionē manus, & efficeretur in
 4 famis, ꝛ ut in l. si quis maior. C. de trās. & focer habetur lo
 5 co patris, ut in l. & q̄a focer. ff. sol. matr. cū iuribus vulgaribus, vt ꝛ filius
 6 nō accuset patrē. vt not. in l. si magnū. C. qui accus. poss. ergo nec focerū
 & infra. contra tamē ꝛ vidi semper fuisse p̄sentatū instrūm contra focerū,
 & fuisse processum ad interrogationē, & per p̄dicta male iudicio meo
 & similiter non potest præsentari contra fratrem, vt in d. l. si magnū.
 & l. fororē. C. qui accus. non poss. & similiter crederem neque illi ꝛ pote
 runt præsentare instrumentum qui prohibētur instituere accusationem
 criminalem, & contra quos prohibentur. ut in l. prohibet. ff. de accus. &
 per Specul. in dict. tit. Mar. Frec.

Q V A E S T I O N E S E C V N D A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum dotale soluto matrimonio an possit præsentari & nu. 2.
- 3 Promissio tacita resultans ex instrumento dotali dicitur tenor instru-
menti.
- 4 Quod legitur in instrumento dicitur contineri in ipso.
- 5 Statutum loquens de contractu puro non procedit in conditionali.
- 6 Conclusio auctoris in hac q.
- 7 Præctica quod tale instrumentum præsentetur.
- 8 Quod de sui essentia non suspenditur dicitur purum.
- 9 Creditor proprie dicitur post condemnationem, licet antea improprie.
- 10 Causa dotis dicitur summaria.

1 **S**ecundo quæro an soluto matrimonio per quod est effectus
 2 casus restitutionis dotium ꝛ possit instrumētū dotale præ
 3 sentari pro restitutione dotiū, & antefatus Bald. ponit hâc
 q. in l. ad probationem. C. de probat. & concludit in for
 4 tioribus terminis, quod instrumētū dotis in quo est taci
 5 ta stipulatio dotis restituendæ ꝛ licet non sit expressa, gaudet beneficio
 6 statuti tractantis de exequutione instrumentorū, quia licet nō sit expressa
 7 promissio.

- 3 promissio restitutionis, † tamē tacita quæ resultat dī tenor ipsius instrumēti & idē dixit in l. iurifgētū. §. q. fere. ff. de pact. & in l. i. §. videamus. C. de rei ux. actio. & in l. vbi adhuc. vbi plene discurret. C. de iur. dot. & in l. fi. C. cō. vtr. iud. & in l. i. C. de fideic. & in d. l. i. §. sed ut plenius. C. de rei vx. act. Alex. aliquid in l. si cum dotem. §. eo autē tēpore. ff. sol. mat. Barb. in rep. l. cum acutissimi. C. de fideic. aliquid per Bal. nouel. in tract. dot. 6. part. 5. colu. & est uera conclusio de qua in prædictis locis, & per Bar. in l. ad probationē. C. de proba. si ergo tacita stipulatio resultat ex instrumēto habet executionē paratā vigore statuti ergo & fortius expressa. Sed huic cōclusioni obstare videtur. tex. in l. i. ff. de his quæ test. del.
- 4 vbi † illud dicitur contineri in instrumēto, q̄ legitur in eodē instrumēto, ut dixit idē Bal. in l. i. ff. quo. leg. ^d & per quod dicit Imo. in l. si. ff. de uul. & pup. Sed aliquid nō apparet in instrumento, q̄ maritus sit mortuus, vel vxor, ita q̄ faciēda sit restitutio, in casibus in quibus de iure fieri debet, vel vxori, uel patri, ergo non vindicat sibi locū statutū. per hoc
- 5 dixit Bart. in l. i. §. hoc interdictū. ff. quod vi aut clam, quod † statutū faciens mentionem de contractu puro non habet locum in contractu conditionali, cuius tamen conditio euenit, quia de illo euentu nihil loquitur instrumētum, vt dicit idem Bar. in l. si. C. de fals. causa adiect. leg.
- 6 & per Bal. in l. si pro te. C. de dot. promif. tamē † cōcludo q̄ instrumētum poterit præsentari contra eum qui promisit restituere dotē, in omnem casum, & euentum restituendæ dotis, verum quia de morte non
- 7 loquitur instrumentum, † practica est vt aliās dixi quod præsentans instrumentum, vel habeat confessionem partis, ex quo illud instrumentum, quamuis sit conditionale apparet foro purificatum per testes, uel per confessionem partis, & ideo dicitur posse gaudere beneficio statuti ut dicit Bal. in d. l. cum testamento. C. de testa. manu. deci. cōf. 46. 3. co. 1. volu. & facit quod singulariter tradit Bal. in l. quacunque. C. ad l. fal.
- 8 quod † omne id, quod sui essētia non suspenditur dicitur esse purum, hoc credo esse verum, vbi dos in quantitate consistit, & non aliter, & quod instrumentum possit præsentari ratio potest esse vulgaris, quia ritus loquitur de instrumento publico, ut hic interuenit, item loquitur de debitore, & similiter, qui tenetur dotem restituere dicitur debitor, ut no. per Bar. & doct. in l. i. ff. si cer. pe. ex quo conditione purificata potest ab eo inuito pecunia extorqueri, ut dicit Spec. in tit. de actore. versi.
- 9 item quod excipitur † item loquitur de creditore ^c post purificatam
- c conditionem, licet ante improprie, vt dicit Bal. in l. i. C. qui man. non poss. Alex. in l. si stipulatus. §. cum stipulamur. ff. de verb. obligat. & in lege 1. 4. colu. & ibi plenius. doct. ff. si cer. pet. & certe fauore dotis mulieri petenti, vt facilius nubat, debet sibi ex prædictis esse prouisum, quàm alteri, & conuentus faciat defensionem in carceribus, & sic facilius expeditur causa dotis, dum ille detruditur in carceribus, qui ali-

quibus oppositis, dotem, & dotis augmentum soluere differt, & tanto magis ¶ cum causa dotis sit summaria, vt communiter tradunt Doct. in l. i. ff. de solut. matrimon. ideo concludo posse præsentari, quamuis communiter practicum vidi fore actum de periurio, uel ciuilitè & non hac forma ritus, licet credo inaduertèter. quòd bene not. & scias obseruare in practica, quia nunquam audiuisti. Mar. Frec.

A D D I T I O N E S.

- a Corn. conf. 320. r. not. aliquid Marf. in rubr. de probat. nu. 62. & 63. Ias. in §. fuerat Inst. de actio. Negul. de pig. 5. par. 1. memb. Ab. Paul. Fusc.
 b Quòd illud quod apparet ex instrumento dicitur esse certum, sicut publicum, quod apparet ex instrumento publico. Marf. in dict. rubr. de probat. nu. 3. & 4. Abb. Paul. Fusc.
 c Mod. in dicta lege r. ff. si cert. peta. vbi in materia ritus quis dicatur creditor. Pau. Fuscus.

Q V A E S T I O N E T E R T I A.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideiussor an possit presentare instrumentum indemnitis contra suum principalem.
- 2 Fideiussor iudicij carceratus potest facere capi ipsum debitorem.
- 3 Fideiussor si est pauper debet exequi contra principalem.

I

ERTIO quæro an fideiussor ¶ contra quem fuit præsentatum instrumentum iuxta formam ritus, & fuit exactus prout apparet per publicum instrumentum, uel eo existente in carceribus, possit præsentare suum instrumentum indemnitis contra suum principalem. Bartol. tenet quòd sic in leg. fideiussor. ff. de fideiuss. & opinionem Bartol. sequitur Bald. in leg. certum, C. famil. herci. contrarium tenet dominus Benedic. de Garz. in suo tract. de instrum. quarantig. sexta quaest. secunda parte princip. sed nihil ualidum allegat, & singulariter loquitur quando non est condemnatus fideiussor. sed Bart. sequitur Bald. etiam in l. lucius iur. patron. antiquis, ff. mand. & in l. si per ea. C. mand. Angel. & Imol. in d. l. fideiussor pro venditore, idem uoluit Barto. in l. secunda §. si. ff. qui satisd. cog. & Angel. & Alexand. in lege frater a fratre, ff. de condit. indig. & in hac quaest. nullum facio dubium

bium condemnato fideiussore ex forma ritus, qui tribuit exequutionē instrumentorum, perinde ac si esset fideiussor iudicij, vt dicit Bal. in dicta l. si per ea, prima & secunda columna qui contra suum principalem habet exequutionē paratam, vt dicit Bal. in addi. Spec. in tit. de sent. uers. quare fideiussor. Bart. & doct. in l. prima, ff. de iud. sol. & ideo dicit Bal. in leg. cum eorum prima columna, C. de sentent. quod † fideiussor iudicij, qui fuit arrestatus pro creditore poterit incidenter facere capi suū principalem debitorem, etiam si non esset suus iudex competens, prout dicit Alexand. in dicta l. prima iud. solu. idem dixit Bal. in l. fin. C. de vsur. rei iud. & ibi Bartol. in fideiussore, † qui est arrestatus in carceribus propter paupertatem, vt fiat exequutio contra principalem debitorem, etiam si nullum haberet instrumentum quarantigiatum, vel ius exequi contra debitorem secundum Alexand. in apost. quia esset crudele quod ex perfidia principalis non soluentis fideiussor moriatur in carcere, vt dicit Bald. in d. l. si. in fi. Paul. de Cast. in d. l. i. cum concord. ibidem per omnes allegatis. Mari. Frec.

A D D I. Quid si principalis cessit bonis, an eius fideiussor teneatur adeo quod contra ipsum procedatur ad præsentationem instrumenti Bald. in l. prima, C. qui bon. ad poss. Pau. de Castr. in l. alia, §. eleganter, ff. soluto matrimonio Ang. in l. nemo carcerē, C. de exact. tribut. Bar. in l. si filius, ff. quod cum eo. dominus meus dicebat quod non, ex quo ipse haberet recursum contra suum principalem, vide in meo repertorio in littera e, num. . . Abb. Paul. Fuf. ll. doctōr.

QVAESTIONE QVARTA.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum an possit præsentari contra fideiussorem clerici.
- 2 Fideiussor non potest se obligare in duriores causam.

Quarto quaero an instrumentum † possit præsentari contra fideiussorem clerici. Specu. tenet quod sic, in ti. de comp. iud. §. regulariter versic. sed pone, ut refert Bal. in l. i. in fi. C. de priuileg. doct. quia non dicitur † fideiussor obligari in duriores causam, sed tantum sua obligatio dicitur fieri efficacior, vt in l. græcæ, §. illud, ff. de fideiuss. Marin. Frec.

A D D I. Ang. in l. fi. C. de vsur. rei iud. quod fideiussor clerici, q̄ fuit cōdēnatus & exactus per iudicē laicū poterit impetrare exequutionem cōtra clericum, vel indemnitate per eundē iudicē licet laicum: & quod fideiussor non possit se obligare in duriores causam, retuli exempla in contrarium in meo repertorio in littera f, num. . . Paul. Fusc. V. I. D.

QVÆSTIONE QVINTA.

S V M M A R I V M.

- 1 Fideiussor petens cessionem contra principalem interim debeat stare in carceribus.
- 2 Qui non potest cedere non potest agere.
- 3 Maior qualitas dicitur quæ importatur per causam finalem.

- 1 Vinto quero, an ꝑ fideiussore petente cessionem cōtra principalem per ipsum creditorē, qui ex suo fūcto non potest cedere, facta interrogatione debeat remanere in carceribus? Credo q̄ non, sed data fideiussione de se presentādo, debet relaxari, vt per Bald. de ista quæst. in auc. præsentē, C. de fideiuss. per Rom. conf. 472. Alex. consi. 119. primo volum. & est ratio, quia per istam exceptionem præfigitur meta ipsi actioni, & personæ actioni, quia cessio ex ea procedit, & ex effectu solutionis, vt in leg. modestinus & in l. sticchum, §. penult. ff. de solut. & qui ꝑ non potest cedere non potest agere, vt infra exponitur, vbi agitur contra fideiussorē, vt dicit Bal. in dict. auc. præsentē. personæ etiā præfigitur, ex quo fideiussor dicit ego aliter non fideiussissem, nisi tu mihi cessisses; & ex quo sciebam te mihi teneri cedere, ut in l. si creditor, & l. si vltra, C. de fideiuss. ideo fideiussi, aliàs non fideiussurus, iuxta ea quæ tradit Bar. in l. eū
- 3 qui ita §. qui ita, ff. de verb. oblig. quòd ꝑ non est maior qualitas in mundo, quàm illa, quæ importatur per causam finalem, sine qua quis nō erat aliàs cōtracturus, & ad hoc accedit tex. & q̄ ibi dicunt Sal. & Bal. in l. cū te, C. de pact. inter empt. & vend. nec alia occurrūt pro nūc respectu personæ, quæ ad materiā stringāt, cætera similia per te ipsum collige. Mar. Frecc. V. I. D. & Patr. Neapol.

A D D I. Adhanc q. Pand. 2. par. sui tract. 27. decla. & ratio est quare fideiussori dicunt cedi actiones, quia soluendo videtur eas emisse. l. cū is, qui, ff. eo. si vero fideiussores sunt plures in solidū, nō cedūt nisi pactū ante solutionē, uel in ipsa solutione præcedat l. modestinus, ff. de sol. an autē in totū vel pro parte Bal. post gloss. in l. prima, C. de duob. reis, & an tertius, qui nō est principalis debitor possit præsentare instrumentum Bal. in l. si pro te, C. de dot. p. mis. las. in l. si quis nec causam secūda col. ff. si cert. per. & quid si in instrumento est renūciatū omnibus exceptionibus decius. cōtra Rom. dicit nō posse opponi in cons. 27. 1. vol. in c. ex parte lo secundo de offi. deleg. & in alio casu vide las. in l. si quis maior, C. de transf. Ferrat. caut. 20. inci. notum est. Abb. Paul. Fuf. V. I. D.

DECIMATERTIA PARS.

SUMMARIUM.

- 1 Instrumentum debet presentari per personam, quæ se possit obligare & se obliget.

Ertiadecima Pars ritus nostri est aliud nobis reuelas requisitum, sed † quod presentetur instrumentum per personam quæ possit se obligare, & se obliget, de qua in superioribus aliquid est dictum, vt de filiofamil. qui non potest obligare, excommunicato, & simil. sed hic nostro more de aliquibus pro clariori materia est querendum.

QVAESTIONE PRIMA.

SUMMARIUM.

- 1 Clericus an possit presentare instrumentum.
 2 Statutum laicorum fauorabile an comprehendat clericos nume. 3. & 10. & nume. 11.
 4 Clericus circa ordinem iudicij ligatur statutis laicorum.
 5 Clericus an gaudeat statuto tractante de executione instrumentorum.
 6 Opinio authoris in hac q.
 7 Presentatio instrumenti respicit criminalitatem.
 8 Clericus non potest criminalitate accusare.
 9 Presentans instrumentum ad quid se obliget.
 12 Laici debent obedire non imperare clericis.
 13 Clericus an possit se obligare coram laico.
 14 Clericus deponens falsum coram laico an ab ipso puniatur.
 15 Clericus in ciuili reconuenitur coram laico.
 16 Statutum non retorquetur contra clericum.
 17 Ius canonicum attenditur in causis clericorum, & nu. 19.
 18 Clericus non carceratur pro debito.
 20 Opinio Bart. reprobatur a Bal.
 21 Qui vult subsequens debet uelle antecedens.
 22 Diffinitio non datur, vbi neque diffinitum.
 23 Instrumentum quando non admittit probationem respicit executionem.
 24 Actor cum se obligat regulatur secundum ius commune.
 25 Iniuria non debet nasci vnde iura oriuntur.

- 1 **R**imo quaero an ꝑ clericus possit praesentare instrumentu
 secundu formam ritus, videtur dicendum quod sic, arg. tex.
 in c. cu dilecti de fo. cop. & in c. si in adiutoriu 10. dist. &
 quod habetur in c. ecclesia S. M. & ibi per doct. de cost. q.
 2 constitutio ꝑ laicoru fauorabilis extenditur ad clericos, ad
 idem concordat quoniam hic ritus dabat prout dat ordinem in exeque
 3 do, vt dicebat singularis doctor dominus, & genitor meus, & ꝑ statutu
 laicorum de ordine exequendi habet locum in clerico, vt gaudeat bene
 ficio statuti, vt dicit Bald. in l. 1. C. ne fil. pro pat. 4. q. las. in lege 1. C. de
 4 sum. trin. And. po. olim auditor rotæ in c. quod clericis de for. comp. re.
 fert Cur. in c. fi. 1. 1. q. 4. col. extra de consuetu. cum clericus ꝑ circa ea qua
 sunt de ordine processus iudicij, vel exequutionis ligetur legibus, &
 statutis laicorum. vt per Bal. in c. cu uenissent, 3. col. extra de eo qui mit.
 in poss. causa rei seru. per Bal. & doct. in l. 1. C. de Sac. san. eccl. & in d. c.
 5 ecclesia S. M. & in cap. quod clericis de for. competen. & ex hoc dicto
 infert Bald. in allegata. l. 1. quod ꝑ clericus gaudet beneficio statuti tra
 ctatis de exequutione instrumetoru. sequitur ibi communiter doct. &
 Bal. in l. de quibus. 16. col. ff. de leg. & in l. 1. in fi. C. de contr. empt. Ge
 mi. in c. fi. in princi. 2. col. de offic. de leg. in 6. Ab. in c. fi. de vit. & ho. cle
 ric. & d. c. quod clericis, & est comunis opinio de qua per Alex. cof. 209.
 & conf. seq. 2. volu. per Sand. in d. c. q. clericis ubi adducit Cotaf. & d. c.
 ecclesiae. S. M. 1. 1. q. per las. in d. l. de quibus. 5. co. per Curt. in d. c. fi. 1. 1.
 q. Ale. conf. 86. & conf. 94. 4. vo. gl. in clem. 3. de iud. vbi dicit, q. venit
 persona ecclesiastica, & in c. dudum de sep. & in cle. 1. de sen. exc. Bar. cof.
 88. 2. vol. omnino cof. 2. 1. 3. uol. plenè Fel. in c. sedes de rescis. deci. cof.
 275. 2. uol. gl. in l. permittedo de iur. dot. Ale. cof. 123. 4. uo. Bar. cof. 18.
 9. col. cof. 35. cof. 41. & 47. 4. uol. & cof. 1. 2. uolum. & cof. 1. 3. uolum.
- 6 Sed in q. pposita credo ꝑ cotraria parte fore de iure ueriores, & q. cle
 ricus no possit praesentare instrumentu secundu formam ritus adducitur 1.
 7 pro hac opinione q. ꝑ presentatio instrumenti respicit criminalitate, qa
 8 poena applicatur filco, & debitori manus amputatur, sed ꝑ clericus non
 potest actionem criminalem instituere, vel intestare, aliàs efficeretur irre
 gularis, ut habetur in c. postulasti de homic. & c. 2. eo. tit. in 6. ergo nec
 poterit presentare instrumentum, licet possit circa poenam sanguinis, vt
 dicit Archid. in c. si uos 23. q. 5. quando alia non obstarèt, ut infra dicã.
- 9 Secundo adduco, q. iste ritus praecipit, q. ꝑ presentas instrumentu se ob
 10 liget de no se concordando cum parte, & de prosequedo ad poenam dispo
 sitio ꝑ naque laicalis quantuncunque fauorabilis non exteditur ad cle
 ricos, quando est praecipua, vt dicit Gem. in d. c. fi. de offi. del. in 6. doct.
 in d. l. 1. C. de Sac. san. eccl. & in d. c. ecclesiae. S. M. cum caeteris allegatis
 per Alex. conf. 209. colu. penult. 2. vol. & conf. 355. & 356. eo. uolum.
 lap. alleg. 101. Card. in capi. perpendimus de sent. excom. ex quo igitur
 statutum

- statutum nõ loquitur simpliciter, sed cum qualitate sua, scilicet quod presentans se obliget, non potest clericus uti omiffa qualitate, ut concludit Bal. in d. l. de quibus. 9. col. deleg. quod ¶ si statutum, uel cõuetudo dicit quod instrumenta confecta mandentur exequutioni, nisi sint
- 11 b elapsi decẽ anni, non potest clericus b post lapsum decẽ annorũ intẽrare via exequutiua, quia non potest uti consuetudine, uel statuto nisi cum sua qualitate, ut dicit idem Bal. in l. 1. in fi. C. de contr. empti. & in lege omni nouatione. C. de sacr. sanc. eccl. Abb. cõsi. 6. casus. 1. volum. Alex. conf. 209. cum seq. 2. vol. ex quo enim præcipit hic ritus hanc obligationem fieri, non includit clericum, cui ¶ non est authoritas imperandi, sed obediendi, ut dicunt præfati authores in præallegatis locis. Tertio accedit, nam ultra prædictam obligationem per hunc ritum si apparet instrumentum male esse præsentatum, pœna rei conuenti retorquetur ad ipsum actorem, ut concludit in fi. ad quam etiam doctor se obligat, sed ¶ ad illã pœnam nõ potest clericus se obligare corã iudice laico, neque potest illa cõtra ipsum retorqueri, & ergo non potest clericus præsentare instrumentum. primum probatur per tex. in c. 1. & c. si diligenti & c. significasti. de for. compet. & per ea quæ dicit Bal. in l. penul. 6. col. uerf. sed hic ulterius. C. de sum. trini. & in l. 1. ff. de iudic. sed clericus non potest se obligare coram iudice laico, ita quod coram eo agatur cõtra ipsum, ut not. in l. si quis in conscribendo. C. de episco. & clerici. ergo non potest præsentare secundum probatur quod pœna mutilationis manus, & alia pœna nõ potest retorqueri contra eum, ut tenet Abb. reprobata glo. in l. nullum. C. de iud. in c. at si clerici de iud.
- 14 quod ¶ clericus deponens falsum coram iudice laico non potest corã eo puniri. idem tenuit Abb. in c. verũ. 4. col. de for. compet. Anch. in regula ea quæ in 6. & de hac quæst. plenè per Doc. in c. 1. de crimi. fall. per Ias. qui plura copulat ad hunc articulum. in l. 1. §. qui mandatam. ff. de offic. eius per Doct. in c. dilectus filius extra de pœn. Vnde si non potest puniri pœna ritus, non potest præsentare instrumentum. 4. adducitur quod ritus, non vendicet sibi locum in clerico, pone quod conueto
- 15 laico per clericum, ipse ¶ clericus coram eodem iudice reconueniatur, & reconueniri potest, ut dicit Bald. in aucten. & consequenter. C. quomodo & quando iud. & doct. in d. c. at si clerici, & ipse citetur super tenore instrumenti, certe fateberis præsentari non posse omni respectu. 1. quia causa criminalis, & non datur reconuentio, cũ in ea iudex laicus sit incompetentens respectu clerici, ut dicitur in d. c. at si clerici. & cap. si diligenti. secundo quia authoritas ¶ statuti non potest retorqueri contra clericum. ut dicit Bald. in d. l. 1. & Abb. in d. cap. quod clericis. Tertio quia ritus respicit meram exequutionem ut infra dicam, sed in preparatorijs tantum attenditur ius ciuile, ¶ in decisiuis autem, & exequutiuis attenditur ius canonicum, ut dicunt doct. in d. l. 1. in d. c. quod clericis, & in d. c.

- ecclesia S. M. quartò, quia per hunc ritum reus arctatur in carceribus;
- 18 & † clericus non pòt pro debito carcerari^d nisi in casibus not. per Doc.
 d in c. 2. de fideiuss. & in c. Odoardus de solut. & in l. miles. ff. de re iudic.
 quintò si laicus haberet instrumentum liquidum contra clericum non
 19 possèt via exequutiua † contra clericum procedere coram episcopo, ita
 20 dicit Bald. not. in d. l. prima, reprobata † opinione Bart. ibi. C. de sacr.
 sanct. eccle. Abb. in d. c. quod clericus. 3. col. cum cæteris cotis ibidè rela-
 tis. Vnde si non potest laicus uti beneficio sui iuris municipalis contra
 clericum, ergo nec debet posse clericus contra laicum, vt seruetur equa-
 litas, & contrariorum eadem sit disciplina, vt in iuribus vulgaribus, &
 ad hoc accedunt, quæ adducit Curt. in d. c. si. q. 3. & 7. limit. Item ad hanc
 21 partem adducitur communis regula, quòd † qui vult subsequens debet
 habere suum necessarium antecedens, ut in l. iubere cauere. de iurisdic.
 omnium iud. l. ad rem nobilem. l. ad legatum. ff. de procu. Sed subsequens
 est beneficium ritus, antecedens verò est ipsa obligatio, vnde ex quo nõ
 potest habere antecedens, quia etiam volens non potest se submittere,
 & obligare, ut in c. si diligenti, ergo nõ potest habere subsequens, quòd
 22 est beneficium ipsius ritus. Item ad hoc accedit regula, q̄ † cui non com-
 petit diffinitio non conuenit diffinitum. l. 1. §. dolum. ff. de dol. Sed diffi-
 nitio est ipsa obligatio ad pœnam faciendam, diffinitum verò est ipsa in-
 terrogatio, & præsentatio instrumenti, vnde sicut non potest se obliga-
 re, ita nec præsentare instrumentum. Similiter accedit, q̄ vbiq̄que sta-
 23 tutum † non admittit exceptionem contra instrumentum, tunc dicitur
 respicere meram exequutionem, & non præparatoriam iudiciorum, vt
 dicunt Doct. in d. l. 1. C. de sac. sanct. eccle. Sed in exequutiuis, & decisi-
 uis attenditur ius canonicum, & non ius ciuile in ipso foro ciuili, vt di-
 cit gl. singu. in d. c. quod clericis. Bald. in l. ex ea. de postul. & d. l. 1. Sed de
 iure canonico de debito ciuili non fit exequutio, non facta discussione
 bonorum, ergo inspecta dispositione canonica non potest fieri exequu-
 24 tio non seruata iuris forma. Vltimò adducitur, quòd † obligatio facien-
 da per actorem innititur dispositioni iuris communis, vt no. in l. 1. ff. ad
 Turp. & est inducta ad extorquendas malitias eorum, qui præsentant in-
 strumentum, vt caueant præsentare, quando non debent, nec possunt
 præsentare. Vnde si clericus possèt præsentare sequeretur inconueniens,
 q̄ plurima instrumenta laicorum dirigerentur in faciem clericorum, &
 ex quo clericus non incurreret in pœnam, circuncideretur autoritas ri-
 tus, ex quo delictum, seu calumnia non puniretur contra regulam. l. ita
 25 vulneratus ad l. Aquil. & † nasceretur iniuria, vnde iura oriuntur. l. me-
 minerint. C. vnde vi. e quare concludo instrumentum non posse per cle-
 ricum præsentari, & ideo persona clerici non potest censerì legitima, &
 quia non legitima, non potest: & hoc opposito non posse procedi ad
 interrogationem: & in hoc articulo aliquando vnum, aliquando aliud
 audiui

audiui obseruatum, & hanc credo de iure veriore partem, ex quo nō loquitur ritus simpliciter, sed cum qualitate sua: & licet hodie non fiant istæ obligationes, tamen insunt ipsi præsentationi instrumentorum. argu. tex. l. fi. C. de accus. quod licet, qui agit criminaliter non se adscribat ad pœnam talionis, tamen habetur pro ascripto, & obligato. Bal. in l. qui crimen. 1. col. C. qui accus. & in l. 2. C. de fid. instr. & in l. 3. C. de fideiuf. & ita teneo. Mar. Freccia.

A D D I T I O N E S.

- a Quod primam opinionem, quod clericus possit præsentare instrumentum. tenet Berar. Pand. in d. suo tract. 2. par. 14. declar. quod amplia, ibi etiam in causa in qua clericus successerit laico, & latè ponunt etiam Mod. ebolit. in commen. rit. 166. nu. 34. fo. mi 165 Ab. Pau Fusc.
- b Quod in simili vult not. Fely. in c. si cautio, nu. 54. cum seq. de fid. instrument. licet contra sit communis opinio in suo dicto, ut retuli in meo repert. in litera e, nume. ... Ab. Pau Fusc.
- c Quod potest se obligare coram indice laico, ut conueniatur coram ecclesiastico. c. peruertit de fideiuf. las. in l. 1. 4. col. C. ne cum, qui iu. vide omnino Alexan. in l. 1. de iudi. ponentem casus, quibus clericus puniatur, & conuenitur coram laico, & quod subdit hic author de clerico deponente falsum coram laico, vide Afflic. decif. 230. Tiraq. Deut. retract. li. 1. § si gl 3. & li. 2. § 4 gl. 7. num. 10. Pau Fusc.
- d An instar militis seculi glo. in l. miles. de iud. Affli. in consi. si quis clericus 6. not. & sequitur dom. Petrus Foll. in pract. cens. in verb. huiusmodi censualia. nu. 19. fo. mi. ibi. licet de consuetudine non seruetur Abb. Pau Fusc. V. I. D.
- e Quod cui non adaptantur verba. l. non adaptatur eius dispositio. sed ritus ad clericum non adaptatur, vt discurret author, ergo nec eius dispositio. probatur in l. quod constitutus de testam. milita. l. hoc. §. omnibus. de accu. Abb. Pau. Fusc.

Q V A E S T I O N E S E C V N D A.

S Y M M A R I V M.

- 1 Iudæus an possit præsentare instrumentum contra Iudaum, vel Christianum.
- 2 Iudæus est de populo.
- 3 Iudæus viuitt secundum legem Romanorum.
- 4 Iudæus habet filios in potestate.
- 5 Participare cum Iudæis licet in actis humanis.
- 6 Iudæus potest esse procurator Christianorum.
- 7 Statuta ciuitatum comprehendunt Iudæos. & nu. 8.

Secundo quæro an ꝑ Iudæus sit persona legitima in præsen-
 tando instrumentum, contra alium Iudæum vel Christiani-
 num, & concludo qꝫ sic, nam ritus non facit distinctionē
 quòd præsentās sit Iudæus, vel Christianus, ergo nec nos
 debemus distinguere: vt l. de precio. ff. de publ. l. i. §. gene-
 raliter. ff. de leg. præst. Secūdo dicimus, quia ꝑ Iudæus est de populo² vt
 est sing. tex. in authent. de quæstor. ibi, ciuitas vestra populosa turbis di-
 uersorum hominum. Tertio ꝑ quia uiuit secundum leges Romano-
 rum vt dicit Innoc. in c. super litis. extra de uor. lo. And. in c. gaudeamus
 extra de diuort. & ideo habet ꝑ filios in potestate, vt dicit gloss. in c. Iu-
 dæorum. 28. q. 1. Card. in clem. de iud. Alexand. conf. 213. 2. vol. quar-
 to quia in actibus humanis ꝑ licitum est participare cum Iudæis, vt di-
 cit Ang. in l. i. ff. ad. l. Iul. maieft. & in l. utimur. ff. de sepul. uio. & ꝑ ideo
 possunt esse procuratores Christianorum l. iudæi. C. de iud. quinto qd
 statuta, & ordinationes ciuitatū cōprehendunt ꝑ iudæos, vt dicit Bal. in
 l. spadonē, §. iā aut. ff. de excu. tut. doc. in c. iudæi, de iudæ. & iō dixit idē
 Bal. in ti. de pac. cōst. qꝫ ꝑ statutū extantibus masculis excludēs fœminas
 a successione parentum comprehendit iudæos quia reddit ad l. mosay-
 cam, vt habetur Nu. c. 27. & masculus uigore statuti excludet fœminas,
 vt dicit idem Baldus in capitul. primo de not. for. fidel. & propterea iu-
 dæus poterit præsentare instrumentum, quia in statutis, & consuetudi-
 nibus comprehenduntur quo ad onera, & honores, vt per multa con-
 cludit mirabilis doctor domin. Andr. Barba. consil. 63. quarto uolum.
 consil. i §. primo uolum. Soci. consil. 70. vt fas perpetuo primo volumi-
 ne prima columna, plenius consilio 62, in præsentī consultatione eo-
 dem uolumine doctor. extra, & C. de iudæis cum simil. per summi.
 Marin. Frecc.

A D D I. Aliquid per las. in l. qui se patris C. unde lib. Brun. in suo
 tract. de stat. exclud. 9. part. & quòd iudæi sint de corpore ciuitatis, & ui-
 uant secundum leges Romanorum, uide in lege Christianus, C. de pag.
 rit. Alex. consil. 75. quinto uol. clarius Bar. in l. iudæi la prima, C. de iud.
 Marquard. in allegato tra. secunda par. c. 1. nu. primo ubi latifs. dummo-
 do in lege mosayca aliquid non sit in contrariū, illa enim est eorum pe-
 culiaris lex. Imo. in l. stipulatio hoc modo concepta de verb. obl. ff. & in
 d. tract. ead. par. c. 4. num. 5. & 6. inter iudæum uero & Christianum ser-
 uatur lex ciuili Felyn. in cap. ego enim 3. col. de iudæ. & quòd iudæus
 possit esse procurator Christiani per eundem ead. c. 7. nu. 4. tutor autem
 iudæus esse Christiani non potest propter periculum animæ, sed be-
 ne alterius iudæi ibidem. nu. 13. & 14. ubi de materia iudæorum plenis-
 sime tractat. Paul. Fusc. V. I. D.

ADDITIO

- 2 Quod Iudei dicuntur de populo Romano. gl. in c. ius, qui ritum. i. Margu. de sus. in tract. de Iudg. 2. par. c. 1. nu. 3. Abb. Pau. Fusc.

QVAESTIONE TERTIA.

SUMMARIVM.

- 1 Instrumentum an possit presentari à non obseruante contractu.

Tertio quæro, an persona ꝑ quæ non obseruauit contractum possit censerī legitima in præsentando instrumentum, & sic possit excipi contra personam, ex quo non obseruauit contractum, vt non procedat ad interrogationem, vide de hac q. Roman. cõs. 42. & cõsi. 76. & cõcludit q̄ nõ, sed fiet exequutio instrumenti, & post modum aget, & repetet, vt post multa cõcludit allegando authoritates, & iura, quæ per te uide. Mar. Frec.

DECIMA QVARTA PARS.

SUMMARIVM.

- 1 Instrumentum ex communi practica debet presentari in carta de pergamento.
- 2 Instrumentum in carta de papiro de iure probat.
- 3 Notarius iurat non scribere instrumenta in carta de papiro.
- 4 Instrumentum quare presentetur in carta de pergamento.

Decima quarta pars huius ritus est, q̄ presentetur in carta de pergamento, & q̄ non sit abolitum instr̄m presentandum ꝑ de cõi practica in carta de pergamento, sumptum est ex eo, q̄ h̄ per Bal. & Doc. in l. fi. C. de edi. Atr. tol. q̄ instr̄m cuius exequutio petitur per hæredem petentem se immitti in possessionem bonorum defuncti, debet esse non abolitum, nõ cellarum, neque in alia sui parte uitiosum, neque in carta uili, tamen dicit Spec. in ti. de instr. edi. s. postremo, uers. item, q̄ instr̄m ꝑ scriptũ in carta de papiro non reperitur in iure, q̄ non probet, licet sit de ꝑ iurõ notarij non scribere in cartis de papiro, vt dicit idem Spec. eo. ti. s. restat uers. porro, & sequitur Abb. in c. cum dilect. de confir. uti. uel inuti. iudi cio tamen meo ꝑ melior est rõ, q̄ ex quo causa præsentationis instr̄m est causa criminalis, ut supra dixi, requirit exactam probationem, claram, & luci-

& lucidam, ut in l. fi. C. de prob. & ad cōvincendū debitore ne forte dicat, uel opponat testes fuisse mortuos, ex quo nō se subscripserunt, tū & si se subscripserint requiritur hodie, q̄ instrū sit scriptum in carta de p̄gameno aliās est nullius roboris, vt dicit tex. in cōst. regni cōsuetudinē, & ad hanc ē partem aliquæ quæstiunculæ iure adaptabuntur. Mar. Frecc.

AD DI. Ad hāc partē Berar. Pand. in d. suo trac. 1. par. 12. decla. num. 76. & 77. Bart. & Alex. in Apost. in l. commodat. §. sicut commodati, in fi. ff. commo. cum aliis allegatis per Pand. ubi sup. Pau. Fusc. V. I. D.

Q V A E S T I O N E P R I M A.

S V M M A R I V M.

- 1 *Instrumentum an possit præsentari in carta de bombice per pactum.*
- 2 *Argumentum de consuetudine ad pactum ualet negatiuè.*
- 3 *Stilus curiæ potest admitti, quòd præsentetur in alia carta.*

- 1 **R**imò quæro an ualeat pactum, q̄ † instrū subscriptū per iudicem, notarium, & testes, in carta de bombice possit præsentari secundum formam ritus, dico q̄ non, nam † ualidum est argumentum de consuetudine ad pactum negatiuè, ut dicit glo. ibi, & Doct. in l. non impossibile, ff. de pa. & in l. alia. §. eleganter, ff. solu. matr. sed non ualet consuetudo, q̄ instrumentum scriptum in carta de bombice probet, ut in d. const. ergo nec pactum. si tamen † esset de stilo curiæ, & antiqua obseruantia circa instrumenta confecta in eadem ciuitate, q̄ præsentetur in cur. in carta de bombice, credo non esse mutanda, quæ antiquam habuere obseruantiam, ut in l. minimè, ff. deleg. vi de tamen quæ scribit Affl. in const. baiulos omnes. Mar. Frecc.

Q V A E S T I O N E S E C V N D A.

S V M M A R I V M.

- 1 *Instrumentum sumptum de sumpto an possit præsentari.*
- 2 *Instrumentum reassumptum auctoritate iudicis habet executionē paratā.*

- 1 **R**ecundò quæro an instrū † sumptum de sumpto possit præsentari Ant. de Can. in suo tract. de instr. exeq. 27. q. distinguit, q̄ sunt attendenda verba statuti, si dicat aut manu publici notarij, vel dicat instrū publicū addo Bart. in l. probatorias, C. de diu. offi. li. 12. & per doctrinam suam sequitur, q̄ instrū reassumptum
- 2 non tantum per notarium, † uerū ē auctoritate iudicis hēt executionem

nem secundum formam huius ritus, ex quo dicit instrumentum publicum, & non dicit de instrumento scripto manu notarij. & vide Io. And. in addi. Spec. in tit. de instrum. edit. §. videndum, vers. & no. per Ant. de But. & doct. in c. cum p. de fid. instru. ex quibus plurima ad materiam necessaria per te colligas, & videas Mar. Frecc.

ADDI. An protocollū possit exequi iuxta hunc ritum. Pand. prima par. 14. decla. & de transumpto decl. 15. per totam, vbi de alijs, de scriptura priuata clarum est quod non prima par. secunda decla. & de scriptura inuenta in archiuo. ead. par. 5. declar. nu. 24. Paul. Fusc. & adde quid si instrumētū est in aliqua sui parte cancellatum an possit presentari, & si est vitiatum in substantia non potest, & sic limitatur statutum, secundum Bal. in l. prima, C. ut leg. nom. caueat, si tamen debitum in instrumento contentum habet in se nullam causam, adhuc præsentatur instrumētū Pand. in d. tract. 3. part. 14. decla. uers. 3. 2. ratione iuramenti, cum iuramentum sit loco causę Bauer. in tract. de virt. iur. mod. in l. cum de indebito, §. sed hoc, ff. de probatio. Paul. Fusc. V. I. D.

P A R S D E C I M A Q V I N T A.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum quod presentatur debet esse supra unciam, & quid si aliter de consuetudine num. 2.
- 3 Mag. Cur. Vic. est caput omnium curiarum, & eam omnes sequi tenentur, numero 4.
- 5 Stilus Cur. Rom. quo ad inferiores est lex, & quid si curia inferior habeat alium. num. 6.
- 7 Ritus magnæ Cur. non seruantur in superiori.
- 8 Vicarius regis non legem facit superiori.
- 9 Inferior non imponit legem. superiori.
- 10 Longæuus vsus causarum an sit seruandus.
- 11 Ritus quid sit.
- 12 Stilus quid sit.
- 13 Quomodo inducatur remissio.

Decimaquinta se offert pars huius ritus, aliud ponens requisitum, sed ꝑ quod instrumentum presentandum sit supra unciam * nō autem infra, quia non proceditur super tenore instrumētī, sed per viam mādati secundum formam l. si debitori, ff. de iudi. ita dicit hic ritus, & est in obseruantia. Tamen ego vidi aliās decretum per Magnificum Dominum Antonium de Alexandro tunc viceprothonotarium, quod ꝑ si de stilo curiæ est, quod aliās fuerint

- rit præsentata ab vicia infra, quòd ritu non obstante procedetur ad
 interrogationem instrumenti in illa curia, in qua fuit, & ut hic stylus, &
 3 obseruantia; ego pro hoc dicto addo rationem nam † magna Curia Vi
 curiæ est caput, & norma aliarum curiarum, vt dicit text. in const. mag.
 Cur. Vnde & aliæ curiæ inferiores debent obseruare, quod obseruat
 magna curia tanquam maior vt dicit Andr. in consti. regni in pecunia-
 4 rijs, & † quòd obseruat magna curia debet obseruari à toto regno, idem
 Andr. in consti. Siquis in posterum, ad quod accedit quod dixit Specul.
 in tit. de rescr. præsent. §. ratione formę & in tit. de testi. §. publicis. versi.
 5 deinde quòd † stylus & obseruantia curiæ Romanæ quo ad alias curias
 inferiores habetur pro lege, quia tanquàm caput, & magistra ab omni-
 bus est sequenda, vt dicit glo. in c. ad hæc de sent. excom. Brun. conf. 20.
 2. colum. & a boue maiore discat arare minor, vt dicit Spec. in tit. de ap-
 6 pel. §. de officio. 4. col. vers. ut autem. tamen hoc est verum † quãdo cu-
 ria inferior non habeat suam obseruantiam, & stilum, nam tunc debet
 obseruari stylus curiæ consuetus, & non id quod obseruatur in curia su-
 periori, ita singulariter tradidit Bald. in l. de quibus in apostil. ff. de leg.
 Rom. conf. 367. circa primum Abb. in c. ex literis. de consti. quod de-
 clara, vt per domi. Bartol. de Capua in dict. constitutione in pecuniarijs,
 in ordinarijs, secus in decisijs, quod videretur contra facere. An autem
 7 † ritus magnę cur. debeât obseruari in curia superiori Andr. in dic. const.
 videtur sentire quòd magna curia est tribunal regis, q̄ nõ nego, tamen
 contra credo, quia magna curia Vicariæ est tribunal magistri Iustitiarj,
 & Vicarij domini Regis, licet hodie homo sedeat Vicarius, vt erat anti-
 8 quitus. & † Vicarius seu substitutus regis non facit obseruãtiam in alio
 tribunali maiori domini regis. ut dicit Bal. in aucten. sed nouo. 2. colu.
 9 C. de ser. fug. cum † inferior non imponat legẽ superiori. c. cum inferio-
 b re. de maior. & obed. ^b & in cle. ne Romani de electio. Vidi tamen Sa-
 crum Consilium non obseruare ritus, in eo quòd contradicunt iuri cõ-
 muni, & adde ad præcedentem quæstionem, quæ dicit Cardi. in clem.
 10 sepe. §. quia vero. de verb. fig. quòd † longæius vsus causarum est ser-
 uandus etiam in decisionibus causarum, quando ius non reperitur in
 contrarium. vt dicit Abb. in c. bona lo primo de postul. prælat. & in c.
 ex literis de re iud. Alex. conf. 30. visis. col. fi. 3. vol. gl. in c. dispendia, in
 verb. processus. de resc. in c. 6. Abb. in c. ex literis. de consti. roc. in c. fi. de
 11 consuet. quid † sit ritus ^c vide Abb. in c. cum secundum. de temp. ord. q̄
 c est obseruentia seu vsus circa solemnitate actus. & in c. in aliquibus de
 12 decimis. quid autẽ sit † stylus vide Ioan. Andr. in sum. de consuet. 4. col.
 quòd est practica curiæ consueta. Cy. & Bald. in l. fi. C. quæ sit long. con-
 13 sue. & in l. de quibus de leg. cum alijs suprã relatis, & quomodo † indu-
 catur, & quando est cõtra ius. vide Soc. conf. 260. in causa vol. 2. per Fel.
 in capitulo secundo in versicul. stylus curiæ. extra de rescrip. vbi ple-
 nissime

nissime ponit ad materiam quæ omitto Marin. Fre c.V.I.D.

ADDI. Ratio est quare instrumentum debet esse supra unciam, dicitur enim minimum si est infra, & minima non includuntur in statutis. vide Corset. in tract. & mini. Berar. Pand. in suo tract. 3. part. 4. de clar. Paul. Fusc. V. I. D.

ADDITIONES.

- a Quòd si instrumentū esset in uncia, etiā non presentatur arg. l. 1. §. inter. ff. de successio. gl. est in cons. regni in causa depositi. Pau. Fusc.
- b Omnino And. in rub. de cons. rect. Fend Paul. Fusc.
- c Late per Mod. ebolit. in com. i. rit. nu. 6. q. 12. & quòd sit lex scripta. nu. 13. & in rit. 179. nu. 3. & in d. 2. ritu prosequuntur etiam quid sit stylus. Paul. Fusc.

PARS DECIMASEXTA.

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptio si nulla potest opponi contra instrumentum vigore statuti tamen admittitur, quæ in promptu probat.

Decima sexta pars ritus est quòd reus aliàs non detinetur in carceribus si in promptu, & in ipso instanti probauerit se non teneri. not. ex hoc ritu quòd exceptio contra instrumentum uel ad enervationem instrumenti aliàs prohibita admitti, non intelligitur repulsa illa, cuius probatio incòtinèti offertur. & in hoc ritus concordat cum iure communi, ut tenet Innoc. in cap. interposita. de appell. Abb. in cap. super eo. de offic. deleg. & in cap. suscitata. de restit. in integ. licet Alex. conf. 94. 4. vol. videatur aliqua tenus contra tenuisse: de quo plenius per Panor. in dictis locis. per Bald. in l. data opera. C. qui accus. non poss. las. in l. iurifgentium. §. quod fere de pact. per doct. in l. 4. §. condemnatum de re iud. las. in l. air p̄tor. in fi. de iur. iur. pro eis. q. 52. dec. qui defendit in c. ex parte. lo. 2. de offic. de leg. & in c. cum sit. de appell. Sed hic etiam de aliquibus est quæredum, ne sicco pede transeamus. Mar. Frec.

QVAESTIONE PRIMA.

S V M M A R I V M.

- 1 Quis dicatur in promptu probare. & nu. 2. 3. 4. 5. & nu. 8. 9.
- 6 Recipiens moram & dilationem non probat in promptu.
- 7 Geminatio est maximi effectus.
- 10 Rigus dicitur stricte procedere.
- 11 Author quid viderit seruari in hac q.

- R**imo quero quis ꝑ dicatur in promptu probare, ad hoc ut
 detineatur in carceribus. & Bal. in l. 2. C. de edict. diu. Adr.
 toll. dixit, qui habet duos testes, & instrumenta in manu,
 Bar. in l. litigatoribus. C. de ap. dixit, ꝑ qui cõparet, vel pro-
 bat iudice pro tribunali sedẽte, & ibi. Bar. loquitur per di-
 ctionem illico. alibi Bal. in l. cum antiquitas. C. de t. st. de eo ꝑ quod sit
 eodem contextu, & vbi non est deuentum ad extraneos actus ad idem
 tex. in l. continuus actus. ff. de verb. oblig. & est bona litera in l. ediles. §.
 itẽ sciendum. in verb. statim. ff. de edil. edict. vbi ꝑ desiderat celeritatem,
 & importat, quod statim iudex faciat. idem in l. cum non solum. §. si. C.
 de bonis quæ liber. & in ꝑ breui momento, quod magis intellectu quã
 sermone percipi possit, vt dicitur in l. ratũ. ff. de sol. & in l. si cũ dies. §. si.
 de arb. gl. & in c. cũ sit Romana prope mediũ de app. & iurecõsultus cõ-
 trarius. in l. si quis tutor. §. quid ergo. ff. de rit. nũpti. ibi nec in promptu
 probationes habeat: q̄ quis ꝑ nõ dicitur in prõptu probare exceptionẽ
 suã, qui recipit morã, & tẽporis dilationẽ. addo gl. in. & nõ alibi in to-
 tõ corpore iuris. in d. l. cũ nõ solũ. §. si. in gl. si. C. de bonis quæ lib. q̄ id q̄
 est in ipso instãti nõ habet intellectuale momẽtũ, Bal. in l. Emilius. 2. de.
 ff. de minor. & in l. si. de cõd. inst. & quidẽ nesciet totus mũdus effectũ
 clausularũ prædictarũ insimul positarũ, ut possit ultra præmissa importa-
 re, ꝑ cuius geminatio maxima in alijs est virtus, vt dicũt doct. in l. balis-
 ta. ff. ad Treb. & in c. si cauio. de fid. instru. addo bonum tex. pro cõclu-
 sione gl. in l. placet. ff. de acqui. here. q̄ id q̄ nõ habet momẽtũ dicitur in
 instãti, seu cõfestim. idẽ in l. i. ff. si à par. quis fuer. manu. & in l. qui pro-
 curatorẽ. ff. de procur. & in l. ita vulneratus. vers. rursus. ff. ad l. aquil. ad
 idem posset adduci, ꝑ quod tũc dicitur probare in ipso instãti, idest dũ
 incõnienti lectũ fuit instrumẽtũ, & facta interrogatio, & ille p̄ducit tes-
 tes, seu instrumẽta ar. tex. in l. 2. C. de iur. cal. idest in ipso litis exordio.
 idest paululum, seu post exordiũ incõnienti. & facit ad hoc tex. in l. pẽ-
 dius. ff. de incend. rui. Bal. in l. diuortio. ff. sol. mat. q̄ dicitur factũ tẽpore
 belli, q̄ factũ est paulo ante, uel post. & l. miles in expeditione, vbi Ang.
 & Ale. C. de test. mil. tex. cum gl. in c. pastoralis. §. si præterea in ver. mor-
 tis. de offi. ord. Rom. conf. 341. in 2. dubio. & cõl. 301. & l. obligari. §.
 tutor. cũ gl. ff. de aut. tut. idẽ in l. generaliter. §. 1. C. de reb. cred. & in gl.
 in ver. in prin. cũ gl. seq. & in l. hæredes palã. §. vno. cõtextu. ff. de testa.
 vel ꝑ diceretur in instãti p̄bare, q̄ probat adhuc iudice p̄ tribunali sedẽ-
 te. arg. eius q̄ dicitur in l. diuus de restit. in integ. ff. & hoc suadet æqui-
 tas, ꝑ tamẽ strictissima est virtus huius ritus propter geminationẽ illorũ
 uerborũ. Vidĩ tamẽ ꝑ obseruari q̄ data probatione in prõptu, & post le-
 cturã ipsius instrumẽti, p̄ductis testibus, quorũ forte p̄batio nõ est aper-
 tissima, liberari de carcere principalẽ, sub fideiussoribus de præsentãdo
 p̄sonaliter quoties fuerit interpellatus p̄ iudicẽ uel iudici foret visũ nõ
 esse

esse legitimam probationem; crederem tamen in hoc bonum esse habere iudicem beneuolum propter arbitrium suum considerando personam rei, & naturam probationum. Marc. Frec.

A D D I. De exceptione in promptu, quod impediatur carcerationem. Pand. in suo tract. §. par. 11. decl. nu. 17. & declar. 7. nu. 8. & 4. dec. nu. 5. & dicitur prompta probatio, quando fieri potest intra exequutionis spacium. Ant. de Can. in tract. de exeq. instr. q. 9. per eundem Pand. 4. par. x. decl. vbi vide. Paul. Fusc. V. I. D

Q V A E S T I O N E S C V N D A.

S V M M A R I V M.

- 1 *Reus probans per vnum testem, & petens dari sibi iuramentum in supplementum an admittatur.*
- 2 *Iuramentum non est probatio, sed releuatio ab onere probandi.*
- 3 *Probatio proprie dicitur quæ fit per testes & instrumenta.*
- 4 *Appellatione probationis intelligitur de vera probatione & de legitima numero 5.*
- 6 *Iuramentum non desertur quando requiritur vera probatio.*
- 7 *Iuramentum nunquam desertur vt quis teneatur ad pœnam vel in periculum. nu. 8.*
- 9 *Citatio partis requiritur in delatione iuramenti.*

- 1 **ECVND O** quæro, quid si reus † producit vnum testem, & quia credit semiplene probasse, ad hoc vt non carceretur, petit sibi deferri iuramentum in supplementum, an debeat deferri, ita quod non detineatur in carceribus, ego credo quo adhuc finem, vt non remaneat in carceribus, non
- 2 debet deferri illud iuramentum, & moueor, nam † natura iuramenti non est probatio, sed releuatio ab onere probandi, vt dicit Bal. in cap. primo, §. sacramentum princ. de consuet. reat. feud. & in c. 1. §. conuenticulam in princ. de pac. iur. fir. est bonus text. in l. sed si possessor, §. si. versi. perinde haberi, ac si esset probatum, ff. de iur. iur. tenet Panor. in c. forus
- 3 de verb. sig. quod illa dicitur † probatio proprie, quæ fit per testes, & instrumenta, vt dixit idem Bald. in auc. sed nouo in fi. C. si pet. & in l. actori C. de iur. iur. de quo vide plenius quid in iuramento necessario, & Alexa. in l. non erit, & §. dato eo. tit. vnde si iuramentum non dicitur vera probatio aliàs semiplena non sufficit, ergo reus debet remanere in carceribus, ex quo non probauit in promptu, ut requirit hic ritus. Secundo facit quod dixit Bald. per tex. in l. lucius, ff. de cond. & demonstr.
- 4 qd † appellatione probationis intelligitur de uera probatione, vt dicit

- glo. in cle. constitutione, in verb. fides vbi. tex. de elect. & sic etiã appellat
 5 tione ꝛ probationis de legitima intelligitur, ut dicit Bar. in l. ait ꝑior, s; si
 index, ff. de re iud. sed ubicunq; lex, vel statutũ requirit veratũ, vel le
 gitimã probationẽ simpliciter, ut cõcludit Mayn. in l. admonedi de iur.
 6 iur. ꝛ tunc non defertur iuramentũ in supplementũ, ut dicit Bal. in l. fi.
 C. de secund. nupt. ꝑ gl. quã dicit singularẽ in l. fi. ff. quod met. causa idẽ
 2 noluit in c. sacramentũ de consuet. rect. feud. Alb. de Ros. in l. cũ de in
 debito, ff. de proba. Rom. fin. 1 2. incip. tu scis ^a & per eundẽ, & alios scri
 bentes plenissime in d. l. admonedi prope fin. de iur. iur. & est vera con
 clusio, ergo reus debet in carceribus m̃cipari ex quo sibi nõ potest de
 ferri iuramentũ. Tertio adducitur q; reo non debeat deferri iuramentũ
 nã si sibi deferretur, & suppleat suã femiplenã probationem debet ipse
 liberari, & actor incurreret in penã de qua loquitur ritus, sed nõquam
 7 ꝛ defertur iuramentũ ut quis teneatur ad penã, ut dicit Bal. in l. 1. 2. col.
 3. q. C. de his q; pen. nom. per tex. quẽ dixit solennẽ in l. in testamẽto la
 prima, ff. de cond. & dem. qa ad hoc ut quis penam incurrat debet liqui
 distime cõstare, ut dixit idẽ Bal. in l. cũ proponas col. fi. C. de hæ. instit.
 8 & in c. r. qualiter dom. propr. feud. priu. ergo nõ debet sibi deferri, ꝛ si
 militer si reo deferretur, actor incurreret in periuriũ, & infamiam, ideo
 nõ defertur, ut dicit Spec. in ti. de iur. deli. ver. ait enim, & Bal. in l. bonẽ
 fidei, C. de reb. cred. & no. card. in c. cognoscetes 6. q. extra de const. Ale.
 cõsi. 35. 2. col. 5. vol. 4. quia debet prius esse discussum de meritis proba
 9 torũ, & ꝛ citari pars antequã deferat ^b vt dicit Bal. in c. 1. de grad. success.
 b aliquid Barb. cõsi. 79. 2. col. 3. vol. & inspecta qualitate testiũ & perso
 narũ vt dicunt in d. l. admonendi, sed hoc non potest fieri eodẽ instãti,
 ergo reus remanebit in carceribus, & super petita delatione, auditis ex
 post partibus, omnibus opportune discussis debite ꝑuideri, ꝑsertim q;
 nõ ꝑbat incõtinẽti illũ testẽ esse omni exceptione maiore, tñ ex ꝑdictis
 adhuc dubito an iuramẽtũ reo deferri possit, ideo cautus creditor i hoc
 bene aduertat, qualiter remitto arbitrio domini iudicãtis. Marin Frecc.

A D D I T I O N E S.

^a Quod est nu. 211. fol. mi. 77. vbi add. Paul. Fuf.

^b Si vero pars est præsens non requiritur alia citatio, quia plus operatur præsentia, quàm citatio. Affl. in constit. si damna nu. 36. in fi. Paul. Fuf.

Q V A E S T I O N E T E R T I A.

S V M M A R I V M.

- 1 Probationi per testes an possit renunciari.
- 2 Et quid si testes sunt legalissimi.
- 3 Index ex officio potest examinare testes.

Ertio quæro, creditores in eorum instrumentis solent pacisci quod
 debiti solutio non possit probari per testes, an reluctante et pacto,
 si reus habeat testes in proprio debeat remanere in carceribus ex quo per pactum renuntiavit probationibus testium. ego
 credo quod sic, nam ualet pactum per quod in contractu iurato renunciatur
 probationibus testium, licet angustetur ipsa probatio, ita tenet Speculator
 in tit. de instr. edit. §. fin. vers. sed quid si debitor a & ratio est quia imputatur
 ei, qui testium probationibus noluit probari solutionem, & de suo tantum
 agitur iudicio Imol. in c. 2. de iur. & ita limitatur gl. in auc. ut fin. matr. per hi. §. uero & uoluit Imol. in l. custodias, ff. de publi. ind. & est
 uerissima conclusio, quam ponunt do. in c. si diligenti ubi Sand. de fo. compe. & in c. 2. prope finem de probat. ubi adducunt amplissimas authoritates,
 rationes, & iura, quæ conclusio non procederet ubi et testes essent legalissimi, ut dicit idem ubi supra But. in d. c. 2. & Imol. in d. c. si diligenti, tamen
 pars certiorata de pacto, potest orare iudicem et ut ex suo officio testes
 examinet, & si constat de solutione, non detinebit in carceribus reum
 fuit singulare dictum Spe. de probat. §. si ver. reus, sed quid si debitor pro
 quo Io. And. ibi allegat tex. in c. ad nostram lo. secundo de iur. iur. & sequitur
 Imol. in d. c. 2. cui adde, quod dixit Bal. in simili in l. ampliorē 2. col. C. de appel. de eo qui post didicita testificata in criminalibus non potest
 amplius probare, ut det listam iudici, qui ex officio illos admittet, de quo
 plenius Angel. in §. quia uero in auc. de testi. per Alex. in l. 4. §. hoc autem
 iudicium, ff. de dam. infect. & de ueritate questionis quo ad uindictam, & defensam
 Aret. in tract. malef. in verb. qui iudex dictum processum Marfi. in l. 1. §. si quis ultimo de quaest. Affl. in const. regni terminum
 uita: 1. col. & in const. lite legitima ubi plene uide, Mar. Freccia,

A D D I T I O.

- Potius tale pactum non ualere si fieret quod solutio debiti non possit probari nisi per scripturam, uide omnino Marfi. in rubr. C. de probat. nu. 33. quicquid contradicat hic noster author. Abb. Paul. Fufe.

Q U A E S T I O N E Q U A R T A.

S Y M M A R I U M.

- Pactum quod solutio non possit probari nisi per apocham creditoris ualet & ampliatur. num. 2.

Varto quæro, an ualeat pactum et quod solutio debiti non possit probari per testes, nec per instrumenta, sed solum per apocham ipsius creditoris, subsisto, cum possit imputari debitori cur potius per instrumentum solutionis debiti apodixam exegerit Alber. in l. siquis in conscribendo C. de episc. & cleri. Mod. in c. 1. an remo. deb. test. & in

- & in c. 1. quid sit inueſtit. tamen poſſet etiã implorare officium iudicis, & per pactũ creditor inuitaretur ad delinquẽdũ, & ad hanc quæſtionẽ, uide q̄ ſcribunt Ang. & Sal. in auc. iubemus, C. de iud. & Sand. in d. c. ſi diligenti 3. col. cui adde omnino uidendũ Bal. conſil. 33. 3. uol. quòd
- 2 ¶ ualeat pactũ quòd ſolutio debiti non poſſit probari niſi per certã ſpeciem probationum, ut puta per inſtrumentum idem Ioan. And. in add. Spec. in tit. de probat. §. nunc uidendũ, ver. ſed pone Mod. in l. 1. §. ſi. ff. de verb. oblig. deciũſ. conſi. 400. 2. vol. in nouis. Mar. Freccia.

Q V A E S T I O N E Q V I N T A.

S V M M A R I V M.

- 1 Creditor miſſus in poſſeſſionem bonorum debitoris an faciat fructus ſuos.
2 Opinio authoris.

- Vinto quæro, reus ut remaneret in carceribus, non habens probationẽ in promptu fuit reputatus contumax, & creditor fuit miſſus in poſſeſſionẽ bonorũ ipſius debitoris, ex primo decreto recuperabilẽ, infra trimẽſtre tẽpus iuxta formam Reg. Prag. ut cõmuniter fieri ſolet, an fructus ¶ percepti exiſtẽte debitore in cõtumacia ſint ipſius creditoris, uel debitoris, & ſic quis dicatur creditor poſſeſſor uel debitor. hãc quæſtionem ponit Bened. de Garz. in tract. in ſt. quarant. 3. par. princ. 19. q. & cõcludit miſſum facere fructus ſuos, ex quo inſtrumentũ quarantigiatiũ habet uim ſententiã, & miſſus in poſſeſſionẽ pro exequutione ſententiã lucratur fructus, ex quo poſſidet naturaliter, & ciuilit̄ allegat Bar. in l. a diuo pio, §. ſi ſuper rebus, ff. de re iud. & Bal. in l. conſentaneũ col. pen. C. quomodo & quãdo iud. in l. etiã C. de exeq. rei iud. ſic & pariformiter lucrabitur miſſus in poſſeſſionẽ ex primo decreto p̄ inſtrumentũ quarantigiato.
- 2 Ego ¶ dico q̄ iſti termini poſſunt adaptari ad pũctũ quæſtionis propoſitã, nã ut ſupra dixi, illa interrogatio ſuper inſtrumentũ trahit ſecum exequutionẽ, & reo contumace perinde eſt ac ſi fuiſſet facta interrogatio, & intelligo eſſe uerum, qñ de per ſe inſtrumentũ erat liquidũ, ita q̄ debitũ ſit declaratũ ex liquidatione inſtrumentũ, & operatur ex ui ipſius debiti, magiſq; ex cõtumacia, ut tũc lucretur fructus, aliã ſecus, & ideo nõ poſteſt procedi ad contumaciã ſuper tenorẽ inſtrumenti niſi uiderit iudex inſtrumentũ eſſe liquidum, & nõ aliter, & de hac quæſtione remitto me ad ea q̄ ſcribũt Bal. Sali. in auth. ei qui. C. de bon. author. iud. poſſid. Doct. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dãno. in ſect. & ad ea q̄ dicit Ale. poſt alios ubi plene diſcurrit. ind. §. ſi ſuper rebus. & in l. 3. §. genera. ff. de acquir. poſſ. Ang. in repet. l. nemo carcerẽ. C. de exactor. tribut. lib. 1. o. ubi eſt propria materia, non tranſcribo eorũ ampliffima dicta. Mar. Freccia.

Q V A E S T I O N E S E X T A.

S V M M A R I V M.

I Appellatio an admittatur ab interrogatione instrumenti

Sexto quaero an in casibus expressis in hac materia ꝑ possit appellari. Bar. dicit ꝑ sic in l. 1. §. & parui. ff. quod ui. aut clam: Bal. sequitur in l. hi qui ad ciuilia. C. de appell. & in l. dius. ff. de testa. mil. & in l. 1. C. de arbi. & sequitur Abb. in c. cum dilectus. extra. eod. titu. tamen non retardatur exequutio per appellationem, & sic seruatum uidi. Mar. Freccia.

ADDI. An possit appellari à decreto ꝑ instrumentū exequat. Corn. cōsi. 221. 4. uol. & an ꝑ istā appellationē impediatur interrogatio super instrumento. Bal. ꝑ sic. in Add. Spec. tit. de appell. vers. sed nūquid. cōtrarium dicit in l. fin. §. necessitatem. C. de bonis quæ lib. Paul. Fus. V. I. D.

Q V A E S T I O N E S E P T I M A.

S V M M A R I V M.

I Debitor bis soluens qualiter repetet.

Septimo quaero. debitor primo soluerat, postea citatus in ultimo perēptorio nō habēs testes in promptu ad hoc ne remaneret in carceribus ꝑ fuit coactus iterum soluere, qualiter repetat primam pecuniam. Bar. sing. in l. Iulianus. ff. de cond. indeb. determinat primam pecuniam repeti per conditionem sine causa, & sequitur Iacob. ibi. & Anch. in c. cum Ioannes extra de fide instr. cum alijs similibus. Mar. Freccia.

Q V A E S T I O N E O C T A V A.

S V M M A R I V M.

I Debitor si in solutione defecerit in aliqua mediocri summa an teneatur ad penam.

Stauo quaero qđ si ultimo perēptorio debitor ꝑ soluit, deficiente aliqua mediocri, uel uili summa, puta ex cētū deficiūt decē, & simil. an nihilominus teneatur ad penā de qua in ritu, uide Bal. in l. quādiu. C. de distr. pig. glo. & Ias. in auth. quare. C. de sacr. sanct. eccl. doct. in l. 2. C. de iur. emphi. & in l. 5. §. fin. & in l. stipulatione. ff. de uerb. oblig. & facit tex. in l. quanuis. ff. de cond. & demost. quod præsumitur error in Moder. summa omiſſa. & aliquid Ias. in l. si quis maior. C. de transf. ferrat. Caut. 20. Bald. in c. 1. qualiter Do. Propr. Feud. prin. & c. Mar. Freccia.

- 1 Exceptio compensationis an possit opponi ultimo peremptorio.
- 2 Mora an possit purgari in terminis huius ritus.
- 3 Deuolutio bonorum an cesset propter purgationem moræ.
- 4 Periurus an possit moram purgare.
- 5 Et quando admittatur.

- Equitur pro cōplemēto pars decima septima, & vltima huius ritus, scilicet q̄ debitor veniat cum sacco paratus, si noluerit stare in carceribus, sed an in ultimo perēptorio possit ꝛ p̄ ipsum opponi exceptio cōpēlationis, virtute alterius contractus iurati, agit Bened. Gar. in d. trac. 3. part. 3. q. & cōcludit q̄ nō potest opponi exceptio compensationis, & de hoc Affl. fecit duas decis. 163. & 381. & distinguit inter diuitē, & pauperē. vide Fel. in c. ad nostrā. lo primo de iur. iur. Ale. confi. 12. uiso themate. col. fi. 2. uol. & confi. 91. uisus actis. 3. col. eo. uol. parabit enim in suo sacco loco pecuniæ instrumētū sui crediti. Vide in p̄dictis locis authorities, & iura allegata. & not. singulariter ex hoc ritu prout sapius audiui à clarissimo domino genitore meo, q̄ nō obstante p̄cena dicta, in quantitatibus ꝛ habet locū purgatio moræ, per hunc ritū, usq; ad tēpus litis cōtestatē, & sic est hodie in regno decisio doct. in c. potuit locati. in l. 2. C. de iur. emphi. in l. magnā. C. de contr. & cōmit. stipul. in l. etsi post tres. ff. si quis cautio. & l. in insulā. ff. de verb. oblig. seruit de uēto per hūc ritū, & sic uidi sapius consulentē, & in consilio peritorū præfatum domini meū, quod est singulariter notandū: sed ꝛ ista moræ purgatio non euitabit deuolutionē bonorū, quæ inciderunt in commissum. ita par. in tract. de reintegr. feud. fol. 56. ubi si pater nō soluit canonē omnino, &
- 2 non procederet ꝛ quando ageretur ad p̄enam incursum propter periurium, nec mora purgaretur. ita not. dicit dominus Felix Caposcr. de Neapoli doctor antiquus in l. datio possessionis. §. si per uenditorem. ff. de actio. empr. & ꝛ habet locū quando ex iusta causa soluere non potuit in termino præfixo. per gl. in c. significasti. de pignor. aliās secus. & uide tur procedere hic ritus à dictis per gl. & Archi. in c. apud misericordes. 32. q. 1. Per hæc finem facio huic opusculo ego Mar. Freccia. V. I. D. licet indignus, anno ætatis meæ. 23. doctoratus uero anno quarto. ad laudem indiuiduæ Trinitatis. Datum Neapoli 20. Mart. Die Martis. 14. in dict. ann. 1526. Mar. Freccia.
  - 3
  - 4
  - 5

PARIDIS DE PVTEO
NEAPOLITANI
I. C. CLARISSIMI.
TRACTATUS.

Super reassumptione Instrumentorum.

S V M M A R I V M.

- 1 Bastardellus quid sit.
- 2 Notarius debet scribere, & legere rogatum partibus, & testibus, alias instrumentum est nullum, & punitur de falso.
- 3 Abbreviatura instrumenti est quasi summarius contractus, & appellatur matrix scriptura, & alia quæ deinde sumuntur dicuntur exempla.
- 4 Abbreviatura in bastardellis publicata fidem facit, quia est perfecta.
- 5 Instrumentum proprium an possit sumi ex scriptura, ita brevitate scripta in Bastardello quod non potest sensu vel intellectu percipi quid dicere velit?
- 6 In breuiatura syllaba aliquando ponitur pro dictione.
- 7 Contractus est imperfectus, si in abbreviatura continetur, quod Titius vult didit rem pro 10. cum hoc pacto appposito, & nil aliud scriptum sit.
- 8 Contractus est validus, licet in abbreviatura deficiat verbum promissum.
- 9 Abbreviaturæ, recipiunt perfectionem intellectus, a forma communi, & notarij perficiunt eas in forma.

Quid sit bastardellus, & multa de abbreviaturis Protocollis: & de orationibus non perfectis, & abbreviaturis incompletis, quas notarij propter nimiam festinantiam non extendunt: & de illarum extensione, & appellatione eorum. Rubrica 1.

- 1 **B**astardellus est scriptura quæ fit de contractu per notarium
- 2 continens breuem substantiam. † Qui notarius quando celebrat contractum scriptum in bastardello prius debet scribere, & postea legere rogatum partibus, & testibus, & contractum absolutum. l. contractus. de fide instru. alias instrumentum est

- est nullum, & punitur de falso: Glo. sing. in l. ex ea scriptura: de testa. & facit. l. iubemus. C. eo. secundum Bald. & ponit idem Bald. in l. si veritas. C. de fideicomm. Glo. sing. in l. fideicommissa. §. si rem.
- 3 de leg. 3. † Et ista abbreviatura est quasi summarius casus contractus: & appellatur matrix scripturæ: secundum Bald. in Rubr. de fide instr. & specul. in tit. de instru. edi. §. post. in princ. dixit, quòd est exéplar,
- 4 & alia quæ exinde sumuntur dicuntur exempla. † Sed Nicolaus de Mata. dixit quòd abbreviatura quæ continetur in bastardellis non est publicata, & fidem de per se non facit. Tamen Bald. in dicta Rubr. dixit quòd licet talis abbreviatura sic incompleta non probeat: tamen si sit publicata fidem facit: quia est perfecta quo ad suas solennitates, & in eo in quo est imperfecta, vt circa accidentalia, recipit iuris & consuetudinis interpretationem. l. verbum volo. C. de fideicomm. & l. 1. de hæred. institu. de leg. 2. l. cum patet. §. imperfecta.
- 5 Pone † reperitur aliquid scriptum in bastardo ita breuiatè quòd non potest sensu vel intellectu percepi quid dicere velit: an possit publicari talis contractus, vel inde sumi instrumentum publicum? Spec. in titul. de instrum. edi. §. ostenso. versic. quid si imbreuiatur, dixit quòd si sit contractus in scriptis celebratus non poterit publicari per no. per Hosti. in summa. eo. §. & quid de contractibus: aliàs si per scripturam præcedentem, vel sequentem, vel per aliam eadem manu confectam in simili, vel eodem contractu intelligi possit, vel de ea fieri fides poterit publicari: arg. de leg. 1. l. si seruus plurium. §. 1. & 2. de fund. instruct. l. cum de lationis. §. asinam, & hoc etiam tenet lo. Andr. in cap. 1. & in cap. penult. de fid. instrum. Et dixit not. Bald. in d. l. verbum. C. de fideicomm. † quòd aliquando ponitur in breuiatura sillaba pro dictione, vt si scriptum sit sub pœna du. ponitur pro dupli, quia aliud sonare non possit. Ideo dicit ad mentem recurrendum. l. alienationis verbo. §. oratio. de ver. sign. cap. intelligenda. extra de ver. sign. † Bald. in l. contractus. C. de fide instrum. dicit, quòd si in abbreviatura continetur, quòd Titius vendidit rem pro x. cum hoc pacto appposito, & nihil aliud scriptum reperitur, quòd contractus est imperfectus per not. in l. is qui de testa.
- 6 Vbi † abbreviatura deficeret in verbo promissiuo contractus erit validus, ut si dicatur assero me debere x. tibi ex causa depositi: & non dicatur quòd promisi tibi restituere, contractus erit perfectus: quia subauditur: arg. l. publica. ff. depo. quia illa verba dicuntur animo contrahendi. Glo. instit. de verb. oblig. in prin. ff. de const. prin. l. quidam, † & facit. l. pen. de testa. tute. vbi Bar. dixit,
- 7 quòd

quòd abbreviaturæ recipiunt perfectionem, intelligitur a forma communi, & notarij perficiunt eas in forma. l. si. C. de fideic. secundum Bald. in d. l. contractus, & in l. generaliter de non nu. pec. protocolum quid sit. Corn. conf. 315. vol. 3.

S V M M A R I V M.

- 1 Notarius non potest suam abbreviaturam extendere circa substantiam negotij, potest tamè exprimere intellectum contrahentium, dummodo non exprimat aliud quam viderit, & audierit, & ut ibi, nec per hoc sumptum dicitur falsum.
- 2 Alius, quàm tabellio rogatus, non potest aliquid exprimere, uel declarare abbreviaturam, & si aliter facit, vitatur solummodo quod addidit vel declaravit, & ratio ibi.
- 3 Notarius non potest aliquid addere abbreviaturæ factæ à contrahente, scribente, uel subscribente.
- 4 Notarius potest extendere abbreviaturam in forma communi (salua substantia veritatis) si ei commissum fuerit per partes.
- 5 Notarius potest extendere ex sua discretionem, ibi.

An, & qualiter notarius possit suam abbreviaturam extendere & complere: & si quid potest addere cum reassumit in formam publicam. Rubr. 2.

- 1 Cias quòd † Notarius non potest suam abbreviaturam extendere circa substantiam negotij: tamen intellectum contrahentium potest exprimere dummodo non exprimat aliud quàm viderit & audierit, licet possit exprimere solitas renunciaciones, & circumstantias apponi solitas in omnibus alijs instrumentis: nec propterea sumptum dicitur falsum: quia sine expresione habet solum intellectum. l. fin. C. de fideicomm. † Alter verò quàm tabellio rogatus non potest aliquid exprimere uel declarare: nam referunt instrumenta non addunt, sed ut reperiunt transcribunt: & si facerent, non vitaretur totum, sed illud additum uel deductum, argu. de transac. l. si ex falsis. Bald. in rubr. de fid. instru. & Bart. in l. Gallus. & vide Bart. in l. argentarius. ff. de eden. & dixit Bald. in l. contractus. C. de fid. instrum. † quòd abbreviaturæ factæ a contrahente scribente vel subscribente nihil potest addi per no. ¶ De Iustiniano Cod. §. & quia, ut quod not. Bartol. in l. Gallus. §. idem.

- 4 † Si autem partes commiserūt notarius abbreviaturam potest extendere in forma communi, salua substantia veritatis. l. fi. C. de fideiuss. & ff. de testa. l. is qui. & Bart. in d. l. contractus, † quòd potest extendere ex sua discretionè, vel vbi esset dictū, &c. etiam in antecedentibus secundum Bart. in d. l. Gallus: & de consilio sapientis si partes hoc promiserunt. l. illa institutio. ff. de hæred. instit. l. ex parte. de verb. obl.

S V M M A R I V M :

- 1 Instrumentum, an possit resumī, mortuis omnibus testibus in eo rogatis?
- 2 Possessio sola, victoriam tribuit possidenti, aduersario aliud non probante in contrarium.
- 3 Possessio quando est plena, & iustificata, ex ea quandoque præsumitur dominium quantum est ad præsumptionem iuris, præsertim quando tractatur de modico præiudicio.
- 4 Pro possidente, semper præsumitur.
- 5 Quis præsumitur possidere rem ex titulo, quo aserit se possidere.
- 6 Possidens post contractum, Domino sciente, & patiente, intelligitur per eundem in possessionem inductus. idem si Dominus non contradicat.
- 7 Sufficit quem esse in possessione, quia præsumitur ex titulo præambulo de voluntate concedentis.
- 8 Quis præsumitur habere possessionem, à quo habet titulum.
- 9 Possessio talis præsumitur, qualis est titulus præcedens.
- 10 Possessio quando simulata præsumatur.
- 11 Solennitas præsumitur ex longa possessione.
- 12 Abbreviatura, vnius contractus, in qua quis promissit facere quietationem alicui pro certa re, si reperiatur in protocollis notarij, licet non sit in mundum redacta, probat contra illum, qui promissit facere quietationem, & ratio ibi.
- 13 Possessio facit præsumi pro scriptura de ea faciente mentionem.
- 14 Præsumptiones legum sufficiunt ad probationem.
- 15 Constitutio Principis, quæ ponit certos modos probandi, non excludit modos generales iuris communis, quia leges non corriguntur, nisi expressè dicatur.
- 16 Leges non corriguntur nisi expressè dicatur.
- 17 Constitutio angustans probationes, quæ fiunt per instrumenta, non angustat probationes testium & sic quod alijs modis probari non possit.
- 18 Statutum si requirat probationem instrumentalem, sufficit præsumptio legis.
- 19 Constitutio, in hoc casu, licet requirat duos testes superuiuere ad resumendum instrumentū, non per hoc excludit alias probationes iuris, ratio ibi.

- 20 Forma procedendi in tali resumptione, qualis esse debeat. ne rerum ueritas pereat. quando possunt haberi probationes, circa notitiam scripturæ, notarij præmortui, per notarios, uel alios testes. Et qualis quando non superessent notarij qui cognoscerent manum notarij præmortui.
- 21 Forma antiqui iuris, probatur per productionem antiquorū instrumentorū.
- 21 Notarij auctoritas, probatur per multitudinem scripturarum ipsius, in iudicio productarum.

An mortuis omnibus testibus rogatis in instrumento emptionis prædij, si reperiatur petens resumptionem possidere sua bona, possit ratione presentis fieri resumptio instrumenti.

Rubrica 3.

- I**c quod † potest resumere auctoritate iudiciaria per aliud notarium, licet non uiuat qui rogatus fuit. Et primo, quia quamuis constitutio regni baiulos requirat superuiuere duos testes, ut resumere possit ad probationem contractus non ad solennitatem ut ibi in tex. dicitur, non tamen excludit aliud genus probationis æquipollens testibus ut
- 2 infra dicitur, † Et sic cum possessio sola victoriam tribuat possidenti aduersario aliud non probante in contrarium, ut inst. de interdic. §. Cōmodum. ff. si usufr. pet. l. vii frui. §. utrum de rei vend. l. in speciali, &
- 3 dixit Bald. in l. 2. C. de probat. † quod quantum ad præsumptionem iuris ex possessione quandoque præsumitur dominium, ut quando possessio est plena, ut iustificata per titulum, præsertim quando tractatur de modico præiudicio. not. in l. pen. de cond. insti. † quia pro possidente præsumitur, † & quis præsumitur possidere rem ex titulo quo asserit se possidere. ff. de rei vend. l. quædam mulier. ubi glo. ordin. & satis not. & in l. 2. C. de acqui. poss. per doct. ubi Bal. dixit, † quod qui domino sciente & patiente post contractum possidet, intelligitur per eundem in possessionem inductus per illum text. & idem
- 7 si non contradicat, leg. nec ex vera. eod. tit. dicens † quod sufficit quem reperiri in possessione, quia præsumitur ex titulo præambulo de voluntate concedentis. d. leg. quædam mulier. ubi Bald.
- 8 dixit, † quod à quo quis habet titulum præsumitur habere possessionem per gloss. ibi, & Bar. in l. Celsus de usucap. † Et talis præsumitur possessio qualis est titulus præcedens. leg. si à te. si seru. vend. &
- 10 quod Bar. dixit in consi. 69. incip. præponitur quod Ioannellus, † ubi dicitur quod filio illius qui alienauit omnia bona sua in amicum,

- vt deinde amicus illa donet filio suo , quòd si filius reperitur illa possidere , quòd ista possessio est coniectura quòd illa venditio fuerit simulata & ficta : quia filius iste præsumitur ex illa causa possidere. Et
- 11 dicit Bald. in c. 1. an agna. † quòd ex longa possessione præsumitur solennitas , & hoc etiam firmat Petrus de Anch. in consil. 243. incip.
- 12 prius de viribus probationis , † vbi tenet quòd si reperiat abbreviatura vnus contractus in protocollis notarij , in qua quis promisit facere quietationem alicui pro certa re sibi tradita , quòd licet non sit in mundum redacta talis abbreviatura , quòd probat contra illum qui promisit facere quietationem , quia præsumitur ex dicta causa quietationis possidere dictam rem. ar. d. l. quædam mulier ,
- 13 † ubi etiam dixit , quòd possessio facit præsumi pro scriptura de ea faciente mentionem . Sic ergo in calu nostro possessio istius faciet præsumi pro sua scriptura quæ de ea mentionem facit , quòd sit vera per euidenciam facti quia possidet & à dicto tempore possedit . Cum ergo iste longo tempore possederit patiente venditore & fructus perceperit : ex hac possessione præsumitur pro dicta scriptura
- 14 protocollis , quoniam verificatur per prædicta . † Istæ enim legum præsumptiones sufficiunt ad probationem. leg. licet Imperator. ff. de leg. de excusat. tut. leg. excusantur . in prin. Cano. in cap. quia uerisimile de præsumptio. Et licet dicta constitutio baiulos , requirat duos testes superuiuere ad probationem gestorum : tamen non excludit alias probationes iuris vt tenet Andr. de Iser. in titul. de prohib. feu. alie. per Fed. in §. præterea. versicul. Item quæro an
- 15 demanialia. vbi dixit quòd † constitutio principis quæ ponit certos modos probandi non excludit modos generales iuris communis,
- 16 † quia ll. non corriguntur nisi expressè dicatur . In authen. quibus mo. nat. effi. §. tribus , & l. si quando de inoffi. testamen. & sentit Ifern. in constitu. In causa depositi in odiosis & probationem angustantibus : & in constitu. instrumentorum robur , vbi dixit
- 17 † quòd illa constitutio angustans probationes quæ fiunt per instrumenta , non angustat probationes testium , & sic quod in alijs modis probari non possit. Accedat quod no. dixit Bald. in l. 1. C. de si
- 18 deicom. vbi dixit † quod si statutum requirat probationem instrumentalem , quod tunc sufficet præsumptio legis . ar. leg. 3. de apo. pub. lib. 10. & per no. in l. si tutor. de peric. tuto. & per not. in l. 2. C. de ingen. manu. ar. ff. de serui. l. seruitus rusticorum , & per cap. peruenit extra de censi. & de causa poss. & propr. cap. cum ec-
- 19 clesia . Sic in casu nostro † cum constitutio baiulos , quo ad resumendum requirat duos testes superuiuere , non per hoc excludit alias probationes iuris . Istæ enim abbreviaturæ antequam in formam publicam redigantur , & eis fides imponatur per eum qui

fuit rogatus, vel per alterum cui iudex commisit, sunt priuata scripturæ: & ideo requirunt adminicula aliarum probationum mortuo eo qui fuit rogatus. Erit † ergo forma procedendi in tali resumptione quòd citabitur is cuius interest, vel poterit interesse: & fiet examinatio & recognitio notariorum ciuitatis, vel aliorum literatorum testium qui habeant notitiam scripturæ propriæ manus illius notarij, qui dicitur rogatus, qualiter abbreviatura est in protocollo illius notarij scripta eius manu propria: quòd fuit notarius bonæ famæ temporibus quibus vixit: & oportebit probari quòd is qui petit reassumi possidet dictam rem: aduersario nihil efficax in contrarium probante, iudex delegatus, vel ordinarius interponit decretum cum dictæ causæ cognitione dictam abbreviaturam esse in publicam formam redigendam ad cautelam & probationem tituli dicti possessoris, ne rerum ueritas pereat: & mandabitur per ipsum iudicem alicui notario regionis habente potestatem resumendi, & ubi nullus fuit, alteri cognoscenti manum ipsius notarij, vel alteri notario idoneo vt resumat dictum instrumentum auctoritate iudicis mandantis, & subscribi faciat aliquem iudicem habentem potestatem se subscribendi in locum iudicum mortuorum, vt se subscribat loco iudicis præmortui, ac etiam subscribi faciat duos vel tres testes cognoscentes manum propriam dicti notarij præmortui, qui non fateantur, &c. Iudexque decernat esse fidem tali instrumento auctoritate iudiciaria sumpto in iudicijs & extra, & quòd assignetur in posse possessoris salario mediante. Tamen ubi non superessent notarij literati, vel notarij in ciuitate uel prouincia qui cognoscent manum dicti notarij præmortui, tunc erit recurrendum ad alia instrumenta dicti notarij quæ in eius vita resumpta, & essent signata eius proprio sigillo, & subscripta manu iudicis ad contractus & testium in numero opportuno: quæ facta comparatione literarum abbreviaturæ publicatæ & instrumenti publicati roborati fidem faciat per notata. in leg. comparationes. C. de fide instrum. & per not. per Ang. in leg. fin.

21 C. de testa. in uersic. docueris, ubi dixit † quòd ad probationem formæ antiq. iuris sufficit productio antiquorum instrumentorum. † Et dixit Innoc. in cap. 1. de fid. instrum. quòd auctoritas notarij probatur per multitudinem scripturarum ipsius in iudicio productarum: & sequitur Ang. in conf. 139. incip. statutum prædictum.

S U M M A R I V M.

1 Notarius an possit in publicam formam resumere instrumentum con-

contractus, in quo, ex protocollo apparet talis clausula, de voluntate partium quòd ipse notarius posset resumere vnum, duo, & plura instrumenta, parte citata, vel non iudice, & omnibus testibus viuentibus, vel mortuis, & vt ibi.

- 2 Consensus partium sufficit, ad faciendum instrumentum.
- 3 Scripturæ factæ de voluntate partium statur inter eas.
- 4 Omnis solemnitas a statuto inducta est iuris publici.
- 5 Omnia quæ sunt statuta ad solennitatem formalem actus pro bono publico sunt inducta, cui solennitati, vel formæ bonum publicum continentis, non potest pacto partium derogari.
- 6 Standum est ei quod ex forma statuti disponitur.
- 7 Instrumenti exemplatio, de consensu partium non valet sine iudice.
- 8 Probationum facultas non potest angustari pacto contrahentium.
- 9 Pactum per quod non licet probare solutionem debiti, nisi per instrumentum publicum non valet.
- 10 Resumptio instrumenti non valet, omiſsa forma, quæ requiritur.
- 11 Partes non possunt tribuere instrumentis, publicam formam, sine iudice, nec dare plenam fidem.
- 12 Consensus partium non potest derogare statuto.
- 13 Sententia quæ non tenet potest partium consensu vi pacti valere.

Quando extat clausula in protocollo quòd notarius possit resumere vnum & duo instrumenta mortuis omnibus citatis & non citatis. Rubr. 4.

- 1 Vo adinuicem † contraxerunt mediante publico instrumento quod non fuit in formam publicam resumptum in uita notarij: & deinde mortui sunt testes omnes rogati, & iudex, & reperitur in protocollo hæc clausula appositæ de uoluntate partium tempore celebrati cōtractus, uidelicet quòd notarius ipse posset resumere vnum, duo, & plura instrumenta parte citata vel non, iudice & omnibus testibus viuentibus vel mortuis, prout in aliquibus instrumentis uidemus: an possit notarius dictum contractum in formam publicam resumere: & uidetur quòd sic ratione conuentionis specialiter factæ a partibus, † quia consensus partium sufficit ad faciendum instrumentū. l. contractus. de fide instru. & in auth. de instru. cau. & fid. & in tit. de tabell. † & statur scripturæ factæ de voluntate partium inter eas. C. eod. l. instrumenta: tamen dico contrarium, quia omnis solennitas à statuto inducta est iuris publici. l. nemo † potest. de le. j. de testa. l. non dubium. Bal. in l. ius publicum de pac. † & omnia quæ sunt ad solennitatem formalem actus statuta, sunt pro bono publico inducta,

- ducta, cui solennitati vel formæ bonum publicum continenti non potest pacto partium derogari. ff. de postul. l. quos prohibet. l. j. ff. de test.
- 6 Cy. & alij in l. si quis in conscribendo. C. de pac. † Nam ei quod ex forma statuti disponitur standum est. l. 3. §. quid si lex. de sepul. viola. l. omnes populi, & l. cunctos populos: & dixit Specu. titul. de instru. edi. §.
- 7 ostenso. uer. hoc etiam no. in 20. col. † quod si partes exemplationi instrumenti consentiant sine iudice quod non valet: per cap. si instrumentum extra. eo. vbi Io. Andr. latè dixit scripsisse. Nam cum sit iure publico introductum, scilicet per dictam constitut. baiulos, quod instrumenta sint resumenda cum duobus testibus uiuentibus, nõ possunt partes huic constitutioni derogare quæ prouidet in modo publicandi publica instrumenta, per glo. sing. in authen. vt sine prohib. ma-
- 8 tr. cred. §. quia verò, † vbi dixit illa glo. quod pacto contrahentium
- 9 non potest facultas probationum angustari, † & non valere pactum quod non liceat solutionem debiti probari nisi per instrumentum publicum secundum Bald. in consil. incip. Quidam Ioannes habuit, &
- 10 idem Bald. & Angel. in l. qua quisque. ff. de eden. † & vbi aliqui est de forma reassumptionis instrumenti non ualer quod agitur ea omi-
- 11 sa. ff. mand. l. diligenter. extra de testi. capit. cum dilecta. in fi. de offic. deleg. cap. cum venerabili, & dixit Inno. in ca. P. tabellio. de fid. instru.
- 12 quod † partes non possunt sine iudice tribuere instrumentis publicam formam, ergo nec dare plenam fidem. Bald. in l. de quibus. ff. de leg. Ang. in l. pactum inter. de pac. & dixit Bald. in l. cum mulier.
- 13 solu. mat. † quod consensu partium non potest derogari statuto. per l. à diuo pio. ff. de rit. nup. & l. 1. ne fide. do. dentur, licet dici possit per glo. in l. 2. C. communia vtriusque iud. † quod tunc licet non ualeret vi instrumenti publici, ualebit vi pacti inter dictas partes facti, sicut dicimus in sententia quæ non tenuit quod possit partium consensu vi pacti ualere, vt in d. l. 2. & Innoc. in cap. cum contingat de offic. deleg. & quod Barto. in l. si expressim de appell. & uide Bartol. in l. obseruare. in fi. de offi. procons. tunc pro ueritate uide quæ habemus infra in cap. pone quod citantur, & in c. quotidiana est q. Cum ibi remissis, & in cap. in omni reassumptione.

S V M M A R I V M.

- 1 *Mulier tractans de repetitione dotis uult experiri in foro ecclesiastico cum protocollo, quia non habet instrumentum, & omnes de protocollo sunt mortui, in quo foro cum agatur de re pia non habet locum constitutio regni, baiulos. an possit hoc facere? & post multa concludit quod sic uide ibi.*
- 2 *Iudex ecclesiasticus potest adiri quando principaliter agitur pro dote.*

- 3 *Protocollum in quo nullus superuiuit, ex quo non facit fidem in foro seculari, an probet in foro ecclesiastico, ubi non requiritur testes superuiuere ut resumi possit?*
- 4 *Statutum si disponat quod instrumento, non registrato in memorialibus, non detur fides, an in foro ecclesiastico, inter laicos, super restitutione vsurarum, sit danda fides?*
- 5 *Consuetudines & Statuta litigantium in foro ecclesiastico seruari debent, in his quæ tendunt ad decisionem causarum.*
- 6 *Instrumenta quibus ex consuetudine fides adhibetur, sequenda sunt per iudicem ecclesiasticum, & quæ à statuto reprobantur respuenda.*

An mulier cuius instrumentum non est resumptum propter mortem omnium possit experiri in foro ecclesiastico ubi non est constitutio baiulos. Rubrica 5.

- 1 *V*adādam † mulier tractat de repetitione dotium suarum, non habet instrumentum dotium nisi quod habet protocollum in quo omnes sunt mortui; ueller cum protocollo experiri in foro ecclesiastico tanquam de re pia, in quo constitutio regni baiulos non obseruatur, an possit hoc facere, & non obstat sibi dicta constitutio? & in hoc primo est dubitandum an mulier possit pro dote sua principaliter agendo coram iudice ecclesiastico experiri: & Ioan Andr. Hostien. & Innoc. in capi. prudentiam de donat. inter vir. & vxo. tenent † quod quando principaliter agitur pro dote potest adiri iudex ecclesiasticus, & hoc etiam tenet Io. de Imo. l. 4. ff. sol. matr. pro quo allegat text. in cap. ex literis de pig. † Tamen in casu restat dubium si protocollum in quo nullus superuiuit: quod aliàs non probat in foro seculari, probet in foro ecclesiastico ubi non requiritur testes superuiuere ut resumi possit per cap. cum P. tabellio. de fid. instru. † in quo reperio quod Pet. de Anch. in consil. suo 179. quæsiuit si statuto ciuitatis cauetur, quod instrumento non registrato in memorialibus non detur fides, an in foro ecclesiastico inter laicos super restitutione vsurarum sit danda fides, † & dixit quod non sit danda fides inter laicos in ijs quæ tendunt ad decisionem causæ, & debent seruari consuetudines & statuta ipsorum in foro ecclesiastico litigantium notata. Bar. in l. 1. C. de sum. trin. ad quod cap. cum uenissent de eo qui mitt. in poss. causa rei ser. † Sunt enim instrumenta quibus fides ex consuetudine adhibetur sequenda per iudicem ecclesiasticum,
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6

sticum, c. cum dilectus: ita illa quæ a statuto reprobantur, sunt per ecclesiasticum respuenda. ar. in l. contra. ff. de vulg. & pupil. Tamen dixit Petrus hoc non firmare pro certo: tamen mihi videtur opin. Bar. vbi supra uera, ut diximus in cap. incip. Tamen quia causa dotalis est & pia, satis latè conclusimus quòd illa constitutio non habet locum in causa pia vt in ca. incip. propterea poterit venire ipsa mulier. ca. cum. P. tabellio. de fid. de iure communi.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumenta, & protocollo, possunt comprobari, & foueri etiam per testes extraneos, veritatis scientes, qui non fuerunt rogati.
- 2 Instrumentum quandoque potest interpretatione iuuari.
- 3 Fides datur quandoque scripturæ priuatae, cum adminiculis, ut ibi.
- 4 Instrumentum, mortuo notario, & testibus, quomodo iuuari possit.

An mortuis omnibus testibus si superuiuant testes extranei qui negotium sciunt, possit cum illis instrumentum resummi & authenticari protocollum ad probationem rei gesta. Rub. 6.

- 1 Onclude quòd sic † quia instrumenta & protocollo possunt comprobari & foueri etiam per testes extraneos ueritatis scientes qui non fuerunt rogati. Glo. & Bald. in aucl. si quis vult. C. qui pot. in pig. hab. extra de fide instr. c. cum Ioan. & Spec. in tit. de instru. edi. §. restat. 8. col. versi. quòd si obijciatur de testi. c. ex tenore, & de cōtrah. & com.
- 2 stip. l. optimam. facit extra de test. c. series † nam instrumentum quandoque potest interpretatione iuuari l. iuris gentium §. quod fere, ff. de pac. & facit. C. de proba. l. cum precibus, extra de fid. instr. cap. cum
- 3 tu fili. † nam scripturæ priuatae quandoque datur fides cum adminiculis, l. instrumenta. C. de proba. quæ adminicula erunt maiora uel minora ponderatis circumstantijs particularum principalium & similibus. Spec. in d. tit. §. nunc dicendum, versic. dicto de priuata scriptura † nam instrumentum mortuo notario, & testibus, potest iuuari cōparatione literarum, & etiam per testes extrinsecos, ut per discipulum notarij, uel per profonetam qui fuit mediator contractus, uel adnumerator. Glo. ordin. per iura optima. in l. fin. C. si cer. pet. & quod not. in l. instrumenta. C. de proba. poterit etiam instrumentum probari per alia quæ diximus in præcedentibus capit.

S V M M A R I V M.

- 1 Constitutiones, de quibus supra non habent locum in principe.
- 2 Statutum, siue constitutio principis, contra ius commune, loquens de uno casu, non extenditur ad alios similes.
- 3 Officialis unus si prohibeatur, cæteri non uidentur prohibiti.
- 4 Princeps, per suam constitutionem non uidetur uelle omnia iura peruertere.
- 5 Constitutiones, loquentes de baiulo, tanquam odiosæ, & continent es ius nouum non extenduntur ad alios.
- 6 Princeps concedendo baiulis, & eorum officio, ut ordinarijs causarum ciuiliu, non uidetur à se abdicare iurisdictionem resumendi instrumenta de iure communi.
- 7 Constituentis persona in generali sermone non continetur.
- 8 Princeps dando aliquam potestatem alicui, non presumitur illam dare in sui præiudicium.
- 9 Princeps, propria constitutione, non ligatur.
- 10 Statutum imponens necessitatem certæ solemnitatis obseruandæ, non intelligitur statuendi necessitatem imponere.
- 11 Nemo sibi met potest imperare.
- 12 Persona loquentis non uenit in generali sermone.
- 13 Episcopus, propria constitutione non ligatur.
- 14 Princeps statuens aliquid obseruari in omnibus causis, non intelligitur de seipso.
- 15 Curia magna, Capitanei, vel Iustitiarij, maioresue officiales, an ligentur per dictam constitutionem; Baiulos? ut debeant instrumenta resumere quando duo testes superuiuumt sicut baiuli.
- 16 Ius quod in vno statuitur, & in eius simili statutum censetur.

An mortuis omnibus possit resumere instrumentum per principem vel eius delegatum non obst. consti. baiulos, & consti. instrumentorum robor. Rubrica 7.

- 1 **D**icatur quod dictæ constitutiones non habent locum in ipso principe quia statutum siue constitutio principis contra ius commune quæ loquitur de uno non extenditur ad alios casus etiam similes. argu. l. quod non ratione. ff. de legi. secundum Andr. de Iser.
- 2 in constit. sancimus. in 5. col. quod si prohibetur unus officialis cæ-

4 teri non videntur prohibiti, & dixit in constit. si quis in posterum in
 5 ver. illud etiã † q princeps per suã cõstitutionẽ nõ uidetur uelle om
 6 nia iura peruertere. ar. l. si quando. C. de inoff. test. † Cũ ergo dicta cõ
 7 stitutiones loquatur de baiulo tamquã odiosã & continentis ius no
 8 uum: non extenduntur ad alio: † Præterea princeps hoc concededo
 9 baiulis & eorum officio ut ordinarijs causarum ciuiliũ: non uide
 10 tur a se iurisd. abdicare resumẽdi instrumẽta de iure communi l. pen.
 11 ff. de offi. præsi. & c. dudum. §. nos ergo de præben. in 6. Bald. in præ
 12 lud. feud. Nec uidetur sibi legem imponere princeps statuendo quod
 13 baiulus debeat resumere facere instrumenta notariorũ mortuorũ, quan
 14 do superuiuunt duo testes de rogatis q nõ possit ipse princeps resu
 15 mi facere de iure cõmuni secundũ formã. c. pe. de fid. instr. & l. chiro
 16 grafis. de admin. tut. † quia in generali sermone nõ continetur perso
 17 na constituentis l. si mercedem. §. si. de actio. emp. communia præd. l.
 18 quidquid & l. inquisitio. C. de solu. cum sim. & quod Bal. in l. r. C. de
 19 emanc. lib. ubi dixit † q princeps dando aliquam potestatem alicui
 20 non præsumitur quod illam det in sui præiudicium, allegat. ff. de do
 21 te præleg. l. si peculium. §. sicut † nam princeps propria constitutione
 22 non ligatur de ll. l. princeps, Cano. in c. canonum statuta. de consti
 23 tit. & in cap. mag. de uoto nisi transeat in contractum. l. digna. C.
 24 de leg. & quod quis non ligetur propria constitutione tenet Bal. in
 25 l. r. §. scimus, de lati. lib. toll. ubi refert Io. And. ita disputasse, &
 26 idem Bal. in l. si consul, de adop. & in cap. r. §. ad hoc. de pa. iur. fir.
 27 Cy. & Bald. in l. cum ipse. C. de contrah. emp. & dixit Lud. in confi.
 28 454. † quod statutum imponens necessitatem certæ solennitatis ob
 29 seruandæ, non intelligitur sibi statuenti necessitatem imponere:
 30 † quia nemõ sibi met potest imperare. ff. de arb. l. pen. ad Trebell. l. il
 31 le a quo. §. tempestiuum † & quia in generali sermone non uenit per
 32 sona loquentis. ar. ff. de pecu. leg. l. si peculium. §. sicut. Ioan. And. in
 33 c. cuilibet. de reg. iur. in 6. † ubi tenet episcopum propria constitu
 34 tione non ligari. Et dixit sing. And. de lser. in titu. de consue. rec. feu.
 35 † q si princeps statuatur aliquid deberi in omnibus causis obseruari
 36 non intelligitur de se ipso ar. ff. loca. l. qui insulam in fi. communia
 37 præd. l. quicquid. Tamẽ ex supradictis uidetur resultare dubitatio † si
 magna Curia, uel Capitanei, uel Iustitiarij uel alij maiores officiales
 regni ligentur dicta constitutione baiulos: ut debeant instrumẽta re
 sumere facere quando duo testes superuiuunt sicut baiuli, & non aliter.
 Dubium faciunt quæ supradicta sunt, ut quod de uno dicitur &c. In
 quo dico q dicta constiui. baiulos fuit Federici Imperatoris, qui etiã
 condidit alias constitutiones regni de officio magni Iustitiarij quæ
 sunt octo constitutiones quæ tractant de iurisd. magnæ curiæ
 quo

quo tempore magna curia non cognoscebat aliquo pacto de causis civilibus : nec etiam Iustitiarij , vt in consti. regni Iustitiarij nomen & normam. Sed baiuli cognoscebant tantum de causis civilibus vt in constitu. locorum baiulos , & in constitutione ad officium baiulorum cum sequentib. Merito de magna curia & de iustitiarijs tunc Federicus non cogitauit : Sed quia postea per aliqua capitula fuit prouisum quod magna curia cognoscat de civilibus , & sic est ordinaria in civilibus sicut erant baiuli dico quod di-

16 *Sta magna curia seruabit dictam constitutionem : † quia illud ius quod statuitur in vno , & in eius simili. l. fin. de compensa. l. illud ad leg. Aquil. & facit l. in nomine domini , de offi. præfec. afri. circa fin. vbi omnia quæ competebant prædicto præfidi videntur competere eius subrogato : Tamē stilus regni est quod temper aditur Rex quando omnes sunt mortui: vel vnus tantum superuiuit: qui resuni faciet ipse , vel eius delegatus Regia auctoritate citatis citandis.*

S V M M A R I V M.

- 1 *Constitutio regni Baiulos an afficiat instrumenta forensium ? vt in casu ibi proposito.*
- 2 *Constitutio principis non potest ius suum subditi tollere in suo territorio .*
- 3 *Ius suum non potest alicui tolli per constitutionem principis, sicut nec per statutum .*
- 4 *Rex si facit indulgentiam de omnibus deprædationibus , & damnis datis, non extenditur contra forenses, non subditos iurisdictioni Regis.*
- 5 *Princeps non potest contra ius commune derogare probationibus forensium .*
- 6 *Statutum disponens de effectu probationum circa decisoria non ligat nisi subditos ratione iurisdictionis contractus, uel alia.*
- 7 *Princeps , non uult imprimere legem, nisi subditis suis.*
- 8 *Scriptura priuata, quæ ex consuetudine habetur pro publica, non probat contra non subditos.*
- 9 *Constitutio, vel statutum ubi simpliciter loquitur de solennitate actus, in suo territorio faciendi, quod extenditur ad forenses quando habeat locum in casu dictæ constitutionis, & quomodo intelligatur.*
- 10 *Potentia probationum est iure publico introducta, & non angustanda.*
- 11 *Constitutio baiulos coarctat , & perimit facultatem probationum in casu mortis testium, vt non possit resumere instrumentum ad probationem rerum faciendam ex quo est odiosa, & ideo non debet extendi ad forenses contra formam iuris contra quos constitutio vel statutum nihil potest.*

- 12 Statutum loquens simpliciter, & indefinite, an habeat locum in forensibus
ibi residentibus.
- 13 Actus debet intelligi ut potius ualeat, quam pereat.

*An constitutio Regni baiulos qua loquitur in instru-
mentis resumendis habeat locum inter forenses
in Regno contrahentes. Rubrica 8.*

- 1 **D**Vo † Mercatores Florentini ad inuicem contraxerunt in ciuitate Neapol. & vnus promisit alteri soluere Florentiæ, vel in regno certam pecuniæ quantitatem: vel Florentinus contraxit cum regnicola cui se debitorem constituit: & fuit inter eos instrumentum celebratum per notarium & testes. Deinde moriuntur omnes testes. petitur à creditore resumere instrumentum in formam publicam, vt possit ius suum prosequi. Opponitur per debitorem quòd non potest resumere per constitu. regni baiulos. Replicatur quòd illa constitutio non afficit instrumenta forensium, & ideo dicitur quòd de iure communi possit instrumentum resumere quòd vbique viget & in terra contrahentium prædictorum. Quæritur quid iuris? Dic quòd tale instrumentum poterit resumere in formam publicam seruata solennitate iuris cõmunis, licet omnes testes sint mortui per notata in l. chirographis. ff. de admini. tuto. & in c. pen. de fi. instrum.
- 2 † Et primo non ob. quia constitutio principis non potest ius nõ subditi tollere in suo territorio per notata in l. 1. in fi. de tu. & cur. dat. ab his, & in l. etiam. ff. de tut. & in l. fi. ff. de iurisd. om. iud. & in l. 1. in fi. ff. quod cuiusq; vniuers. & est communis sententia in l. cunctos populos. C. de sum. Trin. & fi. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iure, & Cy. & Bal. in l. 1. C. quæ sit long. consue. & spec. in titu. de sent. §. qualiter, ver. Item potest, & quòd habetur in c. canonum statuta: de cõstit. & Bal. in l. 2. C. qui ad lib. & in l. defunctus, de suis & leg. facit. l. rescri
- 3 pro. §. fi. de mune. & honor. Nam † per constitutionem principis sicut nec per statutum non potest tolli ius suum alicui, l. si priuatus. ff. qui, & à quibus, & in l. venditor, §. si constat. cõmunia præd. Bar. in proem. digestorum & in leg. fin. C. si contra ius vel vtili. publicam, & in cap. quæ in ecclesiarum, de constit. per quæ iura fuit pluries in
- 4 Regio consilio decisa per diffinitiuam sententiam † quòd si rex facit indulgentiam de omnibus depreðationibus, & damnis datis, quòd non extenditur contra forenses non subditos iurisd. regis: quia iura forensium tollere non potest † ita in casu nostro non potest

- potest princeps contra ius commune derogare probationibus forensium: nam auferendo probationes videtur tollere debitum: cum eo non probante reus absoluitur l. qui accusare. C. de eden. cum simi.
- 6 Item ¶ statutum disponens de effectu probationum circa decisionem non ligat, nisi subditos ratione iurisd. contractus uel alia. Bal. post Cyn. in l. 1. in fi. C. quæ sit long. consue. & in c. quod clericus. de foro compet. & per gloss. in l. 1. de emanc. lib. & Specu. in titu. de constit. §. 3. licet secus sit circa iudicarium ordinem qui est iurisdictionis secundum doc. in d. locis. Et dixit Bald. in d. l. 1.
- 7 C. de sum. Trin. ¶ quod princeps non vult legem imponere,
- 8 nisi subditis suis, & Bald. post Cy. in l. ix. C. de proba. ¶ quod scriptura priuata quæ ex consuetudine habetur pro publica non probat contra non subditos, & idem Bal. in Rub. de fid. instru. Et sic concluditur quod tale instrumentum poterit resumere seruata solennitate iuris communis.
- 9 Non ob. si dicatur ¶ quod ubi constitutio, uel statutum simpliciter loquitur de solennitate actus in suo territorio. faciendi quod extendatur ad forenses, ar. l. 2. C. quemadmod. testa. aperia. & l. si fundus de euic. quia non habet locum in casu d. constitutionis quæ requirit duos testes superuiuere non ad solennitatem instrumenti, sed ad probationem contractus in instrumento contenti, vt expresse dicit tex. dictæ constitutionis, nam ipsa constitutio coarctat & perimit facultatem probationum in casu mortis testium, vt non possit resumere instrumentum ad probationem rerum faciendam, ergo est odiosa ¶ quia probationum potentia est iure publico introducta & non
- 10 ¶ angustanda. ff. de testi. l. 1. in prin. l. quoniam. C. de here. in fi. ergo cum sit odiosa, non debet contra formam iuris extendi ad forenses contra quos constitutio, vel statutum nihil potest per iura prædicta.
- 12 Nec ob. si dicatur ¶ quod Bar. in l. cunctos populos, in x. col. ver. circa secundum dixit quod statutum quod loquitur simpliciter & in definite habet locum in forensibus ibi residentibus per l. 2. C. quemadmo. test. aperia. quia loquitur in ijs quæ sunt de uoluntaria iurisd. per gloss. in l. 1. C. de emancip. lib. ac etiam Bar. loquitur circa solennitates iudiciorum, vt circa processum causæ secundum quod dicit d. l. 2. ubi dicit Bal. quod quantum ad processum causæ seruatur locus iudicij, seu consuetudo fori: secus quo ad substantiam contractus uel testamenti cum etiam Bar. loquatur quotiens tractamus de validitate actus fauore forensis, ut eius contractus vel testamentum ualeat: non autem quando tractarem de inuolidando actu gesto in eius fauorem, quia tunc statutum non potest
- 13 præiudicare forensi: ut supra est dictum ¶ & debemus potius intelligere

ligere vt actus valeat magis quā pereat: ar. l. Barbarius cum ibi notatis de offic. præto. cum simi. & hoc videtur sentire ibi Bar. in antecedenti vers. vbi dicit quòd attendi debet quando est consuetudo utilis bona & fauorabilis forensibus. Et sic Bar. loquitur vbi esset fauor forensium: non autem damnum, uel præiudicium iurium ipsorum: per notata per Bald. in l. si Rufinus. C. de testa. mili. Et sic aduertendum quòd Bar. in d. l. cunctos populos hoc videtur sentire: quia loquitur de forense residente in sua ciuitate: & sic quòd sit ciuis, & ciuitas in fauorabilibus sibi proffit, & non obsit in damnosis: ex quibus concluditur dictam constitutionem non extendi contra forenses.

S U M M A R I V M.

- 1 Instrumenta ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum contrahentium in regno, coram notario Regio possunt resumī mortuis omnibus testibus, iudice, & notario secundum formam c. pen. de fi. instr. non obstante constitutione regni baiulos.
- 2 Statuta laicorum non ligant, nec includunt clericos, & eorum bona, quando inclusio esset odiosa.
- 3 Constitutiones laicorum, non includunt ecclesias, nec ecclesiasticas personas etiam si sint fauorabiles, nisi sint per ecclesiam approbatae.
- 4 Clericus hæres non ligatur per statutum disponens, quod instrumenta testamenti non insinuata, infra sex menses per hæredem non ualeant.
- 5 Statutum quo mulier prohibetur contrahere sine consensu alicuius, non habet locum in testamento, uel in contractu ad pias causas.

An instrumenta ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum possint resumī omnibus mortuis, officio iudicis & secundum iuris communis formam.
Rubrica. 9.

- 1 **A**N instrumenta ꝑ ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum contrahentium in regno coram notario Regio possint resumī mortuis omnibus testibus iudice, & notario secundum formam c. pe. de fide instrū. non obstante constitu. Regni baiulos: in quo dicit quòd sic ꝑ quia statuta laicorū non ligant, nec includūt clericos, & eorum bona, quando esset inclusio odiosa secundum Bal. in auc. cassa. C. de sacro san. eccl. imo constitutiones laicorum non includunt ecclesias, vel ecclesiasticas personas

etiam si sint favorabiles, nisi sint per ecclesiam approbata secundum Ioan. And. in cap. si. de no. ope. nun. & in cap. ecclesia Sanctæ Mariæ de constitut. & dixit Bald. in dict. auct. cassâ. quod si statutum sit quod instrumenta testamenti non insinuata supra sex menses per hæredem, non valeant: quod si clericus est hæres non ligatur statuto tali: & dixit idem Bald. in l. cunctos populos † quod statutum quo mulier prohibetur contrahere sine consensu alicuius non habebit locum in testamento, vel in contractu ad pias causas. Cumula hic alia que habes in dict. auct. cassâ: & in capit. ecclesia Sanctæ Mar. faciunt quæ dicta sunt supra proximo cap. vbi vide, & vide per Cano. in capit. canonum statuta: de constitut. & latius per Lapum, allegatione 92. & vide in capit. quod clericis de foro compet. & vide ad saturitatem Neapolitanum in prima consuetudine ciuitatis Neapol. in ver. tenent, & uide in cap. proxime sequen. vide omnino.

S V M M A R I V M.

- 1 Constitutio principis vel Statutum, nunquam est interpretanda contra publicam vtilitatem.
- 2 Statuta terrarum nunquam taliter interpretantur, ut tollant id, quod est vtile reipublicæ.
- 3 Multa recepta sunt pro publica vtilitate, contra subtilem rationem disputandi in iure civili.
- 4 Iura publica nunquam veniunt in generalitate, quando generalitas est damnosa publico.
- 5 Iura publica, nunquam veniunt in generali arbitrio.
- 6 Præuilegium generaliter indultum, nunquam excludit casum publicæ vtilitatis.
- 7 Præuilegio dato propter publicam vtilitatem, non præiudicatur, per clausulam (non obstante.)
- 8 Collecta non videtur remissa, propter publicam vtilitatem.
- 9 Remissio nunciationis noui operis facti in loco publico, non tenet super iure publico.
- 10 Statuta non restringuntur, ubi tractatur publica vtilitas.
- 11 Publica vtilitas, quot modis dicatur.
- 12 Casus publica vtilitatis, semper à prohibitione aliqua videtur exceptus.
- 13 Fiscus, & respublica generaliter loquendo, & comparantur, & idem sunt in effectu.
- 14 Fiscus aliquando aliud est, & aliud respublica.
- 15 Constitutio regni bairullorum non habet locum in instrumento fiscali, neque feudali, neque pupillorum, & debiliu qui equiparantur, & equiparantur reipublicæ.

- 16 Instrumenta pupillorum & debiliū equiparantur.
 17 Practica, quam sequi debet index circa interpositionem decreti ad protocol-
 lum scriptum manu notarij qui fuit bona fama, & ut latius ibi.
 18 Testamentum aperitur coram viris probis, vel alijs testibus surrogandis,
 mortuis vel deficiētibz testibus rogatis in testamento.

*An constitutio regni baiulos habeat locum in instru-
 mentis ius publicum concernentibus, uel in causis
 fiscalibus, vel in feudis, vel pupillorum vel debi-
 lium. Rubrica 10.*

- 1 **D**ico ꝑ primo quod consti. principis, vel statutum nūquam est
 interpretanda contra publicam utilitatem tex. est ualde no.
 in l. 3. & 2. quoque alias. §. vtrum. ff. ad Sylla. secundum Bar.
 & Bal. qui dicunt esse meliorem de iure, & dixit Bal. in l. 2.
 2 C. an seruus ex suo fact. ꝑ quod statuta terrarum nunquam taliter in
 3 terpretantur, vt tollant id quod est utile reipub. ꝑ nam pro publica uti-
 litate multa cōtra subtilem rationem disputādi iure ciuili recepta sunt
 4 ff. ad l. Aq. l. Ita vulneratus. §. ita tamen. Itē ꝑ iura publica nunquam ve-
 niunt in generalitate quādo generalitas esset damnosa publico. l. pro-
 hibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. Per quem tex. dixit Bal. In Rub. de
 5 cōtrahen. emp. ꝑ quod iura publica nunquā ueniunt in generali arbi-
 6 trio, & aliquid per Bal. in rub. de rer. diuis. Nam etiam ꝑ priuilegiū ge-
 neraliter indultū nunquam excludit casum publicæ utilitatis l. Iube-
 mus, la prima. C. de sacrosanct. eccl. & in l. Iubemus de nauicu. non ex-
 7 cus. & in l. 1. vt ab empt. specierum: & l. nullus de decurio. & in c. non
 minus de immu. eccl. secundū Bal. in d. l. Iubemus. Adeo ꝑ quod priu-
 8 legio dato propter publicā utilitatem nō præiudicatur propter clausu-
 rā non obstantē, Cy. in l. si ex toto de l. 1. vbi dicit, quod ꝑ nō videtur
 remissā collecta propter publicā utilitatē. Bal. et Io. And. in tit. de cōst.
 §. nunc videndum uersi. vnitas & Ant. de But. in c. peruenit de censi.
 facit text. in c. 2. de feu. & quod not. Bart. in l. iurifgentium §. si paci-
 9 scar. ff. de pac. Vbi dixit ꝑ quod super iure publico non tenet remis-
 sio nunciacionis noui operis facti in loco publico, & vide Bal. in l. om-
 nes populi in fi. de iust. & iure. vbi etiam dixit Bar. In ver. secūdo quæ
 10 10 in 4. carta, ꝑ quod statuta non restringuntur vbi tractatur publica
 11 utilitas argu. l. 1. §. vtrum. ff. ad Sylla. ꝑ Dicitur enim publica utilitas
 multis modis secundum Bald. in l. 1. ff. de iustit. & iure. & in d. l. ius
 12 publicum. ꝑ Et dixit Bar. in leg. cum nauicul. C. de nauic. li. 1. quod

- casus publicæ utilitatis semper à prohibitione aliqua videtur exceptus: Cum ergo de iure ciuili, & canonico fuerit introductum, quòd instrumenta possint resumì mortuis testibus vt in c. cum. p. tabellio de fid. instru. & in l. chyrographis. ff. de admi. tuto. & superuenisset constit. regni baiulos angustans probationes: Dico quòd non comprehendit casus reipu. dannosos. Per quæ iura aliàs consului Neapoli cū fuisset celebratum instrumentum inter duos Magnates, quòd certa vinella intra ciuitatem existens prope domos ipsorum, deberet claudi ad beneplacitum eorū: & vna pars produceret protocollum illius instrumenti in quò omnes erant mortui, quòd potuisset in formam publicam sumi non obstante illa constitut. quia concernebat ius publicum, & idem dico de secundo scilicet de causis fiscalibus † nam fiscus & resp. generaliter loquendo de re pub. & comparantur, & idē sunt in effectu Bar. in rub. de iure fil. l. in prouincijs, C. de muner. &
- 13 honor. libr. 10. † licet aliquando in specie aliud sit fiscus & aliud sit respub. l. si pignus. C. qui potio. in pig. & in l. si hypothecas, de rem
- 14 pig. Et per prædicta potes concludere, † q̄ dicta constitutio non habet locum in instrumēto fiscali, & q̄ resumì potest secundum formā iuris cōmunis: Et similiter dicendum esset si esset instrumentū feudi vel rerum feudalium: quia omnia feuda sunt publica, tex. cum gl. in const. regni. quadriginalem, & in constit. regni. Si dubitatio. In vers. communi iure. Cum glo. mag. in ver. adhuc causam fisci. ar. de exhibend. reis, §. optimè: & idem attentari & dici possit in instrumentis
- 16 † pupillorum & debiliū qui æquiparantur secundum Andr. in constit. regni, iusti cultoris, & in const. regni, lege præsentī: qui sunt fauorabiles, & æquiparantur reip. leg. rei pub. C. quibus ex cau. maio. & in l. r. de iure reip. vt eorum instrumenta resumantur de iure
- 17 cōmuni, † & erit tunc PRACTICA TALIS: Quia nūc index ordinarius vel delegatus habita cognitione, & citata parte, & constituto q̄ protocollū sit scriptū manu notarij qui fuit rogatus, q̄ fuerit bonæ famæ, & sint in eo substantialia instrumenti, interponet decretū rei pub. vel fisci exposcente fauore q̄ per alium notariū habentē potestatem resumēdi acta notariorū præmortuorū, vel per alterum notariū idoneū reformetur in formā publicā, mando etiā alicui iudici ad cōtractus habenti potestatem subscribendi in locum iudicum mortuorum, vel alteri idoneo iudici, & duobus vel tribus cognoscentibus manum dicti notarij mortui, decernendo quòd dicto instrumento taliter resumpto detur fides, ac si scriptum fuisset per notarium præmortuum qui rogatus fuit à partibus, & hæc practica sumitur ex dicta consti. Baiulos, & ex leg. 2. ff. quemad. testa. aperia, & C. eod. leg. 2.
- 18 in quibus dicitur † quòd mortuis, vel deficientibus testibus rogatis

in testamento aperietur testamentum coram viris probis: vel coram alijs testibus subrogandis. Ex quibus iuribus d. constitutio quoad subscriptionem alterius iudicis qui non interfuit & testium mortuorum originem habuit: Et sic per tale decretum erit etiam consultum constitutioni instrumentorum robor. quæ requirit subscriptionem iudicis, & testium in instrumentis.

S V M M A R I V M.

- 1 Creditor petens instrumentum publicum mutui, redigi in publicam formam, mortuis notario, iudice, & testibus, vt in casu, latè proposito, an debeat exaudiri: concludit post multa, quod sic. uide ibi per totum capitulum.
- 2 Forma, & effectus, vbi discrepant inter se, in ratione formæ, tanquam potentioris actus nomen assumit à forma.
- 3 Forma certa, à statuto tradita, est punctaliter seruanda.
- 4 Recedi non debet à forma legis, vel statuti: quia forma, est legis ordinata dispositio, ueros habens fines.
- 5 Actus, est ipso iure nullus, si non seruatur certus ordo, datus à Papa.
- 6 Iustitia contractus deficit, deficiente probatione substantiali.
- 7 Constitutio Principis, uel statutum, potest inducere, quòd instrumenta debeant certo modo confici.
- 8 Constitutio, quæ loquitur de probatione instrumentali, non excludit alias probationes similes.
- 9 Casus, à statuto omissus, remanet in dispositione iuris communis.
- 10 Recurrendum est ad ius commune, quando cessat ius municipale.
- 11 Notarius dicitur, Iudex carthularius.
- 12 Confessio parte præsentè facta, est efficacior probatio, quæ sit.
- 13 Probatio per instrumentum publicum, non est maior probatio, quàm per confessionem.
- 14 Partes uidentur contractum approbare, qui inter eas præcessit, si assertus contractum ipsum, inter ipsas partes factum.
- 15 Probatio depositi, facta est, si depositarius, in iudicio, confiteatur se recepisse depositum, quod tamen fuit factum, sine iudice, notario, & testibus contra constitutionem ut ibi.
- 16 Probatio per confessionem non uidetur exclusa, ubi requiritur probatio per testes.

An instrumentum mutui possit resumī omnibus mortuis cum alio instrumento in quo extat confessio ipsius instrumenti mutui. Rubr. 11.

- 1 Vidam ꝑ̄ recepit mutuo vnc. centum de quo mutuo fuit confectum publicum instrumentum. Deinde ad annos creditor petit instrumentum redigi in publicam formam, reperiuntur mortui notarius, iudex, & testes omnes, & idē opponitur quod resumī non potest: interrogatus debitor à iudice si tale instrumentū fecit, negat: datur terminus ad probandum, creditor non potest probare per testes de tali mutuo nisi quod producit quandam quietationem generalem quā fecerat dictus creditor ipsi debitori quietando ipsum de omnibus, & singulis inter ipsas partes, vsque in præsentem diem contractis habitis & receptis reseruando sibi debitum vnc. C. ad quas dictus debitor sibi tenetur vigore publici instrumenti facti manu talis notarij per quā quietationem cum dicta reseruatione factam dicit constare, quod dictum instrumentum fuit celebratum inter dictas partes: quam confessionē dicit facere probationem probatam inter ipsos de confectioe dicti instrumenti, & sic petit instrumentum illud in publicam formam redigi: Replicat debitor quod constitutio regni baiulos pro forma vult quod non possit instrumentum resumī nisi superstitibus duobus testibus, &c. Replicatur quod extat aliud instrumentum de illo publico faciens mentionem, quod probat inter easdem personas. Quid iuris? primo videtur quod non possit in formā publicam redigi: ꝑ̄ quia vbi forma, & effectus discrepant inter se in ratione formæ tanquam potentioris nomen assumit à forma, ff. de accept. l. an vtilis. de iust. &
- 2 iu. l. ius ciuile. ꝑ̄ nam vbi à statuto est certa forma tradita illa punctaliter est seruanda, ff. de trans. l. cum 2. §. si prætor. & l. prolatam. C. de senten. & per not. in l. vniuersa. C. de precib. Impera. offe. ꝑ̄ Nam à forma, l. vel statuti non debet recipi: quia forma est legis ordinata dispositio veros habens fines, C. de iure fisci. l. certa forma. ff. ad municip. l.
- 3 constitutionibus, & dicit Inno. in cap. cum dilecta de rescrip. ꝑ̄ quod vbi datur certus ordo à Papa & ille non seruatur, actus est ipso iure nullus: cumula hic alia de forma seruanda &c. Cum ergo sumus in casu in quo forma deficit: &, à quo actus non potest incipere quia deficit probatio & robor instrumenti, quia non viuit opifex qui dicitur de eo rogatus, ꝑ̄ ergo deficiente probatione substantiali ipsius contractus deficit iustitia ipsius leg. duo sunt Titij. ff. de testamen.

7 men.tute.cum simil.† potest enim constitutio principis vel statutum inducere quod instrumenta debeant certo modo confici.l.2.ff.quem admo.testamen.aperia.ar.de euic.l.si fundus.Bar.in l.omnes populi.& Cyn.in l.cunctos populos,C.de sum.Tri. Contrarium videtur verius:nam mens dictæ constit. fuit quòd deberent duo testes superuivere vt probatio cò tractus de quo instrumentum debet resumì, extaret vt in tex.d.constitu.quæ constitutio non excludit propterea aliã probationem per not.per Andr.de Iser.in tit.de prohib.feud.alie.per Fed.§.præterea.ver.item quæro.in ver.demania: & sentit in constitu.regni,in causa depositi,& idem in constitu.regni. si dubitatio vbi

8 tenet † quod constitutio quæ loquitur de probatione instrumentali

9 non excludit alias probationes similes, † & casus à statuto omissus remanet in dispositione iuris communis, ff.de lib.& posthu.leg. Gal-

10 lus, §. & quid si tantum. † Nam quando cessat ius municipale, ad ius commune debet recurri, ff. de sepul.viola.l.3. §.diuus, extra de consue.c.cum dilectus.l.si uero.§.de viro,ff.solut.matr.Licet ergo in casu nostro non super viuant duo testes, extat confessio debitoris facta in publico instrumento coram iudice & notario inter easdem

11 partes † quia notarius dicitur iudex Cartularius glo. in l.1. ff.de... licet contrarium dicat An. de Ise.in tit. quæ sint reg. in uer.extraordi-

12 nario collatio. † quæ confessio parte præsentè facta est efficacior probatio quæ sit,l.cum te. C.de transac. l.si. de fideius. l.pe. in fin. de inter

13 rog.actio.& dicit Bal.in d. l. cum te. † quòd non est maior probatio per instrumentum publicum quàm per confessionem,& dixit Bar.in

14 quo quæritur, & in dubium reuocatur † quòd quando præcessit aliquis còtractus inter partes, quæ deinde asserunt dictum contractum esse factum inter ipsas, quòd uidentur illum contractum approbare: & probat, ar. l.optimam. C.de contrahen & commit.stip.l.quæro.in fi. ff. de edi.edict. ff. de inoffi. testam. l.nihil, & per not. ff. de neg. gest. l.Pomponius, nam probat instrumentum factum inter partes confessionem talem, l.1. de fid.instrum.& l. non idcirco, & l. solutionibus. eo. tit. & ideo concluditur quòd instrumentum poterit resumì auctoritate iudicis. Accedant ad prædicta not. per Iser.in constit. regni in

15 causa depositi. † Vbi dixit ad hoc propositum quòd quamuis illa còstitutio in causa depositi requirat ad probationem depositi debere fieri instrumentum coram iudice, notario, & testibus, qui interfuerunt, quòd si fuit factum depositum sine iudice, notario, & testibus, & is qui dicitur depositum recepisse confitetur in iudicio depositum quòd erit facta probatio depositi & ita dixit in extrajudiciali confessione cum causa: ar. l.cum de indebito. §. si. de probatio. & idem Andr. de Iser. in constitu.regni probationum defectus, dixit de confessione

16 † quòd probatio per confessionē non videtur exclusā ubi requiritur probatio per testes, & cum de confessione nihil fuerit dictum in d. constitutione baiulos: eam non excludit. de iud. l. cum prætor. ff. solu. matrim. l. Si vero. §. de viro, & vide supra proxi. cap. & in ca. possessor prædij.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulier mortuo viro, uolens dotes suas consequi, petens resumī, in publicam formam contractum dotalem, ex protocollo notarij prædefuncti, mortuis testibus, iudice, & notario, & probans per sanam quòd fuit contractum matrimonium, & quòd fuit dotata à patre, an debeat audiri?
- 2 Correctio legum est vitanda.
- 3 Fama facit semiplenam probationem.
- 4 Matrimonia, licet possint esse sine dote, tamen quia dos est consecutiuā matrimonij, frequenter matrimonia sunt cum dote.
- 5 Maritus præsumitur non duxisse uxorem sine dote promissa.
- 6 Præsumptio, transfert onus probandi in alios.
- 7 Dos probari potest, per præsumptiones.
- 8 Præsumptiones iuris, sunt liquidissima probationes.
- 9 Probationes præsumptiuæ, ex coniecturis collatæ, admittuntur, propter difficultatem probationum.
- 10 Probationibus subueniendum.
- 11 Constitutio Regni Baiulos, iniqua & odiosa est, ideò restringenda.
- 12 Constitutio prædicta regni Baiulos quomodo intelligatur.
- 13 Causa dotis, & fisci, equiparantur.
- 14 Publica utilitas, versatur circa dotes.
- 15 Fautore dotium, transgreditur statutum, quando ipsis dotibus aliter non potest esse consultum.
- 16 Statutum prohibens bona alienari in forensē, valebit pro conseruatione dotium, ubi aliàs dotibus non posset esse consultum.

An instrumentum dotale omnibus mortuis possit resumī cum fama & verisimilitudinibus. Rubrica. 12.

1 **Q**uædam † mulier mortuo viro volens consequi dotes suas petit resumī in publicam formam contractum dotalem ex protocollis notarij prædefuncti mortuis omnibus testibus, Iudice, &

ce, & notatio; nec habet aliquos testes extrinsecus qui huius re
 notitiam habeant: nisi quia probat per famam quod fuit ma-
 trimonium contractum, & quod fuit dotata a patre: an possit refiri-
 mi in publicam formam? Conclude quod sic de iure communi secun-
 dum formam c. cum P. tabellio. extra de fid. instr. & per no. in l. chy-
 rografis. ff. de admini. tuto. per Spec. in tit. de instrum. edit. §. fi. nā
 illa constitutio non corrigit expresse iura ciuilia. † & ll. correctio est
 vitanda l. præcipimus in fi. C. de appell. Et illa constitutio Baiulos.
 non tollit alia genera probationum ut dictum est in præcedenti. c. ubi
 uide: † Fama autem facit semiplenam probationem ut per Bar. &
 doct. in l. admonendi. ff. de iureiur. & in l. in bonafidei. C. eod.
 Sed hic præsupponitur extare famam quod ista mulier fuerit dotata:
 ergo semiplena probatio: Item extat alia probatio. s. iuris præsum-
 ptio. † quia licet matrimonia esse possint sine dote. l. j. ff. de iure dot.
 l. fi. ff. de dona. ante nup. Tamen quia dos est consecutiua matrimo-
 nij, frequenter matrimonia fiunt cum dote: † & præsumitur quod ma-
 ritus aliter non duxisset uxorem sine dote promissa l. pater. §. fi. ff. de
 dol. excep. & l. fi. C. de repu. & sic per istam frequentiam & usum
 continuum præsumitur, quod ista mulier fuit dotata l. fi. C. ad vellei.
 & in d. §. fi. & ff. que in fraud. cred. l. fi. §. j. Andr. de Iser. in con-
 stitut. regni. In aliquibus & in l. Imperialem: de prohib. feu. alien.
 per Fed. & in constitut. regni. vt de successionibus, & in titulo, quæ
 sint regalia. Et sic cum sit ista iuris præsumptio pro muliere d. l. pa-
 ter. §. fi. ubi gl. dicit, quod † ista præsumptio transfert onus proban-
 di in aliū: Sequitur dispositio iuris † quod cū dos probari possit per
 præsumptiones l. cum circa. C. de iure dot. † & iuris præsumptiones
 sint liquidissimæ probationes. ff. de lega. j. l. licet Imperator. C. de
 pericu. tut. l. si tutor. C. de prob. l. siue: Spec. in titul. de pro-
 ba. §. uidendum restat: † Item propter difficultatem probationum
 admittuntur probationes præsumptiuæ ex coniecturis collatæ secun-
 dum Ang. in l. j. C. quorum bono. Bar. & alij in l. si quis ex argenta-
 rijs. §. penul. ff. de eden. Item cum dicta constitutio Baiulos sit ini-
 qua & odiosa: quia restringit probationes: † quia subueniendum est
 probationibus, l. quoniam in fi. C. de hære. de iureiu. l. j. ff. in
 prin. & l. generaliter. C. eo. tit. de testa. l. cureat. C. de usur. pupil.
 l. fi. † Ideo semper debet restringi l. Cum quidam. ff. de lib. &
 posth. Iser. in constitu. regni. Prosequentes, & in constitut. regni.
 Jurisgentium. in quibus dixit, quod non extenditur ad omnia & in
 constitut. Statuimus: & in constitutione personas: & adde quæ
 habes in c. præcedenti. † Intelligitur ergo dicta constitutio quan-
 do uellet assumi probatio ex testibus quia duo debent superuivere.

non quando ex alijs probationibus præsertim in causis fauorabilibus
 13 sicut est dos l. j. ff. solu. matr. † Item causa dotis, & fisci equiperan-
 14 tur, l. ij. de priuileg. fisci, l. ne quicquam de eden. † Item circa do-
 tes versatur publica utilitas. l. j. ff. solu. matr. ergo &c. per ea quæ di-
 xi supra in cap. dico primo, quòd constitutio &c. dum fuit tracta-
 tum an constitutio Baiulos habeat locum in causis uel instrumentis
 15 ius publicum concernentibus: † nam etiam fauore dotium quando
 ipsis dotibus aliter non potest esse consultum, transgredimur statu-
 tum: secundum Anto. de But. in consi. suo uiso tractatu dotis: ubi
 16 dixit, † quòd si statutum prohibet alienari bona in forensẽ ualebit
 pro conseruatione dotium ubi aliàs non posset esse consultum ar. l. j.
 ff. solu. matr. secundum Lud. in l. si quis in graui. §. utrum. ad Sylla.
 & uide c. proximum ubi latius de hoc &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum an possit resumì de protocollo, cum uno teste tantum; & uerisimilitudinibus, ut in casu hic proposito.
- 2 Testi unico, non creditur, licet quacunq; fulgeat dignitate.
- 3 Debitor habens instrumentum debiti, pœnes se, ex conditione personæ, & longinquitate tẽporis, præsumitur liberatus ex quo creditor stetit per longum tempus quòd non petijt creditum.
- 4 Constitutio dotis, probatur per præsumptiones, & per indicia.
- 5 Perditio instrumentorum non præiudicat doti, cuius substantia etiam sine instrumentis consistit, dummodo probetur per testes, uel alias legitimas præsumptiones.
- 6 Præsumptiones legitimæ in causa dotis, sumuntur ex qualitate personarũ non uilium, sed honestarum.
- 7 Maritus debẽs lucrari tertiam partem dotis, lucratur tertiam partem dotis præsumptiuæ, sicut liquidæ.
- 8 Nemo præsumitur iactare suum.
- 9 Uxor, dando se uiro, præsumitur etiam omnia bona sua dedisse in totum, uel secundum qualitatem, & conditionem eius.
- 10 Stipulatio ficta, in dote, habet uim stipulationis.
- 11 Præsumptio iuris, æquiparatur scripturæ.
- 12 Protocollum facit semiplenam probationem.
- 13 Præsumptiones multæ, æquipollent uni testi.
- 14 Pater, qui dotem promisit, præsumitur impleuisse promissionem suam.
- 15 In ciuilibus, propter difficultatem probationum; sufficiunt probationes per coniecturas.
- 16 Probatio præsumpta, & ex coniecturis collecta, admittitur, propter difficultatem probationum.

- 17 *Causa dotalis est pia.*
- 18 *Iure cautum est, quod dos naturali æquitate fouetur, & est de bono, & æquo.*
- 19 *Dos nos venit in generali dispositione odiosa, sicut in generali dispositione legis uel statuti, quæ potest operari in alijs personis, non subin telligitur pia causa, de cuius præiudicio ageretur.*
- 20 *Donatio facta ecclesie, non irritatur ratione insinuationis non facta.*
- 21 *Relicta pia, sicut non subiacent solemnitatibus iuris communis, ita nec solemnitatibus statutorum generaliter disponentium.*
- 22 *Lex generalis mitigatur ut ad pia non extendatur.*
- 23 *Statutum, disponens quod non ualeat testamentum, nisi ponatur ad catatum, non comprehendit testamentum, ad pias causas.*
- 24 *Statutum disponens, quod testamentum ad pias causas non ualeat sine quinque testibus non ualet.*
- 25 *In pijs causis, attenditur mera æquitas, etiam iuris ciuilib: quia competit officium iudicis.*
- 26 *Rigor iuris ciuilib, non attenditur.*
- 27 *Erratur, quandoque perniciosè, sub iustitia iuris ciuilib.*
- 28 *Dos, non modo est pia, sed etiam magis fauorabilis, quàm fiscus*
- 29 *Dos probatur per iudicia, & presumptiones.*
- 30 *Constitutio Baiulos, tanquam generaliter loquens, & restringens probationum copiam, & odiosa, & correctoria iuris communis, non habet locum in contractu dotali, ratio ibi.*
- 31 *Fauetur dotibus, quando stipulatio nulla est, fortius quando aliqua est, et ualida.*
- 32 *Constitutio Baiulos, angustans probationem, est contra ius commune.*
- 33 *Constitutio principis, alijs onerosa non extenditur.*
- 34 *Constitutio angustans probationem, continet odium, & semper debet restringi.*
- 35 *Regis Roberti rescriptum, in ciuitate Capuæ, pro resumendo instrumento dotali, in quo omnes erant mortui.*

Quando matrimonium fuit contractum, & dos data: & uiuit unus uel nullus testis, & sunt uerisimilitudines, iudicia, & presumptiones uerificantes protocolum. Rub. 13.

- 1 **C**ontractum fuit † matrimonium & rogatus notarius de dote data uel promissa: qui moritur, & etiam iudex: & non uiuit nisi

nisi vnus testis, an possit de protocollo instrumentum resumere cum vno teste, & cum verisimilitudinibus: quòd matrimonium pro quo fuit data dos vel promissa habuit effectum & fuit impletum. vir & uxor in matrimonio prædicto steterunt longo tempore: &

2 vir nunquam dotes petijt ab vxore, nec à patre. Dic ꝑ quòd licet vni testi non credatur licet quacunque fulgeat dignitate l. iurisiur. C. de testi. & constitut. regni Baiulos repugnet: quando superuinit vnus testis tantum. Tamen ex quo sunt istæ præsumptiones quòd maritus & vxor longo tempore vixerunt in matrimonio in quo dicuntur dotes datæ, & uir non petijt dotes, propter quòd est coniectura quod ipsas dotes habuit: ar. no. per specul. in titul. de instrum. edit. §. postquam. ver. Porro si debitor. vbi dixit ꝑ quòd ex conditione personæ & temporis longinquitate si debitor habet instrumentum debiti penes se præsumitur liberatus: ex quo creditor stetit longo tempore quòd debitum non petijt. ar. l. diui. fratris. de lib. cau. & in leg. fi. in fi. de ac. & oblig. & de præben. nisi esset. vbi, quòd ex longo tempore aliquid inducitur.

3 C. de testa. l. iubemus ꝑ nam dotis constitutio probatur per præsumptiones. l. Cum circa C. de iure dot. & etiam per indicia vt ibi glo. ubi Bald. dixit ꝑ quod perditio instrumentorum non præiudicat doti, cuius substantia & sine instrumentis consistit dummodo probetur per testes vel alias legitimæ præsumptiones. Qui etiam dixit ꝑ quod istæ legitimæ præsumptiones sumuntur ex qualitate personarum non vilium sed honestarum ff. de iure dot. leg. singula. & l. quæro & l. cum pater & iuris eod. tit. Qui propterea dixit, ꝑ si uir debet lucrari tertiam partem dotis, lucrabitur illam tertiam partem dotis præsumptiuæ sicut liquidæ, per quæ non est præsumptio quòd maritus fecisset contractû receptionis dotium uxori, qui reperitur in protocollo notarij descriptus nisi dotes illas promissas habuerit: ꝑ quia nemo præsumitur iactare suum. l. cum de indebito. ff. de probat. & faciunt not. per Bald. in l. multa. C. de iure dot. ubi dixit, ꝑ quod uxor dando se uiro præsumitur etiam sua bona dedisse in totum, uel secundum qualitatem & conditionem eius, vbi allegat Arist. In Topicis sic dicentem. nam dixit Bald. in l. j. §. & ut plenius. C. de rei vxo. ac ubi est tex. ꝑ quod ficta stipulatio in dote habet vim stipulationis, ꝑ quod præsumptio iuris æquiparatur scripturæ, per l. ij. C. de apo. pub. lib. 7. ꝑ Et quia protocollum semiplenam probationem facit in auth. de fi. instr. §. si uerò tale. in gl. ubi Ang. & dicetur, ꝑ Et multæ præsumptiones equipollent uni testi. l. 2. §. 1. de excusa. tuto.

4 ꝑ Et præsumitur patrem qui dotem promisit implensse suam promissionem, vt dicit Bart. in l. postliminium. ff. de capti. & postlim. Sumus

enim in casu in quo ingesta est difficultas probationū per mortem no
 15 tarij & testium. Cui non potuit præiuderi: † & in ciuilibus propter
 difficultatem probationum sufficiunt probationes per coniecturas.
 Bart. & alij in l. si quis ex argentarijs, §. penul. ff. de eden. Spec. in titu.
 de pig. §. i. ver. & no. cum seq. & Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi de
 no. ope. nunc. Fed. in consi. 109. incip. nulli dubium Hofst. in cap. fin.
 16 quod metus causa ar. l. non omnis, §. à Barris ff. de re mili. & in l. San-
 cimus. C. de pup. Et Ang. in l. i. C. quo. bono. dixit † quòd propter
 17 difficultatem probationum admittetur probatio præsumpta & ex
 coniecturis collecta, sumus enim in causa dotali, † quæ pia est l. cum
 18 is §. si mulier ff. de condi. indeb. & doct. in l. i. ff. sol. matr. † & est iu-
 re cautum quòd dos naturali æquitate fouetur leg. eas actiones ff. de
 19 act. & ob. & est de bono & æquo vt ibi: & idè sequitur † quòd in ge-
 nerali dispositione odiosa non venit dos: sicut etiam in generali di-
 spositione l. vel statuti quæ potest operari in alijs personis non subin-
 telligatur pia causa de cuius præiudicio ageretur ar. no. per Bar. in l.
 20 illud de sacrosan. eccl. † vbi donatio facta eccl. non irritatur ratione
 insinuationis non factæ leg. si quis pro redemptione. C. de dona. ad
 21 fin. † Et quia relicta pia sicut non subiacent solemnitatibus iuris com-
 munis l. i. C. de sacrosan. ecc. secundum Bar. & in c. cum esses, & in c.
 relatum de testa. Ita nec solemnitatibus statutorum generaliter dispo-
 22 ner. C. de sacrosan. ecc. qui etiam dixit, in l. Sancimus eo. titu. † quòd
 lex generalis mitigatur vt ad pia non extendatur. Et dixit sing. Anto.
 23 de But. in d. cap. relatum de testa. † quòd statutum disponens quòd
 non valeat testamentum nisi ponatur ad Catastum, quòd non com-
 prehendit testamentum ad pias causas, qui dicit, ita consuluisse. & di-
 24 xit Bal. in d. l. i. C. de sacrosan. eccle. † quòd non valet statutum dispo-
 nens quòd testamentum non valeat ad pias causas sine quinque testi-
 25 bus: ar. d. c. relatum, & d. c. cum esses de testa. † nam in istis pijs cau-
 sis mera equitas etiam iuris ciuilis attenditur, quia competit officio
 iudicis l. hereditas in fi. de per. hære. de annu. leg. l. quintus, §. Pe. Bald.
 26 in l. consulta. C. de testa. † & non attendimus rigorem iuris ciuilis: se-
 27 cundum Bal. in l. iubemus. C. de testa. † Nam sub iustitia iuris ciuilis
 28 quādoque pernitiōse erratur l. si seruum §. sequitur de verb. ob. † Est
 autem dos non solum pia sed etiam magis fauorabilis, quam fiscus l.
 in ambiguus de reg. iur. coniuncta, l. non puto. ff. de iure fil. facit l. i. ff.
 29 sol. ma. cum ibi no. † nam dos probatur per indicia & præsumptio-
 nes d. l. cum circa, merito per constit. regni Baiulos non corrigitur d. l.
 30 cum circa. Et propterea concludo † quòd dicta constitutio Baiulos
 itaquam generaliter loquens, & restringens probationum copiam, &
 odiosa,

- odiosa, & correctoria iuris communis, non habet locum in contractu dotali, quia aliàs esset contra omnium ll. intentionem quibus fauetur dotibus. † fauetur enim dotibus quando nulla est stipulatio, fortius quando aliqua est & inualida. l. 1. §. 1. C. de rei vx. ac. † Est enim d. constitutio Baiulos probationem angustans: & propterea est contra ius commune secundum Andr. de Iser. in constitutione in causa depositi in fi. † & constitutio principis alijs onerosa non extenditur 12. dist. cap. omnia, & 11. dist. catholica. de ll. l. quod vero. & de offi. ord. c. fi. per Inno. secundum Andr. de Iser. in titu. de prohib. feu. alie. per Frid. §. nec dominus, & idem in constitutione regni prosequentes, & in constitutione vt vniuersis: dicit † quod constitutio angustans probationem continet odium & semper debet restringi: & supra in prox. cap. ita quod poterit resumere cum uno teste viuente vel nullo secundum formam iuris communis cap. cum P. Tabell. de fi. instru. & no. ff. de admini. tuto. l. eum qui chyrographis: & specu. de instru. edit. circa prin. † Et fuit rescriptum per regem Robertum in ciuitate Capuæ pro instrumento dotali resumendo in quo omnes erant mortui.

S V M M A R I V M.

- 1 Mulier, petens resumere debere, in publicam formam instrumentum dotali, in quo omnes mortui sunt, scilicet notarius, testes, & iudex, pro iustificacione produxit instrumentum in publicam formam, continens diuisiones bonorum inter quondam eius virum, & eius fratrem, in quo continetur quod tempore diuisionis habuit certam terram pro restitutione dotis vxoris suæ, an ex hac sola probatione possit instrumentum dotali resumere quod sic, vt ibi.
- 2 Verba enunciativa posita in instrumento diuisionis vt in casu proposito, ita probant, vt ex ipso solo mulier possit petere dotem suam.
- 3 Instrumentum diuisionis, in casu supradicto, probat plene, inter ipsos fratres diuidentes, vel saltem semiplene, sicut confessio extraiudicialis, & erit locus delationi iuramenti.
- 4 Assertio notarij facta in instrumento de his, quæ interuenerunt, probat quod ad contrahentes, nisi contrarium appareat.
- 5 Testes, & instrumenta in causis decidendis parem vim obtinere.
- 6 Doti subuenitur, quando nulla est facta stipulatio, quia per l. suppletur, & etiam vbi esset facta, & inualida, habetur ac si à principio fuisset efficax.

Quando sunt mortui omnes testes & fit mentio dotium in alio contractu diuisionis factæ per fratres. Rubrica 14.

- 1** Vadam ꝛ domina petijt in publicam formam resumere debere instrumentum dotale in quo sunt mortui omnes testes, notarius & iudex, & nullus superest testis etiam extrinsecus, qui possit de instrumento tali fidem facere: habet tãtum ista mulier quoddam instrumentum in publicam formam sumpsum solenniter diuisionis bonorum communium factæ inter quondam eius virum, & fratres viri, in quo continetur quòd tempore diuisionis prædictæ habuit vnam terram præcipuam pro restitutione dotis suæ vxoris, & sic mulier ista non habens aliam probationem dotis prædictæ petijt resumere contractum dotalem in publicam formam. Quæritur an possit resumere: quia constitutio regni Baiulos requirit, quòd duo ad minus super viuant: Dic quòd quamuis supra sit plene deductum quòd dicta constitutio iniqua & correctoria nullo modo locum habeat in contractu dotali tanquam fauorabili & pio: poterit nihilominus ex capite huius diuisionis resumere auctoritate Bartol. in consil. 260. incip. Titius & Seius. quod consilium moderni referunt & sequuntur in leg. 1. ff. solut. matr. inter priuilegia dotis in quæst. ergo dixit allegat leg. 2. de dotis promiss. ꝛ quòd dicta uerba enunciativa posita in instrumento diuisionis probant etiam si illa uxor non habeat alia instrumenta vel probationes dotis suæ quòd poterit cum illo instrumento diuisionis petere dotem suam ꝛ & probat plene inter ipsos fratres diuidentes, vel saltem semiplene sicut confessio extraiudicialis per leg. capite quinto. ff. de adult. dicens q̄ erit locus de lationi iuramenti: quia tale instrumentum probat inter illos & eorum successores secundum Bartol. in dict. consil. & idem Bartol. in leg. admonendi ff. de iureiur. in uersicul. Item quæro quid si instrumentum & in leg. desiderium ubi
- 2** Bald. C. depo. ꝛ nam siquid notarius in instrumento asserat talis assertio probat quo ad contrahentes quod istud interuenerit nisi contrarium appareat glo. in leg. si. de si. instrum. glo. in leg. inde Nera tius. §. si quis ad leg. Aquil. Butr. in l. optimam. C. de contrah. & com. stip. Bart. & alij in l. Sciendum de verb. obl. & in auth. si quis in aliquo. C. de eden. Quòd verum puto quando mulier uellet agere pro dote contra aliquem dictorum fratrum possidentem dotes vel bona mulieri obligata pro dote, non tamen si ageret contra tertium

qui in illo instrumento non interfuit, qui non haberet causam ab illis ar. l. cum quidam. ff. de pub. & per no. Cy. in d. l. desiderium & C. ad Velleia. l. antiquæ. q. 4. facit l. ad probationem la prima C. de probat. Et tenet Spec. in tit. de instru. edi. §. postquam versi. & breuiter: Et sic concluditur quòd dicta constitutio non comprehendit casum nostrum & poterit resumì cum dicto instrumento, quia d. constitutio requirit duos testes, & non excludit alias probaiones vt dixit Iser. in constitutione regni. In causa depositi, f. & parem vim obtinent in causis decidendis, testes, & instrumenta, l. in exercendis, C. de fid. instru. & C. de pact. l. pactum quod bona, de hæret. l. quoniam 2 §. quæst. 2. institutionis, & facit l. 1. in princi. C. de rei vx. ac. vbi tex. sing. † quòd subuenitur doti quando nulla est facta stipulatio quia per l. suppletur, & etiam ubi esset facta & inualida habetur ac si à principio fuisset efficax. Et sic ex casu ex dicto instrumento faciente mentionem de dote supplebitur contractus & stipulatio dotis per prædicta.

S V M M A R I V M.

I Constitutio (instrumentorum robur) quomodo intelligatur, & quomodo iudex in ea procedere debeat.

Vbi est registratum principale instrumentum si reperiatur copia in actis producta potest cum illa copia reassumi. Rubrica 15.

Non f. ob. constitutio regni instrumentorum robur, quæ requirit in instrumento subscriptionem Iudicis, & testium: quia loquitur quando notarius rogatus & viuens publicat, & resumit ex sui officij potestate, secus quando mortuus, & resumitur, & publicatur per officium iudicis, vt in constitutio. Baiulos, quia tunc per casum inopinatum mortis notarij iura prouident vt cum decreto iudicis resumatur. Et hoc casu iudex subscribi faciet iudicem & testes qui cognoscant manum mortui & famam eius prout illa constitutio dicit, & facit l. 2. ff. quemadmo. testa. aperi, & l. 2. C. eo. vbi loco testiũ mortuorũ iudex adhibet alios testes in apertura testameti in scriptis supplendo illorũ defectũ: & fiet ista resumptio autoritate iudicis, & de iure cõmuni secundũ formã c. cum P. tabell. de si. instru. & l. chyrographis de admin. tut. & poterit approbari instrumentum fori iudicialis quasi autoritate iudiciaria & cum causæ cognitione suprascriptum.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum, æquipollet duobus testibus, cum quo potest resumī contra
ctus, ut in casu ibi formato.
- 2 Promittens vsuram dotis, videtur promittere soluere dotem.
- 3 Vnica promissio unius momenti, idem operatur, quod diuturna præstatio
longi temporis.
- 4 Consequenti præsupposito, præsupponitur antecedens.
- 5 Præstatio diuturna longi temporis, inducit allegatæ causæ probationem
quia tantum operatur talis præstatio, quantum promissio.
- 6 Contractus dotalis, in quo, omnes mortui sunt testes iudex, & notarius,
poterit resumī in publicam formam, per scripturam publicam, uel quæ
pro publica habeatur, in qua appareat de solutione interusurij, mediij
temporis facta, de dote non restituta.

An instrumentum emp. fundi possit resumī cum alijs
scripturis locationum mortuis omnibus testibus
notariorum & iudice. Rubr. 17.

- 1 Liquis emit † fundum quem deinde locauit Titio: perdi-
dit instrumentum: Titius nunc negat fundum esse loca-
toris: vult resumī facere ex protocollo instrumentum em-
ptionis, & sunt in eo mortui omnes testes & notarius &
iudex: & nihil potest probare nisi quia reperiuntur quæ-
dam scripturæ publicæ qualiter iste Titius locator promisit soluere
anno quolibet tantum pro pensione: & deinde soluit longo tempore;
an cum istis publicis scripturis possit fides imponi illi protocollo qua-
liter fundus locatus fuit locantis, & cum illo reassumī contractus: Dic-
quod sic: quia instrumentum æquipollet duobus testibus, vt in l. here-
des palam. vbi glo. & Bart. ff. de testa, & in l. 2. de secund. tab. & in leg.
2 fin. C. de fideic. † & facit in ar. l. 2. C. de dot. promil. vbi text. quod
qui promisit vsuram dotis videtur promittere soluere dotem, vt idē
3 operetur vnica promissio vnus momēti quod operatur diuturna præ-
4 statio † longi temporis: quia præsupposito consequenti præsuppo-
5 nitur antecedens, vbi dixit Cyn. † quod diuturna præstatio longi
temporis inducit allegatæ causæ probationem: quia tantum o-
peratur talis præstatio quantum promissio, ad not. in leg. cum
falsa. C. de iur. & fac. vbi an possit allegari per errorem facta
6 solutio: & quod habetur in leg. plures apochij. C. de si. instr. † Et

per prædicta deciditur, quod si ostenditur scriptura publica vel que pro publica habetur de solutione interuentum medijs temporis facta, de dote non restituta: quod cum illa scriptura poterit resummi contractus dotalis in quo omnes testes essent mortui. Et sic cum dictis opodixis poterit dictus contractus reassumi in formam publicam non ob contradictionem dicti conductoris qui allerit fundum esse suum: non ob dictam constitutionem instrumentorum roborem, quia loquitur quando notarius vitæ et rogatus resumit ex sui officij potestate, ut dictum est in præcedenti. c. q. incip. Quædam domina,

S V M M A R I V M.

- 1 Contractus dotalis, repertus inter schedas, & protocolla notarij mortui mortuis testibus, & iudice, poterit resummi in publicam formam, cum instrumento notarij, vel instrumento corredi, ut ibi.
- 2 Scriptura publica, vim duorum testium, vel trium habet.
- 3 Probatio testium, idem operatur, quod probatio instrumenti.
- 4 Statutum, requirens certas probationes, non excludit alias legitimas probationes.
- 5 Scriptura una, verificatur per aliam.
- 6 Fides datur uni scripturæ, per aliam scripturam.
- 7 Instrumentum potest corroborari, etiam per testes extraneos.
- 8 Contractus, ex alio contractu iuuatur.
Contractus vnus, dat robur alteri.
- 9 Testis vnus, iuuatur altero.
- 10 Solemnitas instrumenti, potest corroborari per testes.
- 11 Instrumentum, potest corroborari per testes, qui non fuerunt rogati.
- 12 Omnis scriptura, regulariter fit ad probandum, & demonstrandum.
- 13 Obligatio, quæ fit cum scriptura, & sine scriptura, est eiusdem effectus, quia fides, non scriptura, est seruanda.
- 14 Testes, possunt supplere veritatem negotij, quando non est quæstio de solennitate.
- 15 Instrumentum testamenti, cum legitimo numero testium, probat testamentum vel etiam quando habet duos testes: quia habent vicem instrumenti.
- 16 Instrumentis regulariter, magis creditur, quam testibus.
- 17 Pactum, quod non possit fieri probatio, nisi per scripturam, non valet.
- 18 Instrumentum dotis, quod facit mentionem de matrimonio, probat matrimonium, si per hoc non præiudicatur alteri matrimonio.
- 19 Instrumentum dotis, insinuatum, apud acta probat matrimonium contractum.
- 20 Probatio, facta per testes, ad corroborandum instrumentum, dicitur probatio

probatio instrumentaria. Idem de instrumento authenticato faciente mentionem de alio. vt ibi.

- 21 Instrumentum dotale in iudicio productum, & registratum, & postea de perditum, poterit resumī, ratio ibi.
- 22 Instrumentum augmenti dotis, instrumentum pactorum, instrumentum sponsaliorum, instrumentum corredi, testamentum de quo ibi, possunt resumī. vide ibi latè.
- 23 Res non probatur dotalis, per confessionem testatoris.
- 24 Proto colli fides & probatio.
- 25 Abbreniatur & notariorū, non probant, nisi sint coram testibus recitata.
- 26 Obligatio rerum feudaliū facta pro dote, cum assensu Regis, & instrumentum publicum insertum cum assensu, facit fidem, & poterit resumī instrumentum dotis.
- 27 Scriptura principis, faciens mentionem de alia plenè probat.
- 28 Princeps, est lex animata.
- 29 Confirmatio, non probat confirmatum.
- 30 Instrumentum dotale poterit resumī in publicam formam apparente proocollo illius contractus, cum regio consensu registrato, licet regius assensus de per se non probaret contractum dotalem.

An instrumentum dotale omnibus mortuis possit resumī cum instrumento dotarij in formam publicam redacto quod de illo facit mentionem vel ex alijs coniecturis. Rubrica 17.

- R**editur † in formam publicam redigi contractum dotalem, qui reperitur inter schedas & protocolla notarij mortui, in quo sunt etiam mortui iudex & testes: nec potest aliàs probari per duos testes qui interfuerunt celebrationi dicti contractus secundum formam const. regni Baiulos: Tamen superest instrumentum constitutionis dotarij in publicam formam redactum, quod dotarium seu antefactum fuit cōstitutum contemplatione dicti matrimonij & dotium datarum: vel superest instrumentum corredi vt capitulorum initiorum pro illo matrimonio contrahendo cum dotibus contentis in dicto contractu dotali in stabilibus, vel pecunia an possit talis contractus in publicam formam redigi, & leuari cum adminiculo dictorum instrumentorum,
- 2 vel alterius eorum, cum nō super sint testes? Dico quòd sic: † quia scriptura publica habet vim duorum testium uel trium l. in exercendi de

- 3 fide instr. Bald. in l. omnium. C. de testa. † Nam quod operatur probatio testium operatur probatio per instrumentum d.l. in exercendis l. pactum quod bona fide. C. de pac. l. quoniam. de hæret. xxij. q. ij. c. institutionis, & faciunt dicta no. per Iser. in constitu. in causa de-
- 4 positi. ubi dixit, † quòd statutum requirens certas probationes non
- 5 excludit alias legitimas probationes. † nam una scriptura uerificatur
- 6 per aliam † & uniscripturæ per aliam datur fides authen. si quis vult
- 7 caute. C. qui pot. in pig. hab. ubi dicitur † quòd etiam per testes extrinsecos potest corroborari instrumentum, & in auth. de instr. Cau.
- 8 s. oportet. & per no. in l. instrumenta. C. de probat. & per no. in l.
- 9 magnam. C. de contrah. & commit. stip. † nam unus contractus ex altero iuuatur. l. j. C. si ser. extero. & unus contractus dat robur alteri. ff. man. l. cum seruus. † sicut unus testis iuuatur ex altero l. si quis ex argentarijs. in prin. ff. de eden. gl. in l. iij. §. eiusdem. de testi. & dixit Bal. in l. ij. C. de secun. tab. † quòd solennitas instrumenti potest corroborari per testes, & in l. in extrahendis. C. de fi. instr. ubi dixit, † quòd instrumentum potest corroborari etiam per testes, qui nõ fuerunt rogati † omnis enim scriptura regulariter fit ad probandum & demonstrandum. ff. de pign. l. contrahitur. † vnde obligatio quæ fit cum scriptura & sine scriptura est eiusdem effectus, & sic fides nõ scriptura est seruanda l. pactum. C. de pact. Bal. in l. error. C. de iur. & fac. igno. & quòd dicta instrumenta & quodlibet ipsorum probationem faciant de dotibus de quibus faciunt mentionem, faciunt no. in l. Jurisgentium. §. quod fere. ff. de pact. ubi habetur, † quòd testes possunt supplere veritatem negotij quando non esset quæstio de solennitate, & per not. in l. si quis ex argentarijs. §. j. de edend. & per not. Cy. & Bal. in l. fin. C. famil. hercis. & glo. in l. j. C. de testa. † vbi instrumentum testamenti cum legitimo numero testium probat testamentum, uel etiam quando habet duos testes; quia habent uicem instrumenti † regulariter enim magis creditur instrumentis quàm testibus. l. pe. C. si minor se maio. dix. l. generaliter. C. de non numer. pecu. & not. Innoc. in c. cum Ioannes de fid. instrum. Si enim vellemus dicere, quòd non posset leuari dictum instrumentum nisi per dicta testium hoc esset absurdum, & contra publicam utilitatem per not. per Cy. & per Bar. in auct. Iubemus. C. de Iudic. qui dix. † quòd nõ ualet pactum quòd non posset probatio fieri nisi per scripturam: & idem tenet Spec. in tit. de proba. §. 1. ne probationis facultas angustetur, & dix. not. Inno. in c. Illud de præsumptione † quòd instrumentum dotis quod facit mentionem de matrimonio probat matrimonium si per hoc non præiudicatur alteri matrimonio † & est text. expressus quòd instrumentum dotis insinuatum apud acta probat matrimonium

19. trimonio † & est text. expressus quòd instrumentum dotis infirmatum apud acta probat matrimonium contractum. In auct. vt fratrum filij. §. 1. & tenet Bald. in auct. si quis in aliquo. C. de edend. & facit, quòd Bald. dixit in leg. 2. C. de exec. rei iud. & dixit Bartol. in leg. Certi conditio. §. quoniam. ff. si cer. pet. † quòd probatio facta per testes ad corroborandum instrumentum dicitur probatio instrumentaria: & idem dici posset si esset auctenticatum aliquod instrumentum faciens mentionem de alia auctoritate iudicis & parte vocata: per not. in auct. si quis in aliquo.
20. † Et idem si instrumentum dotale fuisset in iudicio productum, & ibi registratum, & deinde perditum: quia ex illo posset resummi, aliud instrumentum publicum dotium: quia illud productum, & in actis curiæ registratum per magistrum actorum probat: secundum Bartol. in leg. chyrografis. ff. de admini. tut. licet non ostendatur originale, idem Bart. & Bald. in leg. si. de fid. instr. & Bal. in l. nostram. C. de testa. & in l. si. C. de edic. diui. Adr. toll. In-
21. no. & in c. 1. de probatio. † idem si reperiat instrumentum augmenti dotis de primo mentionem faciens legitime confectum, in auct. de æqua. dot. §. & ne contingat cum seq. §. de pact. dot. l. inter generum. §. cum inter, & glo. in leg. etiam. C. de iure dot. in ver. additamenti: idem dici potest de instrumento pactorum in quo continetur dos data vel confessata: & arg. in auct. de æqua. dot. circa prin. & idem in instrumento sponsaliorum in quo continetur, quòd dos illa fuit data vel confessata: ar. de equa. dot. circa prin. quia dicitur instrumentum dotale. l. Imperialis. C. de nupt. circa medium. Et idem si reperiat instrumentum Corredi faciens mentionem de dote prius data per iura publica. Et hæc colliguntur ex glo. consuetudinis ciuitatis in Neap. Dos & quarta sine instrumento dotali: & glo. in consuet. prima de iure dotium, quæ dicit quòd de Corredo permissio quando data fuit dos, quòd potest etiam per testes probari vt
22. ibi. † Idem si reperit testamentum in quo legatur dos recepta a muliere, quia poterit cum testamento resummi instrumentum dotale prædictum: nam si fuit certa quantitas dotis expressa in testamento, & tunc clarum est: ar. ff. de dote præleg. & de leg. præstan. l. is qui §. pen. vel si in testamto fuisset dictum centum quæ mihi dedit vt in instrumento dotali sibi lego: ar. inst. de l. §. sed si vxor. Et vbi nõ fuisset expressa quãtitas se diceretur dotẽ quã mihi dedit lego, ar. l. si non de signata, & l. si. C. de fal. cau. adie. l. & l. si sic legatũ. §. si de rem. de leg. 1. licet Bal. in l. qui dotale de cõd. & demo. dixerit q̄ per cõfessionẽ testatoris non probatur q̄ res sit dotalis, ar. l. Aurelius in fi. de li. l. & de ver. ob. l. si diuortio in fi. De quo vide in dictis iuribus, & in l. 1. C. de

- fal.cau.ediec.leg.Et in hoc casu apparente protocollo dotium proba-
 bitur dos data per protocollum dotale unà cum testamento in quo
 fuit legata dos , quia redditur certa per protocollum si verificabi-
 tur protocollum per testes tempore resumptionis qui deponerent
 de manu notarij. in auct. de defen. ciuit. §. si uero quædam : † tamen
 24 si protocollum* esset coram testibus recitatum, probaret vt dixit
 glo. secundum consue. Ciuitatis Neap. si quis moriens, allegat de
 25 leg. 3. leg. fideicommissa. §. quotiens, vbi dixit Bal. † quod abre-
 uiaturæ notariorum non probant nisi sint coram testibus recitate.
 Tamen in regno non probant ad effectum vt possit inde aliud in-
 strumentum resumere quod utique probat per dict. constitut. regni
 bajulos, quia si probaret, posset sine testibus resumere instru-
 mentum sine alio adminiculo. Et sic dico quòd ex quo protocollum
 non probat plene de iure constitutionis regni, quòd probabit adiun-
 cto sibi testamento prædicto faciens de eo mentionem per iura præ-
 dicta, & poterit reassumere in formam publicam per corroboratio-
 26 nem testamenti. Plus dico † quod si pro dotibus esset facta obli-
 gatio rerum feudalium cum assensu regis, & instrumentum obli-
 gationis publicum esset insertum cum assensu. quod probabit se-
 cundum Specul. in titul. de instrum. edit. §. nunc autem videndum,
 circa princip. alias nunc dicendum circa primum, & cum illo assen-
 su poterit resumere instrumentum dotale ex protocollo licet omnes
 27 essent mortui: † quia scriptura principis faciens mentionem de alia
 28 plenè probat per gl. no. 19. dist. c. si Romanorù † quia princeps est lex
 animata. in auct. de cõsu. §. si. & l. faciens mentionem de alia plene probat
 Bal. in leg. 1. C. de episcopis, & clericis, ergo & princeps secundum
 Modernos, in auct. si quis in aliquo. C. de eden. qui ita dicunt
 allegando dict. Glo. faciunt quæ habentur in dict. auct. vbi doct.
 instrumentum reperitur registratum in actis quòd probat, secus
 si in assensu fiat mentio instrumenti dotalis enunciatiuè tantum.
 29 † quia confirmatio non probat confirmatum idest contractum, ar.
 cap. inter dilectos, de fid. instrum. ad fi. & cap. dilecta. de confir. vt-
 30 li vel inut. quæ iura allegat ibi Spec. † Tamen ego puto quòd licet
 non probaret regius assensus de per se contractum dotalem quan-
 do enunciatiuè de illo faceret mentionem, tamen apparente protocol-
 lo illius contractus unà cum assensu regio posset ex illo resumere instru-
 mentum per ea quæ supra diximus & in seq. c. dicemus.

S U M M A R I V M.

- 1 Protocollū reperit̃ inter schedas & rogationes notarij præmortui et alia
 sceda.

scheda, in qua apparet emptorem locasse fundum a se emptum, an faciant taliter fidem, quod contractus emptionis possit resumī in publicam formam.

- 2 Constitutio, baiulos, cum sit exorbitans, & correctoria utriusque iuris debet restringi, & ad ius cōmune reduci in contractum, in quantum potest.
- 3 Iure gentium cautum est, ut in ore duorum uel trium stet omne uerbum.
- 4 Constitutiones principum introduxerunt, ut deficiētibz duobz testibus, ad plenam probationem possit ex præsumptionibus cum uno teste, & iuramento suppletorio iudicari.
- 5 Recurrendū est ad alias probationes, & iuris præsūptiones, ne ius pereat.
- 6 Lex restringitur, ne quis locupletetur cum aliena iactura.
- 7 Ex casu improviso, aliquando aliquid statuitur.
- 8 Quando sumus in casu à constitutione omisso, debemus recipere alias iuris probationes, quæ non debent frustra esse inductæ.
- 9 Iudex non debet animum nec potestatem suam alligare ad unam speciem probationum tantum.
- 10 Armonia sicut fit ex diuersis & multis uocibus, ita probatio fit ex multis & diuersis præsumptionibus, indicijs, & adminiculis.
- 11 Iudex debet semper ueritatem inuare, & ad lucem perducere.
- 12 Iudex debet probationes ueritate ampliare, & fouere, ut saluæ sint.
- 13 Protocolium nondum in mundum a notario in publicam formam redactum nec sigillatum suo signo, non potest dici esse publicum ante resumptionem auctoritate iudiciaria faciendam.
- 14 Protocolla post mortem notarij antequam fiat reassumptio per iudicē cū cognitione, si non sunt recognita a testibus, nec comprobata comparatione literarum, nec per iudicem approbata, non plene probant, quia per mortem notarij fides eorum quasi perijt, per quem posset protocollo fides imponi. sed semiplenè, quia sunt quasi scripturæ priuatæ.
- 15 Semiplena probatio est sufficiens ad iuramentum suppletorium, & eius delationem.
- 16 Abbreniaturæ quando sunt connexæ una præstat fomentum alteri, & faciunt semiplenam probationem.
- 17 Libri campsurum in quibus aliquid reperitur scriptum pro tertio, qui artem exercet publicam, faciunt semiplenam probationem, quando sunt literarum comparatione, uel testibus cōprobatī, quod sint manu illius scripti.
- 18 Exemplum scripturæ publicæ & authenticæ quando originalis est deperdita, facit semiplenam probationem.
- 19 Instrumentum notarij prædefuncti in quo deficiunt aliquæ solemnitates, requisitæ facit semiplenam probationem.
- 20 Instrumentum non solenne facit indicium.

- 21 *Scripturæ priuata duorum mercatorum, probata opinionis, semiplenè probant, & erit locus delationi iuramenti.*
- 22 *Scripturæ mille sine iuramento non plenè probarent nisi postquam essent solenniter publicatæ auctoritate iudicis.*
- 23 *Scripturæ priuata alicuius habentis auctoritatem à publico, cum alijs adminiculis probat.*
- 24 *Protocolla scripta per notarium, habentem fidem ex auctoritate scribentis, sibi data à principe, probant.*
- 25 *Notarius de instrumento rogatus si moriatur, & propter eius mortem non fuerit instrumentum sumptum, tunc illud protocollum per se non facit plenam fidem: quia per mortem notarij, eius fides facile perit.*
- 26 *Scheda in mundum non redacta non facit fidem, quando contractus est celebratus in scriptis, id est, ut aliter non ualeat.*
- 27 *Notæ non faciunt plenam fidem nisi sint coram testibus recitatæ, quia ex eis tunc sumitur fides post publicationem notarij, non tamen quando non sunt recitatæ.*
- 28 *Protocollum ex adminiculis testium fidem sumit.*
- 29 *Protocollum ex dispositione iuris ciuilibus & canonici, mortuo notario redigitur in publicam formam per iudicem, parte uocata, & facta fide per testes de manu notarij.*
- 30 *Partes non possunt tribuere publicam formam actui.*
- 31 *Abbreniaturæ quæ schedæ appellantur, in iure non probant, ubi non est subscriptio tabellionis cum signo, quod intelligendum est, ut ibi per multa.*
- 32 *Notarius tunc dicitur publicasse instrumentum quando signum apponit, vel quando subscribit se publicasse.*
- 33 *Abbreniaturis notariorum non creditur nisi in eis contineatur, quod sint lectæ coram testibus.*
- 34 *Abbreniatura notarij sine signo, non facit fidem.*
- 35 *In regno hodie signum notarij non apponitur in protocollo, nisi in instrumento quod ex instrumento sumitur per notarium, & ut ibi.*
- 36 *Rogatio uel protocollum quando omnia illa habet quæ debet habere instrumentum, sic plus illi credendum.*
- 37 *Protocollum est principium instrumenti nondum completi, unde nisi compleatur, pro nihilo est.*
- 38 *Notarius si scripsit instrumentum & dubitatur de aliquo errore, probabitur per ostensionem protocolli si extat protocollum: quia ex illo uerificatur instrumentum extensum, quod intellige ut ibi.*
- 39 *Instrumentum debet habere suas proprietates, ideo imbreniatura non probat quando non habet subscriptionem & signum notarij.*
- 40 *Protocollum non plenè probat, intellige ut ibi.*

- 41 *Imbreuiatura quæ extrahitur de libro notarij facit plenam fidem.*
 42 *Opiniones varia circa abbreviaturas & procola, an et quâdo faciât fidẽ.*
 43 *Abbreviatura dicens, Petrus vendidit rem talem Martino presentibus talibus, non facit fidem nisi sint alia requisita, puta subscriptio tabellionis cum signo, & nisi solemniter publicetur cum auctoritate iudicis, in qua publicatione attenditur loci consuetudo.*
 44 *Ex solo protocollo non potest assumi instrumentum, uel fides fieri, nisi per iudicem approbetur.*
 45 *Nota si facta probatione quod, sint in libro notarij scriptæ, & quod sit eius propria manus & fuerit bona famæ, poterit ex eis fides per iudicẽ assumi loco duorum testium requisitorum per constitutionem regni babilos. ratio ibi.*
 46 *Quæ non prosunt singula, multa iuuant.*
 47 *Forma resumendi instrumentum in publicam formam, mortuo notario qui illud scripsit.*

An instrumentum emptionis omnibus mortuis possit resumari cum instrumento captionis. Rubr. 18.

- I** Vidam emit prædium fuitque rogatus iudex: † ponimus an protocollum plenè vel semiplenè probet notariũ & testes facere publicum instrumentum, quo rogato omnes mortui sunt nullaque superest probatio, nisi quod reperitur protocollum notarij inter schedas & rogationes suas: & alia scheda quomodo emptor locauit alteri dictũ prædiũ ab eo cõducente in qua similiter nullus superuiuit, & petitur resumari prius cõtractus in publicã formã, opponetur q̃ secundũ formã cõstitutionis regni nõ potest resumari etiã officio iudicis ordinarij, quia nõ superuiuit duo testes ad minus. Replicatur q̃ istæ rogationes seu notæ equi pollent duobus testibus: quæritur an possit in publicã formã resumari cũ dictis protocollis suis schedis, & primo uideretur, q̃ nõ, quia vbicũque per statutũ pro forma substantiali actus requiritur. Require supra in c. quidam recepit mutuo, & adde hic, & responde ut ibi: uidelicet, quod dicta constitutio non requirit duos testes super uiuere pro forma. Sed ad probandum contractum & c. † Debet enim dicta constitutio exorbitans & correctoria vtriusq; iuris ciuilibus & canonici quibus cauetur resumari posse instrumẽta mortuo notario etiã si nullus testis superuiuat: si reperiatur breuiatura mortui bene custodita: ut in c. 1. de fid. instrum. & in cap. cum P. tabel. eo. tit. & l. chyrografis, de administrat. & not. Goffred. in c. ad audientia de præscrip. Inno. in c. 1. de

- de procura. & facit in aucten. de defen. ciuitat. post pri. & in §. precepta. debet restringi & ad ius commune reduci in contractum in quantum potest per casum. sing. auctoritas Bald. in leg. si serui vestri C. de noxa. glo. in leg. fin. §. in computatione de iure delib. & in c. cum dilectus de confuer. & quod habetur in leg. si quando. C. de
- 3 inoffic. testamen. † Iure enim gentium cauebatur vt in ore duorum vel trium ster omne verbum. leg. vbi numerus. ff. de teste. & leg. fin.
  - 4 C. si cert. pet. & in cap. in omni negotio. de teste † Deinde vero per constitutiones principum fuit introductum vt quando deficiebant duo testes ad plenam probationem requisiti, ex præsumptionibus iudicari cum uno teste & cum iuramento suppletorio. leg. admonendi. ff. de iureiuran. leg. in bonæfid. C. eo. † Sic ergo in nostro ne veritas pereat est recurrendum ad alias probationes & iuris præsumptiones ne quis cum aliena iactura locupletetur leg. enim de indebito. ff. de proba. leg. nam natura. ff. de condit. indeb. † nam lex restringitur ne quis locupletetur indebite. leg. vt gradatim. §. & si leg. ff. de mun. & hono. & ne quis damnum patiatut. d. leg. si serui vestri † nam ex casu improuiso aliquando aliquid statuitur. C. de reu. do. l. Si vquam & leg. fin. C. si cer. pet. Et quia notarius mortuus est & testes ex quorum ore poterat fides haberi, vt dicit tex. in auct. de fid. instru. §. Si uero omnes moriantur: † & sumus in casu à constitutione omisso, debemus recipere aliàs iuris probationes, quæ non debent esse frustra inductæ, per not. Andr. de Iser. in constitu. regni in causa depositi, & in constitu. Si dubitatio. † quia iudex non debet animum ac potestatem suam alligare ad unam speciem probationis tantum, ff. de test. l. 3. §. tu magis, & de renun. c. in præsentia, de test. c. præterea, de re iud. c. causam que. hinc dixit Bal. in
  - 10 cap. cum causam de proba. † quòd sicut armonia fit ex diuersis & multis uocibus, ita probatio fit ex multis & diuersis præsumptionibus indicijs & adminiculis: quia iudex non debet applicare animum ad unam speciem probationis † debet enim iudex ueritatem semper iuuare, & ad lucem perducere. ff. de probat. l. fin. in fin.
  - 12 † Ipsasque probationes ueritate ampliare & fouere ut saluæ sint. ff. de testi. l. nocent, de interrog. actio. l. ij. C. de hæred. l. quoniam. Et cum superfit protocollum notarij rogati bonæ famæ, & possit per testes, & literarum comparatione comprobari fuisse scriptum sua manu propria, & inter eius notas repertum, ut dicit tex. in dicto
  - 13 titulo de instrum. cau. & fid. † dico quòd licet tale protocollum nondum in mundum a notario in publicam formam redactum nec signatum suo signo non possit dici esse publicatū ante resumptionem auctoritate iudiciaria faciendum, ar. in auct. defen. ciuit. §. quidam,

dam, & §. 1. eo. tit. in ver. actorum, & in c. cum P. tabell. de fid. instrum. & in auct. de fid. instr. §. oportet, & in §. si moriantur omnes, per quam resumptionem efficitur publicum, & publicam fidem faciens, ut in iuribus prædictis. † Et propterea quando deficit notarius antequam fiat resumptio per iudicem cum cognitione ipsa protocolla si non sunt recognita à testibus, nec comprobata comparatione literarum, nec per iudicem approbata non plene probant, quia per mortem notarij fides eorum quasi perijt, per quem posset protocollo fides imponi, vt in auct. de tabell. §. si uerò. Et sic interim non plenè probant, sed semiplenè: quia sunt quasi scripturæ priuatæ ut dixit glo. not. in auct. de fide instrum. §. si uero aliquid tale. ubi dixit, † quòd protocolla ante reassumptionem tanquam scripturæ priuatæ probant semiplenè, quæ semiplena est sufficiens ad iuramentum suppletorium, & eius delationem quam glo. exclamat ibi ibi, & sequitur Ang. & illam glo. sequitur glosator consuet. Neapolitanarum. in constit. quæ incipit ubi instrumentum, in uer. pròrupto, & facit glo. in l. fin. C. si cer. pet. quæ dicit, quòd quando omnes fuerunt mortui, ex protocollo cum comparatione literarum sumitur qualis qualis fides quando contractus est factus in scriptis: ergo negari non potest quin abbreviaturæ faciant semiplenam probationem per prædicta quælibet de per se, & una foueat aliam, & hoc tenet Petr. de Anchar. in consi. 243. incip. prius de uiribus probationis, ubi dicit, † quòd istæ abbreviaturæ ex quo sunt connexæ una præstat fomentum alteri. † Et hoc tenendo: quia Bar. in l. admonendi, de iureiur. dixit, quòd libri campforum in quibus aliquid reperitur scriptum pro uno tertio qui artem exercet publicam, faciunt semiplenam probationem, quando sunt literarum comparatione uel testibus comprobati, quòd sint manu illius scripti, ubi allegat auctoritates glo. iuris ciuilibus, & Canonici, & Hostien. & Ioan. And. dicens, † quòd etiam exemplum scripturæ publicæ, & auctenticæ quando ipsa originalis scriptura est deperdita facit semiplenam probationem, allegat glo. in l. sicut. C. de fid. instr. Et idem dixit de uno instrumento facto inter duos respectu tertij. Et idem si in libro notarij mortui reperitur quædam rubrica unius contractus habentis uniformitatem cum primo, ubi etiam dixit, † quòd instrumentum notarij prædefuncti in quo deficiunt aliquæ solenitates requisitæ facit semiplenam probationem. Et dixit Bar. in l. ij. de app. recip. † quòd instrumentum non solemne facit indicium, & dixit not. Bal. in c. 1. de contro. inuesti. † quòd si sint duæ scripturæ priuatæ duorum mercatorum probatæ opinionis, quòd probant semiplenè, & erit lo-

- eius delationi iuramenti, allegat not. in l. admonendi de iure iurand.
 22 dicens † quòd si essent millæ sine iuramento non plenè proba-
 rent per not. in l. 2. quemamodum test. ap. nisi postquam essent so-
 lenniter publicatæ auctoritate iudicis l. publicati. C. de testa, & di-
 xit glo. de nummulario qui iurauit in suo officio, in leg. quædam. §.
 nummularios, ff. de eden. & in l. instrumenta, & in l. rationes. C. de
 23 proba. † vbi de scriptura priuata alijs comprobata adminiculis,
 vbi Bald. de scriptura priuata alicuius habentis auctoritatem à pu-
 24 blico, quòd cum alijs adminiculis probat maiori ratione † proba-
 bunt dicta protocolla scripta per notarium habentem fidem ex au-
 ctoritate ipsius scribentis sibi data à principe: vt dixit not. Inno. in
 25 cap. cum P. tabellio. de fid. instrum. † Et quamuis fuerit dubium
 si protocolla notarij mortui probant. Veritas est quòd quando no-
 tarius fuerit de instrumento rogatus, & propter eius mortem non
 fuerit sumptum instrumentum, tunc illud protocollum per se non
 facit plenam fidem: quia per mortem notarij eius fides facile pe-
 26 rijt, in auct. de def. ciuit. §. si verò quidam: † quia scheda in mun-
 dum non redacta non facit fidem quando contractus est celebratus
 in scriptis, idest, vt aliter non valeat. l. contractus, de fid. instrum.
 27 † quia istæ notæ non faciunt plenam fidem, ff. de bo. lib. leg. cum
 patrono. in fin. nisi sint coram testibus recitatæ, quia ex eis tunc
 sumitur fides post publicationem notarij: non tamen quando non
 sunt recitatæ. l. fideicommissa, §. quoties, de leg. 3. & l. hac consultif-
 28 sima. C. de testa. quæ loquuntur in testamentis, † & sic protocollum
 ex adminiculis testium fidem sumit. Et idè ius ciuile & etiam Cano-
 29 nicū † statuit vt protocollum mortuò notario redigatur in formam
 publicam per Iudicem parte vocatà, & facta fide per testes de manu
 30 notarij, vt in d. cap. cum P. tabellio. vbi dixit Inno. quòd † partes
 hoc non possent: quia non possunt tribuere publicam formam actui,
 & hoc tenet etiam Glo. in consue. ciuitatis Neap. si quis moriens,
 in versicu. testamentum, per d. §. quotiens, & Albe. de Rosa. in
 leg. contractus, de fid. instru. & Bald. in Rubr. eo. tit. & Bart. in d. l.
 fideicommissa, & habetur in rep. cap. quoniam contra. de proba. in
 versu. instrumenta, & Bald. in d. leg. contractus, vbi dixit doctores
 31 tenere † quòd abbreviatuæ quæ schedæ appellantur in iure non pro-
 bant vbi non est subscriptio tabellionis, cum signo, secundum Iac. de
 Are. & Cy. dicens esse verum nisi publicentur auctoritate Iudicis per
 d. c. quoniam contra, aliàs per ca. cum P. tabellio. de fid. instrument.
 Dicens in talibus publicationibus attendenda esse locorum statu-
 ta, & sic infertur quòd postquam iudex recognosci fecit sche-
 das, per testes cognoscentes manum notarij, secundum formam
 d. c. quòd

d.c. quòd scriptura reassumenda ex eis probabit, & sic de iure communi si sit approbata per testes probationem faciet, quam sola de per se non faciebat, & idem Bald. in Rubr. de fid. instru. dixit quòd licet Nicolaus de Matarellis dixerit quòd imbreuiatura non faciat fidem, quia est scriptura incompleta: tamen probabit si sit publica-

32 ta quia erit completa: † & dixit Bart. in leg. gesta. C. de re iudic. quòd notarius tunc dicitur publicasse instrumentum, quando signum apponit vel quando subscribit se publicasse, & dixit Bald. in

33 d. §. quouies, † quòd non creditur abbreviaturis notariorum, nisi contineatur in eis quòd sint lectæ coram testibus, & idem Bald. dubi

34 tavit in leg. Lucius. de testa. mili. † si breuiatura notarij fidem facit si non est ibi signum notarij, & tenet, quòd, non allegat text. in auct. de instrumen. caute. §. oportet l. nemo. C. de asses. de lega. 3. l. fideicommissa. §. 1. Cy. in d. l. contractus. Spec. in tit. de instru. edit. §. instrumento. in versu. Item, & in §. responso. in uer. quid si imbreuiatura: & alia iura de signo notarij loquentia. Tamen † hodie in regno signum notarij non apponitur in protocollo, nisi in instrumento, quod ex instrumento sumitur per notarium, in quo seruatur consuetudo vt supra, vel quando daret copiam instrumenti & in ea signum apponeret, & Io. And. in titu. de instru. edit. §. videndum restat: in uerf. & not. quòd tabellio cogendus est, in uer

36 ficu. vbi hoc notat Accur. dixit quòd uidetur uelle Accursius † q̄ rogatio uel protocollum, quando omnia illa habet quæ debet habere instrumentum, & sic plus illi credendum 9. distinct.

37 ca. ut ueterum, & C. de eden. l. pen. Sed dixit † quòd Nicolaus de Matarellis dixit protocollum esse principium instrumenti nondum completi, unde nisi completur pro nihilo est: arg. l. pen. ad Syllan. uidetur casus in l. contractus, de fid. instr. in uersu. non aliter uires &c. dicens quòd licet loquatur in instrumento in scriptis: idem esse in alio instrumento quoad substantiam obligationis: ex rationis identitate, C. de constitu. pecu. l. fin. Tamen opi. Ioan. And. & aliorum uidetur uerior quando apparet quòd contractus fuerit celebratus inter partes præsentibus testibus, & notarius hoc attestatur in protocollo, vt quia scripsit in fine protocolli coram testibus publicasse, uel si dicitur actum &c. uel quibus omnibus ego

38 talis rogatus interfui & publicau. † Et Bart. in l. si librarius. ff. de reg. iur. dixit quòd si notarius scripsit instrumentum & dubitatur de aliquo errore, quòd si extat protocollum probabitur per ostensionem protocolli per tex. in auct. de tabel. §. pen. quia ex illo uerificatur instrumentum extensum, & idem uidetur dicere Bart. in leg. cum proponetur de leg. 2. vbi Bald. & Imo. Tamen ista dicta Bar. quando

do notarius viueret qui protocollo fidem imponit, & non quando est mortuus: & etiam quando inde est transcriptum instrumentum: quæ transcriptio tamquam instrumento in mundum redacta fidem protocollo similem imponit auctoritate Bald. in titul. de notis feu. §. si instrumentum, dicit quòd instrumenta debent habere suas

39 proprietates, † & idè imbreuiatura non probat: quando non est ibi subscriptio & signum notarij, allegat no. Iac. de Aren. in d. leg. contractus, & Bartol. in leg. ad testamenta. §. si quis. ff. de testam. & Innoc. in dict. cap. cum P. tabellio, & in auct. vt propo. no. Imper. §. 1. leg. generali. C. de tabu. Sed idem Bald. in Rubr. de instrum. refert Iaco. Butr. tenere † quòd protocollum non plenè probet. Quod Bald. intelligit quando in abbreviatura diceret notarius Petrus vendidit, &c. Martino &c. talem rem &c. presentibus talibus &c. renuntiavit &c. quia talis scriptura nullam fidem faceret secundum Bald. in

41 dict. leg. contractus: † imbreuiatura vero quæ extrahitur de libro notarij bene facit plenam fidem. Bald. in dict. Rubr. & Albe. de Rofa. in dict. leg. contractus refert Nicol. de Mata. tenere, quòd abbreviatura non facit fidem, quia est scriptura incompleta: arg. dict.

42 leg. contractus. † Bald. dixit quòd immo facit fidem si sit publicata. nam est completa quoad solemnitates, & in eo in quo est imperfecta quantum ad accidentalia puta circa renunciaciones, & similia recipit interpretationem iuris consuetudinarij: argu. leg. verbum volo. de fideicom. ff. de hæred. institut. leg. 1. in princip. Dicens quòd Nicolaus da Mata. senserit de abbreviatura non publicata sicut sunt scripturæ quæ fiunt in bastardellis Perusij. Attamen Bartholomeus de Capua, qui apostillauit dict. constitut. baiulos, dixit quòd in regno protocollum non probat plenè nec semiplenè, per text. in constitut. consuetudinem, in titul. de instrumentis conficiend. qui dicit nullam &c. tamen loquitur in instrumentis conficiendis secundum Ioan. Andr. in addi. Specul. in titul. de instrumen. edit. §. videndum, circa princip. videtur tenere quòd protocollum non faciat fidem. Sed idem tenet ipse in dict. titul. §. instrumentum circa fin. tenet quòd bene faciat fidem, & auctoritate ordinarij iudicis publicetur & extendatur per alium notarium, vt ibi per eum. Nec obft. quod dicit Innoc. in cap. 1. de procu. qui loquitur de registris curiæ Apostolicæ & Rubr. & non de protocollis notariorum, & iura quæ dicunt protocolla fidem facere loquantur, quòd fidem faciant vt resummi possint per alium notarium auctoritate iudicis & publicari, & in partibus in quibus fidem facerent protocolla: ideo est: quia habent signa & subscriptiones notariorum, & alia substantialia quæ requiruntur ex iuris dispositione in substantialibus publici

instrumenti iuxta not. per Specu. in titu. de fid. instrum. in princ. & hoc ubi requiritur subscriptio iudicis & testium vt est in regno ubi protocolla non faciunt fidem & non possunt dici perfecta & fidem facientia, vt in dict. §. videndum. per Ioan. Andr. licet auctoritate iudicis possint per alium notarium publicari, vt in dict. §. instrumentum, per Ioan. Andr. in fin. secundum Bartho. de Capua, in dict. constitutio. baiulos, qui dicit attendi formam capit. regni Carolus Camerario & Iudici ciuitatis theatinge, & Lanfrancus in rep. cap.

43 quoniam contra, † intelligit hoc quando abbreviatura diceret Petrus vendidit &c. rem talem &c. Martino &c. presentibus talibus &c. renunciauit &c. quod talis scriptura nullam fidem faceret: nisi esset requisita puta subscriptio tabellionis cum signo secundum Iaco. de Aren. & Cyn. nisi publicetur solemniter cum auctoritate iudicis vt in dict. cap. cū P. tabellio, in quibus publicationibus attenditur loci consuetudo vt late scribit Bald. in leg. comparationes. Tamen abbreviatura quæ extrahitur de libro notarij, fidem facit Bald. in dict. Rubr. quia iura & rationes contrariæ concludunt quando notarius fuit rogatus cum testibus & scripsit in protocollo & postea non celebrauit vt in dict. §. quotiens, vel loquitur in testamentis, secundum quod loquitur dict. §. quotiens, † vel loquitur quando moritur notarius, quia non potest ex solo protocollo assumi instrumentum vel fides fieri nisi per iudicem approbetur, secundum formam

45 dict. capitul. cum P. tabellio. Et propterea concluditur † quod dictæ tres notæ facta probatione quod sint in libro notarij scriptæ, & quod sit eius propria manus, & fuerit bonæ famæ, quod potest ex eis fides per iudicem assumi loco duorum testium requisitorum per

46 constitut. regni baiulos: † quia quæ non possunt singula multa iuuant: & in publicam formam resumere facere dictum instrumentum venditionis prædictæ, & si viuit emptor datur sibi iuramentum

47 supplementarium per supradicta: † Et erit forma, quia habita causæ cognitione per iudicem decernet esse resumendum, & mandabitur alicui notario habenti potestatem resumendi, vel alteri, vt resumat & subscribi faciat aliquem iudicem habentem potestatem subscribendi in locum iudicum mortuorum, & duos vel tres testes cognoscentes manum dicti notarij decernendo instrumento taliter resumpto adhibendam fore fidem ac si resumptum fuisset per notarium, iudicem, ac testes rogatos.

S V M M A R I V M.

1 Creditor ad probandū creditū suū produxit schedam, & per testes probauit

bauit ea, quæ in casu ibi proposito. Debitor negans contractum, obijcit creditorem non posse obtinere ex quo notarius, Iudex, & testes sunt mortui, nec supersunt duo testes qui faciant fidem de negotio principali, vt requiritur per consuetudinem regni, ex quo scheda nullam facit fidem, quæ ritur quid iuris, & c. vide ibi ad longum.

- 2 Aliud est instrumentum, & aliud contractus in eo contentus.
- 3 Substantia contractus non consistit in instrumento, sed in probatione.
- 4 Instrumentum potest ualere quando habet omnia sua requisita, & solemnities, & tamen contractus in eo contentus potest esse nullus, vel quia, sit contra legem, vel bonos mores, vel quia non habet solemnitates.
- 5 Instrumentum, & contractus, habent se vt continens, & contentum, limita vt ibi.
- 6 Perdito instrumento, contractus non uitiatur, si aliter potest probari, quia instrumentum non fit ad esse rerum, sed ad rei gestæ memoriam.
- 7 Quando extat Imbreniatura, mortuo notario: debitor potest cogi, iterum facere instrumentum, secundum constitutionem regni, & sic illa imbreniatura probat in eo casu.
- 8 Quando in principio vnus constitutionis ponitur vnum tota illa constitutio intelligi debet sicut principium, quia a principio tituli, posterior formatur euentus.
- 9 Instrumentum non potest resumere in publicam formam, vt faciat fidem, vel probationem probatam, sine alio adminiculo, vel processu.
- 10 Scheda nõ in vim promptæ executionis, potest produci in iudicio, nec ex ea fieri publicum instrumentum, & solenne, sed ad effectum probationis, in processu fiendæ.
- 11 Differt producere schedam in termino probatorio coram iudice quo ad probandum, vel velle ex ea sumere instrumentum publicum, continens contractum, in vim executiuam, & vbique habens probationem probatam sine causæ cognitione.
- 12 Constitutio Regni, Baiulos, est correctoria, vtriusque iuris, & odiosa, vt ibi.
- 13 Pactum, quod non possit probari solutio nisi per scripturam, non ualet, quia & usus testium pro communi vtilitate est introductus, & necessarius, & nu. 14.
- 15 Fides testamenti non perit, licet nunquam fuerit publicatum, etiam quod omnes testes sint mortui.
- 16 Instrumenta sunt introducta, de iure diuino, loquente Domino per prophetam Ieremiam. vt ibi.
- 17 Constitutio non debet esse contra ius diuinum, nec dare materiam delin-

delinquendi, & deprædandi proximum.

- 18 Constitutio, quæ loquitur de instrumento guarentigiato exequendo, non habet locum, cum id producitur in vim faciendæ probationis.
- 19 Instrumentum, quod semel habuit resumptum si quis perdidit, licet debitum in eo contentum possit peti per libellum, non tamen poterit peti executivè ex dispositione statuti, quòd instrumenta habeant executionem paratam.
- 20 Instrumenta quæ fiunt in regno secundum formam constitutionis instrumentorum robur, habent executionem paratam si sint liquida, vt in ritibus Magnæ curiæ, & Vicariæ, & sic æquiparantur instrumentis habentibus guarentigiam more Tuscorum, quæ instrumenta secundum consuetudinem regni facta, licet non habeant guarentigiam, tamen habent iuramentum, quod habet instar guarentigiæ, & ex alijs vt ibi.
- 21 Notarius est index cartularius.
- 22 Notarij deputati sunt ad scribendum instrumenta publica, & de partium voluntate assumpti.
- 23 Instrumenta habentia executionem paratam à lege municipali, æquiparantur executioni sententiæ.
- 24 In executione instrumenti liquidi, quo ad detentionem personalem, tollitur omnis defensio.
- 25 Protocollo non possumus vti via executiva.
- 26 Sententiam quando quis pro se habuit, & petit executionem ipsius sententiæ, an requiratur libellus: vel iudicis officium implorari debeat.
- 27 Differentia an agatur actione in factum, vel iudicis officium imploretur. latè vt ibi.
- 28 Petere resumptionem instrumenti, ad finem, vt eo resumpto possit executivè procedi, vt agatur ordinariè ex eo contractu, & fiat processus ordinarius, sunt diuersa.
- 29 In casu instrumenti resumpti potest a captura incipi.
- 30 Differentia inter instrumentum, & protocollo.
- 31 Præsumptiones veritatis & solennitatis ex instrumento in formam publicam oriuntur.
- 32 Instrumenta habentia executionem paratam, possunt exequi per quemcunque iudicem, si in eius Iurisdictione vigeret statutum de exequendis instrumentis.
- 33 Instrumenta resumpta tot testium auctoritatem habent, quot in eo testes fuere, & qui se subscripserunt.
- 34 Instrumentum sumptum habet diuersos effectus à protocollo, idè quod est statutum in vno, non est statutum in alio.
- 35 Separatorum, separata debet esse ratio, & iuris uaria dispositio.

- 36 Quando deuenitur executiue contra debitorem, vigore instrumenti, agitur de maximo præiudicio, propterea maiorem solemnitatem, & probationem requirit constitutio regni Baiulos. ideo non habebit locum quando agatur ordinariè coram iudice vigore protocolli, non ad resumendum, sed ad fidem rei gesta inter partes.
- 37 Statutum, quod loquitur in casu suo, extra illum, non debet porrigere vires suas.
- 38 Statutum prohibens probationem per testes, non prohibet probationem, quæ fit per testes & instrumenta coniunctim, nec eam quæ fit per testes ad corroborationem instrumenti.
- 39 Omissum in statutis pœnalibus, nos non debemus supplere.
- 40 Statutum, quod habet se aduersus commune derogatiue, non recipit interpretationem à iure communi, sed simpliciter intelligitur prout iacet, quia verbis ipsius nihil addere vel detrabere debemus.
- 41 Metam statuti excedere non debemus.
- 42 Statuta dictantia quoddam de percussione sanguinis non possit concordia fieri, non intelliguntur de eo, qui aliquem in terram submitit, & colloso capite ad lapidem exiuit sanguis: quia iste non est usus illo lapide, vt instrumento.
- 43 Constitutio arctans probationes, quæ sunt per instrumenta, vt falsitas euitetur, non arctat probationes per testes.
- 44 Officium notarij est contra ius, vt credatur cartæ animalis mortui, sine adminiculo.
- 45 Constitutio principis, non trahitur directo, nec vtiliter nisi ad ea, de quibus loquitur.
- 46 Constitutio contra ius commune, ad alios casus, etiam similes non trahitur.
- 47 Omissum à constitutione principis odiosa, pro omisso habetur.
- 48 Constitutio principis, quæ loquitur in uno casu, circa certam probationem testium si est odiosa, non fit fraus ipsi constitutioni, nec circumuenitur alia via, quando sibi datur intellectus iuri communi consonans vt res redeat ad naturam suam.
- 49 Iudex an possit condemnare debitorem ad soluendum per sententiam definitiuam virtute protocolli? vt in casu ibi late proposito.
- 50 Iuramentum suppletorium, licet non sit deferendum nisi scienti veritatem, sufficit quocunque modo ille nouerit veritatem, vt possit illam asserere.
- 51 Per schedam quando faciat semiplenam probationem.
- 52 Instrumenta, & protocolli, testium adminiculis adiuantur

An constitutio regni baiulos habeat locum quando agitur ordinarie ad debitum, & producitur protocollum ad probationem.

Rubrica 19.

Constitutio regni quæ incipit, Baiulos omnes, sic dicit. Caterum si casu &c. ¶ Modo contingit quòd reperitur scheda scripta manu notarij fide digni, in qua continetur, quòd se debitorem constituit in centum, vel vendidit, aut alium contractum celebrauit, mortui sunt omnes testes, iudex & notarius: creditor iste modo petit còtractū resumi in publicā formā: Sed adit iudicem, etiā citari facit debitore ordinarie super petitione contentorū in scheda illa: & datur terminus ad probandum: & produitur in termino probatorio scheda illa seu protocollum, & examinantur testes per creditorem, qualiter notarius qui de ea scheda fuit rogatus, fuit bonæ famæ, & scheda est eius manu scripta, & ad eius scripturas tamquam veras fuit habitus recursus etiam habetur. Pars aduersa negat contractum, & obijcit quòd non creditor non potest obtinere: quia ex quo omnes sunt mortui & non superuiuum duo testes ad minus qui testificentur super negotio principali vt constitutio illa requirit: & scheda illa nullam fidem facit obstante constitutione publicata. Et idem petijt se debere absolui. Queritur

2 quid iuris? Et pro decisione præmitto ¶ quòd aliud est instrumentum & aliud est còtractus in eo contentus. l. 1. §. editiones: in fi. glo. ff. de eden. Bar. in l. Si librarius ff. de reg. iur. nam potest esse còtractus validus in se & instrumentū inualidum, vt quia caret solemnitatibus suis

3 ¶ quia substantia contractus in instrumento contenti non consistit in instrumento: Sed probatio. l. contrahitur. ff. de pign. & l. seruum. §. eū

4 qui chyrografum. de leg. 1. ¶ Et similiter potest valere instrumentum quando habet omnia sua solennia de quibus in l. generali. C. de tab. li.

5 10. ¶ & tamen contractus in eo còtentus potest esse nullus: quia sit còtra legē vel còtra bonos mores. l. pacta quę còtra. C. de pact. & quia nō habet solennitates auct. hoc ius porrectū. C. de sacrosan. & idē quia habet se ut continens & contentū: at. l. rerum mixtura de vsuc. & l. eum qui ædes eo. tit. nisi in casibus in quibus instrumentum esse scriptura est de substantia contractus, de quibus per gl. in d. l. contrahitur, & in c. 1. de cens. quia instrumentum incumbit officio notarij, & substantia contractus incūbit partibus, secūdū Bar. in d. l. Si librarius, & idē sunt se

- 6 parata. l. Papa exuli de mino. † Et perditio instrumento, contractus nõ
 uitiatur si aliter potest probari l. 1. de fid. instrum. & leg. Sicut & l. so-
 lennibus. eo. quia instrumentum non fit ad esse rerum: Sed ad rei ge-
 stæ memoriã leg. 2. in fin. de contrah. empt. & dict. leg. contrahi-
 tur. Dicta igitur constitutio in casu prædicto quando omnes sunt
 mortui non videtur annullare protocollum seu schedam: immo vi-
 detur dare illi fidem, non vim realsumptionis & paratæ executionis
 ex ipso protocollo: sed in vim probationis videtur probari ex illius
 constitutionis text. dum dicit cæterum si casu contigerit &c. Et
 sic text. dictæ constitutionis probat iuncta glo. in verb. compellant
- 7 † quòd quando extat imbreuiatura mortuo notario possit debitor
 cogi iterum facere instrumentum, quod etiam probat alia glo. in
 verb. schedam eandem, & sic videtur inferre text. quòd illa im-
 breuiatura tunc probet quo ad hoc vt debitor compelli possit ite-
 rum conficere instrumentum: Tamen iste intellectus non videtur
 congruere illi constitutioni quæ in illo ver. cæterum loqui videtur,
 quando est notarius mortuus vel iudex, & sic videtur locum habe-
 re quando superuiuant testes vt supra subdit. in ver. quæ si for-
 te. Quo casu vt cogi possit pars iterum reficere instrumentum, vi-
 detur requirere quòd superuiuant duo testes ad minus de ijs qui
 interfuerunt per not. And. de Iser. in constitutione regni hostiri. vbi
- 8 dixit † quòd quando in princip. constitutionis ponitur vnum, tota
 illa constitutio intelligi debet sicut principium: quia a princip.
 tituli posterior formatur euentus. leg. 1. de imp. lucra. descrip. Et
 sic dicta constitutio videtur inducere quòd omnibus mortuis non
 possit instrumentum in publicam formam ex illa scheda resumere. Quod
- 9 fateor. Tamen dico, † quòd licet non possit resumere instrumentum
 publicam fidem faciens vel probationem probatam sine alio admi-
 niculo vel processu, in auct. de fid. instrum. §. Sed si instrumenta
 & §. seq. extra eo. cap. 1. vbi Innoc. & in cap. cum dilectus, &
 Bart. in leg. Si quis ex argentarijs. §. Si fructum. ff. de eden. in re-
- 10 pet. † quòd poterit dicta scheda non in vim promptæ execu-
 tionis produci in iudicio, nec ex ea fieri publicatum instrumen-
 tum, & solenne, sed ad effectum probationis in processu fiendæ.
 nam dixit Bald. in titul. de instrumen. edi. §. dicto in princip.
 quòd aliud instrumentum fit ad probandum, & tunc continet pro-
 bationem & essentiam. arg. leg. Labeo de pact. cum simil. ibi al-
- 11 legatis. † Et sic videntur differre velle schedam producere in
 termino probatorio coram iudice ad probandum, vel velle ex
 ea sumere instrumentum publicum continens contractum, in
 vim executiuam, & vbique habens probationem probatam sine
 causa

causa cognitione. Et facio aliud præsuppositum quòd dicta constitutio est correctoria vtriusque iuris in hoc quòd mortuis omnibus non possit resumì in publicam formam contra cap. pe. de fid. instrum. & contra, not. in leg. chyrografis, de admini. tuto. Est etiam correctoria in alio, quia requirit supereffe duos testes qui subscribant, & quòd subscribat iudex etiam qui non interfuit, quòd est etiam ius commune secundum quòd sufficit testes interesse in celebratione contractus, & describi per notarium, in prin. vel in fine instrumenti, ut in auc. de tabel. in princ. & in titu. de instrum. cau.

12 §. Sed si instrumenta † quæ etiam est odiosa, quia restringit facultatem probationis contra publicam vtilitatem, & contra l. Statutum, videlicet contra l. quoniam. C. de hære. in auct. de testib. §. licet de de. peregr. cap. tuæ. 14. q. 2. c. quamquam de foro comp. capit. si diligenti. l. ius de pact. † per quæ iura dicitur quòd non valet pactum

13 quòd non possit probari solutio nisi per scripturam, † quia etiam vsus testium pro communi vtilitate est introductus & necessarius, l. i. ff. de testib. in §. fin. & per Glo. sing. in auct. vt matres debitorum. §. quia verò, quæ dicit quòd propterea non valet tale pactum, & tenet Specu. in titu. de proba. §. nunc videndum. versicu. Sed pone. & quòd no. Cy. in leg. fi. C. arbi. tut. in 2. q. & Archid. 6. q. 1. c. quam periculosum, & per no. Bar. in l. Theopompus, de do. præleg. Et est constitutio odiosa, quia iura partiũ tollit si omnes testes, & notarius moriantur, quòd creditor non poterit vt amplius instrumento suo contra text. in auct. de instrum. cau. §. si verò omnes moriantur. & leg. 1. quemadmo. test. aperia. & dixit Ang. in leg. 2. C. quem-

15 ad. test. aper. ar. à contrario sensu glo. ibi posita † quòd si omnes testes sunt mortui non poterit fides testamenti, licet nunquam fuerit publicatum per glo. in d. l. 2. ff. eo. † Sunt enim instrumenta à iure diuino introducta, loquente Domino per prophetam Ierem. 32. vbi sic inquit, Agri pecunia emanant, & in libro scribantur, & ex-

17 primantur signis, & testes adhibeantur. † & sic dicta constitutio est contra ius diuinum, & dat materiam delinquendi & deprædandi proximum. Quòd esse non debet. In auc. vt non fiant illi. ex ter. & in l. illicitas. §. nerennius, ff. de offic. præsid. & propterea ut odiosa & correctoria non est amplianda: imò est tantum in casu suo strictè intelligenda & interpretanda, ut non intelligatur & extendatur ultra casum suum, leg. si serui vestri. C. de noxa. leg. adigere, §. quamuis, de iure patrona. cap. cum dilectus, de consuetud. leg. præcipimus in fin. C. de appellatio. & in aucten. de admin. offic. §. fin. coll. 3. loquitur dicta constitutio in casu suo tantum quando vult resumì in publicam formam, quòd debeant

duo testes superuere: & non quando scheda seu protocollum produ-
 citur in processu causæ ad probandum contractum in instrumen-
 to contentum, & sententiam obtinendam; non ad effectum re-
 sumendi instrumentum faciens probationem probatam. de quo
 in leg. cum precibus. C. de proba. Nam dixit Bal. in leg. planè. C.
 18 quod fal. tuto. auct. † quòd constitutio quæ loquitur de instrumen-
 to guarentegiato exequendo, non habet locum cum id producitur
 in vim faciendæ probationis; referens hoc audiuisse à Bartol. in
 leg. si filius. C. quod cum eo. Et dixit Bartol. in leg. 1. §. & hæredi-
 19 tas. ff. de his quæ in testamento delentur † quòd si quis perdi-
 dit instrumentum quod semel habuit resumptum, licet debitum
 in eo contentum possit peti per libellum, non tamen poterit peti
 executiue ex dispositione statuti quòd instrumenta habeant exe-
 20 cutionem paratam: isti enim modi agendi sunt diuersi: † quia in-
 strumenta quæ fiunt in regno secundum formam constitutionis
 instrumentorum robur, habent executionem paratam si sint li-
 quida, ut in ritibus magnæ Curia Vicariæ, & sic æquiparantur in-
 strumentis habentibus guarantigiam more Tuscorum: quæ instru-
 menta secundum consuetudinem regni facta, licet non habeant
 guarantigiam, tamen habent iuramentum, quod habet instar gua-
 rantigæ, vt not. Bartol. in leg. 2. in fi. ff. de iureiur. & Ludo. in
 leg. eum qui. §. si irauero. eo. titul. & Bald. in leg. etiam de exe-
 cu. rei iud. & etiam ex alio: quia fiunt coram iudice ad contra-
 ctus coram notario, qui est iudex Cartularius. Glo. in leg. 1. ff. de iudi.
 21 † quo ad scribenda instrumenta publica ad quæ sunt deputati, & de
 voluntate partium assumpti. Bald. in rubri. de fide instrum. in 2. col.
 vbi dixit quòd in hoc habent ordinariam auctoritatem, & propte-
 reà videntur instrumenta forensia facta in iudicio, quia etiam testes
 subscribunt se & tunc videntur testificari. l. fi. vbi Bal. C. si cer. pet. &
 23 Bart. in leg. . . . quemad. test. aper. per illum tex. † Nam æquipa-
 rantur ista instrumenta habentia executionem paratam à l. municipi-
 pali, executioni sententiæ secun. Bar. in leg. Cum vnus. ff. de bo. auc.
 24 iudicum pos. vt Bal. in leg. fi. C. eo. † Et in executione instrumenti li-
 quidi quo ad detentionem personalem tollitur omnis defensio
 vt dixit Bart. in leg. 1. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clam. Et
 fiunt defensiones in carcere secundum prædictum ritum: hoc i-
 deo est quia ista executio fundatur super quadam notorietate ex
 instrumenti publici inspectione secundum doc. in leg. fin. C. edic.
 diui Hadri. toll. & Bart. in leg. creditores. C. de pig. in fin. & Inno.
 in capitul. insinuatione. in fin. de appella. quæ notorietas non re-
 sultrat ex sola inspectione protocollis quòd producat in iudicio

in vim probationis : quia oportet quòd comprobetur esse scriptum manu propria illius notarij, & quòd fuerit bonæ famæ, & quòd re-
 25 periat inter schedas & eius protocolla, † quo probato non habebit suam executionem paratam ut instrumentum scriptum in formam publicam. Et ideo sunt valde diuersa : quia protocollo non possumus uti via executiua vt est dictum. Et ad hæc faciunt
 26 quæ dicuntur leg. intra dies. ff. de re iud. vbi quando † quis habuit sententiam pro se, & petit executionem ipsius sententiæ an requiritur libellus, & sic agendo actione in factum, vel debeat im-
 27 plorari officium iudicis, vbi doc. † faciunt differentiam an agatur actione in factum vel iudicis officium imploreretur vt ibi latè Bald. in
 28 leg. etiam de execut. rei iud. † quando quis habet instrumentum quod potest venire per officium iudicis, vel per ac. in factum : nam in modo agendi vel veniendi ad executionem sententiæ vel instrumenti esset differentia vt infra, & sic in casu nostro sunt diuersa petere resumptionem instrumenti ad finem vt eo resumpto possit executiue procedi, vel agatur ordinariè ex eo contractu : Et fiat processus ordinarius, & sic cum sit diuersa dicta constitutio quæ loquitur reassumptionis restringatur vt non habeat locum in alio casu per supradicta & per sing. dicta per And. de Iser. in constitutione regni in causa depositi : vbi dixit quòd refert an agatur pro deposito actione directa depositi vel vtili ex confessione, Quo casu non sit locus illi constitutioni, per multa iura, & ra-
 29 tiones ibi allegatas. Cum constitutio baiulos sit stricti iuris. † quia in casu instrumenti reassumpti potest à captura personæ incipi. Bar.
 30 in leg. si quis. C. depo. † Et quòd hoc sit verum quòd ista valde differant, quia instrumentum est probatio probata per lectionem scripturæ quia probat id de quo cantat dispositiue leg. interest. de solu. quod non est vbi protocollum producit in iudicio ordinario quia expectatur sententia diffinitiuia iudicis ; nam quod vna prohibetur alia videtur esse permissum. C. procu. l. maritus. ff. de mino. l. & si sine. §. sed quod Pap. & And. in dict. constit. in causa depositi. Si ergo constitutio statuit instrumenta resumari quando duo sunt viui, non prohibet quòd quando omnes sunt mortui non possit produci protocollum in iudicio ad effectum probationis & sententiæ obtinendæ, quia ista in supradictis differunt, & etiam differunt ;
 31 † quia ex instrumento in formam publicam oriuntur præsumptiones veritatis & solemnitatis. leg. cum precibus. de proba. de pac. leg. iurifgentium. §. quod fere. Item quia ista statuta disponentia quòd instrumenta habent executionem paratam, sunt contra iura ; secundum quæ requiritur sententia vt fieri possit executio leg. ait præ-

tor. §. si iudex. ff. de re iud. & leg. minor. 25. ann. ff. de mino. secundum Angel. de aretin. in dict. §. si iudex, & idem Angel. in leg. si cum dotem. §. eo autem ipso. ff. solut. matri. & Bal. in leg. vbi adhuc. C. de iure dot. & in leg. 1. de execu. rei iud. & per glo. in leg. sed si possessori. §. si. de iureiur. nisi sit instrumentum depositi. l. pe. C. de-
 32 po. † vt dixit Bald. in l. à diuo Pio. §. sententiam. ff. de re iud. quod instrumenta habentia executionem paratam possunt exequi per quemcunque iudicem, si in eius iurisdictione vigeret statutum
 33 de exequendis instrumentis. † Item instrumenta realsumpta tot testium auctoritatem habent, quot in eo testes fuere, & qui se subscripserunt in l. si. C. de fideicom. secundum doc. in l. hac consultissima.
 34 C. qui testa. fa. pos. † & sic cum instrumentum sumptum habeat diuersos effectus a protocollo, sequitur, quod statutum in uno non statuitur in reliquo leg. Papinianus exuli. de mino. leg. maritus de pro
 35 curat. † quia separatorum separata debet esse ratio, & iuris varia dispo. & ideo dicta constitutio baiulos, requirit superuivere duos te-
 36 stes de his qui interfuerunt † quia ex quo de maximo præiudicio agitur veniendo executiue contra debitorem vigore instrumenti, propterea maiorem solēnitatem & probationem requisivit, per not. in l. si. C. si cer. pet. per Bal. allegat Bast. in leg. Modestinus. de solu. & in auct. de instrum. cau. & fid. §. si. non habebit locum quando agitur ordinariē coram iudice vigore protocolli non ad resumendum, sed ad fidem rei gestæ inter partes per not. per Andr. in dict. consti-
 37 tutione in causa depositi. † Et quia statutum quod loquitur in casu suo, extra illum non debet porrigere vires suas: primo auctoritate Bartol. in leg. 2. §. cum quæstio. communia de leg. & in leg. certi conditio. §. quoniam. ff. si cert. pet. per Bartol. & Iac. Butr. qui dixe-
 38 runt † quod statutum prohibens probationem per testes non prohibet probationem quæ fit per testes & instrumenta coniunctim, nec eam quæ fit per testes ad corroboracionem instrumenti, & Ioan. Andr. in titulo de fruc. interesse. §. si. in addit. quæstio. Iac. Butr. glo. & doc. in leg. 2. de verb. ob. & quod not. Bald. in leg. si hæres testamento. de ac. empti. & Ang. in leg. qui fundum ad leg. fal. Et dixit Bald. in leg. Gallus. §. quid si tantum de lib. & post
 39 hum. † quod omissum in statutis pœnalibus nos supplere non de-
 40 bemus: nam † statutū quod habet se ad ius commune derogatiū non recipit interpretationem à iure communi: sed simpliciter intelligitur pro vt iacet: quia verbis ipsius nihil addere, vel detrachere debemus. leg. 1. §. si is qui nauem. de institut. leg. 1. §. repetita. C. de emend. iust. C. & leg. 1. C. de lati. lib. toll. & de verb. ob. leg. in conuentionalibus. §. denique. & quod Bald. plenè in leg.

- maximum vitium. C. de lib. prate. & idem Bald. in l. non sine. C. de
 41 bo. quæ lib. qui dixit in l. etiam. C. de fur. † quòd non debemus me-
 tam statuti excedere, & Bald. in l. pecoribus C. ad l. Aquiliam dixit
 42 † quòd statuta dictantia quòd de percussione sanguinis non pos-
 sit concordia fieri, quòd non intelligitur de eo qui aliquem in
 terram submitit, & colliso capite ad lapidem exiuit sanguis, quia
 iste non est vltus illo lapide vt instrumento. Vnde cum dicta con-
 stitu. non conueniant ei qui ordinariè agit pro debito suo coram
 iudice, & producit protocollum quod comprobati & verifi-
 cari facit per testes & alias scripturas ad probationem suæ in-
 tentionis, vt possit sententiam reportare: ergo sibi non com-
 petit ipsius statuti dispositio leg. 4. in §. toties, ff. de dam. in-
 fect. ff. de admi. tuto. l. ita tamen ff. de aqua quoti. l. 1. in §. loquun-
 tur de accusa. l. hos accusare in §. omnibus, & propterea dico quòd
 dicta constitutio nullo modo comprehendit casum nostrum,
 quia sublata potentia resumendi dictum instrumentum per mor-
 tem omnium testium, non est extensus contractus in eo conten-
 tus tanquam quid diuersum ab ipso instrumento per iura primo
 43 loco allegata. † Et dixit Ifernia in constitutione instrumentorum
 robur, ad hoc propositum, quòd quando vna constitutio ar-
 ctat probationes quæ fiunt per instrumenta vt falsitas euitetur,
 non arctat probationes per testes, & idem dixit in constitutio-
 ne in causa depositi, & sic infert quòd aliud sit quando vult de
 scheda fieri instrumentum publicum, vt requiratur eorum subscri-
 ptio, & aliter quomodo contractus ipse vult aliter probari scilicet per
 protocollum verificatum coram iudice per processum parte vocata,
 44 & hoc quia † vt ipse ibi dicit in fine, quod officium notarij est con-
 tra ius vt credatur cartæ animalis mortui sine adminiculo. nec tibi
 45 videatur ista interpretatio quo † ad dictam constitutionem: quia ut
 aliàs dixi constitutio principis non trahitur directe nec vtiliter nisi
 ad ea de quibus loquitur: arg. leg. si verò. §. de viro. solu. matrim. sc-
 cundum Iferniam in constitutione regni si damna clandestina in 13.
 colum. qui etiam dixit in constitutione regni statuimus, & in consti-
 46 tutione honorem † quòd constitutio contra ius hoc ad alios casus
 47 etiam similes non trahitur † nam quod constitutio principis odio-
 sa omisit proomisso habetur secundum Iferniam in constitutione iu-
 risgentium & in constitutione vt de successionibus. Et dixit idem
 48 Andreas in constitutione regni prosequentes † quòd constitu-
 tio principis quæ loquitur in vno casu circa certam probatio-
 nem testium, si est odiosa non fit fraus ipsi constitutioni;
 nec circumuenitur alia via, quando sibi datur intellectus iuri

communi consonans , vt res redeat ad suam naturam ff. de pact. l. si vnus, §. quod in specie in versiculo militaribus in dicta constitutione , & sic dico quòd erit locus iuri communi & non dictæ
 49 constitutioni. Restat itaque videre † si est actum iudicio ordinario vt sup. & etiam protocollum productum & fides protocollo facta quòd est scriptum manu propria notarij qui fuit rogatus cum comparatione aliarum abbreviaturarum protocolli, ex quibus sumpta fuere alia instrumenta publica & cum ipsis instrumentis publicis sumptis ex suis protocollis , & quòd fuerit bonæ famæ , & quòd ad scripturas & protocolla eius solet haberi recursus tanquam ad scripturas notarij bonæ famæ , & solet dari fides, an tunc iudex poterit condemnare debitorem ad soluendum per diffinitam sententiam ? in quo dico fore habendam considerationem , quòd tale protocollum productum fidem faciat plenam seu semiplenam , postquam fuit per dictas probationes verificatum coram iudice , dico quòd probabit de iure communi per notata in cap. cum P. tabellio. de fide instrum. & in leg. chyrografis, de admin. tuto. nam licet dicatur secundum opinionem aliquorum quòd non plenè probat , habet locum ex sua prima inspectione & non quomodo est verificatum per iudicem parte vocata per notata in dicto c. cum P. & in dicta l. chyrografis, in quibus vide in c. præcedenti : vel si uis tenere quòd non probet protocollum hoc modo verificatum mortuo notario , non potest negari quin faciat semiplenam , & si uiuat principalis cum iuramento suppletorio condemnabit conuentum per diffinitiuam sententiam , & per notata Andree in dicta constitutione in causa depositi, vel quando non superuiueret principalis creditor cui posset iuramentum deferri vel si superuiueret hæres eius qui negotij plenam notitiam haberet vt quia interfuit rei gestæ qui posset iurare per notata Innocen. in cap. in causa. de iuramen. calum. & in cap. ex literis, de iureiurand.
 50 ubi dixit † quòd licet iuramentum suppletorium non sit deferendum nisi scienti veritatem , quòd tamen sufficit quocunque modo nouerit veritatem vt possit ipsam asserere , & doctores in l. admonendi , & in l. bonæ fidei in glo. dixerunt quòd requiritur quòd ipse habeat ueram scientiam per sensum corporeum , non autem per firmam credulitatem sicut testis ut ibi , & idem Barto. in leg. maritus , de quæstionibus , & ubi tertius esset qui pro suo interesse uellet resumere puta emptor , vel alter qui etiam
 51 posset recipere tale iuramentum , puto † quòd dicta scheda sit verificata , & etiam facta comparatione multorum contractuum resumptorum ex scheda ipsius notarij cum dicto iuramento , & facta

facta fide quod illa instrumenta inde sumpta semper fuerunt inuenta veridica, & fuit illis data fides in iudicio, & extra, dico quod per istam comparationem fiet semiplena probatio, & coadiuuabit, & verificabit protocollum, & augebit eius fidem ad probandum contractum in eo contentum fuisse celebratum, per notata in l. comparationes, cum aucten. ibi posita. C. de fide instrumentorum, ubi Bart. & Bald. in dicta l. admonendi, & in leg. fin. C. si certum petatur. † Nam instrumenta & protocolla testium ad iudiculis adiuuantur per notata per glo. in leg. in fin. C. si cer. pe. & in l. instrumenta, & in l. si. de proba. & Specula. in titu. de instrum. editio. §. instrumentum. uerfi. quis locus, vbi Ioan. Andreae in additionibus, & in §. restat. uerfi. quid si producat, per ea quæ habes infra, in cap. rogatus est.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum publicum semel sumptum ex protocollo, & datum parti, si fuerit deperditum poterit iterum resumere, non obstante constitutione regni Baiulos, ratio ibi. officio iudicis ordinarii, vel delegati.
- 2 Instrumentum quando est deperditum, & reperitur abbreviatura, potest iterum resumere, de iure communi.
- 3 Consuetudo Neapolitana quid seruet quando instrumentum est deperditum.
- 4 Instrumentum antiquum uel deperditum non debet refici, si non extat protocollum nisi duo testes uiuant, qui deponant de tenore instrumenti amissi, uel antiqui.
- 5 Intellectus ad glo. in auct. de her. & Falci. §. 1. & auct. de quæstio. circa prin. & l. chyrographis, de admi. tut.
- 6 Instrumenta, & testes licet æquivalentur, tamen dispositio odiosa super instrumentis, non comprehendit testes, quia non expressum in constitutione principis, reducit ad ius commune.
- 7 Protocolla, & abbreviatura notariorum probant, quando fuerunt scripta, per notarium rogatum, & signum notarii fuit in eis appositum.
- 8 Instrumentum quando fuit sumptum ex protocollo, & differentia est inter protocollum, & sumptum, protocollum probat.
- 9 Datur fides instrumento semel in actis producto; quia eius fides fuit semel approbata nisi aduersarius petat edi, ut de falsis redarguat.
- 10 Instrumentum comprobatum testibus, plenam fidem facit; quia quando testes se subscribunt uidentur, testificari.
- 11 Fides instrumenti semel exemplati non deficit, si perdat originale, tunc enim

- enim gesta notarii dicuntur publica, quando fuerunt per notarium publicata.
- 12 Quando instrumentum est semel à notario completum & subscriptum, et signatum, & parti assignatum, habuit perpetuam fidem.
  - 13 Scriptura semel producta, & copiata in actis, fidem facit, ex quo semel fidem assumpsit, licet reperiatur deletum quod non nocet.
  - 14 Scriptura dimissa in testamento, cui testator stari uoluit, licet non sit manu testatoris scripta nec habeat testes, probat, quia semel uires suscepit per testamentum.
  - 15 Instrumentum fuisse resumptum, et assignatum parti, quomodo probetur.
  - 16 Notario, aliquid dicenti, uel scribenti de instrumento creditur.
  - 17 Rubricellæ scriptæ in margine protocollorum, in his, quæ habent dependentiam à protocollo, probant.
  - 18 Creditur notario, qui in protocollo scripsit, tali fuit datum instrumentum, sicut ei creditur de presentia testium in instrumento scriptorum.
  - 19 Notario creditur de cancellaturis, si de eis facit mentionem.
  - 20 In Regno, signa facta per notarios in margine, probant resumptionem alias factam de consuetudine.
  - 21 Consuetudo in solemnitatibus instrumentorum, & protocollorum attenditur, & illa dicuntur de solemnitate, quæ sunt de consuetudine notariorum.
  - 22 Abbreuiaturæ notariorum à forma communi perfectionem recipiunt, et notarij eas perficiunt in forma consueta.
  - 23 Quomodo & secundo potest probari instrumentum resumptum, & parti assignatum, & perditum, quando notarius & testes omnes sunt mortui.
  - 24 Amissio instrumenti probatur per iuramentum. Sed alia requiruntur secundum Bal.
  - 25 Instrumentum si est perditum, & testes dicant de hoc fuisse confectum in instrumentum, licet id non producat, probatum est debitum: quia testes sunt originales sicut instrumentum.
  - 26 Alleganti casum perditionis instrumenti, & non probanti casum, est saluum ius probandi per alias species probationis.
  - 27 Tenor instrumenti non potest probari per testes quoad plenam probationem, quia si est instrumentum faciens de alio mentionem, ex qualitate personarum, potest ei deferri iuramentum, & idè cum protocollo faciet probationem in hoc casu de resumptione facta, ex quo fuit alias publicatum, & ex eo instrumentum sumptum.
  - 28 Instrumentum si apparet in protocollo cancellatum, est præsumptio quod fuit reassumptum.

- 29 *Protocollo iam sumptum si cassetur, illa cassatio probat instrumentum sumptum, & debitum fuisse.*
- 30 *Instrumentum quod aliàs fuit ex protocollo sumptum, & publicatum, ex aliquibus versiculis perpendi potest.*
- 31 *Probatis multis adminiculis fit probatio, & datur etiam iuramentum suppletorium.*
- 32 *Pars contra quam producit instrumentum si illud laceravit, non ex proposito, sed ex quadam animi indignatione, quantum ad vim probationis, stabitur iuramento aduersarij, & lacerans punitur extra ordinem.*
- 33 *Creditor ex iracundia lacerans instrumentum, non perdit ius suum, sed si petit resumi instrumentum, debet clarius probare ius suum.*
- 34 *Clausula, quòd notarius possit facere duo, vel plura instrumenta, operabitur quòd possit facere plura instrumenta, cum fuerint perdit, etiam sine testibus, & sine iudicis auctoritate: conclusiue ibi quòd non, & ratio, & quomodo intelligatur potestas data notario.*
- 35 *Verba contractus intelliguntur secundum naturam ipsius contractus, in quo apponuntur.*
- 36 *Partes non possunt earum proprio consensu agere, ut detur fides sumpto sine iudice.*

An instrumentum semel sumptum mortuo notario & omnibus eo perditio possit iterum resumi sine testibus uiuentibus. Rub. 20.

I *Votidiana est quæstio † pone quòd fuit semel resumptum instrumentum publicum ex protocollo & assignatum parti quæ illud perdidit, & nunc coram iudice petit iterum resumi debere. Opponitur quòd iudex, notarius, & testes omnes sunt mortui, & per consequens obstante constitutione regni baiulos, non posse resumi. Et omissio an debeat probari perditio, & qualiter: quia infra dicitur. in qua quæstione, dico quòd dictum instrumentum poterit iterum resumi officio iudicis ordinarij vel delegati de iure communi & secundum formam cap. cum P. tabellio. de fide instrum. non ob. dicta cõstitutione, quia constitutio ipsa non loquitur in casu quando instrumentum fuit semel sumptum solenniter, & postea perditum, sed loquitur quando antequàm fuisset resumptum mortui fuere omnes, quo casu ius commune seruabitur, ut sentit glo. in d. constitutione in vers. ius appellatur, & ita reperi in quadam constitutione antiqua glosulam*

anti-

- antiqui doctoris, & credo quòd fuit Bartholomæi de Capua, qui hoc dicit per illam glo. quòd illa constitutio non habet locum quando semel fuerit sumptum, & deinde perditum, & petitur iterum resumitur
- 2 quādo omnes sunt mortui, † & videtur de hoc glo. in c. chyrografis, de admin. tuto. quæ dicit quòd quando est perditum instrumentum, & reperitur abbreviatura, quòd poterit iterum resumitur, quæ loquitur de iure communi. Tamen Neapolitanus glosator consuetudinū Neapolitanarum uideretur innuere contrarium in glo. consuetudinis, quæ incipit vbi instrumentum in versi. prorupto, ad finem illius glo.
- 3 vbi dicit † quòd quando instrumentum fuit completum & perfectū per tabellionem, & de testibus subscriptum, & amissum, tunc vocata parte coram iudice, & probato contractu, & eius amissione, compellitur ad iterum faciendum contractum, uel confessionem illius contractus per d.l. chyrografis, in ver. amissione, & C. de discus, l. ne casu lib. 10. Tamen glosator ipse non loquitur in casu constitutionis baiulos, sed loquitur, de iure communi secundum quod protocollum probat quo ad finem iterum resumendi: nam dicit probato contractu, & in hoc casu contractus est probatus per protocollum: quando fuit aliàs inde sumptum instrumentum, loquitur enim secundum formā cap. cum olim de priuileg. quòd perduto priuilegio, est probandus tenor, sicut etiam perduto instrumento debet probari tenor, ut supra dicemus, & hic probabitur per protocollum, & quòd hoc sit verum:
- 4 † & dixit not. Bar. in l. si quis ex argenteis, §. nec iterum. ff. de eden. q. vbi petitur resumitur iterum instrumentum perditum, vel antiquatum, debet refici secundum formam, & substantiam protocollī: ar. C. de fid. instrum. l. illatæ, est tex. cum glo. in auct. de tabel. §. Illud, & §. pen. dicens quòd si non extat protocollum non debet refici nisi saltē duo testes viuāt qui deponerent de tenore instrumenti amissi vel antiqui. Quo casu secundum eorum depositionē refici debet, ita quòd actor iuret per d.l. illatæ, & l. sicut, & l. quedam, §. nummularios. ff. de edēd.
- 5 versi. ceterum † dicens sic debere intelligi glo. quæ loquitur indistinctē in auct. de hæred. & fal. §. 1. & in auct. de quæstio. circa prin. & de admin. tut. l. chyrografis, & d.l. ne casu. Quod probatur ratione, nā ut pluries est dictum, constitutio ipsa est correctoria, & contra iura, quia requirit duos testes superuiuere ut possit resumitur, & ideo non debet intelligi nisi in casu quo loquitur per plenē scripta per Iser. in constitutione in causa depositi. Et dixit Iac. Butr. in leg. 1. ff. de fid. instrum.
- 6 † quòd quamuis instrumenta & testes æquiparentur: tamen dispositio odiosa super instrumentis non comprehendit testes, nam non expressum in constitutione principis reducitur ad ius commune. leg. Si mors, de dona. inter uir. & uxo. & l. si cum dotem sol. matr. quod not.

- Bar. in l. 1. §. lex Falcidia. ff. ad l. Falc. & in l. Vranus de fideiuf. & fac. l. Cæsar. de publica. glo. in auct. de hæred. que ab intest. in prin. nam ideo duo testes requiruntur superviuere, qui testificentur quod contractus fuit inter partes celebratus ad fidem & probationem faciendam de iure gentium, quod tale instrumentum est uerum, ut in l. si. C. si cert. pet. & in l. ubi num. ff. de testi. & in c. in omni negotio. ex
- 7 tra de testi. & in l. vt iurisiur. C. eo. constat autem ¶ quod quando instrumentum est semel resumptum à protocollo per notarium cum signo & subscriptione manu iudicis & testium, pro vt requiritur per constt. regni instrumentorum robur, quod protocollum uires ac robur assumpsit, & fuit per notarium publicum, autenticatum, & signatum; & data fides perpetua per publicationem & testium ac iudicis subscriptionem: ar. d. constt. instrumentorum robur, & dicit Cyn. & Bald. in l. contractus. C. de fid. instrum. quod protocolla & abbreviaturæ notariorum probant, quando fuerunt scripta per notariū rogatum, & quando fuit signum notarij in eis appositum, hoc etiam tenet Bald. in rubrica eiusdem tituli, hoc tenet Bar. in leg. Si librarius, de
- 8 reg. iur. vbi dicit ¶ quod quando fuit sumptum instrumentum ex protocollo, & est differentia inter protocollum & sumptum, quod protocollum probat: quia fuit semel publicatum, & approbatum per notarium, & ei fides imposita, hoc etiam tenet Bar. in l. Sempronius procullo. de leg. 2. hoc tenent omnes doct. vt supra scripti in c. quidam emit,
- 9 pro quo fac. lex si. C. de fid. instrum. vbi datur ¶ fides instrumento semel producto in actis, quia eius fides semel fuit approbata nisi aduersarij petat edi ut de falso redarguar: nisi doceatur perditum, ubi dicit Bar. quod hoc casu protocollum illius instrumenti probabit veritatem illius instrumenti, & sequitur Bald. in l. nostram. C. de testam.
- 10 vbi allegat Bar. ¶ nam instrumentum comprobatum testibus plenā fidem facit, ut ibi dicit Bald. quia tunc quando testes se subscribunt videntur testificari. l. si. C. si cer. pet. ubi not. Bal. per illum tex. & idem
- 11 tenet Lud. in l. Sciendum. ff. de uerb. obl. dicens per dictam l. fin. ¶ qd fides instrumenti semel exemplati non deficit si perdat original. tunc enim gesta notarij dicuntur publica quando fuerunt per notariū publicata. Bar. in l. gesta de re iud. & in leg. publicati. C. de testa. & in
- 12 auct. de fid. instrum. §. Sed si instrumenta, & in c. cum P. tabellio. ¶ nā quādo semel instrumentum est à notario completum, & subscriptū, & signatum, & parti assignatum habuit perpetuam fidem, per not. in l. contractus, C. de fid. instrum. adeò quod semel robur assumpsit, licet omnes moriantur non perijt fides eius, in auct. de instrum. caut. §. Si vero omnis, & glo. not. in l. 1. ff. quemadmo. test. aperi. & Inno. in
- 13 c. 2. de fid. instrum. ¶ benefacit quod dixit Bar. in l. fin. C. de fid. instr.

- vbi dixit quòd scriptura semel producta, & copiata in actis fidem facit, ex quo semel fidem assumpsit, licet reperiatur deletum, quod non nocet: ergo istud instrumentum semel assumptum ex protocollo, & testibus signatum, imponit fidem protocollo quòd fuerit, & sit verum, & quòd partes sic contraxerint per publicata, & per not. Bal. in l. Si ita
- 14 de l. 2. qui dixit ar. il ius l. † quòd scriptura dimissa in testamento cui testator stari voluit, licet non sit manu testatoris scripta nec habeat testes, probat, quia semel vires suscepit per testamentum ar. l. cum pater eo. Ideo dicta constitutio baiulos, est intelligenda in casu suo strictè, ne quis indebitè locupletetur. l. vt gradatim, §. & si lege. ff. de mine. & hono. & ne aliquis damnum patiatur l. 2. de noxa. & l. fin. §. in computatione. C. de iure delib. & per not. in leg. Barbarius. ff. de offic. præsid.
- 15 Probatur † autem istud instrumentum fuisse resumptum & assignatum parti primo per scripturam notariorum: quia quando ex protocollo resumperint instrumeta scribunt in margine protocolli factum & assignatū, quæ scriptura bene probat: per no. Bar. in d. l. Si factarius,
- 16 vbi dixit † quòd creditur notario aliquid dicenti vel scribenti de instrumeto: ar. l. apparitores. C. de exac. trib. l. Si quis decurio: de Falc. & l. magis puto. §. ne tamen de rebus eorum, & aliquid per Bar. in leg.
- 17 admonendi. ff. de iureiur. vbi dixit † quòd istis rubricellis scriptis in margine protocollorum in his quæ habent dependentiam à protocollo quòd probant per not. lo. And. in addit. in tit. de instr. edit. §. postquam in ver si. præstito autem, in addit. nota quia prudentes, vbi dixit † quod creditur notario qui in protocollo scripsit tali fuit datum instrumentum: Sicut ei creditur de presentia testium in instrumento scriptorum, in auct. de fid. instr. §. Si quis instrumenta, & per not. per Spec. in tit. de instr. edit. §. ostenso. in ver. factum, ergo non potest iudex supplere, vbi ponit de istis signis inuentis in protocollis, quæ nõ possunt intelligi nisi per intellectum scribentis, quòd possunt per iudicem declarari: nam si ipse notarius uiueret & esset dubiū aliquid in instrumento: recurreretur ad ipsum, & ad eius literas, glo. in auct.
- 19 de hæred. & Falcid. §. Si vero absint: † quia notario creditur de cancel laturis, si de eis facit mentionem per no. in l. fi. C. de edi& diui Hadri. toll. & in l. si vnus. C. de testa. & in leg. 1. de his quæ in testamento delent. habent enim de consuetudine notarij ita scribere in margine
- 20 quando reddiderunt parti instrumentum. † Et in regno de consuetudine solent facere certa signa videlicet l f. & l f. quæ signa in regno secundum communem stilum notariorum probant de consuetudine completionem & assignationem instrumentorum, & vbi dubitaretur de hoc ex quo sunt circumstantiæ instrumenti, recurreretur ad notarios expertos ar. l. comparationes de fid. instrum. & in prima con-
- stitu-

- stitutione Digestorum, & C. de secund. nup. l. hac edictali: de re mili. l. semel. lib. 12. & Bar. in leg. si quis ex arg. §. si initium iure pet. ff. de eden. vbi etiam allegat. leg. 1. §. 1. de vent. in spic. & in corpore de non alie. §. quod autem. Et hoc est indubitatum in regno, quod dicta si-
- 21 gna probant resumptionem aliàs factam de consuetudine. † Et facit, quia in istis solennitatibus instrumentorum & protocollorum attenditur consuetudo Glo. in d. §. si initium. ff. de eden. & in l. 1. & 2. quemad. testamenta aperi. & illa dicuntur de solennitate que sunt de consuetudine notariorum, de quibus in leg. generali, & in auct. vt præpo. not. Imper. in §. si qua vero. in vericulo apud omnes talis obseruantia custodiatur, & dixit Cy. in leg. contractus.
- 22 C. de fid. instrum. † quod abbreviaturæ notariorum recipiunt perfectionem à forma communi, & notarij eas perficiunt in forma
- 23 consueta, in auct. scriptū exemplar. coll. 2. & l. fi. C. de fideicom. † Secundo poterit probari instrumentum resumptum, & parti assignatū: quando notarius & testes omnes instrumenti essent mortui, & ipsum instrumentum esset deperditum, per alios testes literatos qui vidissent instrumentum resumptum in formam publicam in posse creditoris vel alterius, per not. per Bar. in leg. 2. §. diuus, de iure fisci. dicens ita intelligi. c. cum olim de priuileg. l. testium ad fi. de
- 24 testi. & in l. qui tabulas. de iur. & per not. in l. fin. de eden. † & etiam per iuramentum secundum Spec. in titu. de instr. edit. §. postquam. versi. sed nunquid, qui loquitur quando vult iterum refici instrumentum: quia per hoc non derogatur iuri alterius, & Bal. in leg. si quis ex argentarijs. §. nec iterum. ff. de eden. dicens quod amissio instrumenti probatur iuramento per l. fi. C. de fid. instrum. & glo. in cap. cum olim de conue. coniug. licet in contrarium videatur tex. in l. testium. C. de testi. quod solum iuramentum non. sufficiat, & in leg. creditores, de pig. ac. vbi vide Bart. & in dicta leg. si quis ex argentarijs. §. prohibet. vbi est distinctio si iuramento probetur, & Bal. in rubr. de fide instrum. dixit quod si instrumentum est deperditum, & qui habet ius in substantia facti quod probare intendit: debet refici casu probato per coniecturas, & iuramentum leg. ne casu. de discus. libro 10. & dixit idem Bal. in leg. 1. C. de fide instrum. † quod si instrumentum est deperditum, & testes dicant, quod de hoc fuit cōfectum instrumentum, licet id non producat, est probatum debitum: non obstat auct. si quis in aliquo, de eden. quia est vera in sumpto: Sed testes sunt originales sicut instrumentum, &
- 26 dixit glo. & Bal. in l. Sicut. C. de fid. instr. † quod si quis allegat casum perditionis instrumenti, quod si nō probet casum, est ei saluū ius probandi per alias speciales probationes. ubi gl. † q̄ tenor instrumenti non

- potest probari per testes quo ad plenam probationem : quia si est instrumentum faciens de alio mentionem ex qualitate personarum potest ei deferri iuramentum, & ideo cum protocollum faciet probationem in hoc casu de resumptione facta ex quo fuit aliàs publicatum, & ex eo instrumentum sumptum per not. Ioan. Andr. in add. Spec. in
- 28 tit. de instr. edit. §. postquam ver. præstito autem. vbi dixit ¶ quòd si apparet instrumentum in protocollo cancellatum est præsumptio q̄ fuit reassumptum, & idem dicit in versi. no. quia prudentes. vbi dixit ¶ quòd si protocollum iam sumptum cassatur illa cassatio probat instrumentum sumptum, & debitum fuisse, secundum Ioan. And. ibi in add. quæ est decisio quæstionis nostræ, & dixit Bar. in l. Sciendum
- 30 de verb. oblig. ¶ quòd aliquibus versiculis potest perpendi quòd instrumentum aliàs fuit ex protocollo sumptum, & publicatum, & probant illa verba, poterit nunc reassumi dato iuramento parti probata amissione, & hoc etiam tenet Ang. in auct. si quis in aliquo. C. de edē.
- 31 in sua distin. vbi dicit ¶ quòd probatis multis adminiculis fit probatio, & datur etiam iuramentum suppletorium, vbi tetigit intellectum glo. dictæ legis sicut de fid. instrum. & vide de hoc supra in duobus capitulis seq. Et quòd in resumptione instrumenti detur iuramentū suppletorium secundum formam. l. in bonæ fidei. C. de iureiur. tenet Specu. in titu. de instrum. edit. §. postquam, in ver. & patet, & glo. in
- 32 auct. de instrum. cau. §. si tamen, in versic. interuenit. ¶ Eo autem casu quo pars contra quam producitur instrumentum illud lacerauit, quantum ad vim probationis iuramento stabitur aduersarij. C. de proba. l. si de positione, tamen quoad penam iste lacerans non ex proposito, sed ex quadam animi indignatione punitur extra ordinem secundū Ioa. And. in c. Sicut accepimus de fid. instrum. & Bal. refert in leg. 1. C.
- 33 eo. ¶ & vbi creditor ex iracundia lacerauit instrumentum, non perdit ius suum, & is si petit resumere iterum debet clarius probare ius suum, dict. leg. 1. per Bal. nec desertur de hoc casu iuramentum probationis, quia sua culpa probationem offuscavit præsertim in facto antiquo, vbi aliquid posset esse in instrumento; de quo testes nō recordarentur.
- 34 ff. de probatio. l. census, & dicta l. 1. in versi. manifeste : vbi Bal. ¶ Si verò in instrumento seu eius protocollo diceretur quòd notarius possit facere duo vel plura instrumenta, an operabitur tunc ista clausula quòd possit facere plura instrumenta cum fuerint perdita, etiam sine
- 35 testibus, & sine iudicis auctoritate. Dic quòd non, ¶ quia verba contractus intelliguntur secundum naturam ipsius contractus in quo apponuntur. ff. de præsc. ver. l. in sulam. de dam. inf. l. damni, §. 1. de vsur. l. si stipulatus. §. 1. & quæ not. in l. stipulatio ista. §. hi. & §. hoc quoque, de ver. ob. Bal. in l. expulsos. C. de ac. emp. intelligitur ergo ista po

testas data à notario quòd possit facere plura instrumenta, scilicet superiuentibus testibus, & secundum formam iuris, scilicet constitutionis instrumentorum robur, nec etiam dicta potestas aliquid operatur. † Quia partes non possent earum proprio consensu agere, ut detur fides sumpto sine iudice secundum Specul. in tit. de instrum. edit. §. postquam. in ver. hæc etiam not. ar. ca. si instrumentum, extra eo. vbi per Ioan. And. in lec. requiritur ergo tunc iudicis auctoritas, & decretum quòd possit resumere per not. in d. c. cum P. tabellio. & in l. i. de offic. consul. & tunc dicta clausula operabitur super uiuentibus testibus. Et ubi alias non posset instrumentum resumere ne fieret parti præiudicium ea non citata, & vide ibi in c. bonæ, quòd citantur, & in c. duo adinuicem. ubi ad complementum.

S V M M A R I V M.

1 Notarius an possit alij committere resumptionem instrumentorum suorum.

An notarius possit alteri committere resumptionem instrumentorum suorum. Rubr. 21.

1 **V**ide † Specu. in tit. de instrum. edit. §. postremo: versicu. Item opponitur quòd non est instrumentum, & an instrumentum tunc valeat, vide ibi per Ioan. Andr. in addi. magna. Bal. in l. repetita. de episc. & cler. Barto. in l. i. ff. de fal. Bal. in rubr. de fide instrum. Bal. in l. i. de offic. consulis, & ibi Barto. Bal. in l. fin. C. de testa. Bald. in aucten. si quis in aliquo. C. de eden, vbi etiam Barto. in l. diuus. §. idem senatus. ff. de fal. Ang. in l. i. C. de ijs qui sibi ascrib. vbi tenet cum Bal. contra Bart. Tamen opin. Barto. videtur tutior, & in aucten. de tabell. vbi Ange. & Bal. in leg. quædam. §. nihil, de eden, vbi Barto. & Ange. in l. diuus. de fal. Bal. in l. i. §. ne autem, de caduc. tollen. in rubr. de fide instrum. Cano. in c. cum P. tabellio. de fide instrum. vbi Inno. & idem Inno. in cap. quoniam contra. de proba. & habetur in l. fin. §. si autem. C. de iure delib.

S V M M A R I V M.

1 Nota facta per notarium, qui deinde fuit effectus iudex ad contractus, possunt resumari per alios notarios, cum auctoritate in-

dicis, mortuo eodem notario.

- 2 *Notarius assumptus ad iudicaturam remanet in statu primo notarius.*
- 3 *Remoto priuilegio, quis remanet in iure communi, nisi propter suum delictum perderet priuilegium.*
- 4 *Priuilegium, quod recipit iterationem, non perditur actu contrario.*
- 5 *Iudicatus officium non est impassibile officio tabellionatus, sicut non est compassibile cum decurionatu.*
- 6 *Aduocati non debent exercere officium tabellionatus, quia est uile, & hoc iure utimur in regno.*
- 7 *Index potest stipulari pro notario dum contrahit, et vnus pro alio scribit in protocollis, & datur fides illi protocollo, pro quo scribit mortuo eo, quia sunt collegæ in consiciendo instrumento.*

An contractus de quibus fuit rogatus notarius qui deinde efficitur iudex ad contractus, possint resumī per alium. Rubrica 22.

- 1 N† si reperiantur notæ factæ per notarium, qui deinde fuit effectus iudex ad contractus per regem, & contraxit aliquando vt notarius, possint resumī per alios notarios mortuo notario eodem cū auctoritate iudicis? Dic
- 2 quòd sic, † quia notarius assumptus ad iudicaturam remanet in statu primo notarius, secundum Bald. in l. senato. ff. de sena. quia recipiendo iudicaturam non se facit alienum à notariatu. qui dicit etiam quòd si esset assumptus ad iudicaturam, & ab ea remotus, re
- 3 maneret notarius: † quia remoto priuilegio quis remanet in iure cõmuni. ff. de excusa. tuto. l. sed & milites, in prin. nisi propter suum delictum quis perderet priuilegium. l. 2. C. si inge. esse dicatur, & l. propter veni. §. fin. ad tyllan. l. 2. C. de his qui spon. mune. & l. 2. de excusa
- 4 tio. tuto. † vbi priuilegium quod recipit iterationem non perditur actu contrario secundum Bald. ibi. qui dixit † quòd iudicatus officiu, non est impassibile officio tabellionis. ar. leg. iubemus. §. his autem. C. de sacros. ecc. sicut non est impassibile cum decurio. C. de fal. leg. si quis decurio. & adde not. in l. vniuersas. C. de dec. vbi dicitur † quòd aduocati non debent exercere officium tabel. quia est vile, & hoc iure utimur in regno: vbi multi notarij sunt iudices ad
- 5 contractus, & stant in vna statione cum aliquo notario, & vnus scribit rogatus pro alio, & vnus stipulatur pro alio: & alium iudex stipulatur pro notario per not. in leg. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verbo.

7 obl. † quòd iudex potest stipulari pro notario dum contrahit, & vnus pro alio scribit in protocollis, & datur fides illi protocollo pro quo scribit mortuo eo, quia sunt collegæ in conficiendo instrumento, sicut dicitur in auc. de tabel. ubi quando discipulus scribit pro stationario & sicut quando plures notarij sunt rogati, & vnus scribit, & alter subscribit, vt habes supra in capitulo, an si duo notarij, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Notarius si effectus sit monachus, & partes uelint resumere facere instrumenta ex protocollis suis, an cogatur illa edere?
- 2 Notarius, factus monachus, nõ potest cogi conficere instrumenta de nouo, quæ aliàs essent nulla, ideo debet se abstinere.
- 3 Sacerdos potest esse rogatus circa spiritualia.
- 4 Casus in quo instrumenta notarij uiui possunt resumere per alterum, mandato iudicis.

Quando notarius efficitur Monachus.

Rubrica 23.

- 1 **N**otarius effectus † est monachus, an si partes uelint resumere facere instrumenta ex suis protocollis, cogatur illa edere? Dic quòd sic, per not. in leg. prætor. ff. de eden. & poterit compelli coram prioribus notariorum secundum Angel. ibi. licet alij contra, quia iudex secularis est incapax illius iurisd. per l. 1. ff. de iud. & per not. in c. si diligenti. de foro compet. & in leg. si quis postea de iud. & in l. 1. de pe. sed alij dicunt quòd cõmuniter monasterium ad hanc editionem coram proprio iudice. l. 1. §. si penes. de tab. exhib. ubi Barto. dixit quòd † notarius factus monachus non potest cogi conficere instrumenta de nouo, dicēs quòd aliàs essent nulla: ideo debet abstinere. c. 1. ne cler. vel mona. de quo in l. 1. ff. de iusti. & iur.
- 2 ubi Barto. † q̄ clericus sacerdos possit esse rogatus si est rogatus circa spūalia: tñ an possit ex prorogatione, uide Iser. in titu. quæ sint regalia,
- 3 in uerbo potestas creandorum. † Et iste est unus casus in quo instrumenta notarij uiui possunt resumere per alterum, mandato iudicis, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Testis, qui dicit non recordari quòd fuerit rogatus in illo contractu, secundum casum ibi propositum, & differt se subscribere, uel testificari

- poteſt compelli ad ſe ſubſcribendum, alia ibi opin. Bald.
- 2 Testis ſi dicat ſe non recordari, ualet tamen inſtrumentum, quia inſcriptio notarij probat quòd rogatus fuit, & interfuit.
  - 3 Notarius qui negat ſe recordari de rogitu, mala fide tenetur de falſo, ſecus ſi bona fide. idem in teſte, quia multi ex infirmitate habent malam memoriam.
  - 4 In regno præſtatur quòd teſtes qui dicunt non recordari de inſtrumento, & rogitu, coguntur ſe ſubſcribere, quia ſunt inſcripti per notarium in inſtrumento, & fides inſcriptionis teſtium dependet ab auctoritate notarij.
  - 5 Præſumitur pro inſtrumento, ubi eſt ſignum, & ſubſcriptio notarij.
  - 6 Notario creditur de inſcriptione teſtium in inſtrumento, vel protocollo ſcriptorum, quia inſtrumentum tot teſtium uicem obrinet, quot in eo ſunt deſcripti.
  - 7 Negatio teſtis non minuit fidem inſtrumenti.
  - 8 Notarius ſi diceret quòd teſtis fuit rogatus in inſtrumento, & teſtis diceret contrarium, creditur notario.
  - 9 Teſtes ſi contradicant protocollo an poſſit reſumi?
  - 10 Notarius, qui confecit inſtrumentum ſi eſt perſona ſuſpecta, & unus teſtis contradicat inſtrumento, iſtæ duæ probationes imperfectæ, faciunt unam perfectam contra inſtrumentum.

Quando teſtis inſcriptus in inſtrumento dicit ſe non recordari, an cogatur ſe ſubſcribere.

Rubrica 24.

- 1 Liquis uult † reſſumi facere inſtrumentum ex protocolis notarij prædeſuncti in quo uiuunt duo teſtes ſecundum formam conſtitutionis regni Baiulos, & vnus eorum dicit ſe non recordari quòd fuerit rogatus in illo cōtractu, & differt ſe ſubſcribere, vel teſtificari, quid eſt fiendum? Dic quòd Ange. in l. cum ab initio. ff. quemad. teſta. aperi. dixit quòd poteſt compelli ad ſe ſubſcribendum, & idem Innocen. in c. cum Ioannes Eremita. de fid. inſtrum. Bal. in l. 1. §. ſed ſi neger. eod. tit. uidetur tenere quòd ſteur inſtrumento ſi eſt inſtrumentum publicū, dicens ſecus eſt ſi ſit ſcriptura priuata indigens confirmatione ex dicto teſtis: quia non ſufficit ſecundum gloſſ. in d. §. ſi neger. vbi etiam
- 2 Bar. dixit † ſi teſtis dicat ſe non recordari, quòd inſtrumentum eſt ualidum: allegat Inno. in ca. cum omnes. de fid. inſtrum. vbi idem tenet Ioan. Andr. & ſic inſcriptio notarij probat quòd rogatus fuit & interfuit,

- terfuit, vide aliquid per Bald. vbi §. quidam. ff. de edend. vbi dixit
- 3 † quòd notarius qui negat se recordari de rogitu, mala fide quòd tenetur falsi: secus si bona fide: vbi dixit idem in teste: quia multi infirmati habent malam memoriam: ar. l. peregre. ff. de acqui. poss. & ita
- 4 in regno practicatur: † quia testes qui dicunt se non recordari de instrumento & rogitu: coguntur se subscribere: quia sunt inscripti per notarium in instrumento: hoc idè: quia iste testis reperitur inscriptus per tabellionem in protocollo seu instrumento, & fides inscriptionis testium dependet ab auctoritate notarij. secundum Ioan. Andr. in titulo de fid. instrum. §. restat videre præsertim si notarius instrumentum illud in formam publicam redegisset: quia
- 5 probat, † & præsumitur pro instrumento vbi est signum & subscriptio notarij in auct. de instrum. cau. & fid. §. Sed si instrumenta, & Spec. eo. titu. §. Sed si instrumentum in versi. Item quòd non est signum, & in §. restat. versicu. Sed quid † & sic notario creditur de inscriptione testium in instrumento, vel protocollo scriptorum, & hoc etiam tenet Paul. de Cast. in consil. 230. ea ratione: quia instrumentum post testium vicem obtinet quot in eo sunt descripti, vt plenè habetur in l. fin. C. de fideicom. per glo. Dyn. & Bart. in l. hæredes
- 7 palam. in prin. ff. de testa. dicens † quòd ista negatio testis non minuit
- 8 fidem instrumenti. allegat Innocen. vbi supra. † Et vbi notarius diceret quòd ille testis fuit rogatus in instrumento, & testis præsens diceret contrarium, quòd creditur notario secundum Innocen. & Ioa. Andr. in cap. cum Ioannes Eremita. de fi. instrumen. & Barto. in leg.
- 9 1. §. fin. ff. quemadmo. testamen. aperia. † Et quando testes contradicerent protocollo an possit resum. vide in cap. an si mortuo notario. Et adde quòd Ioan. Andr. in additio. Specul. in titu. de instrum. edi. §. restat. versicu. sed nunquid dixit, † quòd quando notarius qui confecit instrumentum est persona suspecta: si vnus testis contradicat instrumento, istæ duæ probationes imperfectæ faciunt vnã perfectam contra instrumentum. ar. leg. sancimus. C. de testa. & leg. rationes. C. de proba.

S V M M A R I V M.

- 1 Contractus cassatus in bastardello per notarium, quia fuerat per ipsum notatus in protocollo & ibi non cassatus, potest resum: quia cancellatio limitatur secundum casus cancellationis.
- 2 Inconsulta cancellatio non nocet, et causa cancellationis est secundum communem morem tabellionum.
- 3 Creditor si reddat instrumentum debiti cancellatum, licet in libro nota-

rii appareat instrumentum corruptum: quia mens fuit quod à toto debito discedatur, per cancellationem unius, videtur totum instrumentum cancellatum.

- 4 Cancellatio in bastardello limitatur secundum dispositionem notarij, qui ideò cancellauit, ex quo in libro extense posuit: quia in his attenditur mos notariorum.
- 5 Prudentes notarij quid circa instrumenta faciant.

Quando contractus reperitur cassatus in Bastardello, tamen positus in libro protocollorum non cassatur. Rubrica 25.

- 1 **R**eperitur in bastardello † notarij contractus cassatus per ipsum notarium, quia fuerat per ipsum notarium positus & annotatus in libro protocollorū per extensum, & ab inde non est cassatus, & petitur resumī ex protocollo: opponitur quòd non potest resumī ex quo est in bastardello cassatus. Quæritur quid iuris? Dicit quòd poterit resumī auctoritate Bart. in l. pluribus. ff. de ijs quæ in test. del. quia cancellatio limitatur secundum causas cancellationis. l. cancellauerat. eodem titu.
- 2 † vbi inconsulta cancellatio non nocet, & causa cancellationis est secundum communem morem tabellionum: vt ideò cancellet in bastardello, quia completè missum est in libro &c. Idem tenet ibi Bald. &
- 3 ideo dixit ibi Barto. † quòd si creditor reddat instrumentum debiti cancellatum, quòd licet in libro notarij appareat instrumentum corruptum, quia mens fuit quòd à toto debito discedatur. l. qui chyrographum. de probatio. per cancellationem unius videtur totum instrumentum cancellatum: quia talis fuit mens iurisconsulti. vt leg. 2. ff. de spōsa. & idem dixit Bald. in leg. nostram. C. de testa. † quòd cancellatio in bastardello limitatur secundum dispositionem notarij: qui ideo cancellauit ex quo in libro extense posuit, quia in his attenditur mos notariorum, & quod Barto. no. in leg. acta. ff. de re iud. & Bald. in leg. emancipatione. de fide instrum. & hoc tenet Ioan. Andr. in titu. de instrum. edit. §. præstito autem. in additio. † no. quòd prudentes notarij statim quòd fecerunt instrumentum ex protocollo illud cancellant, vt sciatur semel authenticatum fuisse. non tamen in totum cancellant, vt appareat omni tempore debitum fuisse: ar. de fur. leg. qui tabullas, & vt possit restitui debitori: ar. leg. dissolute. de condi. sine causa. & leg. fin. ad exhib. nisi protocolum sit tale, ex quo plura instrumenta confici possint: tunc non cancellatur

latur secundum Io. Andr. ibi. & quia in his statur consuetudini vt d. tit. §. instrumentum. in uer. in quibusdam tamen locis, &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum, vel testamentum in schedis notarij repertum falsum defectiuum, non perfectum, nec completum, an possit resumui, vel exhiberi.
- 2 Testatoris voluntas per testamentum imperfectum probatur.
- 3 Obligatio naturalis, ex testamento imperfecto oritur.
- 4 Si apparet instrumentum, vel testamentum cancellatum cum interlineaturis, & rasuris, notarius requisitus reassumet cum omnibus interlineaturis, & rasuris, faciendo de illis mentionē vt sic non plus fidei faciat exemplum, quam originale, quod licet sit publicatum remanebit suspectum.
- 5 Notarius cogitur publicare testamentum primum quamquam testator id reuocauit per secundum: quia posset nostra interesse habere primum, pro redarguendo secundum de falso, vel de nullitate, & similiter.
- 6 Notarius nec debet, nec potest ad petitionem testatoris lacerare testamentum, ita quod omnino non reperiatur, testatore tamen uolente cancella re tenetur notarius de illo facere copiam.

Quando reperitur testamentum vel instrumentum falsum & non perfectum, an possit peti exhiberi & resumui. Rubrica 26.

- 1 **D**One quod si reperitur in schedis notarij, vnum testamentum vel instrumentum falsum defectiuum non perfectum nec completum, & aliquis petit resumui vel exhiberi. Gloss. & Bart. in l. 2. ff. quemadmodum testam. aperi. dixit quod pro testamento falso & non perfecto habet locum interdictum de tab. exhib. per leg. si quis legatum. de fal. nisi costet quod sit omnino falsum & imperfectum; quia non interest alicuius habere illud, quia ratione falsitatis non praestat commodum; nec etiam pro eo imperfecto posset accusari de falso: quia crimen non est commissum, leg. quod falsum. ff. de fal. Tamen dicit quod pro testamento falso & perfecto potest agi ex edicto illo de tabul. exhib. quia interest nostra illud habere vt possimus alium accusare, quia crimen iam perfecit. vbi etiam dicit glo. quod pro vero & imperfecto agi posset, quia posset nostra interesse habere testamentum verum, licet imperfectum, quia sim de lib. vt leg. hac consulissima. §. ex imperfecto.

- 2 C. de testa. † vel quia volo probare uoluntatem defuncti, quæ probatur per testamentum imperfectum, leg. si. de reb. eo. † quia ex testamento imperfecto oritur obligatio naturalis / quam intendo probare secundum glo. in leg. error. de iur. & fac. ignoran. & in leg. 1. de condi. indebi. & in leg. in testamento de manu. testa. & idem dixit Bar.
- 4 † si apparet instrumentum vel testamentum cancellatum cum interlineaturis & rasuris, quia potest peti quod in publicam formam redigatur per notata, in leg. 1. in fin. quemadmodum testa. aperian. quo in casu notarius publicabit vel resumet, cum omnibus interlineaturis & rasuris faciendo de illis mentionem, ut sic non plus fidei faciat exemplum quam originale: quod licet sit publicum remanebit suspectum. per dict. leg. 1. in fin. & facit quod Innocen. in capitul. quoniam contra. de probatio. secundum Bartolum in dicta leg. 2. in princip. ff. quemadmodum testa. aperi. qui etiam dixit in ea. l. §. si plura. secundum unam lecturam, † quod notarius cogitur publicare testamentum primum quamquam testator id reuocauit per secundum, quia posset nostra interesse habere primum: quia uolo secundum redarguere de falso, vel de nullitate & similia: & propterea dicit Bartol., † se consuluisse cuidam notario, quod ad petitionem testatoris non poterat nec debebat instrumentum lacerare: Ita quod omnino non reperiretur, tamen tenebitur testatore uolente cancellare, quod licet sic reuocetur, tenebitur notarius de illo facere copiam per dict. §. si plura. & uide Bartol. in leg. si quis legatum. ff. de fal. ubi late, & uide de hoc in c. mortuo notario inueniuntur, & in c. creditor reddit. & in c. partes fecerunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum de quo fuerat rogatus notarius mortuus, an post lapsum 30. ann. possit resumari, uide ibi late opiniones, & conclusionem.
- 2 Officiū iudicis, quo petuntur instrumenta resumari, prescribitur spacio 30. ann. sunt communiter alie actiones personales, nam officium iudicis actionis uerbo continetur, & operatur id quod actio.
- 3 Stante statuto quod instrumenta dotalia exequantur nulla obstante prescriptione, nihilominus obstabit prescriptio longissimi temporis.
- 4 Ubique est in potestate actoris quod oriatur actio prescribitur dicta actioni licet orta non sit.
- 5 Prescribens similis est soluenti.
- 6 Mera facultati non prescribitur.
- 7 Liberum arbitrium licet non possit prescribi, tamen ubique liberum arbitrium producit causam & ius agendi, tunc libera facultati prescribetur.

- 8 In civilibus officium iudicis tanto tempore durat , quantum actio cui deseruit .
- 9 Iura incorporalia præscribuntur longo tempore , sicut ipsa bona uel ipsa iura .
- 10 Officium iudicis quandoque tenet realitatem , quandoque personalitatem
- 11 Instrumentum inducitur ad probationem contractus .
- 12 Instrumentum non est obligatio , sed probatio obligationis vel alterius facti .
- 13 Præscriptio opponitur actioni , uel obligationi , uel iuri sublato .
- 14 Contralapsus temporis , potest quis se iuuare multis remedijs .
- 15 Instrumenta resumuntur nõ solum ad effectum agendi , sed etiam ad habendum titulum contractus rei possessæ , uel ad ostensionem concessionis , aut ad probandum uel excipiendum , & ut ibi .

Præscriptionis exceptio an possit opponi resumptioni instrumenti. Rubrica 27.

- 1 Etitur resumptio instrumenti † de quo fuerat rogatus notarius mortuus, opponitur quòd non debet resumì, quia sunt elapsi triginta ann. & plus quibus fuerat rogatus notarius & nunquam fuit resumptum, & sic opponitur except. præscriptio. quæ dicitur causata negligentia partis resumptionem non petentis, & sic dicitur non interesse partis quòd resumatur tanquam officio iud. quo fit resumptio, & actione per præscript. sublata. Modo queritur an possit resumì obstante lapsu tanti temporis: Neapolitanus in consuetudine incip. instrumenta con testa. in glo. in. uer. exemplari. quæ gl. est additio. tenet. quòd non pos
- 2 sit resumì, † quia officium iudicis quo petuntur instrumenta resumì præscribitur spatio triginta ann. sicut communiter aliæ actiones particulares. l. fin. C. de constitu. pete. nam officium iudicis actionis uerbo continetur. ff. de actio. & obli. leg. actionis uerbo. & operatur id quod actio: ergo ei tanto tempore præscribitur, si illi triginta ann. cepetunt currere à tempore quo actio cepit posse competere ad debitum repetendum, & sic cepisset interesse sua habere instrumentum, dicens quòd ex quo fuisset præscripta actio: amodo non interest sua habere instrumentum, & pro hoc facit quod not. Barto. in l. cum
- 3 sciis. C. de agri. & censi. libro 1 r. † quòd stante statuto quòd instrumenta dotalia exequantur nulla obstante præscript. quod nihilominus obstat præscript. longissimi temporis, quæ glo. Neapolitani loquitur in dote, & idem in dote uidetur sentire alia gloss. in

- consuetud. quæ incipit contra instrumentum dotale . in verbo
 4 nulla . Et pro hac opin. facit , † quia ubicunque est in potestate
 actoris quòd oriatur actio, præscribitur dictæ actioni, licet orta non
 sit , sicut etiam præscribitur natiuitati facultatis agendi per regu-
 lam iuris, qui potest. ff. de reg. iur. & per glo. not. in l. cum notissimi.
 §. 1. de præscriptio. triginta ann. per not. Barto. in leg. quibus diebus.
 in princi. de conditio. & demonstratio. Et sic uidetur ex prædictis in-
 5 ferri quòd instrumentum resumì non possit. † Et facit quia præscri-
 bens similis est soluenti. leg. si pupillo. de administratio. tuto. Bart. in
 leg. fin. §. procurator. ff. rem rat. hab. in quæstione an tutus præscript.
 triginta ann. soluens repetat: in contrarium facit , quia petere resumì
 6 instrumentum consistit in mera facultate: & † meræ facultati non præ-
 scribitur. l. uiam publicam . de uia publica. quod est uerum quando
 mera facultas ad actum deducta non producit , nec parit aliquod
 ius immediate in iudiciũ deducibile sicut est actus aditionis hære-
 ditatis qui parit adeunti & contra adeuntem actiones actiuas &
 passiuas , sicut est actus oblationis qui producit pignoratitiam, cui
 iuri offerendi præscribitur dicta leg. cum notissimi. in uersiculo de-
 bitum . ista fuerunt uerba Bart. in leg. 1. C. de conditio. ex leg. &
 per glòss. & Barto. in leg. si pignori de usucap. & in l. si rem. §. omnis.
 de pign. ac. & quòd uoluit Bald. in rubr. de condi. ex leg. & uide An-
 ge. in l. cum notissimi. in princ. C. de præscript. triginta ann. ubi di-
 7 cit † quòd licet libero arbitrio non possit præscribi ut in glo. ibi in
 princ. Tamen ubicunque liberum arbitrium producit causam & ius
 agendi , tunc libere facultati præscribetur . Idem dixit Ange. in
 leg. licet. C. de iure deliber. ubi Bald. limitat dictam leg. uiam publi-
 cam quòd loquitur in publica facultate , tamen in priuata aut prop-
 ria dicit secus esse per dict. leg. licet. ubi glòss. uide etiam Ludo.
 Roman. in leg. si finita . §. postea de dam. infec. & eundem Ludo.
 in leg. quamdiu. de acquir. hæred. Angel. consilio quinquage-
 simoquarto . His itaque necessarijs ad plenum discussis , Di-
 co , quòd licet magna sit auctoritas Neapolitani nostri glosa-
 toris , attamen in contrarium facit : quia quamuis diceretur quòd
 instrumenta de quibus fuerat rogatus notarius prædefunctus resu-
 mantur officio iudicis , ut in constitutione baiulos . in uerbo ad offi-
 cium , & in cap. cum P. tabellio. de fid. instr. tamen licet ipsum offi-
 cium iud. tollatur uel præscribatur triginta ann. per d. leg. querela.
 C. de fal. per quam mouetur glòss. ad hoc dicendum . habet locum
 8 in criminali : † quia in ciuilibus officium iudicis durat tanto tem-
 pore quantum actio cui deseruit per not. in leg. 4. C. depositi , &
 in leg. 1. ff. de præto. stip. per Bart. in l. quod iussit. & in l. Paulus. de re
 iud.

iud. & in l. litigator. de fruc. & lit. expen. & aliquando durat triennio
 vt in fructibus qui tanto tempore præscribuntur. glo. in d. l. sicut. & in
 l. cum notissimi. de præscr. triginta ann. aliquando durat longo tem-
 pore vt in petitione hæred. per quam immobilia auocantur, cui præ-
 scribitur longo tempore. leg. nec vllam de peti. hæred. † Et cum pe-
 tuntur iura incorporalia præscribuntur longo tempore, sicut ipsa bo-
 na vel ipsa iura: tenet Angel. consil. 82. vt sic limitetur ipsa præscri-
 ptio sicut bona vel iura quæ petuntur, arg. glo. in leg. fin. C. de edic. di-
 uii Hadri. toll. Bald. in leg. 1. ff. de iurisdic. om. iud. distinxit aut in ci-
 uili aut in criminali, & idem dico in hypotheca quæ habet multas vi-
 tas in suis casibus, vt dict. leg. cum notissimi. §. 1. & leg. 1. & 2. C. si
 aduer. cred. Et sic si in instrumento esset hypotheca. hoc iud. offi-
 cium pro resumendo implorandum, durabit quantum ipsa hypo-
 theca. quod viderur Innocentij scriptum. per no. Bald. in dict. l.
 10 fin. C. de edic. diui. & c. vbi dixit † quòd officium iudicis quandoque
 tenet realitatem, quandoque personalitatem, & Bart. in leg. si tertius.
 §. si prius. de aqua pluuiæ arcen. dixit quòd officium iudicis, aliquan-
 do est in rem scriptam, & ideo licet essent elapsi triginta ann. & sic es-
 set sublata actio personalis: tamen quia restat hypothecaria. leg. intel-
 ligitur. C. de pign. & dict. leg. cum notissimi, & leg. debitor. & leg. hæ-
 res. ad Trebell. & leg. si pignori. cum ibi not. famil. erciscun. & ideo ra-
 tione hypothecæ posset implorari officium iudi. ad resumendum vs-
 que ad triginta ann. Et ideo ex prædictis omnibus concludo, quòd
 cum resumptio instrumenti non producat ius in iudicium deducen-
 dum: quia sit ad probationem. dict. cap. cum P. tabellio. & in dict.
 11 constitutione, baiulos: nec causet vel producat actionem, † quia
 instrumentum inducitur ad probationem contractus. leg. seruum fi-
 lij. §. eum qui chyrographum. de leg. 1. & quandoque contineat pro-
 bationem rei quandoque essentiam rei ad probationem: quia quan-
 do sit ad probationem, non continet essentiam, & vbi ad contrahen-
 dum continet probationem. ar. ff. de pac. leg. labeo. leg. cum tabernā.
 §. illo. de pigno. fide instrum. leg. contractus. de actio. & oblig. leg. nõ
 figura. leg. exigere dotem. de iud. secundum Bald. in titul. de instrum.
 12 edit. in rubr. & dixit Specul. in dicto titul. §. 1. ver. videtur tamen † qd
 instrumentum non est obligatio: sed probatio obligationis, vel alte-
 rius facti. Et ideo tunc resumitur, quia soli tunc creditur de iure vel
 de consuetudine sine alio admin. in auct. de fide instrum. §. 53. sed
 si instrumenta, & §. seq. extra de fid. instrum. C. cum dilectus, innoc.
 extra eo. c. 1. & Bar. in repe. §. si initium tabularum. adeo quòd requi-
 ritur quòd testes inscripi deponāt, nec notarius, qui si omnes fuerūt
 mortui, tale instrumentum probabit: Inn. extra eo. c. 2. & gl. vbi Ang.

- in leg. 2. ff. quemadmo. testa. aper. Et propterea dico quòd oppositio
- 13 præscript. contra reassumptionē instrumenti erit impertinens: † quia præscriptio opponitur actioni vel obligationi vel iuri sublato: vt in l. fin. ff. pro suo, & in leg. omnes in fin. & in leg. Sicut. de præscrip. triginta ann. Cum simi. Quia resumptio fit ad præparationē iudicij auct. Si quis in aliquo, coniuncta. leg. qui accusare. C. de eden. & idè non impediēt resumptionem: Sed reseruabitur reo cōuento super resumptione cum agetur contra ipsum vigore contractus contenti in instrumento resumpto: maxime quia petens resumptionem contra præscriptionem posset se iuuare ex impedimentis, & sic requireret altiorem indaginem, & deberet resumī per not. in l. nam postea de iureiur. in prin. & in c. 1. de litis contesta. & per not. Spec. in titulo de fid. instrum. §. postquam in versicu. vbi autem, & in versic. quid si is, vbi dixit quòd fiet reassumptio saluo iure illius, allegat cap. cum dilecta. de confir. vt. vel inur. & de priuileg. ca. experte. Et aduertendum quòd d. glo. consuetudinis Ciuitatis Neap. considerat interesse: quia amodo videtur sua non interesse ex quo actio est præscripta, & non
- 14 bene: † quia contra lapsum temporis quis posset se iuuare multis re
- 15 medijs, vt in titulo de præscrip. & vsucap. ac etiam quia † instrumenta resumuntur non solum ad effectum agendi: sed etiam ad habendum testamentum contractus rei possessæ, vel ad ostensionem concessionis, aut ad probandum vel excipiendum quòd pecunia mihi soluta fuerat per me mutuata soluenti vt non posset repetere vt indebite solutam, vel ad probationem prioritatis, vel antiquitatis: quo casu quanto antiquius esset instrumentum, tanto efficacius per not. in l. 1. §. denique. de aqua plu. arc. & in l. si certis an. C. de pac. cum simi. & propterea concludo quòd fiet resumptio non obstante lapsu temporis, per iura pro hac parte adducta saluis iuribus partium quæ tanguntur, & vide in c. quæ exceptiones.

S V M M A R I V M.

- 1 Constitutio regni, Baiulos, statuit quòd instrumenta reassumantur cum testificatione duorum testium qui contractui interfuerint, quæ constitutio expressè non prohibet resumī quando non supersunt duo testes viui, sed à contrario sensu videtur inferre, quòd si duo testes non superuiuant, non possit resumī.
- 2 Argumentum à contrario sensu videtur habere locū in Statutis, quia contrarius sensus esse videtur tex. legis.
- 3 Si ex argumentatione à contrario sensu sequitur absurditas, uel legum correctio non ualeat, alias sic.

- 4 Argumentum à contrario sensu, aliquando non est validum.
- 5 Argumentum à contrario sensu dicitur coniectura.
- 6 Casus omisus, qui venit à contrario sensu, si est per l. decisus, & tanquam omisus à l. est in dispositione iuris communis, & venit per aliam. l. decidendus.
- 7 Interpretatio constitutionis Regni, per antiquos sapientes, quæ tamen non fuit observata in causis favorabilibus, sed observata in causis non favorabilibus, propter negligentiam partis. ut ibi.
- 8 Exceptio ad constitutionem, instrumentorum robur, & glo. ibi in contrarium.
- 9 Minor per restituit. in integr. non poterit facere resumere instrumenta, si mortui fuerint omnes testes, per constitutionem regni, Baiulos, & ratio ibi, & ibi etiam opin. contrariæ aliorum.
- 10 Quomodo intelligatur regula, quod præscriptio non currit contra minorem.
- 11 Pupillo tractanti de lucro currit præscriptio, sed restituatur, secus si tractat de damno vitando.
- 12 Præscriptio statim currit minori, quando de eo facit mentionem licet restituatur: secus si generaliter loquatur.
- 13 Statutum si dicat quod non perierit debitum inf. annum, postea non audiatur, si pupillus tractat de lucro, quod sibi currat, sed restituatur, secus si de damno vitando quia non currit, ne dam. imirrationabile patiatur.
- 14 Præscriptio statutaria ipso iure non currit minori, sed currit adultis, licet restituatur. idem dicendum quando esset initiata tempore maioris defuncti, secus si fuisset completa in vita defuncti.
- 15 Iura loquætia de personis, & causis favorabilibus possunt adaptari mulieribus, si in eis constitutio regni, Baiulos, locum habeat.

An mortuis omnibus possit resumere instrumentum cum constitutio regni, Baiulos, nihil dicat de hoc. Rubrica 28.

- 1 Constitutio † regni, baiulos statuit quod instrumenta resumantur cum testificatione duorum testium ad minus qui contractui interfuerint, quæ constitutio expressè non prohibet resumere quando non supersunt duo testes vivi: sed à contrario sensu inferre videtur, quod si duo testes non supervivunt non possit resumere. † Quod argumentum a contrario sensu videtur habere locum in statutis, quia contrarius sensus videtur esse text. legis.

- legis. leg. qui testamento. §. mulier. ff. de testa. & leg. in testamento. §. cum inter. ff. de pac. dota. C. de manu. testa. leg. qui locuples. licet in contrarium faciat, quia est potius coniectura quam lex. C. de fur. leg.
- 3 apud antiquos. † vnde dixit Bald. quòd si ex tali argumentatione sequitur absurditas, vel ll. correctio non valet, aliàs sic, per not. in leg.
- 4 conuenticula. C. de episco. & cler. † licet argumentum a contrario sensu aliquando non sit validum, vt no. in leg. i. C. de agri. & censi. lib. i. ita dixit Bald. in leg. omnes populi. ff. de iustitia. & iu. & in leg. i.
- 5 C. quæ sit long. consuetu. in repet. † & aliàs dicitur quòd est coniectura. dict. leg. apud antiquos. vbi Iacob. Butr. & post eum Bald. dixit † quòd aut casus omissus qui venit à contrario sensu, est per leg. decisus, & tanquam omissus a leg. est in dispositione iuris communis, & venit per aliam leg. decidendus. leg. si cum dotem. in princip. ff. soluto matrim. & leg. si extra notarij de condit. ob. cau. & casus hic omissus, uidelicet mortis, videtur prouisus per constitutionem instrumentorum robur, quòd non valet instrumentum sine subscriptione testium, & sic non uidetur posse resumì per dictas substitutiones, licet in † contrarium dici possit quòd remaneat in dispositione iuris communis, secundum quòd poterat reassumì omnibus mortuis: quòd non videtur verum, quia in hoc corrigitur ius commune secundum quòd sufficiebat testes interfuisse & esse descriptos in instrumento per notarium, nec requirebatur eorum subscriptio: & ita sunt interpretati antiqui sapiètes regni, q̄ illa cõstitutio à cõtrario sensu, velit quòd si duo testes ad minus superuiuant, quòd non possit instrumentum resumì: sed in causis fauorabilibus, vt dixi, non fuit obseruatum, in quibus fuit obseruatum ius commune in casu mortis omnium testium per curiam Regis, & in alijs non fauorabilibus non possit resumì si omnes essent mortui propter negligentiam partis quæ non fuit vsa diligentia in resumì faciendo secundum Andr. in dicta constitu. & glo. & Andr. in dicta constitutione instrumentorum robur. † vbi excepit vnum casum, videlicet quando subito essent mortui testes parum post confectum instrumentum per iura ibi allegata per ipsum, quia non videtur esse in negligentia: tamen in contrarium facit gl. in constitutione in causa depositi, quòd non fuerit mens condentis quòd non possit resumì in hoc casu quando alij testes haberi non possent, in quo cogita, quia illa glo. est valde not. Ex quibus infero ad quæstionem quotidie occurrentem. † si constitutio, baiulos, habeat locum in minore, vt si non fecerit resumì instrumenta sua, & mortui fuerint omnes testes, si possit facere, resumì instrumentum iure resti. in integr. in quo breuiter dico quòd cum dicta constitutio videatur inducere quandam prescriptionem de nouo,

de nouo, vt si pars nõ fecerit resummi supra instrumenta tēpora in dicta constitutione comprehensa, quòd si moriantur omnes testes, quòd non possit vterius resummi, & quæstio ista incidit in illam quæstio-
 10 nem antiquam: † si præscriptio statutaria nouiter inducta liget mi-
 nores, vel restituantur in integ. quæ quæstio præstat argumentum
 huius decisionis. Et fuere de hac opin. quia Cyn. & Bald. in l. fin.
 C. in quibus cau. in integ. restit. tenent quòd currat sed restituatur, l.
 Aemilius, de mino. & ita tenet Innocen. in cap. constitutus, de in
 integ. restit. & non ob. dicta l. fin. quæ dicit quòd præscript. ipso
 iure non currat minoribus, quia non extenditur ad statuta nouam
 præscrp. inducentia de qua non cogitatur. leg. fin. de reg. cathol.
 Alia fuit opinio Bart. contra Innocen. in l. etiam, de mino. & in d.
 11 l. fin. † quòd pupillo tractanti de lucro currat: sed restituatur per
 d. cap. constitutus. secus si tractat de damno vitando, quia ipso iu-
 re non currit contra eum, d. l. fin. Alia 23. opinio Bald. in leg. si ma-
 12 ternæ. C. de testa. defunc. † quòd præscriptio statim currat minori
 quando facit de eo mentionem, licet restituatur. ar. C. de senten.
 aduer. fis. leg. prima libro 10. secus si generaliter loquatur. & sic
 vera opin. Barto. licet Bald. in l. omnes populi sequatur simpliciter
 13 Barto. & Innocen. referens Bart. tenere † quòd si statutum dicat
 quòd qui non perierit debitum supra annum postea non audiat, quòd
 si pupillus tractat de lucro, quòd sibi currat, sed restituatur,
 secus si de damno vitando quia non currit, ne damnum irra-
 tionabile patiat, ar. l. fin. ff. si ser. ven. dicens esse æquam opin. li-
 cet de rigore iuris currat, sed restituatur. ar. de hæred. & falc. §. pu-
 pillus, quia tale statutum innouat ius commune: licet idem Bald.
 14 in cap. 1. §. porro. teneat † quòd ipso iure præscriptio statutaria
 non currat minori: tamen currat adultis, sed restituantur, ar. d.
 cap. constitutus: & idem videtur dicendum quando esset initiata tem-
 pore defuncti maioris secundum Ludo. in l. naturaliter. ff. de acqui-
 ren. possessio. tamen si fuisset completa in vita defuncti, vide in leg.
 cum filius. §. in hac de verb. obliga. per quæ iura poterit cum res in-
 15 ciderit causa decidi. † Quæ iura possunt adaptari mulieribus vt su-
 pra dixi de personis & causis fauorabilibus, si in eis dicta constitutio
 locum habeat.

S Y M M A R I V M.

1 Instrumentum resumptum in formam publicam per notarium roga-
 tum à partibus, & parti assignatum signatum, & roboratum ac
 testibus subscriptum, si reperiat in aliquo defectum, & nota-

T r i u s

ruius sit mortuus, poterit iterum resumere per alium notarium mandato iudicis & citata parte, quæ lædi possit, & ut ibi.

- 2 Error uel imperitia notarij non debet contrahentibus nocere.
- 3 Notarius tenetur apponere in instrumento ea, quæ sunt de natura contractus, etiam si non sint dicta, & ea, quæ solent apponi.
- 4 Notarius non ponens in instrumento clausulas, secundum quod moris est, potest puniri de falso.
- 5 Notarius qui dedit parti instrumentum defectuum, si uiuit tenetur iterum perficere, & dare parti.
- 6 Edens non liberatur, per minus legitimam editionem.
- 7 Practica circa resumptionem instrumenti defectui.

Defectiuum instrumentum iam sumptum an mortuo notario possit iterum resumere per alium.

Rubrica 29.

- 1 **N**otarius ꝑ fuit rogatus à partibus de quodam instrumento, qui reassumpsit instrumentum in formam publicam, & parti assignauit signatum & roboratum, ac testibus subscriptum: deinde instrumentum reperitur defectiuum, quia deficit aliqua clausula de substantialibus ipsius instrumenti, an si notarius est mortuus possit instrumentum iterum resumere & qualiter? Dico quod poterit iterum resumere per alium notarium mandato siquidem iudicis, & citata parte, quæ lædi possit: per not. in auct. si quis in aliquo. C. de eden. ubi Cy. & Guliel. in l. nam ita diuus. ff. de adopt. & in l. de unoquoque. ff. de re iud. Inno. in c. si. de fid. instru. & in c. Alber. de testi. Bar. in aut. vi Spon. larg. s. si quis in aliquo: & iudex adhibeat causæ cognitionem, an notarius fuerit solitus in suis contractibus illam clausulam apponere, & præsertim in proximis precedentibus, & sequentibus contractibus, per ea quæ habes in c. an notarius habens potestatem reassumendi vel publicandi, & in c. tabellio. de instrumento rogatus & stipulatus instrumentum, & an illa clausula sit de consuetudine ciuitatis, vel sit de iure, &
- 2 obmissa ab eodem ꝑ errore uel imperitia notarij, quæ non debet contrahentibus nocere per no. in l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupill. per
- 3 Dy. in l. fin. de fideiuss. & in leg. fin. ff. de mag. conue. ꝑ nam ipse tenetur apponere in instrumento ea quæ sunt de natura contractus, etiam si non sint dicta, leg. generaliter in fine de fide instrum. & tenetur apponere ea quæ solent apponi secundum Barto. in leg. de die. ff. qui satisfacere cog. per leg. quod si nolit. s. quia assidua.

affidua. ff. de ædi. edic. Ad eò quòd dixit Cyn. & doct. in l. iube-
 4 mus, C. de testa. in fi. † quòd si notarius non poneret clausulas secun-
 dum quòd moris est, quòd posset puniri de falso, & est glo. not. in
 l. pignus in bonis. C. de pign. act. quòd tenetur notarius clausulas
 necessarias apponere in instrumento, nec propterea dicitur esse in
 culpa, nisi apponeret insolita per not. in leg. ex ea parte. ff. de verbo-
 rum oblig. & in leg. solita. de remiss. pig. & faciunt ea quæ habentur
 in leg. ex conducto. §. uis maior. ff. loca. & in §. ex ijs. insti. de testa.
 5 in l. nec passim. C. de iuris & fac. igno. † nam si notarius uiueret & de-
 disset parti instrumentum defectiuum, vel non perfectum teneretur
 iterum perficere, & dare secundum Barto. per illum tex. in l. si quis
 ex argentarijs. §. fin. cum leg. sequen. ff. de eden. Quod sequitur
 6 Bald. ibi. & leg. sequen. vbi † edens non liberatur per minus legiti-
 7 mam editionem. † Et erit tunc practica quòd resumatur ex pro-
 tocollo aliud instrumentum; per alterum notarium mandato iu-
 diciali, & causa cognita, & suppleantur ea quæ deficiebant, &
 ista practica non erit tuta, quia si reperitur postea instrumen-
 tum aliud sumptum per notarium, rogatum sine dicta clausula
 quæ deficiebat, faceret vacillare fidem secundi instrumenti. Ta-
 men melius erit quòd fiat secundum instrumentum per notarium
 per iudicem deputandum, & in ipso inseratur totus tenor primi
 instrumenti sumpti per notarium mortuum, & decretum iudi-
 cis, & inseratur illa clausula quæ deficiebat in primo instrumento,
 in hoc secundo mentionem faciendo quòd ita decretum est per
 iudicem & mihi mandatum, & idem faciet notarius ad resu-
 mendum assumptus: quia primo debet ponere protocolli tenorem,
 & deinde suas extensiones quas solitus erat apponere notarius præ-
 defunctus. in alijs instrumentis de hoc specialem mentionem facien-
 do, quæ omnia bene not.

S V M M A R I V M.

- 1 Quietatio debiti, scripta per notarium qui confecit instrumentum, in margine protocolli, & non resumpta in publicam formam, an probet solutionem, mortuo notario, & testibus.
- 2 Instrumentum auctorizat non particula scripturæ, sed notarij auctoritas, interuenientibus solennitatibus debitis.
- 3 A postilla reperta in protocollo notarij, ipsius manu scripta, & cancellata, de voluntate testatoris cancellata præsumitur, & consulte.

- 4 *A postilla in testamento, manu notarij, non presumitur falso apposita.*
- 5 *Alia opin. circa cancellationem repertam in protocollo.*
- 6 *Debitor vnus est si est vnus testis de ueritate cum cancellatione reperta in protocollo, & si dicta quietatio habet per se aliquas presumptiones, vel verisimilitudines, tanto magis quod debitum sit antiquum.*
- 7 *Opin. authoris quando instrumentum esset in manu creditoris, & reperiatur quietatio in protocollo.*
- 8 *Quietationes in Regno, quæ reperiuntur in margine protocollorum scriptæ, & protocollum cassatum manu notarij bonæ famæ, cum testibus, cum die, & causa, de consuetudine probant, licet omnes testes sint mortui.*
- 9 *Consilium authoris, quando instrumentum publicum extat in manu creditoris, quid agere debeat debitor.*
- 10 *Producens aliquam scripturam, uidetur fateri omnia contenta in ea esse vera, etiam si scriptura producta non sit solennis.*
- 11 *Emptioni repertæ, scriptæ in margine libri notarij habenti alia sua essentialia, non minus creditur, quam si sit in corpore libri, ratio ibi, & quia non refert an in collo cartæ, an in alia parte scripta sit scriptura notarij.*

Quietatio quando reperitur in margine protocolli in qua nullus testis uiuit.

Rubrica 30.

- 1 Vidam ¶ conuenitur ex mutuo de quo fuit rogatus notarius publicus cum iudice & testibus qui fecerunt publicum instrumentum cum debitis sollemnitatibus, debitor conuentus opponit except. solutionis & perquisito protocollo reperitur in margine protocolli scriptum manu notarij rogati. Die tali talis mensis currentibus Domini M. & c. talis debitor in nostri presentia sol. tali creditori quantitatem contentam in presenti contractu, & ideo dictus creditor tanquam satisfactus de dit presentibus instrumentum seu contractum pro rupto & casto presentibus talibus testibus tali & tali. Fuit dubitatum an ista quietatio fit scripta & non resumpta in formam publicam, probet solutionem mortuis omnibus notario & testibus. De iure communi esset expeditum quod sic, quia tali scripturæ in margine libri notarij habentis alia substantialia non minus creditur quam si esset in corde

- pore libri. leg. cancellauerat. ff. de ijs quæ in testa. dele. & leg. 1. §. 1.
2 eodem tit. & C. de testa. leg. si vnus † quia instrumentum autorizat non particula scripturæ: sed ipsius notarij auctoritas, interuenientibus solennitabus debitis, in aucten. de tabellio. circa princip. ita consuluit Angel. consilio 159. incipien. viso puncto prædicto:
3 consuluit etiam Paul. de Castr. consil. 37. † quòd si reperiatur in protocollo notarij aliqua apostilla manu notarij scripta, & cancellata, quòd præsumitur de uoluntate testatoris cancellata, & consultè: per not. per Bart. in l. proximè. de ijs quæ in testamen.
4 delen. & in dicta leg. si vnus, † quia si reperiatur apostilla in testamento manu notarij non præsumitur apposita falso. ar. leg. nostram. C. de testam. per Bal. & ista est plusquam apostilla: quia est contractus quietationis, cum omnia circumstantijs, & cum testibus, & est protocollum, & hoc tenuit Ioan. Andr. in additio. Specul. in titulo de instrumento. in versic. ostenso: in additio. magna, quando reperitur aliqua scriptura cancellationis in
5 protocollo cum die, causa, & testibus: † tamen de iure constitutionis regni est dubium: quia non creditur protocollo nisi sit sumptum in formam publicam: tamen putarem quòd si instrumentum debiti non fuisset sumptum in formam publicam, quòd tunc cum non faceret plenam probationem ut supra diximus, quòd resumi non posset, quia reperitur cassatum per dictam quietationem, quæ licet non plenè probaret, impediret resumptionem fieri per supradicta, & si debitor uiueret esset locus delationi iuramenti, per ea quæ dixit Baldus, in aucten. ad hæc. de lati. lib. tol. † ubi dixit, quòd si esset vnus testis de veritate cum cancellatione esset debitor meus: & si dicta quietatio haberet per se aliquas præsumptiones vel verisimilitudines tanto magis, vt quòd debitum foret antiquum. † Si tamen instrumentum reperiatur sumptum in manu creditoris, & extaret illa quietatio in protocollo in qua omnes mortui: esset maius dubium. tamen ego nunquam pronuntiarem pro creditore quando notarius fuisset bonæ famæ qui dictam quietationem scripsisset, prout maxime, quando creditor esset aliqualiter suspectus homo solitus debitis exigere, & malæ conscientie. ar. not. in l. non omnis. §. à
8 Barbaris. de re milit. cum simil. † quia in regno dictæ quietationes quæ reperiuntur in margine protocollorum scriptæ, & protocollum cassatum manu notarij bonæ famæ cum testibus, cum die, & cum causa, de consuetudine probant, licet omnes testes
9 sint mortui. † Et quando extaret instrumentum publicum in manu

creditoris inde sumptum, & ageret, & produceretur instrumentum in iudicio, consulo debitori quòd dicat, quòd illud instrumentum est falsum, & non probat: quia non apparet protocollum, nec descriptum in protocollo, nec fuit de tanta quantitate, & non est sumptum ex aliquo protocollo, nec cum protocollo concordat, & petat mandari creditori vt protocollum producat, & aliàs non detur fides instrumento. Qui creditor si protocollum producat, & inueniatur cassatum cum illa quietatione: tunc ratione productionis protocolli factæ per
 10 creditorem, in quo est illa quietatio non dabitur † fides instrumento: quia producens aliquam scripturam videtur fateri omnia in ea contenta esse uera. auct. ad hæc. C. de fide instrumen. per Innocen. in cap. cum olim. de censu. & de excep. c. cum venerabilis, etiam si scriptura producta non sit solennis, vt ibi per eum, & l. rura. C. de omni agro deser. vbi glo. & si creditor dicat non teneor producere, producas tu. replicabit debitor, instrumentum quod produxisti non est verum, & eius fides in dubium reuocatur, & est suspectum, nisi tu ei fidem imponas, eius fides vacillat, & non est exequendum, per l. iubemus. C. de probatio. & sic tenebitur producere, & si non fecerit, vacillante fide instrumenti, debitor erit tutus. Et quòd ista quietatio scripta in margine protocolli cum die, loco, & testibus probet, vide quæ habes infra in cap. mortuo notario inueniatur abbreviatura. Et non obst. constitutio baiulos, quia hic non agitur nunc de resumenda illa quietatione in formam publicam, sed de probanda illa cancellatione protocolli facta à notario coram testibus, & sic sumus in iure communi, & in casu omisso à dicta constitutione per ea quæ supra pluries diximus. Quibus additur
 11 quòd Ang. consi. 159. incip. viso puncto prædicto consuluit, † si emptio reperitur scripta in margine libri notarij habens alia sua essentialia, quòd non minus ei creditur quàm si esset in corpore libri. per dict. l. cancellauerat, & l. 1. §. 1. ff. de his quæ in testam. delen. & l. scimus. C. de testa. Quia non particula membranæ auctorizat scripturam notarij, sed ipsius notarij auctoritas interuenientibus solennitatibus debitis. in aucten. de tabell. circa princ. quia non refert an in collo cartæ an in alia parte scripta sit scriptura notarij secundum Ang. in d. consi. & vide supra in cap. an instrumentum cancellatum in protocollo &c.

S V M M A R I V M.

- 1 Testator potest relinquere sua protocolla alicui de quo confidit : quia protocolla sunt notarii proprietate , utilitate autem eius cuius interest.
- 2 Hæres aliquid percipiens ex protocollis tenetur illud dare ei cui legata sunt protocolla.
- 3 Perceptum ex protocollis non est fructus secundum Bart. quia semel percipitur , & sic non transitur ad fructuarium bonorum suorum , secus in alijs scripturis , de quibus sapius percipitur fructus.
- 4 Notarius si legauerit vsufructum omnium bonorum suorum , id quod percipitur ex protocollis , non est usufructuarii : cum exemplatio fiat tantum semel . nisi expresse legaret vsufructum protocollorum suorum , & ut ibi , & videas ibi opin. Bald. & Imo. in contrarium.

Si notarius legat alicui sua protocolla , &c.
Rubrica 31.

- T**estator † reliquit sua protocolla alicui , de quo confidit , quod potest facere . l. vbi . §. nihil . ff. de eden . vbi Bald. & l. quadam . §. is autem , & Specul. in titulo de instrumen. edit. §. ostenso . ver. quid si aliquis : hoc ideo , quia protocolla sunt notarij proprietate : utilitate autem cuius interest . eodem titulo . l. argentarius , cui debet fieri editio protocollorum recepta mercede competenti , vt ibi not. per Innocen. in cap. 1. de simo. & Bald. in l. fin. C. eod. & erit competens merces secundum Bal.
- 2 l. iudicis arbitrio secundum consuetudinem regionis . † & hoc casu , si hæres aliquid percipiat ex protocollis tenebitur illud dare ei cui sunt legata protocolla secundum Bart. in dicta leg. vbi . §. nihil . & facit . leg. 1. & 2. C. de vsu & vsufruct. leg. & leg. hætenus , de
  - 3 vsur. tamen Barto. tenuit † quòd id quod percipitur ex protocollis non sit fructus in dicto §. nihil . quia semel tantum percipitur , & leg. diuortio . ff. soluto matrimo. & sic dicit , quòd non transibit ad fructuarium bonorum suorum secus : est in alijs scripturis , de quibus sapius percipitur fructus , & idem Barto. in
  - 4 dicta leg. diuortio . dixit consuluisse , † quòd si notarius legauerit vsufructum omnium bonorum suorum , quòd id quod

percipitur ex protocollis non sit usufructuarij, cum exemplatio fiat tantum semel. Et idem videtur in effectu tenere, Ange. in dicto §. nihil, nisi expresse diceret quòd legat usufructum protocollorum suorum, ne aliàs legatum inuile sit: sed Bald. in dicta l. diuortio. tenet contra Barto. & in l. 1. C. de fruct. & litis expen. & idem Imo. ibi allegans tex. in l. usufructu legato. C. de usufruct. & Ludo. ibi etiam tenet cum Bald. dicens, quod Barto. consuluit contra casum. in l. vxori. la 2. de usufruct. leg. qui tex. facit pro Barto. & facit. lex. vxori. & lex. 1. eodem titulo, & dixit ibi Ludo. quod usufructuarius habebit non solum fructus sed etiam redditus & proventus omnes, per tex. in dicta l. usufructu. leg. & vide Ang. in d. §. nihil, qui se inuoluit, & ibi etiam modernie inuoluunt.

S V M M A R I V M.

- 1 Notarius, qui non posuit substantialia in instrumento vel examinavit testes non dato iuramento uel parte absente, uel post didicit, & testificata, an sit puniendus de falso.
- 2 In delictis spectatur uoluntas tum actu, sine exitu.
- 3 Vxorem alterius illegitimam cognoscens punitur.
- 4 Ascribens sibi in testamento ita demum punitur, si idem testamentum perficiat, non aliàs.
- 5 Testamentum vel instrumentum si est imperfectum non est quærendum de falso, quia quod nullum est falsificari non potest.
- 6 Notarius, si ex errore, uel culpa, amiserit substantialia instrumentorum, et pars lesa fuerit, tenetur ad interesse.
- 7 Notarius conficiens instrumentum, de iure, inualidum, uel falsum, tenetur pœna falsi.
- 8 Testis licet non iurauerit, aut etiam extra articulum deposuerit, et sic non iuratus, tenetur falsi.
- 9 Notarius si facit instrumentum falsum peccans in forma intrinseca, quia non habet nomen Imperatoris, uel nomina testium, non incidit in pœnam falsi. secus si peccaret in forma extrinseca. ut ibi.

Substantialia si non posuit notarius in instrumento.
Rubrica 32.

- A** N si † notarius non posuit substantialia in instrumentis, quæ not. in auct. vt propo. Roma. Impera. & in l. fin. C. de contrahenda & committen. stipul. vel examinauit testes non dato iuramento, vel parte absente, vel post didicita testificata, quibus casibus nō valet eorum depositio. leg. si quando, & leg. iurisiur. C. de testi. an ipse notarius, propterea erit de falso puniendus? aliqui quod sic ratione conatus, leg. si quis seruo. C. de seruis fugit. & leg. 1. C. si qua præd. potest. leg. 1. in princ. ff. de extraordin. cri. in leg. 1. in fine. ff. quod quisque iur. † & quia in delictis spectatur voluntas cum actu sine exitu. l. 1. §. diuus. ff. de sicar. & eodem titulo. l. is qui cum telo. & ar. l. si vxori. ff. de adulte. † vbi punitur cognoscens vxorem alterius illegitimam. Alij contra. quid enim obtuit conatus &c. leg. 1. ff. quod quisque iur. leg. ita quidem. si mancip. ita fue. alie. l. si quis legatum. ff. de fals. † ubi abscribens in testamento ita demum punitur si idem testamentum perficiat non aliàs. sic in proposito si testamentum vel † instrumentum est imperfectum, non erit quærendum de falso: quia quod nullum est falsificari non potest. ar. de penu. leg. l. si quis. §. testamentum, & quod not. ad leg. Corne. de fal. leg. diuus. quod est verius: & contraria loquuntur in eo quod est aliquod, licet aliquo modo possit infirmari. dicta, leg. si quis legatum. Secundo respond. vt in leg. si quis in graui est odium hæredis, vt ibi. uel potest dici quod licet non habuerit effectum puniatur: quia per eum non stetit. dict. leg. si quis seruo. de fur. & dicto §. diuus, & leg. 1. de parricid. in fine. Eo autem casu quo potuit perficere, & noluit, non tenetur. l. qui falsum. de fals. Tamen prima opinio videtur verior, quia punitur, si per eum non stetit, & mitius. l. si fugitiui, & l. prima in princ. de extraordin. crim. in princ. & in fine. & in dict. l. si quis seruo. est ratio specialis, & in l. 1. ff. quod quisque iur. secundum Tancredum de Corneto in suis allegationibus. † Si autem ex errore vel culpa omiserit substantialia instrumentorum, & pars læsa fuerit, tenetur ad interesse, vt per Barto. in leg. de tabulis. ff. de tabu. exhiben. & facit. lex. fin. de mag. conue. C. & vide Barto. in leg. si librarius. de regu. iuris, & latè Angel. in leg. prima de sepul. & in c. vbi etiam Bal. dixit, † quod notarius conficiens instrumentum de iure

- iure inualidum, vel falsum, quòd tenetur falsi. vbi etiam per
 8 Cyn. & Barto. in l. si quis legatum. de fal. vbi dixit † quòd li-
 cer testis non iurauerit, aut etiam extra articulum deposuerit: &
 9 sic non iuratus, quòd tenetur falsi. † vel etiam si notarius fe-
 cerit instrumentum falsum, peccans in forma intrinseca: quia
 dicit habere diem, nomen Imperatoris, vel nomina testium,
 quòd non incidit in pœnam falsi: secus si instrumentum pecca-
 ret in forma extrinseca, vt quia non esset decretum iudicis in
 venditione rei minoris, propter quod posset annullari, quia
 sufficit quòd habeat sua essentialia, secundum Ange. ibi. & vide
 late Barto. in l. si quis legatum, & in leg. eamus. C. eodem. & Ioan.
 Andr. in regula non est sine culpa. ad fin. in mercuria. & quod Bald.
 dixit. in l. si post. de iur. & fac. igno. & quod habetur in l. in fraudem.
 §. neque instrumenta. de iur. & fac. igno.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumenta an possint resumì, mortuo notario, cuius manu, reperitur ab
 breuiatura cancellata, sub his uerbis, scriptum, & cancellatum de par-
 tium uoluntate, ex qua abbreviatura nullum fuit factum instrumen-
 tum? uide ibi.
- 2 Scriptura notarij, qui attestatur cancellatum de uoluntate partium, fa-
 cit protocollum suspectum, sicut vnus testis, qui contra illud de-
 poneret.
- 3 Vox notarij denigrat fidem instrumenti.
- 4 Vitale, per inutile non uariatur.
- 5 Non est credendum tabellioni, cum est quæstio an contractus intercesserit,
 an uero a contractu sit recessum.
- 6 Instrumentum cancellatum probat debitum fuisse.
- 7 Cancellatio non perimit testamentum, quia cancellatio uidetur facta à ta-
 bellione contra bonam fidem, ideo uires non habet.
- 8 Notarius si dixerit, cancellatum, quia scriptum per errorem, vel
 quia soluit, quoad partem, cui non est satisfactum, non est soluta
 obligatio.
- 9 Cancellationes sunt de corpore instrumenti, ideo non requirunt diem, &
 consulem, secus si sint à latere, & non incorporatæ, quia tunc debent
 habere omnia solennia.

Instrumentum cancellatū in protocollo ubi dicitur de partium voluntate factum esse an possit resumī.

Rubrica 33.

Ortuo † notario inuenitur abbreviatura cancellata, ex qua nullum fuit factum instrumentum, & reperitur manu notarij scriptum in tali abbreviatura, scriptum & cancellatum de partium voluntate, & pars petit inde reassumi instrumentum. Quæro an possit? videtur

quod non, quia ex illa cancellatione fit suspecta. l. prima de edic. diui Hadria. tollen. l. fin. ad legem Aquil. nam producens istam scripturam suspectus est. l. iubemus. C. de probationibus, & quia ex tali cancellata scriptura nihil potest renuntiari. l. & post. §. primo. ff. de iudi. fac. Glos. in auct. si quis in aliquo. de edendo. & l. prima & secunda. de his quæ in testamen. delent. † Et quia scriptum notarij attestatur cancellatum de uoluntate partium facit protocol- lum illud suspectum sicut vnus testis qui contra illud deponeret. l. prima, & doct. præle. l. secunda. ff. quemadmodum testamenta aper- riantur. † Nam vox notarij denigrat fidem instrumenti: argumen.

l. si quis decurio. C. de falsis in auct. de fide instrumen. & cau. §. si uerò moriatur, & §. si uerò nullus, & facit. l. si chirographum. ff. de probatio. Quomodo ergo poterit per alium notarium in for- mam publicam resumī si rogatus de abbreviatura attestatur (custo- dia rerum) cassatum de uoluntate partium argum. in auct. de tabul. §. nos autem. uer. non fingitur. In contrarium facit, quia illa scriptu- ra tabellionis cassata & cancellata non fuit facta coram partibus ut

esse debuit in auct. de instrumen. cau. §. oportet in auct. ut propo- natur nomen Imperatoris: & cum non sit facta in publicam formam

non impedit quo magis conficiatur instrumentum, † quia utile

per inuile non uitiat. † Nec est credendum tabellioni cum est

quæstio an contractus intercesserit: an uerò in contractu sit † re- cessum: & pro hac parte, facit, quia instrumentum cancellatum

probat debitum fuisse. leg. qui tabulis, ff. de furt. † & facit, quia cancellatio non peimit testamentum, de his quæ in testamen- to delentur per totum, & quia cancellatio uidetur facta a tabellio- ne contra bonam fidem: ideo cancellatio uires non habet. leg. 1. ff. de fide instrumen. leg. diuus de custodia reorum. ad quæ ac- cedat: quia Bald. in leg. nostrum, C. de testamen. dixit. † quod

si notarius dixerit cancellatum: quia scriptum per errorem: uel dicat

dicat cancellatum : quia soluit , quòd quo ad partem cui non
 est satisfactum non est soluta obligatio ; argum. ff. de
 fur. leg. fullo. §. qui tabulas . vbi dixit , † quod
 cancellationes sunt de corpore instrumenti,
 non requirunt diem & consulem. l. i. ff.
 de his quæ in testam. delentur .
 secus si sint à latere & non in
 corporata, quia debent
 habere omnia
 solemnna.

L A V S D E O.

TRACTATUS

DE EXECVTIONE

Instrumentorum

D. ANTONII A CANARIO.

S V M M A R I V M.

- 1 Exceptiones iustæ, an possint obijci contra publicum instrumentum, stante statuto quod, &c.
Verbum generale omnia comprehendit.
Genus tantum valet, quo ad omnia; quantum species quo ad speciem.
- 2 Promittens nullam exceptionem opponere, intelligitur de malitiosa, & non de legitima.
- 3 Exceptiones iustæ, an possint opponi, si dictum sit quod non possit opponi nisi exceptio falsitatis, & solutionis.
- 4 Exceptiones quæ opponi possint, statuto dictante quod exceptione falsitatis, & solutionis non obstante, instrumenta publica executioni demandentur.
- 5 Statuto dictante, quod publica instrumenta executionem habeant paratam nulla nisi solutionis, & falsitatis exceptione obstante, an possint obijci aliæ exceptiones iustæ.
- 6 Sententia, iuramentum, & confessio de iure communi executionem habent paratam.
- 7 Clausula, & post prædicta, in fine contractus posita, quid operetur. Gabella non soluitur de præcepto in confessum, statuto stante quod de omni sententia condemnatoria solvatur gabella.
- 8 Instrumenta guarentigiata, vbi fundentur & vbi confessionata, & vbi simplicia.
- 9 Statuta loquentia de executione instrumenti guarentigiati non exorbitant à iure communi.
- 10 Electio Papa non ex toto subijcitur iuri positiuo.
- 11 Exclusio generalis exceptionum ad processum non excludit speciales exceptiones.

ceptiones procedentes à stat uto uel iure communi.

- 12 Statuta secundum ius commune sunt interpretanda, & restringenda.
- 13 Exceptio quæ post sententiam opponi possit.
- 14 Exceptiones, quæ post sententiam contra sententiam opponi possint.
- 15 Cognitio summaria adhibetur in sententiæ executione.
Exceptiones quæ admittantur in summarijs cognitionibus.
- 16 Exceptio peremptoria duplici ratione opponi potest contra instrumenta.
Exceptiones quæ cõtra instrumentum opponi possunt, an etiam possint opponi contra executionem instrumenti.
- 17 Instrumenta de iure communi, an aliquo casu habeant executionem paratam.
- 18 Exceptiones à iure civili introductæ censentur exclusæ, statuto stante quòd instrumenta secundum ius gentium executionem sortiantur.
- 19 Exceptiones quæ, & quando indaginem altiozem requirere censeantur.
- 20 Statuto disponente quòd exceptio contra instrumentum sit statim probanda, an aliæ exceptiones non reiectæ debeant probari intra terminum iuris communis.
- 21 Exceptio nullitatis cõtra executionem instrumenti opposita an possit eam impedire.
- 22 Exceptio altiozem requirens indaginem non admittitur in cognitione summaria.
Obligatio uiribus carens, nulla lege firmari potest.
- 23 Præceptum non dicitur quod non rite præcipitur.
- 24 Exceptio præscriptionis inducta à iure communi uel statuto, an possit cõtra instrumentum obijci.
- 25 Exceptio simulationis, an possit opponi cõtra instrumentũ, aut contractũ.
Statutum dictans exceptionem contra instrumentum non opponendam exceptionem contra contractum non excludit.
- 26 Hæres contra instrumentum defuncti uenire non ualens, instrumentum esse simulatum opponere potest.
Nomine carere debet, quod effectu caret.
- 27 Simulationis multe sunt species.
- 28 Contractus iustus dicitur si ex una causa promittatur, quòd ex alia debebatur.
- 29 Exceptio non numeratæ pecuniæ quo casu opponi possit.
- 30 Instrumentum asserens esse simulatum speciem simulationis exprimere debet.
- 31 Exceptio simulationis cum quali distinctione possit opponi.
- 32 Instrumenta non liquida, an possint executioni mandari.
Instrumentum duobus modis liquidari potest.

- 33 *Instrumentum non liquidum obligationem uelatam continet, quæ tantum tibi, quàm instrumentis detegi potest.*
- 34 *Modus secundus instrumenti liquidandi, qualis.*
Instrumentum liquidari potest ante executionem petitam, & etiam post in processu petitæ executionis.
- 35 *Exceptiones personam concernentes, an possint opponi, non obstante statuto de exceptionibus non opponendis.*
- 36 *Minor iurans se maiorem & confessus debitum quando teneatur.*
- 37 *Filiusfamilias, asserens se patremfamilias, & iurans super contractum, an possit postea de nullitate opponere.*
Obligatio non oritur ex contractu ipso iure nullo.
- 38 *Filiusfamilias ratione iuramenti potest ad soluendum compelli, licet repetere possit.*
- 39 *Filiusfamilias quando exceptionem Macedoniani possit opponere.*
- 40 *Exceptio Macedoniani non potest opponi contra creditorem ignoranter cum filiofamilias contrahentem.*
- 41 *Ignorantia quando presumatur, & quando non.*
- 42 *Exceptio Macedoniani quare contra creditorem filiofamilias mutuantem opponatur.*
- 43 *Exceptioni ne quis conueniatur ultra quam facere possit, renuntiari non potest.*
- 44 *Instrumentum quod executioni mandari debet intra decem dies secundum formam statuti, opponi potest quod non sit factum secundum legem, non dubium. C. de legi.*
- 45 *Dispositio iurata in instrumento deducta, an debeat executioni mandari.*
- 46 *Periurium est crimen ecclesiasticum.*
- 47 *Iuramenti causa quando coram iudice ecclesiastico tractari debeat & quando coram seculari.*
- 48 *Petitio restitutionis in integrum, an impediatur executionem publici instrumenti.*
Executio sententiæ dicitur fieri iuste à qua appellatum non fuit.
- 49 *Euidens esse non potest, nisi id de quo apparet, aut incontinenti apparere potest.*
- 50 *Sententiæ duæ conformes si latæ sint, petitio restitutionis in integrum non potest executionem impedire, si petens restitutionem caueret.*
- 51 *Clerici, an ligentur statutis, & consuetudinibus laicorum.*
- 52 *Instrumentum in quo filius absque patris assensu se obligauit, an habeat executionem paratam.*
- 53 *Filio sine consensu patris non licet litem contestari, nec totius causæ recipere præceptum.*

Filius quando, & pro quibus in iudicio agere possit.

- 54 Patri per filium in Castrensibus uel quasi non queritur ususfructus.
Præceptum guarëtigie interlocutoria quadam dicitur, quæ in scriptis non profertur.
- 55 Filius latitans, & contumax quo casu banniri possit, & aduersus eum executio fieri.
- 56 Executio personalis fieri potest contra filium familias debitorem, uigore statuti disponentis, quod, & c.
Exceptiones quæ obligationi insunt, an possint opponi contra instrumenti executionem, & nu. 57.
- 58 Statuto exceptionum exclusiuo non obstante, possunt opponi exceptiones quæ obligationi in instrumento deducta insunt tacite uel expresse.
Exceptio quando obligationi inesse dicatur.
- 59 Exceptio pretij non soluti quando possit per uenditorem opponi, & quando per emptorem exceptio rei non tradita.
Emptor ad pretium condemnatus non potest excipere rem non esse sibi traditam.
- 60 Exceptio pretij non soluti, aut rei non tradita, licet peremptoria sit: tamen cum instrumento nascitur, & opponi potest in executione.
- 61 Exceptio pretij non soluti, & rei non tradita contractu celebrato ex mora emptoris & uenditoris nascitur.
- 62 Exceptiones quæ contra instrumentum non opponuntur, an possint ad executionem opponi, stante statuto, quod, & c.
- 63 Executio instrumenti fit contra heredem defuncti sicut contra defunctum, si ipse hæres inuentarium non confecerit.
- 64 Mulier habens instrumentum, quo uir confessus fuit se dotem recepisse, an possit ipseus instrumenti executionem petere soluto matrimonio, uigore tacitæ stipulationis de restituendo.
Tenor proprius instrumenti dicitur quod ex illo præsumitur.
- 65 Contrahentes uelle cogitare & agere censentur quod lex ipsa disponit.
- 66 Executio, an possit fieri contra hæredes debitoris per instrumentum obligati, statuto stante quod instrumenta mandantur executioni.
- 67 Statutum quod debitor pro debito ciuili possit ad instantiam creditoris personaliter carcerari an ualeat.
- 68 Instrumenta, an possint ex partium conuentione executionem paratam habere.
- 69 Conuentio partium quod liceat creditori capere debitorem, & captum in carcere priuato retinere, quare non ualeat.
- 70 Debitor de fuga suspectus ex pacto capi potest in causa suspicionis.
- 71 Executio instrumenti uel sententiæ si petatur, an finiatur intra uigin-

ti dies statuto stante quòd instantia finiatur cursu tacito.

- 72 Instrumentum factum Perusij per notarium Perusinum de contractu factò inter Perusinum & Canariensem ubi debeat executionem sortiri.
- 73 Instrumenti publici appellatione quid contineatur.
- 74 Instrumentum publicum qualiter definiatur.
- 75 Reo non habenti instrumentum secum ad probandum exceptiones, an succurratur aliquo remedio.
- 76 Statutum disponens instrumentum manu publica scriptum executioni mandandum, an habeat locum in sumpto iudicis auctoritate.
- 77 Auctor producens protocollum notarii mortui & petens eius executionem sicut publici instrumenti, an sit audiendus.
- 78 Petitio executionis, an procedat si petatur executioni mandari instrumentum, in quo debitor se obligavit procuratori creditoris.
- 79 Debitor, an sit statim in mora constitutus si instrumenta vim rei iudicata habeant.
- 80 Tempora quæ dantur iudicatis & confessis, an concedantur pro instrumentorum executione.
- 81 Citatio in executione semper facienda est coram iudice nouo.
Citatio an sit necessaria in executione instrumentorum.
- 82 Conductio prima si facta sit per publicum instrumentum executionem paratam habens, an finito tempore conducto censeatur tacite renouata cum uirtute instrumenti.
- Fideiussor obligatus per instrumentum, quod executionem statim mereatur, an agere possit.
- 83 Appellare an possit is contra quem executio instrumenti petitur.
- 84 Appellatio ab interlocutoria est ipso iure nulla.
- 85 Appellari quando possit à sententia, de exequendo.
- 86 Appellatio ab executione, an sit nulla quoad omnes effectus suos.
- 87 Processus qualis esse debeat in causa appellationis.
Sententia interlocutoria dicitur qua instrumentum exequendum pronuntiat.
- 88 Monitio iudicis facta hæredi de legatis soluendis, interlocutoria dicitur.
- 89 Emptor rei emptæ fructus petere potest sequi strari, uenditore appellante à sententia lata, de exequendo uenditionis instrumento.
Officium iudicis implorare potest, qui ab exceptionibus proponendis exclusus est.
- 90 Debitor munito exceptione à statuto exclusa, an possit creditor lite pendente executionem petere.
- 91 Executio facta lite pendente, & facta inhibitione, an ualeat, & quando.

92. *Officium iudicis non poterit implorari, stante statuto quòd nulla exceptio aut defensio admittatur.*
93. *Debitori exacto habenti iustas exceptiones per statutum exclusas, quo subueniatur remedio.*
94. *Aestimationis ratio, an sit habenda à tempore mora si petatur executio instrumenti continentis debitum frumenti, &c.*
85. *Creditor, an possit uia ordinaria agere post decennium, statuto stante quòd post id tempus non possit executio peti.*
96. *Clericus debitori laico per instrumentum obligato succedens, an possit astringi coram iudice laico.*
97. *Contractus hodie per mutum celebrati, an sint ualidi.*

Colligam quæstiones quasdam per numerum circa materiam executionis instrumentorum, secundum formam statutorum, quæ communiter sunt per Italiam. Confidens non in modulo mei rudis ingenij, sed in gratia illius, qui affluenter dat, & non improperat.

1. **P**Rimo, Quæro. Dictat statutum † quòd contra publicum instrumentum nulla exceptio possit opponi, an aliqua iustæ exceptiones opponi poterunt, & videtur quòd non: quia uerbo generali omnia comprehenduntur. ff. de leg. primo leg. si cui seruos omnes. C. sine censu vel reliq. leg. omnes. ff. de leg. præstan. leg. prima §. & generaliter. 28. distinctio. si Romanorum de maior. & obed. solitæ, & ubi lex non distinguit, nec nos debemus distinguere. ff. de arbit. leg. prima §. nondum, et ff. de pub. leg. de pretio, et quod ibi not. et tantum ualeat genus, quo ad omnia, quantum species, quo ad speciem. ff. de administ. tut. leg. si duo. de leg. 3. si chorus. in prin. de usu et habit. leg. si ita. C. de quad. præf. l. 2. de præscrip. 30. ann. l. si omnes: quæ iura ad hoc alleg. Dyn. in cap. generi. de regu. iur. lib. 6. Et pro ista parte uideretur text. in cap. ex parte tua. de offi. deleg. in 2. responso. In contrarium est ueritas quòd solum exceptiones frivolarum uidentur excludi. argum. ff. qui et à qui. appell. non licet. l. 1. §. interdum. de appell. cap. pastoralis, &c. ut debitus, et est text. iuncta glo. ff. de petit. hære. leg. et non tantum. §. si pro emptore. quod ui. aut clam. leg. 1. §. et parui. refert, et in d. cap. ex parte iuncta glo. quæ incipit, supple. et 12. quæst. 2. sine exceptione. in 1. glo. et in cap. licet canon. de elec. in gloss. super. uerbo, in exceptione. post prin. et not. in c. cum quis de resti. spo. in fi. primæ gl. et quod super ea addit Ioan. And. allegans iura quæ alleg. glo. in d. §. & parui refert, et hoc
2. in his terminis tenet Cyn. in leg. ita pudor. ff. de adulte. † Pro hoc quia idem dicimus in promissione conuentionali, quando quis

promittit nullam contrariam exceptionem opponere, quia intelligitur de malitiosa, nam legitimas opponere poterit pacto non obstante, ita dicit Specu. in tit. de obligatio. & solu. §. 1. versic. instrumentum: super verb. nullam aliam contrariam exceptionem. alleg. ff. de pac. leg. iurifgentium. §. si paciscar. de elec. cap. causam que de præscrip. cum adeo, & dictum cap. ex parte. hoc idem est in rescripto, quoniam quantumcumque præcise rescribatur, iudex debet legitimas exceptiones admittere, secundum Hostien. in summa de offic. deleg. §. quòd si eius officium. versicu. item ad officium eius pertinet. Alleg. d. cap. ex parte, & cap. super eo. eod. titu. & de iud. cap. exhibita, & de præb. cap. fin. nisi executio tantummodo de mandetur, de offic. deleg. cap. pastoralis, §. quia vero, secundum eum, & idem tenet in d. cap. ex parte dicens, exceptiones dilatoris, moratorias, & sic friuolas, vel parui præiudicij, non autem peremptorias per dicta generalia verba excludit, vt refert Ioan. Andr. in d. capi. ex parte super secunda gloss. ad hoc facit etiam de procur. capitulo qui ad agendum libr. 6. Et quod ibi notat Ioan. And. in nouella, & quod not. Spec. de eo qui renuntiauit omnibus exceptionibus, in titu. de renun. & conclu. §. 1. vers. pone ergo, & versic. si quis. Non obstant allegata in contrarium, quia procedunt, vbi non est præsumptio in contrarium: nam generalitas præsumptionibus restringitur. ff. de pec. l. qui peculij, & not. in d. capi. ex parte in gloss. supple. constat ex multis generalia verba restringi, quæ diffuse ponit Ioan. And. in d. c. in generali. in mer.

3 **S**ecundo. † Querò si non possit opponi, nisi exceptio falsitatis, & solutionis, An aliæ iustæ exceptiones opponi poterunt? Non videtur; quoniam exceptio firmat regulam de reg. iur. l. 1. in fin. primæ glo. cum ergo certi sunt casus exceptuati, in reliquis regula firma manet, & statutum loquens de certis exceptionibus taxatiue, ad alias extendi non potest. C. de pact. qui fil. distra. l. 2. & quod no. in cap. in argumentum de reg. iur. lib. 6. per Dy. ista proprietas, nisi, est dictiones taxatiuæ, quæ excludit quicquid non includit ex vi sermonis. ff. de neg. gest. leg. qui aliena. §. libertus, In contrarium est veritas, tex. est iuncta glo. in leg. ita pudor. C. de adult. Et hoc in terminis tenet ibi Cyn. pro hoc rationes, & iura supra proximæ quæstionis pro hac parte alleg. Non obstant contraria: quoniam licet exceptio firmet regulam, non ampliat, vt includat vltra quam alia de se regula includeret, vt leg. generali. ff. de auro, & argen. legat. vbi hoc tenet Barto. & esto quòd dictio taxatiua excludat quicquid non includit, illud quod excludit, remanet sub regula, & quo ad exclusã nihil operatur, nisi prout virtus regulæ importat, vt dicta leg. 2. C. de

pañt. qui fil. distra. Vnde in proposito esto quòd statutum disponat, quòd non possit aliqua exceptio opponi, nisi solutionis, & falsitatis, quoad ad alias tamen habetur ac si nulla fuisset excepta, cū remaneat sub regula, quæ licet sit generalis, non tamen excludit exceptiones legitimas, vt dictum est supra proxima q. Qua ratione attenda, hoc idem dicendum est, si statutum diceret, quòd nulla exceptio possit opponi, nisi solutionis & falsitatis, & nulla alia possit opponi, quia eo modo quo prima generalitas restringitur, sic & secunda. Sed contra prædicta in hac & præcedenti quæstio. videtur dictum Bar. in dicta leg. 1. §. & parui refert. ff. quod vi aut clam concludentis exceptiones procedentes ex aliquo capitulo statuti opponi posse: exceptiones, vero procedentes ex aliquibus partibus iuris, non. Sol. ibi dictum Bar. debet intelligi quando statutum disponit, quòd instrumenta publica executioni mandentur, & quòd nulla exceptio possit opponi, nisi solutionis, &c. non autem quando statutum loquitur simpliciter, quòd nulla exceptio possit opponi, nisi, &c. Rationem huius & de clarificationem videbis statim in 3. q.

4 **T**ertio. Quæro † pro prædictorum, & dicendorum intelligentia claroni. Dictat statutum, quòd non obstante exceptione falsitatis, & solutionis, & alijs quibuscunque publica instrumenta executioni mandentur, uel firma, uel valida habeantur, an aliæ iustæ exceptiones opponi poterunt? Respon. Neque nominatæ, neque aliæ opponi poterunt, quæ sint pares vel minores expressis, vt no. Bar. in d. c. ex parte in gl. supple. in fi. & Ioan. And. post Hof. super ea. ad hoc de procur. qui ad agendum, & quòd nota. Bar. ff. si quis cau. l. sed & si quis. §. quæsitum. Differt hæc quæstio à præcedentibus, quoniam in præcedentibus exceptuati casus ponuntur exceptiuè & restrictiuè, unde non ampliant generalitatem: hic ponuntur dilatiuè, & ampliatiuè, & sic clara est statuentis intentio.

5 **Q**uarto. Quæro † statutum dictat, quòd instrumenta publica habeant executionem paratam, & nulla exceptio possit opponi, nisi solutionis falsitatis, &c. an aliæ iustæ exceptiones opponi poterunt? aduerte in his terminis debet intelligi, quia sic communiter statuta loquuntur, licet simpliciter statuta loquantur. Bart. in dicta §. & parui refert, distinguit, quia, aut aliæ exceptiones descendunt ex aliquo capitulo statuti eiusdem ciuitatis, & illæ possunt opponi. argum. d. §. & parui refert, cum sua gloss. & in d. leg. ita pudor. non enim est uerisimile, quòd se per illa generalia uerba uoluerit corrigere, vt ff. de cond. & demon. leg. nam & eo. & C. de inof. testam. leg. si quando. Si uerò exceptiones tales descendunt ex alijs partibus iuris, tunc dicit quòd non possint opponi, quia debemus
inhæ-

inherere uerbis statuti, quamquam duris, vt leg. prospexit. ff. qui & à qui. leg. 1. §. si is qui nauem. ff. de exercitor. secundum eum, quem licet per alia uerba, in effectu sequitur Ant. de Bu. in d. c. item cum quis, de rest. spo. ubi epilogat omnia dicta Bar. in d. §. & parui refert. Contra primam partem distinctionis facit terminatio supra 1. & 2. q. Ideo quia in hac quæstione consistit plurimum intelligentia huius materiæ.

- 6 † Sciendum est quòd de iure communi sententia iuramentum, & confessio executionem paratam habent. Primum probatur, C. de executione rei iud. leg. 1. & leg. si vt proponis. ff. de re iudic. l. à diuo. Pio. §. sic exequantur, & leg. si cum nulla. ff. ad Turpi. l. 1. §. si. & in Spec. de exec. senten. §. 1. per totum. De secundo uidelicet confessione iudiciali, est tex. de confessis. leg. 1. ibi, nam & soluere cogitur. ff. de re iud. l. si debitorib. & l. post rem, uidelicet, quando emanat in iudicio non oblato libello, vt no. in d. l. 1. & l. si debitoribus, probatur & l. 1. C. eo. tit. per Doct. & in l. 1. C. de lit. cont. Et si dicatur, qualiter hoc procedit, cum in l. si debitorib. ff. de iud. dicatur, quòd sit præceptum. Re spondeo, quòd illud præceptum non est sententia, sed tendit ad executionem, secundum Barto. in d. l. 1. De tertio uidelicet iuramento, est tex. in l. fin. C. de fideiusso. & in leg. sed & si possessori. ff. de iust. & iure, & in d. l. post rem, ubi hoc tenet Bar. & intellige de iuramento voluntario iudiciali, non in necessario, vt leg. nam & postea. §. fin. ff. de iureiur. Et hinc dicit Barto. in leg. 2. ff. de iureiura. † quòd si in fine contractus apponeretur ista clausula, & post prædicta, quia de prædictis posset dubitari, dictus promissor detulit dicto stipulatori iusurandum, vt si iurauerit se debere recipere, quod teneatur, qui stipulator statim sibi delato iuramento debere recipere iurauit, tunc tale instrumentum de iure communi mandetur executioni, & miratur Bart. quòd consuetudo hunc modum non adinuenit: habet ergo confessio & iuramentum vim sententiæ, non tamen proprie dici possunt sententia, secundum glo. in dicta leg. 1. ff. de re iud. per quam dicit Bar. ibi quòd si statutum dicit, quòd de qualibet sententia cõdemnatoria soluat gabella, quòd de confessione, seu præcepto in confessum non soluetur gabella. Ex his statuta Italiæ disponentia instrumenta publica executioni mandari habent fundamentum:
- 8 † nam instrumenta guarentigiata, quæ in certis partibus executioni mandantur, fundantur in præcepto notarij habentis iurisdic. ordinariam inter consentientes, qui in iure appellantur chartularij, de quo facit mentionem gloss. de iudic. leg. 1. & tex. in leg. rem non nouam. C. eo. & ubi ad quem in integ. rest. postu. leg. fin. Instrumenta uero confessionata fundantur in confessione emanante corà notario,

vt præmittitur inter consentientes ordinariam iurisdictionem habente. Instrumenta vera simplicia, quæ habent executionem paratam ex forma statuti capiunt fundamentum per similitudinem prædictorum.

An autem de iure communi reperiatur, quòd instrumenta publica habeant executionem paratam, vide infra q. septima. † Ex his patet, quòd statuta loquentia de executione instrumenti quarentigati, seu confessionati non uidentur à iure communi exorbitare. Statuta uero loquentia de executione instrumentorum simplicium sic, & hoc tenet Ange. in l. si prætor. §. si iudex. ff. de re iudica. quod facit ad plura, statuta uero redigunt instrumenta ad uires sententiæ confessionis, & iuramenti, & amplius disponunt, quòd nulla possit obijci exceptio, quominus illa executionem paratam habeat, & uires rei iudicatæ, & consequenter ex natura actus dispositi excludit omnes exceptiones processum concernentes, vt quia non sit oblatus libellus, lis contestata, iuratum de calumnia, sententia lata, & similia, & omnes alias quas excludit res iudicata, confessio & iuramentum. C. sent. rescin. non poss. leg. peremptorias. C. de præscrip. long. tempor. leg. cum emptor. Exceptiones autem quas non excludit res iudicata, confessio & iuramentum, dicta statuta per dicta uerba generalia intelliguntur excludere, probatur hoc aperte in c. licet de uitanda de elect. ubi consideratur, quòd quandoque datur inhabilitas actus gesti de iure naturali & positiuo: & tunc reiectio omnium exceptionum hanc non tollit, quia reiectio omnium exceptionum fit contra actus quatenus aliquid recipit esse & non est, si omni iure deficit. Ideo si opponeretur in terminis d. c. licet de uitanda, quòd Cardinales qui elegerunt, non fuerunt Cardinales, admitteretur hæc exceptio: similiter in proposito, si diceretur; instrumentum publicum quarentigiatum, vel confessionatum, ut dicam infra r. i. q. Quandoque datur habitas actus gesti, seu causæ agentis, saltem inspecto iure naturæ, licet deficiat iure positiuo: & tunc si actus est talis cuius validitas ponderatur de iure naturali, obiectus exceptionis concludentis effectum inhabilitatis actus gesti, seu causæ agentis, iure positiuo non admittitur. Si uero eius validitas ponderetur secundum ius positiuum, vt quia est actus qui subijcitur iuri positiuo, & admittitur exceptio, vt patet hæc ex d. cap. licet de uitanda, quod loquitur in actu electionis Papæ, in qua proceditur secundum meritorum ius naturæ, † quia eius electio non subijcitur ex toto iuri positiuo. Et ideo non admittitur exceptio ex iure positiuo procedens. Modo in proposito ex dispositione statuti ponderatur actus iuris exequendi, non actus iuris procedendi, & reiectio exceptionis venit

ad ius exequendi, non autē ad ius procedendi; Ideo nō possunt reijci ex natura actus dispositi: exceptiones vero concernentes ius exequendi sic, non obstante generali exceptionum executionem concernentium reiectione per dicta supra in 1. & 2. quaest. Distinctio igitur Bart. in terminis nostrā q. vera est, videlicet, quod exceptiones procedentes ex aliquo capitulo statuti, opponi possunt; procedentes uero ex dispositione iuris communis non. Ratio, quoniam statutum ex quo descendit exceptio, considerat instrumentum exequibile, & propterea non obstante reiectione generali exceptionum, opponi possunt iuste, procedentes à statuto: sed ius commune ex quo exceptiones descendunt, non considerat instrumentum exequibile, quia de iure communi instrumenta non merentur executionem, ideo non possunt opponi ad ius exequendi introductum a statuto. Sed si statutum non introduceret ius exequendi, bene opponi possent,

1 & sic loquitur 1. & 2. q. † Conclusio igitur est, quod generalis exclusio exceptionum ad processum non excludit speciales exceptiones à iure communi, seu statuto procedentes per dicta in 1. & 2. q. Et eadem ratione generalis exclusio ad ius exequendi non excludit iustas exceptiones, quæ ad executionem possunt opponi, siue procedant à statuto, siue à iure communi: sed actus dispositio bene potest excludere exceptiones concernentes processum, & etiam executionem, vt dicam infra quaestio 6. quo casu per generalitatem reiectionis exceptionum non importatur ultra naturam actus dispositi, quominus iustæ exceptiones opponi possint siue à iure communi, siue a statuto, vt dictum est procedentes: & hoc vult clare Ioann. And. in titulo de senten. §. vt autem, in addition. ad Specular. ibi & maxime cum procedat nullitas ex vi alterius statuti, &c. & dicam infra quaestio. 11. hoc etiam voluit Franc. Accur. vt patet infra quaest. 18. vbi eius verba refero pro hoc, quia statutum ius civile est. ff. de iust. & iure, & in leg. omnes populi, & sic sicut generalis dispositio iuris civilis omnium exceptionum exclusiua legitimas non excludit, sic

2 nec dispositio statuti. † Pro hoc quia statutum debet interpretari secundum ius commune. C. de noxa. leg. si serui vestri, & restringi ne quis damnū indebite patiat. ff. de iur. patrona. leg. adigere. §. quamuis, & specialia generalibus derogant, siue præcedant, siue sequantur. ff. de reg. iur. leg. in toto. & l. quod quaesitum. §. pen. ff. de fundo instruct. per Bartol. vnde in terminis nostrā propositæ quaestionis conclusio est, quod exceptiones quæ non excluduntur ex natura actus dispositi, per dictam generalitatem non intelliguntur exclusæ, unde omnes exceptiones quæ opponi possunt ad executionem, seu ad ius exequendi, seu ad rem iudicatam, opponi poterunt

contra instrumenta huiusmodi, non obstante generali exceptionum reiectione, per iura alle. supra in 1. & 2. q. Exceptiones uero quæ opponuntur ad processum, non quia illæ excluduntur ex natura actus dispositi, dum statutum disponit, quòd instrumenta habeant executionem paratam, & de illarum exclusionem sensu statutum, non de iustis exceptionibus, quæ opponi possunt ad ius exequendi, & nunc habes intellectum huius materie. Et adde quod de exceptione peremptoria dico infra q. proxima, in fi.

- Q**uinto. Iuxta præmissa Quæro quæ sunt exceptiones, quæ possunt opponi post sententiam in executione, ubi attendendum est, quòd quædam exceptiones opponuntur post sententiam, non contra sententiam, sed contra actionem primam. † Et in istis si quidem aliqua earum oritur post sententiam, uel oritur uel renouatur in ipsa sententia, tunc potest opponi post sententiam, ita loquitur ff. de transact. leg. post. ff. ad Macedon. leg. tam & si. Declaro, mulier tuta Velleiano condemnatur exceptione non opposita, certe in ipsa sententia mulier intercedit pro alio, & de nouo in ipsa sententia obligatur, merito potest opponere exceptionem post sententiam, quia in ipsa sententia oritur & renouatur, facit l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iur. Si uero exceptio habuit originem ante sententiam, tunc regula est quòd non possit opponi post sententiam, ut dicta l. peremptorias. C. sen. rescin. non poss. Fallit in minore qui petita restitutione in integrum post sententiam potest opponere, ut ff. de minor. leg. minor 25. ah. omisam. Fallit in milite qui restituatur ipso iure, ut possit opponere exceptionem leg. 1. C. de iur. & fac. ignoran. Fallit in Macedoniano odio creditorum, ut dicta leg. tam & si. Fallit in alijs qui restituuntur ex clausula generali, uel iusta causa absentia, ut l. fi. ff. de restit. in integrum, secundum Bar. in d. l. 1. C. de iur. & fact. ignor. quæ enumerat multos alios casus, cuius uerba quasi ad litteram sunt prædicta.
- 14** † Quædam uero exceptiones opponuntur post sententiam contra ipsam sententiam, & hic aduertendum, aut de illa exceptione liquet nullo alio probato extrinsecus, ut quia fuit prolata nulla præcedente instantia, uel fuit condemnatus dominus, ubi deberet condemnari procurator, & similia: & tunc etiam impeditur executio, ut l. 1. C. de exec. rei iudic. & ff. eod. leg. si cum nulla. Si uero requiritur alia probatio extrinsecus, & tunc aut ista probatio requirit altiore indagine, & non impedit executionem, ut leg. fina. C. de ordin. cognition. & leg. secunda. C. de fal. & de in integ. restitutio. capi. auditis. Si uero illa exceptio posset probari incontinenti, tunc impeditur executio, casus est in leg. fina. C. si ex fals. instrument. nam illa lex, loquitur quando iam in alio iudicio instrumenta erant probata falsa.

est eijus quod falsitas erat prompta & manifesta. Hæc distinctio
 15 probatur per rationem: ¶ nam in executione sententiæ adhibetur
 cognitio summaria, ut leg. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de
 re iudica. sed in summarijs cognitionibus admittuntur exceptiones,
 quæ possunt probari incontinenti, non illæ quæ requirunt altiore
 indaginem, ut leg. tertia. §. ibidem. ff. ad exhiben. & leg. ille à quo. §.
 si de testamento, ad Trebellian. & leg. is à quo. in princip. vt in posses-
 sio. legato, & quando dicatur exceptio probari incontinenti, vi-
 de infra quæstione nona. Ex hoc habebis practicam quando formas
 exceptiones contra executionem sententiæ, quia debes dicere quas
 paratus sum incontinenti probare, quia si non posset probari inconti-
 nenti, iudex posset eam respuere: quod est notandum, & menti-
 tenendum secundum Bartolum in d. leg. final. C. si ex fals. instru-
 ment. cuius uerba fere ad litteram sunt prædicta, & idem licet non
 sic diffuse ponit in d. leg. prima. C. de iure & fact. ignorant. & pro-
 batur proxima distinctio in leg. secunda. C. de edict. diui Adriani tol-
 lend. Quando autem exceptio dicatur habere altiore indaginem,
 uide infra in nona quæstione. Ex his habes quæ exceptiones opponi
 possunt in executione instrumenti in terminis proximæ quæstionis,
 plurimas tamen specialiter subdam in hoc tractatu. Aduerte tamen,
 quod licet contra sententiam exceptio peremptoria opponi possit, ut
 leg. peremptorias. C. senten. rescind. non posse. & supra dixi hac
 eadem quæstione contra instrumenta opponi potest duplici ra-
 tione.

16 ¶ Prima, quia oritur cum instrumento, quod non contingit in sen-
 tentia. Secunda, quia ad excludendas exceptiones, instrumentum
 non habet vim sententiæ, quia nulla causæ cognitio præiudicialis præ-
 cessit. secundum distinctionem præmissam, & hoc tenet Bal. in d. l. pe-
 remptorias. C. sen. rescin. non posse.

Sexto. Quæro. Dicat statutum quod contra executionem instru-
 menti nihil possit opponi, non autem dicit contra instrumentum,
 & sic differt à quarta quæstione, an poterunt opponi exceptiones, quæ
 opponi possunt contra instrumentum. Respondeo, Non, secundum
 Bart. in l. si filius. ff. quod cum eo, quod dictum debet intelligi quã-
 do sic statutum disponit, quod ex natura actus dispositi exceptiones
 contra executionem excludantur, uel quando statutum disponeret,
 quod executio instrumenti fieret non obstante exceptione, quæ
 potest in executione opponi: nihilominus iustæ exceptiones execu-
 tionem impediens, seu quæ in executione possunt opponi, non
 intelligerentur exclusæ, & intellige dictum Bart. ut dixi supra in
 quarta quæst.

Septimo.

17 **S**eptimo. Quæro, † An sit reperire casum, quòd de iure communi instrumenta habeant executionem paratam. Respondeo, Sic: quando in contractu apparet iuramentum delatum vel præstitum, vt dixi supra in 4. quæstione. Item instrumentum depositi habet executionem paratam, secundum Bartolum in leg. penultima. C. depositi, per illum tex. ibi dum dicit, illico eum reddere: modis omnibus compellatur, & ibi, quod celerrime restituatur, & ibi, quanto citius, &c. quod etiam apparet ex eo, quòd exceptiones quæ requirunt altiorē indaginem, non possunt in eo iudicio opponi. Sed in extraordinario referuatur. Bald. tamen ibi tenet, quòd iudiciarius ordo requiratur, & consuetudo obseruat, quod tuus puto.

18 **O**ctauo. Quæro quid si statutum disponit, quòd instrumenta secundum ius gentium requirantur. † Respon. Omnes exceptiones à iure ciuili introductæ ex natura actus dispositi exclusæ intelliguntur, vt dicto cap. licet canon. & dictum est in 4. q. supra. Et propterea testamentum factum in Barbaria coram duobus testibus, quia præsumitur ibi ius gentium obseruari, valet secundum Bar. qui dicit sic se consuluisse in l. ius autem ciuile. ff. de iust. & iu. & executioni mandetur in Italia, vbi vigeret statutum.

Nono. Quæro. Dixi in 5. q. quòd exceptiones requirentes altiorē indaginem nõ possunt opponi post sententiam, nec impediunt executionem sententiæ, & similiter instrumentorum habentium executionem paratam, vt est tex. secundum Bar. in l. pe. C. depositi.

19 † Quæro quando exceptiones dicantur requirere altiorē indaginem, & sic dicantur non posse incontinenti probari. Respon. Secundum Bar. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. quando examinari non possunt intra tempus, intra quod examinatur executio scilicet an reperiatur bona mobilia uel nomina, dicit text. in l. si is à quo. ff. vt in poss. le. Vel clarius, illæ dicuntur requirere altiorē indaginem, quæ nõ possunt examinari intra tantum tempus, intra quantum processus principalis expediretur, etiam si talis exceptio non opponeretur, per d. leg. si is à quo. secundum Bar. in extrauag. ad reperi. in verbo, summaria, ex quo patet, quòd si executio instrumenti deberet fieri ex forma statuti realiter, & personaliter ad uoluntatem creditoris, vt vidi in aliquibus ciuitatibus, quòd tunc nulla exceptio probanda admitteretur, nisi ea que momento probari posset, forsitan per aliud publicum instrumentum: & propterea cautus debet esse exceptionem opponens, quòd se offerat eam incontinenti probare, aliàs iuste reijci posset, vt dictum est in excipiente contra sententiam in d. 5. q.

Decimo. Quæro, quid si statutum disponit, quòd nulla exceptio contra instrumentum opponi possit, nisi solutionis, & falsitatis,

tis, &c. constat quod in his duabus si opponantur, debet obseruari ius commune, cum nihil statutum super earum probatione disponat. ff. 20 de lib. & posth. l. commodissime. c. susceptum, de rescr. lib. 6. † Quid si statutum disponit, quod debeat intra certum terminum probari, & opponuntur alie exceptiones, quae per praedicta non intelliguntur reiectae, ut est dictum in r. 2. & 3. q. an debent probari intra terminum iuris communis, vel intra terminum statutum ad probandum exceptionem falsitatis & solutionis. Respon. quod intra terminum statutum exceptionibus, scilicet nominatis praedicta non. Bar. in l. si legatum, in prin. de annu. lega. & quod non. glo. in l. fin. §. si a locis, super uer. con sumantur. C. de iure deli.

21. **V**Ndecimo. Quæro, An retentis terminis 4 q. posset opponi exceptio nullitatis. † Respondeo. Solutio apparet in d. 4. q. uidelicet, quod quando ex parte eius qui opponit exceptionem nullitatis, nil est probandum, ut quia instrumentum non est publicum, uel caret annis Domini, in dictione, testibus, vel subscriptione, vel obligatio in instrumento deducta est nulla, & tunc exceptio nullitatis impedit executionem, ut l. 1. §. & parui refert. ff. quod vi, aut clam, per Bar. & ff. de re iu. l. 2. §. condemnatum. C. de procu. l. licet. C. de sen. quae sine cer. quan. l. 2. & sic intelligunt Inno. de offic. deleg. c. cum in iure, & leg. si cum nulla. ff. de re iudi. & leg. 1. C. de excep. rei iudic. Quandoque est aliquid probandum, & tunc aut ista cognitio habet altiore indaginem: quod qualiter intelligitur, dictum est supra in 9. quaestio. & tunc non impedit executionem, ut l. fin. in fi. C. de ord. cog. C. de fal. l. 2. C. depositu. l. pe. secundum intellectum Bar. aut non habet altiore indaginem, quia tunc potest incōtinenti probari, & tunc impedit executionem, ut l. iudicati. C. si ex fal. instru. & de iudi. l. si praetor. §. Marcellus, qui expressè hoc probat referendo ad primum casum illius l. ut glo. facit, & probatur per rationem, quia in executione instrumenti sicut in executione sententiae requiritur causae cognitio, ut leg. à diuo. §. si super. de re iudic. † Sed in cognitione summaria exceptio quae requirit altiore indaginem, non admittitur, ut l. 3. §. ibidem. ff. ad exhi. C. de edi. diui. Adri. tol. l. 2. Sed illae, quae non requirunt altiore indaginem sic, ut leg. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebell. sic distinguit Barto. in exceptione nullitatis contra sententiam, in dicto §. condemnatum, & latius in leg. fin. C. si ex fal. instrumen. ut dixi in quinta quaestione hoc idem tenet Ioan. Andr. in titu. de execut. sentent. §. vltim. 16. in addit. ad Specul. & domini de Rota in eorum decisione 282. Non enim per dictum statutum firmatur obligatio quae nulla est: nam obligationes, quae carent proprijs viribus, nec officio iudicis, nec magistratus, nec lege firmari possunt.

ff. de act. & obl. l. obligationes, facit ff. de testamen. mili. leg. prima. Inst. eo. titu. & propterea de nullitate obligationis patente, uel quæ statim possit probari, opponi potest, ut quia contractus sit factus contra legem, ut leg. non dubium. C. de sacr. san. eccle. leg. iubemus. §. sane, & omnis nullitatis exceptio undecunque proueniens, secundum prædictam distinctionem, siue proueniat à iure, siue ab aliquo capitulo statuti: & propterea Ioan. Andr. in titu. de senten. §. ut autem, uerb. hoc autem notandum, in addi. ad Specu. sequens Nico. de Mat. qui, ut ipse refert in quæst. quæ incipit, Statutum est in ciuitate, tenuit quòd si statutum est in ciuitate, quod contra præceptum factum in confessum non possit excipi, nisi de falsitate uel solutione poterit opponi exceptio nullitatis, & maxime cum procederet nullitas ex forma alterius statuti, † allegat quòd præceptum non rite factum non dicitur præceptum. ff. de contra. leg. non quem vis, cum concordantijs alle. de cle. non res. cap. tuæ, in gloss. 2. & suffragio super ea. Et sic patet quòd non est facienda vis an procedat exceptio ex ui alterius statuti, an ex vi iuris communis, ut uidetur uoluisse Bartol. in dicto. §. & parui refert de quo dic, ut dixi in quarta quæst. Hinc etiam Ioan. And. in præalleg. uerb. 16. de senten. excommu. §. vltim. refert Ros. Bono. in sua quæst. 45. & Guil. de Suza. post eum terminasse, quòd si vnum statutum dat certam formam sentiendi, & aliud iubet intra tempus sententiam executioni mandari, non obstante aliquo statuto, sententia in qua constat formam primi statuti non esse seruata, executioni non mandabitur, nec primum statutum censetur sublatum allegat. ff. de uerbor. oblig. leg. doli causa, & ff. de leg. 3. leg. si quis in principio testamenti, quod uerum est, quia exceptio respicit formam executionis, non formam sentiendi, & nunc clare intelligis per dicta in 4. q. & hoc in exceptione nullitatis patente seu alia non patente, ut uult Barto. in dicto §. & parui refert, dum dicit opponi posse non obstante statuto, quòd instrumentum non est instrumentum publicum, uel caret annis Domini, indictione, subscriptione, quæ concernunt nullitatem: uel quia instrumentum non est garantigiatum, siue confessionatum, quæ concernunt substantiam instrumenti, & solemnitatem à statuto requisitam, ergo idem in alijs exceptionibus non patenibus, quæ probari possunt in continenti, cum à pari iudicentur, ut in hac quæst. & in 5. dictum est, secundum ipsum, absque distinctione proueniant à statuto uel à iure communi.

D Vodecimo. Quæro, An attentis dictis terminis contra instrumentum possit opponi exceptio præscriptionis inductæ à iure communi, uel ab alio statuto. † Respon. Sic: si probari possit
incon-

incontinenti uel liqueat ex instrumento, aliàs non, ut dictum est supra in precedenti quaest. Item in exceptione pacti de non petendo, & in exceptione solutionis. hoc in executione sententiæ tenet Ioan. And. in titu. de execu. sen. §. fin. versi. in utroque, & uersi. 16. in fin. Iē. in executione nouationis, & contrarij laudi. Primum ponit Specu. in titu. de execu. sen. §. fin. ver. in utrumque. Bald. in leg. 2. C. de execu. rei iudi. Idem de execu. transactionis, dicit Specu. in d. tit. ver. 12. quod intellige quando ualet transactio: nam super instrumento confessionato, seu guarentigiato uel alio executionem merente, nisi in dubiū reuocetur, transigi non potest, sicut nec super sententia quæ transiuit in rem iudicatam, de qua nulla habetur hæsitatio, secundū Bart. C. de transact. l. si causa cognita. ff. eod. titu. leg. si post rem. §. 1. ff. de condi. inde. leg. eleganter. §. 1. Ioan. An. latius in tit. de arbitrio. §. 1. uer. arbitrator uero ad fin. in addi. quæ incipit, Est sciendum, & idem in compromisso: quod uerum intellige nisi partes transigerēt uel compromitterent cum clausula, non obstante instrumento, quoniam tūc uiderentur instrumento renuntiare, secundum Bald. C. de transact. l. si diuersa. Idem in alijs exceptionibus executionem sententiæ impediētibus, conuenientibus executioni instrumentorum, ut metus doli, & alijs quæ Specu. ponit in dicto titu. de execu. senten. Idem in exceptione non numeratæ pecuniæ, secundum. Cyn. in leg. in contractibus. C. de non numer. pecun. in quarta, quaestio. in princip. & idem Bald. ibi.

25 **D**ecimotertio. Quæro, † quid in exceptione simulationis? Bar. in leg. 1. §. & parui refert, & dicit quod simulatio bene facit de ficere contractum, quia cum deficiat consensus, non est ille contractus qui simulatur, sed est ille qui uere agitur, ut in toto tit. C. plus uale. quod agi. Sed tamen bene est instrumentum publicum. C. si quis alteri. l. 1. & l. quamuis, & l. cum proponas. Est ergo instrumentum publicum, tamen dicitur contractus simulatus, unde ista exceptio non posset opponi, nisi à statuto permitteretur, quia non impugnat instrumentum, sed impugnat uires contractus contenas in instrumēto, secundum eum. Ex cuius theorica habes quod statutum prohibens exceptionem opponi contra instrumentum, non excludit exceptionem contra contractū, & econtra, & sic multum sunt attendenda uerba statuti, ut dixi in §. quaest. Bald. autem in proposita q. in leg. 1. C. plus uale. quod agi. dicit, quod aut est simulatio probata per præsumptionē iuris & de iure, & potest opponi, ut C. de donat. ante nup. aut. sed iam necesse: aut est simulatio probanda, & tunc refert: aut obijcitur contractui, & non potest opponi: aut obijcitur rogatui tabellionis, quia dicitur quod rogatus fuit simulate, & potest opponi, dicendo

dicendo quòd notarius fuit simulate rogatus, quia partes finxerunt serogare, cum non intenderent eum rogare; uel dicendo quòd testes fuerunt simulate adhibiti, per hoc enim dicitur, quòd instrumentum non est instrumentum, quia deficit solemnitas in substantia rogatus, ut in authent. de Tabell. §. nos autem. Et ideo salua semper ueritate, quæ debet esse semper in proponente, & opponente, respici debet forma excipiendi, quod secundum est diligenter notandum. Idem autem Bald. in leg. fin. §. in computatione. circa fin. C. de iure delibe. dicit, † quòd hæres, qui ex forma statuti non possit uenire contra instrumentum defuncti, potest opponere, quòd instrumentum est simulatum, quia instrumentum simulatum non est instrumentum, cum non faciat fidem simulatione probata, unde licet superficialiter appareat esse instrumentum, tamen substantialiter nec intellectualiter est instrumentum: nec enim proprie dicitur esse, quod abusuuum est, ut ff. de suis & legi. l. item prætor, & instrumentum quod non habet uim probandi, non est proprie instrumentum: quia dicitur ab instruendo. ff. de uerb. sig. l. notionem §. instrumentorum. Statutum enim debet intelligi de instrumentis efficacibus, non de nullis, ut patet. ff. de pœnis. l. si quis aliquid. §. test. ff. quò te st. ap. l. 2. §. 1. nã illud quò caret effectu, etiã nomine caret ut C. de probat. l. cum precibus nisi statutum remoueret expresse exceptionem simulationis, quia non propter iniquitatem statuti recurretur ad subsidium ecclesiæ; secus si statutum non remoueret exceptionem, sed assignaret certum terminum, qui non dicitur iniquitas, sed iustitia positua, ut ff. de postu. l. 1. §. mixtum. in uerbo, ratus: secundum eum, cuius uerba sunt prædicta. Aduerte pro clariori intelligentia huius quæstionis. † Simulatio est genus continens plures species: nam quandoquæ singulariter agitur unus contractus, sed in ueritate agitur, quòd nihil ualeat. Interdum agitur, quòd ualeat, ut alius contractus non ut singulariter celebratus. Interdum celebratur unus contractus singulariter, sed agitur ut modico tempore duret. Interdum celebratur contractus figuratim prætextu alicuius. Exemplum primi membri. Si aliquis timet tyrannum, uel uult effugere onera cõmunis, uel aliquid simile, facit alienationem bonorũ suorũ uel partis ipsorum in alium, cum in ueritate agebatur inter eos, quòd non foret alienatio, sed solum fiebat ad reparandum. Hanc puto appellari chartam ad apparat factam, hoc est ad apparandum, seu ad reparandum, & de hac quæstione loquitur. ff. de contrahen. emp. l. nuda. ff. de regu. iur. l. imaginaria. ff. de ritu nup. l. simulate, & de aqua plu. arc. l. emptor. quo casu non ualeat, ut dictis iuribus patet. Exemplum secundi membri, quando celebratur contractus uenditionis, & agitur

contractus pignorum, & tunc ualet, quod in ueritate agitur, non q̄
 simulate concipitur. C. plus ual. quod agi. per totum. C. de contrahen.
 emp. l. empti fides, & no. in d. l. nuda, & d. l. imaginaria. Exemplum ter
 tij membri, quia forte emptor debet reuendere cito, ut ff. de manu. l.
 4. §. si ab ignoto. Hæc tria posuit Bart. magistraliter in quodam suo
 consilio quod incipit, In nomine domini amen. factum tale est Pet.
 Nico. Exemplum ultimi membri, si promitto ex causa mutui pro fa
 28 lario patrocinijs præstando. † Circa quod membrum aduerte, quia
 interdum promittitur ex causa mutui uel alterius iusti contractus,
 quod debebatur ex alia iusta causa iam præterita & finita, ut si promit
 to ex causa mutui quod debebam ex causa iusti patrocinijs præstiti,
 tunc tenet contractus. C. si cer. pet. l. si ex pretio. ff. eo. l. singularia nec
 potest dici simulatus, quia obligationis substantia non deficit, & debi
 tum ex una causa potest in aliam conuerti, ut dictis iuribus patet. Et
 propterea esto quod ex forma statuti posset opponi exceptio simu
 lationis, hoc casu simulationis exceptio opponi non posset, quia
 ut dictum est, non est contractus simulatus, secundum Barto.
 hoc tenentem in dicta leg. si ex pretio. Quandoque promittitur
 illud, quod tamen deberetur ex iusta causa futura, tunc causa non
 secuta opponi potest exceptio simulationis, quoniam etiam si pro
 mittitur ex causa mutui, ex causa futura, causa nonsecuta intra bien
 nium, opponi potest exceptio simulationis. C. de posthu. l. si sub spe
 29 ciem. ubi hoc per Barto. & Bald. concludentes, † quod ubi ex for
 ma statuti potest opponi exceptio simulationis contra instrumentum
 huiusmodi, potest opponi etiam exceptio non numer. pecu. in casu
 quo de iure talis exceptio detur. Quandoque promittitur illud quod
 nõ deberetur ex causa præsentis uel futura turpi uel in honesta uel nulla,
 tunc habet locum exceptio simulationis, uel exceptio sine causa, uel etiã
 iniusta causa, ut leg. 1. C. de condictio. ob tur. cau. & d. leg. si sub spe
 ciem, secundum Bar. subdens quod quando ex forma statuti permit
 titur opponi exceptio simulationis, debet intelligi quando promitti
 tur spe futuræ causæ non secutæ: & tamen alia causa in instrumento
 exprimitur uel prætextu alicuius causæ iniustæ uel turpis: & hæc est
 30 uera exceptio simulationis, non quando debitum ex una causa iusta
 promittitur ex alia iusta causa, secundum eum ibi, & in d. l. ex pre
 tio. Sic igitur ex prædictis apparet, quod plures sunt species simula
 tionis, & uerbum simulationis, multipliciter potest intelligi, ex quo
 30 liquet † quod dicens instrumentum simulatum, siue agendo, siue ex
 cipiendo, debet speciem simulationis exprimere: aliàs nulla alia facta
 declaratione, ille contra quem dicitur simulatus, debet obtinere, ut
 leg. 1. in princ. ff. de eden. & l. Pomponius scribit si frumentum. ff. de
 rei

rei uendi. in fin. quæ loquitur in agente, & idem in excipiente, ut l. 1. §. labeo. ff. de flumi. de leg. 1. l. Titia textores. in princ. idem in probante obstaret, ut ff. de nou. ope. nunc. l. non solum. §. sed ut probari. & ibi nota. C. de peti. hæred. l. si post motam. quod no. in gl. super uerbo, probaretur, & est expressum de probat. in c. in præsentia, & sic concludit Bar. in præalleg. consilio, subdens in eodem, quod constitutio precarij non facit cessare simulationem, quando aliàs contractus præsumitur fictitijs, quia sicut præsumitur fictus contractus, sic actus constitutionis precarij. alle. l. 1. C. de suffra. & idem in renuntiatione exceptionis simulationis. ff. de noua. l. doli. uer. uersum. Sed an exceptioni simulationis huiusmodi possit renuntiari, posuit latus Barto. in l. nemo potest de leg. 1. Et modum proponendi & articulandi simulationem posuit. C. de pact. in l. pacta nouissima. Et an ex contractu simulato transferatur dominium uel possessio, posuit in l. emptor. ff. de aqua plu. arc. Quæ studio breuiatis huius tractatus omitto. Ad solutionem igitur quæstionis longius utilitatis causa euagato.

31 Ius, rediens concludo, † quod simulationis exceptio proprie sumpta opponi potest cum distinctione, an sit patens, & si nõ sit, an possit incontinenti probari uel non, ut dixi in 5. q. Quæ autem sit exceptio simulationis proprie patet ex prædictis, quia illa est, quæ instrumentum annullat, seu eneruat ipso iure, uel quæ exceptionis, non illa quæ uiribus subsistit: fateor, quod si petatur excipientem habere declarare speciem simulationis, quod procederet iudicium in specie probata. C. de anna. exce. l. 1. Ex his etiam patet, quod si statutum permetteret exceptionem simulationis opponere, quod omnem speciem simulationis opponeret, quæ uidelicet annullaret, uel eneruaret instrumentum ipso iure, uel ex exceptionis, &c. & sic etiam exceptionem non numeratæ pecuniæ, & omnes simulationis species huiusmodi possent opponi, & probari secundum ius commune, siue requireret altiore indaginem, siue non: quia intelligitur statutum causa simulationis exceptionem permittere, quæ opponatur ad processum, ut patet ex dictis 4. q.

32 **D**ecimoquarto. Quæro, An retentis dictis terminis 4. q. opponi possit, quod instrumentum non est liquidum. † Aduerte pro intelligentia uidendum est, An instrumenta quæ non sunt liquida possint executioni mandari? uerbi gratia, promisisti mihi damna, seu interesse, & dicendum est quod sic: quoniam obligatio prædicta omni respectu est præsens, & non dicitur habere diem neque conditionem, sicut quando quantitas legata debet alterius arbitrio declarari, ut no. n. l. 1. ff. de lega. 2. ubi per dictam rationem hoc tenet Bar. in ult. sim. q. & Bald. in l. 2. C. de execu. rei iudi. debebunt tamen liquidari secundum

secundum eos. Modus autem liquidandi, seu practica est duplex. Primo quod actor petat instrumentum non liquidum exequi, & in processu executionis liquidari instrumentum, hunc modum tradit Barto. in l. 1. ff. de edend. per ibi not. & in l. 2. C. de sentent. quæ sine certa quantitate, videlicet incontinenti petita executione instrumenti producat articulos pro liquidatione ad probationem damni vel interesse, quæ probatio non requirit libellum, vel litis contestationem, seu alium ordinem iudicarium, sed procedatur summarie secundum formam leg. à diuo Pio. §. si super rebus. ff. de re iudica. sicut in executione sententiæ latæ in iudicio vniuersali, & no. in dicta leg. prima, secundum Barto. in dicta leg. secunda. C. de sent. quæ sine cer. quant. & leg. si cum exceptionem. §. hæc autem actio. ff. quod metus causa, & C. de pign. leg. 3. in quarta, quæstione & Bald. in dicta leg. 2. C. de execu. rei iudi. & fiet talis probatio per omne genus & speciem probationis. † Nam instrumentum non liquidum continet obligationem velatam, quæ potest detegi, tam testibus quam instrumentis, de test. cap. sicut nobis, secundum Bald. ibidem subdens vero, quod omnis exceptio in examine liquidationis opponi possit, non obstante statuto exceptionum exclusiuo, de quo magis, cuius statuti beneficio non guaderet instrumentum pendente liquidationis articulo, quia statutum non dicit, quod non possit opponi contra liquidationem, ergo statum iuri communi, & cum liquidatio requirat causæ cognitionem pars citari debet, secundum eum, & hoc intelligit, vt dictum est in obligatione pura ad esse deducta, licet non liquida, vt in exemplo proposito, si promissisti mihi damna & interesse, sed in obligatione deducenda ad esse per liquidationem: verbi gratia, promissisti mihi non uenire contra promissionem certam sub pœna mille, nam non possum petere executionem ad mille, nisi liquidetur, & probetur te venisse contra promissionem: certe ad liquidationem, seu probationem huiusmodi, quod ueneris contra promissionem, requireretur libellus litis contest. & sententia, per quam obligatio per iudiciariũ ordinem liquidata deducatur ad esse, secundum Bar. in d. leg. 3. C. de 34 pig. in 3. q. vers. sed qualiter liquidabitur. † Secundus autem modus siue practica liquidandi est, quod actor petat prius instrumentum liquidari, & eo liquidato liquidatum pronuciari, & illud exequi. Hanc practicam sentit Bartol. in leg. perinde. §. nondum. ff. ad l. A qui. & Bald. tradit in d. leg. 2. C. de execu. rei iu. & tutum puto quod eo liquidato exequi, sed si executio non peteretur, sed si simpliciter peteretur liquidari, eo liquidato peti posset executio: probatur optime in simili in cle. auditor. de rescrip. in si. 1. gloss. Potest igitur ante petita executione liquidari instrumentum, & post in processu executionis

petitæ. Vltimum plus laudo, & praualet in obseruantia, vtroque tamen casu articulus liquidationis idest instrumenti puri, licet non liquidi per prædicta pariter examinetur & decidatur videlicet, sine ordine iudiciario, vt dictum est supra. Et ex his habes quòd exceptio simulationis potest indistincte opponi, statuto prædicto non obstante, quod intelligi debet instrumento, & liquido, & puro.

35 **D**ecimoquinto. Quæro. † Retentis terminis sæpe dictis, An opponi poterunt exceptiones concernentes personam, ut puta non potes esse in iudicio: quia minor, excommunicatus, uel bannitus, & similia. Respond. quòd sic: quia ista non prohibentur opponi per statutum prohibens opponi exceptiones contra instrumentum, quia non respiciunt instrumentum, sed personam agentis, arg. l. filio. ff. de inof. test. & Bar. in d. §. & parui refert. adde infra in proprijs quæstionibus subdo.

36 **D**ecimosexto. Quid si minor iurauit se maiorem & sic contraxit, uel præceptum in se recipit? Nico. de Mat. vt refert Io. An. in ti. de sen. §. vt autem, ver. hoc autem alleg. supra in 1 r. q. tenuit, † q. si minor iurauit se maiorem, confessus debitum recepit præceptum, si ipse minor fuit in dolo, & creditor in bona fide tenuit præceptum ratione doli & sacramenti, per leg. 1. §. an in pupillum. C. depositi. Si uero creditor sciebat ipsum esse minorem, & sic de dolo ipsius cõqueri non potest. ff. de actione emption. leg. 1. C. de in integrum restitution. mi. l. de tute. de re iud. cap. scienti, lib. 6. & alterius statuti quòd annullat obligationem minoris aliter factam, & forma seruata nõ fuit, dicit præceptum nullum, & maxime si errauit tunc putans se esse maiorem. ff. de confes. l. non fatetur, ad idem. ff. de pact. l. si cum te. ff. de actio. emp. leg. si hæres, sicut ergo una lex per aliam determinatur, sic statutum statuto, & etiam lege; aliàs sequeretur quòd præceptum factum furioso, pupillo, prodigo, cui interdictum erat bonis, exquẽdũ foret, qd̄ foret absurdũ. Vt igitur præceptũ valeat, oportet duo concurrere scilicet personam quæ præciperet, & personam cui præcipi potuerit. ff. de super. titu. leg. 1. & leg. naturali. §. 1. & secundum hoc defuit tam lege quàm statuto: dicit tamen quòd in dubio præsumit eum in dolo qui dicit se maiorem, per l. quid enim. ff. de dolo. huic non ob. auth. sacramenta puberum. C. si aduer. uen. loquitur enim de iuramento super contractu. Iuramentum autem de quo loquimur, fuit super quadam assertione. Item hoc de præsentis, illud de futuro. non ob. etiam l. si alterius. C. si mi. se mai. dixer. quia loquitur de contractu qui tenebat contra quem petebatur restitutio, non quòd diceretur nullum, secundum Io. And. in addi. prædicta.

37 **D**ecimoseptimo. Quæro. Retentis terminis supra dictis, † quid in filiof. & adult. asserentibus se patremfam. & illum esse curatorem qui non erat, & iurantibus super contractu, an poterunt opponere de nullitate vigore alterius statuti cuius formam non seruauerunt, ut est dictum supra prox. q. Ioann. And. in add. prima, dicit quod Iac. de Bel. in q. quæ incipit, lege Perusina, tenet quod statuto prohibente fieri, & annullante si fiat contractus per filiumfam. sine consensu patris, uel per adultum sine curatore, licet primus contrahendo mentitus fuerit se patremfam. cum non esset, uel secundus mentitus fuerit esse curatorem illum qui non erat, contractus tamen non tenebit propter statutum, quod non solum prohibet, sed annullat, & sic non oritur obligatio ex contractu qui ipso iure non ualet, alle. l. non dubium. C. de legi. leg. quid enim. ff. de dolo, & quod no. in l. quacunque. §. si. ff. de publ. & in l. si curatorem, in glo. quæstio iuris. C. de in inter. prædictam enim l. quid enim, sic inducit, si contra pupillū qui uictus fuit, datur actio de dolo, ergo non tenuit cōtractus, aliàs daretur actio ex contractu, non de dolo. eo. titu. l. 1. §. ait prætor, contaria dicit procedere, cum statutum annullat, fortius si exceptionem uel actionem dat. super eo uero quod arguitur, quod iuramentum eorum ualidat contractum, distinguit inter filiumfam. & adultū. De primo simpliciter tenet, quod non: quia roborari per id non potest contractus qui non tenet per statutum, cum principale à suo accessorio non uestiat, nec reguletur. ff. de vulgar. & pup. leg. ex pupillari, tunc quia iuramentum est contra bonos mores, ponderata l. prima, in prin. ff. ad Mace. inducit regulam cap. non est obligatorium, lib. 6. Et hoc uerius puto hac ratione, per illud quod Barto. no. 38 ff. de fideiuss. leg. si quis pro eo. † dicens ratione iuramenti filiumfam. compelli ad soluendum, sed repetere posse, sicut quando debitor iurat usuras soluere, quoniam hoc casu iuramentum est contra bonos mores ex parte creditoris, & ex parte filijfam. ponderata ratione l. 1. ff. ad Maced. ille uero ex parte debitoris tantum non creditoris. Item post solutionem filio non datur repetitio. ff. de condictio. in deb. l. qui exceptionem: debitori uero soluenti usuras, sic, ut d. cap. debitores. Ratio potest esse quod in filio post solutionem cessat uotū mortis patris, & sic iuste remanet solutum, sed in soluente usuras non cessat turpitudō per solutionem; ideo magis effectum habet, & sic remanet penes creditorem turpiter cum peccato, & sine iusta causa, ex quo etiam patet uerius esse, quàm id quod concludit Ant. de Bu. in cap. cum contingat, de iureiur. dicens contractum filijfam. iuramento ualidari. De minore autem idem Ioan. Andr. in addit. prædicta distinguit ius canonicum à ciuili, ut de iure ciuili non

ualidetur ratione prædicta, & de iure canonico sic, per d. decre. cum contingat, plenius de hoc in auth. sacramenta pub. An autem instrumenta iurata huiusmodi mereantur executionem stantibus terminis 4. q. infra 20. q. dicam.

39 **D**ecimo octauo. Quæro, An retentis nostris terminis per filium-fam. possit opponi exceptio Macedo. † Hæc quæstio fuit magna causa huius tractatelli, præsertim si se patrem-fam. est mentius, differt hæc quæstio à præcedenti, quia præcedens loquitur an possit opponere de nullitate ab alio statuto inducta, hæc an possit opponere exceptionem Macedonianam à iure communi inductam, videtur dicendum quod non possit opponi: quoniam ex contractu mutui inito cum filiofam. oritur naturalis & ciuilis obligatio, licet per exceptionem elidatur. ff. ad Mace. l. 1. & l. quia naturalis, & in pluribus l. illius titu. quæ exceptio per statutum videtur excludi. Aduerte interdum non liquet de exceptione Mace. quia creditor negat illum filiūfam. & tunc idem, quoniam exceptio non requirit altiore indagi-

40 nem: pro cuius quæstionis decisione sciendum, † quod contra creditorem ignoranter cum filiofam. contrahentem exceptio Macedonia. opponi non potest, vt C. ad Macedon. l. 1. & ff. eod. titu. l. 3. & pe. Sed contra scienter contrahentem sic: videamus ergo cui incumbit onus probandi, an filio excipienti, an creditori mutuanti & agenti, & videtur filio, per regulam leg. 1. & l. ei qui. ff. de probatio. & quia ignorantia præsumitur. ff. de probatio. l. uerius, & quia sic est in alijs exceptionibus supra dictis, vt in exceptione nullitatis, secundum Ioan. And. in titu. de execu. senten. §. vltim. versic. 16. alleg. supra in 11. q. Hic considerandum puto, quod incumbit onus creditori filij, quia probata paternitate, præsumitur patria potestas. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur. l. filium diffinimus, & paternitas præsumitur, quia nemo est sine patre, nisi contrarium probetur, ut leg. si quis patrem. ff. ad Mace. Secundo vero casu idem dico, quod scientia paternitatis præsumitur in creditore, per dicta leg. prima, C. ad Macedo. & leg. 4. & leg. pe. ff. eo. titu. quoniam vel sciuit, vel scire debuit eum filium-fam. & sibi imputet si non inuestigauit, ut dictis iuribus patet, neque enim creditor credere debuit ipsi filio afferenti se patrem-fam. quia exceptio Mace. est inducta in odiū, sceleratorū seu creditorum, vt d. leg. 1. ff. ad Macedon. Nec obstat quod ignorantia præsumitur: Quia aut quæritur de ignorantia, aut de eius scientia.

41 † Primo casu ignorantia præsumitur, nisi ex aliquibus indicijis per se uel per accidens notis scientia inferatur, ut not. C. de peri. tu. leg. si tutor. Secundo casu, aut quis ratione ignorantie uult iustificare, & ualidare actum, uel inualidare, & tunc non præsumitur iustitia, nisi probe-

probetur per aliquas coniecturas, ut d.l. si quis patrem, & l. 1. & pe. Aut non intendit consequi aliquid contra iuris dispositionem, & tunc præsumitur iustitia. Ratio differentiæ est, quia in primo casu debuit inquirere, ut no. in dicta l. penul. In secundo non debet esse curiosus inuestigare, ar. ff. de noua, l. doli. in fi. secundum Bald. qui etiam latius loquitur in d.l. 1. C. ad Maced. In dubio igitur alijs præsumptionibus cessantibus præsumitur creditorem sciuisse contrahentem esse filium fa. & ex hoc patet, quod hæc exceptio respectu probationis scientiæ non requirit aliquam indagine, cum iuris præsumptione scientia præsumatur, & communiter opponi potest, non obstante statuto: respectu uero probationis facti, uidelicet an pater uiueret, tunc etiam idem quod opponi poterit, quia uana simplicitate decipitur qui contrahit cum filio fa. si credit eum patrem fa. nisi ex præsumptionibus liqueat contrarium, ut d.l. si quis patrem, & sic dicta exceptio respectu opponentis non requirit altiorem indagine.

- 42 † Potest igitur hæc exceptio opponi, quia de ea iuris præsumptione liquet, & nullam requirit indagine. Secundo opponi potest ex eo, quia instrumento liquet eum filium fa. dum dicit Seius Marti. habuit & recepit à Sempronio mutuo, & ex causa mutui decem: nam si non uiueret, instrumentum esset falsum, nisi ad euitandum falsitatem intelligeretur olium, secundum Barto. ff. si certum peta. l. eius qui in prouincia, alle. quod no. ff. sol. matrimo. leg. diuortio, & leg. insula, in fin. ff. de acq. rer. domin. Et constat autem quòd exceptio, quæ constat instrumento, opponi potest, ut dicam infra in 26. q. Amplius cum saltem incontinenti possit probari, habetur perinde ac si inesset, argu. C. de edi. diui. Adria. tol. l. 2. & hoc sentit Bald. ibi dum dicit quòd præceptum diui. Adriani dicitur præceptum guarantee. Tertio ex eo constat exceptionem huiusmodi opponi posse quia dicta exceptio non opponitur contra instrumentum, sed contra personam agentis, & de iure personæ agitur non de iure contractus: ergo non excluditur à statuto, argu. leg. filio. ff. de inof. test. & dixi supra in 15. q. Quarto probatur efficacius: per dictum statutum non excluduntur exceptiones quæ nascuntur cum instrumento, sed exceptio Mac. oritur cum sententia uel instrumento, ut ff. ad Mac. l. tam & si, & dictum est in d. q. 15. ergo opponi potest, sicut dicimus quòd opponi potest exceptio non confecti inuentarij, & exceptio ne quis conueniatur ultra quam facere possit, ut dicam infra in 28. q. Hæc
- 43 opi. reperio quod tenuit Fran. Ac. in d. l. 1. quod ui aut clam. † quia dictæ exceptioni non potest renunciari, ut d. l. tam & si, & ff. de pactis. l. si unus §. illum, & de minorib. l. si iudex, ergo nec per statutum. C. de decretis decurio. super rubrica, lib. 10. Itē quia exceptio Macedoniani est

specialiter inducta à lege sine hominis ministerio, & sic per generalem prouisionem statuti non tollitur. Nam specialia generalibus derogant, vt ff. de regu. iur. l. in toto, etiam si speciale præcedat & generale sequatur, vt est videre de cautione iudicio sisti, quæ per ius authenticorum debet à quolibet præstari, sed per ius digestorum solum ab illo qui non possidet immobilia, ff. qui satisda. cogan. leg. sciendum, in princip. bene facit qd not. C. de adulter. l. ita pudor, ista sunt fere eius verba, hoc idem tenuit Bar. ff. quod cum eo. l. si filius, quia talis exceptio non eneruat instrumentum, sed exceptionem instrumenti, hoc idem tenuit idem Bart. in consulendo, in consilio quod incipit, Statuto cauetur, quod instrumentum, &c.

- 44 † Vbi dicit quod si ex forma statuti debet instrumentum mandari executioni intra decem dies absque exceptione, quod poterit opponi, quod est factum contra l. non dubium, C. de legib. & l. iubemus, §. sane de sacrosanc. eccle. nec tollitur per tale statutum exceptio nullitatis. Institui. de milita. testam. s. i. ff. de mil. testam. l. i. & leg. nemo potest. ff. de lega. i. de hoc supra in 11. q. Et etiam opponi potest exceptio Velleiani, quæ etiam post sententiam opponitur. ff. ad Maced. l. tam & si, non obst. l. omnes populi, quia statutum loquens de contractu, intelligitur de ualido, & sic allegando leg. tam & si, tenet expresse idem in exceptione Mace. de qua loquitur illa lex. Hanc etiam opi. tenet Bald. C. ad Mace. leg. fin. ibi dum dicit, quod ubicunque lex remouet potentiam à persona contrahentis talis exceptio, seu defensio potest opponi post modum, ut dicta leg. tam & si. teneas menti hanc regulam, dicit ipse, siue sumus in dispositione iuris communis, siue in dispositione statuti, quia eadem est ratio utrobique secundum eum, & hanc opi. ueram puto etiam in contractu per filiumfam. inito, per ea quæ dixi supra in proxima præcedenti quæstione.

DEcimonono. Quæro, Quid in exceptione Velleiani. Respondeo. Idem quod in exceptione Macedoniani per rationes in præcedenti quæstione tactas, & ita tenent Docto. supra in prox. quæst. alleg. in Velleiano sicut in Macedoniano, fundantes se per l. tam & si, quæ in exceptione Macedoniani, & Velleiani loquitur, ut patet ex prædictis. In contractu tamen iurato, dic ut colligitur ex allegatis supra in 17. quæstione.

- 45 **V**igesimo. Quæro. Retentis nostris terminis, † si dispositio in instrumento deducta fuerit iurata, An exequetur? Respon. Tres sunt casus. Interdum iuramentum est nullum, sicut dispositio iurata. Interdum iuramentum est validum, & ualidat dispositionem iuratam. Interdum iuramentum est validum, sed non ualidat dispo-

dispositionem iuratum. Primo casu clarum est, instrumentum executionem non mereri, iisdem rationibus, quibus dispositio principalis, vt dictum est in 11. quæst. quia ex iuramento nullo quis obligatur, vt in regula, non est obligatorium, de re iur. lib. 6. Secundo casu clarum est, instrumentum exequendum esse, cum sit validum, vt statim patebit. Tertio casu non uidetur, quia statutum loquitur de executione instrumenti non iuramenti, &c. ff. solut. matri. leg. si uero. §. de viro, & quia si statutum annullat iuramentum, licet non teneat, tamen ei non dat priuilegium executionis. Contrarium puto. Pro cuius decisione videndum qui sit iudex in causa iuramenti, quo versatur alterius interesse, quæstio proprie est ad propositum. Circa quod Io. And. referens plures opi. in ca. C. laicus de foro comp. lib. 6. super vltim. glo. finaliter concludit distinguendo forum pœnitentiale a iudiciali, quo ad primum ¶ dicitur non esse dubium periurium fore crimen ecclesiasticum, sic loquitur 22. quæstione 1. præiudicandum quod scripsit idem Ioan. And. de purga. cano. nos de inter. super prima glo. De secundo de quo agimus distinguitur, an agitur ex iuramento vt seruetur, An excipietur ex illo. Primo casu si conuenit laicum, uterque est competens iudex ecclesiasticus & secularis, sicut de sacrilegio dixit idem Ioan. in capit. cum sit, de foro compet. Est autem hæc ratio secundum eum quo ad ecclesiasticum, quia periurium directe respicit Dei irreuerentiam, quæ proprie est religioni christianæ contraria, quod autem laicus sit competens, est text. in cap. licet de iure iur. & sic forus accumulatur, quo casu electio est actoris, coram quo iudice agat: de quo plene per Ioan. Andr. post dispositionem Iaco. de Bel. in cap. 1. de priuile. lib. 6. in uerba, priuilegio in nouella. Ad hoc in proœmio forum, in §. penult. & leg. si. C. vbi in rem actio, in auth. habita C. ne si. pro pa. & quod no. de foro compet. cap. fin. Secundo casu si contra agentem in seculari foro contra laicum excipietur de iuramento, laicus iudex causæ de hoc cognoscat, & diffinit, in qua diffinitione seruare debet ius canonicum, & ad hoc per ecclesiam cogi potest, & sic loquuntur prædicta, & sic practicatur, decre. quamuis, de pact. lib. 6. & auth. sacramenta puberum. C. si aduer. ven. Si tamen hoc reduceretur in dubium probabile, an sit iuramentum seruandum necne, remittendum est hoc ad ecclesiasticum iudicem, & sic dicit posse intelligi opinionem Hostien. quam ibi refert, & de qua in c. tuam de ordi. cog. & latius tenet Ant. de Butr. in cap. cum sit generale de foro com.

47 pet. qui ¶ dicit etiam quod illud quod dictum est, agi posse ratione iuramenti coram ecclesiastico, est uerum in quantum agitur contra iuramentum: in quantum uero ageret contra hæredem, licet ualidetur

contractus uel ad ipsum transeat ratione iuramenti, uel contra ipsum etiam transeat obligatio, ut teneatur obseruare, quod tenebatur defunctus ex iuramento, de quo per eum in cap. cum contingat, de iureiurando, agetur tunc coram seculari, & hoc tenet Ioan. Andr. de paroch. cap. fin. secundum eum. Si ergo dispositio in instrumento deducta sit nulla, & iuramentum validum, iudex laicus poterit adiri, & ipsius iuramenti executio peti, quoniam æque sicut dispositio continetur, ita iuramentum in instrumento, & non materia, quæ dicitur in instrumento meretur executionem, sed & ipsum publicum instrumentum quodcumque ualidum contineat. Cautus tamen debet esse hoc casu aduocatus, ne petat executionem instrumenti uirtute conventionis, seu promissionis quæ nulla est, sed uirtute iuramenti. Puto tamen quòd si simpliciter petat exequi instrumentum, intelligitur petere executionem uirtute iuramenti, argumento ff. de iudi. leg. si qui intentione ambigua, & quod nota. per Docto. in cap. examinata, de iudi. nec oblig. statutum annullans iuramentum, quia nullum, & consequenter generalis dispositio statuti disponentis, quòd instrumenta publica executioni mandentur per ipsum quod nullum est non restringit. Quando autem iuramenta quibus uersatur alterius interesse de quo agimus sint nulla, & quando sint ualida, & firment dispositionem iuratum, est longa, & diffusa materia ad materiam presentis tractelli non pertinens, quam ponit Bart. in l. Seius & Augerius. ff. ad l. Fal. plenius in auth. sacramenta puberum. C. si ad uer. uen. plenissime in l. si quis pro eo. ff. de fideiuss. & An. de Butri. in c. cum contingat, de foro competen.

48 **V**igesimoprimo. Quæro, An nostris terminis retentis, ¶ in integrum restitutionis petitio executionem impediatur. Bar. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iu. concludit idem quod concludit in exceptione nullitatis, de qua dictum est in 11. quæst. Aduerte nunquid restitutio in integrum impediatur executionem sententiæ, & consimiliter publici instrumenti, dicas. Aut loqueris de executione facta ante petitam restitutionem, aut de fienda. Primo casu non reuocatur executio facta infra tempus, infra quod licuit appellare per uiam attentati, uel nullitatis, de appel. capitulo non solum, in princ. libr. 6. Ratio differentiæ est, quia appellatio innititur in re iustitiæ; restitutio uero innititur æquitatis iure: habet tamen mixtam gratiam non dico à iudice, sed à iure inuentam, unde iuste fit executio sententiæ, à qua non exiit appellatum, & hoc tenet Ioan. An. in titu. de suppli. §. differt. in addi. ad Specu. ubi etiam ponit quid differat à supplicatione. Secundo uero casu, aut executio foret irreuo-

irreuocabiler, & non potest interim fieri executio, vnde non potest poni in carcerem, vigore talis instrumenti, pendente restitutionis causa, & no. in simili in leg. 2. C. de ap. reci. & hoc tenet Bald. C. de in inte. resti. post leg. vnicam. Aut executio est reuocabilis, & tunc aut opponens non offert se probaturum incontinenti, & non impeditur executio, ut Bald. vult in d. leg. unica, & Barto. in d. §. condemnatum, dum vult non impediri si requirit altiore indagine sententiæ executio, & in leg. pe. ff. de auct. tut. dum vult restitutionem in integrum

49 executionem non impedire, nisi causa restitutionis sit euident. † Euidens enim esse non potest, nisi de se appareat vel incontinenti apparere possit, & sic intelligitur Bald. in auth. quæ supplicatio. C. de preci. impe. offe. & quod dicit idem Bald. in leg. si causa cognita. C. de transa. per illum text. qui debet intelligi quando causa restitutionis debeat suspendi, quia est euident, aliàs non: qua ratione dicit Bald. in leg. prima in fin. C. si aduer. liber quòd ad impediendam executionem sententiæ per petitionem restitutionis in integrum, requiritur duplex probatio, una summaria ad obtinendum uentilationem causæ & restitutionis. Secunda plenaria ad obtinendum victoriam causæ principalis, ex quibus patet, quòd si petens non offert se probaturum, incontinenti de latione, non impeditur executio, per prædicta, & per ea quæ dicta sunt in quarta, & quinta, quæst. Vnde cautus debet esse restitutionem petens, quod offerat se incontinenti probaturum, ut dictum est in quarta, & quinta, quæst. prædictis, & etiam in 11. Aut offert se probaturum incontinenti, & tunc aut loquimur in petitione restitutionis in integrum aduersus sententiam lata per principem, & non impeditur executio, si executionem petens caueat in casu, quo succumbat, ut in cap. fuscitata, secundum intellectum Hostien. & intellige, quod sententia habeat aliam præsumptionem, quam illa quæ surgit ex sententia. † Et propterea si latæ forent duæ conformes sententiæ, non putarem restitutionem impedire executionem si petens restitutionem caueret, per dictum cap. fuscitata, & fortius si forent tres sententiæ conformes, argu. cle. 1. de re iudic. Si uero non sit præsumptio pro sententia, tunc puto quòd executio impeditur, quoniam uerba rubri, & nigri. C. de in inte. res. pet. innuunt expresse, quòd restitutione in integrum postulata nondum concessa, nihil debeat innouari, quod tenet ibi Accur. & Specu. in titu. de restitutione in integrum. §. ult. in princ. & Ioan. An. in addi. prædicta super dicto. §. differt. de suppli. & non solum pendente causa restitutionis in integrum contra sententiam nil debet innouari, sed pendente causa restitutionis in integrum ad appellandum, & ideo non potest his casibus innouari, aliàs ueniunt

reuocanda

reuocanda per uim attentati, ut in non nata lite pendente, argu. clem. 2. neli. pen. Quinimmo etiam si Papa uel legatus commisit causam restitutionis in inte. videtur ad se totum negotium aduocasse, & sic nil potest medio tempore innouari, de appell. cap. ut nostrum, & de eccle. cap. si eo tempore, lib. 6. & tenent hæc tria domini de Rota decisi. 1394. Vnde alio non dato, ad articulum quæstionis concludo restitutionem in integrum executionem publici instrumenti non impedire.

Vigesimo secundo. Quæro, Retentis terminis quartæ q. an tale statutum locum habeat, Si laicus contra clericum in foro episcopi, seu in ecclesiastico, uel clericus contra laicum in foro seculari executionem instrumenti petat? Respondeo. Hæc quæstio pendet ab
 § 1 illa diffusa & prolixa quæstione, † An statuta, & consuetudines laicorum ligent clericos, de qua per Barto. in leg. cunctos populos. C. de sum. trini. in §. quæst. ubi ponit primum membrum nostræ quæstionis, & tenet quod sic, per Ioan. in c. quæ in ecclesiarum, de consti. & c. his qui de solut. ubi ponit, an lex imperialis debeat seruari inter ecclesiasticas personas & in ecclesiasticis, & per Specu. in §. 1. in uer. & no. in addi. ubi ponit secundum membrum nostræ q. & tenet quod sic, per do. Anto. de Butri. in cap. quod clericis, de foro compe. sufficit remissio.

Vigesimo tertio. Quæro. Petitur executio instrumenti retentis nostris terminis contra filiumfa. opponit instrumentum non ualere, nec eius executionem aduersus eum peti posse, quia patris consensus non affuit, an impediatur executio? † Respondeo. In instrumento simplici seu simpliciter confessiona. quod habeat executionem paratam ex forma statuti, supra, non impeditur executio: tamen filiusfa. contrahendo habet legitimam personam in sui præiudicium, ut l. fi. §. 1. ff. de uerb. obli. & l. omnes, & l. tam ex contractibus. ff. de iud. quia minor qui non potest esse in iudicio, obligatur confitendo. ff. de confess. l. certum. §. minorem. Quibus rationibus concludit Bar. in leg. non solum. §. necessitate. ff. de bo. que libe. filiumfa. confitentem debitum in iudicio, ex confessione conueniri posse, licet non ex præcepto sibi facto, eo casu quo esse non potest sine patris consensu in iudicio. Instrumento autem guarentigiato, siue confessionato præceptum notarij continente, an impediatur executio, dependet ab illa quæstione an præceptum in confessum factum filiofa. in iudicio sine consensu patris teneat, in qua gloss. in §. necessitatem, distinguit. Aut fuit factum præceptum ante litem contestatam, & ualer, aut post, & non ualer, quia dicitur sententia Specu. in titu. de actore. §. 1. uer. sed nunquid tenet præceptum, charta secunda tenet

§ 3 tenet indistincte præceptum non tenere, † quia si filio non licet, quod est minus sine consensu patris, scilicet litem contestari, multo fortius, quod est maius, scilicet recipere præceptum totius causæ, ubi Ioan. And. in addit. uideatur tenere opi. Accur. quoniam ante litem cōtestata. non est sententia, postea uero sic, alle. not. in l. proinde. §. 1. ff. ad leg. Aqu. in ult. gloss. vbi sententia non habet locum in confesum. Barto. in dicto §. necessitatem, dicit quod si non agitur ex cōfessione, sed ex præcepto, seu petitur executio præcepti, tunc si tenemus opinio. gloss. quod filius non sit integra persona, non poterit agi contra eum, quia non habet legitimam personam. Si tenemus opinio. quod consensus patris requiratur in signum repudiationis, debemus distinguere, quia aut loquimur in profectitijs, & iura antiqua non sunt immutata. C. de bon. quæ libe. leg. quicumque, in quibus constat filium non posse acquirere, cum momento non resideant penes eum leg. placet. ff. de acquiren. hæred. Aut loquimur in aduentitijs, & tunc aut patri quæritur ususfructus, & filius nullo modo potest agere, nec defendere, quia sibi non competit administratio, sed patri, ut C. de bon. matr. leg. prima, & leg. cum non solum. §. ubi autem, & §. filij autem. Aut patri non quæritur ususfructus, & tunc aut quia non uult, & requiritur patris cōsensus, in signum repudiationis, ut dicto. §. necessitatem, sed si de repudiatione aliàs constaret in iudicio, ut quia datus esset tutor, uel cūrator propter patris repudiationem, tunc non requiritur patris consensus, ut d. leg. cum non solum. §. sin autem. Si uero patri non quæritur ususfructus, quia non potest sibi quæri, tunc patris consensus non requiritur, ut in auth. ut lic. matri, & auix, in prin. colum. 9.

§ 4 & de iudic. cap. fina. libr. 6. † hoc etiam apparet in Castrensibus, uel quasi, in quibus patri non quæritur ususfructus, quia non potest sibi quæri, tunc patris consensus non requiritur, ut leg. miles. de Castrensibus pecu. & C. de sacr. san. eccles. l. sacrosan. Idem in alijs iudicijs, quæ agitantur super rebus in quibus nullus cadit ususfructus, ut leg. si noxali. ff. de noxali, & in alijs casibus in quibus filius conueniretur, secundum Bart. Primam autem opinionem, quod consensus patris requiratur ad integrandam personam filij, in iudicio tenuit Azo. in d. §. necessitatem, & Specu. d. tit. de actore. §. 1. uerfi. sed & filiusfam. & Bald. in dicto. §. necessitatem, ex quo concludit instrumentum guarentigiæ non tenere sicut nec præceptum, subdens, quod præceptum guarentigiæ est interlocutoria, quia non proferitur in scriptis, & sponte suscipitur per modum voluntariæ iurisdictionis, & ideo si qua exceptio opponatur, dictum præceptum nunquam transit in rem iudicatam, secundum eum: in casibus tamen

tamen in quibus filius fa. potest esse in iudicio sine consensu patris, de quibus per Spec. in præalle. ver. sed si filius, in illis tenet præceptum guarentigiæ. Secundam autem opi. quòd consensus patris requiratur in signum repudiationis tenuerunt Doct. antiqui lac. de Are. Cy. & pluris alij & Ioan. And. in præalle. uer. sed si filius, & Bart. in d. §. ne cessitatem, quam, rationibus ibi per eum positus, ueriores puto, & secundum eius distinctionem in præcepto relatam supra concludo tenere, uel non tenere instrumentum guarentigiæ, & eius executionem posse, uel non posse peti, & eodem modo distinguendo dico si filius fa. executionem instrumenti petat, uidelicet, quòd in his quibus patri non queritur ususfructus, possit aduersus eum executio peti, & ipse aduersus alium petere sine patris consensu. In profectiis autem, seu in quibus patri queritur ususfructus, non quia administratione caret, nisi pater in signum repudiationis consentiat, ut aliàs de repudatione ususfructus constet, ut patet ex iam dictis.

§. Vigesimo quarto. Quæro † Quid si eo casu, quo patris consensus requiritur in signum repudiationis secundum opin. quam puto ueriores, uel secundum aliam casu quo requiritur ad integrandum personam filij in iudicio, petatur executio instrumenti, & filius latitet, nunquid possit aduersus eum contumacem executio fieri sine patris consensu? dicit Bald. quòd sic; & sic poterit banniri, quia contumacia non est actus, sed quædam priuatio, cui non potest accedere habitus consensus paterni, secundum eum in dicto §. necessitatem. Tu dicas, ut supra in prox. quæstione dictum est, uidelicet, quòd in his in quibus potest esse in iudicio, clarum est iudicium tenere, quia patri non queritur ususfructus: in his autem in quibus queritur ususfructus, non præiudicat latitatio filij ipsi patri, cum non habeat administrationem, & idem si requiratur in signum repudiationis, ut patet ex prædictis. Conueniat ergo hoc casu creditor patrem, penes quem consistit administratio, ut d. cta l. i. C. de bo. mater. aliàs contumacia filij neque patri qui conueniri debet, nec filio qui conueniri non potuit, præiudicat, & in casibus in quibus patri queritur ususfructus, procedunt dicta in hac & præcedenti quæst. siue filius sit maior, siue minor, quia in eis sufficit patris consensus, ut dicta l. cum non solum. §. ubi autem m. C. de bon. quæ liber. & lib. i. C. de bo. mater. & cap. si. de iudi. lib. 6. & ff. de uer. ob. l. si. §. i. per Bar. ubi ponit in quibus patri queritur ususfructus, & sic consensus in iudicio requiratur, dicēs quòd si filius se obligaret, patris consensus nõ requireretur, quia nullus patri ususfructus ex tali obligatione acquiritur: & tunc uerum foret dictum Bart. supra proxime relatam, quia banniri posset, adde quòd dixi in proxima q.

56 **V**igesimoquinto. Quæro, † An contra filiumfa. durante patria potestate possit executio personalis fieri, vigore statuti disponentis pro debito, de quo patet publicum instrumentum, debitorem capi debere, vel ex pacto in casu permisso. Dic quod sic, secundum Bar. in l. si filio. ff. sol. ma. quod intellige quando filiusfa. conueniri potest, vt dictum est supra in proxi. q.

Vigesimosexto. Quæro, An possint opponi exceptiones, quæ ipsi obligationi insunt expresse uel tacite, ut quod stipulatio in contractu deducta est sine causa, uel pactum in eo deductum est nullum, uel quod in contractu obligationis est appositum pactum de nõ petendo simpliciter, uel ad tempus quod est in obligatione deductum, & similia. Aduerte. Si tenemus terminos 4. quæst. sæpe dictæ, in dubio concludi potest, quod sic, quia sicut certæ iustæ exceptiones intelliguntur exclusæ, ut in d. 4. quæst. dictum est, sic & multo fortius exceptiones, quæ obligationi in instrumento deductæ insunt: sed si tenemus terminos 3. q. uidelicet, quando statutum excludit nominatim certas exceptiones, & generaliter omnes alias, tunc quæstio redditur dubia. Bal. in l. etiam nomen. C. de exec. rei iud. & dicta l. ex placito, in fi. C. de rer. per. Dicit quod aut opponit de nullitate formalis, aut de nullitate causali. Primo casu non potest opponi, quia pactum est uestitum auxilio statuti. ff. de pact. l. legitimam, de do. l. si quis argentum. Secundo casu refert, aut ex eodem instrumento apparet causa excipiendi, & procedit exceptio, quia opponere ex instrumento non est opponere contra instrumentum, & quia est confessionatum & guarentigiatum pro una parte, sicut pro alia. Sed si aliunde fundatur, non procedit exceptio reluctante statuto exceptionum exclusiuo. Primum patet per l. stipulatio. ff. de iu. dot. l. quæro. §. inter locatorem. ff. loca. Secundum patet, quia qui sic contrahit, uidetur renunciasse exceptionibus à statuto prohibitis. ff. de edi. edi. l. quæritur. §. si uenditor, secundum Bal. in ll. prædictis.

57 † Considera. Primum dictum uerum foret, quando statutum uestiret pactum nudum, vt si disponderet, quod pactum nudum haberet uires & executioni mandaretur, vt d. leg. si quis argentum: aliàs statutum disponens de executione instrumentorum exceptionum remotionem non intelligeretur uestire obligationem inualidam, seu pactum nudum, quia de iure ciuili non parit actionem. ff. de pac. l. iurifgentiũ. §. 1. quia sicut principale non habet uirtutem, uidelicet, pactum: ergo nec eius accessorium, uidelicet executio, ut l. 1. §. hæc uerba, ff. ne vis fiat ei, & ff. qui ex cau. in poss. Fulcinius, §. in diem, facit quod dixi in undecima, q. Et instrumenta huiusmodi guarentigiata executioni mandentur uigore præcepti facti per notarium, cuius præcepti finis nõ est

est validare obligationē, sed obligationem ualidam reddere exequibilem, quid præceptum cum sit interlocutoria, & non profertur in scriptis, & fit per modum uoluntariæ iurisdictionis, nunquam transit in rem iudicatam, & ideo nunquam excludit exceptionem parti competentem, ut dixi supra in 23. q. Secundum autem dictum Bal. puto uerum; ex quo deducitur hæc quæstio, uidelicet, † quòd exceptiones, quæ obligationi in instrumento deductæ insunt tacite uel expresse opponi possunt, non obstante statuto exceptionum prorsus exclusiuo, ratione per Bal. assignata, quia non opponit contra instrumentū qui nimitur ex instrumento. Item alia ratione, quia non est opus exceptione, sed satis est, quòd id quod inest obligationi tacite uel expresse, aliegetur quocunq; tempore opponendarum exceptionum nil oppositum fuerit, & tempus opponendarum exceptionū effluerit. eo. enim ipso quòd actor producit instrumentum, producit illud cum exceptione, quæ obligationi in eo deductæ inest. Vnde expressio exceptionis ex instrumento resultatis sufficit aduersario, secundum Bar. ff. de uer. obl. l. eum qui ita, ubi etiam ponit quid iuris, si petatur exequi instrumentum contra debitorem in diem. Inesse autem obligationi intelligitur, quando ex ipso instrumento exceptio expresse uel tacite deprehenditur, ut patet ex no. per Bar in d. §. si ita, & l. lecta. §. dicebam. ff. si cer. pe. & ff. de pact. l. iuris gentium. §. quinimmo: & quia hoc casu est uitium quodammodo in forma, ut C. de edic. diui Adr. tol. leg. si. Sed quando non apparet ex contractu, sed est diuersum, tunc non est ibi uitium formæ, sed inuisibilis materiæ, donec opponatur & producarur, & ita debet intelligi gl. in l. si unus. §. pactus. ff. de pact. quæ incipit, opponendo, secundum Bal. in l. in bonæ fidei. C. de pact. in fin.

59 **V**lgesimosепrimo. Quæro, † Retentis nostris terminis proxime quæstionis, emptor petit exequi instrumentum contra uenditorem rem ad rem uenditam: uel contra uenditor petit exequi instrumentum uenditionis ad pretium: quæro an per uenditorem possit opponi exceptio pretij non soluti, uel per emptorem exceptio rei non traditæ: Et uidetur quòd non; quoniam exceptio pretij non soluti, seu rei non traditæ est peremptoria. ff. de act. emp. l. Iulianus. §. offerri, & l. qui pendentem uindemiam, quæ in executione opponi non potest, ut C. sen. resc. non poss. leg. peremptorias, & omnis exceptio peremptoria, & alia quæcunque excluditur à statuto, & hoc tenet in executione sententiæ Spec. optima iura alleg. in titu. de exec. sen. §. primo, uers. item ponit emptor, ubi dicit quòd emptor condemnatus ad pretium non potest exceptionem opponere de re non tradita, quem sequitur Bald. in dicta leg. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iureiur. facit, & de act. emp. l. fundus qui Lucij Titij, & C. eo. tiu. l. si pater.

pater tuus, in fi. Non obstat quod opponi possit exceptio non impleti contractus ex parte agentis, quia tacite infit obligationi in instrumento deductæ, per dicta in proxi. quæst. quoniam ibi ante implementum non erat nata actio, sicut in pignoratitia ante obligationem, in d.l. si duo. §. Marcellus, in contractu emptionis, & uenditionis, sic, quia non nascitur actio ex implemento, sed ex consensu. ff. de 60 act. & obliga. leg. ex consensu, & Instit. de obl. §. ex contrario. † Sed contrarium puto, quoniam & si exceptio pretij non soluti uel rei non traditæ sit peremptoria, tamen nascitur unà cum instrumento, & omnes exceptiones, quæ nascuntur cum sententia opponi possunt in executione, ut dixi in quinta quæstione. Vnde esto, quòd in executione sententiæ talis exceptio non possit opponi, illud ideo est, quia talis exceptio non nascitur cum sententia, seu tempore sententiæ, & quo ad excludendas exceptiones peremptorias instrumentum non habet uim sententiæ, quia nulla causæ cognitio præiudicialis præcessit, ut dixi supra in quinta, quæstione in fin. Sane & in executione sententiæ tenet Spec. in titu. de excep. §. dictum, uersicu. item pone, & allega. tex. optimum leg. duobus, de excep. rei iud. hoc à còtrario sensu probante, & quod ibi no. in gloss. quæ uult quod primus creditor conuentus per secundum, & condemnatus, si de suo iure non opposuit in prima instantia, in executione opponere potest: & est ratio dictæ gloss. ibi quia in primo iudicio, de pignore, non de prælationis iure fuit disputatum; sic in proposito, in primo iudicio non de solutione pretij, uel de re tradenda fuit agitatum. Aduerte clarius, emptor & venditor non solum habent ius excipiendi, sed ius retinendi loco pignorum, ut dicit tex. in dicto. §. offerri. De isto ergo iure non fuit in primo iudicio, & fortius ante instrumentum agitatum. Amplius hæc exceptio non concernit, nec eneruat vires instrumenti, & tacite inest obligationi in instrumento deductæ, & hanc partem in terminis nostris executionis instrumenti, tenet Bald. C. de acti. empt. leg. si traditio, & leg. prima. C. de iur. 61 & fact. igno. & leg. peremptorias. C. sen. rescin. non poss. pro hoc † facit, quòd exceptio pretij non soluti, & rei non traditæ huiusmodi nascitur post celebratum contractum ex mora emptoris pretium non soluentis, seu uenditoris rem non tradentis, ut dicto. §. offerri, & dicta leg. qui pendentem. Sed omnis exceptio proueniens post sententiam potest opponi, ut ff. de re iud. leg. post rem, & dictum est in quinta quæst. ergo, &c. Ad dictum Barto. Respondeo. Quòd uel non procedit, uel quòd loquitur in sententia; & quando in primo iudicio fuit talis exceptio obiecta & disputata: uel quòd loquitur in executione sententiæ, quæ præcludit uia peremptorij, licet non

non disputatis, vt d. l. peremptorias, quia disputari potuerunt, & sic est quid imputetur non opponenti, secus in executione instrumenti, quòd exceptiones peremptorias non excludit, quia nulla præiudicialis causæ cognitio præcessit, ut dictum est. Sed inhæreas illi rationi, quòd hæc exceptio inest, & instrumentum eius vires non impugnat, & statutum loquitur de exceptionibus impugnantibus instrumenti, nec per hanc exceptionem impeditur executio. Et si impeditur, procedit ex partium conuentione ex instrumento apparente, facit quod dicam infra proxima quæst. & hoc in instrumento. In sententia autem, aut talis executio fuit disputata & admissa, quia uenditor ad rem, & emptor ad pretium fuit condemnatus, & tunc admittitur exceptio. Et sic dictum Bar. in d. §. si quis iurauit, procedit: aut fuit disputata, & nõ admissa, & non admittitur excipiens. ff. de compens. l. quod in diem, & hoc tenet Anto. de But. in c. cum Ioan. de fide instr. in 1. col. Si uero non sit disceptata, idem quod hic dictum est.

- 62 **V**igesimooctauo. Quæro † Iuxta præmissa quid de exceptionibus, quæ non opponuntur contra instrumentum, sed ad executionem, posito quòd per statutum omnes exceptiones excludantur, secundum terminos nostræ quæstionis, exemplum, ne maritus conueniatur, ultra quàm facere possit, hæc quidem exceptio non impugnat sententiam uel instrumentum, quia excipiens fatetur sententiam bene latam, seu instrumentum ualidum, & executionem mereri; sed mutat & restringit executionem. Respond. Exceptiones huiusmodi opponi possunt contra instrumentum, sicut opponi possunt contra executionem sententiæ, ut ff. de re iud. l. Nefennius. ff. de fideiuss. l. si fideiussor. §. idem respondit. ff. solu. matr. l. ex diuerso. §. si. & ponit Barto. in l. si. C. si ex fal. instrumen. & l. 1. C. de iur. & facti igno. & diximus in 5. quæstion. qua ratione idem dico in exceptione inuentarij, ne teneatur ultra vires hæreditarias, iuxta formam. l. fin. C. de iure delibe. quod tenet Barto. in d. leg. ex diuerso. §. 1. & d. l. Nefennius, & Bald. in d. l. 1. C. de iur. & facti ignoran. Pro hoc optime quod dixit glo. in l. fin. §. in computatione. C. de iure deliberan. quam Doctores approbant, quæ uult quòd si statutum sit in ciuitate, quòd nemo ueniat contra instrumentũ factum à se, nec hæres eius, & testator obligauit fundum eius alicui, quem postea hæredem instituit, qui hæreditatem adiuit, & inuentarium fecit, quod hæres beneficio inuentarij talem fundum uendicare poterit: ex quo ibidem decidit Bartol.
- 63 † quòd si statutum disponit, quòd executio instrumenti fiat contra hæredem, sicut contra defunctum, intelligitur ubi hæres inuentarium non confecit, & eadem ratione dico opponi posse contra instrumenta huiusmodi beneficium cessionis bonorum, si conuentus uelit bo-

his cedere, quod Bal. tenet in l. prima. C. qui bonis cedere possit, etiam si tali beneficio sit renunciatum, quia renuntiatio non tenet, nisi in certis casibus, de quo per Cyn. in l. i. C. qui bon. ced. poss. in vltima quæst. & Bart. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. matr. & per Anto. de But. in cap. ex rescritto. de iureiur. & eadem ratione si petitur executio instrumenti celebrati per filiumfamil. contra eum factum sui iuris opponere potest in executione de beneficio edicti, de quo in titul. ff. quod cum eo, ne videlicet conueniatur, vltra quam facere possit, secundum Bart. qui hoc tenet. ff. quod cū eo. l. sed & si §. si filius. quod procedit quando statutum disponit, quod possit opponi contra instrumentum: secus si disponderet, quod non possit opponi contra executionem instrumenti, secundum eum: quod dic, vt dixi supra in tertia quæstione.

64 **V**igesimonono. Quæro, † Mulier habet instrumentum quo vir fuit confessus se habuisse dotem, & de ea fecit quietationem, vt fieri consuevit: soluto matrimonio mulier petit executionem instrumenti vigore tacite stipulationis, de restituendo, præsumpte ex l. prima. C. de rei uxor. action. quæritur an possit? Bart. in l. i. ff. de his quæ in testa. delen. dicit, quod d. l. i. facit contra mulierem, quoniam tacita stipulatio huiusmodi non potest legi, nec est scripta in instrumento, sed intelligitur auctoritate legis, & sic non mandaretur executioni, vt instrumentum, sed secundum legis dispositionem, de qua statutum non loquitur. In contrarium allegat. l. si duo patroni. §. Marcellus. ff. de iureiurand. & sic non soluit. Tu autem dicas quod potest, quia illud quod præsumitur ex instrumento videtur esse proprius tenor illius instrumenti. ff. de pactis. leg. iurisgentium. §. quod fere. instit. de inut. stipu. §. si scriptum. instit. de adoption. leg. his verbis, vel clarius obligatio restitutionis dotis venit ex sententia, seu mente, & consensu contrahentium, licet non ex verbis, vt d. leg. i. C. de rei uxor. action. post princ. & ibi, intelligatur re ipsa secuta stipulatio. & illud quod venit ex mente contrahentium videtur venire ex verbis contractus. ff. de uer. sig. leg. nominis & rei. §. verbum ex legib. ff. loca. leg. quæro. §. inter locatorem. & ff. de iur. do. leg. si stipulatio, &

65 quod dixi supra in 16. quæst. † Intelliguntur enim contrahentes velle quod lex disponit, & id cogitare & agere. ff. de acquirend. heredit. leg. si duo. unde perinde habetur ac si expresse dicta mulier fuisset sibi stipulata dotem reddi. non obst. d. l. i. ff. quemadmo. testame. aper. quoniam loquitur in his quæ extrinsecus intelliguntur alienius ingenio, vel subtilitate, non ex ipsa littera, aut ex vi ipsius litteræ, sed ex his forte quæ præcedunt & subsequuntur in scriptura: at stipulatio prædicta intelligitur ex ipsa littera ex vi litteræ ipsius

contractus, & sic legi posse intelligitur, ut d.l. r. s. legi. & sic facit pro ista parte. ff. de hared. inst. l. 1. pro hoc q̄ beneficium l. edicto. fundatur in scriptura, & uerbis testamenti, vt l. edicto. C. de edict. diui Adr. Tollend. & tamen locum habet in succedente ex tacita substitutione, secundum Doctor. ibi ex prima & ultima ratione. In quaestione nostra tenet Bal. in d.l. prima. ff. quæ in testam. delen. & l. ad probationem. C. de probation. vbi dicit se ita consuluisse, & fuisse primum consilium redditum per eum. Sed ad hoc dubium præcidendum, tutius est quòd in instrumento fiat promissio stipulata ad restitutionem dotis, vt communiter notarij faciunt addentes confessioni dotis receptæ, seu receptioni, & quietationi clausulam illam, Quam dotem dictus vir promisit reddere, &c.

66 **T**Rigesimo. Quæro, † An stante statuto, q̄ instrumenta mandentur executioni, fieri possit executio contra hæredes debitoris obligati per instrumentum, præsertim si statutum dicat, quòd debitor pro debito carceretur? Respondeo, Sic: quoniam ad id, ad quod poterat compelli defunctus, potest compelli hæres defuncti, ut ff. de re. iu. l. si hæredem, & l. quod ipsi, & C. de pigno. l. 3. in 4. quæst. per Bar. licet legis uerbis non exprimatur, & ff. ad Trebell. l. postulante. in princ. ubi hoc tenet Bar. Secus tamen forte dicendum si debitor conuenisset in instrumento, quòd posset personaliter capi, quia posito quod pactum ualeat: tamen non transiret in hæredem, secundum Bar. ff. qui satisda. cogan. l. si decefferit, per d.l. ratio differentiarum est, quia primo casu statuti dispositio executiua concernit obligationem in instrumento deductam, scilicet personalem, quæ transit in hæredem. C. de hære. ac. l. pro hæreditatis, & ita est debitor hæres, sicut defunctus. ff. si cer. pet. l. 1. per Bar. & de debitore loquitur statutum. Secundo uero casu dispositio contrahentium concernit pactum cohærens personæ, quod non transit in hæredem, ut d.l. si decefferit, & similiter dicendum est hæredem posse executionem petere si factum sit transitorium in hæredem: secus si personale. ff. solu. matrimon. l. quia personale. Ante tamè quàm hæres exigatur, seu corceretur, liquere debet eum fore hæredem. ff. solu. ma. l. si cum dotem. §. transgrediamur, secundum Bal. C. de iu. deliber. l. si. §. & si præfatam, ubi ponit, an debitor de iure communi possit pro debito carcerari, de quo per Doct. C. qui bo. ce. poss. l. 1.

67 **T**Rigesimoprimo. Quæro, † Iuxta præmissa, An ualeant statuta ciuitatum disponentia pro debito ciuili, debitorem ad instantiam creditoris debere personaliter carcerari. Dicas quod sic, siue disponant carcerationem fieri debere per iudicem, siue per creditorem, ut scripsit Bar. in l. Titio. §. Titio. el. 2. ff. de cond. & demon. quia publi-

publica auctoritas tollit omnia contraria. An autem per iudicem concedi possit creditori, ut capiat personaliter debitorem suum, vel eius bona. Dic ut no. Bar. in l. 3. C. de pig. in 4. q. uer. ad hoc probandum induco in testem, &c. & ff. de acqui. poss. l. iuste possidet.

T Rigefino secundo. Quæro pro declaratione 30. quæst. & totius materiæ iuxta præmissa, An ex conventionione partium fieri possit, quòd instrumenta habeant executionem paratam. Hæc quæstio habet altiorem indaginem, sed ne suscepti opusculi materia
 68 ultra quàm deceat dilatetur, † dic breuiter, quòd aut partes conueniunt, quòd habeant executionem realem, hoc est in bonis debitoris, aut personalem, hoc est quod debitor capi possit personaliter. Primo casu potest: quoniam ius exequendi ex conventionione & iudicis auctoritate æquiparatur. C. de pig. act. l. pen. ff. de fur. l. cum creditor. C. de pig. l. 3. hoc patet in simili in sententia arbitri, quæ habet executionem paratam. ff. de arbi. l. non distinguemus. §. de officio, patet etiam quòd controuersia deceditur ex iuramento ex partium conventionione, ut ff. de iureiuran. l. iusiurandum quod ex conventionione, ex quo iuramento oritur ius executiuum, ut l. 2. & l. sed & si possessori. §. cum de hæredi. ff. de iureiur. hoc tenet Specu. in titu. de loca. §. nunc aliqua, uer. 49. & Barto. dicit expresse in d. l. 3. in ulti. quæst. ubi concludit omnibus his casibus executionem summarie fiendam esse secundum formam l. 2. diuo Pio. §. 1. ff. de re iu. Circa quam conventionalem executionem qua personæ possunt hoc promittere, & de modo constituendi tale ius executiuum, de tempore quando effectualiter incipiat competere, & de officio iudicis quando ad hoc aditur plene per 5. quæst. hoc examinat Barto. in d. l. 3. & scriptis per eum in 1. quæst. ibi adde nota. per Ioan. Andr. & Anto. de Butti. in cap. verum, de foro compe. & in 4. quæst. nota. per Innoc. in cap. olim, de priuil. in glo. per portarium, & scripta per Ang. in l. nemo carcerem. C. de exac.
 69 trib. libro 10. Secundo casu † conuentio quòd liceat creditori capere debitorem inuitum, & captum pro debito retinere in carcere priuato, non valet, ne maioris tumultus causa sit. ff. de re. iur. l. non est singulare, & quia non multum a specie seruitutis differt, si facultas recedendi non datur. ff. de li. ho. exhi. l. 2. & ob æs alienum seruire liberum iura compelli creditoribus non patiuntur. C. de act. & obli. l. ob æs, & auth. immo ibi posita, sumpta ex corpore, ut nulli iudicum. §. quia vero, colla. 9. & de pigno. in c. lator, & quia hominem carcerare est contra bonos mores, ideo non ualet. C. de pact. l. pacta q. seq. Item eisdem rationibus in carcere publico, & quia incarceration est meri imperij, ut nota. in l. imperium.

ff. de iurisdic. om. iudic. & ea quæ sunt meri imperija partibus cedere non possunt. leg. priuatorum. C. de iurisd. omn. iud. & quia nemo potest se dare alicui, ut faciat iniuriam. leg. 1. §. vsque adeo. ff. de iureiurando, & nemo est dominus membrorum suorum. ff. de leg. Aquil. leg. liber homo. quibus rationibus reprobata glo. Bartol. in l. interdum. §. qui furem. ff. de fur. tenet quod sicut quis non potest se dare alicui, ad torquendum, sic nec ad carcerandum; & sicut non tenet pactum de capiendo, minus tenebit de carcerando, ad quam carcerationem sine captura contra inuitum non deuenitur, & hoc tenet Bartol. post Dy. in leg. alia. §. eleganter. ff. solut. matrim. nec ob. quod per legem siue statutum fieri possit, quod pro debito quis in carcere publico detrudatur, ut ff. de susce. tuto. leg. 3. §. tutores, & dictum est precedenti quæst. quia non sequitur; ergo per pactum, ut per Bartol. ibi, & sic dictum domini Augustini in leg. nemo carcerem, quod per pactum fieri potest, ut debitor a creditore in carcere publico detrudatur, non procedit: fallit prædicta regula in casu leg. si. C. de capt. & postli. reuer. videlicet, in capto ab hostibus, & reuerso redempto, qui ex pacto a redemptore potest vsque ad satisfactionem debiti in carcere priuato, & publico retineri. ¶ Fallit etiam in debitore suspecto de fuga, qui ex pacto in causa suspicionis possit capi: & in omnibus casibus a iure permissis, ut leg. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in frau. cre. & alijs casibus notatis per Bart. & Ioan. And. in d. cap. lator. de pig. dico pacisci posse quod suspectus capiatur, & ad iudicem ducatur, per d. §. si debitorem, non autem quod in carcere publico, vel priuato auctoritate propria teneatur, quia hoc non licet de iure, ut ff. de adul. leg. capite quinto, ergo nec ex pacto, ut dictum est, & no. in d. §. si debitorem. Conuentio autem quod ad instantiam debitoris capi possit per iudicem, vel quod de mandato iudicis debitor debeat ponere manum ad standum, & ibidem non recedere antequam soluat, tenet, ut d. leg. nõ est singulare, & colligitur ex dictis Bar. in d. §. eleganter. Et quia nil repugnat debitorem per iudicem carcerari pro debito, ut d. l. 3. §. tutores, & d. l. nemo carcerem. C. qui bo. cede. pos. l. 1. & facit quod no. ff. de priui. credi. l. si creditores per Bart. conuentio autem de stando in certo loco similiter non ualeat, per superius dicta, nõ ob. c. ex rescripto. de iureiu. ubi monachus fuit datus in obsidem pro debito per abbatem: quia illud verum intelligo pro debito publico, videlicet ecclesiæ quod publicè csetur: secus in debito priuato. pro hoc. C. de exacti. l. 2. li. 10. & q. no. Io. And. in d. c. lator. in gl. in vinculis, in nouella.

71 **T**Rigesimotertio. Quæro, Circa materiam statuto canetur ꝑ quod instantia finiatur cursu 20. dierum; nunquid si petatur executio in stru-

Instrumenti, vel sententiæ finiatur instantia dicto tempore: Bal. in l. 1. C. de iur. cal. in verbo, instantia: videtur sentire per illum tex. quòd sic, per quem patet, quòd quilibet articulus habet instantiam. Sed aduocati Perusini antiqui, vt ipse dicit, tenuerunt contrarium. quia instrumentum ex forma statuti habet vim sententiæ, & post sententiam non est instantia, & hanc opi. sequitur ipse in l. 1. §. 1. ff. si quis ius di. non ob. quia cum procedatur sine liis contesta. uel quasi, ergo non est instantia. Et quia ubi petitur executio, causa expeditur per sententiam interlocutoriam, vt l. minor 25. annis. cui fideicommissum. ff. de mino. & hoc si agitur officio iudicis ad executionem sententiæ: secus si ageretur actione in factum resultante ex sententiâ, vel actione resultante ex instrumento, & non uia executiua: quia tunc certum est, quòd foret instantia, vt ff. de peti. hare. l. item ueniunt. idem recte. ubi text. dicit quod sit lite contestata: ergo est instantia, & loquitur ipse in sententia. idem tamen dicit si petitur executio instrumenti. hanc opinio. uidelicet, causam executionis instrumenti, non fieri triennio, per l. properandum. C. de iudi. tenet idem Bald. in l. secunda. C. de execu. rei iudi. hanc etiam opinionem non finiri cursu 20. dierum causam executionis instrumentorum in executione, tenet in l. liibus. C. de agri. & censi. libro 11. & hanc opin. puto veram: quoniam statutum disponens de instantia, debet intelligi in potiori, & propiori significato. ff. si ager. vect. vel emphy. pe. l. 1. §. qui in perpetuum. qui potior & propior significatus complectitur instantiam totius causæ, non vnus articuli. Idem & fortius puto si statutum dicat, quòd lis & causa finiri debeat intra 20. dies: quia lis proprie intelligitur post litis contesta. causa vero ante litem contesta. & post, vt no. Bart. in l. causas. C. de transact. appellatione causæ proprie continetur tota causa, non capitulum solum, seu vnus articulus causæ. tex. est & glo. in l. generaliter. circa princ. C. de reb. cred.

72 **T**Rigesimoquarto. Quæro, † Confectum est instrumentum publicum per notarium Perusinum de contractu Perusij celebrato inter Perusinum, & quendam de Canario, vnde sum oriundus, & in vtroque viget statutum quòd instrumenta publica mandentur executioni sicut sententia: petit Perusinus executionem instrumenti coram potestate dictæ terræ Canarij, quæritur, an possit. Conclude, quòd si petitur executio ex forma statuti ciuitatis Perusij, non procederet petitio, quoniam statuta litis ordinataria non egrediuntur iurisdictionem statuentium, ut scribit Barto. in l. cunctos populos. ubi plene disputauit. C. de sum. tri. & fid. cath. Si uero petitur executio ex forma statuti dicti castri, procedit

petitio, licet in sententia non procederet, quia non posset eius executio peti coram potestate dicti castri tanquam corā iudice alterius territorij, neque per iudicem alterius territorij executioni mandari, nisi ad litteras potestatis ciuitatis Perusij, ut plene disputans tenet Spe. in tit. de exec. sen. §. breuiter. ver. quid si iudex Perusinus, & Cy. in l. i. C. de confes. in 9. q. & Bar. in l. a diuo Pio. §. sententiam Romæ dictam. ff. de re iudi. Ratio diuersitatis est, quia sententia habet suum executorem, uidelicet ordinarium proferentem uel allegantem, sed instrumentum non: quoniam notarius præcipiens in instrumento guarentigiam, uel coram quo fit confessio in instrumento confessionato, uel in instrumento simili executionem merente ex forma statuti, non habet exequendi facultatem, unde non requiruntur litteræ notarij: Sic eadem ratione dicendum foret in laudo, quod executionem meretur ex forma statuti, quod posset exequi sine litteris arbitri: & hoc in his casibus tenet Barto. in d. §. sententiam Romæ dictam. in ult. quæst. dicens sic consuetudine seruari, & uerum est: ex quibus liquet, quòd si Canarij in loco in quo agitur non foret statutum, agi oportet uia ordinaria, quia Canarij non attenderetur statutum Perusinum. Quod de sententia dictum est uerum esse intelligo si petatur executio sententiæ in ui sententiæ: secus si petatur executio in ui publici instrumenti, & de sententia liqueat publico instrumento, ut infra proxi. q. dicam & uide ad materiam Bald. in l. i. C. de execut. rei iudi.

TRigesimo quinto. Quæro, iuxta præmissa, & pro intelligentia clara totius materiæ, cum simus in materia executionis instrumentorum publicorum, † Quid contineatur appellatione publici instrumenti. Respondeo. Nomen instrumenti sumitur largissime, large, & stricte. Est enim instrumenti nomen generale, comprehendens in se quodlibet uas domus, & quamlibet machinam, uiolam & citharam, ut ff. de fund. instru. l. i. §. quæsitum, & per totum. Quinimmo aliquando naturale deesse dicitur instrumentum quando ita stricta est quod non potest fieri matrimonium. de frigi. & male. cap. ex litteris, & c. fraternitatis. Restrigitur autem large assumendo instrumentum & comprehendit id tantum, quod probationem, & fidem facit iudici & ipsius mentem instruit, unde & testes appellatione instrumentorū continentur. ff. de fi. instrum. l. i. ff. de uerb. sign. l. notionem. §. instrumentorum. de test. cap. peruenit. Specialius autem & stricte accipitur pro scriptura ad alicuius probationem in posterum faciendam. ff. de pig. l. conrabitur, & de fi. instr. per totum. fuit hæc quasi ad litteram distin. Hostien. in hoc extensius loquens in sum. de fi. instrum. §. i. cui in ultimo dicto concordat Spec. in tit. de instrum. edi. §. i. ver.

ver. & licet, qui significatus stricte sumptus refertur ad omnem scripturam, seu ad omne id ex quo causa instruitur, vt d. l. 1. ff. de fi. instr. cum concor. ut patet ex supradictis, & dicit Ioan. And. & post eum Anto. de But. in rub. de fi. instrum. & in Spec. de instru. edi. super rubr. post prin. in d. §. 1. in addi. quòd instrumentorum plures sunt species, de quibus plene in Spe. eo. ti. §. nunc dicendum, & de fi. instr. ca. 1. & 2. ubi de hoc per Docto. Quorum unus instrumentum publicum cum diffinit in d. §. 1. dicens. † Instrumentum est solemnne, & rite ordinata scriptura per authenticæ personæ manum publicam causa memoriæ facta; & describi dicitur instrumentum dictum eo quòd instruit. Omnis igitur solemnne, & rite ordinata scriptura per manum publici notarij causa memoriæ, seu probationis facta, dicitur instrumentum, & appellatione instrumenti continetur. Et de instrumento huiusmodi intelligitur statutum in tota nostra materia. Et ex hoc patet, quòd statutum, sententia, laudum, de quo patet publico instrumento, instrumenti appellatione continentur: quod tenet Bart. de iur. fil. l. in fraudem. §. sed neque. ubi concludit, quòd falsans acta, seu instrumenta, punitur pœna statuti loquentis de pœna falsantis publicum instrumentum, ratione prædicta. Et ex hoc patet, quòd si petitur executio sententię in vi publici instrumenti coram iudice alterius territorij, ubi est statutum, quòd instrumenta publica exequentur, quòd fieri potest sine litteris iudicis sententiam præferentis; licet secus si peteretur in vi sententiæ. Rationem vidistis in præcedenti q. & adde quòd dicam infra proxima quæst.

75 **T**rigesimosexto. Quæro, † Statutum disponit, quòd certæ exceptiones, quæ permittuntur a statuto opponi contra publicum instrumentum quòd exequi petitur, non possint probari, nisi per publicum instrumentum, reus non habet instrumentum penes se solutionis, an aliquo remedio occurratur? Respon. Sic: quia potest instrumentum tate quòd iudex ex officio testes recipiat, quibus receptis, & publicatis iudicis officio tuebitur, sicut dicimus in eo qui iuravit non probare solutionem nisi per instrumentum, ut nota. Spec. in titu. de probatione. §. vide ver. 'quid si debitor. facit de iureiuran. cap. ad nostram. Quinimmo tuebitur exceptione sua per instrumentum probata, cum de attestacionibus rite receptis, & probatis liqueat publica scriptura, & sic publico instrumento, ut patet ex dictis in prox. quæst. Quo autem remedio succurratur ei, si foret exactus hoc casu? Respondeo, Potest agere cõdictione sine causa ad id quòd soluit, secundum Bart. in l. Iulianus uerum debitorem. ff. de condi. inde. dicam latius infra quæstio. 54. An autem per statutum uel pactum fieri possit quòd debitor probare non possit solutionem, nisi per instrumentum,

ponit Spec. in d. §. ver. sed pone. post Hostien. in titu. de renun. §. que
 possunt. ver. quid de pacto, & post eos Ioan. Andr. in cap. si diligenti.
 de fo. compet. super r. glo. & post eum do. Anto. de Butr. & Cyn. in
 l. penulti. C. de pact. & communis conclusio est, quod non teneat
 pactum, statutum uero teneat. Nec ob. quod nota. per glo. C. de de.
 cre. decur. super rubrica, quia respondeo per not. Bar. in l. nec impossi.
 bile. ff. de pactis.

76 **T**Rigesimo septimo. Quæro, Quando † statutum disponit, quod
 instrumentum scriptum manu publici notarij mandetur exe-
 cutioni, an habeat locum in sumpto iudicis auctoritate? iuxta not.
 in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. & c. pen. & c. fin. de
 fi. instrum. Respondeo, non: quia non est scriptum manu publici no-
 tarij inde rogati, secus si simpliciter dicat manu publici notarij, &
 quia sic sumptum est manu publici notarij transumentis cum solem-
 nitatibus requisitis a iure, de quibus in d. auth. si quis in aliquo docu-
 mento, & d. c. pe. & fi. per Doct. facit quod dixi supra in 35. q.

77 **T**Rigesimo octauo. Quæro, † iuxta proximè dicta actor non pro-
 ducit sumptum, sed producit protocollum notarij mortui,
 vel uiuentis non curio, & petit executionem ipsius sicut publici in-
 strumenti, an possit? Respondeo, Non: quia Bastardelli, & pro-
 tocolli notariorum, licet habeant signa, & omnia substantialia,
 tamen non probant, sed opus est, quod transumantur iudicis aucto-
 ritate, & tunc sumptum fidem facit, secundum Ioan. Andr. in tit.
 de instrum. edi. §. dicendum, ver. & no. quod tabellio. & Anto. de
 But. in cap. cum P. tabellio. de fi. instrum.

78 **T**Rigesimo nono. Quæro, † Pone petitur executio instrumenti,
 in quo debitor se obligauit procuratori creditoris, opponit de-
 bitor de actione non cessa per procuratorem, an procedat petitio
 executionis, non docto per agentem de cessione? Dicas quod sic:
 quoniam & si actio quaesita per procuratorem sine cessione domino
 non quaeratur, vt ff. de acquir. poss. l. pen. §. & si possessio, tamen præ-
 ceptum notarij in instrumento guarentigiæ uel confessionato, seu
 auctoritas notario simplex instrumentum conficienti per statutum
 attributa, operatur, ut perinde habeatur, ac si effet factum in iudicio
 per procuratorem, quo casu quaeritur sine cessione. ff. de mino. l. in
 causa. in fin. secundum Bartolum in d. §. & si possessio.

79 **Q**Vadragesimo. Quæro, † si instrumenta habent uim rei iudica-
 tæ ex forma statuti, an debitor statim sit constitutus in mo-
 ra sicut per sententiam, immo per lit. conte. C. de rei uen. l. cer-
 tum, vel an sit opus noua interpellatione? Respon. Non consti-
 tuitur statim in mora, quia id foret incoueniens. ff. de solu. l. quod di-
 cimus,

cimus, sed noua interpellatione opus est, sicut in eo qui iuramento obligatur, & sic seruat consuetudo, secundum Bar. ff. de iureiu. l. eum qui. §. si iurauero.

Quadragesimo. Quæro, An instrumenta huiusmodi possint statim exequi? Respondeo, Non videtur, si dicat statutum, quod habeat executionem sicut sententia, cum sententia non transeat in rem iudicatam, nisi post x. dies. C. de appel. auth. hodie dic contra, quia cum obligatio sit pura, statim exequi potest. ff. de verbo. oblig. l. eum qui Calendis, & sententia ideo executioni non mandetur, quia ab ea appellari potest, sed ab instrumento consensu partium inito appellari non potest. ff. de appell. l. a sententia. §. idem rescriptum, vnde sicut sententia a qua non potest appellari, statim potest exequi, vt not. Ioan. Andr. in tit. de execu. sententiæ. §. videntum, & §. porro. in addi. Spec. sic & instrumentum habens vim sententiæ.

Quadragesimosecundo. Quæro, Iuxta præmissa, cum in confessum fiat præceptum decem dierum, vt l. si debitori. ff. de iudi. & iudicatis detur spatium quatuor mensium, quæ spatia miserationis causa indulgentur, præstita tamen per confessum vel condemnatum satisfactione de soluendo, vt d. l. si debitori, aliàs posset debitor capi & carcerari, secundum Bart. ibi. † An hæc tempora vel alterum eorum indulgentur in executione instrumentorum si statutum dicat, quod executioni mandentur, vel quod habeant executionem paratam? Respond. In confessum de iure debet fieri executio, sicut in condemnatis post quadrimestre præstita satisfactione. Sed de consuetudine in confessum dantur decem dies, secundum Bar. in d. l. si debitori. Idem puto in executione instrumentorum, si statutum dicat, quod executioni mandentur, sicut sententiæ, seu sicut res iudicata. Sed si dicat, quod executioni mandetur, quod habeat executionem paratam, tunc cum obligatio sit parata, statim fieri poterit executio. ff. de uerborum obliga. l. eum qui calendis. nam in contractibus non inest tempus, quod datur iudicatis vel confessis miserationis causa, ut ibi, qua ratione si laudum arbitratoris habet ex forma statuti executionem paratam, statim fieri posset executio, quia accedit ad contractum transactionis, non ad sententiam iudicalem, vt no. de iureiur. c. quinquauallis, per Innocen. hoc sentit Bart. C. de execu. rei iudicat. l. eos, secus putarem in laudo arbitri, eo casu quo de iure uel ex forma statuti ex eo oriretur actio, per not. per Docto. C. de arb. l. i. & l. nemo potest. deleg. i. per Barto. qui dicit eo casu, sicut a sententia appellari posse, adhibito tamen aliquali tēporis spatio iudicis arbitrio moderando a die celebrati cōtractus, ne
credi.

creditori ire liceat cum sacco parato. ff. solu. l. quòd dicimus, & quòd no. ff. de const. pec. leg. promissor. per Bart. plenius in leg. ita stipulatus. ff. de verb. ob. per Bart. in q. illa quando committitur stipulatio pura. facit quòd no. Spec. in titul. de arb. §. sequitur verf. pone igitur.

Quadragesimotertio. Quæro, Cum in executione sententiæ interdum non requiratur citatio (vt scripsit Inno. in c. ex ratione. de app. & Bart. in leg. à diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. & per Bald. in leg. 1. C. de iur. & fact. ignor. in fin. & in ca. ex ratione, ad finem. ad appellat. & uide omnino Bald. in leg. ordo in ultim. col. C. 81 de iudi. ubi dicit, † quòd coram iudice nouo semper est faciendā citatio in executione, maxime post longum temporis interuallum) an in executione instrumentorum citatio requiratur? Respondeo, Sic: quia ante nil est cognitum de causa, unde necesse est à citatione incipere, vt Institut. de pē. teme. liti. §. fin. & quia non potest constare iudici ante citationem an instrumentum sit instrumentum, & an reus habeat aduersus eum exceptionem aliquam à statuto permiffam vel concessam, seu non exclusam, & an instrumentum sit executibile: quinimmo si fieret executio parte non citata, tanquam nulla statim reuocaretur quatenus de facto facta est, vt no. ff. de bonor. possess. leg. 3. §. si causa cognita. & leg. minor. in princip. de euct. & vult Bald. in leg. ab executore. C. quo. ap. non re. & hoc verum, nisi per statutum aliter disponatur, vt si statutum dicat, vt ipso publico instrumento præcipi debeat debitori, quòd soluat, & de palatio non recedat: quo casu etiam per epistolam fieri potest, secundum Bald. C. commi. vel episto. super rubrica.

Quadragesimoquarto. Quæro, † Conductio finito tempore tacite intelligitur renouata, An si prima conductio facta fuerit per publicum instrumentum executionem paratam habens, an renouari intelligatur cum uirtute instrumenti? Respondeo, Non: quia renouatio tacite intelligitur fieri quo ad ea quæ tacite renouari possunt per solum hominis intellectum: secus si aliquid requiratur ab extra, ut scriptura quæ tacite fieri non potest, quia tacite non scribitur, nec tacite fit præceptum guarentigiæ, cum non sit in potestate partium, secundum Bal. in l. legem. C. loca.

Quadragesimoquinto. Quæro, Cum fideiussor agere non possit, nisi sit condemnatus, & in certis alijs casibus, de quibus in cap. fina. de fideiuss. an si sit obligatus per instrumentum, quòd executionem meretur, statim agere possit? Respon. Sic, secundum Cy. in l. certum. C. de fam. ercisc. & Bald. in l. 1. & Bart. in l. fideiussor pro uenditore. ff. de fideiuss.

- 83 **Q**uadragesimofexto. Quæro, † An in causa executionis publicorum instrumentorum liceat ei contra quem petitur executio appellare? Respond. Dicit glo. 1. & 5. in l. ab executore. C. quo. ap. non re. quod potest à pronuntiatione de exequendo appellari, non ab executione facti, & idem Specu. in titu. de appe. §. in quibus, uersic. quinto, & Barto. in d. l. ab executore, & in leg. si cum exceptione. §. hæc autem actio. ff. quod metus causa. Qua ratione Bal. in d. l. ab executore, in recollectis, dicit, quòd cautela uolentis euadere appellationem, quando prætextu instrumenti guarentigiati fit executio, est quòd non pronuntietur instrumentum esse exequendum, sed incipiat ab executione. Tamen uerius est, quod etiam à pronuntia de exequendo appellari non potest, quia eadem est ratio de pronuntia exequendi, quæ de executione, secundum Old. vt Cyn. refert in d. leg. ab executore. ff. de appe. & latius declarans, hoc tenet Ioan. Andr. in præalle. titu. uersi. quinto, in addi. Specul. dicens hoc tenuisse Odofred. & Guil. quod uidelicet siue iudex exequatur instrumentum factu, siue pronuntietur exequendum, ut non appellatur, & sit ratio vt si finis litium. C. de transact. l. fratris, de dolo & contum. cap. finem, & cap. fin. in princ. & nelex imponatur uerbis. C. communia de lega. leg. 2.
- 84 de elect. cap. omiffa. §. 2. lib. 6. & † quia secundum legistas ab interlocutoria non appellatur. C. quo. appe. non re. leg. secunda, & quia prohibitio simplex manauit, ergo fit tenenda. ff. de pub. leg. pretio, secundum Ioan. And. & hæc procedunt, siue executio petatur per actionem in factum, siue iudicis officio, secundum Ioan. And. ibi, & sic cum sententia per actionem in factum, ex re iudicata debeat esse, ut pronuntietur sententiam exequendam, à tali sententia non potest appellari, ut dictum est, & apertius hæc duo tenet Speculat. in titu. de execu. sen. §. breuiter, uerb. secundum, & Ioan. And. ibi aperiens dictum Specu. quod sequitur Ant. de But. in cap. quo ad consultationem, de re iud. ad si. pen. colum. Et hoc ea ratione quod sententia de exequendo huiusmodi est de executione primæ principalis sententiæ, & pars executionis, & ab executione non appellatur, secundum Specul. & Ioan. Andr. in dicto. §. sed secundum Ioan. sic & pronuntiatu de exequendo est executio primæ sententiæ, & quedam declaratio, à qua non appellatur, qua ratione idem tenuit Bald. de Spec. non faciens mentionem in d. l. ab executore. C. quo. ap. non re. † Ex quo patet, quòd siue dixerimus sententiam de exequendo fore diffinitiuam, ut quando fertur sententia diffinitiuu super petitione executionis, siue per actionem in factum, qua pronuntiatu sententiam exequendam, ut supra, siue interlocutoriam, ut quando pronuntiatu sententia exequenda super petitione executionis iudicis, officio nobili à
- sententia,

sententia, siue pronuntiatione huiusmodi supra dictis rationibus appellari non posse, quod procedit nisi in prouincia de exequendo, vel in executione facti modus excedatur, quia tunc ratione excessus licet appellari, secundum omnes Doctores in locis prædictis. Et adde limitationem quam pono in seq. q. Et ex his dico quòd siue petatur executio instrumenti per actionem descendente ex contractu, siue iudicis officio, à sententia appellari non poterit, nisi modus excedatur, vt dictum est. Et si agatur actione descendente ex contractu, modus cõcludendi in libello & sententiãdi est, quòd petatur instrumentum exequi, & pronuntietur exequendum, sicut in sententia dictum est; quod est bene notandum: secus putarem si concluderet conuentum condemnari, & condemnatum cogi ad soluendum, quia tunc necessario oporteret pronunciari, seu sententiari iuxta petitionem, si sibi imputet agens de simo. cap. licet de verb. sig. clemen. sepe, & quod ibi not. vnde agens debet esse cautus, quòd concludat conuentum astringi ad soluendum, secundum formã instrumenti, non autem concludat eum condemnari ad soluendum.

86 **Q**uadragesimoseptimo. Quæro, quod est in præcedenti questione ab executione appellari non posse, † An procedat quo ad omnem appellationis effectum? Resp. Non: quoniam id verum est ab executione appellari non posse, quo ad finem impediendi executionis, seu meri executoris processum: sed quo ad finem deuolendi causam appellationis ad superiorem, tenet appellatio, etiam à mero executore interposita, vt no. Specul. in titul. de act. & pet. §. super actionibus, & petitionibus uersic. sed quid si antequam in 5. col. quo tamen casu appellatio non iustificatur ex sola obligatione probationis, sicut iustificatur, si executor assumeret partes cognitoris, ut no. Inno. de elec. cum inter canonicos, & Specul. in dict. uersic. sed quid si antequam, secundum Ant. de Butr. vt præmittitur, dicentem in capi. dilecto. de appell. in 2. colum.

87 **Q**uadragesimooctauo. Quæro, iuxta præmissa, ut sciatur † quando modus exceditur in causa appellationis qualis debeat esse processus, an sicut quando appellatur ab interlocutoria, an à diffinitiuã. Pro cuius q. decisione videre oportet utrum cum pronuntietur instrumentum exequendum, sit interlocutoria uel diffinitiuã. Respondeo. Est interlocutoria, & sic cum expressione causæ, videlicet, ex eo quia modus excedatur, & in quo & aliàs appellatio non tenet, secundum Barto. in d.l. ab executore, & clarius per Specula. in titu. de execu. sen. §. nunc videndum. uersic. quid si ab executore, & uer. nunquid, cum enim non possit appellari, nisi modus excedatur,

tur, vt superius dictum est, modum excedere non potest, nisi causa expressa, secundum Barto. & Specula, vbi supra. & Ioann. And. in præ alleg. §. in quibus, ver. 5. & sic secundum eos est mera interlocutoria. Pro hoc facit quod no. in auth. de hære. & fal. §. si quis autem non implens, in gl. super verbo, decreto incipit, scilicet admonitorio, quæ
 88 vult, † quod monitio iudicis facta hæredi, quod soluat legata, sit interlocutoria, & per hoc dicit ibi Ang. apparet, quod iudex qui præcipit debitori, quod secundum formam l. si debitori. ff. de iudic. vel etiam neganti, vel forte mandando instrumentum confessionatum executioni mandari, secundum formam statutorum Italiae præcipiendo dicitur ferre interlocutoriam, non diffinitiuam, secundum eum. Hæc intellige quando talis pronuntia tendit solum ad finem executionis, & productio instrumenti sit sine aliqua causæ cognitione: secus si fiat post terminum ad opponendum, & dicendum quare instrumentum non debeat pronuntari exequendum, & sic fiat cum causæ cognitione, quia tunc habet vim diffinitiuam, & de ea, vt de diffinitiuam est censendum, secundum theoricam Ioan. And. in c. peruenit. de app. & Bart. in l. non fatetur. ff. de confe. quo casu non habet vim diffinitiuam, quia principale negotium diffinit, & non plus per diffinitiuam operari potest. arg. eorum quæ dicit Io. And. in r. gl. de appella.

89 **Q**uadragesimonono. Quæro, † Iuxta præmissa pronuntiatum instrumentum exequendum, pone ad rem venditam, contra venditorem, venditor expressa iusta causa appellat, emptor petit fructus rei uenditæ sequestrari, seu rem venditam: quæritur nunquid possit? Respondeo, Sic: quoniam & si quando appellatur à sententia diffinitiuam non fiat sequestrum, nisi persona sit suspecta, vt nota. ff. de appel. leg. Imperatores, & de sequestra. possess. & fruct. cap. si. tamen in proposito cum appelletur ab executione, seu mixtè executione & interlocutoria, sequestrum fieri debet indistincte, vt sit quædo appellatur ab executione sententiæ, vt d. l. ab executore. C. quo. appel. non re.

Quinquagesimo. Quæro, An exclusus ex forma statuti ab exceptionibus proponendis, possit iudicis officium implorare per quod creditor ab agendo, seu à petendo executionem, prohibeatur? Respon. Sic: quia prohibitus excipere, non prohibetur iudicis officium implorare, vt ff. de pe. her. l. plane. & l. 3. in fi. ff. nau. cau. stab. & in d. s. & parui refert, & in d. l. plane.

90 **Q**uinquagesimo primo. Quæro, Iuxta proximam q. † Si debitor exceptione à statuto exclusa munitus, iudicis officium implorat, an lite pendente creditor impediatur executionem petere? vel creditor petit executionem, reus implorat iudicis officium, an executio retardetur? Respondeo, Iudicis officium nititur equitate, respectu
 vtriusque

utriusque partis, videlicet ne creditor cum aliena iactura lucretur, & debitor damnum patiat. Si igitur iudicis tam officium imploratum requirat, altiore indagine, quàm executio, quæ petitur per creditorem, ut quia requirat ordinem iudicij, iuxta no. in c. fi. de offic. iudi. tunc executio non Impeditur. siue iudicis officium imploratur coram eodem iudice, siue & fortius coram diuerso, sicut dictum est, si petatur in integrum restitutio, & si opponuntur aliæ exceptiones, quia non foret equitas, quòd executio retardaretur propter iudicium ordinarium intentatum, & cui denegatur defensio, multo magis actio. C. de transaction. leg. nec intentio. Si uero non requireret altiore indagine, vt quia haberet instrumentum de exceptione competente, quod similiter executionem mereretur, tunc executio impeditur, quia sic dicitur equitas, & sic hoc casu non denegatur exceptio, & quia est quædam mutua petitio, quæ similiter terminari debet, cum equa instrumenta sunt priuilegiata, vt no. de mutu. per. capitu. primo, & l. prima. §. final. de uari. & extraordinar. cog. per Bar. & in auth. & consequenter, per Doct. C. de sen. & interl. om. iu. melius in d. cap. 1. de mutu. peti. & idem dico si per viam nullitatis agatur, quia creditor petat exequi, & debitor instrumentum nullum pronuntiare, vel econtra debitor petat instrumentum nullum pronuntiare, & creditor petat exequi coram eodem iudice.

Quinquagesimosecundo. Iuxta præmissa Quæro, Dictum est ab unde supra in 11. quæst. quòd exceptio nullitatis, quæ potest
 91 incontinenti probari impedit executionem instrumenti. † Sed quid si commissæ sit causa nullitatis ad instantiã debitoris vni iudici, & creditor petat executionem coram iudice ordinario causæ: cui iudex delegatus nullitatis inhihet, ne nullitatis causa indecisa pendente, pro cedat tam iudici, quàm parti, nihilominus iudex ordinarius causæ ad instantiam creditoris commissione & inhibitione non obstante exequitur instrumentum, an teneat executio facta lite pendente, & post inhibitionem? Resp. Sic: quia motio huius litis non impedit executionem, prout expresse no. Innoc. in cap. cum in iure, de offic. delega. super verbo, de mandato, nec impedit inhibitionem, quia non impeditur litis prosecutio super nullitate, quia hoc speciale est quando res diffinitiuæ sententiæ conformes latæ sunt, vt in cle. 1. de re iud. quæ ponit ius nouum & speciale casum: & si agens obtinebit in causa nullitatis, obtinebit reuocationem executionis, de resti. in integ. c. suscitata. C. de prec. imper. off. quæ supplicatio. de proc. c. in nostra, & c. auditis, & de re iu. c. pastoralis, in cle. nec ob. ff. de iud. l. si prætor. in fi. ad quam responde vt respondet Innoc. in d. cap. cum in iure, & hoc tenent do. de Rota eorum decisio. 280. Si uero ageretur de nullitate

nullitate coram eodem iudice, dic ut in proxima q. dictum est.

92 **Q** Vinquagesimotertio. Quæro, Iuxta prædicta, † quid si statutum dicat quòd nulla exceptio neque defensio admittatur. Barto. in d. §. & parui refert, dicit quòd nunc neque iudicis officium poterit implorari, subdit tamen quòd tunc & forte poterunt a iudice exceptiones opponi, cum hæc generalitas sit nimis ampla. arg. ff. si quis. cau. leg. sed & si quis. §. quæsitum. & quod no. in glo. in cap. ex parte. de offi. deleg. & sic recedit quasi a dictis suis, paulo ante in d. §. & parui refert, de quo dic vt dixi supra in 4. quæst. latis ample. In prædicta tamen l. plane. ff. de pet. hæred. tenet absolute q̄ hoc casu non possit iudicis officium implorari. Tu autem dicas, q̄ nedum iudicis officium, sed neque iustæ exceptiones, per dicta generalia uerba intelliguntur exclusæ, vt uult Specu. in titu. de oblig. & sol. §. 1. ver. instrumentum; super ver. nullam aliam contrariam exceptionem, seu defensionem opponere, per quam conuentionem non intelliguntur exclusæ iustæ exceptiones similes respectu uerbi, exceptionem, ut dixi supra in 1. q. Sed si statutum tolleret defensionem expresse, vt in terminis tertiæ quæst. de exceptionibus dictum est, tunc putarem verum dictum Bar. q̄ uidelicet, iudicis officium implorari non possit, vt si diceret statutum, quòd non obstante exceptione solutionis, &c. & defensione, vt iuris agendi, seu mutuæ petitionis, & quibuscunque alijs exceptionibus, & defensionibus, instrumenta executioni mandentur, & fortius si diceret, non obstante, quòd iudicis officium imploraretur, uel quòd non possit implorari causa executionis instrumentorum, ut dicit statutum ciuitatis Anconæ, quod dixi supra in tertia q.

93 **Q** Vinquagesimoquarto. Quæro, † quo remedio succurratur debitori exacto, qui habet iustas exceptiones, tamen a statuto exclusas? Respondeo, Quòd soluat, & repetat conditione sine causa, secundum Bart. in l. Iulianus verum debitorem. de condi. inde. & in d. §. & parui refert, nec obstat quod repeti possit tanquam indebitum, quod soluitur iudicis mandato. C. de condi. inde. l. 1. quoniam id uerum est, si ad repetendum solutum competit solum conditione indebiti, vel sine causa: secus si illa actio competat, vt si uolebam opponere exceptionem, dolo facis petere, quod restitutus es: nam non admissa exceptione huiusmodi solutum repetere possum actione mihi competente. At si haberem necessario conditionem indebiti, vel sine causa intentare, etiam non excludor, ut ff. mandati. l. si fideiusor. §. omnibus, & ff. de conditio. sine cau. l. si fullo. Nec obstat l. 1. de condi. inde. quia loquitur eo casu quo in primo iudicio examinari potuit, an foret debitum, uel indebitum. argu. eorum, quæ ibi scribit Cyn. facit de iureiuran. cap. debitores, ubi debi-

debitores propter iuramentum coguntur soluere vsuras, & repetunt, quia obstanti iuramento, seu exceptione vsuraria tueri non poterunt. Nam solvens, quia ex forma statuti non potest opponere exceptionem doli, vel metus, non dicitur iuramentum approbare. Sed videtur soluere ne capiatur, ideo solutum repetere potest, secundum Bart. C. quod met. ca. l. 2. ad fi. Ex quo ibid. Barto. not. quod licet statutum tollat exceptionem habentem in se naturalem equitatem, tamen solvens repetere potest, non quia tutus exceptione, sed quia tutus naturali æquitate, quod dicit esse notandum.

94 **Q** Vinguagesimo quinto. **Q**uæro, † Quando petitur executio instrumenti continentis debitum frumenti, vini, vel olei, vtrum habeatur ratio æstimationis à tempore moræ. Respondeo, secundum opi. glo. in leg. in hac. ff. de triti. non habetur: quia officium iudicis exequentis se non extendit ad hæc: sed super instrumento solum petitur executio & tempore celebrati instrumenti videtur lata sententia, & à tempore moræ vsque ad sententiam habeatur ratio interesse, secundum glo. Sed Barto. tenet quod etiam post sententiam crescit æstimatio, vt l. 3. §. in hac. ff. commoda, secundum lect. Bart. & sic post instrumentum huiusmodi celebratum secundum eum, qui in his terminis hoc tenet in d. §. in hac tetigit in l. uinum. ff. si cer. peta. quod intellige, videlicet crescere æstimationem deducto tempore, quod datur iudicatis, seu ad soluendum ex forma statuti. ff. de vsur. l. in fideicommissi, in principio, secundum eum.

95 **Q** Vinguagesimosexto. **Q**uæro, † Dicitur statutum, quod non possit peti executio instrumenti post decem annos, an post decem annos possit creditor agere via ordinaria, & inducere instrumentum ad probationem debiti ad finem sententiæ condemnatoriæ exequentis, non ad finem executionis? Bald. in leg. plane. ff. quod fal. tutor. aucto. dicit audiuisse Barto. dicentem, quod sic argumen. d. leg. Tu autem, dicit ipse, considera verba statuti, aut statutum disponit de exceptione contra executionem, aut contra debitum principale. Primo casu verum dicit Barto. secundo non, argumen. de tute. & ratio. dist. l. 1. §. in tutela, secundum eum, & sic Barto. verum dicit in exemplo proposito quo statutum disponit de executione contra executionem. Ad hoc quod dixi supra in 4. & 6. q. Ad hoc, quia & si statutum disponat, quod instrumenta habeant executionem, non propterea tollitur quominus possit ordinarie agi, & hoc probat, sicut si disponeret posse procedere sine figura iudicij, posset nihilominus ordinarie agi, ut in clem. sape de verbo. signific. in fine, nisi per statutum tolleretur iudici potestas procedendi aliter, quam per viam executionis, vel mandaretur per principem iudici, quod exequatur: nam eo casu

casu non posset ordinarie agi, per ea quæ notantur in dicta clem. in fin. in glo. super verbo, non contradicentibus.

96 **Q**uinquagesimoseptimo. Quæro, † Si ex forma statuti obligatus debet astringi vigore publici instrumenti, saluis certis exceptionibus, an clericus succedens laico debitori per instrumentum obligatus potest astringi coram iudice laico? Respondeo, Non: quia clericus etiam in realibus debet gaudere beneficio clericali, & conueniri in foro ecclesiastico, iuxta not. in authen. vt omnes obed. iudic. §. licet considerantes, & per Archi. de cleri. coniu. cap. 1. versicul. 6. Et quia vbi contra hæredem debet fieri executio, oportet præmitti vocationem & aliquam causæ cognitionem, quam in clerico iudex secularis præmittere non potest, argume. ad hæc quod not. per Innoc. de iudic. cap. quia V. secundum do. de Rota sic tenentes, eorum decisione 366. quæ incipit, Obligatus est ciuis Auinionensis, &c. in decisionibus nouis.

Quinquagesimooctauo. Quæro, Plane constat surdum, & mutum simul etiam a natura, contrahere seu inire posse contractus, & omnia quæ consensu contrahuntur. ff. de acti. & obli. leg. in quibuscunq. ff. de reg. iur. leg. non voce. ff. de pac. leg. item quia, & quod ibi no. ff. de acquir. hæred. leg. mutum, vbi Bartol. ponit qualiter notarius rogatus debeat scribere instrumentum, de spon. cap. cum apud, & cap. tuæ, cum simi. dummodo mutus, & surdus intelligat quod agit. Instit. de hæred. quali, & differ. §. 1. ff. de verb. oblig. leg. 1. in princip. & extensè explicat Bartol. ibi. & latius Ioan. And. in d. cap. cum apud, vbi mareriam muti, & surdi latius alio explicat. Intelligere autem in dubio præsumitur, vt not. C. qui test. face. poss. §. leg. discretis, in ver. non habeat, & C. de codicil. leg. nec codicillos. † Quid ergo erit de contractibus huiusmodi, cum omnes contractus hodie fiant per stipulationem, an teneant? Bartol. in d. leg. 2. §. si quis ita, de verb. oblig. dicit quod valent, vt contractus sine stipulatione celebrati, quia idem est intelligere per signa, & intelligere per nuntium, vt ff. ad Treb. leg. seruo inuito. §. si pupillo. Quare si in instrumento non continetur mutuum, sed confessio mutui recepti non posset agi, ex tali instrumento ex vi stipulationis, sed deberet agi certi conditione ex mutuo, & probareretur per confessionem contentam in instrumento. Sed si instrumenta huiusmodi habeant executionem paratam ex forma statuti, dicit quod cum talia instrumenta guarentigiam continentia habeant vim sententiæ, seu præcepti facti in confessum, forte aliud foret dicendum. Sed quia talia statuta sunt facti, non potest sententia-

Z ri, nisi

ri, nisi verbis statutorum diligenter inspectis, ideo per te ipsum dispice, secundum Bart. in d. §. si quis ita. Ang. ibidem dicit, quod si statutum dicit exequi instrumenta continentia præceptum guarentigiæ, tunc licet stipulatio sit inutilis, præceptum est utile, sicut dicimus in sententia, ut leg. cū putarem. ff. fami. eriscun. l. posthumus. §. si quis ex his. ff. de inoffic. testa. Nihil aliud est quærendum, nisi an præceptum sit factum. Si autē statutum disponit exequi instrumenta super obseruatione contractuū facta: tunc quia stipulatio inutilis nō est cōtractus, non habet locū statutum, & non fit executio, secundū Ang. ibi, quorū neutrū dictum procedit: quia statutum disponens exequi instrumenta continentia præceptū guarentigiæ, & c. intelligitur de instrumentis validis, qualis nō est stipulatio surdi & muti. leg. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. si ad stipulationem præceptum referatur. & si disponit exequi instrumenta super obseruatione contractuum, habebit executionem vt contractus sine stipulatione celebratus, tene ergo Bart. quia si verba statuti referantur ad stipulationem, non habebit executionem. Si ad contractum, & tunc si subsistat sine stipulatione, sic, si uero non subsistat sine stipulatione, non. Ideo aduertenda sunt verba contractus & statuti, vt dixit Barto.

F I N I S.

PRACTICA SVPER
LIQVIGATIONIBVS,
ET EXECVTIONIBVS

INSTRVMENTORVM
secundum formam ritus Magnæ
Curia Vicariæ.

FRANCISCI ANTONII
*de iudice Roberto causidici Neapolitani Tyroni-
bus apprimè utilis & necessaria.*

Cum Additionibus Hieronymi Sadeolis, & Francisci
Antonij de Maczia Neapol.

PRACTATVRVS modum præsentandi
& liquidandi instrumenta iuxta formam ri-
tus magnæ curiæ Vicariæ in hoc breui com-
pendiolo nolui libros in librum transcribere,
nec fimbrias dilatare vel materiam dig-
ressionibus ampliare: cum potius ambitio-
sum, laboriosumque, quàm vile videretur:
Iccirco breuitate accinctus consideravi di-
ctum ritum qui incip. [*Item quòd si qui debitores.*] & pro faciliori e-
ius intelligentia faciam quatuor considerationes principales: In prima
videbimus quid sit instrumentum, & quæ requirantur, ut sit pu-
blicum, & auctenticum. In secunda quæ instrumenta sint liqui-
da. In tertia per quos & contra quos possint presentari, & li-
quidari. In quarta quo ordine procedatur in causis super præ-
sentationibus, & liquidationibus instrumentorum secundum præ-
dictum ritum. Quibus omnibus breuiter ac distinctè discussis,
& examinatis, Deo duce, huic opusculo finem imponam.

S V M M A R I V M.

- 1 Instrumentum quid, & aliud non est nisi instructio a verbo instruo.
- 2 Instrumentum & contractus in quo differant.
- 3 Instrumentorum appellatione quæ ueniant.
- 4 Quæ requirantur pro substantia & solemnitate publicorum instrument. cum instrum. defectiua in aliqua ex solemnitatibus non inducant plenam probationem.
- 5 In instrumentis primum debet contineri inuocatio Domini nostri Iesu Christi.
- 6 Post eam inuocationem ponendi sunt anni Domini.
- 7 Requiritur item nomen Regis regnantis in regno ubi fit instrum. & aliorum regnantium in aliis locis.
- 8 Requiritur dies & mensis in quo instrum. conficitur.
- 9 Requiritur etiam indictio secundum consuetudinem loci.
- 10 Item apponendus est locus in quo facta est instrum. stipulatio.
- 11 Requiritur etiam quod in instrum. & stipulatione contractus interueniant notarius publicus & iudex ad contractus, ac etiam testes.
- 12 Notarius intelligitur qui sit legitime creatus ab habente potestatem.
- 13 Testes quoque describi debent qui fuerant presentes.
- 14 Subscriptio præterea testium, requiritur de iure Regni.
- 15 Quæstio, an ualeat instrum. cum subscriptione testamentum tantum sine descriptione facta per notarium.
- 16 Requiritur etiam quod notarius sit rogatus de confectioe instrumenti.
- 17 Legi debet etiam instrum. partibus per notarium.
- 18 Requiritur etiam quod instrum. publicum sit scriptum in charta de pergameno in Regno.
- 19 Instrumenta tangentia magnates seu Barones Regni debent esse stipulata & scripta per notarios qui non sint eorum uasalli.
- 20 Descriptio testium sola sufficit in instrument. confectis extra regnum. Et quæ ad plenam fidem præterea requirantur, & ut sint authentica.

Circa primam considerationē ꝑ ad euidentiā huius mate-
 rię præmitto, quòd instrumentū aliud non est nisi in-
 structio, a verbo instruo ex eo quòd veritatē instruat, &
 quæ inter contrahētes gesta sunt cōtineat, vt inuiti tex.
 in l. i. ff. de fide instrumen. & latè Spe. in titu. de instru.
 edi. §. i. vbi etiā dicit, quòd est scriptura ad probationem alicuius
 rei facta, vel alio modo, scriptura solennis, & ordinata, ac scripta
 per publicam personam causa memorię facta, cui adde Abb. in rubr.
 extra, de fi. instrum. & instrumentum fuit inuentum, vt per id faci-
 lius probetur contractus. leg. cum res. C. de proba. not. glo. in cap. po-
 stea 25. q. 2. in prin. & proinde instrumentum dicitur probatio pro-
 bata secundū Barto. Soci. in confi. 89. 8. col. in prima par. & Tho.
 gram. in deci. 103. nu. primo, cum concor. per eum allegatis. Et Bal.
 in l. interest. C. de solu. dixit, quòd instrumentum est probatio conten-
 torum in eo. Aliquando autem instrumentum nuncupatur muni-
 mentum, idest, quòd mentem munit, vt per Cardi. in Clem. pri. 2. q.
 de procur. & extra de his quę sunt à præla. sine con. capi. c. quanto. §.
 & extra de testi. cap. ad hæc, aliàs presentium. §. fina. Et in hoc aduer-
 tendum est, quòd ꝑ instrumentum & contractus inter se differunt;
 quia instrumentum propriè est ipsa scriptura notarij de conuentione
 partium; contractus verò est ipsa partium conuentio secundū
 Barto. in leg. si quis legatum. ff. de fals. & Abb. in d. rubr. de fi. instru.
 Sed quiritur quæ veniant appellatione instrumentorū? Rñdeo, ꝑ quod
 propriè ueniunt carthæ quibus negocia annotantur secundū glo. &
 Bartol. in leg. notionem. §. instrumentorum. ff. de verbo. signi. Sed
 largo modo, & impropriè veniunt etiā testes. ut in d. leg. 1. ff. de
 fi. instrum. Bar. in leg. admonendi, in fi. ff. de iureiur. cap. peruenit, de
 testi. cog. & Cardi. in clem. sæpe. §. & quia 22. q. de verb. signi. cum ibi
 not. Contrarium autem habetur in prac. Papi. in titu. de instrumen. in
 versi. exhibens, & Fely. in d. cap. peruenit, per leg. census. ff. de probl.
 4. §. eiusdem quoque. ff. de testi. & 4. q. 3. cap. si testis. in versi. sæpe.
 nam quando fit mentio de publicis instrumentis, non ueniunt te-
 stes: unde si in iudicio daretur dilatio ad producendum instrumen-
 ta, non intelligeretur data ad producendum testes. Spec. de dila. §. vi-
 dendum, & ibi Bald. in addi. in versi. in dilationibus. glo. & Card. in
 d. clem. sepe. 22. q. de verb. signi. & maximè in materia statutorum.
 vt est dictus ritus, qui stricto modo & in propria significatione in-
 telligendus est. Item uenit scriptura priuata, nisi in contrarium sit
 communis vsus loquendi, ut tenent Bartol. & Bal. d. in leg. 1. C. de
 iur. cal. Abb. & Fely. in d. rub. de fi. instrumen. in d. cap. peruenit, &
 Alex. in leg. 1. ff. eod. titu. Ego verò hic loquor de publicis instru-

mentis in propria significatione tantum : quia de his statuit, & loquitur. d. ritus ibi ex quibus debitis publica instrumenta appareant &c. Et quoniam instrumentorum appellatione non veniunt instrumenta inualida secundum Bal. in leg. fi. §. in computatione. C. de iur. delib. Bart. & Alex. in leg. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. & in l. non putavit. §. non quævis. ff. de contratab. Alex. in conf. 16 §. 2. par. Barto. in leg. 1. §. & parui. versic. sed quid si. ff. quod vi. aut clam. & Ang. in l. 2. §. 1. quemadmo. testa. aper. Propterea circum scriptis omnibus alijs definitionibus instrumentorum ad hanc materiam non tendentibus,

4 dicam que ¶ requirantur pro substantia, & solemnitate publicorum instrumentorum, cum hoc sit apprimè necessarium pro intelligentia, & practica dicti ritus : nam instrumenta defectiua in aliqua ex solennitatibus non inducunt plenam probationem maximè notario mortuo secundum Bart. in d. leg. admonendi, versic. quæro quid si in aliquo instrumento. ff. de iure iur. per l. fi. C. famil. ercif. & leg. 1. §. si rosæ. ff. de bo. pos. secun. tabu. refert, & sequitur Lanfran. in decis. 501. ¶ Et ad rem veniendo dico, quòd publicum instrumentum primò debet continere inuocationem domini nostri Iesu Christi, glo. in leg. generali. C. de tabu. lib. 10. & in auct. vt præpo. no impe. Bartol. in proc. forum, & ibi. Alexand. Abb. & Fel. in cap. 1. fid. instrum. Spec. in titul. de instrum. edi. §. breuiter. nu. 2. sed aduerte dictam inuocationem non esse de substantia instrumentorum, sed solùm de solemnitate Bal. in l. 1. C. de nouo codi. confir. Ang. in consi. 274. & Ias. in rub. de noui ope. nun. nume. 7. & eius omisso non vitaret instrumenta. Bal. Pau. de Cast. & Alex. in leg. iurisgen. §. quod ferè. ff. de pac. Bartol. in consi. 197. Hodie uerò est adeo consuetum inter notarios apponere dictam inuocationem Domini in principio instrumentorum, quòd nunquam vidi eam omitti, unde stante tali laudabili, ac sancta consuetudine crederem, quòd instrumentum sine huiusmodi inuocatione non obineret integram fidem : nam instrumenta super quibus libet contractibus fieri debent secundum consuetudinem loci. Bart. in leg. ex ea parte. ff. de verb. obli. & Dyn. in consil. 31. & quamuis dicta vocatio sit de solemnitate, & non de substantia, nihilominus iusta solennitas ratione consuetudinis efficitur de substantia, adeo quod omisso solennitatis introducta ex sola consuetudine reddit actum nullum. Fely. in d. ca. 1. de fi. instrum. nume. 2. & si hoc non efficeret, conueniens equidem & amabile Deo est semper in omni actione incipere ab inuocatione diuini nominis : tunc etenim omnia recte geruntur secundum Specul. in loco præalleg. & ita communiter in hoc Regno seruatur. ¶ Item post dictam inuocationem poni debent anni domini nostri Iesu Christi, ut in d. auct. vt præpo. no. impe. & Spec.

supra nume. 4. & dicti anni scribi debent per extensum, & non per abbreuiaturas, seu abbacum secundum glo. in Constitu. Regni. Consuetudinem quam, in verb. & legibilem, per tex. d. consti. & C. de emen. Iusti. codi. §. ult. & de vere. iur. enucle. leg. 2. §. ne autem per scriptum, & ff. de bon. pos. l. sed cum patrono. §. fin. † Item requiritur nomen Regis regnantis in Regno, ubi sit instrumentum, ut in d. auc. vt prapo. no. impe. Abb. & Fely. in d. cap. 1. extra de fide instrum. & si fit in terris ecclesie, requiritur nomen Papæ, scilicet de consuetudine secundum Bald. in rub. C. de si. instrum. Anto. de Butr. in proce. decre. & Alex. in addi. ad Bart. in versicu. viciat, in leg. si librarius. de regul. iur. & in terris Imperij apponitur nomen Imperatoris. Bald. in d. rub. & Specu. in loco prædicto. num. 8. vbi etiam dicit, quod in Curia Romana ponuntur anni quibus Papa sedit, & idem seruatur in Regno ci-
 8 terioris Siciliæ, vbi pronuntur anni, quibus Rex regnavit. † Item requiritur dies, & mensis in quo conficitur instrumentum, vt in leg. 1. C. de apo. pub. lib. 10. & in leg. 3. C. de diuer. rescrip. Bar. in conf. 197. incip. reperitur instrumentum, & aliquando debet opponi hora diei, si expedit scire horam, vt per glo. sing. in leg. si ex pluribus. §. de solu. & Ioan. And. in addi. Specu. in titu. de instrum. edi. §. 1. in uersi. dies, aliàs sufficit apponere diem tantum, & idem dico de loco loci, vt tenet Fely. in cap. ego N. extra de iu. iur. circa prin. † Item, requiritur in dictio secundum consuetudinem loci, vt per Specul. in d. §. 1. num. 5. & 6. Bart. in leg. nominatim. de condi. & demon. & in d. l. si librarius. de regul. iur. & in leg. si quis ex argentarijs. §. si initium. ff. de eden. & vide Corn. in consil. 93. in litera C. in 4. par. & in consil. 118. in litera F. licet eius omissio non vitiet instrumentum per ea quæ Afflic. in consti. Baiulos omnes. Sed quæritur, quid sit Indictio: Dic, quod indictio est quidam numerus annorum constans ex tribus lustris. i. quindecim annis: nam quinque anni faciunt lustrum. ff. loca. leg. item quæritur. §. qui impleto, & hæc indictio poni debet propè principium cuiuslibet instrumenti incipiendo a prima indictione per totum annum, & dicatur indictione prima, & in secundo anno dicatur indictione secunda, & sic vsque ad decimum quintum annum, & deinde incipitur iterum à prima indictione, & ita fit perpetuo: & si uis scire, si est falsum instrumentum per indictionem, vide quotus annus Domini, & quota indictio apponitur in eo, & facias numerationem ab anno primo natiuitatis Domini, quo tercia currebat indictio, & si non reperies indictionem iustam cum millesimo, instrumentum erit falsum secundum glo. in c. inter dilectos, extra de si. instrum. in verb. Indictionis, iuncto text. ibi, quem vide: Et indictio incipit a primo septembris cuiuslibet anni secundum generalem consuetudinem Re-

gni: à quo die in prouincia terræ Bari fit numeratio millesimi, & non à die natiuitatis.

A D D I T I O.

Adde quòd annus in Ciuitate Auerse incipit ab incarnatione Domini, in ciuitate ista Neap. à die natiuitatis, uide Affl. in Const. Baiulos no. 18. Hier. Sadeolis.

- 10 † Item requiritur locus, in quo stipulatio instrumenti facta est, vt per Ang. in auct. vt præpo. no. impe. gl. in c. abbate sanè, de re iudi. in 6. Bart. in l. contractus, & in l. comparationes. C. de fi. instr. Fely. in d. c. 1. nu. 6. ubi dicit, q̄ consuetudo in contrarium non ualeret, & uide
- 11 Cor. in cõl. 60. in litera C. & in cons. 216. in litera B. in 4. par. † Item requiritur, quòd instrumento, & stipulationi contractus interueniant notarius publicus, & iudex ad contractus, seu cartularius, ac etiam testes, ut in constitu. regni. Instrumentorum robur, & in consti. Baiulos omnes. Qui notarius post descriptionem loci debet ponere nomina, & cognomina iudicis, & ipsius notarij, & aliquò testium, qui interfuerunt: quia aliqui notarij solent describere testes in calce instrumentorum, & secundum quotidianum usum notariorum solet scribi hoc modo, uidelicet. Nos talis ad contractus Iudex, & talis publicus regia autoritate notarius, & infra scripti testes ad hoc specialiter uocau & rogati præsentis scripto publico instrumento notum facimus & testamur, quòd prædicto die in nostri præsentia constituti &c. & deinde requiritur, quòd ipse notarius scribat intelligibilem seriem facti literis legibilibus. Alex. in leg. quicquid astringendæ. ff. de ver. oblig. & non cifris, vel signis. Alex. in consi. 153. in 3. uolu. & constitu. Regni.
- 12 Consuetudinem quam. † Et dum loquor de notario intelligo, quòd sit legitimè creatus ab habente potestatem, ut in consti. Regni. In locis demanij. Andr. de Her. in cap. 1. de fi. instru. & ibi Fely. num. 19. & Bal. in l. 2. C. quan. fis. uel priua. Et q̄n ipse notarius esset impeditus iusto impedimento, vel haberet potestatem in priuilegio suo, poterit in strumenta scribi facere per alium, dum modo se sua manu subscribat, ut per Cardi. Floren. & Anto. de Butri. in c. fi. de offic. deleg. Alexan. in consilio 50. in 3. uolum. Verum in dicta subscriptione debet facere mentionem de sua potestate, uide Afflic. in dict. Constitu. Baiulos omnes nume. 27. & ita pluries uidi fuisse seruatum: Et si notarius scribit manu sua instrumentum, debet in fine ipsius facere mentionem, quòd ipse scripsit, & ponere suum solitum signum notariatus, ut per Specula. in dict. §. breuiter. nume. 11. in titul. de instrum. edi. Bar. in prin. ff. uete. iacob. de Are. & lmo. in l. ad testium. §. si quis. ff. de testa. glo.

- sta. glo. in auct. si. instrum. in §. sed & instrumenta, & glo. in §. item lex cornelia. Insti. de pub. iudi. Fely. in d. cap. 1. num. 13. cum concor. per eum alleg. nec potest notarius suum solitum signum mutare secundum Bald. in proce. Cod. nec potest vti signo alterius, vt per Fely. ubi supra, & vide Bald. in titul. de pa. Constan. §. pacta. & §. die lunæ, & Corn. in consi. 70. incip. Duo in litera A. & in consi. 180. incip. placet. in litera D. & in 4. par. Item requiritur subscriptio iudicis ad contractus qui interuenit in stipulatione contractus ut in d. Constitu. instrum.
- 13 mentorum robur. † Item requiritur descriptio testium, qui fuerunt presentes in stipulatione contractus, ut in d. glo. in leg. generali, cum concor. alleg. per Abo. Fely. Anto. de But. & Inno. in d. cap. 1. de si. instrum. & per Specu. eod. titul. §. 2. prope finem: quæ descriptio fieri debet per notarium, leg. in donationibus, & ibi glo. & Bald. C. de dona. & glo. in auct. de hæred. & falci. §. si uerò in uerb. ad hoc, & de consuetudine ita seruatur per notarios & huiusmodi descriptio per aliquos notarios solet fieri in corpore instrumenti prope principium ante narrationem facti seu contractus, & per aliquos in calce
- 14 instrumenti, ut supra dictum est. De iure † uerò huius regni ultra dictam descriptionem requiritur subscriptio ipsorum testium eorum proprijs manibus, vt in d. consi. Instrumentorum robur. Aduertendum tamen est, quòd instrumentum si continet summam infra libram auri, sufficit subscriptio duorum testium ad minus, si uerò ultra libram auri requiritur saltem subscriptio trium testium, vt in d. constit. nisi esset instrumentum testamenti, nam tunc requiritur subscriptio septem testium, vt concludit Afflic. in d. constitut. Instrumentorum robur. nume. 4. sed iuxta hoc quæritur, si instrumentum est factum in aliquo loco, in quo non est copia literatorum, an sufficiat, quòd testes se subsignent signo crucis proprijs manibus, & notarius faciat mentionem, quòd testes nesciunt scribere? Et dicendum puto, quòd sic per ea quæ Luc. de Pen. in leg. nulli. §. omnia. C. de num. in uerb. mentionem, lib. 12. And. de Iser. & glo. in d. constitut. Instrumentorum robur. in uerb. assumantur. per text. in leg. si. in si. C. de iur. delib. & C. de testa. leg. fin. §. si. cum ibi not. Sed Afflic. in d. constitut.
- 15 nu. 5. ponit † quæstionem, an valeat instrum cum subscriptione testium sine descriptione facta per notarium, & concludit, quod si testes subiecti sunt omni exceptione maiores ualeat instrum absque descriptione, fretus autoritate domini Bar. de Capua: Sed in hoc ego valde dubitarem; quia d. constitut. Instrumentorum robur. non adimit solennitatem iuris communis, sed statuit & auget maiorem solennitatem ad euitandum falsitates, vt text. d. constitut. in prin. & quando dicit, quòd testes se subscribant, uult, quòd sint probatæ fidei, & omni exceptione

- ceptione maiores, adeo quòd ex uerbis textus colligitur cessare rationem positam per Afflictum, quòd sufficiat subscriptio testium omnium exceptione maiorum absq; descriptione, maxime quia antiqua, & quotidiana consuetudo, & notiorum vsus descriptionem, & subscriptionem copulatiue obseruauit & obseruat ex forma tradita per d.
- 16 Constitu. † Item requiritur, quòd notarius sit rogatus de confectio-
ne instrumenti, & proinde notarij solent dicere in instrumentis, quòd fuerunt rogati, & eis credendum est de rogatione, vt tenet Specul. in loco præalleg. num. 13. & Felyn. in d. c. 1. num. 20. & rogatio fieri debet ab his, quorum consensu actus dependet, vt per Abb. in d. cap. 1. & ibi. Felyn. num. 21. & Afflict. in d. constitut. Baiulos omnes nume.
- 17 29. & Bald. in rub. C. de fi. instrumen. † Item requiritur, quòd instrumentum partibus legatur per notarium secundum Afflict. in prædicta
- 18 constitut. & Fely. in d. cap. 1. † Item requiritur, quòd instrumentum publicum sit scriptum in cartha de pergameno in hoc regno, vt in con-
- 19 stitut. Consuetudinem quam, de instrum. consi. † Item si sunt instrumenta tangentia magnates, seu Barones regni requiritur, quòd sint stipulata, & scripta per notarios, qui non sint eorum uasalli, alioquin etiam si continerent omnia alia substantialia, essent ipso iure nulla, & nullam fidem facerent, ut in cap. Regni incipi. Non sine prudentis
- 20 &c. † Item si sunt instrumenta confecta extra regnum, ubi non seruatur, nec extenditur dispositio. d. constit. Regni. Instrumentorum robur. Sed ius commune, sufficit tantum descriptio testium secundum glo. in d. leg. generali. C. de tabu. lib. 10. concor. Sed vt eis adhibeatur plena fides, & habeantur pro publicis, & authenticis requiritur, quod in calce ipsorum instrumentorum sint scriptæ literæ testimoniales cum sigillo impresso officialis, vel vniuersitatis illius loci seu ciuitatis, ubi dicta instrumenta confecta sunt, quemadmodum ille notarius, qui ea scripsit, & signauit, est notarius fidelis, & legalis, publicus Regia, Imperiali, vel Apostolica authoritate, vt in rit. incip. Item seruat ipsa curia, & quòd instrumentis.

A D D I T I O.

Vide Paul. de Castro in leg. prima. num. 4. C. ubi de ratiocinijs agi oportet. Hier. Sadeiolis.

Afflic. in decif. 251. & in d. consti. instrumentorum robur. nume. 10. in fi. ubi etiam dicit quod si non sunt dictæ literæ testimoniales, poterit summarie probari per idoneos testes extraiudicialiter, quod intellige, si instrumenta sunt confecta in loco cognito, puta Florentiæ, si uero in loco incognito, qui raro nominatur, puta ultra montes,
tunc

tunc est necessaria fides officialis, seu vniuersitatis, vt in d.ritu, & faciunt ea que Bal. in l. exéplo. circa prin. C. de proba. & Láfran. in c. quoniam cōtra de proba. in vers. Instrumētōrū productio. in 3. col. vbi dicit, quod debēt portari literæ testimoniales officialis illius loci, in quo degit tabellio, & nō sufficit in eis dici, q̄ talis est publicus tabellio, sed oportet, q̄ fiat fides, q̄d instrumētū fuit scriptū a tali tabellione, quod incipit sic, & finit sic. vide And. de lser. in d. constitut. Instrumentorum robor. Alex. in consil. 166. 2. colum. 2. volum. & Soc. in consil. 33. 2. col. uolum. 1. unde deficientibus dictis literis testimonialibus non daretur fides dictis instrumentis confectis extra regnum, & ex consequenti non dicerentur publica, nec possent liquidari iuxta formam ritus dictæ magnæ curiæ. Et nota, quod licet instrumenta confecta extra regnum non habeant requisita per d. consti. instrumentorum robor. nihilominus possunt præsentari & liquidari iuxta formam ritus in Regno: quia quod ad solennitates instrumenti & consideratur locus, in quo celebratum est, & quod ad executionem attenditur locus iudicij, in quo ipsa executio petitur secundum Pau. de Cast. & Alexa. in leg. 2. C. quemadmodum testa. aper. & Roma. in consil. 243. & simili modo possunt præsentari iuxta dictum ritum instrumenta stipulata per notarios mortuos, & reassumpta in publicam formam per alios notarios habentes potestatem cum solennitatibus narratis per Afflict. in d. constit. Baiulos omnes, nam dictus ritus admittit quæcumque instrumenta publicam formam habentia: Et hæc breuiter collecta circa solennitates, & substantialia instrumentorum publicorum in materia practicabili dicti ritus dixisse sufficiat.

A D D I T I O.

Pone quod instrumenta scripta fuerint in chartis rasis: glos. per illū tex. in l. chartæ. ff. de bon. poss. secundum tabulas tenet quod valent, & Bar. ibi contrarium de consuetudine, quæ secundum. Assl. in constitutione, consuetudinem colum. 4. num. 3. de instrumentis consciendis, communiter obseruatur in hoc Regno nostro, & maxime ad euitandum falsitates, quæ de facili in chartis istis comitti possunt, bene verum quod fiant, requiritur Principis dispensatio, pro ut in multis uidi dispensatum. ¶ Sed quid si in aliqua parte instrumentum videatur rasum, vel deletum? glos. in leg. 1. §. fin. in verbo muribus. ff. eo. de bon. poss. secundum tab. tenet quod est ei credendum, si rasura sit in illa parte in qua vertitur dubitatio; quod verum est secundum. Bartol. ibi nisi per aliquam partem ipsius comprehendi possit, quid in illa rasa contineretur capit. cum olim, ext. de cens. vel fateretur Notarius cancellationem, & supra scriptionem ipse fecisse, quia tunc creditur

et per text. in d. leg. 1. ff. de his qua in test. del. vide ad hoc Barto. Socin. in
tract. fall. in Reg. prim. qua incipit abraffo.

CONSIDERATIO SECVNDA.

S V M M A R I V M.

- 1 Liquiditas instrumenti dupliciter considerari potest. Et quod instrumenta liquida seu pura proprie dicuntur illa qua non indigent alia probatione.
- 2 Etiam illa qua sunt pura & absque conditione possunt presentari & liquidari.
- 3 Sed fallit, si essent elapsi anni 20. à die nata actionis debiti in instrum. contenti.
- 4 Fallit etiam, si debitum in instrum. contentum sit infra unciam.
- 5 Præterea est illiquidum instrum. in quo fuerit promissum aliquod incertum ratione quantitatis, donec probetur certa quantitas.
- 6 Quæstio, an sit liquidum possitque presentari contra debitorem illud instrumentum, in quo est promissum aliquid fieri.
- 7 Quæstio alia, an pendente calculo uerioris quantitatis promissæ sub ea conditione calculi uerioris, tale instrumentum dicatur liquidum.
- 8 Alia item, si promittitur aliqua certa quantitas consistens in numero pondere vel mensura consignanda in aliquo loco.
- 9 Debitor potest in usu creditoris alteri soluere, & liberatur.
- 10 Quando à iure datur electio fori etiam personis miserabilibus, intelligitur, quod possit eligi iudex qui habeat iurisdictionem contra reum, & non sit penitus incompetentis.
- 11 Sicut debitor non potest cogi ad soluendum nisi in loco destinato, nisi fuerit in mora: ita nec creditor cogitur recipere in pondere, numero & mensura creditum in alio loco quam in destinato.
- 12 Quæstio, si instrumentum est partim liquidum & partim illiquidum, quando possit liquidari.
- 13 Quæstio alia, an possit presentari & liquidari instrumentum non obstante quod contractus sit ultro citroque obligatorius certæ diei solutionis.
- 14 Quæstio alia, an instrumentum locationis & conductionis sit liquidum & possit presentari per locatorem pro consecutione pensionis.
- 15 Quæstio alia, an possit instrumentum liquidari pro duc. 100. qui ex causa mutui habitui, solui fuerint promissi ad certam diem in tanta quantitate frumenti.
- 16 Quid verò si promissa est certa quantitas frumenti pro ducatis 100. debitis per obligatum?

Sequitur

Equitur modo videre quæ instrumenta sint liquida, ut
 possint presentari iuxta formam dicti ritus; & † dico,
 quod liquiditas instrumenti considerari potest duplici-
 ter scilicet respectu conventionis partium ne sint pact.
 vltro citroque obligatoria, & respectu quantitatis pro-
 missæ in instrumento, & ex hoc infero, quod instrumenta liquida,
 seu pura propriè dicuntur illa, quæ non indigent alia probatione. l.
 2 fin. C. de fal. cau. adie. † Item illa quæ sunt pura, & absque conditio-
 ne secundùm Deci. in consi. 46. & in consi. 4. primi uolum. & omnia
 ista instrumenta liquida per se, vel per relationem ad alia instrumen-
 ta scilicet publica, & equè solennia per ea quæ Deci. in c. ex parte lo. 2.
 in 15. fallentia, extra de off. dele. possunt presentari, & liquidari secun-
 dum formam dicti ritus, vt in rit. incip. Item intelligitur iste ritus, &
 pulchrè Bartol. in leg. proinde. §. notandum. ff. ad l. aquil. cum con-
 cor. alleg. per Alexand. in addi. ibi dummodo in ipsis instrumentis cō-
 tineantur pœnæ pecuniariæ, vel iuramenta, seu ipsorum alterum, vt in
 3 alio rit. incip. † Item quod si qui debitores. Fallit, si essent elapsi anni
 viginti a die natæ actionis debiti in instrumento contenti: quia tunc
 non potest agi uia executiua vigore dicti ritus, sed uia ordinaria, vt
 in rit. incip. Nota quod iste ritus. concor. Bart. in leg. planè. ff. quod fal.
 tu. auct. & ratio dicti ritus credo quod sit: quia pœnalis actio præscri-
 bitur spacio viginti annorum, leg. querela. C. de fals. quod intellige si
 opponatur per ea quæ Bart. in leg. 1. §. accusationem ff. ad sen. consul.
 Turp. & in l. absentis. ff. de pœnis: nam quâdo accusatio est extincta,
 potest quis pati se conueniri, & condemnari de facto. ff. ad exhi. leg.
 si quis. §. quantum, & ff. de rei uen. leg. si post acceptum, & idem Bart.
 in l. si Titius. ff. de verb. oblig. Item intellige, si infra annos viginti non
 sit expedita, & intimata citatio debitori: quia per huiusmodi citatio-
 nem esset interrupta præscriptio. Ias. in §. pœnales, institut. de acti. in
 pen. colum. num. 128. cum seq. Fely. in cap. illud de præscrip. nisi talis
 citatio sit circumducta: quia per citationem circumductam non indu-
 citur interruptio præscriptionis. Bal. l. & post edictum §. 1. ff. de iudi.
 & in leg. 1. ff. de in ius vocan. & in leg. si. ff. de eo per quem fac. erit, si-
 militer non fit interruptio præscriptionis per citationem nullam. Bar-
 to. in leg. accusaturus. ff. de adul. & Bald. in leg. si pater. C. ne de sta. de-
 fun. refert, & sequitur Ias. in d. §. pœnales. num. 130. Et in hac fallentia
 nota, quod obligationibus factis apud acta curiæ attenditur minor
 numerus: nam si sunt decursi anni decem à die natæ actionis, non
 potest fieri accusatio, & executio de facto & absque partis citatione ad
 dicendum causam, quare non debet accusari, & exequi, & ita ex anti-
 qua consuetudine fuit semper seruatum in magna Curia Vicariæ, &

tene menti: quia de hac obseruantia non reperitur aliquis ritus scriptus, bene tamen illam confirmat Afflict. in Consti. Regni Dilaciones, nume. 22. vbi dicit, quod obligatio pœnes acta æquiparatur sententiæ iudicis, ut dicunt Doct. in cap. si quando, de offi. dele. & sententia antiqua non mandatur executioni absque partis citatione secundum Andr. de Iser. in eadem Constitut. Fallit, etiam si debitum in instrumento contentum sit infra unciam vt in alio rit. incipit, Item quæcunque.

A D D I T I O.

Vide Marant. in 6. parte in 8. actu. nu. 25. Hier. Sadeolis.

- 5 Præterea si in aliquo si instrumento fuerit promissum aliquid incertum ratione quantitatis, veluti interesse, tale instrumentum est illiquidum donec probetur quantitas certa facit d. l. fin. C. de fals. caus. adiec. & Bartol. in d. leg. proinde. §. notandum. ff. ad l. aquil. & in l. 2. in fi. C. de sen. quæ sine cer. quan. profe. Fuit autem si hesitatum, an in instrumentum, in quo est promissum aliquid fieri, possit dici liquidum, & presentari secundum formam ritus contra debitorem facti, & ex vna parte dicebatur, quod instrumentum, in quo non continetur aliqua quantitas consistens in numero, pondere uel mensura non potest presentari, secundum ritum: quia ritus non faciat mentionem de debitore facti, sed uidetur loqui de pecunia numerata, Item allegabatur, quod dictus ritus nunquam fuit practicus contra debitorem facti. Item quod obligatus ad factum regulariter non cogitur præcise ad factum, sed liberatur præstando interesse secundum Bart. & Alex. in l. si quis ab alio. ff. de re iudi. & in leg. stipulationes non diuiduntur ff. de verb. oblig. & pro interesse non potest agi uia executiua, vt supradictum est: In contrarium replicabitur, quod ritus loquitur generaliter de debitore pecuniæ, vel alterius rei quæ debetur, ut rit. incip. Vbi autem & obligatus ad factum debitor est, & comprehenditur in ritu, qui loquitur generaliter, & pecuniæ appellatione non solum numerata pecunia, sed omnes res tam soli quam mobiles, & tam corpora quam iura continentur, vt in leg. pecuniæ nomine. ff. de ver. signi. Ex his concludendum est, quod quando debitor facti cogitur præcise ad factum, instrumentum promissionis talis facti potest presentari secundum ritum, veluti si quis promisit facere instrumentum de aliquo contractu secundum Bald. in leg. plures. C. de fid. instrum. Item quando dominus vendens feudum vafallo pollicetur realem, & effectiuam possessionem: quia dominus tenetur præcise mittere in possessionem vafalum, nec liberatur præstando interesse secundum Bald. in cap.

cap. si facta, si de feu. fue. contro. inter do. & agna. val. Item quando in obligatione facti interuenit iuramentum secundum Alex. in d. leg. stipulationes versic. sed quæro, & in consi. 37. secundo uolum. ubi dicit, hanc esse communem opinionem, & in similibus casibus, quos quilibet studiosus in iure poterit reperire, & ita fuit decimam per magnam Curiam Vicariæ, & sacrum Consilium in causa Domini Ducis Seminarariæ cum domino Hieronimo Coluna obligato ad faciendum instrumentum ratificationis venditionis cuiusdam feudi factæ per eius matrem dicto Duci, qui cum recusasset, fuit conuentus uia ritus & condénatus, & ad euitandos carceres fecit instrumentum ratificationis promissæ, in qua causa interuenit pro actuario Egregius Nicolaus

- 7 Copula. † Sed pone, q̄ in instrumento fuit promissa certa quantitas pecuniæ cum pacto, quòd si facto calculo inter contrahentes minus deberetur, illa minor quantitas censeatur promissa, an tale instrumentum dicatur liquidum pendente calculo? Dic quod sic secundum Soci. in l. pecuniam. ff. de reb. credi. si cer. per. per tex. in l. 2. iuncta glo. ff. de in diem adiec. Vbi dicit pluries in facto obtinuisse, & ratio est: quia attenditur præsens status, & non quod in futurum euenire potest, & talis contractus non potest dici conditionalis sed resol uendus sub conditione, sequitur Tho. gram. in decis. 58. num. 10. &
- 8 11. † Quid si promittitur aliqua certa quãtitas cõsistens in numero, pondere, vel mensura consignanda in aliquo loco, ubi non moratur, nec domicilium facit creditor, an instrumentum talis promissionis sit liquidum, adeo quod eius uigore possit agi uia ritus executiua in alio loco, & foro non destinato contra debitorem morosum? & dicendum est, quòd respectu promissionis factæ est liquidum: quia non continet conditionem, sed ad hoc ut possit præsentari, & liquidari iuxta formam ritus in alio loco, & foro non destinato, requiritur quod creditor in primis doceat per publicum instrumentum, quòd ipse, seu eius legitimus procurator tempore solutionis, seu consignationis promissæ fuerit præsens in loco destinata solutioni paratus recipere quantitatem promissam, per tex. in l. arbiter calendis. ff. de recep. arbi. Bar. in l. item illa. ff. de consti. pecu. Afflic. in decis. 316. & Lanfran. in decis. 197. qui allegat tex. in l. si in diem, in prin. ff. de condi. & demon. aliàs non posset liquidari, quia debitor posset opponere, quòd non fuit in mora, & offerre solutionem in loco destinato, & non posset cogi ad soluendum in alio loco, ut in l. quod si Ephesi. §. interdum. ff. de eo quod cer. loco & interim deberet absolui ab obseruatione iudicij per tex. cum glo. in d. §. interdum. Sed quomodo formabitur tale instrumentum? Dic, q̄ creditor, seu eius legitimus procurator tempore solutionis promissæ
debet

debet se conferre ad locum destinatum, ibique inueniat officialem illius loci, & coram publico notario, & testibus narret sibi negotium, & quòd accessit illuc paratus recipere debitum sibi solui, seu dari promissum mediante publico instrumento, & roget ipsum officialem, vt perquiri faciat debitorem per illam terram seu ciuitatem per publicum proclama, vel alio modo, & facta huiusmodi perquisitione de ordine dicti officialis, eoque non reperto, creditor, siue eius procurator protestetur contra ipsum debitorem constituendo ipsum in mora, & de omnibus prædictis fieri faciat publicum instrumentum: Si uerò reperiat talis debitor, vel habet domicilium cum familia in illo loco, fiat ei interpellatio, & requisitio cum interuentu Iudicis, notarij, & testium, & fiat instrumentum: Alia quoque forma solet adhiberi in casu præmissò, scilicet quando creditor non potest se conferre ad locum destinatum solutionis, deputet, seu constituat aliquem procuratorem, seu exactorem commorantem in loco destinato, & deinde expediri faciat prouisiones ab aliquo iudice habente iurisdictionem in eum notificando debitori, quòd in tempore conuento soluat tali uiro deputato ad exigendum habitanti in loco destinato solutioni, & protestetur contra ipsum, quòd si secus fecerit, liceat contra eum agere tanquam morosum: † Nam debitor potest iussu creditoris alteri soluere, & liberatur. l. solutam. l. aliud, & l. fin. ff. de solu. & l. qui hominem. §. si debitorem eo. titu. & facta tali notificatione, & conseruata in actis curiæ, si debitor non soluerit personæ deputatæ; poterit ipse creditor illum conuenire coram quocunque iudice habente iurisdictionem contra talem debitorem morosum non obstante quòd solutio debiti sit promissa in alio loco, tex. est in l. r. ff. de eo quod cer. lo. dixi coram quocunque iudice habente iurisdictionem, quia

10 quando a iure datur electio fori † etiam personis miserabilibus, intelligitur, quòd possit eligi iudex, qui habeat iurisdictionem contra reum & non iudex penitus incompetens secundum And. in consti. Regni. Statuimus, in uersic. generalia tamen uerba, & Afflict. in decis. 257. Hinc est, quòd ut plurimum solet eligi tribunal magnæ curiæ Vicariæ, quæ habet generalem iurisdictionem in toto Regno, ut patet per plures consti. capi. & prag. Regni ac ritus di-

11 ctæ magnæ curiæ. † Et nota in hac quæstione ultra prædicta, quòd sicut debitor non potest cogi ad soluendum nisi in loco destinato, nisi fuerit in mora per l. r. cum ibi no. & l. quòd si Ephesi. §. interdum. ff. de eo quod cer. loco. ita nec creditor cogitur recipere in alio loco quam in destinato, ut in l. is qui, cum ibi not. ff. eo. tit. nisi debitor offerat interesse secundum Doc. in l. qui Romæ. ff. de uer. obli. & Pau. de Cas. in d. l. is qui. Vltterius quæro, si est instrumentum

partim liquidum, & partim illiquidum; quia in eo sunt aliquæ promissiones vltro citroque obligatoriae, quando possit liquidari iuxta ritum? Dico in hac quæstione esse distinguendum, videlicet aut illiquiditas impedit solutionem debiti, veluti quia facta est promissio de soluendo, vel dando aliquid sub cõditione adimplenda per creditorem ante solutionem promissam hoc modo, promissa est certa quantitas pecuniæ, si naus ex Asia venerit, vel si creditor habitauerit in tali loco, vel iuerit pro eo Romam, aut aliquid simile, tunc tale instrumentum non poterit præsentari, & liquidari iuxta ritum, nisi prius impleta conditione, & creditor in promptu doceat per publicum instrumentum conditionem fuisse impletam: nam defectus conditionis impedit petitionem debiti promissi, vt in leg. si ea conditione. C. de condi. infer. & leg. id quod. ff. de consti. pecu. non enim potest dici debitor ille qui aliquid debet causa conditionis implendæ secundum Bart. in l. statuliberos. ff. de statulib. quia debitor propriè est ille à quo inuito potest extorqueri. l. debitor, de verb. signi. cum ibi not. & l. fideiussor. §. fideiussor. de fideiuss. Sed quia pendente conditione non potest ab eo tanquam inuito extorqueri, ergo &c. ita Bart. in leg. 1. circa fi. ff. de reb. cre. si cert. pet. Aut illiquiditas non impedit solutionem, veluti quia debitor promissit soluere centum creditori die primo Augusti, & è conuerso creditor promissit aliquid dare debitori primo Septembris, & sic post solutionem, & in tali casu dico, quod huiusmodi instrumentum est liquidum, & poterit præsentari iuxta formam ritus per creditorem, cum adhuc non cesserit dies adimplendi promissã ex parte creditoris. leg. cedere diem ff. de verbo. sig. cum concor. & Alexand. in l. in illa ff. de verb. oblig. & talis promissio facta per creditorem intelligitur respectiua, vel cum conditione, si debitor prius soluerit: Verum creditor agens pro consecutione debiti (si legitima causa suspicionis existat arbitrio iudicis) tenebitur cauere de adimplendo promissionem suam in tempore conuento per tex. in l. in omnibus. ff. de iudi. l. legi. ff. si ser. uendi. & facit d. l. quod si Ephsi. §. interdum. ff. de eo quod cer. loco. Quid si tempore quo uult agere creditor superuenerit tempus adimplendi promissionem suam, an dictus creditor possit agere uia executiua, antequam adimpleat ex parte sua? Et crederem quod non; quia postquam cessit dies tenetur adimplere priusquam; agat, ut in d. l. cedere diè, & sibi imputeur, si nõ egit ante pro cõsequutione quantitatis sibi debitæ, cum potuerit: dānum enim quod quis sua culpa sentit sibi debet imputari. ca. damnum, de reg. iur. in 6. verum dictus creditor poterit agere pro interesse passo ratione moræ contractæ per debitorem in non soluendo

do die conuenta : quia dies expressa in contractu interpellat pro creditore. l. magnam. C. de contrahen. & commit. stip. l. 2. C. de iur. emphi. cap. si. extra de loca. l. quoties in diem. ff. de verbo. oblig. & not. in l. vinum. ff. si cer. pet. Aduertat tamen creditor, ut non consignet suo debitori id quod promisit sibi dare, sed illud deponat penes fidum bancum publicum : nam quod deponitur præsumitur solutioni paratum secundum Pau. de Cast. Barto. & Alexa. in l. singularia. ff. si certum peta. in fine per tex. in l. qui negocia. in vers. nec simile. ff. man. & in l. certi condictio. §. fin. ff. si certum peta. & si faciat dictum depositum iussu iudicis, non tenebitur deponens de eius periculo. Bar. in l. si soluturus. ff. de solu. & in l. fin. C. de pigno. actio. & Bald. in l. acceptam. C. de vsu. per l. argentum. ff. commo. & facto dicto deposito, creditor illud notificari faciat suo debitori, & simul citari faciat ipsum super tenore instrumenti pro consecutione debiti promissi, & poterit procedi secundum formam

13 ritus. † Præterea quæritur, si est facta promissio per debitorem in instrumento desoluendo centum suo creditori certa die, & per creditorem e conuerso promissum est aliquid fieri, vel dari suo debitori tempore solutionis dictorum centum, an tale instrumentum possit præsentari, & liquidari iuxta ritum per ipsum creditorem non obstante, quòd contractus sit vltro citroque obligatorius ? Et teneo indubitanter quòd sic, quia creditor non est obligatus adimplere ex parte sua ante solutionem, sed tempore solutionis, & per consequens non potest impediri actus liquidationis talis instrumenti, argu. d. l. cedere diem. ff. de verbo. signif. l. insulam. l. interdum, & l. in illa, & ibi Alexand. ff. de verbo. obliga. Nihilominus laudarem, quòd creditor agens in commissione citandi, quæ in scriptis datur nuncio, offerat adimplere ex parte sua : nam in iudicio sola oblatio sufficit. l. si rem. §. si. ff. de pigno. act. & hoc potest roborari ex his quæ dicuntur per tex. & ibi Pau. de Cal. & alios Doct. in l. Iulianus. §. offerri. ff. de actio. emp. ubi agens pro consecutione rei emptæ debet offerre precium, aliàs repellitur, & sic econuerso, & vide Lanfran. in decis. 359. At si faceret depositum, esset melius, & cautius, licèt, me iudice, non posset astringi ante tempus : nam solutio facienda per debitorem est destinata pro termino promissioni creditoris : Et si debitor citatus comparuerit cum pecunia & creditor in promptu non adimpleuerit promissionem suam, Iudex mandet pecuniam deponi, & non liberari donec adimpleat, si uerò non comparuerit, & fiet contumax, ita quod patiat executionem, & uenditionem bonorum, Iudex similiter mandet deponi precium ut supra: quia vtrique parti cõsulendum est,

74 est, sicque pluries in iudicio seruari vidi, & audiui. † Quotidiana quaestio est, an instrumentum locationis, & conductionis, seu, ut uulgo dicitur, affectus sit liquidum, & possit praesentari iuxta formam ritus per locatorem pro consecutione pensionis rei locatae? Et dico quod non est liquidum, quia promissio facta per conductorem soluendo pensionem locatori intelligitur respectiua ad rem locatam, & ambo sunt inuicem obligati: nam locator tenetur praestare patientiam, quod conductor fruatur re locata, & conductor tenetur soluere pensionem locatori, & hoc adeo uerum est, quod etiam si locator expresse non promiserit praestare patientiam, tacite intelligitur obligatus, tex. est in l. quæro. §. inter locatorem. ibi, quamuis nihil expressum sit, ff. loca. & conduc. Abb. & Fely. in cap. peruenit. lo. 2. extra de iureiur. Ex quibus constat, quod si locator prius non ostendit in promptu per aliud publicum instrumentum, vel scripturam iudicialem, patientiam fuisse praestitam, non poterit agere via executiua pro pensione, quia licebit conductori excipere quod non fuit praestita patientia, sicuti liceret agere. l. ex conducto. & l. si in lege. §. colonus. ff. loca. nam cui datur actio, multo fortius datur exceptio. l. creditori, iuncta glo. & ibi Alex. C. de pact. & l. 1. §. is autem. ff. de superfi. & hæc exceptio impedit iudicium executiuum, quia tacite oritur ex eodem contractu, ut in d. §. inter locatorem. immo hæc exceptio patientia inest contractui de sui natura, & ideo opponi potest etiam quod statutum diceret quod contra instrumentum nulla admittatur exceptio per ea quæ Deci. in cap. ex parte. lo. 2. in 10. fallen. extra de offic. dele.

A D D I T I O.

Quis debet probare patientiam praestitam fuisse vel non, locator vel conductor uide decif. Ped. 50. Hier. Sadeolis.

Cautela igitur est ad euitandum illiquiditatem instrumenti locationis, ut quando conficitur tale instrumentum locator renuntiare faciat conductorem beneficio exceptionis patientia non praestita: quia per talem renuntiationem instrumentum redderetur liquidum, & posset praesentari iuxta formam ritus, nec conductor posset allegare exceptionem praedictam cui renuntiavit: quia quilibet potest renuntiare iuri pro se introducto. l. si quis in conscribendo. C. de pact. & ad ius renuntiatum amplius non datur regressus. l. postquam liti. C. eo. ti. cum concor. maxime si talis renunciatio roboretur iuramento, quod semper seruari debet, quando potest sine interitu salutis aeternae, ut in cap.

cum contingat. extra de iureiur. c. quamuis. de pac. in 6. & in auct. sacramenta puberum. C. si aduer. vendi. Sed quæro, an instrumentum affectus etiam quod habeat renuntiationem prædictam possit presentari iuxta formam ritus pro pensione debita ex tacita re-conductione secuta? Dic, quod non secundum Afflict. in decisio. 365. qui allegat Bald. in l. legem. C. loca. & uide Alexan. in consilio 17. & in consilio 28. in 4. vol. Pone ultra prædicta alium ca-
 15 sum uidelicet. Quidam † constituit se debitorem in ducatis centum ex aliqua causa, puta mutui, & pro eorum satisfactione promissit consignare certa die tantam quantatem frumenti, vel ordei, prout communiter valebit tali tempore nulla expressa quantitate certa, si debitor non consignauit frumentum, vel ordeum in tempore conuento, an creditor petere possit dictos ducatos centum, & pro eis liquidare instrumentum non obstante quod solutio sit promissa in frumento, vel ordeo? Et tenerem intrepide quod sic per tex. in l. si quis stipulatus fuerit decem in melle. ff. de solu. & ratio est: quia centum sunt in obligatione, & frumentum, siue ordeum in solutione tantum glo. ibi in uer. decem. uerum debitor citatus pro pecunia habet facultatem consignandi frumentum antelitis contestationem secundum Bar. ibi. qui proprie loquitur in executione instrumentorum guarentigæ in ulu. col. per tex. in l. item veniunt. §. idem rectè. ff. de peti. hære. & l. miles. §. decem. ff. de re iudi. & concludit, quod creditor debet, & potest petere id quod est in obligatione tantum, sed quando dicatur lis contestari in hoc iudicio executiuo, & extraordinario? Puto quod lis contestatur quando fit actus liquidationis instrumenti: quia tunc legitur instrumentum in præsentia ambarum partium, & fit inuicem interrogatio, ut in d. rit. incip. Item quod si qui debitores. Quid autem significet illud nomen guarentigæ. Bald. in cap. 2. de lege Corradi. in usi. feudo. dicit esse vulgare Tuscorum, & dicitur instrumentum guarentigæ, idest firmitatis, & præcisum, cui omnino standum est. Si uerò in instrumento sit facta promissio alternatiua, uidelicet de soluendo pecuniam, vel consignando frumentum, tunc alternatiua debet fieri petitio: quia utrunque est in obligatione secundum Bar. in d. l. si quis stipulatus. circa prin. & in hoc casu debitor habet electionem, quid uult soluere. l. qui ex plu-
 16 ribus, & ibi Barto. ff. de verbo. oblig. † Quid si promissa est certa quantitas frumenti, ueluti centum modia pro ducatis centum debitis per obligatum? in hoc casu dicit Bar. in d. l. si quis stipulatus, quod utrunque est in obligatione, per tex. in l. 1. §. an potest. ff. de consti. pe-
 64. & creditor poterit petere quid uoluerit, & si petat pecuniam, debitor

debitor vsq; ad contestationē litis potest consignare frumentū : quia huiusmodi obligatio procedit ex dispositione hominis , ut tenet idem Bar. in l. stipulationes non diuiduntur. in pen. col. uers. sed iuxta prædicta. ff. de verbo. oblig. Ex prædictis nota, quòd quando aliquis est debitor in ducatis centum, & pro eorum satisfactione promisit consignare tantam quantitatem frumenti, ut communiter ualebit tali tempore, creditor potest petere quid uoluerit, per d. l. si quis stipulatus. Verùm si petierit frumentum, non poterit agere uia executiua iuxta formam ritus, nisi prius doceat per publicum instrumentum uel aliam auctenticam scripturam, quanti communiter ualebat frumentum in loco, & tempore conuento : nam instrumenta ut possint præsentari secundum formam ritus, oportet, quòd sint liquida tam respectu quantitatis promissæ, quæ debet esse certa numero, pondere, uel mensura, secundum rei qualitatem, quàm etiam respectu conuentionis partium contrahentium, ne sint pactionata per ea quæ supra dixi num. 5. in hac secunda cõsi. Et idem dico in obligationibus factis penes acta curiæ: ut possint accusari pro pecunia, quando facta est promissio consignandi tantam quantitatem ordeï, frumenti, olei, & similium secundum uocem dandam in aliquo loco; quia pro ordeo & similibus non poterit fieri accusatio, nisi prius constiterit de uoce, & precio specierum promissarum per superius allegata, & ita seruari in practica.

CONSIDERATIO TERTIA.

S V M M A R I V M.

- 1 Possunt presentare & liquidare instrum. pub. omnes creditores qui interfuerunt in stipul. ipsorum instrum. contra omnes debitores eorum qui personaliter interuenerunt.
Idem intellige contra fideiussores debitorum : quia etiam dicuntur debitores. ibidem.
- 2 Vera est conclusio quod instr. non possunt liquidari contra obligatos mediante procuratore uel nuncio.
- 3 Hæres creditoris declaratus hæres mediante decreto præambuli potest presentare & liquidare instr. facta cum defuncto non obstante quod non sit iuratum in faciem ipsius hæredis.
- 4 Questio, si instr. non fuit stipulatum in præsentia creditoris defuncti, an hæres eius factò præambulo poterit presentare & liquidare.

- 5 Citatio autem super tenore instr. debet expediri, ad instantiam dicti hæredis, & eius qui interuenit in stipul.
Idem dicendum si uiueret creditor & instr. fuisset stipul. in præsentia eius procuratoris seu notarij pro eo stipulantis. ibid.
- 6 An procurator absque interuentu Domini possit liquidare instrum. in quo stipulato cum procuratore, est facta promissio soluendi tam principali absentem quam procuratori præsentem & cuilibet ipsorum in solidum.
- 7 Sin autem hæres creditoris est pupillus, tunc distinguendum est.
- 8 Unum singulare in materia liquidationis instrum. quod instrum. liquida possunt præsentari etiam contra mulieres.
- 9 An clericus creditor possit agere contra suum debitorem Laicum uigore ritus mag. cur. Vic.
- 10 An alij fratres seu monachi, qui non sint ijdem qui interfuerunt stipulationi, possint præsentare instrum. in quo aliquis se constituit debitorem monasterij coram alijs monachis congregatis ad sonum campanellæ.
- 11 Idem quæritur de vniuersitate: quia vniuersitas alicuius ciuitatis, seu castri, & ecclesiæ equiparantur.

Ostquam sic breuiter dictum est, quæ instrumenta sint liquida, videndum est per quos, & contra quos præsentari, & liquidari possunt, & circa hoc dico, quòd regulariter possunt præsentari, & liquidare instrumenta publica, & liquida omnes creditores, qui præsentialiter interfuerunt in stipulatione ipsorum instrumentorum per ea quæ Afflicti. in consti. regni. Eos qui scienter, numero 14. & contra omnes debitores eorum qui personaliter interuenerunt in obligatione, & stipulatione contractus, & non mediante procuratore, vel nuntio, vt per eundem Afflicti. in decis. 64. † Idem intellige contra fideiussores debitorum: quia fideiussores dicuntur etiam debitores. Bar. & Alexan. in l. 1. ff. si cer. per. per tex. in l. & magis. ff. de solu. & l. si fideiussor. in prin. ff. de lega. primo, cum concor. alleg. per † Alex. in d. l. 1. Proinde tene ueram conclusionem in practica, quòd instrumenta non possunt liquidari uia ritus contra obligatos mediante procuratore, vel nuntio, vt in d. decis. 64. Item nec contra hæredes debitorum, ut in rit. incip. Item seruat ipsa curia, quòd si debitor, & Afflicti. in d. consti. eos. nume. 5. & ratio est: quia iuramentum contentum in tali instrumento non est præstitum de facie ad faciem: Ite quia hæres præsumitur habere iustam causam ignorantie, ut in d. ritu. Item quia pœnales actiones ex priuatis criminibus non dantur ad vindictam criminaliter contra hæredes, ut insti. de perpe. & tempo. acti.

acti. §. sed hæredibus, & Bar. in l. i. & ibi tex. ff. de priua. delic. Item quia iuramentum est personale ex parte iurantis, & non transgreditur personam, nec transit ad hæredes quò ad reatum periurij secundùm Io. And. in nouella in c. fin. de foro compe. in 6. Inno. in c. veritatis. extra de iureiur. & Bar. in l. i. ff. de priuile. credi. & Afflict. in decif. 381.

A D D I T I O.

Quid si extaret Statutum in contrarium an haberet locum si hæres fecisset inuentarium, vide Dec. in l. debitori nu. 18. C. de pactis Hier. Sa-deolis.

Hæres uerò creditoris declaratus hæres mediante decreto præambuli potest † præsentare, & liquidare instrumenta facta cum defuncto non obstante quod non sit iuratum in faciem ipsius hæredis, vt in rit. incip. Item seruat ipsa curia, q̄ si debitor, & in alio rit. incip. Item seruat ipsa curia, q̄ si sit præsentatio, & in rit. incip. Item seruat ipsa curia, quòd quando. in tit. de præambu. ratio diuersitatis est: quia iuramentum ex parte creditoris illud recipiens non est personale, & ideo transit ad successorem secundùm Inno. in d. c. veritatis, & Affli. in decif. 285. sed ex parte debitoris iurantis est personale ut supra dixi, quòd intellige quando creditor defunctus stipulatus est pro se & hæredibus per ea que Capi. in decif. 75. & tunc amplia dictum ritum etiam in hærede hæredis, ut possit agere via ritus docto prius de præambulo suo, & primi hæredis secundùm Bar. in l. fi. uer. & idẽ dico. col. 4. C. de edic. diui Adri. tol. ubi uidere poteris multa notatu digna in hac materia. † Sed iuxta prædicta pone quòd instrumentum non fuit stipulatum in præsentia creditoris defuncti, an hæres eius factò præambulo ut supra poterit illud præsentare, & liquidare uia ritus? Et teneo intrepidè quòd non, quia quòd non licebat defuncto dum uiuebat, nec licebit hæredi: nam qui in ius succedit alterius eodem iure uti debet, ut in c. is qui, & ibi Dyn. extra de reg. iur. in 6. Atamen si instrumentum esset stipulatum in præsentia alicuius stipulantis, & interuenientis pro dicto creditore defuncto, tunc hæres dicti creditoris cum interuentu illius, qui stipulatus fuit pro creditore postea mortuo poterit dictum instrumentum liquidare iuxta formã ritus, sicuti posset defunctus cum eius interuentu: quia in tali casu duæ personæ faciunt vnã secundùm Afflict. in d. consti. eos. nu. 13. per tex. in l. ossa. in fi. ff. de religio. & sumpti. fune. Sed aduertendũ est, quòd citatio super tenore instrumenti debet expediri ad instan-

tiam dicti hæredis factio præambulo & eius qui interuenit in stipulatione : Idem dico, si uiceret creditor, & instrumentum fuisset stipulatum in præsentia eius procuratoris, seu notarij stipulantis pro eo : quia ad instantiam amborum debet agi, & uterque debet personaliter comparere in curia ad persequendum, inculandum contumacias, & faciendum liquidationem, & ita quotidie seruatur in magna curia vicariæ. † Quid si in instrumento stipulato cum procuratore est facta promissio soluendi tam principali absentem, quam procuratori præsentem, & cuilibet ipsorum in solidum, an dictus procurator absque interuentu domini possit dictum instrumentum liquidare ? Dico quod non : quia oportet, quòd ambo agant, & compareant in curia, nam si creditor tantum comparet, & agit, repellitur, ex quo non fuit coram ipso iuratum, & stipulatum instrumentum, ut superius dixi.

A D D I T I O.

Adde quod si procurator nedum procuratorio, sed proprio quoque priuato & principali nomine stipulatus fuerit liquidabit instrumentum absque interuentu domini, quia isto modo etiam principalis est, & ipse, & dominus videntur duo rei credendi, ut vnius petitione, & acceptilatione tollatur obligatio. l. 2. ff. de duobus reis, Cauti procuratores ita instrumenta stipulare consueuerunt, ut seruata forma ritus per eos deinde liquidare valebunt, hæc practica est communiter recepta, & obseruatur in magna Curia. Franciscus Antonius Maczia.

Si verò procurator duntaxat agit, potest repelli; quia in causa super liquidatione instrumenti etiam quòd ad media ipsius causæ non potest interuenire procurator, ut in rit. incip. Item seruat dicta curia, in tit. de procu. nec utilitas spectat ad procuratorem, sed ad dominum, ut in l. 2. ff. ne vis fiat ei. cum concor. & domino competit actio utilis contra debitorem ex stipulatione facta per procuratorem, ut in l. in causæ. §. si. & in l. si procurator meus. ff. de procu. & debitor posset dicere quod soluit principali domino, veniat ipse ad respondendum super liquidatione instrumenti : nam procurator est tantum adiectus solutioni : & si debitor comparens doceret in promittu satisfecisse, creditor deberet puniri tanquam calumniator, ut in tit. incip. Item in casu præmissio, quod fieri non posset, si creditor non ageret unà cum eius procuratore : nam procurator conditionem domini deteriore facere non potest. l. ignorantis. ff. de procu. & not. glo. in d. l. si procurator. in uers. non datur. † Sin autem hæres creditoris est pupillus, quomodo aget ? Distingue, aut pupillus est

est infans, i. minor septennio, aut maior septennio, siquidem est infans, tutor eius tantum agere poterit constituto prius de solennibus tutelæ, & quod infans sit declaratus hæres mediante decreto præambulo, & facta eis mentione in citatione super tenore instrumenti, nec opus erit in iudicio præsentia pupilli infantis, sed tutoris tantum, arg. l. 1. §. 1. ff. de admi. tu. Si verò pupillus est maior septennio, oportet, quòd agant pupillus, & tutor, & ambo compareant in iudicio ad prosequendum litem, & faciendum liquidationem, ut in d. l. 1. & C. qui legi. perso. hab. stan. in iudi. l. momētaneæ. ibi. maxime cum absque &c. & ff. de damn. infect. l. si finita. §. si pupillus. Et si ageret solum tutor, & conuentus allegaret pupillum non esse infantem, iudex debet prouidere, quòd veniat pupillus corā eo, & interim supersedere in liquidatione: quia per aspectum iudex cognoscet veritatem per ea quæ Lanfran. in decis. 199. & si hoc allegaretur per procuratorem, iudex prouideat, quòd condemnetur debitor non comparens personaliter, & supersedeatur in exequendo donec visa persona pupilli aliter fuerit prouisum, & deinde ea visa si apparuerit infans prouidere debet, quòd procedatur ad executionem, si non erit infans, sed maior septennio, quòd non procedatur ad instantiam tutoris sine præsentia pupilli per iura prædicta. Quid si creditor post factum contractum euaserit furiosus, seu mentecaptus, an possit agere uia ritus contra suum debitorem? Dic quòd sic cum interuentu curatoris legitimè dati: nam sicuti admittitur ad agendum uia executiua pupillus cum interuentu tutoris, ita debet admitti furiosus, & mentecaptus: quia furiosus æquiparatur pupill. l. Fulcinius. §. adeo. cum seq. ff. de quib. cau. in pos. ea. & Fely. in c. cum non liceat. nu. 9. extrà de præscrip. & Alex. in d. l. Fulcinius. §. adeo. Nota in

8 super in hac materia liquidationis instrumentorū ꝑ vnum singulare, quòd instrumenta liquida possunt præsentari secundum formam ritus etiam contra mulieres, ut in d. ritu incip. Item quòd si qui debitores, aut debitrices, & contra ipsas proceditur ad carcerationem vigore dicti ritus: & in hoc uidetur corrigi ius commune, nam mulier etiam pro causa criminali, quando pœna est pecuniaria, non potest carcerari, ut in auct. sed nouo iure. C. de custo. reo. immo si fideiussorem non habet, admittitur ad iuratoriam cautionem secundum Bal. & alios in l. plerique nerf. sed & si is. ff. de in ius uocan. & est text. in auct. sed hodie. C. de offi. diuer. iudi. nisi esset meretrix: quia etiam pro debito ciuili carceratur, ut tenet Bal. in reper. suorum singularium in uer. meretrix. dicens idem tenere Dy. in d. auct. sed nouo iure. nisi dicta meretrix esset coniugata secundum eundem Bal. in l. consentaneum. C. quomo. & quando iudex. Ioan. And. in addi. Specu. in rubr.

de iniur. sequitur Lanfran. in decis. 393. adde Soc. in regu. 259. ubi dat nonnullas limitationes ad d. auct. Ego credo, quòd carceratio mulieris conceditur in hoc iudicio super liquidatione, & executione instrumentorū uia ritus: quia licèt instrumenta liquidentur principaliter pro consecutione debiti, nihilominus propter periurium dicitur causa criminalis secundum Afflic. in d. decis. 64. & ultra pœnam pecuniariam debitores possunt puniri pœna mutilationis manus, ut in rit. incip. Item nota, quòd ille qui carceratur, & in rit. incip. Item seruat ipsa curia, quòd si aliquis, licèt nunquam fuerit processum ad executionem pœnæ mutilationis seu truncationis manus, sed solum derinetur debitor carceratus, donec concordauerit se cum creditore de debito, & cum fisco de pœna pecuniaria, & ita seruatur hodie in magna curia Vicariæ, & vide notata per Afflic. in d. constitu. eos. Queritur etiam, ¶ an clericus creditor possit agere contra suum debitorem laycum uigore dicti ritus magnæ curiæ Vicariæ: Et respondeo quòd sic: nam clericus utitur statuto laycorum fauorabili in foro seculari secundum Abb. in c. constitutus. extra de in integ. resti. Deci. in conf. 282. Sed è contra laycus non potest agere uia dicti ritus contra clericum suum debitorem in foro ecclesiastico; nam laycus non potest uti eodem statuto contra clericum in foro ecclesiastico, cum tale statutum non sit factum ad instantiam clericorum secundum Bald. & Fely. in c. ecclesia sanctę Mariæ. extra de consti. & in simili de instrumento quantentigiæ not. Panor. in c. si. extra. de uita & hone. cleri. sequitur Albe. oli. in rit. 22. cur. archi. Neap. in uer. exceptio iure congrui.

A D D I T I O.

Idem dicit Marant. in octaua disp. post suum Spec. in c. assidue, in Palatijs num. 14. circa medium, dum allegat Bal. in l. cunctos populos. Hier. Sad.

Adde quòd quamuis hoc dicant DD. & in specie Alb. de Oliua in præallegata glo. tamen de stilo contrarium seruatur in curia Archiepisc. Neap. in qua contra clericos quotidie, & indifferèter practicatur ritus iste Mag. Cur. de liquidatione instru. quem diu obseruari uidi & fuisse obseruatum ab antiquis audiri. unde nim consuetudinis obtinere uidetur, quæ legem imitatur. §. ex non scripto. instit. de Iur. nat. faciunt ea quæ notantur ibi per DD. in l. de quibus. ff. de legibus. Franc. Ant. Maczja.

Adde quòd glos. Ritus cur. Archiepiscopalis non loquitur in Statuto liquidationis instrumentorū, Sed iuris congrui, quo utuntur clerici in foro Seculari contra Laicos, Sed non è contra per uerba dicti Ritus, excepto iure congrui, & quamuis dicat glos. Neapolitana in conf. si Ecclesia de iur. cõg. quòd quando emit clericus pro eius particulari utilitate, & comoditate te-

neatur

neatur iure congrui, tamen contrarium obtinui ex dispositione dicti Ritus, in cur. Archiepiscopali Neapolitana in causa Reueren. D. Sebastiani uicalui, cum Nob. Doralice bonfiglio, facto uerbo in plena congregatione per Reuerendum Dominum Fabium Marantam existente Vicario Reuerendissimo & peritissimo Domino Vincentio quadrimano sub die x. Maij. 1581. prout in banca egr. Anelli Salerni. Franciscus Antonius Maczia.

- 10 Vterius pone, † quòd aliquis constituit se debitorem alicui monasterio in aliqua summa, & stipulatio sit coram aliquibus monachis congregatis ad sonum campanellæ, ut fieri consuevit, representantibus dictum monasterium: quæritur, an alij fratres, seu monachi representantes idem monasterium, si non sunt illimet, qui interfuerunt stipulationi, possint præsentare dictum instrumentum? Et prima facie uidetur dicendum, quòd non: quia iuramentum non fuit præstitum in faciem eorum per ea quæ supra diximus: sed contrarium puto uerius: nam in casu præmissa stipulatio est facta in faciem monasterij representati per monachos, quia monasterium dicitur propter monachos non sine monachis secundum Bal. in l. 1. 2. colum. C. de insti. & substi. sub condi. fac. taliter quod quicumque monachi representantes monasterium possunt interuenire in liquidatione instrumenti: non enim considerantur monachi ex eorum persona ut singuli, sed tanquam unum corpus faciens monasterium.

A D D I T I O.

An sufficiat, quòd sint uocati ad sonum campanellæ, quando in actu requiritur maior pars, uide Bar. in l. fin. num. 4. C. de præd. decur. si dec. non al. lib. x. ubi tenet, quòd sit opus maiori parte, & alias &c. Hier. Sadeolis.

- 11 Et idem dico de uniuersitate: † quia uniuersitas alicuius ciuitatis, seu castri, & ecclesiæ æquiparantur, ut in Spec. de procu. §. 1. uersic. sed præcedens, per tex. in l. fi. C. de sacrosan. eccle. Vnde si est facta promissio alicui uniuersitati coram aliquibus hominibus congregatis more solito tanquam representantibus dictam uniuersitatem, licet non sint iidem homines representantes eandem uniuersitatem, poterunt liquidare instrumentum alij homines representantes ipsam: nã illi homines qui affuerunt, stipulationi non considerantur ut singuli, sed tanquam uniuersitas, quæ est nomen iuris & non personarum, iuxta ea quæ not. Innoc. in c. grauem. in glos. in ver. consiliarios. extra de sen. excom. Bal. in marga. in uerb. uniuersitas, in uer. Quarto addo.

addo. Bar. in l. aut facta. §. nonnunquam ff. de pæn. & Bal. in l. si municeps. quod cuiusque uniuers. & iuramentum est præstitum in præsentia uniuersitatis, quæ semper est eadem, licet alij homines subrogentur representantes eam secundùm Bart. in d. §. nonnunquam. per l. proponebatur. ff. de iudi. Fateor tamen, nunquam uidisse aliqua instrumenta dicto modo stipulata; quia ut plurimum, immo semper dicta instrumenta in fauorem monasteriorum, & uniuersitatum prodebitis solent celebrari coram procuratoribus seu syndicis stipulantibus pro eis, & tunc opus est præsentia eorum qui personaliter interuenerunt in stipulatione unà cum alijs monachis repræsentantibus monasterium, seu hominibus repræsentantibus uniuersitatem per ea quæ superius dicta sunt. Quid si ecclesia regeretur per œconomos, sicuti hospitale Incurabile, & diuæ Mariæ Annuntiatæ Neapoli iuxta. l. orphanotrophos. C. de epif. & cle. & promissio esset facta coram œconomis unius anni, an successores in regimine ualeant liquidare instrumenta stipulata coram prædecessoribus œconomis sine eorū interuentu? Et dico, quòd non; quia oportet, quòd sint præsentés & prædecessores coram quibus fuit iuratum, & successores œconomi, qui habent administrationem: nam œconomi considerantur ex eorū persona tanquam rectores, procuratores, & administratores bonorum ecclesiæ iuxta. d. l. orphanotrophos, & non tanquam representantes ecclesiam: quia ecclesia non dicitur propter œconomos, sicut monasterium propter monachos, sed tantum regitur per eos, & constituuntur pro tempore, ut in d. leg. orphanotrophos. §. huiusmodi autem, & monasterium semper est idem, licet in eo non sint iidem monachi, per ea quæ Bar. in l. quod in rerum. §. & si nauem. ff. de leg. 1.

A D D I T I O.

Adde, quod si œconomi illius anni stipulati fuerint pro se ipsis magistratino nomine, & notarius tanquam persona publica pro futuris & successoribus in œconomatu, successores in regimine, cū solo notario liquidare ualebunt sine aliquo interuentu prædecessorū, & ita in facto habui in causa Venerabilis ecclesiæ & discipline Sanctæ Mariæ de scala Neap. cum Nicolao de porto, qui uidēs se citatū super tenore inst. quod nunquam credebat, confessus quòd prædecessores erant mortui statim soluit, & noluit expectare liquidationē Franc. Ant. Maczja.

Et hæc de personis creditorum agentium & debitorum qui uia ritus conueniri possunt, dixisse sufficiat.

S V M M A R I V M.

- 1 Creditor habens aliquod instrum. liquidum reassumptum in forma probante cum solennitatibus quem aditum cause agenda & quomodo sibi parare debeat.
- 2 Dies in quo fit citatio seu intimatio per nuncium debitori non numeratur in termino adiecto in citatione.
- 3 Prima accusata contumacia, expectatur triduum integrum: quo elapso debitor potest uocari in banca curia sedente pro tribunali.
- 4 Tunc sedente dicta curia hora uesperarum creditore instante personaliter, uocatur per tubetam ipsius curia debitor alta uoce.
- 5 Creditor debet personaliter comparere in Curia ad petendum condemnationem sui debitoris.
- 6 Idem dicendum si creditor sit infirmus.
- 7 Mulier creditrix si sit honesta non tenetur personaliter comparere nisi in ecclesia propinquiori curiae magne, cum uult presentare instrum. contra suum debitorem: etiam si est debitor.
- 8 Quid si creditrix est Monialis.
- 9 Instante creditore si debitor non compareat personaliter, neque excusetur per aliquem efficitur contumax & condemnatur.
- 10 Licet cause super presentationibus instrum. sint criminales, nec in eis admittatur procurator etiam ad media: tamen admittitur ad excusandum uidelicet ad allegandum absentiam citati, infirmitatem & carcerationem.
- 11 Admittitur etiam procurator etiam ad defendendum citatos ultra denarium numerum, sed cum speciali mandato.
- 12 Procurator, amicus, uel consanguineus citati debitoris quae agere debeat in excusando.
- 13 Iudex quae aduertere debeat, dum debitor a praedictis excusator.
- 14 Absentia debitoris excusati non admittitur, cum fuerit contumax allegatus in eadem causa.
- 15 Admissa absentia, & elapso termino ad comparandum, iterum uocari debet ipse debitor modo quo supradicto.
- 16 Pendente dilatione data ad comparandum si uenerit debitor ut in iudicio respondeat, nec creditor curauerit prosequi, quid agendum debitori.
- 17 Debitore exule uel relegato, an ualeat eius excusatio.
- 18 Durante illius exilio debet supersederi in eius iudicio extraordinario: si nolit creditor expectare poterit agere uia ordinaria ciuilitate.
- 19 Debitor infirmus quae providere debeat.

- 20 Debitori infirmo in domo arrestato tempore liquidationis uel post alleganti satisfactionem uel aliam exceptionem an debeat dari terminus ad probandum.
- 21 Debitoris carcerati in alia curia potest allegare carcerationem procurator seu consanguineus & amicus.
- 22 Contradicente uero creditore quid attendendum sit.
- 23 Quando ea carceratio excusata non ualeat.
- 24 Si debitor citatus est in carceribus in uinculis curiæ, in qua citatus est, quid agendum.
- 25 Procurator et amicus uel consanguineus etiam admittitur ad allegandum illiquiditatem instrumenti. quo reperto illiquido quid fiat.
- 26 An si procurator produceret aduersus creditorem aliud instrum. debeat admitti & audiri.
- 27 Procurator admittitur ad allegandum illiquidationem apparentem ex ipso meto instrum. presentato per creditorem.
- 28 Procurator etiam admittitur ad allegandum instrum. nullum ex defectu substantialium & solennitatum.
- 29 Admittitur etiam ad opponendum, quod instrum. non sit stipulatum in presentia illius qui agit.
- 30 Admittitur etiam procurator seu amicus uel consanguineus ad allegandum nullitatem citationis apparentem ex eius lectura.
- 31 Quando nulla dicatur citatio. Et primo quando deest uerbum peremptorium.
- 32 Nulla est citatio quando est intimata die festo seu feriato.
- 33 Nulla etiam est quando est exspirata seu circumducta.
- 34 Et quando in relatione nuncij citatis extra territorium deficit subscriptio.
- 35 Et quando prima contumacia fuit accusata die feriato.
- 36 Si per procuratorem uel alium allegaretur falsitas relationis seu alia exceptio requirens altiore indagem, decerni quid debeat.
- 37 Nulla excusatione & nullitate allegata pro parte debitoris citati quodnam eidem remedium detur.
- 38 Licentiato debitore propter instantiam per eum factam, quid creditor faciet.
- 39 Si citatus per requisitoriam non uocatur in banca prima die curiæ pro tribunali regentis, an possit uocari & condemnari sequenti curia sine alia requisitione.
- 40 An debitor ad euitandam contumaciam contractam per requisitoriam possit iterum comparere de sero.
- 41 Si autem debitor citatus non fuerit excusatus nec comparuerit de sero uel comparuerit & non institerit ut sup. remanet contumax & scribitur in libro condemnatorum seu contumacium.
- 42 Debitore contumace ad instantiam eius creditoris expeditur commissio

de exequendo in persona & in bonis debitoris contumacis ad electionem creditoris,

- 43 Si mulier debitor sit contumax quomodo procedetur ad eius carcerationem.
- 44 An bona executata ex primo decreto contra debitorem contumacem pro debito contento in instrum. liquido possint uendi non expectato trimestri tempore nec interposito secundo decreto?
- 45 Si debitor reputatus contumax prætendit satisfacisse uel aliud opponere contra instrum. potest in uinculis allegare satisfactionem, aut aliam exceptionem peremptoriam proponere: uel si uelit carceres euitare, faciat depositum.
- 46 Carcerato debitore ex contumacia, & sic allegante exceptionem ualidam, eaque pendente, creditor an possit exequi facere in illius bonis, cū in instr. sit clausula quod liceat creditori ad eius electionem exequi uel in bonis uel in persona.
- 47 Quomodo proceditur quando debitor citatus comparet personaliter ad respondendum suo creditori tempore suæ uocationis curia sedente in ultimo peremptorio.
- 48 Si is debitor negat uel affirmat instrum. uel allegat satisfactionem uel alios defectus, incontinenti carceratur, & datur terminus utriusque parti ad probandum & defendendum circa dictas exceptiones.
- 49 Instrumentum quantumcunque authenticum potest reprobari.
- 50 Muliere debitrice inuenta, nec bene exceptionibus per eam probatis in termino dato, an in iudicio extraordinario sit cōcedendum beneficium restitutionis in integrum?
- 51 Cautela eidem mulieri est ad euitandum rigorem iudicij criminalis, ut faciat depositum debiti, & opponat exceptiones, ut ibi.
- 52 In quibus casibus debitor citatus comparens personaliter potest incontinēti impedire eius carcerationem seu liquidationem instrum.
- 53 Cautela alia pro eodem ad carceres euitandos.
- 54 Debitore citato uolente per testes adductos probare solutionem, uel aliam opponere exceptionem, creditore autem uolente producere testes in cōtrarium, an debeat creditor admitti?
- 55 Probatio solutionis quomodo facienda sit.
- 56 Probatio simulati instrumenti pro quot testes sit facienda.
- 57 Debitor ex causa mutui euitabit carceres si opponet exceptionem non numeratā pecuniā cum uidelicet fuerit conuentus infra biennium uigore instr. facti de simplici confessione ipsius debitoris.
- 58 Euitabit etiam liquidationem & carcerationem si debitor fecerit prauentionem petendo condemnari suum creditorem ad delendum instr. debiti ex iusta aliqua causa.

- 59 Forma ipsius præventionis & cautela monstratur.
- 60 Dicta præventio debet fieri in magna curia.
- 61 Ea tamen præventio procedet dummodo illi non sit renunciatum cum iuramento in instrum.
- 62 Euitantur liquidatio & incarceration si instrum. præsentatum non est public. & authent.
- 63 Item euitantur liquidatio & incarceration si instrum. non est per se liquidum: uel per aliud separatim illiquidatur.
- 64 Sed per testium depositiones non illiquidatur si non sint publicatæ.
- 65 Item euitantur carceres si debitor monitu curiæ regiæ eat ad regium exercitum.
- 66 Item euitantur productione moratoriæ seu guidatici concessi a Rege seu Prorege.
- 67 Idem dicendum si debitor produxerit sententiam in rem iudicatam transactam latam super quinquennali dilatione concessa ad soluendum per maiorem partem suorum creditorum.
- 68 Idem dicas si debitor cesserit bonis seruata forma regiæ pragmaticæ.
- 69 Idem erit si debitor conueniatur eo tempore quo sit sui iuris: cum tamen tempore instrum. fuerit sub patria potestate, & sic cum patre obligatus: Et repudiauerit hereditatem, aut adierit cum benef. legis & inuent.
- 70 Euitantur etiam carceres, si tempore liquidationis in promptu produxerit supplicationem cum ordine sacri consil. quod magna curia relationem faciat de meritis causæ in d. sacro cons.
- 71 Euitantur etiam semper quando in promptu debitor probauerit aliquid perimens obligationem uel actionem creditoris agentis.
- 72 Si debitor adeo est pauper ut non habeat unde se alat, creditor debet sumministrare alimenta in carceribus: uel iudex eum liberabit.
- 73 Sin non sit in tanta inopiæ miseria, creditor potest etiam exequi in illius bonis, ut ibi. & procedere ad uenditionem.
- 74 Sed nullo accedente emptore, adiudicatur pignus creditori.
- 75 Pendente iudicio super liquidatione instrum. non potest creditor se concordare cum debitore sine curiæ licentia.
- 76 Ea licentia conceditur de æquitate, quando petitur.
- 77 Debitor debet etiam expensas factas in reassumendo instrum. a protocollo, si tamen fuit in mora soluendi.
- 78 Debitum expensarum quomodo penitus intelligendum ac quomodo penitus euitetur.
- 79 Ab executione instr. presentati non potest appellari ad effectum retardandæ executionis.

SUPEREST ulimò videre quo ordine procedatur in
 causis super liquidationibus instrumentorum præfato
 rum iuxta formam dicti ritus: Sciendum est ¶ igitur,
 quòd creditor habens aliquod instrumentum reallum
 ptum in forma probante cum solennitatibus superius
 enarratis debet adire vnum ex actuarijs causarum criminalium
 magnæ Curie Vicarij si vult agere in ipsa magna curia, uel alte-
 rius curie habentis iurisdictionem contra debitorem, & expe-
 diri petat citationem, seu commissionem de citando suum debi-
 torem, iquòd infra certum terminum personaliter compareat in
 iudicio responsurus ipsi creditori super tenore talis instrumenti præ-
 sentati iuxta formam ritus super petitione pecuniæ in eo promissæ,
 & expedita tali citatione, seu commissione de citando datur
 alguzerio, seu nuntio, quòd citet debitorem personaliter, si re-
 periri contigerit, uel domi suæ solitæ habitationis, & facta inti-
 matione nuntius facit relationem, quòd citauit personaliter, vel
 domi coram duobus, vel tribus testibus, qui specificè debent no-
 minari in relatione, & si testes sciunt scribere, debent se subscri-
 bere in calce ipsius relationis, ut in consti. Regni. Citationis lit-
 teræ, & ibi gloss. & Andr. de Iser. & in prag. Dispensia. liuium,
 versic. Quilibet agere volens. Quod intellige, si citatio fiat extra
 territorium, quia in territorio soli nuntio creditur referenti se ci-
 tasse aliquem sine mentione testium, ut in consti. Regni. In ciuili-
 bus, quam consti. sic intelligit Paris de Put. in tracta. syndi. in
 versic. fuit magna quæstio. fol. 75. in libro meo, & ita seruatur in
 dicta magna curia, & Lanfran. in cap. quoniam contra. versic. ci-
 tationes, extra, de proba. cum concordantijs. Et facta huiusmodi
 relatione expectatur lapsus termini dati ad comparandum in ci-
 tatione appositus, & postea creditor accusat primam contumaciam.

2 Sed circa hoc nota, quòd dies in quo fit citatio, seu ¶ intimatio per
 nuncium debitori non numeratur in termino adiecto in citatione,
 vt puta si citatur debitor die primo Maij, vt compareat infra qua-
 tuor dies, prima contumacia debet accusari die quinta Maij, & illa
 prima dies non computatur in termino, ita dicit ritus incip. Item
 seruat dicta curia in citatione: & si illa quinta dies in qua pri-
 ma contumacia deberet accusari esset feriata, debet accusari die
 sequenti non feriata, ut in rit. incip. Item quòd tam in ciuili-
 bus, sub rubr. de contuma. & simili modo intellige si essent plu-
 res dies festi, seu feriati, ut in rit. incip. Item nota ibi. Verum
 in dicta accusatione primæ contumaciæ debet fieri mentio, quòd

non fuit accusata tali die propter festum, seu festa, vt in d. ritu. Nec obstat si illa dies cadit in diem non feriatam, in qua curia non regitur pro tribunali; quia potest accusari prima contumacia, etiam quòd non regatur curia, dummodo sit dies, in qua potuisset regi, & ualet contumacia, vt in ritu incip. Item nota, quòd tales primæ contumaciæ, & hoc modo seruat in magna Curia Vicariæ. In alijs curijs Regni prima contumacia semper accusatur curia sedente pro tribunali; quia in dictis curijs est mos, quòd regitur quotidie de mane curia pro tribunali, sed magna curia non regitur pro tribunali nisi bis, & aliquando semel in ebdomada.

A D D I T I O.

An dies termini computentur in termino, vide DD. & ibi Barto. in leg. 1. ff. si quis cautionibus vbi videtur facere differentiam, si dicit infra quatuor dies, vel ter. quatuor dierum: quia in primo dies ter. computatur in secundo secus Hier. Sadeolis.

- 3 Postquam ergo fuerit accusata prima contumacia vt supra, expectatur triduum integrum, & eo elapso debitor potest vocari in banca curia sedente pro tribunali, vt in rit. incip. Item seruat ipsa curia in titul. de tridu. expectan. Sed aduertendum, quòd a die primæ contumaciæ accusatæ si citatio est facta, siue intimata infra territorium ciuitatis Neapolis, potest debitor vocari quando cunque elapso tamen triduo, infra mensem unum, si uerò est facta extra territorium infra duos menses, aliàs citatio expirat, ut videtur dicere ritus incip. Item nota, quòd si feci te citare, & Afflict. in constitut. Regni. Accusatorum in 4. not. & Albe. oliua super rit. secundo cur. archie. Neapol. in gloss. sua in verb. non circumducitur. Et ita seruat hodie in magna curia: licet rit. incip. Item quòd ubi aliquod, contradicat, vt non possit prorogari vltimum peremptorium per creditorem, nisi iusta causa interueniat.
- 4 Curia itaque sedente † pro tribunali hora vespertarum comparente, & instante creditore personaliter, ut in rit. incip. Item quòd si qui debitores: uocatur debitor alta voce per tubitam ipsius magnæ curiæ, vt in rit. incip. Item seruat ipsa curia in sero, & fit interlocutoria, per quam debitor condemnatur ad tertiam partem bonorum mobilium, & decernitur, quòd creditor mittatur in possessionem bonorum debitoris pro mensura debiti

biti petiti ex primo decreto causa rei seruandæ in forma iuxta constitut. Regni Grandis vtilitas, & in rit. incip. Item quod si debitores citati, & in alio rit. incip. Item nota, quando volens sub rubr. de præsen. instrumen. & innuit Afflict. in decis. 31. Et nota, quod † creditor debet personaliter comparere in curia ad petendum condemnationem sui debitoris, ut in d. rit. Item quod siqui debitor, adeo quod si creditor tempore quo uocatur eius debitor reperiatur carceratus in carceribus eiusdem magnæ curiæ, debet procurare licentiam, vt tempore vocationis possit ascendere personaliter in locum vulgò salam vbi regitur curia associatus cum alguzerijis ad instandum, ut debitor condemnatur: quia non sufficit adesse in eodem palatio, sed in loco proprio, vbi curia regitur pro tribunali, & cum de tali obseruantia fuisset dubitatum in quadam causa, quæ vertebatur in dicta magna curia in anno 1549. inter Magnificum Marcum Antonium luciferum creditorem & magnificum Petrum antonium de Abenante debitorem conuentum super tenore testamenti uia ritus in banca quondam notarij Io. Baptistæ de puteo, ex quo præfatus debitor fuerat condemnatus dicto creditore existente in carceribus, & non præfente in sala, vbi curia regebatur, & proinde allegauit nullitatem dictæ condemnationis, & appellauit sacrum consilium, & de eius ordine fuerunt examinati nonnulli antiqui curiales qui deposuerunt pro dicta obseruantia, & deinde fuit prouisum, quod suspensa tali condemnatione iterum citaretur debitor ad faciendum liquidationem, & ita fuit executum: quod nota, quia iudex potest de stilo se in formare ab actuario secundum Curt. Jun. & Lancel. in leg. more. ff. de iurisd. om. iudi. & Bart. in leg. 4. ff. de test. refert Io. de Neuiuz. in sua Sylua nup. in uersicul. Monitoriæ, in secunda ampli. † Et idem dicas si creditor sit infirmus: quia oportet semper comparere personaliter in curia, sæpissime vidi dictos creditores infirmos duci in vehiculo, seu sede per ministros in locum, vbi curia regitur, ad instandum pro condemnatione suorum debitorum: quod nota, quia creditori agenti via ritus non prodest impedimentum infirmitatis, quin non teneatur personaliter comparere, & idem dicas de alijs impedimentis, sed secus est in debitore conuento, ut infra dicitur, & ratio est: quia creditor agens venit sponte sua, & reus venit coactus, & proinde admittitur pro eo accusatio impedimenti. † Si verò mulier est creditrix, quæ vult præsentare, & liquidare instrumentum contra aliquem suum debitorem, si est honesta, non

teneretur personaliter comparere in palatio, & loco ubi curia regitur, sed sufficit comparere in ecclesia propinquiori prædictæ magnæ curiæ causa honestatis.

A D D I T I O.

Vide Paul. Cast. in l. 2. num. 6. C. de his qui ven. ætatis. Hier. Sadeolis.

- Et quando debitor uocatur in banca unus ex actuarijs accedit ad interrogandum creditricem existentem in ecclesia, si præsentat instrumentum contra suum debitorem, & habita oretenus relatione ab actuario curia sedente pro tribunali condemnatur dictus debitor uocatus si non comparet personaliter, uel excusatur, ut infra dicemus: & idem obseruatur de muliere debitrice citata, quæ debet comparere personaliter in propinquiori ecclesia, si est honesta, aliàs tenetur comparere in palatio. † Quid si creditrix est monialis, quæ non potest exire ex monasterio propter prohibitionem sui superioris, & regulam suæ religionis? mittitur actuarius usque ad monasterium, dummodo sit in ciuitate ad explorandam eius uoluntatem ut supra, & sufficit, non obstante, quòd non comparet in propinquiori ecclesia sicuti cæteræ mulieres de seculo, & ita seruatur, & benè causa honestatis, & pudicitiae, quæ omnia nota ad limitationem dicti ritus, & ratio est: quia in qualicumque dispositione quantumcunque generali intelligitur semper exempta honestas, quibuscunque rebus quasi dignior anteferenda secundùm Bal. in l. quod ex liberta. C. de ope. lib. & ideo domini terrarum non possunt cogere subditas suas, ut uadant ad tripudandum in castro: quia ab omni superioritate ius honestatis intelligitur esse exemptum secundùm Bal. in loco præalleg. refert Bonus de curtili in trac. nobili. in 2. par. num. 40. & 41.

A D D I T I O.

Vide Dee. in l. semper in contractibus. numer. 3. ff. de reg. iur. Hier. Sadeolis.

- 9 Instante igitur creditore seu creditrice modo præmissio, † si debitor non comparet personaliter, neq; excusatur per aliquem eius amicum, con-

consanguineum, uel procuratorem efficitur contumax, & condemnatur ad tertiam partem bonorum mobilium, ut supra dixi. Notandum tamen est, † quòd licet causæ super præsentationibus instrumentorum sint criminales, & in eis non admittatur procurator etiam ad media, ut in rit. incip. Item seruat dicta curia. in tit. de procu. & Afflict. in d. decis. 64. nihilominus admittitur ad excusandum, uidelicet ad allegandum absentiam citati, infirmitatem, & carcerationem, ut in ritu. incip. Die 21. mensis Iulij, sub rub. de peti. admit. in cau. crimi. & in rit. incip. Item si aliquis ciuilitate, & in alio rit. incip. Item si aliquis, uel aliqua. de peti. absen. admit. & Afflict. in consti. regni. Edictorum. nume. 30. cum sequen.

† Admittit etiam procurator cum speciali mandato nedum ad excusandum, sed etiam ad defendendum citatos ultra denarium numerum, non obstante quòd sit causa criminalis, ut in c. Regni incip. Idem studio prosequentes, & c. statuius, ut quoties, & in consti. Regni. Generalia iura, & est ratio: quia numerus denarius, seu decem facit uniuersitatem, quæ non potest personaliter comparere, cum non habeat corpus: nam uniuersitas est nomen iuris, & non personarum secundum Inno. in c. grauem. in glo. in uerb. consilia-rios. extra de sen. excom. & dixi supra in tertia consideratione: Hinc est, quòd in magna curia Vicariæ fuit inuenta cautela ad euitandum comparitionem procuratoris ad defendendum in causa liquidationis instrumenti, quòd quando sunt obligati in vno instrumento infolidum, aut pro rata plures ultra decem, expediuntur plures citationes, & in unaquaque ipsarum describuntur nouem debitores ad plus & non ultra: quia taliter citati tenentur omnes personaliter comparere, & non admittitur procurator, nisi ad excusandum, ut superius dixi. † Sed ne fiat error in allegando dictas excusationes per tyrones breuiter, ac distincte loquar de eis, & primò circa excusationem absentia sciendum est, quòd procurator, amicus, seu consanguineus debitoris citati quando debitor ipse vocatur in banca per tubittam curia sedente pro tribunali debet præsentare petitionem, in qua exponat, & narret cum iuramento, dictum debitorem domi citatum tam tempore citationis, quàm antè, & post fuisse, & esse absentem a loco, in quo fuit citatus, & reperiri in tali ciuitate, siue terra, & propterea, excusando ipsum petat non procedi ad aliquam contumaciam, nec condemnationem, sed concedi competentem dilationem ad certiore facendum, seu denuntiandum, & comparere faciendū.

† Iudex uerò ne erret, uideat, si debitor, † quæ excusatur, fuit citatus domi aut personaliter, & si fuit citatus domi, præfigat terminū còdecens secundum loci distantiam ad denuntiandum & comparere facien-

dum, & quòd interim citatio non expiret per ea quæ Afflict. in constitu. hostici exceptionem. num. 4. & in constitu. Edictorum. num. 35. & nota, quòd locus, in quo allegatur, debitorem reperiri absentem, debet cum iuramento nominari per eum qui excusat, vt in rit. incip. Item seruat ipsa curia, quòd petitio, & glo. in d. constitu. Edictorum, in verb. Allegata. Si verò fuit citatus personaliter dictus debitor, Iudex non admittat talem absentiam: quia huiusmodi absentia præsumitur dolosa secundum Abb. in c. si aduersarius. extra. de eo qui mit. in pos. cau. rei ser. Idem dico si debitor se absentauit: quia sciebat se citandum, & hoc probatur, talis absentia non dicitur vera, sed affectata, arg. l. spadonem. §. est autem. ff. de excus. tu. glo. in lege, scire oportet. §. sufficit, in verbo nocebit. ff. eo. tit. & l. 2. §. fin. ff. si quis cau. Et si per creditorem diceretur, dictam absentiam allegatam non esse ueram, decernatur, quòd capiatur informatio, & constituto non gaudeat dilatione concessa ad comparandum.

A D D I T I O.

Adde quod magna Curia admittendo debitoris absentiam semper consuevit dicere, & si fuerit visus, quòd non gaudeat. Fran. Ant. Maczja.

- 14 Et si allegaretur dictum debitorem † excusatum esse contumacem pro eadem, vel alia causa in eodem tribunali non admittitur absentia allegata: quia pro contumace nemo debet loqui, & ei clauduntur aures iudicis secundum Pari. de Put. in tract. syndi. in rub. furcarum erectio. uers. Dicit constitutio Regni. num. 14. & est ritus incip. l. si aliquis, sub rub. de contu. & glo. singu. & ibi tex. in l. sed si prætor. 15 rem. §. sed si dum. ff. ex quib. cau. maio. & ibi Ang. † Si uerò absentia est uera, & iuste admittita, elapso termino ad comparandum præfixo debet iterum uocari debitor curia sedente pro tribunali instante creditore personaliter vt supra, & si non compareret efficitur contumax.
- 16 † Quid si pendente dilatione data ad comparandum uenerit debitor personaliter paratus respondere in iudicio super tenore instrumenti, & creditor aliter non curauerit instare ad fatigandum debitorem, poterit ipse debitor requiri facere suum creditorem, vt certa die compareat ad faciendum liquidationem, & si non uenerit, iudex licentiam præstabit debitori, qui non tenebitur amplius comparere nisi iterum citetur, & hæc practica uidetur mihi iusta: Datur etiam alia cautela debitori, scilicet, ut compareat in fine dilationis, & accuset contumaciam contra creditorem agentem, & ex tali contumacia acto-

ris ipse debitor licentiam obtinebit, ut in tit. incip. Item nota, quòd si fecit citare. sub rub. de contu. accu. & non poterit iterum conueniri nisi actor refecerit expensas, ut in l. edictum. ff. de iudi. & Afflict. in consti. Regni. Sponte uolentibus. numero 6. & ibi Andr. de 17 lter. † Quid si debitor citatus reperitur exul, vel relegatus, & non potest accedere ad ciuitatem ob condemnationem exilij, seu relegationis, & proinde accusetur, an talis excusatio debeat admitti? Et teneo quod sic, & quòd debet supersederi pendente exilio, seu relegatione: quia mandato curiæ Vicariæ impeditus est comparere. l. relegati. ff. de pæn. & ubicunque iusta de causa quis impeditur, habet locum, quòd dies iudicij sit diffusius, ita And. de lter. in consti. hostici exceptionem. in uer. Etiam, in fi. & ratio est: quia postquam aliquis est condemnatus pro crimine in exilium, seu relegationem, nemo potest ei dare commeatum, uel remeatum, nisi solus princeps ex aliqua causa, ut in d. l. relegati. in fi. & propterea exul, siue relegatus citatus non tenetur comparere nisi habita licentia, seu dispensatione a principe, licet aliqui teneant contrarium sub prætextu quod ex suo delicto, & dolo nemo debet consequi præmium: ut in l. 2. §. simili modo. ibi, vel causam præstiterit. ff. si quis cautio. Nam hoc est verum ante condemnationem exilij, seu relegationis pro delicto: quia postquam aliquis est condemnatus per sententiam, ita quod per talem condemnationem in iudicio sistere non potest, excusatur, ut in l. sed & si quis. in prin. & in §. sciendum. ff. eo. tit. & ideo teneo primam opinionem esse ueriores: quoniam exul citatus debet potius obtemperare exilio, quàm tali citationi iudicis absque principis dispensatione per tex. in d. l. relegati. Aliquando in huiusmodi casu uidi decerni, quòd debitor exul, seu relegatus non fiat contumax, nec condemnetur, sed contra ipsum exequatur in bonis tantum pro debito petito: quæ quidem practica nunquam mihi placuit, nec placet: quia recedit a ritu, & tacitè tollitur defensio citato debitori, cum non sit incipiendum ab executione. l. 1. C. de execu. rei iudi. nam si debitor posset comparere personaliter, forè allegaret satisfactionem, uel aliam exceptionem peremptoriam, qua probata non pateretur aliquam executionem. Præterea nullo iure cautum est, quòd instrumenta quantumuis liquida habeant executionem paratam nisi ex forma statuti, seu ritus dictæ magnæ curiæ Vicariæ qui ritus statutum est, quoniam Regina statuit & mandauit seruari per omnes curias regni, ut in proœm. d. rit. & Afflict. in consti. regni. Siquis in posterum. num. 8. & Albe. oliua in rit. 22. cur. Archi. Neap. in uer. Excepto iure congrui, arguunt de statuto ad dictum ritum magnæ curiæ: dum dicunt, quòd in foro ecclesiastico non seruatür di-

Etus ritus: quia non attenditur statutum seculare, sed ius canonicum:
 & proinde ad unguem seruari debet, & non alterari eius dispositio
 contra regulas iuris communis, per l. quod verò contra. ff. de legi. &
 18 ibi glo. & Afflict. in d. consti. eos, qui scienter. † Cum itaque conce-
 datur executio instrumentorum præsentatorum iuxta formam ritus
 prædicti in duobus tantum casibus, videlicet quando debitor citatus
 est effectus, & reputatus contumax, ut in rit. incip. Item nota, q
 quando volens, & in rit. incip. Item quod si debitores citati. Et
 quando est facta interrogatio, seu liquidatio instrumenti in præsen-
 tia creditoris, & debitoris, ut in d. tit. incip. Item quod siq̄ debito-
 res aut debitrices. Ergo si debitor citatus est exul, & non potest re-
 putari contumax, nec personaliter comparere ad faciendum liqui-
 dationem, minimè potest concedi executio instrumenti contra exu-
 lem, & eius bona extra dispositionem dicti ritus, siue statuti: non
 enim debet intelligi, ut inde resultet absurdum, arg. l. scire oportet.
 §. aliud. ff. de execu. tu. Sed vt iacet secundum Pau. de Cast. &
 Ale xa. in l. prima. ff. si certum peta. quia in correctorijs non fit ex-
 tensio etiam ex identitate rationis, glo. in clem. 2. de æta. & qua-
 li. Capy. in decis. 155. numero 23. & Afflict. in d. consti. siquis in
 posterum. in primo not. in 10. q. numero 11. Vnde concludo, quòd
 durante exilio debet supersederi in hoc iudicio extraordinario, &
 si creditor noluerit expectare finem exilij, poterit agere via ordina-
 ria ciuilitè, vt exul debitor possit per procuratorem comparere,
 19 & se defendere. † Sequitur videre de excusatione debitoris infir-
 mi, & circa hoc dicendum est, quòd debitor citatus si est infirmus
 debet mittere excusatorem ad iudicem pro euitanda contumacia,
 sed non sufficit mittere simplicem excusatorem ad allegandum impe-
 dimentum infirmitatis: quia ei non debet adhiberi fides, ut in
 cap. cum Bartoldus, extra de re iudi. & Barto. in l. quæsitum. ff.
 eod. titu. & ut scias formam opponendi, & allegandi dictam ex-
 cusationem infirmitatis, distingue, aut debitor infirmus reperitur
 extra ciuitatem, & territorium iudicis citantis, aut in ciuitate,
 si extra ciuitatem, & territorium, tunc excusator debet in prom-
 ptu producere instrumentum in forma probante cum literis at-
 que subscriptione medici in calce ipsius instrumenti, per quod
 instrumentum cum dictis literis medici fiat fides de infirmitate
 allegata, adeo quòd citatus sine periculo suæ vitæ comparere
 non possit, & in tali casu Iudex decernit, quòd dictus infir-
 mus citatus infra aliquos dies arbitrio iudicis compareat ad fa-
 ciendum liquidationem, & interim citatio non expiret: quia
 infirmitas est iusta causa non comparendi ad citationem iudi-
 cis,

cis, ut inquit Abb. in c. querelam, extra de procu. in primo not. Iudex uerò in præfixione dicti termini ad comparandum debet confidere distàtiam loci, & arbitrari infra quod tempus dictus infirmus possit curari, & comparere, & elapso termino debet iterum uocari in banca curia pro tribunali sedente debitor excusatus instante creditore personaliter, & si non producit aliud instrumentum, quòd adhuc durat infirmitas periculosa, nec comparet ipse personaliter, condemnatur, ut supra dixi: nam cessante impedimento statim citatus debet comparere coram iudice, nec exigitur alia citatio. Inno. in c. dilecti. in glo. in uerb. præsentare, extra. de dolo & contu. cum cõcor. alleg. per Lanfran. in decis. 345. Aliquando etiam quando uocatur aliquis in banca, & producit instrumentum infirmitatis, uidi decerni, quod condemnatur citatus, & si infra tot dies comparuerit ad faciendum liquidationem deleatur a banno, & contumacia, & interim pendente termino suspenditur executio, & si postea durat infirmitas, solet produci aliud instrumentum, quòd talis infirmitas durat curia sedente pro tribunali, antequam labatur primus terminus, & per curiam solet fieri prorogatio per aliquot alios dies, quibus elapsis absque alia uocatione debitor remanet contumax ut supra. Sin autem infirmus reperitur in ciuitate, non requiritur instrumentum, sed decernitur, quod iudex ebdomadarius accedat ad domum debitoris unà cum creditore ad faciendum liquidationem, & eo reperto infirmo, fit interrogatio, & liquidatio, & postea fit præceptum infirmo, sic quòd durante infirmitate non discedat a domo, & quòd caueat de se præsentando in carceribus curiæ, quum primum conualuerit absque requisitione: Et si creditor allegaret infirmitatem esse leuem, decernitur, quòd accedat medicus, & habita relatione infirmitatem esse leuem, & non periculo sam, decernitur, quòd debitor carceretur in carceribus curiæ non obstante leui infirmitate per tex. in d. l. quæsitum ff. de re iudi. & per tex. cum glos. in c. placuit. & c. peruenit 18. distinct. secundum Abb. in d. c. querelam. numero primo, extra de procu. Quid si debitor infirmus ¶ in domo arrestatus tempore liquidationis, uel post allegaret satisfactionem, uel aliam exceptionem peremptoriam, an debeat ei dari terminus ad probandum? Et dico quòd non, nisi debitore existente in ordinarijs carceribus curiæ, & non in domo loco carceris assignata ob impedimentum infirmitatis, sed durante infirmitate supersedetur in datione termini: quia ritus loquitur propriè in uinculis curiæ, & nunquam uidi talem terminum præfigi: nisi debitore carcera to in uinculis curiæ, uel facto deposito debiti petiti, nisi semel ex dispensatione domini Proregis ad instantiam cuiusdam marchionis arrestati in domo ob infirmitatem, qui cum petijssæt talem terminum,

- magna Curia Vicarię denegauit; quia ritus repugnat, & porrexit memoriale, seu supplicationem domino Proregi petendo dispensationem dicti ritus, & obtinuit, quod non obstante ritu, prestita cautione de tenendo domum loco carceris durante infirmitate audiretur in allegata satisfactione: Sed hoc processit ex gratia speciali pro illa uice dumtaxat, & nunquam uidi id amplius concedi: fallit tamen in muliere honesta, quę non carceratur in carceribus curiæ, sed in domibus honestis, uel monasterijs monialium causa honestatis, ut infra dicitur.
- 21 Præterea si debitor † reperitur carceratus in alia curia, quàm in curia iudicis citantis, potest eius procurator, amicus, seu consanguineus allegare carcerationem citati, adeo quod non potest personaliter comparere: Sed aduerte, quod si carceratus est infra dietam legalem, i. viginti miliaria, sufficit præsentare fidem auctenticam in carta bombicina de dicta carceratione: Si uerò est ultra dietam debet producere publicum instrumentum um in forma probante, uel literas officialis detinentis ipsum carceratum cum sigillo curiæ, seu dicti officialis: quia acta iudicialia non scribuntur in pergameno, & docto de carceratione debitoris decernitur, quod super sedeat in condensatione debitoris carcerati, & si sit suspectus de fuga, aut alijs debitis inuolutus, sollet fieri præceptum officiali eum detinenti, si est inferior, seu subditus iudici citanti, quod non liberet carceratum eo inconsulto, & postea poterit maturius provideri circa liberationem cum cautione de presentando, uel aliàs ut facti qualitas expostulauerit arbitrio circumspecti iudicis.
- 22 Et si per creditorem † replicaretur dictam carcerationem affectatam, & procuratam ad euitandum comparitionem & contumaciam, ut in l. 2. §. fi. 3. & 4. ff. si quis cau. & c. pastoralis. ad fin. extra de offi. dele. & c. significante. extra de pigno. tunc inspiciatur, si talis carceratio est ante uel post citationem, si ante, admititur excusatio, & durante impedimento carcerationis non proceditur ad condemnationem, seu contumaciam, per notata in d. l. quæ situm. ff. de re iudi. aliàs condemnatio esset nulla, ut per Pau. de Cas. post Barto. in d. l. 2. §. 2. ff. si quis cau. & ibi Alexan. in ult. col. in uer. Quid de carcerato cum concor. Si uerò post citationem, tunc præsumitur procurata, & affectata, & decernitur, quod condemnetur debitor citatus non obstante tali carceratione: clarum est enim aliquid prodesse, quod desideratum non prodest, ut insti. de excu. tuto. §. item tria. & ff. ex quibus cau. maio. l. item hi. §. qui data. & ff. si quis omif. cau. testa. l. 1. & l. pen.
- 23 & ff. de accu. l. hos accusare, in fin. 1. respon. † Sed nota unum mirabile dictu circa hanc excusationem carcerationis, quod carceratio etiã quod non sit procurata, & affectata, aliquando non prodest excusato, ueluti quando detinetur iniuste a magistratu, ut not. glos. in d. l. 2. §. fin.

fin. ff. si quis cau. Idem si detinetur per priuatum, tex. est in d. l. 2. in fin. sed datur actio carcerato contra magistratum, uel priuatum, qui ipsum detinuit in id quod eius interfuit non esse detentum, tex. cum
24 glos. in l. sed actio. eo. titu. Sin autē ꝑ debitor citatus reperitur carceratus in uinculis curiæ, in qua citatus est, non potest contumax reputari, sed decernitur, quòd fiat interrogatio, & liquidatio: nam quem quærit, inuis habet & facta liquidatione fit empara in eisdem carceribus pro debito petito, & pœna, & ita quotidie fit, & seruatur. Ultra
25 prædictas exculationes ꝑ admittitur procurator, uel cõsanguineus, siue amicus in causis super præsentationibus instrumentorum ad allegandum illiquiditatem instrumenti, quod præsentatur per creditorem curia pro tribunali sedente, & eo reperto illiquido per eius lecturam suspenditur condemnatio, seu contumacia debitoris citati, & ratio est: quia ipse debitor nulliter citatur uigore instrumenti non liquidi prohibente ritu, ut in rit. incip. Item intelligitur iste ritus, & quod nullum est, pro nihilo habetur. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. & solet decerni, quòd procedatur ordinariè, & non iuxta formam ritus, faciunt ea quæ tradit Deci. in c. ex parte. lo secundo, in 4. & 5. fal
26 len. extra, de offi. deleg. Quid si procurator ꝑ produceret aduersus creditorem aliud instrumentum in forma probante illiquidans instrumentum præsentatum per creditorem, an debeat admitti, & audiri? Et uidetur dicendum quòd sic; quia pacta ex interuallo apposita profunt ad excipiendum, l. in bonæ fidei. C. de pac. & l. iurisdictionum §. sed cum nulla. ff. eo. titu. maximè quia exceptio fundata in alio instrumento æque solenni opponi potest secundum Deci. in d. c. ex parte. 2. in 15. fallen. Sed contrarium puto uerum: quia procurator non admittitur in hoc iudicio extraordinario nisi ad excusandum, ut superius dictum est: sed principalis debitor debet personaliter comparere ad excipiendum uigore secundi instrumenti tempore quo fit interrogatio, seu liquidatio primi instrumenti, nam creditori competit de sensio aduersus secundum instrumentum, quam facere non debet ex
27 forma ritus debitore absente: Secus autem est, ꝑ quando illiquiditas apparet ex eodem instrumento præsentato per creditorem: quia non potest ipse creditor impugnare instrumentum per ipsum præsentatum, & approbatum, & per consequens procurator admittitur ad allegandum dictam illiquiditatem apparentem ex eodem instrumento & non diuerso, & hoc de rigore ritus; faciunt notata per Deci. in d. c. ex parte 2. in 10. fallen. Aliquando uerò de æquitate fuit prouisum, quòd in fra tot dies fiat depositum quantitatis petitiæ, aliàs debitor ponatur & describatur in libro contumacium, & hoc quando allegabatur illiquiditas ex diuerso instrumento per procuratorem, &

facto deposito disceptabatur super ualiditate, & illiquiditate instrumentorum: nam per depositum tollitur rigor dicti ritus, ut innuit rit. incip. Vbi autem citatus, & alius rit. incip. Item si aliquis, uel aliqua. Sed hodie sublata est hæc practica æquitatis per instructiones Regias factas dictæ magnæ Curie Vicariæ in tit. de liquidatione instrumentorum dicentes non posse provideri, quòd fiant deposita, sed decerni super liquidatione, ad hoc ne fiscus fraudetur pœna. Admittitur

28 etiam † procurator ad allegandum instrumentum nullum ex defectu substantialium, & solenitatum, ueluti quòd instrumentum, cuius uigore agitur, nõ est in forma probante, & in eo deficiunt subscriptiones testium in numero oportuno, aut alia substantialia quæ superius narraui in prima consideratione: nam quando deficiunt solenitates, & substantialia instrumenti, non dicitur instrumentum, & ideo statutum loquens de instrumento intelligitur de ualido per ea quæ Bar. in

29 l. Diuus Traianus. ff. de testa. mili. & alia allegata † per Afflict. in decis. 21. & Deci. in d. c. ex parte. 2. in 2. fallentia. Simili modo potest procurator opponere, quòd instrumentum non est stipulatum in præsentia illius, qui agit, & comparet curia pro tribunali sedente tẽpore quo uocatur debitor citatus, & instat pro condemnatione, uel quia creditor agens est minor, & non potest esse in iudicio sine tutoris, uel curatoris interuentu: nam hæc exceptio respicit personam agentis, & non defensionem causæ principalis requirentem præsentiam debitoris, per ea quæ Bar. in l. 1. §. denique ff. quod vi aut clam. Saly. in l. ita pudor. C. de adulte. Bald. in addi. Specu. in tit. de procur. uers. Aliud est opponere & Deci. in d. c. ex parte. 2. in 4. fallentia, extra de offi. de leg. Et in omnibus istis casibus suspenditur condemnatio debitoris: quia ritus prohibet agi uigore instrumenti non publici, & inualidi, ac sine requisitis per consti. Regni. Instrumentorum robur, & alia iura supra allegata in prima consideratione, ut in rit. incip. Item quòd si qui debitores, ibi publica instrumenta appareant &c. cum sequen. In quibus ritibus est data certa forma agendi in hoc iudicio extraordinario, quæ forma est de substantia, & debet ad unguem obseruari per litigantes actores, per ea quæ allegat Fely. in cap.

30 cum dilecta, extra de rescrip. in uers. sextum signum. † Item admittitur procurator, seu amicus, uel consanguineus, ad allegandum nullitatem citationis apparentem in promptu ex eius lectura: quia quando citatio est nulla, non arctat citatum ad comparandum. c. bonæ in fin. el. 2. extra de elec. & ibi glo. in uerb. Nec prædicta, not. in cap. si episcopus. 3. q. 2. & in d. c. dilectus, extra de dolo, & contu. & quicquid fieret contra nulliter citatum absentem esset inualidum. l. uir bonus. ff. de iudi. sol. & leg. si pater. C. ne de sta. defun. Sed quæritur, quando

- quando citatio dicitur nulla? Primò dicitur nulla, quando deficit verbum peremptorium, seu æquipollens uerbum, ueluti si in citatione dicatur, quod si citatus non uenerit in termino statuto procedetur ad talem actum, ut in consti. Regni. Edictorum, & ibi Afflic. num. 2. & And. de Iser. in consti. In ciuilibus causis. in uerb. peremptoria, & in d. consti. Edictorum, & ibidem gl. in uer. continebit, & in c. prout. & c. cum dilecti. extra. de dolo, & contu. & 24. q. 3. c. de illicita. Secundo dicitur nulla citatio, quando est intimata die festo, seu feriato. ff. de fer. l. 1. & C. eo. titu. l. fin. ibi præconis uox horrida conquiescat, & ibi, nulla quæcunque, & ibi, taceat. & C. de dila. l. a procedente. §. q. 2. c. 1. nam citatio est de processu. c. quoniam contra. extra de proba. & processus tali die habitus est nullius roboris, & momenti, extra de feri. c. fina. ad fin. & d. l. si. C. eo. titu. quod intellige in ferijs inductis in honorem Dei secundum Bar. in l. 1. §. nuntiatio. uers. quærit Iac. de Are. ff. de no. ope. nun. & habetur in d. c. si. de feri. & ibi Doc. & Cardi. & nota, quòd si citatio est expedita a magna Curia Vicariæ, & intimata in alio loco, puta Salerni die festo in dicta ciuitate. Salerni, est nulla dicta citatio, etiam quòd in ciuitate Neapolitana, in qua residet magna Curia, non fit festum: quia attenditur locus, ubi citatio exequitur, seu intimatur, & non ubi expeditur, ita dicit rit. qui incip. Item seruat dicta curia. in tit. de cita. Tertio dicitur nulla citatio, quando est expirata, seu circumducta, ueluti si a die expeditionis, seu datæ ipsius sunt elapsi menses sex, ut in rit. incip. Item si quis impetrat. cum sequen. uel quia in citatione ipsa non fuit accusata prima contumacia, & ultima, & citatio ipsa uocata curia sedete tribunali infra mensem unum a die primæ contumaciæ quando citatio ipsa fuit facta in ciuitate Neapoli, & eius districtu: aut infra duos menses quando fuit intimata citatio extra ciuitatem & districtum, seu territorium, ut innuit Afflic. in consti. Accusatorum cu 4. not. & Albe. oliua in rit. secundo cur. Archiep. Neap. in uers. Non circumducitur, & uidetur dicere ritum magnæ Curia, qui incip. Item nota, quòd si feci te citare, & ita seruatur in dicta magna Curia Vicariæ.
- 34 Quarto est nulla citatio, quando in relaxatione nuncij, seu alguzerij citantis extra territorium deficit subscriptio, uel saltem descriptio trium, uel duorum ad minus, qui interfuerunt in actu citandi, ut in Regia Prag. Dispendia litium. in uers. Quilibet, & in constitu. Regni. Citationis literæ. & ibi. gl. & And. & dixi supra in hac ultima consideratione. num. 1.
- 35 Quinto est nulla, quando prima contumacia fuit accusata die feriato, ut in rit. incip. Item quòd tam in ciuilibus cum pluribus ritibus sequen. sub rub. de contu. quod intellige in die feriato in honorem Dei, ut superius dixi: quia causa instrumentalis

- talis secundum formam ritus est criminalis. Afflict. in d. decisio. 64. & in causis criminalibus non seruantur feriæ introductæ ad utilitatem hominum, ueluti feriæ messium, & uia demiarum, in quibus ferijs potest fieri executio instrumentorum habentium executionem paratam. cap. si. extra de Iudi. uult Bart. in l. omnes. C. de feri. sequitur Lanfran. decis. 2. Vnde si tempore uocationis curia pro tribunali sedente fuerit allegata aliqua ex prædictis nullitatibus, quæ appareat in promptu ex lectura ipsorum actorum, decernitur, quod non procedatur contra dictum citatum uigore dictæ nullæ citationis, relationis, seu primæ contumaciæ. † Si uerò per procuratorem, uel alium allegaretur falsitas relationis, clericatus, minor ætas, seu alia exceptio requirens altiore indagine, decernitur, quod debitor citatus condemnatur (ut supra dictum est) & eo comparente personaliter habebitur ratio de exceptionibus allegatis, quæ de iure habenda erit: quia procurator, uel amicus non admittitur ad allegandum huiusmodi exceptiones, ut in pluribus ritibus, sub rub. de foro compe. & de cler. volen. decli. for. Sin autem nulla excusatio, nec nullitas allegaretur
- 36 † pro parte debitoris citati, adeo quod reputaretur contumax ut supra, quod remedium dabitur ipsi debitori, ut euitet contumaciam contractam, & eius pœnam? Dic, quod dictus contumax potest personaliter comparere eodem die, seu uesperis, & (ut aiunt) sero, quo fuit contumax reputatus usque ad primum sonum coram Rege, seu aliquo ex Iudicibus dictæ magnæ curiæ, si ab ipsa magna curia fuit condemnatus, & obtinere fidem, seu notam suæ comparitionis, & illam annotari facere per ætuarium in libro contumacium, & euitabit pœnam contumaciæ.

A D D I T I O.

Adde, quod si unus ex pluribus pro eadem causa condemnatis de sero comparuerit euitabit pœnam contumaciæ etiam respectu aliorum, qui non comparuerunt, itaque potest uenire ad primam & facere insistentiam, & creditore non comparente licentiam obtinere pro se, & alijs. Et ratio est: quia poterit debitor ille talia opponere, quod impediret liquidationem: quia postquam pro eadem re seu quantitate obligati censentur una & eadem erit omnium defensio, & unius uictoria alias prodest l. loci. §. si fundus ff. si seruitus uend. l. si communem ff. quem admodum ser. amitt. ¶ At in supplicationibus porrigendis cum ordine Sac. consi. quod magna curia relationem faciat seruatur ista practica: nam si tempore quo fieret liquidatio quis ex creditoribus cum supplicatione

plicatione comparuerit : euitabit carcerem, etiam respectu aliorum. Sed si liquidatione iam facta comparuerit de sero, & ad primam deinde cum supplicatione retardabitur executio quò ad comparentem tantum & quò ad alios solet ipsa magna curia literas executoriales expedire, & in facto habui in causa nobilis Ioannis Vin. Zaccaria cū magnificis Honorato Gaetano & Nicolao Maria Siripando, existente actuario Visigliano. ¶ Veteres curiales assignauerunt mihi hęc diuersitatis rationem : quia in primo casu per supplicationes impeditur liquidatio, & quod propterea vigore ipsius ad executionem procedi non potest, in secundo verò liquidatio erat iam facta, & per supplicationem deinde non suspenditur effectus liquidationis, & sic executio respectu aliorum, sed quò ad comparentem tantum, qui cautionem prestiterit de parendo mandatis Sacri consilij. Hoc mihi nunquam placuit : quia quamuis appelletur a liquidatione iam facta, unius tamen appellatio omnibus uidetur prodesse. leg. se qui separatim §. fin. ff. de appellatio. leg. 1. 2. C. si vnus ex pluribus appellat. & ita quòd quatenus appellans dixerit respectu sui tantum appellare, effectus tamen ipsius appellationis porrigitur etiam quò ad alium non appellantem, ut uoluit Bartol. in leg. à sententia, ff. de appellatio. Verum consueuerunt peritissimi iudices constituti, de aliquo bono iure debitorum decretum dicere quod supersedeatur in exequendo, etiam quò ad non comparentes pendente relatione faciendi. Franc. Anton. Maczia,

Verum dictus comparens debet prima sequenti curia dum regitur pro tribunali iterum personaliter comparere, & instante, vt procedatur ad interrogationem, seu liquidationem instrumenti per creditorem petitam, & si creditor ipse aderit, fiet interrogatio, & liquidatio, si vero erit absens, & non venerit durante regimine curiæ pro tribunali sedentis, debitor instans licentiam obtinebit, quæ secunda comparitio insistentia nuncupari solet, & annotatur in libro contumacium per actuarium, & euitabit pœnam, & si talem insistentiam non fecerit, contumacia firma remanebit non obstante comparitione facta eodem vesperi, seu sero, ut in rit. qui incip. Item quod plerunque, & in titul. incip. Item seruat ipsa curia, quod si ibi sub rubr. de banni, & condem. & hęc practica est satis iuridica, ac iuri consona : quia per comparitionem factam eodem die hora vespertina, vt supra, tollitur præsumptio contumaciæ, nam die statuta uenit per ea quæ gloss. in leg. & si post tres. ff. si quis cauti. arg. leg. ab hostibus. §. fin. ff. quib. ex cau. maio. & Albe. oliua. in rit. 1. §. cur. Archi. Neapol. in ver. purgare potest. Sed licentiato debitore propter insistentiam per eū factam vt supra quid faciet creditor? Dic, quod cō-

suevit magna curia ad instantiam creditoris expedire aliam citationem requisitoriam contra debitorem, quod prima die iuridica nulla contumacia inculpanda, nec triduo expectando personaliter compareat ad respondendum, & faciendum liquidationem iuxta formam ritus, & facta relatione nuntij, seu alguzerij quod ipsum citauit, prima die qua regitur curia pro tribunali absque accusatione primæ contumaciæ uocatur iterum debitor requisitus, si non comparet personaliter ut supra, instante creditore personaliter condemnatur ad tertiam ut dictum est supra. Solet autem in hoc casu dubitari, † si citatus per talē requisitoriam non uocatur in banca prima die, qua regitur curia pro tribunali, an possit uocari, & condemnari sequenti curia regenda sine alia requisitione? Et puto quod non, & ratio est: quia quando aliquis est citatus ad aliquem actum faciendum certa die, uel hora, si actus ipse fieret alia die, uel hora, non ualeret: quia esset factus parte non citata, & citatus non posset dici contumax, ita tenet Bart. in l. si, §. fin. per illum tex. ff. quod ui aut clam. & in l. si finita. §. Iulianus. in uers. quæro, utrum primum decretum. ff. de dam. infec. sequitur Hyppo. de Marsi. in suo singu. 48. ubi allegat multas concordantias. Cautela est, ut talis requisitoria fiat, quod reus compareat prima curia regenda cum continuatione aliarum sequentium, & tunc poterit uocari infra mensem, si est facta requisitio in ciuitate, & districtu, uel infra duos menses, si est facta extra territorium, ut fit in primis citationibus, ne plus operetur requisitoria, quam prima citatio, & sic procedi modo præmissis. Et nota, quod de tali requisitoria nullus ritus facit mentionem, ego credo, quod talis practica habet originem ex ritu, qui incip. Item seruat ipsa curia in primis citationibus. sub rub. de triduo expect. ubi dicitur, quod in citationibus, quæ fiunt in processu causæ lite contestata nunquam expectatur triduum, sed si citatus debet comparere hodie, condemnatur cras, & ratio esse uidetur,

40 ut euitetur litium prorogatio: † Quæritur, an dictus debitor ad euitandum contumaciam contractam per requisitoriam possit iterum comparere de sero? Quidam dicunt quod non, quia euitanda est infinitas. l. fideicommissa. §. si quis decem. ff. de lega. 3. & ibi Dyn. & Doc. tex. & Bar. in l. qui bona fide. §. fin. ff. de damn. infec. Bal. & Doc. in l. 1. in prin. C. de sen. quæ pro eo quod inter. prof. Ang. in l. si finita, in prin. ff. de damn. infec. & debitor præsumitur in dolo: quia debuit comparere curia sedente pro tribunali, & non post rectam curiam de sero, postquam creditor discessit, ut non fiat liquidatio, & habeat maiorem dilationem, & Iudex debet obuiare quantum potest prorogationi litium per ea quæ Abb. in c. ex parte. num. 8. extra de testi. Alij uerò tenent contrarium, & dicunt, quod potest iterum comparere

parere de sero ex infrascriptis rationibus: primò: quia ritus prædicti incipientes. Item seruat ipsa curia, sub rub. banni, & condem. dicunt generaliter, quòd omnes banniti possunt comparere de sero & sequenti curia insistere, & non distinguunt inter bannitos uirtute citationis, uel requisitionis, ergo nec nos distinguere debemus. Specu. in titu. de iudi. deleg. §. fin. in uers. sed nunquid idem. num. 20. Secundo, qui compareret de sero die statuta uenit & tollitur præsumptio doli, & contumaciæ per iura superius alleg. & purgatio modicæ moræ in iudicijs admittitur, præsertim quando ius actoris non effectū est deterius per peremptionem actionis, per ea quæ Barto. in d. l. & si tres. Tertio nulla reperitur differentia inter primam citationem, & requisitoriam nisi quòd in requisitoria non expectatur triduum: quia est citatio, quæ fit in processu causæ, ut supra dictum est, ergo est eadem ratio, & propterea idem ius statutum esse debet. l. illud. ff. ad l. aquil. Specu. in titu. de teste. §. 1. uers. aliàs. Quarto rei favorabiliores esse debent in iudicijs, ut in l. favorabiliores. ff. de regu. iur. facit tex. in l. Arrianus ff. de actio. & obl. & cap. cum sunt partium iura. extra de regu. iur. in sexto & præcipue in pænalis & odiosis, iuxta regu. odia. in 6. eo. titu. Quia potius consideranda est negligentia actoris, qui non comparuit tempore insistentiæ factæ per reum, quàm dolus & contumacia rei qui statuta die de sero requisitus uenit, nam si creditor tempore insistentiæ affuisset, reus non fuisset licentjatus, nec opus fuisset requisitoria. Nec obstat ratio infinitatis euitanda: nam actor comparèdo in sequenti curia poterit habere suam intentionem, & euitabitur infinitas & litis prorogatio, & iura in contrarium allegata debent intelligi, quando non est in potestate ipsius actoris tollere infinitatem. Et hanc secūdam opinionem tanquàm magis rationabilem, & æquior rem semper sectarer, & eam pluries uidi seruari. † Sin autem debitor citatus non fuerit excusatus, nec comparuerit de sero; uel comparuerit, & non insteterit ut supra, remanet contumax, & scribitur in libro condemnatorum, seu contumacium pro interesse regij fisci: ut perceptor prouentuum possit exigere pœnam contumaciæ, quæ hodie secundum communem usum redacta est in tarenis tribus prouincia, ut etiam testatur Maranta in suo specu. aur. in uers. octauus actus. in princi. Sed Regens magnæ curiæ Vicariæ habet facultatem componendi tales contumaces, & remittendi tertiam partem dictarum pœnarum, ut latissimè legitur in institutionibus factis per dominum Ducem Alcalæ Regni huius Siciliæ ceterioris proregem, in quibus data est forma compositionum. Debitore itaque contumace ad instantiam eius creditoris, seu creditoris expeditur commissio de exequendo in persona, & in bonis de-

bitoris contumacis ad electionem ipsius creditoris, Capi. in decif. 46. numero 8. & in decif. 119. numero 10. per l. 1. §. quid ergo. ff. de uen. inspi. Barto. in l. consentaneum. C. quomo. & quan. iud. & Paul. de Castro. in l. 1. §. 1. ff. si quis iufdi. non obtemp. & maxime quia in instrumentis solet apponi clausula, quod possit exequi dicto modo. Et si executio fit in persona, carceratur debitor tanquam suspectus de fuga, ut in rit. incip. Item q. si debitores, & in rit. incip. Item nota, q. quando uolens. Si uero exequitur in bonis, talis executio fit ex primo decreto uigore contumaciae contractae: & simili modo ultra debitum petitum potest fieri executio pro expensis, praecedente prius illarum taxatione: nam contumax tenetur sol uere expensas, & iudex non potest de eis facere gratiam, iuxta not. in c. querelam. extra, de procura. glos. & Abb. in cap. consuluit. de offic. dele. in uers. Nisi gratiam. Deci. in consi. 34. ultima col. & Bal. in c. coquerente. de resti. spoli. Felyn. in cap. 2. extra de libel. obla. & Bal. in l. eum quem temere. ff. de iudi. & in l. sancimus. C. eo. tit. Albeoli. in ritu. 2. curi. archiep. Neap. in uersi. Nisi de benignitate. Sed

43 pone, † quod mulier debitor est contumax, quomodo procedetur ad carcerationem ipsius mulieris? Dic quod si est mulier inhonesta carceratur de facto in carceribus curiae, ubi solent poni aliae mulieres secundum Lanfran. in decif. 393. Sin autem est honesta, fit mandatum poenale ipsi mulieri, quod eligat aliquod monasterium, & illud ingrediatur, & teneat loco carceris, & non exeat, donec satisfaciat parti de debito, & curiae de poena, uel in defectu monasteriorum monialium forte recusantium eam recipere, eligat aliquam domum honestam, & si ipsa debitor non curauerit eligere, & ingredi, dabitur electio creditori, & facta electione cogetur ipsa debitor contumax ingredi, & ita seruatur quotidie, & hoc fit causa honestatis, quae practica uidetur sumpta ex aucten. sed nouo iure. C. de custo. reo.

A D D I T I O.

In quibus casibus mulier carcerari possit, uide per Dec. in l. 2. nu. 72. cum seq. ff. de reg. iur. Hier. Sadeolis.

44 Quæro insuper, † an bona executata ex primo decreto contra debitorem contumacem pro debito contento in instrumento liquido possint uendi non expectato trimestri tempore nec interposito secundo decreto iuxta formam regiae Pragm. Dispensatio litium? Responde, q. si instrumento debiti ipse debitor obligauit omnia eius bona, & constituit se precario nomine possidere iuxta ea quae recitat Bar. in l. interdum.

et dum ff. de acqui. pos. tunc creditor reuocando precarium appositum in ipso instrumento, & illud ad se aduocando, poterit uendi face re bona executata ex primo decreto legitimis subhastationibus precedentibus: precarium enim potest reuocari quodcumque; ut in c. precariae. & ibi glo. 10. q. 2. & Bald. in c. 1. §. 1. de natu. feu. etiam quod in contractu sit pactum, quod precarium non possit reuocari: quia tale pactum est illicitum, & contrarium naturae contractus. l. cum precario ff. de preca. Bar. in l. ubi ita. ff. de dona. cau. mor. & gl. Abb. & Doct. in cap. si. extra de preca. Verum debet prius creditor citari facere suum debitorem ad dicendum causam, quare bona executata non debent uendi stante reuocatione precarij, uel ad soluendum debitum, & reluendum bona executata: ut in lege creditor. C. de distrac. pigno. & l. finali. C. de iur. domi. impetran. & l. debitores. C. de pigno. & ibi glof. & Afflict. in decisione tricentesima quinquagesimo octaua & huiusmodi citatio communiter nuncupatur in magna Curia Vicariae Mandatum ad reluendum reuocato precario. Et si debitor citatus comparuerit, & soluerit debitum, recuperabit pignus, & precarium erit resolutum, ac penitus sublatum. Bartol. in l. si debitor. ff. de preca. gloss. in dicto capitulo finali. extra eodem titulo. & Afflict. in decisione centesima trigesima nona.

Si uero non soluerit, interponitur decretum, quod bona executata uendantur legitimis subhastationibus precedentibus, & de ipsorum precio satisfiat creditori, & ita quotidie uidi seruari in dicta magna curia. Vnde si instrumentum careret constituto, & precario, talis uenditio bonorum executorum ex primo decreto fieri non posset. Aduertendum tamen est, quod si debitor reputatus contumax praetendit satisfecisse, uel aliud opponere contra instrumentum, potest in uinculis satisfactionem allegare, aut aliam exceptionem peremptoriam proponere, uel si uoluerit euitare carceres, faciat depositum, & audietur extra carceres in iuribus suis, soluta poena contumaciae Regio fisco: quia per contumaciam quis non amittit facultatem se defendendi, sed tantum patitur missionem in possessionem bonorum pro mensura debiti petiti. ut in constitutione regni, contumacem, & in rit. incipiente. Item nota quod, & carcerationem tanquam suspectus de fuga, ut in alio ritu incipiente. Item si debitores. Vnde existente debitore in uinculis, uel facto deposito cessabit suspicio fugae, & audietur in iuribus suis, ut in d. pragma. Dispendia litium. uers. comparente reo. Sed hic uenit mihi in mentem unum dubium: quidam reputatus est contumax super tenore instrumenti, in quo est clausula, quod liceat creditori exequi facere in persona, & in bonis ad eius electionem, ita quod una uia electa alia non tollatur, prout communiter fit in

instrumentis, ponitur dictus debitor contumax in carceribus, & ibi allegat satisfactionē, vel falsitatē instrumenti, uel aliā exceptionē peremptoriam data ei dilatione ad probandum exceptionem propositā, & ea pendente comparet creditor, & dicit quod uult exequi facere in bonis dicti sui debitoris carcerati, debitor replicat, quod pendente dilatione data ad probandum non potest exequi, quid iuris? Videtur dicendum, quod possit exequi in bonis, sicuti fuit executum in persona postquam habet electionem ut supra, sed in contrariū est ueritas: quia pendente dilatione Iudicis officium conuiescit. l. siue par. C. de dila. & c. significante, extra de app. adeo quod si pendente dilatione procederetur processus esset nullus secundum Doc. & Bald. in d. iuribus, & in l. pen. C. de arbi. gl. & Alex. in l. i. ff. de fcri.

A D D I T I O.

Adde, quod ita dilatione pendente conuiescit iudicis officium, quod quicquid isto tempore Iudex facit, est ipso iure nullum ex defectu iurisdictionis, qua omnino tunc carere uidetur, ut concludit Sebast. Vant. in tractat. de nulli. sent. in Rub. de nulli. sententia ex defectu iurisdictionis nu. 157. unde si pendente dilatione ab eo sententia pronunciata fuerit, illa erit nulla, tanquam lata a non iudice, & a non habente iurisdictionem secundum Cyn. & Bal. in l. pen. de arb. Ias. in l. qui pro tribunali, col. ult. nu. 37. & 38. ff. de re iud. Dec. in c. significante, nu. 7. ff. de offi. deleg. & Marant. in suo Specu. aur. in primo actu tertiae part. sex. partis princ. & ita sententia erit nulla, quod quatenus pars deinde eam acceptauerit, non ideo ut sententia ualebit, aut obligare poterit l. 2. ubi glos. & DD. C. com. utr. iud. uoluit Ias. in l. pactum, num. 20. C. de tran. late Dec. in c. de causis in gl. in uerbo partium nu. 8. & in c. prudentiam. col. 8. in 2. in uersi. 3. q. glos. num. 19. de offi. deleg. & in cons. 475. 488. & 499. & Hip. in l. 1. §. 1. ff. de quaest. Fran. Ant. Maczia.

Crederem tamen quod si debitor carceratus non possideret bona immobilia, sed tantum mobilia, & dubitaretur de dilapidatione ipsorum, taliter quod creditor in casu uictoriae postea non haberet, unde sibi possit satisfieri, tunc posset fieri sequestrum in dictis bonis mobilibus, nisi debitor satisfecerit de soluendo in casu succubentiae per ea, quae not. Ang. in l. si debitori. ff. de iudi. & Ias. in l. 2. ff. de re iud. ubi dicitur quod pendente dilatione data ad soluendum potest condemnatus ciuilitate, seu criminalitate capi de persona, ut satisfat de soluendo in tempore, & pro hoc bene facit ritus, qui inci. Item nota, quod quando uolens: maxime quia constat de debito per instrumentum publicum, quod est

est probatio probata secundum Soci. in consilio 89. in prima par.
 octava columna, & Tho. gran. in decis. 103. num. 1. Sequitur mo
 47 do uidere, † quomodo proceditur, quando debitor citatus compa-
 ret personaliter ad respondendum suo creditori tempore eius uoca-
 tionis curia sedente pro tribunali in ultimo peremptorio. Et circa hoc
 dico, quod presentibus in iudicio creditore, & debitore coram Iudice
 pro tribunali sedente legitur instrumentum presentatum, & si non
 opponitur aliqua exceptio subsistens illiquiditatis, uel alterius defe-
 ctus substantiæ, aut solennitatis contra instrumentum apparentis in
 promptu, ut supra dictum est in prima & secunda consideratione, &
 dicam inferius: fit interrogatio medio iuramento debitori, si habet
 instrumentum pro uero & deinde similiter fit interrogatio creditori
 cum iuramento, si quid recepit de quantitate in instrumento conten-
 ta, & pro quanta summa illud presentat, & liquidat, & habita respon-
 sione ab utraque parte scribitur per actuarium hic actus, qui in ma-
 48 gna Curia Vicarij nuncupatur † liquidatio instrumenti. Et si debitor
 negat, siue affirmat instrumentum uerum, uel allegat satisfactionem,
 aut alios defectus ipsius instrumenti, incontinenti debitor ipse carce-
 ratur, & datur terminus utrique parti ad probandum, & defenden-
 dum circa exceptiones allegatas, ut in d. ritu incipiente. Item q̄ si qui
 debitores, & in rit. incip. Nota, q̄ ille ritus. Et deinde proceditur ad
 examen testium iuris ordine seruato, scilicet citatis partibus ad uide-
 ndū eorum iuramenta, iuxta l. si quando. C. de testi. cum concor. Itē
 fit publicatio, & conclusio ut fit in alijs causis, & si debitor non pro-
 bat exceptiones oppositas, non liberatur a carceribus, donec soluat
 debitū suo creditori, & pœnā fisco, si uero probat illas instructo pro-
 cessu de facto liberatur, & pœna exigitur a creditore tanquam calum-
 niatore: ut in d. ritu. Item quod si qui debitores, & in alio ritu incip.
 49 Item seruat ipsa curia, quod si aliquis. † Et nota, quod instrumentum
 quantumcunque authenticum potest reprobari. c. cum Ioannes. extra
 de fi. instr. l. cum precibus. C. de proba. glo. in c. cum a nobexis. tra de
 testi. in uerb. testimonia, & in c. si testes. 4. q. 2. & 3. in uerb. eorum.
 & si allegetur falsitas ipsius instrumenti, qualiter probetur, uide Bar.
 in l. in exercēdis. C. de fi. instru. & si in parte ipsius instrumenti repe-
 ritur falsitas totum redditur suspectum, & ei non creditur. l. 2. in fi. ff.
 de fi. instru. gl. in c. si ad scripturas. 9. dist. Et ex hoc dico, q̄ si ex fa-
 cie instrumenti, cuius uigore agitur appareret aliqua falsitas in parte ip-
 50 sus impediretur interrogatio, seu liquidatio p̄dicta. † Sed iuxta p̄di-
 cta pone, q̄ mulier est debitoria cōuenta, & i termino dato ad probā-
 dum exceptiones oppositas nō benè probauit eius intētionem, & per
 hoc fortè petat sibi concedi beneficium restitutionis in integrum,

- an sit ei concedendum, quando agitur hoc iudicio extra ordinario secundum formam ritus? Et teneo indubitanter quod non, cum causa super liquidationibus, & executionibus instrumentorum sint criminales propter periculum, ut supra dixi secundum Afflic. in d. deci. 64. & in criminalibus restitutio in integrum denegatur. Specu. in ritu. de excep. & repli. §. 3. num. 8. Barto. in l. auxilium. ff. de mi-
 51 no. & Afflic. in constitu. † Minorum iura. in 4. notab. numero septimo. Cautela est igitur, ut mulier conuenta secundum formam ritus ad euitandum rigorem iudicij criminalis faciat depositum debiti petiti, & opponat exceptiones quas habet, & licet depositum debeat liberari creditori saltem cum cautione de restituendo in casu succumbentia, si debitor non plenè probauerit exceptiones oppositas in primo termino, poterit obtinere beneficia: nam per depositum sublata est criminalitas, & iudicium efficitur ordinarium super restitutione, seu repetitione pecunie per conditionem sine causa, per ea quæ Bart. in l. Iulianus. ff. de condi. inde. & in l. i. §. & parui. ff. quod vi, aut clam. ubi in specie loquitur de executione instrumenti guarantee.
- 52 Quæritur etiam, † in quibus casibus debitor citatus comparens personaliter potest incontinenti euitare, seu impedire eius carcerationem, & aliquando interrogationem, seu liquidationem instrumenti? Respondeo primò, quod euitabit carceres, si ante liquidationem, seu post incontinenti uenerit cum sacculo paratus satis facere, id est, cum pecunia presenti, & fecerit depositum debiti petiti, & in isto casu euitabit nedum carceres, sed pœnam, ut in ritu qui incip. Vbi autem, & in
 53 alio ritu incipiente. Item quod si aliquis, uel aliqua. † Secundò euitabit carceres si tempore liquidationis in promptu debitor ipse produxerit instrumentum publicum quietationis, uel aliam cautelam, seu scripturam authenticam, ut puta acta iudicialia, seu forensia, uel partitam publici banci, quæ plenam fidem facit ratione publicæ autoritatis, per ea quæ Bar. in l. nihil interest. §. nummularios. ff. de olen. uel produxerit testes in promptu deponentes de satisfactione debiti petiti, ut in ritu. incip. Item seruat ipsa curia, quod si, & in alio ritu. incip. Item in casu.

A D D I T I O N E S.

An si in contractu apponatur pactum quod solutio debiti non possit probari nisi per scripturam, valeat tale pactum glo. in authentica, ut sine prohibitione mat. in ver. senatusconsulto circa medium, ubi dicit, quod non: vide pulcrum cautelam. C. pol. 254. Hier. Sadeolis.

Pone, quod in instrumento sit adiectum pactum, quod solutio non

non possit probari per testes, nisi per publicum instrumentum, partitam banci, uel per apocam scriptam manu creditoris, utrum debitor euitabit carceres producendo in promptu testes deponentes de satisfactio de iuxta rit. Item seruat ipsa curia, quòd si, & rit. Idem in casu, posset dicit, quòd non, quia sic uidetur testibus renuntiasse quibus de iure renuntiarì potest per glo. in c. cum uenissent, in uer. renuntiatum, & in c. constitutis. el. 2. in uer. inducit, extra de testibus, & sequitur Bar. in autentica, at qui semel. C. de prob. contrariam sententiam puto ueriores, quòd non obstante tali pacto producendo testes de satisfactioe debiti liberetur quia tale pactum est contra publicam utilitatem, & de iure non tenet, glo. in autentica ut sine prohibitione mat. & c. §. quia uerò in uer. senatus. colla. 7. quod tenet & Barto. ex glos. ibi in autentica iubemus C. de iudicij, hanc opin. sequutus fuit Alexan. ibi numero 12. & Ias. numero 5. qui allegat Specu. Host. & alios, & idem Alexand. in l. quod de bonis. §. frater, in princ. ff. ad leg. falcidiam & Soci. in Tract. fal. in regu. 419. quæ incipit, renuntiare iuri suo & in 4. limit. qui allegat Io. And. in c. si diligenti, de for. comp. & dicit communem opin. & secundum Ias. ibi in d. autentica, iubemus. limito conclusionem hanc duobus modis, primò quando super tali pacto esset appos. iuramentum. Secundò quando renuntiatio fit in iudicio ut in contrarijs, ueluti si uolo uidere probationes aduersarij ante publicationem teneor renuntiare testibus, & sic renuntiano non debeo amplius audiri in eorum productione, prout uoluit gl. in d. c. cum uenissent, & c. constitutis, de testibus & sequitur Bar. in d. autentica at qui semel. de prob. & etiam non renuntiano expressè, percutando solum attestaciones aduersarij uideor renuntiasse, autentica de testibus. §. quia uerò callat. 7. autentica, at qui semel. iuncta glos. in uer. productio testium. C. de prob. Hinc in criminalibus est ducta illa practica, quòd si querelans insistendo contra inquisitum uoluerit uidere processum informatiuum non adhuc publicatum debet renuntiare futuris probationibus. Fran. Ant. Maczia.

Et in hoc casu debitor euitabit carceres, & pœnam, & creditor detinebitur ut calumniator, & soluet pœnam ad rationem tarenorum trium pro uncia ut supra. Nisi creditor agat ut hæres factò præambulo; quia tunc præsumitur habere iustam causam ignorantie, per ea quæ Deci. in l. qui in alterius. ff. de regu. iur. num. 5. qui allegat Cardi. in confi. 94. glos. in c. 2. de nou. ope. nun. in uer. non fecissent. & l. 2. q. 1. c. expedit. & ibi glos. fin. quod puto uerum, si satisfactio sit facta defuncto, & non ipsi hæredi agenti; quia tunc cessat dicta præsumptio ignorantie, & punitur hæres pœna prædicta. Quid si produxerit copiam cum fide, & signo notarij, instrumen-

ti quietationis, an sufficiat? Dic quòd de rigore ritus non sufficit; quia debet esse instrumentum publicum, sed de æquitate magna Curia Vicariæ consuevit admittere, quando instrumentum est stipulatum, & confectum infra dietam legalem, idest viginti miliaria, & notarius & testes uiuunt, aliàs non, per ea quæ not. Afflic. in constit. Baiulos omnes. numero quinquagesimo sexto & quinquagesimo septimo licet concludat, quòd de iure talis copia nullam fidem faciat. Queritur in puncto, si debitor citatus uenit cum testibus in

54 pròptu deponēibus de solutione, † uel alia exceptione & oppositū creditor dicat, quòd ipse quoque uult producere testes in contrariū, an ipse creditor debeat admitti? Et uidetur dicendum quòd sic: quia omnis dilatio in iudicijs est communis, ut in rit. incip. Item nota, q̄ in beneficio. sub rubr. de pōnen. infra biduum. car. 3. columna 4. & in l. petendæ. C. de integ. resti. cum simil. Attamen s̄n contrariū est usus, & ueritas. Nam hoc uerum est, quando talis dilatio est ordinaria, & non promptuaria: quia dictus ritus admittit dictam probationem in promptu ad instructionem Iudicis, & tollendum rigorem ritus tantū, ut debitor conuentus per huiusmodi promptuariam probationem euitet carceres, & propterea depositiones testium sic examinatum non publicantur, sed illarum uigore decernitur, quòd non procedatur uia ritus, sed uia ordinaria, & postea in iudicio ordinario dabitur terminus ad probandum incumbētia, in quo ambæ partes poterunt probare sibi necessaria, & ita intelligitur dictus

55 ritus qui incip. † Item seruat ipsa curia, quòd si. Aduertendum tamen est, quòd aliqui dicunt, quòd probatio solutionis debiti apparentis per publicum instrumentum debet fieri per scripturam, uel per quinque testes rogatos, qui deponant interfuisse numerationi, nisi de solutione fuisset confecta scriptura, & amissa: quia tunc admittitur probatio per duos testes deponentes de solutione debiti petiti, de confectioe scripturæ, & de eius amissione, ut in l. testium. & ibi Paul. de Cast. C. de testibus, sed dicta lex intelligitur, quando instrumentum fuit necessariò confectum ex partium conuentione, & non ut facilius probaretur contractus: ut notat glos. in d. l. testium. & tenet Afflic. in decis. 13. in penultima columna, sed quomodo cognoscitur, quòd instrumentum sit factum ex conuentione partū, dico quòd cognoscitur, si in ipso instrumento dicatur, quòd fuit factum ex conuentione, & pacto, aliàs in dubio præsumitur factum, ut per id facilius probari possit contractus, ne probationis modus angustetur, quod nota, quia in hoc multi errare solent: Probatio autē simu

56 lationis instrumētenti sufficit per duos testes secundū Pau. de Cast. in l. testium, nā lex præsupponit instrumentum uerū, & nō fictum, &

instru-

instrumentum simulatum non est uerum, nec continet uerum debitum. l. imaginaria. de reg. iur. l. nuda. ff. de contrahen. emp. & l. empto. ff. de aqua plu. arcen. nec instrumentum simulatum meretur dici instrumentum, cum deficiat substantia debiti secundum Bald. in l. cum precibus. C. de proba. sequitur Pau. de Cast. in l. testium, etiam si sit interpositum decretum iudicis super tali contractu simulato: quia eo non obstante potest allegari, & probari simulatio. Specu. in tit. de empt. & uen. §. nunc dicendum. Bald. in rub. C. qui admit. nam ubi est simulatio, non potest esse cognitio, ergo decretum nullum. l. cū hi. §. si prætor. ff. de trans. l. cum uerò. §. subuentum. ff. de si. liber. sequitur Lanfran. in decis. 183. & quod exceptio simulationis possit opponi contra instrumentum, dicit Deci. in c. ex par. 2. de offi. deleg. in 12. fal

57 len. † Tertio euitabit carceres, si debitor fuerit conuentus infra biennium uigore instrumenti facti de simplici confessione debitoris confitentis mutuo recepisse centum, & tempore liquidationis opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ per ea quæ latè Barto. in l. si ex conuentione. C. de non nume. pecu. quia talis exceptio oritur ex eodē instrumento, & contractu, ut tenet Alexan. & alij Doc. in l. 4. §. condē natum. ff. de re iudi. & uide Afflict. in constitu. Causas. nu. 6. secus si dicta exceptio opponatur post biennium: quia non euitabit carceres debitor opponens, cum post biennium ei incumbat onus probandi pecuniam non fuisse numeratam. ante uerò incumbat creditori probare numerationem secundum Bar. in d. l. si ex conuentione. Fallit si in dicto instrumento sit renunciatum dictæ exceptioni non numeratæ pecuniæ: quia etiam q̄ opponatur infra biennium, non obstabit, & debitor carceri mancipabitur uigore ritus, donec soluerit ut supra. Verum postea dictus debitor poterit repetere solutum. Bar. in l. si. C. de non nume. pecu. hinc est, q̄ communiter in instrumentis confessionatis ponitur talis renunciatio cum iuramento ad excludendum dictam exceptionem impediendam executionem instrumentorū, & rarissimè uidi eam omitti. Idem dicendum est in exceptione rei non traditæ, si opponatur infra triginta dies post contractum debitum per tex. in l.

58 in contractibus. §. sed quoniam. C. de non nume. pecu. † Quarto euitabit liquidationem, & carcerationem, si debitor ipse fecerit præuentionem petendo condemnari suam creditorem ad delendum, seu cancellandum instrumentum debiti ex aliqua iusta causa, puta: quia prætendit satisfecisse, uel aliud dixerit contra instrumentum, ut in ritu incipiente. In primis, sub rubr. de præuen. Sed aduerte, quòd dicta præuentio fieri debet, antequam ipse debitor sit citatus ad respondendum super tenore ipsius instrumenti ad instantiam sui creditoris, adeo q̄ si eodē die sit præuentio per debitore & citatio super

tenore instrumenti ad instantiam creditoris, talis præuentio non impedit interrogationem, seu liquidationem instrumenti nulla habita ratione horarum diei, vt in rit. incip. Item quod ubi facta est, & dicitur

59 Afflict. in decif. 387. † Et pro forma dictæ præuentiois nota, quod debitor antequam citari faciat suum aduersarium super cassatione dicti instrumenti debet præstare fideiussionem de comparando personaliter tempore publicationis faciendæ in causa dictæ præuentiois, & de soluendo debitum & pœnam, casu quo succubuerit in tali præuentioe ut in Regia pragma. quæ incip. Malitijs litigantium, & si dictus debitor præueniens non habet fideiussores in loco iudicij, potest impetrare a iudice, vt committat officiali illius loci, vbi degunt fideiussores, quod illos recipiat idoneos eius nomine, & ipsam fideiussionem transmittat ad locum iudicij, & hoc potest fieri antequam citetur creditor super dicta cassatione: quia cum talis præstatio fideiussionis sit preparatorium iudicij præuentiois, non posset postea fieri talis commissio de recipiendo fideiussores extra locum iudicij per ea quæ Afflict. in decif. 137. & quamuis aliqui dicant, quod talis fideiussio sit præstanda si petatur. Cum statutum loquens de fideiussione præstanda intelligatur, si fuerit petita secundum Paul. de Cast. in l. uniuersa, cum glo. C. de preci. impe. offe. & ibidem Ias. & Hyppo. de Marli. in l. vnus. §. cogniturum. ff. de quæstio. Attamen in contrarium est veritas: quia dicta fideiussio in causa præuentiois omnino debet præstari, etiam quod non petatur ob illud aduerbium, prius, positum in dicta Pragmatica: nam illud aduerbium, prius, dat formam specificam præuentioi, & forma quæ debet præcedere est de substantia, & nõ potest sequi Bar. in d. uniuersa. Fely. in c. cum dilecta. extra de rescrip. & in c. pastoralis, extra de excep. & in c. quoniam. lo. 1. extra ut lit. non contest. refert, & sequitur. d. Albe. oliua super ritu. 20. cur. Archi. Neap. in uer. suis expensis. unde si præuentio fuerit facta sine præstatione fideiussionis, non impedit liquidationem, & carcerationem tanquam informiter facta. † Aduertendum est insuper, quod dicta præuentio fieri debet in magna Curia Vicariæ, & non in alijs curijs Regni, quia si debitor citaretur in dicta magna curia super tenore instrumenti, procederetur ad interrogationem, seu liquidationem, non obstante præuentioe facta in alia curia, nisi creditor esset clericus, quia tunc admitteretur præuentio facta in curia ecclesiastica vt in ritu incip. Item quod ad satisfactionem.

60 † Quod intellige, dummodo in instrumento non sit renuntiatum cum iuramento dictæ præuentioi: nam stante renuntiatione non posset ipse debitor præuenire tanquam periurus per iura vulgaria: nisi debitor ipse obtinuerit absolutionem a iuramento per viginti dies,

antequam ueniat terminus solutionis promissę in instrumento, ut per Afflict. in decis. 31. quę absolutio non fit subreptitia, nec obreptitia: unde nota, quod si in aliquo instrumento est renunciatum alicui exceptioni, seu beneficio, & est facta promissio cum iuramento non petendi absolutionem de tali renuntiatione, non sufficit absolutio iuramenti prestiti in renuntiatione, sed est necessaria quoque absolutio a iuramento prestito de non petendo absolutionem a iuramento. Bald. in repe. l. 2. ff. de iureiur. & idem Bald. & Io. de Imo. in l. hæc scriptura. ff. de condi. & demon. Fely. in c. debitores. extra de iureiur. & Afflict. in decis. 220. proinde fit cautus impetrans ut in supplicatione faciat mentionem de omnibus clausulis instrumenti, ut euitet subreptionem & obreptionem, De hac materia absolutionis a iuramento, in quibus casibus peti potest, quomodo, & quando, uide Pau. de Castro, & Barto. in l. si pro eo. ff. de fideiuf. Ias. in l. nec quicquam. ff. de offi. procon. & in aucten. sacramenta puberum. C. si

62 aduer. uendi. † Quinto euitabit liquidationem, & carcerationem, si instrumentum presentatum per creditorem non est publicum, & authenticum in forma probante cum solennitatibus supra narratis in

63 prima consideratione. † Sexto euitabit liquidationem, seu interrogationem, & carcerationem, si instrumentum non est liquidum per se, uel per aliud instrumentum separatum illiquidans primum, per ea quę dixi supra in secunda consideratione: Sicuti enim vnum instrumentum potest liquidari per relationem ad aliud, ita etiam potest illiquidari, in ritu incip. Item intelligitur iste ritus a contrario sensu. Iudex enim debet habere rationem exceptionum prouenientium ex pacto incontinenti appposito contractui: quia tale pactum est pars contractus. l. fundi partem. ff. de contrahen. emp. Barto. in l. lecta. ff. si cer. pera. & in l. eum qui ita. ff. de uerb. oblig. Lanfran. in decis. 291. immo tale pactum inest contractui, & in forma actionem. l. iuris gentium. §. sed cum nulla. uers. quinimmo. ff. de pact. & nedum de pacto incontinenti appposito, sed etiam ex interuallo: quia ex interuallo apposita profunt ad excipiendum. l. in bonę fidei. C. de pac. Et aduerte, quod debitor habens instrumentum, per quod illiquidatur instrumentum creditoris, debet illud presentare in forma publica probante, & autentica: eo enim modo quo liquidatur, eodem modo debet illiquidari, cum sit eadem ratio, & proinde idem ius statutum esse debet. l. illud. ff. ad l. aquil. quia in instrumentis incompatilibus uni per aliud derogatur. Deci. in d. c. ex parte. lo. 2. in 13. fallen. extra de offi. delega. & uide quę dixi supra in secunda consideratione, Nisi esset scriptura forensis, uel uel obligatio facta penes acta seu testium attestaciones, aut paruum confessiones factę etiam in alio iudicio inter

eandem

- easdem partes. Inno. & Abb. in c. per inquisitionem. de electi. Io. And. in c. 2. de ordi. cogni. Doc. communiter in l. 2. C. de eden. refert Lanfran. in decis. 314. quia acta forensia, seu iudicialia possunt produci in carta bombicina cum fide actuarij: nam constitutio Regni, instrumentorum robur, non extenditur ad acta, sed tantum loquitur de instrumentis, quorum appellatione non continentur acta, glo. & Bart. in l. 1. §. 1. de eden. nec est in usu curialium ea scribi in pergameno, sicuti instrumenta, nec acta iudicialia requirunt testes ad eorum validitatem, ut requirunt instrumenta, glo. Inno. & Doc. in c. quoniam contra. extra de proba. Dec. in l. emancipatione. C. de fi. instru. & Bald. in rub. C. eod. titu. Dummodo dicta acta sint facta inter easdem personas, aliàs non probarent. Bar. in l. 1. C. quorum bonorum. per l. is apud quem, & ibi nota. C. de eden. & ibi idem Bar. & Ias. Inno. & Fely. in c. causam quæ, extra de testi. & in c. qualiter & quando. il 3.
- 64 §. fi. de accu. & Ias. in §. Item si quis in fraudem insti. de acti. † Verum si sunt depositiones testium, non probant, si non sunt publicatæ. Bar. in l. gesta. C. de re iudi. & Fely. in d. c. causam quæ. nume. 12. dic etiam, si non est facta conclusio in illa causa, in qua testes deposuerunt: quia ante conclusionem posset peti repulsa, & ex consequenti eorum personæ, & dicta reprobari, adeo quod non probarent: nam testes reprobatii habentur, ac si nihil dixissent, ita dicit Andr. de Iser. in consti. Regni. Usurariorum, per argumentum. consti. prosequentes, & l. si pretor. §. Marcellus. ff. de iudi. nec dicitur plena probatio, quæ fit per testes reprobatos, secundum Pari. de Put. in trac. syndi. in ver. & an si quis. nume. 18. cum sequen. Bald. in l. cum probatio. & in l. matris. C. de proba. & Bar. in l. maritus. ff. de quæsti. quia repulsa respicit defensionem causæ secundum Bar. in extrauag. Ad reprimendum.
- 65 in verb. Et figura iudicij. † Septimò euitabit carceres, si debitor ipse fuerit submonitus per Regiam curiam, ut uadat ad Regium exercitum pro seruitio Regio, dummodo doceat in promptu de submonitione per fidem, seu literas præfecti exercitus, & durante seruitio non poterit ipse debitor molestari, & supersederetur in causa etiam per quindecim dies post regressum, ut in consti. Regni. Hostici exceptio nem, & ibi And. & Afflict. Fallit, si in instrumento sit renuntiatum hosticæ exceptioni: quia stante tali renuntiatione cum iuramento dicta exceptio opponi non potest, & opposita non prodest, nec debet admitti. l. postquam liti. C. de pac. & c. quamuis. eo. tit. in 6. Sed quando est dicta renuntiatio, solet per debitores submonitos supplicari domino Proregi, ut non obstante renuntiatione, & iuramento mandet admitti dictam exceptionem hosticam, & supersederi in causa durante
- 66 seruitio Regio, quod uidi pluries obtentum, & seruatum. † Octauo euitabit

evitabit carceres, si debitor produxerit moratorium, seu guidaticum concessum a Rege, seu eius Prorege iuxta. l. quoties. C. de preci. impe. offe. & l. uniuersa. eo. ti. dummodo in guidatico fiat mentio de iuramento, aliàs tale guidaticum non extenderetur ad debita iurata, & non obstante simplici guidatico non facta mentione de iuramento debitor carceri manciparetur, iuxta ea quæ notat Afflict, in decis. quinta.

A D D I T I O.

Pone, quòd debitor in instrumento pacto promisit non cedere bonis, utrum deinde volens cedere admittatur, ita quod decreto cessionis evitabit carceres? Possset dici quod non quia ita uidetur renuntiasse beneficio cessionis bonorum, quod favore ipsius fuit introductum, tot. tit. ff. & C. de ces. bon. & quilibet favori suo renuntiare potest c. quam periculosum 7. q. 1. l. si quis in conscribendo. C. de pactis. In contrarium est veritas: quia sic uidetur se obligare ad carceres, ad quos, ne debitores trahantur, & detrudantur. ll. hoc beneficium introduxerunt. l. 1. C. qui bon. ced. pos. ubi in specie post Cyn. tenet Bald. q. huiusmodi beneficio etiam per pactum renuntiare non potest, facit tex. ad hoc singularis in l. alia §. eleganter. ff. sol. mat. habetur per Ias. post Io. Fab. Io. de Plat. & Ang. in §. fi. insti. de act. col. 5. uer. re fiat ultimo, nu. 30. qui alleg. Cyn. Bal. & Sali. in d. l. 1. qui bon. ced. pos. Dyn. Bar. Im. & cum. in d. l. alia §. eleganter. sol. ma. tenet Ias. in d. §. fi. qui alleg. Specu. in tit. de ren. §. 1. uer. item beneficium, & Im. in c. cum contingat. item aduerte: quia prædicta, de iur. iur. §. Ias. in d. §. fi. columna tertia. numero 12. ponit duodecim limit, ex quibus debitor non potest cedere bonis, quarum duas hic nota, & duas alias, quas ipse non ponit addo, quæ pluries in facto contingere solent. Primò post Io. Fab. Io. de Plat. Nic. de Neap. & Ang. ex glo. in l. stipulatio. §. siue autem. ff. de nou. operis numt. tenet, quòd debitor non potest cedere bonis, si ad factum se obligauit: tunc enim cogitur præcisè, & cedendo non liberatur, per Cyn. & Bal. in d. l. 1. C. qui bon. ced. pos. Hinc cauti creditores solent in contractibus se cautelari, quòd debitores obligent etiam seruitia personalia. Attamen huic debitori operanti, si pauper est, debent fieri expensæ per creditorem l. suo victu. ff. de operis liber. Sed si propter impossibilitatem facultatem operandi minimè habuerit, admittitur ad beneficium cessionis bonorum, & cedendo liberatur secundùm Barto. in lege prima. ff. de ces. bon. Secundò si tempore contractus erat certus non esse soluendo: quia dolo, & in fraudem præsumitur contraxisse, non erit audien-

*du, dum voluerit cedere bonis. l. pen. ff. de iur. dot. ideo hinc per regiam
 prag. de ces. bon. statutum existit, quod pro debitis contractis infra annum
 non possit fieri cessio bonorum: vnde magna curia in decretis harum cessio
 num semper consuevit dicere: dummodo debita non sint contracta infra
 annum: & debitor ad seruitia personalia non tenetur. Tertio dico, quod
 debitor non potest cedere bonis, si per prius habuit dilationem quinquen-
 nalem secundum glo. in l. si. in uer. generando. C. qui bo. ced. pos. Quarto &
 vlt. dico, quod nec moratoria nec dilatio quinquennalis, nec denique cessio
 bonorum fieri potest contra Neapolitanos pro censibus, affictu terra, &
 pensione domorum ex priuilegio huic fidelissima ciuitati concesso per re-
 gem Ferdinandum, roborato denique decreto sac. Cons. in causa nob. Alfon-
 si Muschatelli cum Io. Carolo Galterio, facta relatione in coll. Cons. coram
 Illustrissimo domino Prorege per excellentem dominum de Franchis, sub
 die 21. Iulij 1572. Prout in bancha Roppuli. Franc. Anto. Maczia.*

- 67 Idem † dico, si debitor produxerit sententiam in rem iudicatam
 transactam latam super quinquennali dilatione concessa ad soluend-
 dum per maiorem partem creditorum suorum, maiorem scilicet res-
 pectu quantitatis debiti, & non numeri personarum, nisi quando in
 cumulo debiti esset æqualitas. l. maiorem. ff. de pac. & ibi Bar. quia mi-
 nor pars creditorum cogitur expectare, & concurrere secundum Af-
 flic. in decis. 288. per tex. in l. & suum. §. hodie & ibi Alex. & Doc. ff.
 de pac. nam exceptio, quæ patet ex sententia, opponi potest contra in-
 68 strumentū. Deci. in d. c. ex parte 2. in 19. fallen. de offici. deleg. † Et
 idem dicas, si debitor citatus seruata forma Regiæ Pragmaticæ editæ
 tempore Don Petri de Toledo Proregis cesserit bonis suis, & in prom-
 ptu produxerit decretum, ac saluam guardiam factam per curiam, ut
 69 in d. pragm. & ff. & C. de ces. bon. per totum. † Non d. euitabit carce-
 res, si debitor conueniatur uigore instrumenti, in quo sit obligatus
 vnâ cum eius patre existens sub patria potestate, & tempore quo con-
 uenitur repertiatur sui iuris per emancipationem, uel per mortem pa-
 tris, & ipse repudiauert hæreditatem, aut illam adiuert cum benefi-
 cio legis & inuentarij, quo casu habebitur, ac si ab ea abstinuisset, ut
 in l. si. §. & si præfatam. C. de iur. delib. & ibi Bald. Saly. & Moder. &
 l. debitor. ff. ad trebel. l. ita tamen. ff. ad l. falci. in c. 1. an agna. in ufi.
 feu. cum simil. quia filius familias effectus sui iuris per emancipatio-
 nem, uel per mortem patris abstinendo se ab hæreditate ipsius ut su-
 præ non potest carcerari pro debitis contractis uiuo patre, & vnâ cum
 patre, & non tenetur nisi in quantum facere potest. l. 2. & l. si ex par-
 te. ff. quod cum eo. & ibi Pau. de Cast. & alij in l. 2. in l. nulla res, &
 in l. si mandator. C. eo. tit. Io. de Plat. & Iaf. in §. sunt præterea. in fi.

Insti. de acti. Soci. in fallen. 157. Alex. de Imo. in l. exheredatum. ff. de re iudi. facit tex. in l. quæ dotis. iuncta gl. ff. solu. mat. & ibi communiter Doct. ubi talis effectus attribuitur etiam consecutioni inuenta rij, & hoc etiam procedit in instrumentis guarentigiatis, & contra quæ nulla posset opponi exceptio, ut per Pau. de Castro, & alios in d. l. 2. Et in hoc casu est ei dimittendum tantum de patrimonio, quod ex eius fructibus possit se sustentare. Bar. in l. qui bonis. ff. de cessio. bono. iuncto tex. & Lanfran. in decis. 174. nec obstat, quod filius in instrumento sit insolidum obligatus cum patre: quia hoc habet locum, dum existit in potestate patris, uel si est hæres patris post eius mortem, ut in l. si ex alio. C. quod cum eo, & Doct. in locis præalleg. nec nocet iuramentum, quia iusiurandum non immutat naturam contractus super quo præstitum est, & per consequens non tollit dictam exceptionem, seu priuilegium iuris, ut non teneatur, nisi in quantum facere potest secundum Pau. de Cas. in d. l. 2. & est de natura iuramenti secundum Io. And. in addi. Specu. in tit. de dona. inter uir. & uxo. Bal. in l. 2. ff. de iureiur. Doc. in c. cum contingat. extra. eo. tit. in l. si. ff. qui satisda. cog. & in l. si. C. de non num. pecu. sed hodie solent creditores renuntiare facere filios familias se obligantes unà cum patribus dicto beneficio. l. 2. & totius tituli. ff. & C. quod cum eo.

A D D I T I O.

Si Aduersus liquidationem instrumenti de rigore ritus non solent audi ri debitores, nisi opponentes de satisfactione, quæ in promptu probari debet, aliàs in vinculis causam dicere, quare ergo debitor euitabit carceres allegando exceptionem l. quod cum eo quod non teneatur nisi in quantum facere potest, ex quo se obligauit simul cum patre tempore quo erat sub eius potestate? dicit Bar. in l. filius fa. per illum tex. ff. quod cum eo quod quamuis dicat statutum, quod aduersus instrumentum nulla possit opponi exceptio, nisi solutionis: tamen admittitur exceptio. l. quod cum eo quod filius fa. obligatus simul cum patre tempore quo erat sub eius potestate, non teneatur, nisi in quantum facere potest: quia non opponitur aduersus instrumentum, sed aduersus ipsius executionem quod relinquatur ei tantum de patrimonio, quod ex fructibus ipsius possit se sustentare l. qui bonis ff. de cess. bon. quod tenet etiam Ias. in l. 1. num. 18. C. de iur. & fact. ign. & ita uidi decisum per magnam curiam in causa nob. Marci Antonij letterensis existente iudice eccellente Domino Ang. Carauita ad præsens mortuo consi. ut in banca de Buccerijs. Fran. Ant. Macchia.

7ª Decimò ¶ euitabit carceres, si tempore liquidationis in promptu
pro-

produxerit supplicationem cum ordine sacri Consilij, quod magna Curia Vicariæ relationem faciat de meritis causæ in dicto sacro consilio: quia pendente tali relatione ligantur manus Iudicis, verum debitor citatus appellans debet cauere de comparando personaliter tempore relationis, & parendo mandatis dicti sacri Consilij: dummodo talis ordo sit expeditus eodem uel præcedenti die quo producitur, aliàs non admittitur, & ita seruatur quotidie, & est prag. inserta in institutionibus factis per Dominum Ducem Alcalæ Proregem directis dictæ magnæ Curia Vicariæ.

A D D I T I O.

Adde, quod supra notauimus in uer. sin autem & c. & nota insuper, quod magna curia habita supplicatione solet certa die terminata relationem facere in S.C. per quod si allegata per debitorem non militabunt & uisa fuerint captiosa, & dicta ad dilatandum, condemnato procuratore presentante supplicationem ad pœnam vnius augustalis, quæ est carlenorum quindecim, remittitur causa eidem magnæ Curia, quæ habito decreto loco S.C. banniter facit debitorem per palatium contra quem si non inuenit accusat fideiusionem, & mandat exequi pro debito & pœna, iuxta formam magni ritus, & si inuenit, carcerat illum, nisi uenerit cum sacco paratus satisfacere, iuxta ritum, ubi autem, & ritum, si aliquis, vel aliqua. Fran. Ant. Maczia.

- 71 Undecimò & ultimò euitabit carceres † semper, quando in promptu debitor probauerit aliquod perimens obligationem, uel actionem creditoris agentis, puta quòd alteri facta fuerit delegatio debiti petiti, uel quòd contractus sit usurarius, & similia per ea quæ Lanfran. in decif. 173. & 416. & latè Deci. in d. c. ex par. 2. extra de offic. deleg. Sin autem debitor nullam habet exceptionem contra creditorem, & instrumentum, uel si allegat & non probat, ut supra dictum est, detinetur carceratus, & non liberatur, nisi soluto debito, & pœna, ut in d. ritu, incip. Item quòd si qui debitores, & in ritu. incip. Item seruat ipsa curia, quòd si aliquis.

A D D I T I O.

Undecim fuerunt tradita & notata cautela per Authorem in præsentis opusculo, ex quibus debitores euitabunt carceres, & eorum debiti instrumentorum liquidationem. Adde duodecimò quòd debitor euitabit carceres, & instrumenti liquidationem, si in promptu personaliter comparando

parendo docuerit se priuilegiatum & alterius fori, siue iurisdictionis, ut puta clericum, tunc enim constito de eius clericatu per publica documenta, remitti debet ad suum iudicem ecclesiast. per rit. ipsius magnæ curiæ qui incipit, item seruat ipsa curia quod nullus Clericus, sub rub. de cl. volent. decl. for. & ex his infertur ad duas not. & quotidianas quæstiones. ¶ Pone primò quòd quidam dum esset laicus ad certum tempus certam quantitatem soluere promisit, deinde effectus est clericus, vtrum possit conueniri in magna curia & contra eum procedi ad liquidationem dicti instrumenti via ritus? Aliqui dicebant, quòd sic: quia attendi non debet præsens status, sed tempus obligationis, & contractus quo subijciebatur foro seculari, quemadmodum in delictis per ea quæ notantur per Barto. ex illo tex. in lege prima. ff. de pænis. Magna curia pluries determinauit contrarium, & ita obseruare uidi, quòd nunquam in talem voluit manus imponere, immo constito de clericatu remisit causam ad iudicem ecclesiast. & hoc per doctrinam Alex. in l. nemo potest columna 8. ver. habes etiam ex dicta glo. secunda, numero 32. ff. de leg. primo. vbi voluit, quòd si post contractum quis efficeretur clericus, quòd non potest conueniri, nisi in foro episcopi, quòd limitat, si quis in fraudem fecisset, vel si ante clericatum post obligationem contractam fuerit præuentus a iudice seculari, per tex. in l. si quis postea ff. de iudicijs. idem sequutus fuit Ias. in d. l. nemo potest. columna pen. uer. sic etiam limitatur. numero 121. & an per solam citationem præueniretur iurisdictioni, vide gloss. in capitulo proposuisti. in ver. præuentus, extra de foro comp. ¶ Pone secundo econtra, quid si dum esset clericus se obligauit, vtrum deinde laicus effectus conueniri poterit in magna curia & contra eum liquidari instrumentum iuxta formam ritus? Per ea quæ dicta sunt in præcedenti quæstione a contrario sensu per dictum Alexand. in d. l. nemo potest, quòd attenditur status quo conuenitur. Dicerem quòd sic, sed tamen Thomas Grammaticus in decis. 10. in fortiori casu refert, quòd sacrum Consilium. remisit quendam ad iudicem ecclesiasticum pro homicidio commisso tempore, quo erat clericus, per dictum Bald. in l. affinitatis. C. comu. de succ. quem nonnulli fuerunt sequuti, & idem in proprijs terminis determinauit Sacrum Consilium in causa magnifici Vespesiani Paulilli cum hæredibus magnifici Bernardini de Buccerijs, audita relatione magnæ curiæ, existente Actuario Oblienza. Ego semper tenerem contrarium per illud dictum Alexan. in dicta lege nemo potest quòd attendi debet status, quo conuenitur. in decis. verò Gram. ius per prius erat acquisitum iudici eccles. per informationem, citationem ad informandum, & contumaciam, & propterea per mutationem habitus, siue status non poterat

præiudicare iuribus iudicis ecclesiastici cui per prius subijciebatur, per not. per Barto. in dictal. prima de pœnis, & in his terminis sacrum consilium sententiauit in d. causa Mag. Vespesiani Paulilli quia tempore quo erat clericus, reperiēbatur præuentus a iudice ecclesiastico, & ideo ad eundem causam remisit, per tex. in d. l. si quis postea. de iudicijs. Fran. Ant. Maczia.

- 72 Sed hic † nota & aduerte benè, quòd si debitor carceratus est adeo pauper, quod non habet unde se alat, creditor debet ei subministrare alimenta, aliàs iudex potest ipsum liberare. glo. sing. in l. fi. C. de erog. mili. anno. lib. 12. & Lanfran. in decif. LXXVII.

A D D I T I O.

Adde Ias. in §. item si quis. col. 18. ver. in quo tamen aduerte, num. 93. in st. de act. dicentem, nudi debitoris carcerationem esse creditori damnosam, postquam illum de suo alimentare tenetur, ad quod allegat Ange. in §. fi. eo. tit. de act. & Ray. de Forliu. in l. nullus. C. de episc. aud. adde ad hoc & Bar. in l. sancta. ff. de rer. diuis. & in l. illicitas. §. 2. col. versic. quero a iudice. num. 8. ff. de offic. præf. Bal. in tract. de carceribus in ult. car. in fine. Alexa. in addi. Bar. in d. l. fi. de erog. mil. an. & Ant. Corset. in sing. quod incipit, creditor, in ver. expensa 3. & idem si debitor pauper infirmatus fuerit, quia constituto de infirmitate, solet magna curia illum asportari facere ad domum creditoris, ut suis sumptibus illum curare faciat, quem si creditor recipere noluerit, vel ei necessaria in infirmitate subministrare, consuevit illum dimittere & licentiate, arg. tex. in l. 1. §. sed scimus. C. de lar. lib. tol. Fran. Anto. Maczia.

Et hoc vidi obseruari in magna Curia Vicarię hoc modo: fit citatio contra creditorem, quòd ueniat ad subministrandum expensas carcerato stante paupertate, & quod prima die compareat ad uidentium iuramentum testium examinandorum super paupertate, & deinde capitur informatio de paupertate, & constituto de ea summarie interponitur decretum, quòd creditor infra biduum subministret expensas suo debitori carcerato, aliàs liberabitur, & si non subministrat infra dictum terminum solet interponi aliud decretum, quòd subministret infra aliud biduum, aliàs liberetur, & si incipit subministrare & postea desistit, interponitur decretum, quòd continuet expensas, seu alimenta, aliàs liberetur, quę expensę solent taxari in magna Curia Vicarię ad rationem ducati vnus pro quolibet

bet mense, nisi debitor carceratus sit persona qualificata, & nobilis: quia tunc augetur taxatio arbitrio Iudicum.

A D D I T I O.

Ex qualitate personæ ministrantur enpensa. uide Ias. in §. item si de do te. nu. 7. insl. de act. Hie. Sadeo.

Si uero debitor non est tanta miseria inopię affectus, & possidet bona, ultra carcerationem ad instantiam creditoris expediri potest commissio exequendi in bonis debitoris carcerati uigore clausulę instrumenti, quod liceat creditori exequi facere in persona, & in bonis, seu realiter & personaliter ad eius electionem, ita quod una uia electa alia non tollatur, ut dixi supra num. 42. & facta executione in bonis proceditur ad illorum uenditionem præcedente partis citatione ad reluendum pignus executum, ut superius dixi per tex. in l. creditor. C. de distrac. pig. l. si. C. de iur. domi. impe. & l. debitorum, & ibi glo. C. de pig. Et facta integra satisfactione creditori liberatur debitor a carceribus, ut in d. ritu incip. Item seruat ipsa
74 curia, quod si aliquis. † Et si non reperitur emptor, qui iustum precium soluat, adiudicatur pignus creditori mediante appretio expertorum, ut per Afflic. in decis. 358. per tex. in l. 1. C. si in cau. iu-
75 di. † Nota tamen, quod pendente iudicio super liquidatione instrumenti creditor non potest se concordare cum suo debitore sine licentia curiæ, ut in ritu incip. Item nota, quod assignans, quod uerum, antequam reus fiat contumax, uel antequam fiat interrogatio, seu liquidatio, quando debitor comparet personaliter, ne fiscus fraude tur pœna sibi competente, & si creditor se concordat absque dicta licentia curiæ, punitur pœna, ad quam teneretur debitor post contumaciam, uel interrogationem, seu liquidationem, ut in ritu
76 incip. ubi autem. † Sed dicta licentia quando petitur de æquitate semper concedi solet.

A D D I T I O.

Adde quod iste ritus magnæ curię hodie isto modo quo ponitur per auctorem non est in obseruantia, sed dicerem q. posset practicari, si post condemnationem, & comparitionem de sero creditor se concordauerit cum suo debitore, tunc enim sic frauderetur fiscus pœna sibi competente: quia potuerit debitor deinde ad primam comparere & facere instantiam, & se licentiare non existente creditore in curia. Fran. Ant. Maczia.

Simili quoque modo executiuo proceditur ad executionem expen-
 sarum legitime factarum in lite, præcedente prius ipsarum taxa-
 tione parte citata ad uidentum illarum taxationem secundum Bald.
 in l. terminato. C. de fruc. & lit. expen. uidelicet oblata petitione cum
 lista expensarum taxandarum & parti intimata, siue compareat,
 siue non, post contumacias inculatas more aliarum citationum, Iu-
 dex taxabit dictas expensas habito respectu ad quantitatem, moram,
 laborem, & facundiam, scilicet circa salarium aduocati, iuxta
 consti. Reg. hac edictali, & ibi Andr. de Iser. quia circa salarium
 actorum fit taxatio secundum pandectas ordinarias curiæ, licet
 de iure communi Iudex in taxatione expensarum debeat stare iura-
 mento partis victricis, ut dicit Bal. in aucten. post iusiurandum. C. de
 iudi. Alb. de Rosa. in d. l. terminato, & Lanfran. in c. quoniam con-
 tra. extra de prob. in uer. expensæ. Quod puto procedere in illis ex-
 pensis, quæ non comprehenduntur in dispositione pandectarum,
 ueluti salaria procuratorum & similia, alias dictæ pandectæ frustra
 77 factæ essent. † Sed quæritur, an debeantur expensæ factæ in reallu-
 mendo instrumenta in forma probate & publica a protocollo: Et di-
 cendum est quod sic, si debitor fuit in mora soluendi debitum Bal.
 & Saly. in l. non ignorat. C. de fruc. & lit. expen. & Lanfran. decis. 35.
 78 † Quæ omnia circa expensas intelligenda sunt, si debitor facta liqui-
 datione nihil opposuerit, & non probauerit, & per consequens suc-
 cubuerit: nam si probauerit aliquam exceptionem excludentem debi-
 torem a consecutione debiti petiti, nedum euitabit solutionem
 expensarum, ac poenæ instrumenti præsentati, sed creditor ipse pu-
 niatur, ut superius dictum est, & nota, quod in hoc iudicio extraor-
 dinario ex antiqua consuetudine, & ritu magnæ curiæ proceditur ad
 taxationem dictarum expensarum absque decreto condemnationis:
 nam eo ipso quod liquidatum est instrumentum, tacite intelligitur
 facta condemnatio expensarum: quia instrumentum habet uim no-
 torij secundum Afflic. in consti. In pecuniarijs. num. 25. & in noto-
 rijs semper partes Iudicis sunt in exequendo per ea quæ Thom. gram.
 in decis. 35. numero 40. & ita seruatur, maxime quia in instrumen-
 tis semper solet fieri promissio soluendi debitum cum expensis
 & interesse: unde liquidato debito, consequens est ut liquidentur
 79 expensæ. Et pro terminatione huius materiæ executionis instru-
 menti notandum est, quod ab executione instrumenti præsentati se-
 cundum formam ritus non potest appellari ad effectum retardan-
 dæ executionis, ut notat Fely. in cap. quod ad consultationem, extra
 de sen. columna 8. numero 13. & licet a decreto, seu pronuntiatione
 de exequendo instrumentum possit appellari secundum Ab.
 in d.

in d. c. quò ad consultationem, glo. in l. ab executore. ff. de appel. cù concor. Attamen magna Curia Vicariæ nunquam consuevit interponere decretum super executione instrumenti, sed comparente debitore personaliter facit interrogationem, seu liquidationem ipsius instrumenti, & statim ea facta carcerat de facto ipsum debitorem, ut supra dictum est, sine alio decreto, ad euitandum appellationem, & proinde dixit Ang. in consi. 112. incip. Quidam petijt, quod cauti aduocati nunquam petunt pronuncari super executione instrumenti, ne appelletur a pronuntione, sed petunt realiter exequi, refert Fely. in loco præalleg. Vnde si appellatur ad magnam Curiam Vicariæ a liquidatione, & executione instrumenti facta per inferiores Iudices Regni, non fit inhibitiō, sed solummodo mandatur, quòd transmittatur copia actorum, & non ligantur manus inferiorum iudicum: simili quoque modo si appellatur a magna curia ad sacrum Regium Consilium, non potest causa committi consiliarijs, nec inhiberi, sed solet mandari, quòd fiat relatio in cōsilio de meritis causæ, & interim carceratus appellans remanet in carcere, & summatim cognoscitur de grauaminibus. Et per hæc sit expedita practicabilibus materia ritus magnæ Curie Vicariæ super liquidationem instrumentorum ad laudem, & gloriam Domini nostri Iesu Christi, ac intemeratæ eius genitricis Mariæ, & omnium sanctorum eius, ad tyronum nuper ad causas forenses aspirantium modicam introductionem: quæ si mendosa uideantur doctis & in tribunalibus diu assuetis, ac uersatis, sint tantū grata simplicibus caufidicis per mendicata suffragia elaborantibus, quibus hos nocturnos meos labores etiam atque etiam commendo.

ADDITIO RECENS INNOMINATI.

Instrumentum quod alias ex statuto habet exequutionem paratam & contra quod nulla potest opponi exceptio, non tamen potest mandari exequutioni contra tertium bonorum possessorem, ita dicebat Bald. in l. si. C. si vnus ex plurib. hered. Ale. consi. 83. post num. 11. lib. 3. Bal. in l. 1. C. comm. de legat. Riminal. consi. 17. num. 7. lib. 1. & Anchar. regiens. quæstio. 44. nu. 5. par. 2. & dixit multum apte Benedict. de Bars. in suo tract. de guarentig. quæst. 9. versic. aliquando, nam personalis exequutio non sequitur fundum. l. 1. C. si cer. pet. & l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebell. quod corroboratur ex his quæ deduxit Ioannes. Vincent. de Ann. allegat. ultim. in part. ubi concludit fuisse decisum quod constitutum & precarium, & pactum de autoritate propria capiendi non operantur effectū suum cōtra tertium bonorū possessorem, sed cōtra illū agendū est ordinarie ex remedio. l. si. C. de acqui. poss. & ex his apparet quomodo nō procedant

ea quæ notauit Marant. & magni fecit in sua praxi par. 6. in verbo aduertatur circa exequutionem nu. 33. vbi concludit quod pactū de capiēdo, & constitutum præcarij potest mandari exequutioni contra tertium possessorem et non citatum, allegat Are. cōsi. 21. col. pen. in fi. & Soci. cōsi. 82. col. 3. lib. 3. quibus addo Gozadi. qui illos sequitur cons. 28. nu. 15. & cons. 42. nu. 3. 11. et 15. & cons. 95. nu. 9. & multos alios relatos per Asiniū in sua praxi. §. 31. limit. 25. & late Duenas a quo ipse habuit in regul. 225. in 6. limit. & sequitur Vafall. in decis. Afflict. 139. in fi. & decis. 383. in fi. vbi dicit communem opinionem: hanc ipsam opinionem late amplectitur Rodoric. Zoarez. in repet. l. post rem iudicatam, de re iudic. in declaratione legis regni in prima limitatione fol. 575. cum sequen. vbi postquam ap probationem fecit de conclusione iam dicta quod instrumentum non habet exequutionem contra tertium bonorum possessorem, ponit limitationem de qua supra, & sequitur Bero. consi. 42. nume. 21. lib. 3. & ipse Berous consi. 66. eod. lib. 3. qui dicit non habere difficultatem quando adest etiam pactum manuum adiectionis siue iniectionis, & nihilominus adhuc Foller. in addit. ad Maran. par. 6. in verbo recte censetur citatio num. 38. dicit quod contrarium est de iure verius vt plene congerit Afflict. in constit. pacis cultum, & Tiraquell. in tract. constitu. in 1. par. nu. 42. & subdit, & ita teneatis, vnde considerandum est quod aliquando agitur via iudiciali pro exequutione instrumenti, & tunc si agitur contra tertium bonorum possessorem nullo modo potest procedi via exequutiua ex forma statuto, sed debet procedi via ordinaria, citata parte, ut iam dictum est, & voluit etiam Ias. in l. iuris gentium. §. prætor ait nu. 9. ff. de pact. & in l. si vnus. §. ante omnia nu. 4. & ibi etiā Ange. ff. eo. de pact. & in l. imperatores in prin. nu. 2. ff. de transact. & voluere Asin. & Duen. vbi supra. Aliquādo vero, via extraiudiciali creditor inuitur pacto, & tunc posset illud pactū exequi contra tertium etiam possessorem & sine citatione partis, & ita procedit alia, & tunc posset et peti associatio familie curie per viam extraiudicialē, quæ concederetur sine alia citatione prout docebat Afflict. in decis. 326. & ibi multa dixi, sed Foller. in c. regni item statuimus in tit. de litteris, et cler. dicit quod in magna curia non seruatur, & dixit Ioa. Vincentius de Anna singu. 189. quod ipse nunquam potuit obtinere sine citatione partis, & in hanc distinctionem deuenit Bero. in d. consi. 66. & non sine causa magna curia non admittit illam practicam, nam ex ea oriuntur multe difficultates, et nunquā bene extricantur, nisi iuerū fiant acta & processus parte citata, petēdo confirmationē captæ possessionis, vel alia fieri quæ incūbūt ut notauit in d. decis. Afflict. & latius in l. creditores. C. de pigno. & l. si. ff. quod met. causa, & ideo in actu practico caueas ab illa obseruatione quoniā est nullius momenti, sed quæro an quæ dicta sunt, procedant in instrumentis censualibus, quæ iuxta formam Regiæ pragm. de censibus habent exequutionem.

quationem nedum realem, sed etiam personalem contra tertium bona summissa possidentem, vt sumitur ex litera illius textus, vbi posse esse qui contra personas illorum qui detinent bona super quibus census specialiter sunt impositi, quod Petrus Foller. in comment. d. prag. in uerbo tanquam res iudicata nu. 23. & nu. 29. declarat procedere tantum quando ille tertius possidet bona super quibus dicitur impositus census specialiter, & quod emerit cum onere dicti census, nam tunc eo ipso uidetur sponte se obligare ad solutionem dicti census, & sic ex facto suo uidetur oriri obligatio personalis, & inde iustius procedi ad executionem contra eum & quod dicta prag. in his tantum terminis intelligi debeat & non aliter, sed quoad executionem personalem non seruatur in practica, & magna Curia Vicaria nullo modo admittit, quinimmo cum maxima difficultate admittit vt procedatur uia executiua etiam ad executionem realem tantum, nã quamuis Foller. ubi supra nu. 60. dicat quod magna Curia Vicaria obseruet in practica vt expediat contra detentorem bonorum, vel aliã vbi instrumentum non potest presentari iuxta formam ritus, expedire citationẽ ad dicendum causam quare non debet exequi executiue instrumentum census iuxta pactum in instrumento contentum, & post hæc vel ipso comparente, vel in contumaciam facit decretum quod exequatur, & hoc ipsum dixerit Carauit. in tit. 167. nu. 31. Attamen licet pluries hoc attentari fecerim per diuersos procuratores obtinere non potui, sed fuit dictam vt ordinario procederetur per uiam assistentiã: immo cum aliquando in curijs Caietanis esset prouisum iuxta dictam practicam & relaxaretur executio fuit prouisio reuocata per magnam curiam & dictum male prouisum, & an hoc euenerit ex incuria procuratorũ, vel ex inaduertentiã, nescio, id tamẽ scio quod dixi, & secundum prædictã pragmaticã de censib. esset frustratoria, & nihil operaretur. Et in his etiam aduerto quod Petrus Foller. non admittit simpliciter illam practicã ex solo instrumento censuali, sed quando adest pactũ executiuum uel manus iniectionis, vel simile, vel quod exequatur ac si ageretur pro pensionibus domorum iuxta consuetudinẽ neapolitanam, & inde annuit secus esse, si huiusmodi pacta non adestent. & quæ dicta sunt non aspernatis, nam sunt quotidiana, necessaria, & male animaduersa, & ideo considera quod instrumentum iuxta formam ritus potest liquidari & presentari etiam pro censibus decursis, ut dixit Carauit. ubi supra allegando Marinum Frecciam, sed quoniam non semper admittitur instrumenti presentatio iuxta formam ritus, quoniam multa requiruntur, & in specie quod sit rogatũ de facie ad facie, quod presentetur per principalem, quod instrumentũ sit in forma probanti, & q̄ non sit antiquũ ultra viginti annos, & requiruntur nonnulla alia, ut habetur per Carauit. & alios in locis suis: ideo quando aliquid ex prædictis deficeret, & non posset quis uti uia presentationis instrumenti, et uellet uti remedio dicte pragmaticæ, uti-

us est inuestigatio predicta, & quāuis in Ciuitate Caiete attenda forma sta-
 tutorum, instrumenta presententur per procuratores, & ē in carta papi,ri,
 nihilominus quoniam in Ciuitate Caietē adest statutū ut mulieres non pos-
 sint cōueniri in curia domini Capitanei ē virtute publici instrumētī, & si
 ageretur in Curia Ciuili per uia assistentē, res protraheretur propē in infi-
 nitū, & tunc satis utilis esset obseruatio dictę regię pragmaticę, ut expedire-
 tur citatio pro censibus contra mulierē ad dicendū causam quare nō debet
 exequi, & ita pluries usus sum, & uti feci in pluribus causis, & obtinui,
 sed ut dixi uidi aliquando prouisionem reuocatam a magna curia. esset iti-
 dem utilis obseruatio dictę regię pragmaticę quando instrumentum. esset
 antiquum ultra uiginti annos, & non posset presentari iuxta formā ritus,
 nā tunc etiā haberet locum regia prag. ut dixit Foller. ubi sup. similiter
 quando uidua uel pupilli, uel quādo ecclesiarū prælati uellent in magna cu-
 ria eligendo forū illius procedere cōtra debitores censuarios, & nō possent
 de persona interesse presentationi instrumentorum, & ita nō posset procedi
 ad liquidationem, nam tunc etiam utilis esset obseruatio prædicta, & reme-
 dium ex dicta regia prag. & quatenus dixi supra quod Petrus Foller.
 præsuponat tūc posse procedi dicta uia, quādo adest aliquod pactū de nar-
 ratis supra, aduertat quod in Ciuitate Caietę, & ē locis conuicinis, adest no-
 tariorum communis obseruatio, ut in fine instrumenti dicatur, & uolue rit
 præsens instrumentum intelligi factum iuxta bullam Papæ Nicolai, &
 prag. regis Alfonsti, nam ex huiusmodi relatione censentur uirtualiter in
 instrumento contineri omnia quę habentur in ipsa bulla, & dicta regia
 pragmatica, iuxta ea quę dicam inf. in aduersar. relatum, & proinde tunc
 perinde esse deberet, ac si expresse conuentum esset, ut pro censibus prædi-
 ctis fieri posset exequutio prompta & parata, ac si ageretur pro re iudica-
 ta cum alijs prærogatiuis quę sunt in dicta regia prag. quę æquivalent, im-
 mo præualent pacto manus iniiectionis, ac ut in pensionibus, & merito si
 tunc posset dici uiso pacto, & sic non uideretur esse difficultas immo sim-
 pliciter mihi uerius uidetur ut ipsa regia prag. obseruari deberet, & hæc
 nota, quia in omnibus terris conuicinis deseruire possent, dum solet
 plerunque opponi quod non potest procedi ad liquidationem instrumenti
 eo quod instrumentum non est in forma publica, uel quia principales non
 sunt presentes, nam poterit practica prædicta opitulari, quamuis sciā Illu-
 strissimam quondam recolendæ memoriæ Isabellam columnam principē Sul-
 monis & dominam horum locorum, ad minuendum dispendia uasal-
 lorum, ordinasse ut etiam instrumenta in papiro obseruarentur, & ad-
 mitterentur, ac si essent in forma publica, & ita obseruari fecit dum
 uixit, & quamuis ipsa hoc forsitan disponere non potuisset, attamen
 obseruari fecit, & nunc certo modo obseruatur, unde succedunt ea
 quę late notati super commentarijs statutorum Caietę in principio,
 & hæc

& hæc apprimè nota; & redeundo ad ea quæ in principio dicta sunt, quod
 instrumentum non mandatur executioni contra tertium bonorum posses-
 sorem, eodem modo dicas, quod non mandatur executioni contra singula
 rem successorem Iason in dicta leg. prima. S. si heres ff. ad trebell. &
 in l. 2. de iure iur. Bal. in l. fin. C. si aduers. credit. & Cassane. in consue-
 tud. burgum. fol. in meo 829. numero quinto Cappell. Tholosan. & ibi
 Aufrer. decisio. 257. Duen. Asin. & Zoar. ubi supra, & alij præallega-
 ti; similiter quando contra instrumentum præsentatum essent aliqua indi-
 cia ex quibus dubitaretur de fide instrumenti, tunc deberet suspendi &
 retardari executio instrumenti donec cognoscatur. De illis indicijs Bar-
 bat. consilio quadragesimosecundò libr. primo, & Cagnol. in l. in testamen-
 tis num. 10. uersic. & quando ff. de regul. iur. similiter in casibus prædi-
 ctis contra instrumentum opponi potest exceptio rei non tradita, uel pre-
 tij non soluti Dec. late in consi. 119. columna prima, & secunda Alciat.
 responsi. 159. & 701. Cassane. in libr. consuetud. fol. in meo 830. nu-
 mero 19. cum sequen. Natta late in consi. 360. Canar. de execut. in-
 strumento. cap. 27. Deci. consi. 507. numero octauo Alexand. consilio
 vigesimo, numero secundo, & tertio libro sexto & Galesi. in form. came-
 ral. obliga. fol. 59. num. 10. & Marin. Frecci. in tract. de præsent. instru.
 part. 8. quæst. 3. in fin. & part. 7. quæst. 1. num. 2. Neuizan. cons. 37. in
 principio, & dixit Paul. merend. in consi. 37. quod hæc exceptio potest op-
 poni contra omnem obligationem iuratam, etiam nulla habita absolutione
 a iuramento; & quod hæc exceptio facit ut etiam ex instrumento ordina-
 rio agatur, qui amplius hoc dicit, quod potest dicta exceptio opponi ad im-
 pedendum executionem, etiam quod fuerit dictæ exceptioni renuntiatum,
 allegat Fely. in c. si cautio; de fide instrument. num. 45. cum sequen. &
 Gramatic. cons. ciuil. 63. num. 4. & 5. quod roboratur ex his quæ dixit
 Ofascus decis. 10. ubi concludit quod in incorporalibus debetur patientia,
 & de ea opponi potest non obstante instrumento; & faciunt not. per Ma-
 rin. Frecci. in supradicto tract. par. 7. quæst. 9. in fine ubi dixit quod in-
 strumentum locationis & affectus nõ potest præsentari, quia non dicitur liqui-
 dum eo quod habet conditionem annexam de patientia præstanda, quæ ex-
 ceptio semper opponi poterit, etiam quod illi fuerit renuntiatum, ut ipse ibi
 dem concludit, in fine, dicitq; probari ex his quæ ipse dixit par. 8. quæst. 3.
 ubi late concludit quod partes non possunt ex pacto facere ut instrumentum
 quod in se non est liquidum sit liquidum, & quod ex pacto possit præsentari
 quod aliàs ex se non poterat, per multas rationes quas allegat, ut ibidem
 uidere poteris, & facit quod dixit Rodoric. Zoar. in repet. l. post rem, in
 declarat. legis regnum fol. 651. num. 41. nam dicit tantam esse uim harum
 exceptionum, ut insint ita et taliter, ut iudex possit ex officio repellere par-
 tem præsentantem instrumentum uenditionis uel locationis si non constat

de re tradita, uel è contra de pretio non soluto, allegat Bart. in loco suo, cuius opinionem ueriores dicit, quicquid dixerint Salic. & Fulgos. in l. si pater. C. de action. empt. & ex his uidere potes quomodo non procedat illud quod dixit Carauit. sed transcur suo modo in rit. 167. num. 20. dicendo quod instrumentum affectus, in quo non apparet renuntiatum exceptioni patientiæ non præstita, non potest putari, quia non liquidum, nam ex his quæ dicta sunt illud idem dicendum uidetur, dato quod dicta exceptioni renuntiatum fuisset; quia renuntiari non potest ut iam dixi, & non sumitur ex dictis doctorum argumentum a contrario sensu, ut dixi supra in aduersar. argumentum a contrario sensu; bene uerum est quod in dubio patientia præsumitur præstita secundum Glo. & Bart. in l. 2. C. de acquir. poss. Soc. consi. 15. num. 7. lib. 4. Ofasc. decis. 50. num. 2. & 17. & Ioannem Vincetium de anna singul. 680. & inde nisi ille contra quem præsentatur instrumentum opponeret & probaret in promptu exceptionem patientiæ non præstita, quod sibi non opitularetur aliquo modo talis exceptio patientiæ non præstita; & ideo in actu pratico aduertendum est ad duo; primum quod locator tenetur ad duo, primum ad rei traditionem & consignationem secundum ad patientiam præstandam, ut late declarauit Marin. Fricc. ubi supra. Aliud, & sic secundum quod conductori competunt similiter due exceptiones; una rei non tradita, alia patientiæ non præstita; his præhabitis quando præsentatur instrumentum si opponitur exceptio rei non tradita, impeditur liquidatio; quia non habet aliquid probare conuentus qui non possidet, & habet ipse intentionem fundatam; si autem opponitur exceptio patientiæ non præstita; tunc quia ex ista exceptione præsumitur & prætenditur rem fuisse traditam, & ex prædictis sumitur indicatio & præsumptio quod patientia fuerat præstita; & ille qui opponit habet præsumptionem contra se, adeo ut illi incumbat onus probandi; tunc sequitur ut nisi in promptu & incontinenti doceat de exceptione quod tunc procedetur ad liquidationem instrumenti, & eius exequutionem; quæ bene aduertat in actu pratico; & circa ea quæ dicta sunt de exceptione pretij non soluti obstante emptori agenti ad rem uenditam, nota notabile consilium Hieron. Gabriel. 155. ex quo duo adnota, primo quod exceptio prædicta locum habeat etiam quod a principio fuisset habita fides de pretio; dummodo tempore quo agitur ad rem tradendam uenisset tempus solutionis; nam adhuc in isto casu competit prædicta exceptio ut bene probat; secundum quod procedit nōdum quando ipse primus emptor ageret ad rei traditionem, sed cessionarius eius uel alius causam habens ab eo, nam omnes exceptiones quæ competunt aduersus primum emptorem, competunt aduersus omnem alium habentem causam ab eo, casus eius erat; quidam Iacobus uēdiderat quasdam pelles Stampæ; & Stampæ illas uendiderat Casari, cui Iacobus de uoluntate Stampe, illas consignare promiserat, & longo

apparatus & discursu dicit Casari agenti ad consignationem pellium contra Iacobum qui etiam fuerat condemnatus per sententiam quæ fecerat transitum in rem iudicatam, ob stare exceptionem pretij non soluti, ita ut non teneretur pelles consignare, nisi pretium ei solvatur, quod nota quia est elegans consilium pro discussione quæ in eo habetur; nonnulla alia uide supra in aduersario exceptio rei non traditæ; simili modo dicendum est quod stante conclusione supra firmata quod instrumentum habeat executionem paratam; & quod contra illud non possit opponi aliqua exceptio, nihilominus semper opponi poterit exceptio quod persona quæ in tali instrumento reperitur obligata, non potuit obligari, prout sic dixerunt Ludouic. Roman. & Ias. in l. tutor in 2. notab. ff. de iureiur. Anchar. in consi. 167. col. 2. & Crauett. in consi. 104. & sequitur Marin. Frecc. in supradict. tract. de presentat. instrum. quæst. seu par. 12. num. 5. cum sequen. & ibi generalius dicit, quod licet nulla alia exceptio opponi possit, quod tamen semper poterit opponi exceptio respiciens personam, tam respectu presentationis, ut quia diceretur non habere legitimam personam standi in iudicio & presentandi instrumentum; ut puta quia minor, uel quia excommunicatus, uel similes, uel quia non potuit obligari quod probat autoritate multorum; & facit Canar. de presentat. Instrument. quæst. 15. & Galles. ad formã cameral. obligat. fol. 60. num. 3. Et ex hoc illud inferri potest; an contra instrumentum presentatum contra aliquem opponi possit quod tempore obligationis erat filius familias cum patre habitans, & consequenter quod obstante regio edicto non potuit obligari, & quod propterea instrumentum exequi non possit; Carauit. in rit. 166. nu. 73. dicit quod si ex lectura in instrumenti appareret illum esse filium familias, uel illud opponens in promptu per testes id doceret; tunc obstaret exceptio, & non procederetur ad liquidationem instrumenti, nec ille carceraretur, allegat Canar. in tract. de executione instrumenti quæst. 13. Benedict. de barz. in tract. de guarentig. par. 3. quæst. 6. & Grauinens. in illo rit. part. 2. declar. 17. nu. 32. & alios nonnullos; sin autem neque ex instrumento constaret illum esse filium familias, neque per testes in promptu, tunc procedetur ad executionem instrumenti & liquidationem, & dicet interim causam in vinculis, & dabitur terminus & procedetur, & ubi & quando contra exceptionem oppositam presentans instrumentum, aliquid diceret, & replicaret, cum multa possit, & tunc debet iudex in ultimo peremptorio procedere ad liquidationem instrumenti; uerum supersedebit in executione, & dabit terminum ad probandum; & ita residebat Carauit. ubi supra. similiter poterit contra dictum instrumentum opponi quod est confectum sine causa; uel causa est reducta ad non causam; ut bene aduertebat Galles. in forma cameral. obligat. fol. 60. & uide quæ dixi supra in aduersar. causa requiritur; sed an possit opponi exceptio; quem de euictione tenet actio, eundem

eundem agentem repellit exceptio, Celsus vgo in cons. 45. dicit, agenti ex instrumento guarentigato obstare dictam exceptionem prout et nonnullas alias quas ipse enumerat ibidem; Illud etiam adnota quod quamuis in alijs casibus non admittatur quispiam ad opponendum uel probandum aliquid contra instrumentum; nihilominus si ex aliquo incidenti, uel casu presentanti instrumentum fuerit datus aliquis terminus, tunc ille contra quem instrumentum presentatum fuit, poterit etiam probare de iuribus suis Bald. in l. si causam. C. de exequutione rei iudic. & Hippolit. in l. si quis fol. 52. col. 4. ff. de quæst.

F I N I S.

BERNARDINI PANDI,
GRAVINATIS V. I. D.

COMMENTARIA IN RITV
Magnæ Curia Vicariæ Neap. CLXIII.

DE PRÆSENTATIONE
& exequutione Instrumentorum.

PRAEFATIO.

Iustitiæ correctiuæ hic Tractatus subalternatur.

Vemadmodum Aristoteles 5. Ethic. 5. Adstruit, Primum Iustitiæ genus in eorum contributione subsistit, quæ inter eos diuidi possunt, qui in ciuili societate uersantur Alterum in morum correctione & comertiorum, quod item bifariam distribuitur, Sicut enim contractationes, Aliæ uoluntariæ sunt, Alię inuoluntariæ: Ita Iustitiæ genus quod ad eas pertinet uoluntarium unum est, Alterum inuoluntarium; Voluntariorum comertiorum Iustitia (ut inuoluntaria mittam) inde bitis cõsistit, uel contractibus; propterea iuris hæc portio qua de instrumentaria exequutione agitur, commutatiuæ Iustitiæ sub alternatur.

3 Commutatiua enim Iustitia (ut doctissimus Cælius lib. Antiquarum lectionum 12. cap. 48. inquit) ipsam rei disparilitatem qua res rem excedit Alteram, ad æqualitatem Aritmethica quodammodo proportionem nititur reuocare, nullamque habet personarum rationem; & ideo nihil refert bonus ne debitor sit, Malusue creditor? Sed damni interstitium spectat modo quod creditor subiret si non satisfaceret.

Prisci cur in debitores exasperabant nimium.

Ex hac doctrina (cuius author mihi est Aristoteles) demanasse puto, quod debitoribus perfidiosius tergiuersantibus ac sapius fraude agentibus, eludentibusq; non mediocrem pœnam prisci legumlatores irrogabant.

Debitores olim in seruitium ducebantur cum filijs ac nepotibus.

Call. lib. 7. cap. 20. testatur quod qui AEs Alienum primitus con-
stabant

habant in seruitium à creditoribus ducebantur, & quòd grauius multo est, adducebantur item filij & nepotes.

Item uenundabantur cum uxore ac filijs, & grauiora perpetiebantur.

- 5 Eminentiores interpretes in parabola debitoris Math. 18. prodiderunt in litteras, quòd a creditoribus debitores olim uenundabant, quòdque ab omni pietate diffitum est, uenudabantur quoque uxores eorum, ac filij.
- 6 Aul quoque Gell. lib. noctium acticarum 20. cap. pri. legem 12. tabularum refert in ergastulum quòdammodo & carnificinam debitores seruiliter euerberatos neccitasse, & propterea nexi Appellabantur; De his Cæl. nuper citatus inquit, obsita erat squalore uestis, fædior corporis habitus, pallore ac macie perempti, ad hæc ferè prolixa barba, capilli que efferabant speciem oris, uix ut noscitantur in tanta deformitate.
- 7 Eadem l. 12. tabularum illud quoque præcipiebatur horrendum protinus & ab omni humanitate sequestratum, quòd & Gell. & quoque Rhodigin. memoriæ tradiderunt; si creditori non satisfaciebatur, habebantur debitores in uinculis dies 60. interque eos dies trinis nudinis continuis ad prætorem in comitium producebantur, quanteq; pecuniæ debitores forent pronuntiabantur.

Debitores capite olim puniebantur.

- 8 Tertijs deinde nundinis capite pœnas dabant: quòd si plures forent creditores secum si uellentæque partire corpus addicti sibi hominis permittebatur.

Ritus nostri ratio ex Arist.

- 9 Compari (ut ego Arbitror) ratione ritus hic noster præcepit, quòd debitores ostenso debito statim carcerentur & è uinculis ex audiantur si quid opponere se se præferant, nullique dubium quòd constitutio prædicta luridica est. Canar. in tract. de exequutione instrument. q. 31. Alex. in l. si alia. §. eleganter. ff. soluto matrimonio Annib. col. 15. Crott. 4. in l. nemo potest de legatis pri. Ripens. in l. obligatio col. 5. ff. de pignoribus Zas. in lib. singul. responforum 2. c. 8.

Statuta huic ritui similia plerisque locis: Florentiæ, Perusii, Mediolani, Anthonæ, Firmis, Assisii, Terdonæ, Cortonæ, Tuderti, Burgi, Casenæ, Castellæ, Engubij, Canarij, Tusciæ generatim, Italiæ generalissime.

- 10 Porro & alia locis alijs haud parum multis sunt statuta & huic similia. Castren. in l. pri. C. de exequutio. Rei iudicatæ.

Florentiæ primum est hoc statutum. Bal. in l. 3. C. de pignoribus Art. in d. §. eleganter Castrensis. in l. pri. ff. de constituta pecunia. Roman. in consi. 120. circa Corn. in consilio trigessimoprimo uidetur in 3. & illud etiam Perusii. Bal. in l. etiam. C. de exequutio. Rei iudicatæ in consi. 28. istud in consilio 38. præmissis in consi. 39. cuius idem est initium in 5. Angel. in d. §. eleganter Iaf. in l. error. C. de iuris & facti ignorantia. Atque idem Mediolani Homod. in consi. 97. quæstio, id queque item Anthonæ Cor. in consi. 320. Videtur in pri. Alex. in consi. 115. Vifa in 7. Firmi etiam Cor. in consi. 112. uiso in primo Alex. in consi. 20. si promissisti in 6. Assisi quoque Cor. in cōsi. 31. uidetur in 3. Terdonæ. Bal. in consi. 355. sicut in 3. Cortonæ Corn. in consi. 9. uiso in pri. Tuderti Cor. in consi. 112. uiso in pri. Burgi. Corn. in consi. 297. in consilijs in 3. Casenæ. Alex. in consi. 126. repetitus in 6. Castellæ Abb. in consi. 73. circa in 2. Egubij Angel. in consi. 121. Nicolaus. Canarij ut de suamet patria Canar. testatur in tractat. de exequutio. instrument. quæst. 43. uerum illud Tusciæ generatim statutum est Bal. in d. l. etiam Iaf. in d. l. error. Ripens. in l. obligatio 4. col. ff. de pignoribus: atque item in Italia perpetuo sunt eiusmodi statuta Barr. in l. pri. ff. iudicatum solui Canar. in d. tractat. 4. q.

Ritus hic aduersatur iuri communi.

Hoc uero confessum est quòd statuta prædicta iuri communi aduersantur quæ de instrumentis simplicibus quemadmodum & ritus hic loquuntur. Canar. in d. tractat. 4. item 5. Bar. in tractat. de instrument. guarentigiat. p. p. q. Alex. in l. air prætor. §. si iudex. ff. de re iudicata in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. soluto matrimonio Iaf. in l. final. col. 6. C. de edicto diui Adriani tollend. in l. quæ delegato. ff. de legatis Aquens. in l. si pacto quo pœnam. C. de pactis Dec. in l. in bonæ fidei eodem tit. C. de pactis, Annibal. in l. si insulam col. 9. ff. de uerborum obligatio. Ripens. in d. §. si iudex nu. 6. Cagnol. in d. l. in testamentis. nu. 9. Corn. in consi. 238. uifa in 3. Boer. in decis. 295. computus in 2. Bero. in q. 57. statuto cauetur.

Ritus hic num procedat in curijs regni inferioribus.

13 Et ideo probatissime dubitari solet an hic ritus in Regia curia loquens protrahatur etiam ad alias huius regni inferiores? ritus 54. nuncupatum exprimit quòd non. Puteus uero nostrarum legum interpret nulli secundus, in sindicatu uersi instrumentum, adstruit, quòd de consuetudine totius regni non obstante eo ritu ad curias inferiores noster hic ritus etiam extenditur.

Ego

Ego autem Censeo quòd ritus 44. nuper allegatus correctus sit per alios ritus subsequentes dum eis rituum collector addiderit non solum ritum nostrum procedere in Regia curia uerum in alijs etiam curijs, atqui in ritu nostro præsertim id super additum est, dum ibi dicitur in ipsis curijs uel altera ipsarum: idem quoque est in ritu a nostro 7. & item in 23. a nostro eum connumerando. His non incite opinor uel improspere aut (quod ille ait) insipide præfatis: Aggre diamur nunc huius ritus prouinciam & ab ingressu de his contractemus, Quæ instrumenta concernunt, ut possint ad formam Ritus nostri exequi.

PRIMA PARS EORVM
 QVAE INSTRUMENTVM
 CONCERNVNT

XX. DECLARATIONIBVS
 Confistit.

PRIMA DECLARATIO.

1 **I**LLVD verò in primis testatum uolumus, quòd Ritus hic intelligatur in scriptura ad hominum memoria mfacta, sic enim instrumentum describere. Canar. in tract. de exequutio. instrument. q. 35. Pennens. in rubrica. C. de fide instrument. & Aquens. in rubrica. C. de edendo.

Testium personæ, non exequuntur ad Ritus nostri formam.

2 A quo inserpuit quòd personæ instrumentorum non habent paratam exequutionem ad huius nostri Ritus formam Feli. Dec. in rubri. de fide instrumentorum Feli. in c. peruenit primo de testibus cogendis. Tiraquel. Abundè in retractu tit. pri. §. 2. glos. pri. nu. 11. cum sequenti.

SECUNDA DECLARATIO.

3 **P**Roinde illud scitu dignum est, quòd ritus noster intelligitur in instrumento publico, ita enim sæpissime exprimit.

Scriptura priuata non exequitur ad formam ritus.

4 A quo & illud quoque proserpuit haud negligendum, quòd priuata scriptura neque habet exequutionem ad formam huius ritus Feli. Dec. in rubrica de fide instrument. Anto. ab Alex. Curt. in l. pri. C. de iure iurando ob calumniam præstito Dec. in l. bonæ fidei col. 3. C. de pactis. Firmian. in Gabellis. 3. p. 8. p. 35. q. & Tiraquel. in retractu tit. pri. §. 2. glos. pri. nu. 30.

Ec Sed

Publicum & Autenticum quo separantur?

5 Sed agè postea quàm hic uolentes incurrimus, adijciatur quæ situm egregium & non in iube vulgaria modo sed inter classicos quoque uiros excitatum, quæ nam sit differentia inter publicum instrumentum & autenticum? Feli. in c. pri. de fide instrumentum. Curt. Ripens. in l. admonendi. ff. de iure iurando aiunt quòd instrumentum publicum fit à tabellione, Authenticum uerò ab officiali publicitus instituto, inde fit quòd scriptura archiuij sit instrumentum authenticum. l. comparationes cum Auth. ad hæc, ibi inscripta. C. de fide instrumentorum.

Dec. uerò in d. c. pri. inquit, quòd instrumentum publicum alio differt ab authenticò, quia Authenticum fidem obtinet absq; sollempnibus, publicum uerò (ut ei credatur) sollempnibus muniri debet.

Ioan. deniq; Vicomercat. in l. 2. C. de edendo utramque opinionè breui manu perstringens ait, quòd instrumentum publicum est quod fit à tabellione & sollempnibus item præmunitur.

6 Ego uerò cum prædictis iamdiu litem habui, quia protocollum non est publicum instrumentum ut dicitur hac p. 14. d. & tamen fit à tabellione iuris sollempnitatibus interuenientibus ut 9. d. huius, p. uideri potest.

Altera igitur inuenienda est discrepantia inter publicum instrumentum & autenticum, At qui meo sensu publicum instrumentum est quòd iuris sollempnitatibus publicatum exemplatum uè est, & ex eo fidei auctoritatem sumit. c. pen. & final. de fide instrument. Authenticum uerò instrumentum est quod sine publicatione, absque publicationis sollempnitatibus ex se fidei auctoritatem habet, unde authenticum nominatur quasi authoratum, ideo protocollum dicitur Authenticum. l. 2. ff. de fide instrument.

Publicare & Authenticare quid sit.

7 Ad hoc plurimum facit Aqueus. in auth. si quis in aliquo documento in ingressu. C. de edendo, dum constituit differentiam inter publicare seu exemplare & Authenticare ad text. in d. auth. Ad hæc dum probasse uidetur quòd scriptura Archiuij sit publica respondit Dec. in d. cap. pri. & discrimen fecit inter publicam scripturam & publicum instrumentum.

Subfrigida certè responsio, quia immo scriptura Archiuij est instrumentum publicum Feli. in rubric. de fide instrumento. in postremis uerbis.

Et huic sententiæ adstipulantur Alex. colum. 3. Ant. ab Alexan. 4. Aqueus 3. Curt. final. Dec. 6. in d. Auth. si quis in aliquo documento

C. de edendo Feli. 3. Dec. 4. in capitulo cum causam de probatio

Facit. l. pri. ff. de fide instrumen. l. notionum. §. instrumentorum. ff. de uerborum significatio, quæ probant quòd instrumentum appellari potest quicquid iudicis mentem instruit.

Ego uerò Arbitror quòd instrumentum authenticum dici potest publicum inspecta alia ratione ab ea quam superius expèdimus neq; inconuenit si quidem acta iudicij dicuntur instrumentum publicum Alia quoque ratione prospecta quia fiunt in loco iudicij qui est publicus & coram iudice qui est persona publica Alex. Ant. ab Alexand. Socc. Iaf. Gozzad. Vicomercat. Curt. Aquens Dec. Purpurat. Ripens, in. d. l. 2. C. de edendo, & ideo scriptura Archiuij dici potest instrumentū publicum inspecta ratione quia fit ab officiali publicitus constituto & fit in loco Archiuij qui est publicus.

TERTIA DECLARATIO.

Illud quoque obseruandum est quòd Ritus noster procedit in instrumento sollempnibus dotato à iure præstitutis, Canar. in tracta. de exequutio. instrument. q. 11. Alex. col. 3. Iaf. pri. Ripens. 2. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudicata Feli. col. pen. Dec. 4. Fallent. 2. eijdem col. fi. fallent. 20. in c. ex parte. 2. de officio delegati.

Instrumentorum solemnia. Inuocatio diuini nominis.

11 Insignia seu sollempnia instrumentorum septem præcipuè sunt: Inprimis diuini, nominis uocatio Feli. col. 2. Dec. 3. in c. pri. de fide instrument. Alex. 3. Aquens, prima Rui. 2. Hermonot. 3. in rub. ff. de operis noui nuntiatio. Afflict. in constit. baiulos col. 6. Cagnol. in prologomena digestorum in prin. col. 4.

Regis nominatio.

12 Secundo Regis nominatio Feli. 2. Dec. 3. in d. c. pri. Iaf. 30. Ripens. 28. in l. admonendi. ff. de iureiurando, Corset. in tractat. de potestate Regia. q. 46. Cassan. in gloria mundi. §. p. 24. considerat num. 183. Afflict. loco iam citato & iterum in constit. instrumenta. per tex. ibi & si Rex non extaret in hoc regno Pennens. in leg. in sacris colum. 2. C. de proximis sacrorum scrineorum docet inscribi debere pontificis nomen.

Anni dominici.

13 Tertio Anni Dominici Fel. 2. Dec. 3. in d. cap. pri. Afflict. in d. constit. baiulos colum. 6. Gramat. in decis. 106. in causa colum. 5. & Caue

(inquit ibi Afflict.) ne scribantur per Abacum quia littera ex littera extendi debent quod post glossographum idem repetit in constit. consuetudinem.

Dies ac mensis.

- 14 Quarto Dies ac Mensis Feli. 3. Dec. 4. in præfato c. pri. Feli. in c. in literis de fide instrumento. Iaf. in l. admonendi col. 62. ff. de iure iurando Dec. Cagnol. in l. si librarius. ff. de regulis iuris Cagnol. in prologomena digesterum in principio col. pen. Scobod. in auth. habita ad finem C. ne filius pro parte.

Hora non est necessaria.

- 15 Horæ autem exprimitio utilis est, non necessaria Soc. Iaf. Bal. Nouel. Aquens. in l. pri. soluto matrimonio Dec. in c. pri. col. 4. de fide instrument. Fel. in c. capitulum sanctæ crucis col. final. de rescriptis Fel. 2. Dec. 3. in c. pastoralis & Iaf. in l. pri. §. edictiones col. 3. ff. de edendo, Cagnol. in l. in ambiguis. ff. de regulis iuris.

Indictio.

- 16 Quinto, indictio Feli. 3. Dec. 5. in c. pri. non semel relato Feli. in c. inter dilectos. col. 7. de fide instr. Iaf. 62. Ripens. 28. in l. admonendi. ff. de iure iurando Cagnol. in prologomena digesterum in principio col. pen. in l. si librarius Cart. 3. ff. de regulis iuris. Atq; sufficit generatim scribere indictionem cum uerbo &c. Dec. in plus semel citato. c. pri. col. 5. Iaf. Ripens. in d. l. admonendi, locis iam proximè significatis Galliaul. in l. gallus. §. idem credendum col. pen. ff. de liberis & posthumis Cagnol. in d. l. si librarius nu. 24. Gramat. in decisio. 106. in causa col. 4.

Et licet Iaf. sibi contrarius col. 4. Gar. 20. in d. §. idem credendum & iterum Iaf. in l. Argentarius in principio. ff. de eden. Arma ex aduersum sumant; Prior tamen opinatio tum frequentior est tum ueracior & in ea quoque pedibus coeunt Corn. in consi. 93. quia in 4. Alex. in consi. 190. plura in 6.

Quin etiam sufficeret intermisisse indictionis spatium Feli. in d. c. inter dilectos col. 7. Galliaul. in d. §. idem credendum col. pen.

Locus locique locus.

- 17 Sexto, locus ac loci locus Feli. 3. Dec. 4. in sæpe relato c. primo, Paris in c. quoniam contra falsam col. 2. de probatio. Cagnol. in l. si librarius ad fin. plus semel citato Bolog. in consi. 30. & adeo a Afflict. in sæpissimè Relata constit. Baiulos col. 7.

- 17 At qui dubitari solet inter eminentissimos si id consuetudine obliterari possit Alex. que in l. de pupillo. §. qui nuntiat. ff. de operis noui nuntiatio. Feli. 3. Barbat. in 16. in d. cap. pri. scripsere quod sic, sed eorum Opin. legali uigore conterunt Dec. in d. c. pri. col. 4. in cap. 2. col. 5. de probatio. Iacob. de canibus in tractat. de tabellio. 7. sollemnita. Afflic. in d. constit. Baiulos col. 7. Curt. in tractat. de consuetudine fol. 114. col. 2. & Paris. in d. c. quoniam contra falsam col. 26.

Signi insculptio.

- 18 Septimo & ultimo insculptio signi Feli. 15. Dec. 6. in d. cap. pri. Feli. in cap. cum. p. Tabellio col. 2. de fide instrument. Dec. in cons. 36. circa in primo. Cagnoli. in prologomena digestorum ad finem principij. Boer. in decis. 37. quia in primo, Gramat. in decis. 106. in causa col. 6. & 8.

QVARTA DECLARATIO.

Iudex contractuarius.

- 19 **I**ud itē animaduertito haud neglectū quod Ritus noster procedit quādo in instrumento adest cōtractuarius iudex ut in constitutio. Baiulos, & in constitutio. instrumentorum. Atqui fortassis sunt chartularij iudices de quibus loquuntur Alex. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. ff. soluto matrimonio Ias. in l. error. C. de iuris & facti ignorantia Bar. in tractat. de instrument. guarentigiat. p. p. p. q. Maria. in c. significasti. 10. q. de foro competenti Herculan. in l. ait prætor pri. col. ff. de re iudicata Sapia. col. 3. Cagnol. pen. in l. pri. ff. de iudicijs Tiraquel. in tractat. de constituto. 3. p. 30. limitat. nu. 28.
- 21 Hoc tamen procedit quando in loco instrumenti reperitur iudex ubi uerò non esset instrumentum posset fieri sine eo, ita scribit Glossographus in longobard. de scambianis & Cancellarijs Cui heret Blas. de Marchon ibi quem priuatim habeo.

Tabellio & iudex contractuarius an utroque fungi ualeat?

- 22 Hac parte curiosior fortasse quispiam quærat an tabellio qui etiam sit iudex contractuarius possit utroque officio fungi sumendi rationem ut tabellio & uti iudex assistendo? Eternitan. & Afflic. in feudis quæ sint Regalia uersi. magistratus inquirunt quod non in diuersum tamen probabiliter allegari posset quia Tabellio simul & iudex chartularius potest sumere instrumentum guarentigiatum ut inter citatos scribunt Anchar. in consi. 423. uiso Angel. in consi. 234. uisus.

Corn. in consi. 99. uifis in 3. Alex. in consi. 92. uidetur in 7.

Spectat, quòd de emancipatione dicitur, tabellionem eam recipere posse & si iudex est simul autoritatē præstare, Angel. in consi. 99. uifis, Corn. in consi. 238. uifa in consi. 259. uifo in 3. Arridet etiam q̄ scribit Corn. si statutum diceret donationem non ualere nisi iudex ad fuerit, tabellionis desumptio sufficit qui & iudex sit in consi. 185. tria: col. pen. in 2.

Prior tamen opinatio propter autoritatem Esernitan. & Afflict. in fori uersura præualeret, neque deest ratio ubi namq; statutum requirit taxatum numerum personarum ijsdem non potest duplici officio fungi Feli. colum. 4. Dec. 3. in cap. ex literis de probatio Fel. 26. Dec. 25. Paris. 52. in c. quoniam contra falsam & ijs adde Dec. in consil. 40. uifo in pri.

QVINTA DECLARATIO.

Archiuij scriptura non exequitur ad formam ritus

- 23 **C**Aeterum nec illud ignorandum, quòd ritus procedit in instrumento a tabellione confecto Alex. Iaf. in l. 2. §. prætor ait in fin. ff. qui satisfdare cogantur Alex. Iaf. in l. iuris gentium. §. quod ferè. ff. 24 de pactis Feli. col. pen. Dec. 4. fallent. 2. in c. ex parte 2. de officio delegati, ab eo fit quòd scriptura Archiuij quæ est instrumentum publicum ut dixi supra hac. p. 2. d. non habet exequutionem paratam ad formam huius ritus quia fit ab officiali.

Tabellionum qualitates subscribuntur.

Verum nec uacantis opere fuerit attexuisse huic potissimum loco qualitates tabellionum ac contractuariorum iudicum quas in regno uel maxime habere debent.

Sint electi a Rege.

- 25 In primis quæritur quòd electi sint a Rege ut in constitutio. in locis demanij, Esernitan. uerò ibi uidetur hoc extenuare in locis demanij tantum, & quamuis Afflict. 4. notabil. extendat etiam in terris baronum, tamen ueracior est Esernitan. sententia quia d. constit. significanter loquitur in terris demanij.

Quid si a Baronibus?

- 26 Ab hoc proserpit quicquid ferant Esernitan: & Afflict. ibi ac in feudis quæ sint Regalia uersi. Magistratus & Puteus in sindicatu cap. de

de excessibus Baronum, quòd in eorum terris barones possunt eligere Iudices ac tabelliones quod etiam adstruunt Feli. in c. cum p. tabellio de fide instrument. Aluarot. & alij in eo uersi. Magistratus Iacob. de canibus in tractat. de Tabellionibus ubi de causa efficiente. 5. q. Boer. in decis. 50. & ea quæ in decis. 242. ad tertiam in pri. atqui Blas. de Marchon. legum regni enarrator egregius in longobard. de eo qui falsam cartam scripserit, testatur suo tempore barones huius regni legisse tabelliones ac Iudices quod iterum in lungobard. de Scambianis & cancellarijs, haud negligenter adfirmat.

Cuius etatis?

- 27 Secundo quòd sint 18. annorum maiores ut in constitutio, Minorum iura ita scribit Blas. ille de Marchon, in longobard. de eo qui falsam cartam scripserit, ad finem, sed Bart. & Rosac. in l. impuberem. ff. de falsis Bal. in tractat. de tabellionibus 15. q. Firmian. in tract. de Episcopo lib. 2. p. p. nu. 56. opinati sunt quòd maiores. 14. annorum tabelliones eligi queunt. Quin Angel. in l. p. C. de muneribus & honoribus cuius sit cumq; ætatis scripserit posse eligi, modo post pubescē-tiani exerceat, atque illam Angel. opin. furtim sequitur Dec. in l. Fæminæ. §. impuberes. ff. de regulis iuris: & quamuis Cagnol. ibi aduersetur & multis rationibus pugnet, ea tamen Angel. sententia Receptior est & præter Dec. sectatur Iacob. de canibus in tractat. de tabellionibus ubi de causa materiali 5. fallent.

Ne sint infames.

- 28 Terriò Quæritur ne sint infames ut in constitutio. mores dissoluti & in consuetudo. Baiulos igitur Bart. opinatio in l. eandem. §. primo ff. ad l. Iuliam Reperundarum in hoc regno desita est Pennens. in l. neque C. de dignitatibus Afflict. in d. constitutio. mores dissoluti 6. notabil. Cassan. quoque facit in gloria mundi. 2. p. 19. considerat: qua propter Afflict. in d. constitutio. baiulos. 14. notabil. quinto requisit. qui de. d. Bart. sententia tanti facit hallucinatus est.

Viles ne sint, uel Angarij, seu uillani.

- 29 Quarto, item quinto, atque item Sexto, ne sint uiles personæ, ne sint Angarij perue Angarij, ne denique sint uillani ut in constitutio. constitutione præsentis.

Vasalli.

Septimo requiritur ne sint uasalli ut in d. constitutio. in locis de manij Pennens. autem in l. generali. C. de tabularijs inquit quòd uas-

falli non possunt elegi tabelliones in terris demanij.

Spurij uel filij clericorum.

- 31 Octauo ne sint spurij clericorum uel filij ut in d. constitutio. constitutione præsentis in calce fallit secundum Angel. si sint legitimated in consi. 284. præmitte ad finem.

Speçtat hic quæstiuncula si instrumentum confectum à spurio credito legitimo subsistat? in qua Alex. in consi. 80. examinato in secundo & Marsil. in singul. 273. notissimum paulo ad finem adstruunt partem negatiuam.

Contrariam uerò sententiam enixè fulciunt Calder. in consi. secundo de fide instrument. Ang. in d. consi. 284. præmitte Feli. in cap. primo col. 5. de fide. instrum. & Afflict. in constitutio. instrumentorū ante finem. Hæc uellicatim scripta sint Cum ad Alia haud parum multa nostra festinet oratio.

Clerici ne sint.

- 32 Nono & ultimo ne sint clerici ut in d. constitutio. Instrumentorum in fine quo legentes aduoco ad Ias. præter Puteum in sindicatum uersic. clericus col. 4. Aquens. 3. in l. pri. §. huius studij. ff. de iustitia & iure Dec. 8. Ripens. 19. in ca. decernimus de iudicijs Cagnol. in leg. si librarius nume. 66. ff. de regulis iuris Dec. in consi. 494. quod supra in consi. 499. in causa in 3.

SEXTA DECLARATIO.

Testes instrumentarij quales debeant esse, ex ordine subscribuntur.

- 33 **N**ec illud reticendum opinamur, quòd Ritus prædictus procedit in instrumento trino teste munito in contractu supra libram auri, infra uerò bino teste ut in constitutio. instrumentorum, quod si supra libram auri cum duobus tantum fieret testibus neque subsisteret pro Rata infra libram, Castrens. Ant. que ab Alex. in l. pri. C. si aduersus rem iudicatam, & Calcan. in consi. 124. in causa ad finem.

Maiores quacumque exceptione.

- 34 Atque in eadem constitutio. præcipitur ut testes præfati sint omni exceptione supremi, uerum ij qui sint? discas ab Afflict. ibi. 3. notabil. cui assuere potes. Alex. in consil. 18. uiso in pri. in consil. 76. uiso col. 4. in 2. in consi. 180. in causa. col. 2. in 6. in consi. 183. in causa col. 4. in 7. Dec. in c. atsi clerici col. 18. de iudicijs. Feli. in c. cū

Ioannes de fide instrum. Cur. in consi. 56. super col. 5. Iaf. 69. Ripens. col. 30. in l. admonendi. ff. de iure iurando Gramat. in consi. ciuil. 59. in causa col. 3.

35 Ab eo inserpuit hoc in regno tabellionum obseruatio non seriatā, quod instrumentis testes clericos præcipuè uocant, hi enim sunt quacumque exceptione superiores ut Abb. inquit in c. ad nostram de probatio. & iterum in c. in nostra de testibus.

36 Sed hæc tempero mihi quin hoc potissimū loco appingā q̄ quando clerici testes uocantur in instrumento adesse debent Episcopi uel eius Vicarij indulgentia. Ita nuncupatim tradit, Pennens in l. generaliter ad finem. C. de Tabularijs.

37 Verum si clerici testes adscribantur Episcopi uenia siue eius Vicarij prætermissa instrumentum ab eo non infirmatur Feli. in c. cum nūtius de testibus Aufrer. in tracta. de reprobatio. testium uers. clericus Croc. in tract. de testibus car. 10. nu. 178.

Literati.

Quærit præterea dicta constitutio quod testes item sint literati si in loco instrumenti inueniri queunt, at qui dicantur literati discere potes à Feli. col. 5. Dec. fi. in c. suscitatus de rescriptis.

Ob ligationes an ualeant absque testibus.

39 Ego enim posteaquam in constitutio. instrumentorum incidere ut non absque fenore hoc sit factum & actuario, hac parte quæstionem promoueo, neque ab instituto prorsus dissentaneam, quod extra aleas (ut aiunt) seramur, An. d. constitutio. loquatur etiam in conventionibus apud acta receptis siue obligationibus quas nostrates uocant? Sunt qui dixere quod non modo iudice præsentate uel mandante recipiantur Pennens. in l. 2. C. de iure fisci Afflict. in constitutio. magistri Camerarij 13. notabi. in decis. 135. quidam Venetus Gramat. in consi. Ciuil. 63. in causa in consi. item 65. & quia & iterum ipse (si is est) in consi. 66. quia col. 3.

Huius rei perpetua Ratio est quia conventiones & acta quæ de se non sunt iudiciaria atque in iudicio fiunt testes quærunnt si absente iudice eoque non fiant mandante? Alex. Iaf. Corn. Riminald. in l. omnium. C. de testamentis Feli. col. pen. Dec. §. in c. quoniam contra falsam de probatio.

Sunt uerò & qui contrariam adstruunt sententiam quia licet non requirantur testes ad probandam conventionem sunt tamen uel necessarij ad docendum quod iudex præsens fuerit seu mandauerit Huiusque opin. antesignanus est Parisius Neapolitanus. ll. explicator

cator eminentissimus nulliq; secundus in d.c. quoniam contra falsam col. 13. per tex. in d.l. omnium ad finem.

Ego (ut meum quoque interponam iudicium) cenſeo quod debet conſtare de præſentia iudicis vel mandato ut Abſque teſtibus obligatio ſuſtineatur quod & Afflicti. (ſi introſpiciatur) quoque conſentit in deciſ. 135. uerum in receptione obligationis non ſunt neceſſarij teſtes qui ſe adſcribant.

- 40 Et ideo ſi obligatio in teſtarij recipiatur opponaturq; quod iudex neque præſens fuerit neque mandauerit, probari poſtea poſſet iudicis præſentia vel mandatum.

Conſuetudo recipiendi obligationes abſque teſtibus num valeat?

- 41 Cæterum nec parua illud quoque diſcepraſionis cenſeri ſolet an noſtratum mos recipiendi. d. obligationes abſque teſtibus in plateis ac uicis iudice abſente neque mandante valeat? dieunt quod non Pennſ. in d.l. 2. Afflicti. in d. conſtit. Magiſtri Camerarij, ſunt tamen qui in diuerſum arbitrantur Pariſ. in d.c. quoniam contra falſam col. 17. & Gramat. in d. conſi. ciuil. 65.

Ego quoque licet diſpudeat. Pennſ. & Afflicti. uiris alioquin authoratiſſimis non ad credidiſſe cum Pariſ. & Gramat. non mediocriſ quoque credulitatis ſentio quod d. obſeruaſio ſit ualida ad hoc ex pendo Bal. in conſi. 261. quidam in 2. quid conſuetudinem ſpeciatiſ adfirmat & quoque Roſac. in l. in donatione. C. de donatio. quique illam eandem conſuetudinem probat.

SEPTIMA DECLARATIO.

- 42 **S**ed Agè, a ſemita redeamus ad uiam, ulro pergamus, ritus noſter procedit etiam in inſtrumento publicato exemplato ve a tabellione qui & Rogationem deſumpſit Alex. col. 2. Antonius ab Ale. 6. columna 3. fallen. Iaſ. 2. col. 2. fallent. Socci. 2. Aquenſ. 3. col. & 3. item fallen. Cur. 6. col. 3. fallent. Dec. 3. col. 2. fallent. in Auth. ſiquis in aliquo documento. C. de edendo Feli. in c. Albericus col. 2. de teſtibus in c. fi. col. 2. de fide inſtrumen. Ripenſ. in l. admonendi col. 26. ff. de iur. iurando Gramat. in conſi. ciuil. 70. ſuper the.

Tabellio qui rogationem ſumpſit an poſſit eam publicare teſtibus mortuis?

- 43 Et licet Afflicti. in conſti. Baiulos. 14. notabil. 7. requiſit. 5. q. lapſatus ferat quod tabellione ſuper uiuente qui Rogationem ſumpſit inſtrumentum publicari non poſſet. niſi unus teſtis adminus uiuat,
de ijs

de ijs qui in instrumento fuerunt, eius tamen opinionem risu probis que dignam arbitratus sum quia sollempnitas. d. constitutio. baiulos exquiritur in publicatione instrumentorū tabellionis defuncti ut ibi expressum est, & quod tabellio possit publicare instrumentum suū testibus quibuscunque peremptis nuncupatim scribunt Bal. & Sali. in l. comparationes. §. q. C. de fide instrument.

- 44 Afflict. (ut ni forsan modestiæ transgrediamur mensum) saluari possit quando contractuarius quoque iudex decessisset, tunc enim in regno mortuis testibus instrumentum tam & si a se sumptum tabellio non potest publicare probat capitulum regni ne testificantium de quo sequent. declarat. ad finem dicitur.

OCTAVA DECLARATIO.

- 45 Proinde Altius generosiusque est excitandus ritus noster, procedere in instrumento mortui tabellionis publicato a uiuo, modo in publicatione interuenerint sollempnia, atque de communi iure requiritur causæ cognitio & citatio Alex. col. 1. Iaf. 2. Antonius ab Alex. 4. Aquens. 2. Cur. 5. Socci. 2. Dec. item. 2. in auth. si quis in aliquo documento. C. de edendo Feli. in c. Albericus col. 1. de testibus in c. si. col. 2. de fide instrumento. Boer. in decis. 35. sed hic fuit in primo. Paris. in c. quoniam contra falsam col. 10. de probatio. Cagnol. in l. si librarius car. 6. de regulis iuris: in hoc autem regno est constitutio, baiulos quæ in §. ceterum docet modulos publicandi scedas tabellionis defuncti.

- 46 Et quia in publicationis materia pleraque reconditam habent doctrinam proindeque illotis (quod dicitur) non adeunda pedibus mox subtexemus obscuriora non nulla quæ Delium requirere natatorem imperitoribus forte uidentur, lucemque pro virili inferemus.

Instrumentorum publicatio an in regno fiat causa cognita?

Verum ne undique inscitæ circumfusi caligine cum multis immo omnibus hac in re lapsitemus, quærendum. In primis est An in publicatione etiam apud nos in Regno disquiratur causæ cognitio & citatio? in qua re Afflict. legum nostrarum Anagnostes (ita enim de Aristotele ferebat Plato) in d. constitutio. baiulos. 14. notabil. pri. requisit. item 2. & iterum. 3. scribit quod sic, & pro eius sententia facit. d. §. ceterum ibi per competentis coertionis modos, & illud item repetitum est ab eodem in decis. 6. quidam.

Ego aliàs arbitratus sum contrarium quia in d. §. ceterum, Rex indulget uiuis tabellionibus ut scedas mortuorum exemplare querant, & ubi

& vbi statutum viuus dat veniam publicandi defunctorum tabellionū instrumenta, cāusæ cognitio & citatio non requiritur, Antonius ab Alex. col. 5. l. 4. in auth. si quis in aliquo documento. C. de eden.

Item quia tabelliones in eorum priuilegijs a Rege veniam habent publicandi mortuorum scedulas & quando veniam princeps dat reas sumendi instrumenta mortuorum non exquiritur causæ cognitio & citatio. Aqueus. col. 2. Dec. 3. in d. auth. si quis in aliquo documento.

- 47 At qui si dicat aliquis uideri quidē id acutē satis ac solerter ex cogitatum esse tamen præter aliorum conceptum, is legere potest Antonium ab Alex. doctrinæ huius Regni haudquāquam extrite & obuia in d. auth. si quis in aliquo documento col. 5. qui d. quod in hoc regno est obseruatio haud parum antiqua publicandi mortuorum Tabellionum scedas absque causæ cognitione & citatione, eique manus dedere Ethnicis (ita enim uoco exteros scribentes) Cur. 5. Aqueus. 2. col. ibi, licet. l. 3. Musitet.

Impresentiarum teneo quod in duobus tantum casibus requiritur causæ cognitio & citatio atque ijs cancellis recludo Afflict. opinationem: primus quando hæredes Tabellionis iam mortui uel testes in scæda scripti controuerterent publicationi, tunc necessaria dubio procul esset causæ cognitio & citatio ad eos coercendos, ita enim intelligitur. §. cæterum, eo loco per competentis coercionis modos.

Alter est quando non superuiuiunt testes scripti in scæda ut infra seq. q. patebit.

Instrumentorum publicatio an fieri possit mortuis testibus scriptis in scæda?

- 48 Iam in ea referamus opin. Afflict. calculis omnium doct. uiri emunctæ naris, an testibus, quæritur instrumento scriptis non existentibus publicato fieri ualeat? Afflict. ab omni parte quasi stupidus censet in d. 14. notabil. 7. & 9. requisit. inquit quod duo ad minus testes superesse debent in 5. requisit. eandem confirmat sententiam dum 4. q. retulit quod in regno protocollum neque semi probat nisi duo de numerari, is testes super sint.

Verum enim uerō ipsissime secum a diametro pugnans in 5. requisit. p. q. ait quod etiam nullo teste super uiuente protocollum semi probat & postrema. q. in fi. tradit quod iudex inferior ex causa potest decernere publicationem testibus etiam defunctis, & in c. requisit. per totum illud idem adfirmat, dum inquit quod ex præsumptionibus mortuis quoque testibus potest releuari instrumentum, quod & repetit. in decr. 48. stante.

Ratio instabilitatis Afflict. intercutanea est, quia tex. in d. §. cæterum

terum ibi duobus testibus, postulare videtur quod duo testes super uiuant de ijs qui interfuerint rogationi vt publicatio fieri valeat.

49 Nos igitur lepide (opinor) fecerimus si illud scrupulum in primis reijciemus, & sciendum est quod §. cæterum in illis verbis loquitur secundum ius commune quo ad probandam schædam mortui tabellionis frequentius producantur duo testes de ijs qui fuerunt præsentés rogationi Bal.in consi. 158. si inuenitur in 2.in consi.401. punctus.in 3.Boer.in decif. 36. sed hic fuit in primo.

50 Iam ueniamus ad decisionem.q.prædictæ ac Afflict. Antinomiam dissoluamus, aut loquimur in publicatione absque causæ cognitione & citatione faciendâ:tunc damus quod adesse debent duo testes ut in præcedenti.q.scripsimus, aut loquimur in publicatione causa cognita faciendâ, tunc mortuis etiam testibus tabellio potest releuare instrumentum: primo casu protocollum non probat nisi super uiuant duo testes: secundo uerò ipsis etiam mortuis semiprobat.

Quid si super uiuant interuenientes non tamen scripti in scæda?

51 Ab ijs oriuntur duo Corollaria, primum quod licet duo testes qui supersint non sint descripti in scæda si tamen fuerint præsentés rogationi tunc ex dicto eorum potest releuari instrumentum ita scribunt Bal.in consi. 158. si inuenitur in 2.in consi.401. Punctus in 3. Boer.in decif. 36. sed hic fuit in primo, pro hac quoque sententia facit. §. cæterum dum inquit duorum testium qui interfuerunt, non dicit qui in scæda scripti sunt.

Protocollum cum uno teste an sufficiat?

Secundum est quod in publicatione causa cognita faciendâ sufficit protocollum cū unico teste de præsentia quæ plene probat Bal. Sali. in l. comparationes. 5. q. C. de fide instrumen. Ale.in consi. 58. in causa in 7. & Afflict.in 7. requisit. 4. q. contrarium dicens saluari debet in publicatione absque causæ cognitione faciendâ & citatione.

Instrumentorum publicationis causa quæ requiratur docenda.

Præterea alias intelligentiæ lineas ducamus, quæritur, an in exemplatione quæ fit causa cognita duo hæc copulatim docenda sint rogationis tenorem & scripturæ cognitionem. Afflict. in d. 14. notabil. 7. requisit. & iterum, 9. scripsit quod sic pro eo est. §. cæterum ibi si quidem notarius &c.

Ego uerò (missa autoritate Afflict. eum licet alioquin multifariam) opinor quod sufficit alterum eorum docere modo sufficienter probetur, quia tenore rogationis ostenso scripturæ recognitio super-

per vacanea est, cum hæc rogatione non probata subsidiariè fiat Bal. & Sali. in l. comparationes. 5. q. C. de fide instrument. sic etiam recognitione (ut iuris est) facta rogationis testimonium separatim non disquiritur, quia testes deponentes in recognitione testari quoque debent, quòd fuerunt præsentés in rogatione, aliàs non probant recognitionem Gramat. in decis. 84. fuit producta in deci. 106. in causa col. 7. & alij ab eo effuse citati. ostensa ergo recognitione iam probata est rogatio & econuerso.

Non obstat, §. cæterum quia illa uerba siquidem notarius & eius manus, exponi debent si, pro quamuis, ne absurdum sequatur Rosac. in Lexicon. in uerbo si. Itaque sensus est etiã quod probetur recognitiõ scripturæ, requiruntur testes qui fuerunt præsentés rogationi.

An sufficiat docere rogationem per coniecturas & præsumptiones. Coniecture quæ?

Neque illud per incuriam transiliamus an sufficiat probare rogationem per coniecturas ac præsumptiones Afflict. in 7. requisit. p. q. inquit quod sic, opinationem intelligo in causa cognita facienda secũdum ea quæ commonuimus, pro eo sunt Bal. in consi. 401. pũctus in 3. Anchar. in consi. 242. prius.

Hic aliquas coniecturas seu præsumptiones Afflict. enarrat, quas quoque & nos delineabimus, pleraque addendo ipsi, haud cõperta.

Instrumentum nuncians rogationem.

Prima est ubi esset instrumentum enuntians rogationem, & aduertendum est quod sola hæc coniectura non sufficeret, licet ualde adminicularetur Bal. in consi. 401. punctus in 3. Anchar. in consilio 242. prius. Afflict. in decis. 48. stante Capic. in decis. 171. Andriella.

Observatio rogationis.

56 Secunda, quando seruaretur id quod in sceda exprimitur, idem re petit Afflict. in decis. 48. stante hoc tamen intelligendum est quod sola hæc coniectura neque sufficeret, licet ualeat multum præsertim si ab antiquo exequentum sit Bal. in consi. 33. quidam in primo in consilio 402. quæritur in 5. Ancha. in consi. 242. prius Gramat. in decis. 106. in causa col. 3. Bar. Cyn. Bal. & alij in consi. 400. super in 4. inter consil. Baldi.

Instrumenta loquentia de consimilibus.

Tertia quando plura instrumenta essent confines locos exprimentia.

mentia. Alex. Iaf. in l. cum aliquis. C. de iure de iherandi,

Apostillam.

58 Quarta coniectura est appendicula in latebris scedæ missa, quod aliàs fuit publicata, si duo testes eam comprobantes ad sunt, alias. Afflict. ibi & in decis. 48. stante inquit quod non sufficit.

Ego quoque illud idem sentio ubi alio præter testium genere probationis adfirmatur Feli. in C. ex literis col. pen. de fide instrument. Iaf. in l. si. col. 6. C. de edicto diui Adriani tollendo. Iaf. Riminal. in l. si unus. C. de testamentis Bal. in consi. 401. punctus in 3.

Et de d. appendicula quæ hic defunt, legere potes apud Marfi. in singu. 466. quoniam Cagno. in l. si librarius numero 54. ff. de reg. iu.

Liber æstimi.

59 Postrema coniectatio est, quando in libro æstimi res allibrata est ei pro quo sceda concinit, de hoc præter ea quæ latissime tradunt Feli. Dec. in c. cum causam de probatio. Feli. Paris. in c. ad audientiam de præscriptio. ad saturitatem quoque uideri potest Bal. in consi. 37. quidam in consi. 216. dubium in 5. Corn. in consilio 214. licet in primo, in consi. 19. uidetur in consi. 226. aliàs in 2. in consi. 165. profecto in 3. Alex. in consi. 92. uiso in consi. 36. uiso in consi. 147. prospectis in consilio 185. in causa in 5. in consi. 57. uiso in consilio 77. uiso in consilio 199. prospectis in 6. in consilio 57. in causa in consilio 182. uiso. in consi. 186. uiso in 7. Bologni. in consi 4. uiso & in consi. 14. uiso.

Testes instrumentarij an quesiti sint in publicatione instrumenti ecclesiæ uel ecclesiasticæ personæ?

60 Illud uerò quod quærat hoc potissimum loco dignum puto, an duo testes prædicti quesiti sint etiam in publicatione instrumenti Ecclesiæ uel Ecclesiasticæ personæ? in qua re Pennens. in glossemate c. Regni ne personarum interemptu, inquit. quod sic, Afflict. uerò in 13. notabil. reclamation. mihi placet opinio Pennens. quia ut præseminatum est duo illi testes de quibus in §. ceterum, non exquiruntur præter dispositionem iuris communis.

Quid in instrumento dotali?

61 Sed nec tempero mihi quin hac potissimum parte quæram, an forma constitutio. baiulos seruanda etiam sit in publicatione instrumenti dotalis, & Afflict. in 13. & in 14. notabil. 7. requisit. postrema

postrema q. ait quod non, & ad hoc præcipue expendit capitulum regni ne testificatum, ubi (ut ipse credit) particularis forma releuandi instrumenta dotalia instituta est.

Et hæc sententia frequentissima est in pullatis circulis, ego uerò ea in re meum comprimam iudicium, ne quod aiunt admouere arietem uidear, uel ostentare. Hoc tamen nullo pacto prætermittam, quòd capitulum ne testificantium non corrigit constitutio. baiulos id utique supponit in final. uerbis dum inquit si & quatenus constitutio. baiulos aduersaretur. Porro constitutio. baiulos, loquitur mortuo tabellione & dictum capitulum loquitur uiuo tabellione (ut ipse exprimit) quod Afflict. locis iam citatis animaduertit ac Capic. in decis. 171. Andriella.

Neque illud diffimulabo, quòd in publicatione instrumenti dotalis quæsi sunt testes de ijs qui fuerunt præsentibus rogationi sicut in publicatione aliorum instrumentorum uitro sidonico clarius patet. in d. cap. dum ibi & nota sit manus, dicitur quod facienda est comparatio & (ut præstabilitum est) examinari debent testes qui fuerunt præsentibus rogationi.

NONA DECLARATIO.

62 **N**unc uerò posteaquam nõ parum multa dicta nobis sunt de publicationis forma, redeundum illuc est ad ritum, & illud item notandum, quòd procedit in instrumento publico existente adhuc quia instrumentum absque eo publicari impossibile est Homod. in consi. 224. in quæstione Ange. in consi. 220. ad hoc Bal. in consilio 401. punctus in 3. Butri. in consi. 11. est aduertendum Anchara. in consi. 431. præmissa Annan. in consi. 33. circa primum, Corn. in consilio 226. licet in 3. in consi. 218. placet in 4. Cardinal. in consi. 133. primum Alex. in consi. 157. uisus in 7. Bologni. in consi. 30. uidi Grammat. in decis. 106. in causa Cagnol. in l. si librarius nu. 35. ff. de regulis iuris qui & alios citant.

63 **T**empera, si post publicationem instrumenti forte non inueniretur protocollum, instrumentum iam publicatum non infirmatur Ale. col. 2. las. item 2. Aquens iterum. 2. Dec. 4. in auth. si quis in aliquo documento. C. de edendo Feli. in c. cum. p. tabellio. 2. q. de fide instrumentorum in c. quoniam contra falsam. 7. notabil. de probatio Ripens. in l. admonendi columna 26. de iure iurando Cagnol. in d. l. si librarius numero 83. Grammat. in consi. ciuil. 70. super Themate.

Protocolli quæsitæ.

De pro-

64 De protocollo itē hoc in regno est pragmatica singularis quæ docet quo nam pacto fieri debeat, a cuius uisceribus exterebraui, quandoque tria quę ad esse eius necessaria sunt.

Liber qui sit ad differentiam Bastardelli qui est quinternio.

Primo quid sit liber Ancha. in consi. 43 r. præmissa Gramat. in decis. 106. in causa col. 3. atque liber dicitur qui plures continet quinteriones Abb. in consilio 5 r. uidetur in primo, propterea protocollum differt a bastardello quem uocant qui est quinternio Feli. in c. quoniam contra falsam col. 5. de probatio. ex eo excerpitur error Gramat. in consi. ciuil. 127. in causa col. 2. qui scripserit quod idem est protocollum ac Bastardellum.

Ligatus, ad differentiam fasciculi qui est liber eligatus.

65 Secūdo quod sit liber ligatus, in eo quę differt a fasciculo qui est eligatus, propterea ab eo non publicatur instrumentum. Pennens. in l. rura. 5. q. c. de omni agro deserto, Afflic. in constitutio. baiulos. 13. notabil. Gramat. in d. decis. 106. col. 9. & final. ijs si placet impinge. Cagno. in d. l. si librarius. nu. 36.

Extensus, ad differentiam scedæ quæ est abbreviata.

66 Tertio & ultimo quod sit extensus & sollempnizatus ut haud incuriose notatur in d. pragmatica, id quę ad differentiam scedæ, Porrò scedæ est instrumentum abbreviatum ad huc sub prælo emendandum ac in libro ultimam imponendo manum non adhuc redactum Isido. author est in 6. ca. 4.

DECIMA DECLARATIO.

Instrumenti scriptura qualis sit. Patria lingua. Literis legibilibus?

67 **S**Ed agē, pergamus ultro, ritus noster procedit in instrumento ordinatim conscripto. Dec. in c. pri. col. 5. de fide instrumentorū Afflic. in consi. baiulos col. 7. & patria lingua scribi potest Cagno. in l. si librarius car. 3. de regulis iuris, atqui exarari debet legibilibus literis inquit Ancha, in cons. 242. prius Ale. in l. quicquid astringendæ. ff. de uerbo. obliga. Jacob. de canibus in tracta. de tabellionibus in tabellionum consilijs 9. cons. & item. 10. In regno est constit. Consuetudinem quæ id nuncupatim ex postulat.

Quid de cistris & signis. Quid item si cistrę sunt legibiles? Communibus literis.

68 Propterea Cifris vel signis scribi nequit Alex. in consi. 153. vide-
detur in 2. in consi. 90. in causa in 6. Verum ingerit se difficultas haud
quaquam ex triuio, an legibilibus Cifris delineari queat? & de com-
muni iure clarius est quod sic Feli. in c. primo electio col. 4. de fide in-
strument. Cagno. in prologomena digestorum. §. illud autem Ale. in
confi. 190. plura col. 2. in 6. in hoc tamen regno scrupulum commo-
uet d. consti. consuetudinem dum inquit quod communibus quoq;
literulis impingi debet.

*Ordo scribendi instrumentum: Nomen tabellionis ac cognomen: Cuius
authoritate tabellio? Rogatio.*

69 Ordo conscribendi instrumentum hic est statim primordio ta-
bellio scribat suum nomen ac cognomen Ange. in consi. 275. impri-
mis, postea se esse tabellionē & cuius authoritate Iacob. de canibus
in tractat. de tabellionibus 4. sollempnit. deinde testetur rogatum es-
se ad illius instrumenti confectionem, Feli. columna 6. Dec. 8. in cap.
primo de fide instrument. Alex. in col. pen. Iaf. 15. aquens. final. But-
ticel. 18. in l. sciendum. ff. de uerborum obligatio. Afflict. in d. con-
stit. baiulos. 7. col. Bal. in consi. 158. si inuenitur in 2. Anchar. in consi-
lio 43. 1. præmissa Alex. in consilio 73. non puto in pri. in consilio
38. consultus in 7. Boer. in decis. 35. nunc dicamus Gramat. in de-
cis. 306. in causa col. 5. & iterum. 7. iufficeretque intermittere spacium
dicendo in præsentia mei notarij &c. Barbat. in consi. 32. scribitur col.
6. in primo.

*Nomen ac cognomen contrahentium. Nomen ac cognomen testium: Te-
stes a primordio scribantur & an in fine subscribantur?*

70 Ex inde scribat nomen ac cognomen contrahentium Rebuff. in
praxi. 3. p. de breui. nu. 5. subinde nomen testium ac cognomen Ale.
in consi. 153. uidetur in 2. nam de more testes scribuntur in principio
instrumenti pennens, in l. nulli. C. de numerarijs.

71 Obiter illud quero consti. instrumentorum disponit quod post mo-
dum in calce testes subscribant an iuri communi id aduersum sit, Af-
flict. inquit quod sic ibi & idem repetit, in constitutio. baiulos. 7. col.
sed quod testes subscribant in publicatione instrumenti a scedis mor-
tui tabellionis est de iure communi ut tradunt relati ab aquens. in au-
th. si quis in aliquo documento col. 2. C. de edendo Afflict. igitur ue-
rum loquitur in instrumento publicato ab eodem tabellione qui &
rogationem sumpsit.

Emutatio dictationum an uiciat?

72 Cæterum caueat tabellio, ne dictationes emutet modo in singulari, postea in plurali, iam in personam primam, ex inde in secundam iam in tertiam, hæc namque uariationes instrumentum uiciare scribunt Iacob. de cānibus in tract. de tabellionibus pluries relato in cons. 4. consi. & Gramat. in decif. 106. in causa col. pen. sed contrarium adstruunt Iaf. in l. diuortio col. 6. ff. soluto matrimonio Cagno. in l. si librarius. nu. 13. ff. de regulis iuris, quibus arridet Bal. in consi. 464. dubitatur in 4.

VNDECIMA DECLARATIO.

Iusiurandum habet exequutionem paratam. Pœnam quoque.

73 **E**Andem retundamus incudem, ritus hic procedit in instrumento cum pena uel iureiurando ut ipse significanter ex polcit, quia iusiurandum promptam habet exequutionem Iaf. in l. 2. ff. de iure iurando in l. nulli. C. de iudicijs in l. si. C. de edicto diui Adriani tollendo Bauer. in tract. de uirtuibus iuramenti nu. 39. Canar. in tracta. de exequutio. instrument. q. 4. & item 20. Marfi. in l. si. car. 35. de probatio. in singul. 356. iuramentum Boer. in decif. 295. computus in 2. & idē quoque de pœna obseruare uisus est Iaf. in d. l. si. col. 4.

Fidei tactus num sufficiat primo iure iurando?

74 Quærat hic inter factus quispiam, an idem esset quando in instrumento appareret de fidei tactu? Feli. in c. quærelam col. 2. de iure iurando Corfet. in rub. de iure iurando. 7. q. Parpal. in l. si quis maior. 10. notabil. C. de transac. tenent quod non, & hanc opin. d. esse communē Corfet. loco iam citato, promouentur maxime quia. c. ad aures quod metus causa non procedit in odiosis glo. in c. pen. de iure iurando.

In diuersum toto cerebro pugnant, Alex. col. 3. Antonius ab Alex. 3. Iaf. final. Aquens. 2. Cur. 7. Cagnol. 18. in d. l. si quis maior Iaf. in l. 3. §. iurari. ff. de iure iurando Feli. in c. 2. col. pen. de sponsalibus Barbat. in c. peruenit col. si. de fidei iussoribus Afflict. in constitutio. eos qui scienter. 3. notabil. 5. q. & Cagno. col. supra relata ait quod hæc est magis communis opin. mouetur quia glo. in c. pen. frequētius laceffita est.

DVODECIMA DECLARATIO.

Instrumentum an scribi valeat in carta hierica uel imperiali? Catullus locus, Plinij quoque illustratur.

75 **S**ed illud ne utique prætereundum, quòd ritus noster procedit in instrumento delineato in membrana seu pergameno ut inquit constit. consuetudinem.

76 An uerò scribi ualeat in hierica. l. Imperiali uel Regia quam uulgo dicimus carta? Guarin. in Epigramat. Catul. 19. ad Varrum in enarratione illius uersiculi.

Relata cartæ Regiæ noui libri inquit Regia carta est pergamena atque Plin. in libro natural. histor. 13. c. 12. dum loquitur de Augusta seu Hierica ad eum modum interpretatus est, sed Plin. eo in loco uitro (quod dicitur) Sidonico clarius loquutus est, & Hiericam supponit esse papiraceam, itaque eum interpretatur Beroald. uir non obscure doctus in græcanica Apul. historia lib. pri. & loquendo uerbum ex uerbo omnia cartarum genera pro Plin. uelata in digitos supputat Isidor. in 6. c. 10. Quare Guarin. non bene interpretatus est Plin. locum, & catul. uersiculus intelligi debet de papiracea carta non pergamena.

Instrumentum an scribi ualeat in deliticia.

77 An uerò scribi ualeat in carta deliticia? Afflict. in 2. notabil. 2. inquit, quòd sic, sed de consuetudine haud parum antiqua non seruari allegat ad hoc Bar. in l. cartæ. ff. de bonorum posses. secundum tabulas & Rosac. in l. sacri affatus. C. de mandatis principum.

Ego nullo pacto scribi ualere in deliticia arbitror, quia est papiracea ut probat. d. l. cartæ, Porrò dum inquit quòd deliticia uenit appellatione cartæ supponit quòd sit papiracea quia cartæ appellatione papiracea intelligitur & non pergamena. l. librorum. §. cartæ delegatis. 3. Itaque eam. l. interpretari uisus est Iaf. in l. fi. col. 6. C. de edicto diui Adriani tollendo.

Non obstat Bar. & Rosac. quia communi lege instrumentum scribi etiam potest in papiracea Dec. in c. p. col. 3. de confirmatio. Vtilium uel inutilium Pennens. in l. generali. C. de tabularijs Bal. in consi. 467. in 5.

TERTIA DECIMA DECLARATIO.

An inductio uel remissio uiciat instrumentum? Si est recens.

78 **P**orrò nec illud omittendum, quòd ritus hic procedit in instrumento non inducto neque remisso Ale. Iaf. Dec. Sapia, & alij quot sunt in l. fi. C. de edicto diui Adriani tollendo, hoc uerò multis modis scribentes obtundunt.

Primo

79 Primo procedere si modo inductio uel remissio apparuerit recens. Feli. in c. inter dilectos de fide instrument. Gramat. in consi. ciuil. 63. in causa.

Et in loco substantiali: Ac suspecto.

80 Secundò non procedere quando inductio uel remissio est in loco non substantiali Ale. col. 5. Iaf. 7. Dec. 12. Sapia 9. in d. l. fina. Riminal. in l. si unus col. 2. C. de testamentis Bal. in consilio 14. punctus in 4. Anchar. in consi. 458. prætermittendum Butr. in consi. 11. est aduertendum Ale. in consi. 14. uifis in 6. in consi. 104. stantibus in consilio 175. uifis in 7.

81 Tertio non procedere quando est in loco non suspecto Feli. in c. ex literis col. pen. de fide instrument. Alex. 2. Iaf. pen. in d. l. si unus Corn. in consilio 28. aliàs in primo Gramat. in consi. ciuil. 23. in causa.

Nisi facta sit inter scribendum?

82 Quarto non procedere si inductio uel remissio apparuerit facta an tequam ultima esset imposita manus, Riminal. in d. l. si unus col. fi. Cor. in consi. 118. placet in 4. Gramat. in d. consi. 73.

Et non apparuerit eiusdem manus?

83 Quinto non procedere si apparuerit eadem manu conscripta Ale. 5. Iaf. 7. Dec. 12. in d. l. final. atque hoc tempera procedere in his quæ pertinent ad tabellionem Iaf. Riminal. in d. l. si unus in fi. Feli. in d. cap. ex literis col. pen. Sapia. in non semel allegat. l. fi. columna nona.

Atque ueritas non potest colligi ex præcedentibus & sequentibus.

84 Sexto nisi ex præcedentibus & sequentibus ueritas inductionis liqueret seu remissionis Feli. in plus semel citato c. ex literis col. pen. Iaf. Dec. Sapia 4. fallen. in d. l. fi. Ale. in consi. 14. uifis col. 3. in 6. Gramat. in d. consi. 73.

Vel ex alio originali: Aut testibus.

85 Septimo nisi ex originali illud approbaretur, quia fortassis essent duæ matrices Iaf. in non semel citata. l. fina. columna 8. Bal. in consi. 401. punctus cum sequenti in 3. in consi. 14. punctus in 4. Anchar. in consilio 242. prius idem quoque esset si testibus ueritas ad firmaretur Feli. in d. cap. ex literis columna penultima Iaso. in dicta. l. fi. columna octaua.

Fallit in cartha ex toto rafa: Et in odium eius ad quem reperitur.

Octauo non procedere si charta integerrime abradaretur. Iaf. ni Miles relata. l. fin. 8. fallant.

- 87 Nono non procedere in eius odiũ, ad quem instrumentum cancellatum reperitur Feli. in sæpe relatio. c. ex literis col. pen. Iaf. Sapia. 5. fallēt in d. l. fin. Alex. 2. Iaf. 3. Riminal. 2. in d. l. si unus.

Vel si tabellio testetur se fecisse.

- 88 Decimo nisi ultro testatur tabellio se fecisse Feli. in c. ex literis col. pen. Iaf. Dec. Sapia. 3. fallent. in l. final. Alexand. Iaf. Riminal. in leg. si unus in fine Alex. in consi. 104. uifis in 6. in consi. 175. uifis in septimo.

Procedit si est in loco de quo est controuersia: Neque sit in capitibus discretis.

- 89 Undecimo non procedere quando inductio uel remissio est in loco de quo non est controuersia Alex. in consi. 14. punctus in 4. Grama. in decis. 104. in causa col. 6.
- 90 Duodecimo non procedere in capitibus discretis ac separatis Feli. in c. ex literis, col. pen.

Fallit postremo si fiat postea quam instrumentum est presentatum.

- 91 Tertiodecimo & ultimo nisi lirura, sit facta post instrumentum in actis productum Bald. in leg. si unus in fine, atque perpetuo uerum est quod lirura à iudicibus uel actuarijs factæ scripturam non infirmât, Iaf. in consil. 47. ex facto in pri. Rebuff. in praxi. 3. p. de procuratore ad resignandum nume. 35. quædam alia in materia apostillationis hic desita uidere potes apud Cagnol. in leg. si librarius nume. 75. ff. de regulis iuris.

QUARTA DECIMA DECLARATIO.

Protocolum num exequitur ad formam ritus?

- 92 **N**Eque illud reticero, quod Ritus noster non habet locum in protocollo ut ipsum exequi ualeat Canar. in tract. de exequitione instrument. q. 3. 8. Corn. in consi. 73. uidetur in 2. in consil. 141. licet in 3.

QVINTA DECIMA DECLARATIO.

Transumptum non exequitur ad formam ritus.

- 93 **N**Ec illud per in curiam transfiliamus, quòd Ritus noster, non procedit in exempli exemplo quod transumptum uocant. Alex. Antonius ab Alex. Soc. Iaf. Dec. Aquens. Curt. in auth. si quis in aliquo. C. de edendo.

SEXTA DECIMA DECLARATIO.

Registrum non exequitur ad formam ritus.

- 94 **S**Ed enim scitu non iniucundum est, quòd Ritus prædictus neque procedit in registro ac fide actuarij Corri. in cõsi. 73. videtur in 2. in cõsi. 141. licet in 3.

DECIMA SEPTIMA DECLARATIO.

Confessio debitoris quòd & instrumentum exequitur ad formam ritus.

- 95 **I**llud uerò Bratteatum est, & nulla non hora repetendum, quod ritus, neque procedit in confessione debitoris quod instrumentum sit cum pœna seu iureiurando uel ipsum præsentari omnino debet Angel. Bal. in l. pen. C. de fide instrument.

DECIMA OCTAVA DECLARATIO.

Testatio publicata an exequatur ad formam ritus.

- 96 **C**Aeterum supersunt ne alia? Immo uerò nec erit finis si omnia libeat amplecti, nunc illud præterijisse nequeo, quod Ritus non procedit etiam in testatione publicata in casibus quibus ante litis contestationem testes examinari queunt Alex. col. 7. Dec. 13. in l. final. C. de edicto diui Adriani tollendo. Canar. in tract. de exequutio instrument. q. 36. Feli. in c. sicut col. final. de probatio. Marfil. in singul. 484. si uera. Boer. in decis. 295. computus in secundo Tiraquell. in retractu, Tit. pri. §. 2. glo. 1. nu. 14. licet Iaf. 8. Sapia. in d. l. final. frontem corruscant intellige illud procedere, modo in testatione prædicta pœna uel iusiurandum contrahentium supputetur. Ita enim Ritus ex poscit.

DECIMA NONA DECLARATIO.

Testatio de tenore instrumenti eo perditio, non exequitur ad formam ritus.

- 97 **C**ommouetur ex his aliud, quod ritus non procedit in tenore instrumenti lacerati uel perditii ac per testes probati Castrenf. in l. nostram. C. de testament. in l. prima. §. sed consulto. ff. de his quæ in testamento delentur.

VIGESIMA DECLARATIO.

Obligatio præterquam quod habet promptiorem executionem exequi potest etiam ad formam ritus.

- 98 **C**æterum neque par est, abeamus longius, iam parte ista complenda erunt uela, si illud adnotauerimus, quod ritus noster procedit in conuentionibus quæ in actis scribuntur quas obligationes uocamus, Pennens. in l. nulli. C. de numerarijs Bar. in l. i. in principio. ff. de edendo Calcan. in consi. octauo in causa col. fi. Cepoll. quem uocant in consi. Criminal. 21. ego ad finem Feli. in rubrica de fide instrumentorum in fine.

- 99 Et statutum uel loquens de instrumentis comprehendit huius nostri modi obligationes, Angel. in consi. 49. reperitur Purpurat. in rub. C. de edendo in postremis uerbis.

Transeamus ad secundam partem in qua tractabimus de his quæ conspiciunt personas creditoris ac debitoris.

SECUNDA PARS
EORVM QVAE
CREDITORES DEBITORESQUE
DISPICIUNT:

XXVI. DECLARATIONIBVS
Constat.

PRIMA DECLARATIO.

Creditor qui iusta exceptione submoueri potest, non agit ad formã ritus.

- 1 **A**Tq; illud primum constituamus, ritum hunc non procedere in creditore qui legitimè submoueri queat Roma. in consi. 204. pro discutienda. Gram. (si is est) in consi. ciuil 95. in causa col. final. Cagnol. in l. Marcellus. ff. de regulis iuris, hoc autem interpretari debet quando probaretur in prò-
2 ptu Canar. in tractat. de exequutio. instrument. q. 5. Modo sit solutionis uel satisfactionis exceptio ita exposcit ritus noster, commune ius obtundens, sed de hoc postrema parte latius.

SECUNDA DECLARATIO.

Quid in creditoris creditore ritus hic statuat?

- 3 **A**Dnotandum quippe illud impensius, Hunc nostrum Ritum neq; procedere in creditore creditoris, Barz. in tractat. de instrumento guarentigiat. p. p. 9. q. postremo dubio, Ang. in l. 3. in fin. C. quando fiscus uel priuatus, Roman. in consi. 225. ista captura, quod intelligunt nisi interueniant quæ in l. 2. C. quando fiscus, disquiruntur: licet Alex. in l. a diuo pio. §. fin. ff. de re iudicata. debitoris confessione repudiauerit.

TERTIA DECLARATIO.

Quid in heredibus creditoris debitorisue?

- 4 **V**erum Hac parte illud vehementer obseruandum, Ritus nostrū procedere in heredē creditoris: in heredē debitoris nequaquam ut est Ritus ab hoc. 12. collectorque Rituū ibi in calce uidetur assignasse rationem differentiae dum inquit cum praesumatur iustā ignorantiae causam habere, quia debitoris Heres iustam habet ignorantis excusationem. leg. qui in alterius. ff. de regulis iuris cap. cum quis eodem tit. in 6.

Ratio cur haeres agit ad formam ritus in heredem vero non agitur.

Superficiaria nempe Ratio, quia si id inspectum esset, haeres creditoris, qui ad formam Ritus nostri interrogatur si principalis quid de pecunia recepit ut dicitur 4. p. 19. dict. huius ritus beneficio haud parum minus gauderet.

- 5 Ego verò censeo quòd Ritus. 175. fundatus sit in visceribus iuris communis, quia statutum iuducens debitoris carcerationem ad instantiam creditoris etiam procedit in eorundem heredes quando d. statutum non respicit personas principalis creditoris & debitoris, Alexan. Aquens. in leg. postulante. ff. ad trebellianum. Alexan. Iaf. in leg. si decesserit. ff. qui satidare cogantur Canar. in tract. de exequutio, instrument. q. 30. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. pri. p. 9. q. in principio, Galliaul. Alciat. in leg. 2. §. ex ijs. ff. de verborum obligatio. Ruin. in leg. 4. §. cato ad finem eodem tit. Sapia in leg. ha res absens. in princip. C. de iudicijs. Crot. in leg. nemo potest col. 8. de legatis primo Boer. in decis. 10. Cessionarius in primo: quia igitur Ritus noster conspicit personam principalis debitoris & non principalis creditoris facta (inquit) Responsione per principales debitores propterea d. Ritus interpretatur Rituū nostrum procedere creditoris in heredem debitoris nequaquam.

Quid in heredē pro parte? Quid in heredē ex iure accrescendi?

Atqui ritus praedictus (ne quod relatu dignum est, si praetereatur ex formula damni illati mecum Agatur) procedit pro ea parte qua heres est Alexan. Soggi. Iaf. Aquens. Galliaul. Alciat. in leg. 2. §. pri. ff. de verborum obligatio. Alexan. Soggi. Iaf. Aquens. Crot. Galliaul. Buticel. Ruin. Soggi. nouissimus Alciat. in d. §. Cato super 4. q. Bartol. nisi altera ei accresceretur portio Aret. in leg. int estamento. ff. de vulgari & pupillari.

7 Rursus limitatur si in Instrumento pro hæredibus suis Iusiurandū creditor recepit non exprimit atque hæredibus contrauentio incidit tunc Capic. Inquit q̄ hæredes creditoris non possunt incusare instrumentum de periurio in decisione septuagesimaquinta. In causa ad quem modum interpretatur Eternitan. & Afflict. in constitutio. eos qui scienter asserentes, quod hæres creditoris non potest accusare de periurio, & huic decis. appingendus est Cagnol. in l. si quis maior col. 19. C. de transactio.

Obligaciones exequentur in hæredes debitoris.

8 Limitatur denique non procedere in obligationibus quæ præter id quod per hunc nostrum Ritus habent exequutionem paratam ut dixi superiori. p. postrema. d. etiam communi iure promptam & multo magis habent exequutionem ut dicitur. 3. p. 14. d. Porro Ritus iam dictus loquitur in instrumentis exequendis ad huius nostri Ritus formam, dictæ uerò obligationes alteram habent exequutionis figuram, Atque ratio d. Ritus non militat in exequutione obligationum, leges namque communes paratam exequutionem obligationibus dantes non respiciunt personam principalis debitoris.

QUARTA DECLARATIO.

Quid in hæredis hærede?

9 Illud uerò parte hac (ut conueniens) minimè transiluerim, ritum nostrum procedere in hæredis hærede, ita quoq. l. final. beneficiū. C. de edicto diui Adriani tollendo ei competere restantur Sapia. post. Bart. ac Bal. eo loco colum. 3. Curt. nouissimus 10. & Tiraquell. in le Moirt. 2. p. 5. d. in fin.

QUINTA DECLARATIO.

Quid item in substituto?

10 Illud præterea memoriæ summa cura affigendum, quòd ritus hic procedit etiam in substituto hærede, cui & l. fin. priuilegium. C. de edicto diui Adriani tollendo, dari expedit Alex. col. 4. Iaf. 5. Dec. 9. Sapia. 6. Curt. nouissimus. 8. eo in loco & Ripens. in l. Centurio col. 11 18. ff. de uulgari & pupillari, idque in tacito quoque substituto protrahunt Barz. in tract. de instr. quantig. p. p. 9. q. paulo ad finem Sapia. in l. quamuis. C. de impuberum & alijs substitutio. ac in d. l. fin. col. 6.

SEXTA DECLARATIO.

Rursum quid in bonorum possessore?

- 12 **I**D quoque summa ope obseruandum, ritum hunc procedere in bonorum quoque possessore, quibus in casibus de iure ciuili non succeditur, quod in materia haud dissimili. l. final. C. de edicto diui Adriani tollendo adstruunt Alex. col. 4. Ias. Dec. 8. Sapia. 7. Curt. nouissimus 9. inibi & Barbat. in rub. C. qui admitti col. pen.

SEPTIMA DECLARATIO.

Quid in fidei commissario uniuersali?

- 13 **M**emorandum quoq; est illud, & hunc ritum procedere in fidei commissario uniuersali quemadmodum in remedio l. fin. C. de edicto diui Adriani tollendo scribunt ibi Alex. col. 2. Cor. 3. Ias. item 3. Dec. 8. Sapia. Curt. nouissimus. 7. Ripens. in l. Centurio col. 18. ff. de
- 14 **u**ulgari & pupillari Tiraquell. in le Moirt. 2. p. 10. d. quibus spectat, & creditoris appellatione 115. etiam in statuto uenit Aret. col. 5. Anto. ab Alex. 9. Alex. 10. Ias. 8. Soci. 6. Dec. 6. Ripens. 16. in l. p. ff. si certum petatur.

OCTAVA DECLARATIO.

Quid in legatario?

- 15 **C**vi Affine & hoc est, ut ritus noster intelligatur etiam in legatario Aret. col. 5. Alex. 10. Antonius ab Alex. 9. Soc. 6. Ias. 8. Dec. 6. in 2. lectura Ripiens. 16. in pri. ff. si certum petatur, Atque hoc intelligendum est adita demum hereditate Roman. in consi. 223. ista captura Fulgos. in consi. 133. Sed p. ciuis.

NONA DECLARATIO.

In hærede particulari quid.

- 17 **H**vic corrolarium est, ut ritus quoque procedat in hærede particulari qui & legatarius omnium ferme consensu est, Nec obstat qd ei non datur l. fin. remedium. C. de edicto diui Adriani tollendo

ut inquit Alex. ibi col. 3. Ias. 6. Dec. 8. Sapia. 7. Curt. nouissimus. 8. Tiraquell. in le Moirt. 2. p. 4. d. quia legatario neque illud competit beneficium Imol. in confi. 105. in causa col. 2.

DECIMA DECLARATIO.

Quid item in Episcopo & exequutoribus?

18 **I**llud uerò non prætermiserim, ritum procedere in Episcopo & huius generis exequutoribus, ijs etiam datur beneficium. l. fin. C. de edicto diui Adriani tollendo Alex. ibi col. 4. Ias. 6. Dec. 9. Sapia. 7. Curt. nouissimus 8. Ias. in l. qui liberis. §. hæc uerba. ff. de uulgari & pupillari Barz. in tractat. de instrument. guarentugiat. p. p. 9. q. ad finem.

VNDECIMA DECLARATIO.

Demum quid in Fisco hærede?

19 **A**tq; illud itè est in fisco hærede, ut post Bal. scribit Iac. de sancto giorgio in l. fin. col. 4. C. de edicto diui Adriani tollendo & Tiraquell. in le Moirt. 7. p. 14. d. nu. 19.

DVODECIMA DECLARATIO.

An exequi possit in patrem ad peculium?

20 **H**oc uerò ne intercidat, Hic protinus implantabimus, ritum prædictum procedere in patre ad peculium quicquid Soc. efficiat, ita consulcit Ias. in l. cum filius familias. ff. de verborum obligatio. cui peditarius est Boer. vir facundiæ haud quaquam extritæ obuiæque in decis. 221. si pater in 2.

TERTIA DECIMA DECLARATIO.

Exteri an includantur in ritu?

21 **C**æterum hac in parte non video mihi recte facturum, si uelut per incuriam transmisero, Ritus nostri exequutionem procedere in extero, aduersus eum uerò nequaquam Alexa. Ias. in leg. 2. C. quemadmodum testamenta aperiantur Ias. colum. 12. Caccialup. 52. in leg. prima. C. de summa trinitate & fide catholica Alexan. pen. Ias. 8. in leg. a diuo

a diuo pio. §. sententiam. ff. de re iudicata Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. p. p. 8. q.

DECIMA QVARTA DECLARATIO.

Clerici item an in hoc ritu occludantur.

- 22 **E**T nequid relinquatur, quo legentium prapediri possit animus, Ritus quoque hic procedit in clerico: aduersus item eum nequam Aret. colum. 5. Caccialup. 50. in leg. prima C. de summa trinitate & fide catholica Fel. in c. ecclesiæ sanctæ mariæ col. 24. de cõstitutio. Alex. in consi. 163. uiso in 2. Canar. in tractat. de exequutio. instrum. q. 22. Barz. in tractat. de instrument. guarentig. p. p. 4. q. Curt. in tractat. de consuetudine fol. 31. colum. 2. Afflict. in constitutio. si quis in posterum pri. notabil. 7. q. & quòd in clerico hic ritus locum habeat significat item Ritus. 186.
- 23 Id non est præmittendum, quòd Ritus noster neque procedit aduersus clericum laico succedentē, Canar. in tractat. prædicto. q. pen. Feli. Abundè & Dec. in c. quia Bu. de iudicijs.

DECIMA QVINTA DECLARATIO.

Infantes quoque.

- 24 **V**erum vt eandem incudem subinde (quod dicitur) tundere pergamus, Ritus noster procedit in infantibus etiam intercedēte tutoris autoritate Barz. in tractat. de instrument. guarentig. p. p. 3.
- 25 q. At qui hoc non intelligendum est in eo qui fari penitus nescit, tunc enim cū eius tutore agetur Alexan. colum. penult. Socin. final. Iaf. 5. Ripens. 10. Crott. p. lectura. 10. 2. lectura item 2. col. Galliaul. 16. Alciat. 6. Buttice. 13. in l. pri. in principio. ff. de uerborum obligatio. & ideo Aquens. ibi. 2. col. inquit q. asserens infantem potuisse obligari in primis docere debet quòd sciuerit fari.

DECIMA SEXTA DECLARATIO.

Mitiores quoque includuntur in ritu.

- 26 **D**ignum uero obseruatione censuimus, & quòd huic potissimum loco ad glutinemus, nostrum ritum intelligi etiam in minoribus intercedente tutoris autoritate, si impubes est, si uero pubes Curatoris,

ris, Barz. in tract. de instrument. guarentigiat. p. p. 3. q. Feli. Dec. in c. 27 ex parte. 2. 4. fallent. de officio delegati quod intelligendum est nisi iurauerit se maiorem Canar. in tract. de exequutio. instru. q. 16. Gramat. in decis. 12. Hector. col. 3. & in consi. ciuil. 159. in causa col. fin. Atqui in regno est constit. minorum iura que statuit q. legitima ætas sit decem & octo annorum.

Maior. 18. annorum in regno an restituitur in integrum?

28 Præterea lepidè (opinor) fecerimus, si flores aliquos ad huiusce cõstitutio. nexum ex iuris communis amœnioribus hortulis præcepserimus, quibus inspectantium ex hilaretur obtutus, & rerum fragantia non nihil afficiatur anima: declara eam quod non propterea beneficium restitutionis in integrum reuellat Cur. in auth. sacramenta pube rum col. 7. & 9. C. si aduersus uenditionem Bal. Nouell. in l. pri. 50. col. ff. soluto matrimonio.

An maior 18. annorum in regno possit esse tutor uide infra nu. 31. hac. d.

29 Item q. non propterea maior decem & 8. annorum, minor 25. possit esse tutor Bal. in consi. 105. quæritur in 4.

Obligatio maioris 18. annorum & minoris 25. sine curatore nũ ualeat?

30 Verùm in eo dubitari frequentius solet, an minor uiginti quinque annorum maior decem & octo absque tutoris auctoramento uel curatoris queant obligari saltem in actis curiæ Homod. in consi. 161. statuto, sentit quod non, quia constitut. præfata nuncupatim exprimit q. ætas decem & octo annorum sit legitima in iudicio, iudicium uero est post litis contestationem Dec. 2. lectura col. 5. Ripens. 10. in Rub. extra de iudicijs, Sapia. in Rub. de iudicijs col. 2. Homod. sententiam legali uigore conterunt, idq. maxime uerum est in terminis. d. constitutio. quæ non solum ait in iudicijs & contractibus uerum etiam sigillum addit dum subdit, & in omnibus de mũdo, qua de re & tutorem quoque fieri posse eodem calculo arbitrarer.

DECIMA SEPTIMA DECLARATIO.

Filij familias includuntur in hoc ritu?

32 **A** Diuerticulo redeamus ad uiam, Ritus hic non procedit aduersus filium familias nisi patris consensu obligetur Canar. in tractat. de

de exequutio. instrument. q. 18. Barz. in tractat. de instrument. gua-
 33 rentigiat. 3. p. q. 6. Dec. in c. ex parte. 2. 27. fallent. de officio delega-
 ti, estq; in hoc nostro regno pragmatica nuper expensa, quæ id nuncu-
 patim quærit, de ea haud incuriose meminit Grammat. in decis. 12;
 Hector & in consi. ciuil. 159. in causa.

Filiusfamilias num obligatur in regno sine consensu patris? Etiam cum iureiurando?

34 Ingrediamur parumper huius pragmatie prouinciam, non ut transfuge & exploratores, perfloraturi quod hoïce libellos adiposiores ac succulentiores faciat, Testatur Grammat. finitum esse in S. R. C. qd illa pragmatia intelligi quoque debet in obligatione filijfamilias iure iurando firmata reluetantibus consiliarijs.

Ego uerò (ni modestiæ digrederer mensem) opposita haud catoniana fronte subcenserem, quod pragmatia illa non procedit si iusiurandum adfuerit, ita enim hoc ferme casu arbitrati sunt Antonius ab Alex. column. 6. Iaf. 11. Corn. item 11. Curt. 7. in Auth. sacramenta puberum. C. si aduersus uenditionem, ea ratione suffulti, quia rex non potest disponere super iuramento, idque præter eos scribunt Caccialup. colum. 20. Crott. 15. Iaf. 7. in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure.

35 Supra scriptorum pedarij sunt Ferrac. in cautel. 16. comunis & uera, Cagnol. quoq; in l. si librarius cart. 5. ff. de regulis iuris, sed S. R. C. authoramento hęceamus.

Etiam si iurasset patrem se fore.

36 Gramat. item in d. decis. 12. ampliat. eam pragmatiam, procedere etiam si filiusfamilias iurasset patrem se fore.

Vel habitare seorsum a patre? Idem est si per procurator em contra-beret?

37 Iterum quoque ipse in d. consi. 159. extendit illam, procedere etiam quod iurasset a patre seorsum habitare, atque nos quoque protra-
 himus eam procedere etiam si filiusfamilias uellet se per procuratorẽ obligare Alex. Iaf. Soc. Aquens. & alij in l. pri. §. item acquirimus. ff. de acquirenda possessione Crott. in l. si is qui pro emptore columna 36. ff. de usucapio. Caccialup. in l. p. col. 15. C. de summa trinitate & fide catholica.

Idem est in filio clerico.

38 Rursum etiam procedere in clericis filijs familias Bal. Castres. in l. sacrosanctæ. C. de sacrosanctis ecclesijs Caccialup. in d. l. pri. num. 160. & item 162.

Fallit in filiafamilias.

39 Tempora non procedere in filia familias, Alex. in consi. 29. præclare col. 3. in 3. in consi. 234. puta in 6. Dec. in l. 2. colum. antepenul. ff. de regulis iuris Tiraquell. in retractu tit. pri. glos. 9. nume. 191. quique alios excitat.

Item ad eius commodum? Rursus si obligetur patri uel pro patre.

40 Neque item procedere quando in filij familias commodum obligatio cedit Corn. in consi. 203. uiso in 3. Alex. in consi. 234. puto in 6.

41 Et si filius familias obligatur patri uel pro patre illa pragmatia haud necessario seruanda est, Alex. Iaf. Aquens. Ripens. Cæterique in l. pri. §. fuit quæsitum. ff. ad trebellianum Alex. Aquens. in l. 2. §. uoluntatē. ff. soluto matrimonio Iaf. in l. transactionem. C. de transactio. Bald. in consil. 213. occurrit in 2. in consil. 289. in quæstione cum sequenti in 3. in consil. 233. punctus in quinta. Bolog. in consil. quadragesimo quarto, latè a quibus (ne te commoter) excipere potes huius astructionis limitationes.

Atq; si pater esset in longinquis partibus, ita quòd facile haberi nequiret.

42 Si uerò pater absens esset longinquis in partibus quibus facilimè haberi non possèt, tunc pro eo sufficeret iudicis præsentia Alex. Antonius ab Alexand. Iaf. curt. & alijs in d. leg. transactionem, & idem quoque est quando pater esset furiosus uel demens Aret. Alex. Ripens. in d. l. 2. §. uoluntatem.

Item si alieno nomine contraheret.

43 Atque tradunt, dictum pragmatiam procedere quando filius familias suo contraheret nomine secus si alieno Alex. Iaf. in l. quæsitum. ff. de iniurijs uocando Caccialup. in l. pri. nu. 94. C. de summa trinitate & fide catholica Corn. in consi. 16. in præsentia in 4.

Demum compromittere potest ad formam pragmatia, odia litium, sine patre.

44 Id denique prætermittre piaculum esset, reliqua enim studiosus quispiam perquiret, quòd filius familias compromittere potest ad formam pragmatia odia litium absque patris consensu Alex. in l. quæsitum. §. si fundus, in Bart. aucthurijs. ff. de liberatio. legata, Blanc.

quoque in tractat. de compromissis 3. quæst. versicu. filijs familias

DECIMA OCTAVA DECLARATIO

Mulieres includuntur in hoc ritu .

45 **I**llud sciendum amplius, Ritus hunc procedere in mulieribus ut ipse exprimit etiam Ritus ab eo 8. q. 14. aduersus mulieres nequaquam Canar. in tractat. de exequutio. instrument. q. 19. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 3. p. 6. quæst. Dec. in cap. ex parte. 2. 27. fallent: de officio delegati, nisi cum tutoris authoramento, quem mundaldum Barbarè fedissimèque uocant, obligatur, ut in constitutio. obscuritate.

46 Sed agè diuerticulum repetamus in specturi mundaldorum uiretum, & quid inde percipi possit quòd hosce libellos instructum adiutum uè iret, ac comptiores efficeret, non ut calenti ferro inustos sed solida sinceraque spectabiles uenustate.

Mundus muliebris?

Mundus Muliebris uel mundum muliebre (utrūq; enim dici potest) Vlpian. teste, est quo Mulier fit mundior in d. J. argèto. §. mundus ff. de auro & argento legato in quiens quod mundi appellatione cōtinetur specula, unguenta, uasa unguentaria, & huius generis talia, qua de re in ea. l. §. sicut, seperat mundum ab ornamento muliebri. tanquam mulier possit esse munda non tamen ornata è contra.

Vlpian. lapsus.

Verum Beroald. vir impense doctus in græcanica Apul. historia lib. 4. eum festiue retundit, dicens, quod mundi muliebris appellatione etiam ornamentum complectitur, idq; rethorum, poetarum, ac Historiographorum autoritatibus cōsulcit, necnon strenuissima Ratione, quia Mundus latine idest quod græcè dicimus cosmos, quæ dictio absoluta & perfecta elegancia latinæ idem est quod ornamentum.

Ezechiel locus explicatur.

47 Porè in hac mundi muliebris negotiatione, non parergon fortasse fuerit aperuisse Ezechiel. prophetæ scriptum, in quem ueluti Latitans aquis saxum plerosque iam impactos scio, cap. 16. inquit, Multiplicata es & grandis effecta & ingressa es & peruenisti ad mundum muliebre, Lira ibi exponit admundum muliebre. i. ad pubescentiam, expositio quidem insulsa haudque improba, meo certe arbitra-

tu explicari debent ut iam dixi. Iad ornamentum muliebre idq; pater ex alio consimili Ezechiel. loco c. 23. quo idem uocabulum nullo contradicente ad eum modum exponitur.

Mundium muliebre.

- 48 A mundo muliebri fatis improbe decessit uocabulum hoc longobardum mundium, Muliebre, quod est ius in bonis & persona mulieris ut inquit glossographus in longobard. de sponsalibus. l. si quis pro libera & qualiter quis se defendere debeat. l. 2.

Mundualdus quis? Tutor latinè dicitur Mundualdus. Mundualdi apud Romanos antiquo iure.

- 49 A Mundio mox profluxit mundualdus qui est habens ius in bonis & persona mulieris, Ij uerò latine appellatur tutores, Neque enim moderna longobardarum legum ad inuentio est hæc mundualdorum potestas, si quidem & eam antiquissimo iure fuisse apud Romanos testatur Boet. in Cicer. Topica lib. 2. antiquo (inquit) iure mulieres sub perpetua tutela continebantur & cum recedebant à tutoris potestate quæ in manu uiri conueniebant capite diminuebantur, itaque fiebat eis prioris status mutatio. hæc illæ qui & idem postea retulit in 4. Topicorum.

Mundualdorum successio?

- 50 Proinde iure longobardo ordine certo mundualdi erant præfiniti, quasi successorio quodam edicto, ut Glossematicus inquit in longobard. qualiter mundualdi amittant, mundium. l. 2. & eorum ordinationem refilat Pennes, in l. quicumque C. de Re militari, quem probat Afflict. in decif. 260. ad finem sed nõ aduertunt, quod iure rituum magnæ curiæ singulæ Mulieres singulos ad eorū libitū mundualdos nouissimè eligere queūt, ut est Ritus 288. quod sub monuit uir nostrarū legum haud incuriose doctus Blas. de Marchon (quem priuatim habeo) in summa. iuris longobardi eodem titu. 7. differentia ita quòd planè seruatur.

Mundualdi esse debent in ipso contractu non postea.

- 51 Ijs ad Anchoram præstitutis, subtexemus nonnullas extenuationes ad mundualdorum potestatem nec citra salis gustum.

Mulierem iure longobardo uiuere probari debet?

- 52 Primo autoritas mundualdi debet interuenire in ipso contractu non postea, glossematarius in longobard. qualiter mulieri alienari permillum

missum fit. l. pri. l. as. in l. pri. §. quod præsens. ff. de uerborum obligatio.
Boer. in l. consentaneum col. 2. C. quomodo & quando iudex Sapia. in
l. pri. ad finem. C. qui admitti.

*Mundualdi in iudicijs non requiruntur & sufficit post litis contestationē
interponi eorum auctoritas.*

- 53 Secundo (quicquid efficiat uulturnus ille togatus) in ritu iam di-
cto liquere debet, quòd iure longobardo mulier uiuat ut obligatio
absque eius a uthoramento conuellatur Vena fran. in consi. 54. in cau-
sa agitata col. pen.
- 54 Tertio quod in iudicio mundualdus etiam post litis cōtestationem
interuenire potest ita exprimit Vena fran. eo loco & Cauens. (quid ui-
des ?) super. d. Ritu ait quòd in iudicio mulieres ut plurimum uiuant
Romano iure.

Quid in puella quæ est sub tutela ?

- 55 Quarto non procedere in puella quæ est sub tutore Pœnnes, in l.
quicunq; in fi. C. de re militari.

In monialibus tertij ordinis, ac oblati ?

- 56 Quinto non procedere in monialibus tertij ordinis oblati sùe Bald.
in consi. 60. quidam in 5.

In hermafroditis ?

- 57 Sexto non procedere in Hermofroditata Alex. Aquès. in l. 2. in prin.
ff. de uerb. oblig. l. js (si placet) adde Arnon (citra tamen Risum) in
singul. 43. stantibus.

Pupillus an sit mundualdus ?

- 58 Septimo quòd pupillus potest mundium exercere cum sui tutoris
a uthoramento, glossematicus in longobard. quòd mulieri alienari per
missum fit. l. p. & 2. sed l. as. & ceteri controuertunt in leg. de pupillo in
principio. ff. de operis noui nuntiatio.

Mulier an sit Mundualda ?

- 59 Octauo mulier non erit alterius mulieris mundualda Bal. in consi.
6. Hæc est copia in primo l. as. in l. si quis id. quod col. 4. ff. de iurisdic.
omnium iudicum Dec. in l. pri. col. pen. C. unde uir. & uxor Tiraquell.
in retractu tit. pri. §. pri. Glof. 9. nu. 206.

Quid de bannitis.

60 Nono cauendum est ne mundualdus sit bannitus Bal.in conf. 399. statuto in 3.in confi. 54. statuto in 5.

Mulieres nuptæ longobardo eo quoque iure uiuunt.

61 Decimo idem quoq; est in mulieribus quę licet ipso iure non uiuāt longobardo, nuptæ tñ sūt eo iure uiuētibus Bal.in cōf. 139. statuto in 5.

Electio mundualdi fit absq; mundualdo.

62 Vndecimo in mundualdi electione non requiritur subinde alterius mundualdi consensus glossegraphus in longobard. de raptu. l. 1.

Quid faciendum si mundualdus recusat?

63 Duodecimo si mundualdus recusat exercere mundium iudex adiri potest, Ale. in l. si cū dotē. §. eo autē tēpore. ff. sol. matr. Iaf. in l. pri. col. pen. C. qui admitti in l. cū specialis. C. de iudicijs Arnon. (si dijs placet) in singul. 21. sunt uocati.

Quid si ab est longinquis in partibus, quod comode haberi nequit?

64 Tertio decimo si mundualdus est in longinquis partibus ita q; facile haberi nequit, eo tūc adeundus quoq; est iudex Bald. in cōf. 488. sequens, in pri Alex. Ant. ab Alex. Iaf. Cur. & reliqui in l. transactionem. C. de transactione.

In iudicijs criminalibus num quæruntur mundualdi?

65 Quarto decimo de more in iudicijs Criminalibus contra mulierculas institutis mundualdi nullo unquam tempore quæsiti sunt Blas. de marchon. in tit. de commodis prouenientibus ex mundio ad finem.

Mulier fit procuratrix absque consensu mundualdi.

66 Quinto decimo potest suscipere procuracionem absque mundualdo Aquens. & cæteri in l. quamuis. C. de acquir. possessione Dec. in c. cum dilecta col. 3. de confirmatio. util. uel inutil.

Pestis tempore quid agendum?

67 Sexto decimo non procedere tempore pestis Corn. in confi. 131. in hac in 4. Ripens. in tractat. de peste 2. p. 2. p. 3. q.

Quid item si non sint mundualdi.

68 Decimo Septimo non procedere quando mundualdi haberi nequeunt. Barbat. in tractat. de præstantia Cardinalium. p. p. p. q. col. 7. Cagnol. in Rub. C. de pactis col. 3. Arnon. (Risum continere nequeo) in soliloq. 16. quid autem si Mulier.

In possessionis traditione non requiritur mundual.

- 68 Decimo Octauo non procedere quo ad traditionem possessionis Alex.colu.2.Iaf. 3. Aquens.pri.Ripens. 12.Butticel.2. in lijs cui ff.de verbo.obligat. idq; ab eo propendit, an prohibito contractu traditio possessionis prohibita censeatur de quo per Alex.Soc.Iaf. Aquens.in l. pri.§. si uir uxori. ff. de acquirenda possel.

Quid in quærendo iure aliquo?

- 69 Decimo nono non procedere in quærendo iure, ideo potest repudiare hæreditatem uel legatum seu donationem renuntiare absq; mundualdi consensu. Iaf. in l. legatum in fi. ff. de legatis. pri. Dec. in l. feruus. C. de pactis Feli. in c. 2. col. 4. de constitutio.

Quid in matrimonium contrahendo?

- 70 XX non procedere in matrimonium contrahendum Arnon. in comment. 83. ex quo, Cauens. quoq; uiri ambo sanitatis dubij in ritu 288. Hoc iuris communis auctoritatibus consulentes, sed errant hic sicut & alibi sæpe, quia in aduersum statuit longobarda de ea quæ sine mundualdo ad matrimonium conuolauerit per totum.

Quid in dotis constitutione?

- 71 XXI. non procedere in dotes constituendas Bal. nouel. in tractat. de dote. 6. p. 47. priuileg. & sequent. sed eum redarguit Dec. in consi. 301. in causa in 2. Hunq; sectatur, Cagnol. in Rubr. C. de pactis ad finem, priore denique sententiam adstruit Tiraquell. in retractu tit. pri. §. 1. glol. 14. nu. 91.

Quando agitur ad pias causas non requiritur mundual.

- 72 XXII. non procedere in contractibus ad pias causas Bald. in consil. 93. super in 2. Corn. consi. 259. dicta col. 2. in 4. Crott. in l. nemo potest. nu. 23. delegatis pri. Cagnol. in non semel relata rub. C. de pactis prope finem.

Quid in monasterij ingressu?

- 73 XXIII. non procedere in monasterij ingressu, ut in longobarda de fantimonial. l. si qua mulier & d. glossographus in longobard. de fornicator. l. pri.

Item quid in obligationibus ex delicto uel quasi?

- 74 XXIII. non procedere in obligationibus descendentibus ex delicto

licito uel quasi Iaf. in l. si unus. §. pactus col. 7. ff. de pactis institutio. de actio. §. omnium col. 8.

Quid item si contrahit per procuratorem?

- 75 XXV. quando contrahit per procuratorem Alex. Iaf. Soc. Aquens. ac reliqui in l. pri. §. item acquirimus. ff. de acquiren. possess.

Rursum quid si agit ut procuratrix.

- 76 XXVI. quando alieno agit nomine. Iaf. in l. more col. 5. ff. de acquirenda hereditate in d. §. pactus col. 7. in l. exigendi. C. de procuratoribus Alex. Iaf. in l. quæsitum. ff. de in ius uocando. Boer. in l. consentaneum col. 2. C. quomodo & quando iudex.

An ad eius utilitatem contrahere possit absque mundualdo?

- 77 XXVII. non procedere ad eius utilitatem Iaf. in d. §. pactus in d. §. omnium in d. l. more in l. Barbarius col. 1. 2. ff. de officio prætoris in l. etiam in utiles. C. de fidei commissis Ripens. in l. furioso. ff. de re iudi. Iaf. & Buttice. in l. ijs cui in princip. ff. de uerbo. oblig.

Quid si cum patre uel matre?

- 78 XXIII. quando cum patre contrahit non procedere uel cum matre inquit Alex. Dec. Riminal. in l. pactum quod dotali. C. de collationibus Iaf. in l. præses in l. transactionem. C. de transactio Cagnol. in rub. C. de pactis ad fi. Iaf. solus aduersatur in d. l. pactum quod dotali, priorem sententiam amplectuntur Cor. in consi. 242. circa in 4. Ripens. in 3. lib. responforum c. 10.

Quid si cum mundual.

- 79 XXIX. non procedere inquit Arnō. quando contrahitur cum mundualdo in soliloq. 17. sed quid si mulier, uerum eo casu Blas. de marchon. cautelam docet in d. l. si qua mulier quod transferatur mundiū in alterum donec cum mundualdo contrahatur, Ego autem censeo hoc quoque casu debere mundualdum esse, quia ut præscriptum est singulis causis singulos mundualdos ad placitum eligi queunt.

Præterea quid in quasi contractu? In distractu quid?

- 80 XXX. dicunt non procedere in quasi contractu, id circo posse hereditatem sine mundualdo adire Alex. in l. more & ibi quoq; Iaf. in d. §. pactus in d. l. barbarius in d. §. omnium Sapia. in l. pri. in fi. C. qui ad mitti. Alex. in consi. 234. puto in 6. Arnō. in singul. 15. stante.
- 81 XXXI. nō procedere in distractu quod obuidunt procedere in spe.

Etia ui comprahensiuua non extensiuua Alex. Anto. ab Alex. Iaf. Cur. & alij in l. siue apud acta. C. de transa. Dec. Curt. Alciat. Cagnol. in rub. C. de pact. in l. more in §. pactus in l. barbarius in §. omnium haud semel expensis Dec. in ca. qua fronte colu. 6. de Appellati. in l. quòd se patris col. si. C. unde liberi Alcia. in l. labeo. §. contractu. ff. de uerb. signifi.

In renuntiatione Item quid?

- 82 XXXII. non procedere in renūtiatione Bald. in d. Rub. C. de pactis Iaf. in l. siue apud acta. C. de transactio. uerum illud legali ui conterunt Iaf. in l. more in §. pactus in §. omnium miles relatis Curt. & Cagnol. in plus semel, citata Rub. C. de pactis.

An saltem possit consentire sine mundualdo?

- 83 XXXIII. Bald. in d. Rub. inquit, quòd potest cōsentire absq; mundualdo propterea Picus eo loco memorie tradidit quòd potest consentire alienationi emphiteoticæ rei ad formam. l. final. C. de iure emphiteotico, sed eum inceserunt Curt. Cagnol. ibi, Dec. & Cagnol. in leg. aliud est uēdere. ff. de regulis iuris Calcan. in consi. 74. quod dictis numero 42.

Quid in donatione mortis causa?

- 84 XXXIII. non procedere in donatione causa mortis Angel. A periglis. Soc. Aquens. Alciat. in leg. 2. ff. de uerbo. obli. Iaf. Soc. nouissimus col. 18. in item l. 2. delegatis pri. in diuersum tamen arbitrati sunt Ale. & Soc. in proxima relata. l. 2. Atq; ipsi sub cēsent hanc esse communē, Arnon. (si tibi placet) in singul. 42. multotiens, eandem opin. obuijs, quod dicunt, manibus recepit, Corn. ego in medium relinquo in consi. 41. uidetur in pri.

In testamento quid?

- 85 XXXV. non procedere in testamento Bald. in consi. 233. Verba in 2. Alex. post. Castres. in l. ex facto. ff. de uulgari & pupillari. Iaf. in l. non idcirco C. de codicillis. Arnon. (risum uix continere possum) in epithomat. 16. quia contrariam opinatio. multis autoritatibus ac rationibus adstruunt. Iaf. Aquens. Ripens. in d. l. ex facto Afflict. in constitutio. instrumentorum pri. notabil. 2. q. in decis. 160. uidetur. Ange. in consi. 226. testamenti. Alexā, in consil. 155. uisis in 2. At qui Blas. ille de Marchon, à me sæpissimè citatus in dicta l. si qua Mulier inquit quòd est communis sententia, & iterum in titu. de commodis prouentibus ex mundio ait quòd in praxi. seruatur.

Rursum in testamenti reuocatione quid.

Ceterum illud item in testamenti reuocatione Bal. scribit in consi.
209. licet in 4.

Consensus an requiratur expressus.

- 86 XXXVI. expressus mundualdi consensus disquiritur Alexan.
Aguens. Ripens. Ceterique in l. 2. §. uoluntatem. ff. sol. matrimo. Ar-
non. in commentar. 60. cum in regno, in singul. item. §. uolo, sed uide
quæso ne contrarium ipsissime lapsitet in solidoq. 95. ex quo.

In compromisso quid.

- 87 XXXII. non procedere in compromisso faciendo Blanc. in tra-
ctat. de compromissis. 3. q. uerfi. sceminæ ad fi.

Quid denique si ius iurandum ad fuerit.

- 88 XXXVIII. & ultimo non procedere in obligationibus iure iu-
rando firmatis Bal. in consilio 212. occurrit in 2. in consilio 178. ad
euentiam in consilio 483. considerandum in consi. 414. in casu in
3. in consi. 483. uiso in 4. Senens. in consilio 272. factum Romam
in consi. 12. uiso Fulgo. in consilio 173. domina Chatherina. Abb.
in consilio 8. Laurentia in consi. 71. in hac causa in pri. Arer. in consi.
item 8. abunde in consi. 22. diligenter. Cardinal. in consi. 92. No-
bilis. Corn. in consi. 63. uidetur in pri. in consi. 70. quæstio col. 4. in 2.
Alex. in consilio 27. uiso in consi. 59. uiso. in consi. 125. uis in pri.
in consilio 38. uisa in 3. in consi. 39. uiso in consilio 102. cum statu-
tum in 4. in consi. 18. uiso in consi. 136. uiso. in consi. 199. prospe-
ctis in 6. in consi. 62. in causa in consi. 151. uiso in 7. Bolog. in consi.
44. late. col. 4. ripens. in lib. responforum. 3. cap. 10. Arnon. qui pro-
prijs loquitur terminis in singul. 59. pone & alij a me relati supra
præcedenti. d. nu. 34.

DECIMA NONA DECLARATIO.

Furiosi ac prodigi includuntur in hoc ritu.

- 89 Ceterum nequis nostra hæc pateat ueluti hirundinum musca.
uel architæ crepitaculum, ad ritum redeamus nostrum, neque
enim procedit aduersus furiosos uel prodigos Barz. in tractat. de in-
strument. guarentigia. p. p. q. 3. & item. 6.

VIGESIMA DECLARATIO.

Item banniti?

- 90 **N**ec illud omiserim minus procedere in bannitis Canar. in tractat. de exequutio. instrumen. q. 15. Barz. in tracta. de instrumē. guarentig. p. p. 3. q. & item. 6. rursus. 3. pri. 10. q. Feli. Dec. in c. ex par. 2. 4. fallen. de officio delegati Cardinal. in confi. 120. Titius.

VIGESIMA PRIMA DECLARATIO.

Excommunicati item?

- 91 **A**tque illud idem in excommunicatis Barz. author grauissimus expendit in tractat. predicto de instrument. guarentigat. p. p. 3. q. item. 6. atque item. 3. p. 10. q. Feli. Dec. in c. ex parte. 2. 4. Fallent. de officio delegati.

VIGESIMA SECVNDA DECLARATIO.

Muti quoque ac surdi.

- 92 **I**llud quoque non prætermiserim, ritum eundem procedere in mutis surdisve, licet eorum stipulatio inutilis sit ita inter uitaneæ excipitur a Barz. in l. 1. §. si quis ita in fi. ff. de uerbo. oblig. secundum magis communem sententiam de qua per Ale. Iaf. Crott. aquens. ripens. Galliaul. Buttice. Alciat. ibi Canar. in tracta. de exequutio. instrumen. q. fi. Barz. in tracta. de instrument. guarentigat. p. p. 6. q.

VIGESIMA TERTIA DECLARATIO.

Cessionarius an possit agere ad formam ritus, & quid aduersus eum?

- 93 **I**llud porro adnectamus huic parti, etiam si excrescenti nimium, re quod dicitur apud sagram gesta certius est, quod ritus hic non procedit aduersus cessionarium Barz. in tracta. de instrument. guarentigat. p. p. 9. q. processioatio item procedit liquidatione prius facta. Arc. 6. Alex. pen. Antonius ab Alex. 8. Dec. final. in l. pri. fi. si certum petatur Ale. aquens. in l. postulante. ff. ad trebellianum. Alex. in l. si post diuortium soluto matrimonio. Iaf. in l. 1. §. si quis ita col. 2. ff. de uerborum obligatio. in l. si sic de legat. pri. in §. fuerat. nume. 62.

insti-

institutio, de actio. Barz. in d. q. 9. & Boer. in decif. 10. Cessionarius.

Cessionarius an possit facere præambulum sicut hæres ad formam ritus?

94. Verum illud quæstionis nubilum hac in re aspicio, si cessionarius ad formam ritus speciatim exequi poterit? Afflict. nostrarum legum relator eminentissimus in constitutio. eos qui scienter. 2. notabil. 10. q. inquit quod non, quia ut exequi ualeat ad huius nostri ritus figuram, ius iurandum a facie ad faciem recipi debet, itaque in praxi obseruari testatur.

Aduersus Afflict. toto (ut dici solet) cerebro reluctatur cauens: in ritu. 282. quia hæres non recipit ius iurandum de facie (ut ipsi dicunt) ad faciem, & tamen ad formam ritus nostri exequitur.

Ad hoc (nè lector lapsites) responderi potest, quòd hæres exequitur ad formam ritus quando creditor principalis recipit ius iurandum pro se & hæredibus ut dixi supra hac. p. 2. d. propterea in hærede ius iurandum ad eius faciem satis censetur esse receptum.

Maranta quoque nostrarum legum subsidiarius in tracta. cuius articulatio, est speculum aureum. 7. p. pri. actu. nu. 9. dubitanter ait, forte cessionarius executionem meretur ad nostri ritus figuram, quæmadmodum hæres, os postea clausit in utramque dormiens aurem.

Ego eorum controuersiam complacarem ad eum distinguendo modum, aut exequi uult instrumentum ad formam ritus accusando debitorem de periurio, & tunc cessionarius non admittitur, quia in eius faciem ius iurandum non est, itaque Afflict. loquutus est, aut uult exequi propter penam, nam & de pena iure iurando prætermisso instrumentum ad ritus formam incusari queit, & tunc cessionarius admitti debet, & sic procedit cauens. adstructio. Marantæ quoque scrupulus.

VIGESIMA QUARTA DECLARATIO.

Procuratores non interueniunt in hoc iudicio instrumentario. Ratio huius disquiritur.

95. **I**nuenimus & illud scitu dignum, quòd ritus noster non intelligitur in procuratoribus Barz. in tracta. instrum. guarentig. p. p. 9. q. in fin. ac in regno est ritus 108. qui ad nuncupatim extendit huius rationem scripsit Afflict. in decif. 64. quidam, retulitque Gramat. (si is est) in consi. ciuil. 95. in causa col. 2. & irem Pen. quia indicium est criminale.

Verum

Verum ratio illa aduersatur ritui iam dicto qui punctatim inquit quod procurator non admittitur etiam quod iudicium sit civile.

96 At si curiosior quispiam quærat rationem amutatam ? dicere possumus quod tam creditor quam debitor in hoc exequutiuo processu examinantur de ueritate, quo casu etiam communi iure personaliter quis interesse debet Gem. Franc. in cap. pri. de iudicijs in 6.

97 Subinde ambo carcerandi sunt, debitor si prompctuarie non probat solutionem uel satisfactionem, si uerò probat, creditor pro pæna calumniæ carcerandus ut dicitur 4.p. 1. propterea ambo personaliter comparere debent.

Neque cum speciali mandato admittuntur procuratores.

98 Amplia quod neque cum speciali mandato admittitur procurator Gem. & Franc. in cap. ut circa. §. final. ad fin. de electio. in 6.

Fallit in citando super tenore.

Limita primo non procedere quo ad expediendam citationem super tenore instrumenti præsentandi ut in ritu ab hoc nostro. 17.

Item in liquidatione & præambulatione.

99 Limita secundo non procedere in liquidatione facienda & sic in præambulo ad formam ritus ab hoc nostro. 12. & 14. per doctrinam Bal. in l. reos columna 7. C. de accusatio. in præparatorijs causarum admittitur procurator licet non admittatur in causis.

In oppositione quoque exceptionum dilatoriarum.

100 Limita tertio non procedere quo ad opponendas exceptiones dilatorias Gramat. (si is est) in d. consilio 95. in causa columna pen.

Et aliarum exceptionum detegentium calumnias.

Limita quarto ut eodem consi. col. fi. Gramat. (si is quoque est) expendit non procedere quo ad opponendas exceptiones detegentes creditoris debitoris uel calumnias.

Post media admittuntur.

101 Limita quinto quod post media admittuntur procuratores ut ritus

ritus 108. exprimit, media uerò quæ sint declarat Bal. in l. seruum qui §. publice col. 2. ff. de procuratoribus.

In rusticis fallit.

102 Limita sexto non procedere in rustico qui similiter cum suo procuratore personatim interesse uult Bal. in d. l. reos. 4. col.

Rursum si adest impedimentum iuridicum.

103 Limita septimo non procedere si adest impedimentum Angel. in l. pomponius in ingressu. ff. de procuratoribus.

Item si procurator stipulatus est pro domino.

104 Limita octauo non procedere in procuratore qui stipulatus est pro domino Afflict. in constitutio. eos qui scienter. 2. notabil. q. 9.

Vel si speciatim obligatur.

105 Limita nono quod potest exequi aduersus procuratorem pro domino speciatim obligatio. Bar. in l. qui bonam. §. non solum ad fi. ff. de damno infecto Bal. in confi. 110. decreto in pri. in confi. 181. quidam in 5. Afflict. qui in casu ritus nostri particulatim loquutus est in decif. 64. quidam.

Quid si admissus sit procurator.

106 Limita postremo loco quod procurator admissus, iudicium non infirmat parte haud opponente quia sententia in procuratorē ferri potest. l. 1. C. de sententijs, scio quod in iudicio criminali super eo pugna est implacabilis, uerum in eo sententia ferri nequit in procuratorem l. fi. C. de iniurijs.

VIGESIMA QUINTA DECLARATIO.

Dominus agit ad formam ritus ex contractu procuratoris absque cessione.

107 **P**Arerga non erit opera illud assuere, quòd ritus quoque procedit in ijs qui per procuratores contrahunt Canar. in tractat. de exequutio. instrument. q. 39. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 2. p. 7. q. Bal. in confi. 200. uerba in 2 in confi. 138. factum in 5. Alex. in confi. præstantissime in 7. & Afflict. in inconstitutio. eos qui scienter 2. notabil. q. 9.

VIGESIMA SEXTA DECLARATIO.

In tertium possessorem singularemve successorem non agitur ad formam ritus.

- 108 **I**llud denique citra uitæ dispendium omitti nequimus, ut ritus hic non procedat in 3. possessore singularivè successore Ale. Succi. Iaf. Aquens. Ripens. in l. pri. §. si heres. ff. ad trebellianum Iaf. in l. quadam. §. nihil col. 2. ff. de edendo. in l. si unus. §. ante omnia. ff. de pactis Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. p. p. q. Gramat. in consi. ciuil. 5. in causa nobilis.

VIGESIMA SEPTIMA DECLARATIO.

Fideiussores inclusi sunt in hoc ritu.

- 109 **I**mpingentes parti huic coronidem, adnotamus, & illud, quod ritus hic loquitur etiam in fideiussores vt ipse exprimit, idque a iure communi inferpit Ale. Iaf. Soc. Dec. Ripens. in l. 1. ad finem. ff. si certum petatur. Iaf. in l. fideiussor in princip. de legatis primo Aret. in l. alia. §. eleganter. ff. solut. matrim.

An possint opponere discussionem: Vel quod intercedatur eis actio.

- 110 Neque obijcere potest discussionem Barz. in tractat. de instrumen. guarentig. 2. p. 14. q. Corn. in consi. 109. uiso in consi. 136. præmissis in pri. an uero opponere possit quod actio ei intercedatur scias a Feli. Dec. in c. ex par. 2. 10. fallen. de officio delegati Bal. in consi. 109. quilibet in 3. in consi. 500. casus in 5. Alex. in consi. 20. si promittenti in 6. Dec. in consi. 27. examinatis in pri.

Quid si iudicium ceptum est cum principali.

- 111 Tempera pulchre quod iam ceptum cum principali debitore iudicium commutari nequimus ut ad fideiussores mox redeamus Gramat. in consi. ciuil. 170. Pridie.

Instrumentum fideiussionis separatum a principale an sit liquidum, & quando.

- 112 Illud uerò pro sigillo huius partis docendum est, quod instrumentum fideiussionis ab instrumento debiti separatum eo etiam non liquente exequi potest Antonius ab Alex. col. 4. Iaf. Pen. in auth. si quis in aliquo

in aliquo documento. C. de edendo Alex. 2. Ias. 4. Butticecl. 3. in l. sciendum. ff. de uerbo. obliga.

113 Limitat Aquens. in d. l. sciendum col. 2. non procedere quando instrumentum fideiussionis expressum diceret & prout apparet in instrumento debiti, & sic ad eum uirtutem suam referret, Curt. denique in d. auth. si quis in aliquo documento col. 4. limitat non procedere in instrumento indemnitas estque Bal. documentum ut ipse refert.

Sequenti parte qua debitum creditumve respiciunt pertractabimus.

2232
0249

PRIMA DECLARATIO

Debitum ante ritum an potuit peti ad eius formam.

Tunc illud si quis prima procedere sicut in debito ante eum contracto. Fel. in c. h. col. 7. & cetera. in l. hinc. C. de iur. p. col. 4. C. de iur. p. col. 7. post Bar. & cetera. in l. hinc. C. de iur. p. col. 4. & in Decretis in d. h. col. per arma in d. hinc. sicut.

SECUNDA DECLARATIO

Debitum ante ritum an potuit peti ad formam ritus.

2 Ed illud an in hac uersione dignum est ritum sicut procedere in de-
bitum ritum annorum curricula hanc pactionem ad hanc pactionem
mentum in eadem potuit idque ritus exponebat sicut ritus ad no-
ritum, tunc est qui petatur sicut ritum annorum sicut pactionem
tamquam pactionem. C. de iur. p. col. 4. de qua sicut in d. h. col. 7. post Bar.
in pactionem. C. de iur. p. col. 4. & in d. h. col. 7. post Bar. & cetera. in d. h. col. per arma in d. hinc. sicut.

TER

TERTIA PARS EORVM

QVAE CREDITA

ac debita inspiciunt

XXI. DECLARATIONIBVS
perficitur.

PRIMA DECLARATIO.

Debitum ante ritum an potuit peti ad eius formam.

- 1 **A**Tque illud affigamus primum, procedere ritum in debito ante eum contracto, Feli. in c. fi. col. 5. & item. 13. de constitutio. Caccialup. col. 49. Crot. 25. post Bar. & ceteros in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure Dec. solus in d. c. fi. col. pen. arma in diuersum sumit.

SECUNDA DECLARATIO.

Præscribitur 20. annorum spatium, quin agi possit ad formam ritus.

- 2 **S**ed illud animaduersione dignum est, ritum hunc procedere in debito uiginti annorum curriculo haud præscripto, a die quo instrumentum inculari potuit, idque ritus exprimit, statim sequens ad nostrum, ratio est quia penalis actio uiginti annorum spatium præcurrit famigerata. l. querelam. C. falsis, de qua abunde uideri potest Hispan. in praxi. c. 139. Balb. in tractat. de præscriptio. 2. q. 2. p. p. Carrer. in praxi. §. circa nu. 368. & Boe. in decil. 26.
- 3
- 4 Et quoniam in ritum. 165. haud temere incidimus, quo locupletiores dimittamus studiosorum aures, si quis lucubrationum mearum sicutur (ut sic dixerim) futurus sit, eius explicationem ingrediamur. si que in primis illud adnotauerimus in textu, ibi actionis natiuitate expositione leges accusationis ut in satisfactionis ut in l. 1. §. pe. ff. de suspectis tutor. in l. 3. §. fi. ff. de sepulchro uiolato in l. presbiteri. C. de episcopo. & cleri.

Parte opponente.

Nunc declara.d.rimum varijs diuersisque modis, procedere primū parte opponente Bar.in l.1. §.accusationem.ff.ad Turpillian. in l.absentem.col.fi.ff.de penis.

Fallit si facta est citatio eo interim super tenore & presentatum instrumentum.

5 Rursus non procedere quando in uiginti annos instrumentum presentatum saltem esset, parsque citata foret super eius tenore, quia per oblationem libelli citata quoque parte prescriptio.l.quærelam interruptitur, secundum ueram opinionem de qua per las.in §.pænales.col.pen.institutio. de actionibus Feli. Paris.in c.illud de prescriptio.Aquens.in l.naturaliter.col.fi. ff. de usufructu.Balb. in tractat. de prescriptio.4.fallent.4.p.3.p.p.

Item fallit si eo interim esset facta præuentio contra instrumentum.

6 Non procedere item quando aduersus instrumentum præuentio facta esset nam eo quoque casu prescriptio interruptitur ut in remedio.l.diffamari nostratum præuentioni haud absimili Aquens. concludit in d.l.naturaliter.col.9.& licet Feli.in d.c.illud col.6. contrarium statuatur.Opin.tamen.Aquens. tutior est ac uerior.

Post 20. annos agitur ordinariè.

7 Subinde post uiginti annos ordinariè agi posse, ritus haud obscure exprimit, quod & Bar. placuit & cæteris in l.plane.ff.quo falso tutore in l.1.ff.de his quæ in testamento delentur.Canar. in tracta. de exequutio.instrumen,q.56.

TERTIA DECLARATIO.

Debitum confessum includitur in hoc ritu.

8 **A** Nimaduersum id, enotatumque est ritum nostrum procedere in debito confesso ut Marfi.in singu.484. si uerò, scitissime docuit & iterum postea adfirmavit quoque in rub. C. de probatio.col.12. quicquid in singu. 135. quæro ipsissime effutitavit.

Atque Ange.in l.pen.C.de fideiussoribus loquitur in instrumento confesso ut Bal. ea. l.declarat, & quoque nos scripsimus in pri.p.17.d.

QUARTA DECLARATIO.

Minimum debitum an includatur in hoc ritu.

- 9 **N**ec illud ignoratum velim, ritum hunc haud procedere in debito minimo Corset. in tractat. de minimis. nu. 161. Rom. in singu. 93. dic mihi in consi. 320. Hæc istorum Curt. in tractat. de sequentris. 6. q. in fi. Puteus in sindicatu uersi. captura Gramat. in consi. ciuil. 17. Andreas, & est ritus ab hoc nostro 21. quique explicauit quod eo casu untię debitum minimum uel sit.
- 10 Porro, quid sit minimum debitum minimavè causa iuris interpretibus quam uarie sit arbitratum, uidere potes apud Ias. col. 20. Vallens, 79. in l. imperium. ff. de iurisdictione omnium iudicum Corse. in d. tractat. ab ingressu.

QUINTA DECLARATIO.

Interesse an includatur in ritu hoc.

- 11 **I**llud haud quaquam relatu indignum est, ritum hunc non procedere in interesse Butr. Dec. in c. translato de constitutio Dec. Ias. in l. si certi conditio. in principio. ff. si certum petatur Galliaul. in l. pri. in princip. columna 6. ff. de uerb. obliga. Sapia. in l. si. columna 6. C. de edicto diui Adriani tollendo, quia interessè uenit ex tacita contrahentium mente ac legis constitutione. Bar. calculo in l. cum stipulatus. ff. de uerborum obligatio. & licet ex aduerso, & quidem strenue pugnent. Roma. in d. l. certi conditio. Barbat. Feli. in d. cap. translato Dec. sibi aduersans. in l. cum quid. ff. si certum petatur Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. p. p. 10. q. prior tamen opinat. (mihi crede) receptior est, & frequentissime uerior, in hoc præsertim ritu qui de tenore commemorat instrumenti, quando enim in statuto sit mentio de tenore instrumenti non trahitur ad interesse Alex. Ias. in l. iurisgentium. §. quod ferè ad finem. ff. de pactis. Feli. in d. c. translato. col. 3. Sapia in d. l. si. col. 6. & item in l. quamuis. C. de inpuberum & alijs substitutio.
- 12 Tempera non procedere in interesse conuento Alex. in l. 1. col. pen. delega. 2. Ias. in d. l. certi conditio. col. 7.

SEXTA DECLARATIO.

Pœna conuenta an quoque inclusa sit: Cautela ne unquam quis teneatur ad pœnam conuentam.

- 13 **I**ucundum relatu id quoque est, ut ritus neque procedat in pœna conuentionali, quod expressum est in ritu ab hoc nostro. 2. §. nota quod ille ritus in fine, atqui ratio. d. ritus ammutata est, neque uulgari, quia hoc in regno de bono & æquo proceditur ut scripsi in tra-
- 14 **C**at. de iudicio summarie. num. 101. cum sequent. ubi uerò ad eum iudicatur modum, pœnæ conuentionales non exiguntur Ale. colu. 5. laf. 7. fallen. 6. Socci. 3. Aquens. si nal. pri. fallen. Galliaul. 3. fallen. 2. in l. 2. §. item si facto. ff. de uerbo. obliga. Crott. quoque in 1. lect. famigerati. §. Cato. col. 4. qui uersutiam scribit haud præmittendam, ne ad pœnam conuentam quis ullo modo teneatur, interrogetur (inquit) creditor si bonus uir est ? per l. ubicumque. ff. de interrogatorijs actio nibus, si que fateatur quod non, punietur per. l. cognitio. ff. de officio præsidis, si uerò affirmet iam pœna euitabitur, quia uir bonus eam pe tere prohibetur Annan. in c. in ciuitate. 3. car. de usuris.

Stilus. S. R. C. pensatur.

- 15 **A**tque ex ijs profluxisse arbitror. S. R. C. stilus ne ullo unquam casu pœnæ conuentę condemnatio fiat, de quo præter Afflict. in decif. 135. quidam, scribit quoque Gramat. in decif. 58. magnifica Margarita.

Quid in quantitate promissa paleato pœna uocabulo.

- 16 **E**t quod dictum est in conuentionali pœna procedit, etiam in qua titate quapiam dolo promissa paleato pœnæ uocabulo Socc. col. 1. laf. 3. Aquens. 2. Roui. pri. Crott. 4. pri. lect. pri. 2. lect. Butticell. 7. Galliaul. 4. Ripens. 5. Alciat. 1. 1. in d. §. cato.

Vel suggesto nomine interesse.

- 17 **P**rocedit quoque etiam si quantitas promissa esset interesse nomi ne suggesto. Galliaul. in d. §. item si in facto. 7. fallen. qui Bal. citat in l. cum allegat. col. 3. C. de usuris.

SEPTIMA DECLARATIO.

Extimatio rei peremptę num includatur in hoc ritu.

- 18 **C**æterum ex ijsque iam adstruximus, illud consequutione qua dam nosse debemus, ritum neque procedere in extimatione rei peremptę, quia statutum loquens de instrumenti tenore non compre hendit fictum uel tacitum eo latens. laf. in l. iurisdictionum. §. quod fe rē. ff. de pactis Feli. in c. translato. columna 4. de constitutio. Sapia. in l. si. col. 6. C. de edicto diui adriani tollendo & iterum in l. quamuis. C.

de impuberum & alijs substitutio. atque Barz. in tractat. de instrumē. guarentigiat. p. p. 10. & 11. q. ac Bar. quem citat. in l. Iulianus. ff. de confessis interpretari soleo, quando instrumenti tenorem statutum haud pensitauerit.

OCTAVA DECLARATIO.

Quid in extimatione quantum plurimi.

- 19 **H**vic adnexum est, ritum non procedere in extimatione quantum plurimum Corn. in consi. 141. licet col. 3. in 3. propterea. Alex. in consi. 210. ponderatis in 6. l. uinum. col. 1. ff. si certum petatur Canat. in tracta. de exequutio. instrument. q. 55. Barz. in tracta. de instrument. guarentigiat. p. p. 10. q. intelliguntur quando statutum non faceret mentionem de instrumenti tenore.

NONA DECLARATIO.

Conditionale debitum includitur in hoc ritu, purificata ac liquidata conditione.

- 20 **N**unc illud amplius quod uaria scrutando excerptimus, ritus hic procedit in debito conditionali, purificata iam conditione Salic. Aret. Alex. Iaf. Socc. Antonius ab Alex. Dec. Ripens. in l. in illa. ff. de uerborum obligatio. Alex. Iaf. Aquens. in l. si. §. pri. ff. de uulgari & pupillari Are. Aquens. in l. si mihi & tibi. §. pri. de legatis. pri. Aret. in l. si. §. si. ff. de uerborum obligatio. Iaf. in l. final. §. 1. de uulgari & pupillari.
- 21 Temperant praefati procedere eius liquidatione facta, quibus ad stipulantur Alex. in consilio 119. uiso in primo in consilio 90. uiso in 3. in consi. 20. uiso in 6. Corn. in consi. 156. uideatur in pri. Dec. in consi. 46. consideratis in consi. 107. in causa in pri. Capic. in decisio. 48. in causa.

DECIMA DECLARATIO.

Temporaneum debitum eoquoque inclusum est.

- 22 **I**llud fuerit auctarij uice, ritum quoque procedere in debito ad tempus aduento iam die Sali. Aret. Alex. Socc. Antonius ab Alex. Iaf. Dec. Ripens. in l. 1. ff. si cer. petat.

- 23 Limitat ripens. post Ange. quando in instrumēto pactio esset quod creditor in tempore certiorabit debitorem in lita stipulatus col. 5. ff. de uerbo. obliga.
- 24 Atque illud aduertendum quod liquidatio non requiritur quando ex instrumento dies patet Ripens. in l. in illa col. 3. ff. de uerborum obliga. Ale. in consi. 95. in causa in primo.

Agi an valeat ante tempus vt exequatur postea.

- 25 Hic quæstionis nubilum commouetur, an temporaneus creditor super instrumenti tenore debitorem antea impetere queat, ut post tempus exequatur? Alex. primus scripsit quod non in d. consi. 95. Ripens. uerò eum laceffitus est in d. l. in illa columna 4. l. ita in stipulatus columna 27. ff. de uerborum obligatio. Ex aduersum Alex. tueretur Afflict. in decif. 279. pluries & huic propter eius auctoritatem sub scribo.

VNDECIMA DECLARATIO.

Dotale debitum an includatur in eo ritu.

- 26 Illud uerò adieciſſe non fuerit opinor parergon, ritum procedere in dotali debito quando uir ad dotes tacita conditione non obſtante agit ſi matrimonium ſequatur, uel quando uxor ſibi dotes reſtitui expetit tacito tempore, minus officientes quod ſoluto demum matrimonio petantur laſ. in l. 2. §. creditum col. 2. ff. ſi cer. peta. Ripens. in l. in illa col. 4. ff. de uerborum obligatio. Anchar. in consi. 119. pluribus Corn. in consi. 112. uiſo in pri. Barz. in tracta. de instrumen. guarentigiat. 2. p. 2. q.

Inſtrumentum dotis an probet matrimonium.

- 27 An uerò dotis inſtrumentum probet matrimonium? Res eſt non parui negotij & longa diſtinctione illud fatentur Roman. in ſingul. 446. num quid Feli. in c. illud de præſumptio. Cur. in Auth. ſiquis. in aliquo documento. C. de edendo & alij ab iſtis excitati, ego id quod ad inſtitutum refertur conſtitutum uolo, inſtrumentum dotis commune faciens matrimonium contractum eſſe hoc ſatis probare ad ſinem exigendi dotes, quod ſuppreſſati haud negligenter Docent.

DVODECIMA DECLARATIO.

Debitum ex delicto includitur in hoc ritu.

- 28 **A**ddamus præterea illud auctarium, ritum procedere in debito ex delict. Aret. col. 5. Alex. 10. Antonius ab Ale. 9. Socc. 6. Iaf. 8. Dec. 6. 2. Lec. Ripens. 16. in l. 1. ff. si cer. peta.

DECIMA TERTIA DECLARATIO.

Debitum item ex nuda pactione.

- 29 **E**xciderat penè quod minime fuerat silentio inuolendum ritum procedere in debito ex nudo pacto Canar. in tract. de executio. In strument. q. 26. Caccialup. in tracta. de pactis. q. fi. 3. notabil. Barz. in tracta. de instrument. quarentigiat. 2. p. 12. q. Butticell. in rub. ff. de uerborum obligatio. col. 9. Ale. in l. bonæ fidei. 6. de pactis Iaf. in l. legitima in l. iurifigentium. §. sed cum nulla. ff. de pactis controuertunt haud ignauiter.

Ius iurandum parit actionem in nuda pactione.

Dec. in d. l. in bonæ fidei illud sine controuersia inquit procedere quando statutum ad nostri ritus formam instrumenti exequutionem præbet, horumque opinationem intelligit quando contractibus exequutionem constitutio indulget. Atqui ius iurandum operatur ut nuda quoque pactione pariat actionem Iaf. in d. §. sed cum nulla. 13. fallen. in §. in personam col. pen. institutio. de actionibus Ale. col. fi. Bulgari. 3. Aquens. item final. Galliaul. 14. in rub. prædicta de uerborum obligatio. Ale. in l. legem in fi. C. de pactis Alexan. Ant. ab Alex. Iaf. Aquès. Purpurat. Cagno. in l. si quis maior. C. de transactionibus Feli. & Fortun. in c. 1. de pactis Caccialup. in tractat. de pactis final. q. Bauer. in tractat. de uirtutibus iuramenti num. 34. Silua. in tracta. de iure iuran. 3. p. pri. q.

Obligationes cum nuda pactione calore iudicij uestiuntur.

Hoc quoque idem est in iudicarijs conuentionibus, quas obligationes nostri uocant, quia in iudicio actionem nuda pactione parit secundum ueram & communem sententiam de qua per Iaf. in d. §. sed cum nulla fallen. 9. in d. §. in personam col. pen. Ale. colu. 2. Aquens. pri. Alcia. 4. Butticell. 3. in plus semel citata rub. de uerborum oblig. c. 10. Socc. 2. Alex. 3. Iaf. 5. Crot. 6. pri. lect. Galliaul. 9. Alciat. 3. Butticell. 5. Aquens. pen. Ripens. 4. in l. 1. eodem tit. Soc. Iaf. Dec. Cur. in l. pactione nouissima C. de pactis Socc. Iaf. Dec. Cur. in l. siue apud acta. C. de transact. Feli. Fortun. in d. c. 1. de pactis Caccialup. in tract. de pactis q. final.

DECIMA QVARTA DECLARATIO.

Debitum absque causa inclusum in hoc nostro ritu.

32 **I**D assidue expendendum animo est, ritum procedere in sine causa debito. Canar. in tracta. de executio instrument. q. 26. Barz. in tractat. de instrument. guarentig. 2. p. 10. q. Ale. in l. fi. §. in computatione. C. de iure deliberandi Iaf. in l. si maior uiginti. C. de repudianda hæreditate Feli. in c. si cautio col. 4. de fide instrumen. Cur. in l. pacta nouissima col. 3. C. de pactis.

Iusurandum supplet causam in contractu.

Atque illud uerum maxime est quia in contractibus causam ius iurandū supplet Mar. si. in l. 1. §. præterea. col. 16. ff. de quæstionibus Cacialup. in l. admonendi col. 14. ff. de iure iurando & alij ab ipsis haud parum multum relati.

Obligaciones absque causa ualide sunt uide infra nu. 39. hac l.

Illud sciendum amplius, quòd in iudiciarijs conuentionibus, quas obligationes nuncupamus causæ expressio non requiritur quia calor iudicij eam supplet, Ale. Anto. ab Alex. Iaf. Dec. Cur. cæterique in d. l. pacta nouissima.

Obligaciones calore iudicij habere exequutionem paratam.

Et (ut ad legendum nostris initiati theletis adlibescant) subnotandum & illud quod obligationes prædictæ iudicij caliditate ignitæ promptam habent exequutionem Iaf. in l. quæ de legato col. 3. ff. de legatis. 1. in l. quod tale pactum. §. qui prouocauit col. fi. ff. de pactis in l. si. columna C. de edicto diui Adriani tollendo Dec. in l. in bonæ fidei col. pen. C. de pactis in auth. siquis in aliquo documento col. 2. C. de eden. Afflict. in const. dilationem. 3. notab. in decif. si uno & eod. Cagn. in l. in testamento nu. 10. ff. de reg. iur. Boer. in decif. 295. computus in 2.

Quando dicuntur fieri in iudicio.

Verum in iudicio. d. obligationes receptæ intelliguntur quando iudice præsentate ab actuario assumuntur Bal. Sali. Rotac. in l. pe. C. de liberali causa Bal. Ange. in l. pe. C. de fideiusso. Ale. in Bar. addictamentis. l. 1. C. de confessis in l. si confessus. ff. de custodia reorum Ange. in const. 296. exthemate.

Quid si fiant extra iudicis mandato.

- 37 Idem est si mandante iudice accipiuntur Rosac. in l. si sine. §. 1. in l. totiens col. fi. ff. de interrogatorijs actionibus. Afflic. in decif. 135. quidam.

Quid si fiant in alio loco præter solitum.

- 38 Neque officit d. obligationes receptas esse præter consuetum iudicij locum modo iudice fiant præfente Annan. in consi. 85. intentio.
- 39 Quod demum scripserimus, obligationes absque causa prompte exequi posse Venafian. in consi. 129. oritur intellexit procedere in confessione tantum, non in promissione, quod si uerum est (suum enim locum huic. q. referuamus) pro traho idem esse in instrumenro.

DECIMA QUINTA DECLARATIO.

Debitum ex tacita stipulatione uel hypotheca includitur in hoc ritu et quando.

- 40 **S**ed institutum repeto, si illud adiecero, ritum procedere in debito ex tacita stipulatione mutaue Hypotheca Bal. nouel. in l. 1. col. 19. & item 20. ff. soluto matrimonio & iterum in tracta. de dote. 6. p. 2. priuil. & item. 7. Aret. Iaf. in §. fuerat institutio, de actionibus Ale. in l. iuris gentium, quod ferè. ff. de pactis Iaf. in l. cum filius familias col. 3. ff. de uerborum obligatio. in l. certi condictio col. 7. ff. si certum petatur Sapsa. in l. fi. col. 7. C. de edicto diui adriani tollendo Barba. in l. cum acutissimi col. 15. C. de fideicommissis in rub. C. qui admittit. col. pen. in c. translato ibi quoque Feli. de constitutio. Iaf. in l. si duo. §. Marcellus. ff. de iure iurando Dec. in d. l. certi condictio. col. 6. Galliaul. in l. 1. col. item. 6. de uerbo. obliga.
- 41 Limitat Ancha. non procedere in remedio. l. si costante soluto matrimonio ita ipse scribit in consi. 19. pluries. 2. dubio.
- 42 Quod pulcherrime sublimitant nisi statutum nuncupatim loquere tur in dotali instrumento Bal. Ange. in l. ubi adhuc. C. de iure dotiu.
- 43 Atque item sublimitat Cor. nisi restitutio dotis eo casu conuenta esset expressim in consi. 112. uiso in pri.
- 44 Bal. uerò nouell. eis in locis ac in postrema. d. tracta. p. 14. q. inquit non procedere aduersus tertium possessorem singularemque successorem, sed hac in re abunde scripsimus in 2. p. 26. d.

DECIMA SEXTA DECLARATIO.

Quid in debito ex pactione statim hærenti instrumento.

Sed

- 45 **S**ed Rogo te audi quid uenati sumus, ritum non procedere in debito ex pactione statim hærenti instrumento cum iure iurando uel pena Caccialup, in tractat. de pactis. 6. q. col. 14.

DECIMA SEPTIMA DECLARATIO.

Item quid in debito ex reconductione ad formam. leg. legem. cap. locati?

- 46 **C**ompari ratione fieri creditum est, ne Ritus procedat in debito ex reconductione sub intellecta ad formam. l. legem. C. locati, Canar. in tractat. de exequutio. instrum. quæst. 44. Feli. Dec. in ca. translatio de constitutio. Ias. in leg. certi condictio. colu. 7. ff. si certum petatur Galliaul. in l. pri. col. 6. ff. de uerb. oblig. Cagnol. in l. lecta. nu. 103. ff. si certum petatur.

DECIMA OCTAVA DECLARATIO.

Debitum ex contractu nullo, instrumento ualido an & quando includatur in ritu.

- 47 **I**D profus censerem dictu incredibile, ni Bart. lectio compar nobis miraculū suggereret, ritum procedere in debito ex contractu nullo Alex. post eum Soc. Ias. Croti. Aquens. Alciat. Butticell. Galliaul. Bal. nouell. Ripens. in l. pri. §. si quis ita de uerborum obligatio. Alexan. Ias. Aquens. in l. si ita stipulatus. §. grifogonus eodem titu. Alex. Ias. Dec. in l. certi condictio. §. si numos. ff. si certum petatur Corn. in consil. 241. uidetur in tertia. Tiraquell. in tractat. de constituto. 3. p. 7. limitat. numero 25. & in retractu titu. pri. §. 2. glo. pri. in princi.

- 48 Temperant procedere in Ritu nostro qui de instrumento loquutus est, secus est quando statutum loqueretur de debito Alex. Ias. in d. §. si quis ita.

- 49 Temperat Ias. quoque ibi non procedere si omnem deiceret nullitatem.

- 50 Atque temperat Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. p. p. q. 6. non procedere quando nullitas contractus esset ex impossibilitate naturæ uel iuris.

- 51 Temperat. 4. Abb. in consil. 64. uenio. col. pen. in 2. relatus à Ripens. in d. §. si quis ita non procedere quando ex instrumenti figura infirmitas contractus liqueret.

- 52 Postremo temperat non procedere si simultanee exequutio ex instrumentum.

strumento exque confessione ei adnexa peteretur Roman. in consil.
294. Hæc confessio.

DECIMA NONA DECLARATIO.

Debitum certum, certius tamen soluendum per calculationem includitur in hoc ritu.

- 53 **I**llud ex abundanti demum adiecerimus, ritum hunc procedere in debito licet promisso tamen resolvendo per calculū postea faciendum Soc. Dec. in l. pen. ff. si certum petat. Soc. in l. quibus diebus. §. quidam ticio. ff. de conditio. & demonstratio.

VIGESIMA DECLARATIO.

Debitum referens se ad aliud includitur in eo ritu, liquidat o illo alio debito.

- 54 **I**llud quoque subnotabo, ab erudito quod aiūt pulvere non ita disparatum, ritum nostrum procedere in debito propendente ab Altero eique sub nixe referenti, modo, & de Altero hoc quoque constat Ale. col. si. Soc. 2. Ant. ab Alex. 6. las. 5. Dec. 8. Aquens. fin. Cur. 2. in auth. si quis in aliquo documento per illum tex. C. de edendo Fel. 16. Dec. 13. Paris. 43. in c. quoniam contra falsam de probati.
- 55 Hic referri posset quod de libello referente se ad instrumentum scribunt Alex. las. Ant. ab Alex. Soc. Gozzad. Corn. Aquens. Purpurat. Curt. Ripens. in l. edita. C. de edendo Fel. col. final. Dec. pen. in ca. pri. de probatio.

Nisi de eo testetur tabellio.

- 56 Limitant scribentes bifariam nisi tabellio in instrumento testaretur relatum uidisse digitosque (ut dici solet) in iecisse Alex. fin. las. 5. Dec. 8. Aquens. fin. 4. fallent. Cur. 2. in d. auth. si quis in aliquo Feli. Dec. Paris. in d. quoniam contra falsam de probatio locis supra designatis las. in l. iurisdictionum. §. quod ferè col. 1. de pactis Afflict. in decis. 273. in quadam Boer. in decis. 281. uenditio in 2.

Et nisi relatio fiat in eosdem.

- 57 Secundo nisi relatio sit in eosdem. leg. optimam. C. de contrahenda stipu-

stipulatio & licet ille tex. euitari possit ut per Dec. in d. auth. si quis in aliquo documento. 8. col. pri. fallent. illam tamen limitationem ut frequentius recepitam, exulstant. Alex. col. fina. Ias. pen. pri. fallent. Ant. ab Alex. 4. 4. item falle. Aquens. pen. pri. fallent. Cur. 3. 4. fallent. pro eo est quia referens. plene probat quando per se sufficiens est ad causandam relati obligationem Ant. ab Alex. 3. fallent Ias. 2. Aquens. 3. Cur. item 3. in sepè relata auth. si quis in aliquo documento.

In his quæ tempore ferentis fieri ualeant.

58 Verum hanc limitationem Bar. iuris Aristotechna (ut Pindari uocabulo utar) eiusque affecte eodem fermè loco Bifariam quoque extenuant primo in his quæ tempore referentis fieri queunt Anto. ab Ale. colum. 4. uerfi. quod intellige secundum Bart. Dec. 2. fallent. Aquens item. 2. Ias. col. pen. uerfi. intellige secundum Bart. Curt. col. 4. uerfi. istam quartam fallent.

Et simus in personis quæ libere possunt disponere.

59 Secundo in personis quæ disponere libertate eorum possunt Antonius ab Alex. 4. col. uerfi. item intellige Ias. Pen. uerfi. secundo intellige Dec. 3. fallent. Curt. col. 4. uerfi. 2. limitat Bart.

Atque uidere quoque potes Alex. Ias. Aquens Crott. Bütticell. in l. sciendum. 5. in oppositio. Bart. ff. de uerb. oblig. à quibus infinita prope mutuabis ijs deseruientia.

60 Sunt item qui extenuant. d. limitationem, non procedere ad probandum id quod refertur si in iudicio principaliter aduocetur Ias. in Auth. si quis in aliquo documento col. fina. uerfi. ultimo. Bart. limita. Curt. 4. uerfi. sed super omnia Dec. 4. fallent. Aquens. in d. l. sciendum col. 8. expendunt ad hoc Mathesil. in singul. 79. nota.

61 Idque Aquens. obtundit non procedere si tabellio testaretur uidi se manusque in iecisse in sepissimè Allegata Auth. si quis in aliquo documento col. fina. 4. fallent. ad quem sensum recipit, Speculat. documentum in tit. de instrumenti edictione. §. restat uerfi. pen. de quo pleaque concinunt a nobis relati supra hac. d. nu.

VIGESIMA PRIMA DECLARATIO.

Liquidum debet esse debitum ut exequi possit ad formam ritus.

62 **S**ed enim iam iam coronidem impositurus facturum me opere pretium sum opinatus, si illud adijciemus, ritum nostrum procedere

in debito ex instrumento liquido Bal.in confi. 99. præsuppositis in 5. Corn.in confi. 112. uiso in pri. Alex.in l. pri. colum. 5. de legatis. 2. in consilio 25. uiso in consil. 188. uiso in 2. consil. 90. uiso in tertia. Gramat.in consil. ciuil. 58. Magnifica Margharita & alij Alibi saepe.

- 63 Et quoniam liquidationis tractatio tum subtilis, tum uersatilis quoque est, quo pleniori obsequio demereamur legum nostrarum candidatos, ne omnino uideantur a simboli nostro beneficio, quæ uaria nobis lectione comperta sunt, non grauabimur breuissime superioribus alluere.

Liquidatio a liquere dicitur. Liquidum quid.

Liquidatio dicitur à liquere idq; constare est, ut glossarius inquit in l. si de meis. §. final. ff. de arbitris pro eo sunt. l. aliàs. ff. de iure iurando. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudicijs. leg. pomponius. ff. de re iudicata, qua de re liquidum dicitur instrumentum quâdo clarum certumque est Barz. in tract. de instrumen. guarentigiat. p. p. 2. q. in pri. dubio Cor. in confi. 235. uidetur in 3.

Liquidationis origo antiquissima. Et Gellij locus enarratur.

- 64 Porro huius uocabuli uehiculum antiquissima lege defluxisse traditum est, quia (ut Ascon. pendian. author est fidelissimus) Romæ cum actoris ius compertum non haberetur, minusque constaret scædæ punctatis litteris iudices inscribere solebant. N. L. urnæque quæ sententiæ colligebantur, immittebant, quibus litteris designabant eis non liquere.
- 65 Qua opera enarratur Gell. locus lib. 14. cap. 2. quo non paucos frontem corrugasse scio, propterea inquit iuravi mihi non liquere id est Vt næ schedam N. L. delineatam immisi.

In liquidum quot modis.

- 66 Atque inliquidum debitum (ut intelligentiæ lines quandoque ducamus) quatuor fermè est modis. Primo inspecta re debita quæ incerta est si interesse deberetur, uel extimatio, secundo conspectis personis quæ insitæ sunt creditoris debitorisque ut in hærede creditoris, ac debitoris, cessionario, procuratore, creditoris creditore, & huius generis talibus. Tertio considerato contractu qui propendens est, ut in contractu conditionali, uel temporaneo, & in contractu dotis, Rursam in contractu ultro citroque promissorio, qui sub ea tacita conditione

ditione fieri censetur si obseruabitur quòd ab altero promissum est^o per regulam quòd frangenti fidem fides frangetur eidem leg. qui fidem. ff. de transactio. l. sollicitationem. C. de donatio. ante nuptias, declaratq; in his speciatiim terminis Corn. in consil. 297. in consilijs in 3. postremo debitum est inliquidum respectu instrumenti quod referatur ad aliud instrumentum, eoque incertum redditur & obscurum.

Instrumentum liquidandum an exequi possit ad formam ritus.

67 Et ut pauca quæstionum capita Attingam iam omnium primo hoc de liquidatione exquiri solet si Ritus hic procedit etiam in debito per extraneas probationes liquidando.

In qua re fori celebres uirique in patrocinijs exercitati sedendum diutius, ac maximum esse dubium arbitrantur.

Sunt qui contendunt quòd non, per Rituum huic nostro subsequen-
tem, qui non obscure inquit quòd ritus noster interpretari debet in
instrumento per se liquido absque liquidatione per extrinsecas perso-
nas facienda.

Aduersus eos sunt & alij multo plures qui acius pugnant, quòd
sic, quia Ritus sequens disponit quòd Ritus noster regulariter intelli-
gi debet in instrumento per se liquido sine alia liquidatione facienda,
postea regulam obtundit, & limitationem subdit, nisi liquidatio fie-
ret per aliud instrumentum dum ait, potest etiam fieri interrogatio-
quando essent plura instrumenta quorum unum esset liquidum per
respectum ad aliud, & quando subnectitur exemplum hæredis expli-
cari debet ut d. limitatio præterquam in hærede generatim quoque
procedat, quia Regulam exempla non restringunt institutio. de gradi-
bus. §. hæctenus cum talibus.

Adduntque q; postea in ritu 282. dispositio illius ritus quòd liqui-
datio fiat per instrumentum emutatur, & ibi denuo recipitur altera ob-
seruatio, ut per testes quoq; liquidatio fieri ualeat, & licet ille quoq; ri-
tus loquatur in hæredis liquidatione, tamen gratia exempli id assertur,
vel quia frequentior est hæredis liquidatio.

68 Ego horù cõtrouersiam complacare soleo distinctionis fædere aut
liquidatio pròptè fieri potest ulla absque difficultate, & Ritus noster
procedit etiam in instrumento iam iam liquidando, quia instrumentũ
de breui liquidandum liquidum de se quoque censetur Corn. in cõsi.
223. uidetur in 2. Alexand. in consil. 101. super in quarta, Capic. in de
cis. 48. in causa, aut liquidatio exquirat temporis spatium & difficulta-
tis diuertacula, & in instrumento liquidando Ritus (meo quoque sen-
su) non procedit.

Liquidatio an possit fieri in processu executionis .

69 Id etiam quæri solet, an liquidatio possit fieri in processu, & electo-
clarius est de cõmuni iure quòd sic, Canar. in tractat. de executio. in-
strument. q. 74. Barz. in retract. de instrument. guarentigat. p. p. 2. q.
Roman. in consil. 76. in causa in consil. 211. allegationes las. in l. pri. ff.
de edendo.

In regno autem liquidatio debet fieri a principio, quia ut Barz. eo
loco uerbi, & hoc intellige, inquit, ubi statutum requirit quòd instru-
mentum sit liquidum, liquidatio debet fieri à principio, Ritus noster
disquirat quòd instrumentum sit liquidum ut patet in ritu sequen. in
ritu item à nostro 4 & iterum 20.

70 Sunt qui dicunt quòd si petita est executio liquidatis liquidandis
& ulro processum est, tunc liquidatio potest fieri in processu Corn.
authoritate in consil. 156. uidetur in primo.

71 Ego Censeo quòd liquidatio interesse fieri quoque potest in pro-
cessu ante executionem, per l. 2. & ibi Bart. C. de sententijs qua pro
eo quòd inter est, de qua per Cagnol. in Rubrica. Col. 3. in leg. prima
col. penultima. C. de eo quòd inter est in leg. quatenus numero. 28. ff.
de regulis iuris. Ad hoc pondero Ritus supra scriptos, qui expe-
tunt, instrumentum liquidum non debitum, atque appellatione in-
strumenti non continetur interesse in instrumento latens Dec. in cap.
translato col. 2. uerbi. mihi uidetur de constitutio. in l. certi conditio
col. 4. ff. si certum petatur.

Liquidatio fit sine ordine iudicij.

72 Atque illud amplius ambigi ac dubitari scio, an in liquidatione iu-
diciarius ordo requiratur, & Regulatim dicendum est quòd non, Ca-
nar. in trat. de executio. instrument. 14. q. Corn. in cõsil. 156. uidetur
in tertia.

Citatio requiritur.

73 Verum citatio quæ sita est, ut Barz. in tractat. de instrument. guaren-
tigat. inquit, p. p. 2. q. atque illud fallit in liquidatione instrumenti in
liquidi ex parte personarum ut in 4. p. dicitur. d. fi.

Dilatio probatoria.

74 Dilatio quoque probatoria præfigenda est in qua reæ partis exce-
ptiones etiam recipitur Canar. in dicta 4. quæst. Caccialup. in l. admo-
nendi.

ndi. 20. colum. ff. de iureiurando Marfil. in singul. 148. equalitas.

Et Sententia.

75 Sententia denique exquisita est Barz. in d. 2. q. in fi. & Alex. in l. pri. col. 5. de legatis. 2. estque Ritus a nostro 15.

Liquidatio fit per omne genus probationis.

76 Ne denique illud intercidat, hic implantabimus, de communi lege liquidatio potest fieri per omne probationis genus Barz. in d. 2. q. paulo ante ad finem Corn. in confi. 235. uidetur in 3.

In Regno est Ritus ad nostrum sequens, qui instrumentariam probationem excipit, sed ritus 282. per testes probationem admittit, Ritus denique ab hoc 15. omne probationis genus nūcupatim recepit, que uerò propriæ probationes dicantur ad huius nostri ritus subsidium, exquire A feli. Dec. & alijs in rub. extra de probatio. ubi de confessione ac de iure iurando, quod suppletorium uocant.

QVARTA PARS EORVM QVAE

Exequutionis processum conspiciunt.

XX. DECLARATIONIBVS ABSOLVITVR.

PRIMA DECLARATIO.

Iudicium exequutionis instrumentorum est extraordinarium.

libet hac parte de exequutionis iudicio contractare, uerum enim uero scire oportet primum, quòd processus exequutionis ad huius nostri ritus formam est iudicium extraordinarium, ita pūctatim nominatur à Rituum collectore in huius nostri ritus Epigraphia, Porrò extraordinarium dicitur uel quia iudicis officio proceditur scilicet cum filiofamiliàs. ff. si ceruum petatur ubi post glossarium scribunt Alexan. Ias. Dec. cæterique: uel quia in eo iuris ordo haud seruatur ut in Rubrica extra de iudicijs post Bald. explicant Feli. Dec. Ripens Atq; in processu exequutionis ad huius ritus dictamen ex officio proceditur Barz. in tract. de instrument. guarentigiat. p. p. fi. q. neq; iuris ordo quaesitus est, & ibi quoq; testatur Barz. ac. p. 4. q.

Cepto iudicio ordinarie an possim redire ad extraordinarium hoc.

- 3 Sed heus tu, ingerit se se quaestio haud quaquam ex triuio, An cepto ordinario iudicio redire possumus ad extra ordinarium Canar. in tractat. de exequutio. instrum. q. 46. Gramat. in consi. ciuil. 91. in causa col. pen Bal. item ac reliqui à Firmian. relati in Lexicon, in versi. guarentigie exequutio nu. 30. inquirunt quòd non. In diuersum aliàs mihi factitatus est Roman. in consi. 133. in praesupposito qui glossographum legat in clem. sæpe uersic. partibus de uerborum significat. illud

illud probantem quando partes cōueniunt de redeundo ad extraordinarium iudicium.

Ego cenfeo quòd si partes consentiunt, rediri potest, si uero pars resisteret contraque diceret haud dubie cepto uno iudicio non possum ad aliud redire.

SECUNDA DECLARATIO.

Citatio super tenore & eius requisita.

I Am contexere pergamus iudicium hoc extraordinarium, fiatq; imprimis citatio, ita enim exoptulat ritus cui & eius commune renidet Canar. in tractat. de exequutio. instrum. q. 43. Barz. in tract. de instrument. guarentigiat. 2. p. 3. q. Marian. in tract. de citatione 7. articul. pri. regul. 19. fallent.

Iudicis nomen. Atque eius missio.

I Atque fraudi erit opinor non attendisse citationis requisita: primo iudicis nomen disquiritur adquem aduocatur ut in constitutio. edictorum Affli. ibi. 8. notabil. & in constitutio. dilationes. 8. item notabil.

6 Secundo præceptum iudicis seu cōmissio de citando ut in constitutio. in ciuilibus ibi baiulos citari faciat, euidentiusq; in pragmatia 2. ibi cōmissione præcedente, de eo abunde scribunt Fel. col. 10. Ripens. 15. in c. pri. de iudicijs Feli. 8. Dec. 9. Paris. 17. in c. quoniam contra falsam de probatio. Aret. Iaf. in §. quadrupli institutio. de actionibus Marian. in tractat. de citatione. 1. articul. Alciat. in tractat. de præsumptio. 14. regul. 13. præsumptio. Tiraquell. in retractu. titu. pri. §. 8. gloss. 9. numero 20.

Citantis nomen.

7 Tertio citantis nomen ut in d. constitutio. edictorum in d. constitutio. dilationes utrobique Affli. 8. notabil. cui Addere (si uis) potes Marian. in tract. prædicto de citationibus 20. Art. 9. q.

Instantia partis.

8 Quarto partis instantia, hoc est quòd inquit pragmatia. 2. citari faciat, euidentiusque constitutio. in ciuilibus ibi ad petitionem agere uolentis deq; eo ab oue (ut dici solet) scribunt Feli. col. 9. Dec. 12. Ripès 16. inc. de iudicijs Ale. 8. Bolognin. 17. in l. 4. §. iulianus. ff. de damno infecto Marian. in tract. de citationibus sapicule citato. 7. Aret.

Citandi nomen.

- 9 Quinto citandi persona ut in constitutio. edictorum Afflicti. ibi. 8. notabil. & in constitutio. dilationes. 8. item notabil. quòd in unum de creta aduersus alium exequi nefas est, ei tamen & si subrogatur rota in antiquis 439. nota.

Atque sufficeret nomen citandi exprimere in partis instantiam Fulgof. in confi. circa 183. Marian. in tracta. plus semel. relato de citationibus 5. Aret. 31. q. 14. q.

Nuncio committatur.

- 10 Sexto quòd cõmissio de citãdo fiat apparitori seu nuncio ut in constitutio. in ciuilibus hic est de quo inquit ritus. 111. & iterum 113. officiali publico, nam nuncius seu apparitor officialis publicus est Marian. in sapicule allegato tractat. de citationibus 9. Aret. uerum eo in ritu non excluditur quin citari possit per iudicem ipsum, nam officialis iudex quoque est, idque idem probat constitut. edictorum ibi per bonum ciuem, Nam bonus uir iudex appellatur ut inquit glossematicus idest l. pen. ff. de procur. & alibi saepe.

Nuncij nomen an exprimendum.

Atqui exprimi debet apparitoris nomen si Marfi. credendum est in singul. 235. procurator in rub. C. de probatio. nu. 372. & alijs haud parum multis ab eo citatis.

Personaliter uel ad domum.

- 11 Septimo quòd personaliter uel ad domum cõmittatur ut in pragmatia. 2. quo loco perquirendum esset an discussio requiratur de quo per Alex. in l. 4. §. prator ait. ff. de damno infec. Alex. Ias. in l. fi. §. in computatione. C. de iure delib. Boer. in l. consentaneum col. 20. C. quomodo & quando iudex Maria. in milies citato tractat. de citationibus Are. 17. 9. col. Alcia. in lib. de uerbo. signi. pri. Curt. 5. Affl. in constitu. citationis literæ col. 3. Tiraquel. in retractu. cit. pri. §. 9. gl. 2. in fi. nisi per pragmatia. prima hæc citationis discussio sublata foret ut dixi in tra. de iudi. sum. numero 125.

Causa explicanda.

- 12 Octauo causa exquifita est ut in d. cõstit. edictorum Affl. 8. notabil. in constit. delationes Affli. quoque ibi. 8. item notabil. expressumque est in d. pragmatia. 2. scribunt de hac re Maria. in d. trat. 2. Aret. q. 5. Boer. in d. l. consentaneum col. 6. & à nostratibus Maranta. in tract. cuius atutulatio est speculum aureum. 7. p. pri. a ctu nu. 69.

Dilatio

Dilatio præfigenda.

- 13 Nono dilatio præfigēda est ut in cōstitutio. non semel relata edicto-
rum Afflicti. & ibi, 8. notabil. in constitutio. causas alias Affli. ibi. 4. no-
tabil. in constitutio. in ciuilibus Afflicti. quoq; ibi. 5. notabil. & est Ri-
tus. 1 1 2. de hac quoq; re uideri possunt Alex. las. in l. liber homo. §. de
cem. ff. de uerb. obl. Feli. Perusi. Dec. in c. cum parati de appellatio. Ma-
rian. In d. tract. Aret. 6. q. 19. & iterum Aret. 2. q. 10. Boer. in d. l. consen-
taneum col. 1 5. in decis. 23 5. ad ornamentum in p. Cor. in consi. 57.
in causa col. 4 in 3.

Locus etiam.

- 14 Decimo locus in quo citatus comparere debet est Ritus 215. in-
quunt Afflicti. in constitutio. edictorum. 7. notab. Feli. Perus. Dec. in
d. c. cum parati, Boer. in d. l. consentaneum col. 8. in d. decis. 23 5. Ma-
rian. in d. tract. 18. Art.

Personaliter compareat.

- 15 Undecimo q̄ exprimatur ut personaliter compareat probat hic ri-
tus, q̄ si in citatione id nō explicaretur per procuratorē cōparere pos-
set Gemin. Fran. in c. 1. de iudicis in 6. Mari. in d. tract. 15. Art. 4. fallent,

Peremptorie.

- 16 Duodecimo peremptorie citari debet ut in constitutio. edictorum
Afflicti. ibi pri. notab. in constitutio. in ciuilibus Afflicti. ibi. 4. notabil,

Data citationis.

- 17 Decimo tertio Citationis data ut in Ritu. 215. & in sequenti item ri-
tu quibus in locis statuitur quōd data Citationis fieri potest etiam die
feriato in dei honorem quōd iuri cōmuni aduersatur ut per Alex. col.
4. las. 6. Aquens. 3. Ro. 1 5. in l. pri. §. nūciatio. ff. de operis noui nūtiatio.
Verum quia statutum ferias in dei honorum tollere nequit Alexan.
las. in l. præfides. ff. de ferijs Bal. in consi. 1 16. statuto in 5. Homod. in
consi. 2 4 1. in q. col. pri. cum sequenti col. 5. Item sequent. col. 2. & ite-
rum sequent. col. pen. sup. præfatos Ritus intelligo procedere in Re-
gia curia extra uero nequaquā; porrò in faciē Regis ferias tollere ad ho-
norem dei statuto permillum quoque est. Marian. in tract. de citationi-
bus. 19. Aret. pri. fallent. Cassan. in gloria mundi. 5. p. 24. consideratio.
numero 42.

Clara sit citatio & intelligibilis.

- 18 XXIII. quod clara sit ac intelligibilis ut in sapissimè citata constitutio. edictorum Afflicti. ibi. 7. notabil. Marian. in tract. iam dicto de citationibus 20. Aret. 9. q. Soc. in d. l. demonstratio. falsa. ff. de cõditio. & demonstratio. Gramat. in consi. 124. in causa.

Sigillum Iudicis actuarij subscriptio.

- 19 XV. Sigillum de consuetudine magne Curie requiritur Afflicti. in cõstitutio. literas 3. notabi. qui subdit subscribendum esse à iudice Marian. quoque in d. tractat. 24. Aret. 5. q. col. fin. quique subnectit ab actuario publicandum esse.

TERTIA DECLARATIO.

- 20 **E**Xequuta citatione relatio fieri debet ut in pragmatia, secunda item. 3.

Relationis requisita.

- 21 Et ut quicquid obseruatum mihi est publico bono ingenuè promam, in relatione quoq; haud parum multa disquisita sunt.

Nunciij ius iurandum.

Primo quòd Apparitor qui ab officij primordio non iurauerit ad formam cõstitutio. in ciuilibus iam iure iurando citasse adtestetur Marian. in tractat. de citationibus. 13. Aret. q. 3. in fin. Tiraquel. in retractu. tit. pri. q. 8. glo. 9. nu. 12.

Rescribatur in tergo citationis. Per actuarium.

- 22 Secundo quod rescribatur in calce citationis Afflicti. in constitutio. edictorum. 6. notabil. per illum tex.
- 23 Tertio quod scribatur per causæ actuarium Gram. quiq; alios excitat. in consi. pri. impresso post decis. eius colu. 4. & in consil. ciuil. est in causa eolum. 3.

Iudici uel coram eo.

- 24 Quarto iudici facienda est uel actuario iudicè præsentè ut in consi. tutio. citationis literæ ibi citanti rescribat, quã ad hoc expendit Gram. in d. consi. pri. col. 3. & in d. consi. 152. col. 3.

Sunt uerò qui scribunt id non seruari Alex. col. 9. Bolognin. 16. in l. 4. §. iulianus. ff. de damno infecto. Paris. in cap. quoniam contra falsam nu. 146. de probatio.

Subscribant duo testes literati.

25 Quinto quòd subscribant duo adminus testes si literati haberi queunt, ut in pragmatia. 2.

Illud uerò intelligendum est quando extra citantis locum citatio cõmittitur Afflict. in constitutio. in ciuilibus. 2. notabil.

Secundo quòd sufficere per duos renunciari apparitores reiectis testibus, ita similem Gallix consuetudinem interpretatur Tiraquell. in retractu tit. pri. §. 8. glo. 9. nu. 33.

Dies relationis.

26 Sexto exquiritur eius dies Afflict. in constitutio. in ciuilibus 2. notabil. eoq; cauere deberemus ne sit feriatuſ Marian. in tract. prædicto de citationibus Aret. 19. q. 2. Dec. in c. qm̄ cõtra falsam col. 9. de probatio.

Dies citationis exequuta.

27 Septimo facte citationis dies aliàs eo quoq; die censetur exequuta Ang. in consi. 216. uifis.

Nuntij nomen.

28 Octauo quod apparitoris nomen inscribatur, uerum non uitiat si omittatur Roman. in consi. 246. clarissimè Boer. in decis. 235. ad ornamentum col. 3. in 2.

Citati nomen.

29 Nono citati nomen adscribatur, neque uitio quoque est eius omisso, si in citatione præscriptum sit Fulgos in consi. 183. circa.

Discussionis testatio.

30 Decimo quod personam perquisiuisse renunciet quando domus citationem refert; Dec. in c. quoniam contra col. 9. de probatio. in c. cum parti col. pen. de appellatio. Tiraquell. effusissime in d. §. 8. gl. 9. nu. 25. & Gramat. in d. consi. pri. nuper impresso post decis. col. 3. uerū ego id nõ recipio, quia in regno discussio desita est ut scripsi hac pri. 2. d. n. 11.

Domi solitæ habitationis.

31 Vndecimo quòd domi solitæ habitationis asseratur ita submonuit Gramat. 20. loco col. 2. qui id non leuibus authoritatibus confirmat, sunt item & aliæ haud parum multæ apud Tiraquell. in retractu titu. pri. §. 9. glo. 2. nu. 25.

Nomen Quis cui renuntiata est domi citatio.

- 32 XII. eius nomen cui domi citatio nuntiata est ad hoc est Regium decretum quod retulit Gramat. in sepicule citato consi. col. 4.

Clara debet esse relatio.

- 33 XIII. quod seriatim, ut explicat. d. constituti. citationis literæ igitur relatio clare nuntiari debet Alexand. in l. 4. §. prætor ait. ff. de damno infecto & alios à Tiraquell. excitatos loco iam iam expenso. §. 8. Gloss. 9. numero. 26. & Gramat. in consi. 152. suprarrelato columna quarta.

QUARTA DECLARATIO.

Contumacia incusanda.

- 34 **R**elatione facta, atque lapsa citationis dilatione, contumacia si nõ compareret incusanda est Alex. Antonius ab Alex. las. l. properandum. §. & si quidem. C. de iudicijs Afflict. in constitutio. penam nouè untiarum. 3. notabil. 7. q. Cagnol. in l. uinum nu. 42. ff. si cer. pet. Alex. in consi. 100. discussis in 5. in consi. 120. uiso in 7. Atq; est pragmatia relatione quæ id nuncupatim exposcit.

- 35 Verum adijciamus item quod quamuis fatur conuiua non tamen aspernetur, in contumaciæ accusatione exquisita sunt nonnulla.

A tergo citationis.

Primo quod scribatur a tergo citationis ut in ritu. 202.

Prima ad partis instantiam ultima ad fisci quoque instigationem.

- 36 Secundo quod prima Contumacia accusetur ad instantiam partis, ultima uerò ad curiæ promotoris instigationem, quia in condemnatio ne fisci interesse conuertitur ut Ritus 202. suprascriptus enarrat, interpretandus autem est quod si a parte accusatio solum fiat fisco propterea non nocet quin multam exigere ualeat Afflict. author. est in constitutio. in pecunarijs 5. notabil. 3. q.

Prima intermino & ritibus post tridum quandocunque.

- 37 Tertio quod accusatio primæ contumaciæ fiat in termino præfixo ut in pragmatia relatione ibi in d. termino accusetur Atque id in ritibus sapicule legitur, in ritu maxime 219. accusatio autem postremæ contumaciæ quandocunque infra mensem fieri potest si in ciuitate citatio exequuta est, si uerò extra infra duos menses ut in ritu. 222. expressum

pressum est, Traditque Afflict. in constitutio. edictorum 12. notabil. 8.
q. in fi. & item in constitut. accusantium temeritatem 4. notabil.

Triduum.

- 38 Quarto quod accusata prima contumacia expectetur triduum ad extremam inculandam contumaciam, nouissime constitutum est per ritum 219. & ad firmatum per pragmaticam relatione, quia iure constitutionis, a primordio una expectabatur die ut in constitutio. dilationes Afflict. ibi. notabil. postea biduum expectatum quoque est ut in constitutio. in ciuilibus Afflict. ibi. 5. notabil. ac de triduo scribit etiam Afflict. in constitutio. citationis letere ult. notabil. 5. q.

Dies termini non computatur in termino.

- 39 Quinto in termini computatione dies termini non supputatur in termino ut est Ritus. 118. propterea palinodiam canimus quaestioni, quae a iuris communis interpretibus subnixè exagitata est, an dies termini computetur in termino? in l. pri. ff. si quis cautionibus in c. super eo de appellatio. in c. frequens. de restitutio spoliatorum in 6.

Dies ad quem supputatur in termino.

- 40 Sexto quod in termini supputatione dies computetur ad quem citatio collata est ut in constitutio. in aliquibus Afflict. ibi. 5. notabil. suntque l. pri. ff. si quis cautionibus. l. pri. §. quod dicimus. ff. de successorio edicto. l. in omnibus. ff. de actionibus cum alijs haud parum multis.

Iuridico die.

- 41 Septimo quod iuridico die contumacia accusetur etiam quod non regatur curia ut est ritus. 223. quod si non accusetur, sequenti die reprobum est in curare, ut est Ritus 221.

Et si est feriatas expectatur iuridicus.

- 42 Octauo si dies est feriatas quod expectetur iuridicus proximior subsequens ut est Ritus 228. item est ritus 217. & sequens item Ritus, ad uertendum autem (ne lector lapsites) quia tunc in contumaciae accusatione exprimi debet quod ideo non fuit accusata suo die quia festiuitas celebrabatur & diuus quoque eo tunc inscribendus est ut in ritu 220.

Hora qua curia regitur.

- 43 Nono quod contumacia accusetur hora qua curia Regia sedet ut est Ritus 221. proinde hora regendi curiam ortus est & occasus ut in

riū 205. quia Meridies finis Reipublicæ gerendæ est atque magistratum exercēdi Plutarch. author est in problemat. 84. Porro meridiæ ferias aliquos annos post. ll. decē uirales institutas fuisse, Plin. quoq; sub cinit in natural. historiæ lib. 7. c. 60. eodemque ultimo.

Meridies feriatas, & quare.

- 44 Neque à ratione distitum est, uel quia ortu & occasu temperatiores sumus aptioresque ac meridie soluiamur æstate calore, Hieme uerò frigore, ut Campan. Rationatur in libello cuius attitulatio. est computus maior ca. 5. uel quia meridies hora est ad pietatem destinata ut sapientiores arbitrati sunt & propterea Genes. 12. & iterum 13. legimus qd Abraham proficiscebatur ad meridiem idest ad pietatem clementiamque ut Thalmuthistæ inquirunt.

Q V I N T A D E C L A R A T I O .

Creditor et debitor personaliter comparere debent in hoc iudicio, uide in 2. p. 24. d. nu. 95. cum sequent.

- 45 **S** i uero citatus debitor comparuit, creditor quoque personaliter comparere debet ut inquit Ritus noster, quoniam qui citare alterum personaliter impetrat & ipse quoque personaliter aduenire compellitur Marian. in tractat. de citationibus 20. Aret. 15. 9. Boer. in l. cōsentaneū col. 6. C. quomodo & quando iudex.

Contumacia purgatur usque ad primum somnum .

- 46 Illud uerò superpondij loco est, quod utriq; indulgetur ut usq; ad mediam noctem comparere queant, est ad hoc ritus, 202. ritus item 211. quia communi iure proserpiunt quo institutum quoque est ut citatus pro tali die usque ad mediam illius diei noctem compare ualeat Alex. Ias. & alij in l. more maiorem. ff. de ferijs, qui & hoc intelligunt
47 procedere nisi in culpa sint, quia nimis forsan se arctauerint pro eo sunt & alij quos haud negligenter refert Tiraquell. (cui tanta & inexhausta legendi Auiditas est, ut merito librorum helluo quemadmodum de Catone dicebat Cicer. appellari possit) in retractu titu. pri. §. pri. Glos. 11.

S E X T A D E C L A R A T I O .

Presentatio instrumenti. Fit eo sero quo accusatur ultima contumacia

Con-

- 48 **C**omparentibus creditore ac debitore a principio instrumentum creditor presentabit ut ritus noster exposulat, atqui hæc instrumenti presentatio habetur pro libello. Barz. in tractat. de instrumēt. guarentigiat. p. p. q. fina. item. 2. p. 3. q. quod intellige quando citatio fit super tenore instrumenti presentandi ut in ritu ab hoc. 4. atque itē. 17. quia si citatio fit super tenore instrumenti presentati tunc ante citationem presentatio exquiritur ut in ritu 168. & quando instrumentum est inliquidum ex parte personarum necessario fit presentatio instrumenti ante citationem super tenore ut in ritu. 282. in hoc autem comonendi sumus quod presentatio instrumenti fieri debet eomet sero quo ultima contumacia inculatur Corn. in consi. 57. in causa. col. 4. in 3.

Actuario.

- 50 Atque de more potest fieri actuario sine iudice Feli. col. 8. Dec. 3 10. Paris. 17. in c. quoniam contra falsam de probatio. Alex. 8. Bolognin. 10. in l. 4. §. Iulianus. ff. de damno in fecto Afflict. in constitutio. magistri Camerarij. 13. notabil. in item constitutio. cordi nobis. 9. notabil.

Scribaturque a tergo instrumenti.

- 51 Cæterum presentatio instrumenti scribi debet a tergo ut ritus præcipit ab hoc. 14.

SEPTIMA DECLARATIO.

Obligatio creditoris quando presentat instrumentum.

- 52 **P**resentato instrumento, creditor obligari debet ut in ritu ab hoc. 2. ratio a iure regni inferpuit, quo & constitutum aliàs est qui accusare uult ad eum modum obligari debere ut in constitutio. inquisitionis. §. si. ibi Afflict. idem repetens in constitutio. penam colu. 4. est que ritus 195. qui id nuncupatim exposcit.

Talio, & repassus.

- 53 Quare talionis obligatio ab Alua recessit quæ a lege communi exquirebatur, & iure quidem merito, si quidem Aristo. Ethic 8. Pitagoræ repassum conuellit: & Phauorin. apud Gell. lib. 20. c. 1. legum decem uirialium Talionem laceffit, accedente maxime Celij calculo in lib. antiquarum lectionum. 1 2. c. 49.

A tergo fiat obligatio.

- 54 Porro ne quid sciens præteream, pleraque d. obligatio exquirat necessaria, primo quod fiat a tergo instrumenti ut in ritu a nostro.

De prosequendo litem ad finem vsque.

- 55 Secundo quod obligetur de prosequendo litem ad finem vsque ut in ritu. 166.

De non transigendo.

- 56 Tertio quod obligetur de non transigendo ut in d. ritu item in ritu ab hoc. 17. atque item. 18. quodque a iure communi proditum est quo instituitur ut in iudicio exequutio transigi Ale. Ant. ab Alex. Ias. Dec. Cur. & alij in l. si causa cognita. C. de transactio.

Pœna obligationis quomodo statuatur.

- 57 Quarto quod pœna. d. obligationis sit tarenorum sex pro qualibet unta, quod si debitum excessiuum sit arbitrio iudicis pœna relinquatur ut in ritu ab hoc. 2. atque fisci illa pœna applicanda est ut in ritu ab hoc nostro. 3. ad finem.

OCTAVA DECLARATIO.

Obligatio debitoris realis.

- 58 **V**erum si debitor Aere præinctus comparuerit sacculoque paratus debitum realiter obtulerit admittendus est ut in ritu a nostro. 3. item. 7. itaque palinodiam canimus articulo communi lege certatim explicato an statuto dicente quod instrumenta paratam habeant exequutionem mora expurgari queat, de quo per Alex. Ias. Aquens. Crott. Annibal. in l. si insulam. ff. de uerborum obligatione Barz. in tracta. de instrument. guarentigiat. p. p. 9. q. Dec. in confi. 452. uisa col. pen. in 3.

Apud ararium uel alium quempiam a curia statutum.

- 59 Nec illud omittemus, quod inter scribendum in gerere se se uisum est, supra scripti ritus adherentes quod depositio faciēda est apud Aerarium intelligi debent ut non propterea excludant quin apud aliū quemcunque iudicis auctoramento fieri ualeat Ale. Ias. Socc. in l. si fideiussor. §. si. ff. qui satisfacere cogantur Ias. in l. cum filio familias columna 4. delegatis pri. Cur. in l. 1. 4. q. C. de sequestratio. prohibita Ti raquel. abunde in retractu. tit. 2. §. 4. glo. 7. quique duas tresue & quidem

quidem lepidas quæstiones ad.d.ritus pertinentes expendit, ad eum legentes aduoco.

NONA DECLARATIO.

Interrogationes earumque forma.

60 **Q**uod si debitor Aere non præcingitur, lis iam contestatur, fiuntque interrogationes ad formam ritus. 166.

Quo loco illud non reticuisse candidi opinor fuerit animi, quod licet aliàs in processu instrumentorum exequutiuo præsentatio instrumenti sit pro litis contestatione. Bal. in l. si quis stipulatus. ff. de solutionibus Pennens. in l. hac lege col. C. de proximis sacrorum scrinio- rum Iaf. in l. ius iurandum. ff. de iure iurando, nihilo secius quia hic expresse contestatur lis suam ipsa occupabit sedem Comens. in consilio 17. Geronimus. col. 3.

Instrumentum legitur ex uno ex fisci patrono.

61 Forma interrogationum ad dictamẽ illius ritus est quod a primordio ab uno ex fisci patronis instrumentum collegatur quia fisco attinentia manibus quodam modo proprijs ipsi contangere debent. l. 2. C. si aduersus fiscum. l. fi. C. de aduocatis fisci Afflict. in constitutio, quæstiones omnes. 2. notabil.

Aduocati fisci postea exaudiantur.

62 Mox fisci aduocati audiantur, ij enim priuatorum aduocatos præcedunt. l. 2. l. iubemus. l. restituendę. C. de aduocatis diuersorum iudicum.

Mox creditoris ad uocati.

63 Subinde creditoris aduocati audiendi sunt, nam in discussionibus actoris aduocati aduocatis rei præferuntur. Specula. in tit. de disputa- tio. §. nunc breuiter transeamus.

Exinde debitoris aduocati.

64 Atque mox aduocati debitoris exaudiendi erunt, illud uerò quod inter scribendum se etiam ingerit, citra uitæ dispendium prætermitti nequit, quod huiusmodi discussio non necessario quæ sita est, sed ad iudicis subleuationem Afflict. in constitutio. uniuersos. 9. notabil.

Iusiurandum demum præstatur utrique Corporale.

- 95 Postea creditori debitorique iusiurandum præstatur, præstito (inquit ritus) corporali ad sancta dei euangelia, igitur iusiurandum corporale esse debet ut in c. fi. de iuramento calumniæ Marian. ibi col. 1. item. 3. Ale. Anto. ab Ale. Iaf. Corn. Curt. in auth. sacramenta puberum. C. si aduersus venditionem, Gemin. Fran. in c. ut citra de electio. in 6. Paris. in c. fraternitatis col. pen. de testibus Afflict. in constitutio. quæstiones. 3. notabil.

Ad sancta dei Euangelia.

- 66 Rursum ad sancta dei euangelia iusiurandum præstari debet ut in l. 2. C. de iure iurando ob calumniam præstito Alex. Iaf. Antonius ab Ale. Aquens. Cur. Parpal. Cagno. in l. si quis maior. C. de transactio.

Creditor si est satisfactus, interrogatur debitor si habet instrumentum pro uero.

- 67 Proinde interrogetur debitor de veritate instrumenti, creditor demum si satisfactus est in aliqua uel parte, neque hic ordo necessarius est, posset nanque prius interrogari creditor Curt. post alios in d. l. 2. col. 2. Marian. in c. cæterum col. 2. de iuramento calumnie.

DECIMA DECLARATIO.

Probatio prompta & instantanea tollit carcerationem.

- 68 **S**I uero debitor interrogationi respondeat soluisse, improntuque & in eodem instanti (ut uerbis ritus utar) probet, tunc non est procedendum ad eius carcerationem, ritusque noster inquit, immo creditor tamquam calumniator in uincula conijciendus est ac ueluti per iurus compedibus ligandus ut ritus ab hoc 9. præcepit.

Prompta ac instantanea probatio qua.

- 69 At qui prompta instantanea ue probatio dicitur quando intra executionis spatium fieri potest. Canar. in tracta. de exequutio. instrument. q. 9. Ale. Iaf. Ripens. & alij in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. Instans enim hoc loco pro aliquo temporis spatio accipitur uerè non sed transumptiue. 4. phis. 1 2 2. 6. phis. 24. & item. 54.

70 Enotatumque ab eruditis est, quòd instátanea promptaq; probatio fieri dicitur per instrumenta ac quampiam authenticam scripturam. Dec. in consi. 424. proponitur in consi. 467. bene in 3. estq; Ritus. 171. qui & id subcensuit.

Adstipulatur Iaf. in l. pri. col. 6. ff. de operis noui nunriatio. Curt. in l. admonendi col. 43. ff. de iure iurando Cagnol. in l. si quis maior col. 15. C. de transactio. Tiraquell. in retractu tit. pri. §. 2. glo. pri. nu. 20. quibus in locis instrumentariæ probationis encomia reperies.

An per testes fieri ualeat.

71 Cæterum per testes quoque prompta hæc probatio ac instantanea fieri permissum est ut in ritu a nostro. 8. Porro licet ritus. 171. adstruat quòd per scripturas fieri debet per testes tamen fieri non prohibetur quando enim statutum probationem per scripturas affirmatiuè disquiri non tollitur quin per testes quoque fieri ualeat Bero. in l. 37. Reue rendissimus idq; suppingi debet ad Feli. & Dec. in c. 2. de probationibus quo loco huius tractationis farrago est.

DECIMA PRIMA DECLARATIO.

Carcerandus an debitor statim.

72 **A**Duersus instrumentum nil constito debitor statim carcerandus est & ut ritus iubet, discussioq; bonorum de qua per glossemati cum in l. 3. §. tutores. ff. de suspectis tutoribus, sublata est Castrenf. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudicata Feli. in c. quo ad consultationē col. 7. de re iudicata Ripens. in l. obligatio. col. 4. ff. de pignoribus Boer. in l. consentaneum. nu. 189. C. quomodo & quando iudex & in decis. 349. quæritur in 2.

Et posteaquam in carcerationis materiam incidimus operæ pretiū me facturum opinor, si quæ ex mutis (quod dicimus) magistris didicimus in medium attulerimus.

Carceris usus antiquissimus.

73 Carcerem usus uetustissimus est ac frequentissimus. T. Liuius ab urbe condita lib. pri. Anchum martium refert ingentī incremento rebus auctis cum in tanta multitudine hominum discrimine recte an perperam facti confuse facinora clandestina fierent, carcerem ad terrorem incrementis audaciæ media urbe imminentem foro ædificasse.

Tullianum. Barathrum. Beretrum. Domus. Cætas. Cæda. Chaos. Lathonis. Cæramon Thesaurum Decadas. Domicilium cineribus refertum. Ethiopum Mos.

Et antiquarum lectionum uireta non citra salis gustum prospiciã, Tullianum carcer Romani habebant, Athenienses barathrum, vel Beretrum, erat item eis aliud quod domum appellabant, cæta apud Lacedæmones, cæda apud Siculos, Chaos apud Chorinthios Spartis item & Syracusanis Lathomia, Ciprijs Cæramon, Messanis Thesaurum, Spartanis Decadas, Persis domicilium cineribus refertum, Ethiopes denique (memoriae traditum est) nocentes aureis cæthenis cõuinxille.

Carcer quid.

- 75 Carcerem finit Homod. in confi. 97. quæstio. col. pen. quod sit locus malæ mansionis clausuris circumdatus tenebricolus ac publica auctoritate custodiendus.

Carcerum tria genera ex Platone.

- 76 Plato in libris de legibus tres carceres in ciuitate constituendos esse præcen suit, unum pluribus commune in foro rerum uenaliũ, alterum qui correptionis nomen aucupetur, qualis hoc tempore apud florentinos cernitur quo improbi conijciuntur & illic tanisper continentur donec meliores fiant, correptionesque & ad bonam frugem reuertuntur.

Tertius carcer in media regione edificandus est in deserto siluestri- que loco supplicij nomine notatus.

Item ex Cælio.

- 77 Cælius quoque in lib. antiquarum lectionum 9. c. 33. tria carceris genera ex antiquorum monumentis statuit primum quo immodesti & parum exculci compellerentur ut noctu a doctis condoceſſiant & bonarum artium professoribus quæ ad uitæ modum & bonos mores pertineant. Alterum quo ære alieno impliciti & qui carceris tædio ab inita uite petulantia abstinendi sunt detinerentur. tertium quo immanibus præſignes flagitijs cælo & hominum cætu indigni uitij ac uitæ turpitudine defamatiſſimi ac propediem plectendi tenebrisque ac pedori adijciendi intruduntur.

Carcer ad formam ritus.

- 78 Ex ijsquæ dicta hætenus sunt obseruataque nobis, commonemur quod debitorum carceratio fieri debet in loco separato a nefariorum carcere atque Oldrad. in consi. 54. an fugiens inquit quod ab ecclesia quoque debitor ut carceretur stante ritu nostro extrahi potest, quod & Boer. placuit in l. consentaneum col. ante pen. C. quomodo & quando iudex.
- 79 Verum enim uerò in debitoris cadauere. d. ritus uirtute exequutio nem fieri ab eminentissimis prohibitum est. Boer. in decis. 286. & in d. processu Ripens. in l. obligatio. col. 6. ff. de pignoribus in tracta. de peste fol. 37. col. 2. & Gramat. in decis. 82. incidit.

Filius familias carceratur.

- 80 Sed enim priusquã reuellamur inde, non prætereamus, quòd filij quoque familias ad huius nostri ritus formam carcerari possunt Canar. in tracta. de exequutio. instrument. q. 25.

Fæminæ an carcerandæ ad formam ritus.

- 81 Mulieres quoque carcerari queunt ut Marant. placuit in tractat. cuius attitulatio est speculum aureum. 2. p. 7. actu per ritum nostrum ibi uel debitrices & ritum ab eo. 6. rursus. 7. atque item 12. qui clarissime probant quod dispositio huius ritus procedit etiam in mulieribus.

Ego uerò censeo quod mulieres carcerari haudquaquam possint tam & si ritus noster in eis quoque intelligendus sit, quia interpretari debet quo ad reliqua citra eius carcerationem quemadmodum in infante ac minore iamiam docendum est, quia statutum non censeatur tollere priuilegium speciatim concessum. l. de curionibus. C. de silenti cum simili, & quod stante ritu nostro mulieres carcerari nequeant scribit Bal. in l. in multis. ff. de adoptionibus.

Infantes ac minores non carcerantur.

- 82 Infantes & enim ac minores licet in ritu comprehendantur ut dixi. 2. p. 15. d. item. 16. tamen carcerari neque debent Roman. in consi. 120. circa.

Doctores & alij de quibus in l. medicos c. de professoribus non carcerantur.

- 83 Atque illud idem est in doctoribus, medicis, ac cæteris de quibus in l.

in l. medicos. C. de professoribus ut tradit Caccialup. in tractat. de debitoribus suspectis. 4. q. 5. 9.

Milites item non carcerantur.

- 84 Ego quoque (si tantum mihi daretur) id prostrarem ad milites arguendo a doctoribus ad eos Alex. Iaf. Ripens. in l. miles. ff. de re iudicata Alex. col. 3. Iaf. 5. Soc. 2. Aquens. 3. Ripens. 6. Galliaul. 8. in l. Ceturio. ff. de vulgari & pupillari.

DECIMA SECVNDA DECLARATIO.

Exequutio bonorum cumulari potest.

- 85 **C**arcerato iam debitore si creditori placet, realiter quoque exequi potest Ange. in l. nemo carcerē. C. de exactoribus tribut. Bal. in l. ignorare in fi. C. de restitutio. militis Dec. in consi. 73. præstantissime in pri. Marfi. in praxi. §. attingam. nu. 54. in rub. de fideiussor. q. 59. in singu. 398. dixi in l. unius facinoris custodia col. pen. ff. de quæstionibus Capic. in decis. 46. in causa & in decis. 159. in causa ad fi.

Item variari è contra.

- 86 Qua item ratione omitti potest carceratio & realis exequutio tantum eligi Castrenf. in l. 4. §. ait prætor. ff. de re iudicata & l. quamuis. ff. de pignoratitia actione in l. quod legati. C. ut in possessio. legatorum Alex. Ripens. in d. l. 4. §. si ex conuentione Alex. in l. 1. final. col. 2. & 3. Iaf. eadem. l. in princ. col. pen. in §. 1. col. 1. ff. si quis ius dicit non obtemperauerit in l. nulli col. pen. C. de iudicijs Cagno. in d. l. 1. nu. 76. Capic. in decis. 119. in causa ad finem.

DECIMA TERTIA DECLARATIO.

Dilatio probatoria danda est.

- 87 **E**xequutione autem facta probatoria dilatio statim præfigenda est, si aliquam exceptionem debitor opponat ita exprimit hic ritus.

Verum nostrarum. ll. candidatos submoneo, hanc probatoriam dilationem haud parum multa exquirere.

Parte petente.

Primo

88 Primo quod detur parte petente ut in constitutio. causas alias Afflict. ibi. §. notabil. Homod. in confi. 129. in quæstione in confi. 155. in processu col. 3. ratio est, quia dilatio probatoria non est de substantia iudicij Ale. col. fi. Iaf. pen. in l. fina. ff. de feriis Feli. 9. Dec. 9. in c. licet causam de probatio. Afflict. in constitutio. pacis cultum. §. notabil. in decis. 55. tempore.

Cautius tamen est quod ex officio suo dilationem hanc iudex statuat ut causa celerius expediatur Ripens. in ladmonendi col. 15. ff. de iure iurando.

Neque angusta nimis neque longa.

89 Secundo ne sit nimium longa, debet enim commensurari instantiæ quæ est bimestris ut infra e. p. 18. d. dicitur Iaf. in l. properandum col. 4. C. de iudicijs Affli. in constitutio. causas alias. 4. notabil. item quoq; ne sit nimium brevis, ut in constitutio. lite legitime. contestata in fi. & Affli. ibi. 16. notabil. inquit quod dilatio trium dierum est angusta nimis.

Dilatio probatoria pro maiori feriata est nulla: sed num requiritur protestatio?

90 Temperare nequeo mihi posteaquam hic producti sumus, quin vulgariam illam quæstionem huic inferam loco, clarum est quod dilatio pro maiori feriata est inutilis Afflict. in constitutio. exceptiones. 2. notabil. §. q. in eo dubitari solet an protestatio saltem quæsita sit? Afflict. censuit quod sic in d. constitutio. lite legitime contestata. 9. notabil. quia impedito currit tempus nisi protestetur Ale. Anto, ab Ale. in l. properandum. §. si autem utroque. C. de iudicijs Alex. Aquens. in l. in prouintiali. §. si quis ipsi prætori. ff. de ope. no. nuntia. Feli. in c. pen. de iudicijs Feli. Paris. in c. ex transmissa de præscriptio. Afflict. in decis. 27. quidam in decis. 50. iudices Tiraquell. in retractu tit. pri. §. 9. glo. 3. nu. 19.

Ego uero arbitror quod protestatio non requiritur quia impedito ob ferias dilationem pro maiori occupates currit tempus & restituitur in integrum ex clausula si qua mihi iusta causa ut in ritu. 91. & sic licet protestatio operaretur quod tempus non currat, nihilominus & protestatio non fit quantumcumque tempus decurrat restitutio in integrum datur. Præterea illa opinatio quod impedito currit tempus nisi protestetur tuta usque adeo non est, sunt quippe arma in diuersum sumetes Iaf. in d. §. si autem utroque in d. §. si quis ipsi prætori in l. 2. §. quod diximus. ff. si quis cautionibus in l. qui in aliena. §. fi. ff. de acquirenda possessione Dec. in c. fi.

de appellatio. Ripens. in tracta. de peste. 3. p. p. p. nu. 22. & alij ab ipsis
effulissime citati.

Rursum tenentes quod impedito currit tempus nisi protestetur eā
temperant opinationē non procedere quando impedimentū est noto
riū ut apud eos cerni potest: feriarū aut impedimentū notoriū usque
adeo est ut exprimat ritus prædictus, ergo protestatio nō est necessaria.

Vnica danda est dilatio probatoria.

- 92 Tertio vnica esse debet dilatio ut in constitutio. lite legitime conte-
stata Afflict. ibi. 9. notabil. & item. 13. in constitutio. in pecuniarijs
quoque ibi. 7. notabil.

Ad ponendum simul & probandum.

- 93 Quarto simultanea esse debet ad ponendum & probandum ut in
ritu 69. scripsi ad id in tractat. meo de iudicio. summario nu. 142.

Ad defendendum quoque simultanee.

- 94 Quinto ad probandum ac defendendum ut in constitutio. sepicule
citata lite legitime contestata Afflict. ibi. 3. notabil. estque ritus. 88.
exprimit quoque ritus noster & item ritus ab eo. 5. scripsi in tracta.
num. 138.

Bidui praxis.

- 95 Sexto quod articuli ac positiones biduo præsententur a die præfi-
xionis ut in plus semel citata constitutio. lite legitime & est ritus 88.
est rursum ritus. 90. uerum bidui praxis sublata est per pragmatiam
quintadie, quæ a die præfixionis quinta die articulos ac positiones
præsentari iubet, cui Afflict. calculus addendus est in constitutio. in pe-
cuniarijs. 7. notabil. atque hodie seruatur ut quādocunq; in dilatione
plane exhiberi possint. Afflict. in d. constitu. lite legitime 6. notabil.

Peremptoria est dilatio prædicta.

- 96 Septimo quod sit peremptoria ut in constitutio. in pecuniarijs Af-
flict. ibi 7. notabil. Alex. per. col. Iaf. 2. in l. fina. ff. de ferijs Feli. 3. &
item. 10. Dec. 4. in c. licet. causam de probatio. Feli. pri. Paris. 3.
in c. pastoralis de exceptionibus Capic. in decif. 81. in causa cum se-
quenti & iterum in decif. 90. in causa magnificorum atque iterum in
decif. 205. in causa dominæ Victoriæ.

DECIMA QVARTA DECLARATIO.

Publicatio. Conclusio. Ceterique actus.

97 **D**ilatione item præfixa receptisque probationibus statim publicatio conclusio & alij similes actus inculcari debent ut in ritu nostro. 2. & in ritu item a nostro. 13. atque hoc intelligendum est quando exceptio quæ per debitorem opposita est haud quaquam probatur, itaque de eo cõdemnando agitur ad quem modum. d. ritus nũcupatim loquuntur, uerum si ageretur de debitore liberando absoluendoque quia exceptio per eum opposita ad probaretur tunc facta publicatione non expectatur conclusio & alij actus sed a carceribus statim reuellitur ut Venafra. inquit in consi. 66. in causa hebræi, per ritum nostrum in fine asserentem quod de facto debitores eo tunc liberandi sunt.

DECIMA QVINTA DECLARATIO.

Sententia.

98 **S**ententia præterea ferenda est ut in ritu 166. §. nota quod ille ibi & datur sententia, atque interlocutoria est ut in ritu 183. item in ritu 303. uerum si omitatur processus haudquaquam infirmatur ut Canar. inquit in tracta. de exequutio instrument. q. 4.

An sapiat vim diffinitiuæ.

99 **I**n eo autem dubitari scio an interlocutoria hæc sapiat uim diffinitiuæ? sunt uerò qui dicunt quod non. Ange. in consi. 115. primo Bruttigar. in tracta. de sententijs. q. 8. Capic. in decis. 34. in causa, atque sunt multo plures qui inquirunt quod sic, Roma. in consi. 174. amplissime Feli. in rub. col. 4. in c. quo ad consultationem. 8. de re iudicata Ale. Iaf. Aquens. in l. 5. ff. de uerbo. obligatio. Ripens. in rub. ff. de re iudicata.

Canar. autem, cui subscribo in tracta. de exequutio. instrument. q. 48. horum controuersiam compartitur, distinguendo aut sententia de exequendo data est post dilationem probatoriam causæque cognitionem & tunc sapit uim diffinitiuæ, aut post interrogaciones ad formã huius ritus nulla adhuc dilatione præstituta ac causæ cognitione prolata est, & tunc interlocutoria mera est.

An ferenda sit quoque simile super periurio.

100 Et ne quit in curiosius omittam illud quoque disquiri solet, an prædicta sententia ferenda quoque sit super periurij pœna.

Atque sunt item qui inquiunt quod non per ritum a nostro 3. §. nota quod ille ibi datur sententia ciuilibus, non de sunt qui contendunt quod sic per ritum ab hoc item. 5. & iterum. 15. atque his ridet Afflic. in constitutio. statuimus. 17. nobil. per illū tex. sed (ut uerū ingenue fatear) d. consti. nihil adprobat quia loquitur in diuerso casu & ab ea argumentum excipi improbum est cū sit legis cōmunis correctoria. Mihi igitur placet opinatio quod nō, quia antequā procedatur ad sententiam super pœna periurij declaratoria periurij lapsus & quidē distūctim ferēda est. c. cum secundum ibiq; Gemi. & Frac. de hæreticis in 6.

DE CIMA SEXTA DECLARATIO.

Pœna periurij.

101 **P**Oena uerò periurij in regno est mutilatio manus ut in ritu a nostro. 5. & item 15. atque illud præstatutum est in constitutio. eos qui sciēter, de iure autem communi diuersa pœna ut per ripen. in c. 2. de rescriptis. Cagno. in l. si quis maior. nu. 129. C. de transac.

Verum pro periurio incurso quando ad formam huius ritus instrumentum accusatur pecuniaria pœna de more exigitur Afflic. inquit in constitutio. statuimus. 17. notabil.

Periurij lapsus an eo intelligatur probatus quod debitor non docuerit soluisse.

102. Incidit notabilis. q. an periurij lapsus eo intelligatur probatus quod debitor soluisse non docuerit Afflic. in d. consti. eos qui sciēter 2. notabil. 11. q. adstruit quod sic Feli. in c. querelam de iure iurādo eam adstructionem legali uigore conterit quia potest esse quod debitor non soluerit ex necessitate ei vigente uel proter aliquod impedimentum ei super ueniens quibus casibus periurio excusatur. d. c. querelam & c. breui eodem tit. de iure iurādo, unde regula succedit non probat hoc esse quod ab hoc contingit ab esse. l. non hoc. C. unde legitimi. c. in præsentia de probatio. propterea concludit per creditorem probari debere quod licet potuerit soluere debitor non soluerit. Afflic. opinionem strenue defendit. Ripens. in l. in illa. 5. col. ff. de uerbo. obliga. quia in dubio quilibet censetur soluendo si creditores. ff. de priuilegijs creditorum, ergo saltem præsumptiue ex quo nō soluit probatio concludit, quia censetur potuisse soluere.

Aduer-

Aduersus Afflict. implacabiliter fuerit ritus. 169. ibi procedit etiam ad probationem, qui subtiliter per pensus id omnino probat, quòd præter solutionem per debitorem ostensam aliquod etiam aliud probandum est.

Periurium super interrogationibus punibile.

103 Scitu dignum illud quoque, quòd periurium super interrogationibus a creditore patratum uel debitore etiam puniri debet ut est ritus 122. crederem uerò haud mutilationis pœna sed arbitraria ut in ritu 7.8. & in pragmatia quinta die, quarum legum interpretationem mutuabis a Baldo in consi. 299. proponitur in 5. Boer. in decisi. 305. periurus in 2. Bero. in q. 134. cum mercator Ripens. in c. 2. col. 2. de scriptis Afflict. in c. 1. §. fi. 4. notabil. de consuetudine rei feudal. & in Epigraphe. d. constitutio. eos qui scienter.

DECIMA SEPTIMA DECLARATIO.

Appellatio ab excessu. Ab interesse seu extimatione. Ab incurso periurij. Ab exceptionis reiectu.

104 **A**Tque id quoque norint studiosi, a sententia de exequendo appellari non posse ad finem differendę exequutionis Canar. in tractat. de exequutio instrument. q. 46. cum sequenti Barz. in tracta.

105 de instrumen. guarentig. 2. p. 14. q. Feli. in c. quo ad consultationē col. 8. de re iudicata, Dec. in c. nouit de appellatio. Bald. in consi. 35. prius in 5. qui hoc extenuat non procedere quando appellatur ab exequutionis excessu.

106 Extenuat quoque Corn. non procedere in appellatione a sententia de exequendo super interesse uel extimatione in consi. 141. licet in 3.

107 Rursum extenuat Feli. in c. cum non ab homine col. fina. de iudicijs non procedere in sententia a lapsu periurij uel pœnæ declaratoria.

108 Extenuat denique Cæpoll. (quem uocant) in caute. 44. nota quando opponeretur exceptio & a non admissione fieret prouocatio, itaq; obseruatum plane est.

DECIMA OCTAUA DECLARATIO.

Instantia.

KK 3 Instantia.

109 **I**ntantia uerò in processu hoc instrumentariae executionis est Bimestris, si comode expediri potest, aliàs triennalis est, ut in ritu ab hoc 2. ad finem tradunt quoque Ale. Antonius ab Ale. Iaf. in l. pro perandum in princip. C. de iudicijs Aret. Antonius ab Alex. Cur. in l. pri. C. de iure iurando ob calumniam præstato Marian. in tractat. de instantia. 6. art. ultima fallent. Feli. in c. pen. col. 4. de iudicijs Canar. in tracta. de executio. instrument. q. 33. Barz. in tracta. de instrument. guarentig. 2. p. 5. q. Afflict. in constitutio. hac lege. col. 3. in decif. 347. in quadam causa & Vena Fran. in consi. 66. in causa, quique in casu nostro speciatim loquitur.

DECIMA NONA DECLARATIO.

Præuentio.

110 **S**ed enim (ut pars hæc iam nimio plus exuberans ad coronidem sperducamus) docendum est, quòd si antequam debitor citeretur super instrumenti tenore in iudicio comparuerit, & præueniendo (ita enim nostrates dicunt) instrumentum lacerandum expectat, quia satisfecit, tunc non potest procedi ad citationem super tenore nisi præuentionis causa prius absoluat ut in ritu a nostro. 2. §. nota quod ille: atque in hac præuentione, forma pragmatiaè multis hominum seruanda est, quæ a principio iubet ut fideiussores dentur de soluendo de bitum ac pœnam, casu quo satisfactionem non docuerit.

111 **C**æterum posteaquam in præuentionis uireta consilio certe incidimus, innumerabili uarietate floribus passim nitescentibus, coronamenta nobis compingamus, quæ non ornent modo sed halitu fragrantia ac succulenta quodammodo alant impleantque ratione mira.

Iudex præuentionis quis.

Primum scire uolo, an in præuentione creditoris iudex uel debitoris adeundus sit, qua in re Afflict. in decif. 268. in alia (licet in remedio. l. diffamati, C. de in genuis & manumissis præuentioni tamen haud longe dissimili loquatur) inquit quod huiusmodi præuentiones sunt actores, quando quidem iudicem sponte adeunt alioq; pro uocant. l. in tribus. ff. de re iudica. l. libertus. ff. de in iusuocando, & propterea creditoris iudicem inuocare debent, quia forum rei actor sequitur. c. si clericus laicum. c. cum sit generale, de foro competenti, hanc Afflict. opinatio, sequuntur, Dec. in consi. 487. in quaestione in consi. 686. implorato Paris. in c. in præsentia col. 10. de probatio. Marian. in d. c. cum sit generale p. i. fallen. Aquens. in l. ff. col. 2. C. de edendo Paris.

Parif. in c. cum inter col. 5. de exceptionibus Boer. in decif. 225. quantum col. 3. in 2.

In aduersum haud incuriofe arbitratus est Ale. in confilio 103. consideratis in 5. quia causa naturalis infpicienda magis est. l. qui habet in princip. ff. de tutelis causa naturalis præuenientis est prouocatio, fpontanea uerò iudicis aditio est: accidentalis igitur illa non hæc fpectanda est Alex. feftatores funt Feli. in c. ea quæ col. pri. de re iudicata, in c. fin autem columna fi. de refcriptis. in c. fi quis contra columna pri. de foro competenti. Aftens. in clemen. fepe col. 36. de uerborum fignificatio. Dec. in c. 2. col. 4. de probatio. Purpurat. in d. l. fi. col. 3. Cagno. in d. l. diffamari. p. q. in l. fauorabiliores in 2. duelli. q. ff. de regulis iuris atque hæc opin. (ut fuppreffati teftantur) communis est.

Ego uerò cenfeo, quod ritus 186. §. item qui fatisfactionem ibi nifi creditor fit clericus. q. palinodiam canit, ait ritus prædictus quod fi creditor est clericus coram iudice ecclefiaftico præuentio facienda est, igitur in præuentione iudex creditoris aduendus est, hoc ergo in præuentione ftatuendum in primis est, quod creditoris iudex inuocandus est non debitoris.

Excommunicatus non potest præuenire.

- 112 Ex quo illud confequitur excommunicatum non poffe aduersum inftrumentum præuenire, quia præuentor est actor non reus. Atqui excommunicatus in iudicio effe potest excipiendo agendo ne quaquã Feli. Dec. in c. intelleximus de iudicijs Parif. in d. c. cum inter Cagno. in d. l. diffamari. 4. q. & Boer. in d. decif. 255. col. 3.

Per præuentionem an inducatur iurifdictionis præoccupatio.

- 113 Nec ab ea re feparanda est. q. an per præuentionem inftituatur iurifdictionis præoccupatio? ita quod finita præuentionis causa creditor neque poffit conuocare ad alium iudicem, in hac re quoque uariè arbitratus est Socci. in confi 94. uidetur in 3. & Marian. in c. propofuiti 12. q. de foro competenti inquirunt quod non, quia causa inftrumentaria feparata est a præuentionis causa. Atque in diuerfis non fit iurifdictionis præoccupatio Bar. in l. fi pluribus. ff. de legatis pri.

Caccialup. uerò in l. omnes populi col. 14. ff. de iuftitia & iure & Feli. in c. cum fit generale col. 4. de foro competenti adftruunt quod fic, quia iudex præparatorij, principalis quoque causa iudex fit. l. ubi captum. ff. de iudicijs. C. ex tenore de refcriptis.

- 114 Huius rei farrago est apud Ale. Iaf. in l. quotiens. C. de rei uendicatio. Feli. in c. pri. columna 10. de iure iutando in c. præterea col. 11.

de sponfalibus, Feli. Dec. Ripens. Cur. Purpurat. in rub. C. de eden- do Cagno, in l. signis maior. numero 208. C. de transactio. Afflict. in decif. 36. fuit dubitatum Marfi. in fingul. 654. multos Gramat. in confi. ciuil. 88. in caufa quibus in locis famigerata illa q. exagitur an iudex abfolutionis a iure iurando fit quoque principalis caufæ iudex.

- 115 Repetamus (fi placet) q. noftram Aftenf. in d. clement. fepe col. 36. ob eius difficultatem reliquit eam indeterminatam, Cagno. item in d. l. diffamari, 3. q. eam quoque in medium reliquit, nifi coniectan- dum fit, quòd fecundæ opinationi heret, eam enim postremo retulit.

Ego uerò crediderim, quòd præoccupatio iurisdictionis institua- tur, adque hoc pondero pragmatiam malitijs hominum dum præci- pit iudici præuentionis ut post publicationem debitorem detineat coniectum in uinculis, re namque (quod dicitur) apud facram gesta certius fupponit, & iudex præuentionis caufam in ftrumentariæ exe- quutionis profequitur, ftatuendum igitur & hoc aliud est quod iudex in caufa præuentionis erit quoque iudex poftea in exequutionis caufa.

Præuentio an fieri poffit de alia quauis exceptione præterquam de fo- lutione.

- 116 Cœterum, q. hic fpectat, an præuentio fieri poffit de alia quauis ex- ceptione præterquam de folutione? in qua fori celebres atq; in patto- cinijs exercitatiores frequentiffime arbitrantur quod non, adq; hoc ex- pendunt pragmatiam malitijs hominum & ritum. 185. quibus in lo- cis probatur quod præuentio fieri debet de folutione uel fatisfactione.

In diuerfum ego cenfeo, adque hoc pondero ritum. 186. ibi quod fibi fatisfecerit uel alio quouis modo uelit dicere contra inftrumentū qui certo, id certius probat, atque Afflict. 387. fi uno, de nullitate in- ftrumenti præuentionem haudquaquam defpuit.

Neque obftant iura præallegata, quia ftatutum dicens quod aduer- fus inftrumentum non poffit opponi aliqua exceptio nifi folutionis ac fatisfactionis protrahitur ad quamcumque liberationem Ripens. poft Rofac. quem citat in l. 4. §. foluiffè. ff. de re iudica.

Forma pragmat. malitijs, num feruanda quando in promptu probatur præuentionis exceptio.

- 117 Ingerit fe fe quæftio pro intelligentia, d. pragmatia haud præter- mittenda, an forma illius pragmatia obseruanda fit, quando exce- ptionem in præuentione obiectam prompte adprobaretur, ac in eo- dem

dem instanti? scioli quidam ac pullati tenebriones credunt quòd sic.

Verum docendi sunt nostrarum legum candidati quòd non, quia exceptio in promptu probata absque eo quod prouentio obiecta fuerit Carcerationem impedit ut scripsi hac. p. 10. declar.

Potro fideiussio ad illius pragmatia formam ea fermè ratione quaesita est, quia debitorem creditur exceptionem in prouentione oppositam ad differendum ac dolose instituisse, ut in ea expressum haud obscurè est, atqui prædicta Ratio iam cessat cum in eo instanti exceptionem addocuerim.

Fideiussio pragmat. neque data neque petita an uiciat processum.

118 Hic quaerendum ex iusto est, An fideiussione ad formam illius pragmatia neque data neque ex postulata iudicium prouentionis infirmetur, Castrensis. in leg. uniuersa. C. de precibus imperatori offerendis Bald. in consilio 361. primo. in pri. in consil. 309. decretum in quinta, Comens. in consilio. 182. impetratum in fin. Annan. in consilio. 82. uiso Alexand. in consil. 37. uiso in secunda, in consil. 96. uisis in quarta, Feli. in cap. sin autem columna quarta, de rescriptis Firmian. in gabellis tertia p. octa. p. uigesima quarta, quaest. Ripens. in Rubr. de iudicij columna septima in leg. tertia. §. hoc autem iudicium columna secunda. ff. de damno infecto in leg. si quis ab Alio. ff. de re iudicata Sapia. in leg. pri. columna nona ff. de iurisdictione omnium iudicum Galliaul. in leg. quarta. §. Cato. numero 71. ff. de uerborum obligatio. Boer. in decil. 124. testator. nu. 31. in pri. inquit quod non, quia fideiussio à statuto quaesita non debet dari nisi parte petente. d. Authen. uniuersa cum materia sua.

In oppositum arbitraueri Ripens. parum sibi fidelis in leg. secunda §. sublata. ff. ad trebellianum & Bero. in quaestione. 79. cum leg. municipal.

Ego distinguo ad eum modum, aut fideiussio prædicta petita non est neque prouentioni quouis modo oppositum fuerit & iudicium non infirmatur, aut fideiussio non est petita uerum subnubilo obiectum sit prouentioni non admittendam, & tunc infirmatur iudicium, quia tacita & subintellecta fideiussionis peticio sufficit. Alex. in d. l. uniuersa & in consil. 205. uisis in 2. Itaque finit. Bero. in d. q. 79. si perfectè inspiciatur.

Fideiussio pragmat. an danda sit etiam per possidentem immobilia.

119 Neque prætermittenda est quaestio. An fideiussionem ad formam dicta

dicta pragmatia & immobilia possidens præstare teneatur? Alexand. & ab eo relati in leg. p. ff. qui satisfacere cogantur aiunt quòd sic. Iaf. uerò ibi & ab ipso citati repugnant loquentes in statuto fideiussionem exquirente.

Ripens. in leg. si quis. Ab alia. ff. de re iudicata eorum anthinomiam dissoluit, & demum concludit, quòd quando statutum disquirat fideiussionem ut dolus absit, tunc etiam locupletissimus fideiubere tenetur: igitur præuentor etiam diuissimus fideiubere debet ad formam illius pragmatia, quia fideiussio ibi requiritur ut dolus absit.

Ratio cur præuentio eodem die facta, non impedit carcerationem.

120 Sed occurrit in hac præuentiois tractatione, aliud admiratione dignum, Ritus 182. inquit, quod si præuentio fiat eodem die quo facta est præsentatio instrumèti, tunc procedi potest ad interrogationem super tenore, Afflict. in decif. 387. si uno expendit rationem illius ritus per doctrinam Din. in leg. cum in testamento. §. hæc uerba ab illo tex. exceptum. ff. de hæredibus instituendis, quod ubi de prioritate ac posterioritate actuum dubij sumus, præsumitur priorem esse qui secundum ordinem intellectus præcedit, quoniam igitur obligatio prior est solutione inspecto naturæ ordine leg. post mortem de legatis. pri. Arethus. ff. de statuto hominum, propterea posterior censetur præuentio.

Ego item censeo, quod ille ritus sit præfixus in doctrina Marian. in capitulo proposuisti. 7. quæstione de foro competenti, quòd si debitor intentat remedium. leg. diffamari eodem die quo actionem creditor intentauerit nec apparet quis prior, creditur quòd creditor primitus comparuerit per regulam quòd reorum est fugere. l. inter stipulâtem. §. pri. ff. de uerborum obligatio. additis quæ habentur in c. in nostra de testibus.

Quid si constat de prioritate per horas.

121 Super est quæstio Altera super intellectu. dicto. ritus, an constante de præuentioe per horas ante præsentationem supersederi debeat in exequutione, sup præfati præsupponunt quod sic, Ritus uerò ibi non habendo respectum de horis, uidetur sentire quòd non.

Mihi uidetur quòd ille ritus in d. uerbis uult refellere disputationem horarum,

horarum, ne fortasse debitor calumniatus agendo petat terminum ad probandas horas, & in hoc. d. ritus est fundatus in constit. speciale que in regno tollit hanc subtilitatem horarum Afflict. ibi. quanto notabil sed si in actis essent scriptæ horæ & appareret prius facta præventio, tunc censerem quod non posset procedi ad interrogationem super tenore, quia neque horarum subputatio despuenda est Soc. in leg. qui duos colum. 2. ff. de rebus dubijs Alexand. Iaf. Soc. Aquens. Ripens. Bal. nouell. Bulgar. Parpal. in leg. pri. ff. soluto matrimonio. Dec. Cagn. in l. in Ambiguus de regulis iuris, & ideo cautum est in actis horam scribere quando præventio fit.

VIGESIMA DECLARATIO.

Præambulum.

122 **P**ostremo comonendos impensius studiosos remur, nequid omnino ueluti conuiuentes qui usui sit legisse transiliamus, quod quando creditoris hæres instrumentum ad formam huius ritus accusare uult, ab ingressu debet liquidare hæredem se fore ut in ritu 188. Adstruunt quoque relati in secunda. p. 3. d. numero quinto: itaq; offerre præambulum debet, ita enim liquidationis petitionem nostri uocant iuxta Riturum 282.

Citatio num disquiratur in præambulo.

123 **A**tque in huius præambulationis pragmatia ingerit se difficultas haud quaquam ex triuio, & quam lincei nostrates etiam si transparietes prospectum sibi uidentur, non explicauerunt satis, An in præambulo citatio quoque sit quæsita? Maranta nostrarum legam uir haud incuriose doctus in Specul. quod inscripsit aureo. 3. p. pri. actu. nu. 79. inquit quod non, quia in actibus qui ante principaliorem citationem præambulariæ expediuntur citatio haud quaquam requisita est.

Cauens, quotus quisque fuerit in dicto ritu, 282. arma in aduersum extrahit, quia in liquidatione citatio regulatim disquisita est ut scripsi in tertia parte postrema, dicta Allegat. ipse Bald. in leg. per diuersas. C. mandati & in leg. secunda. C. de exequutio. Rei iudicatæ.

Ego uerò Bald. & pedarias doctinas intelligo procedere in liquidatione personarum quæ sit ad effectum exequendi instrumenta uel credita, ita enim loquuntur, uerum in liquidatione personarum ad si-
nem

nem accusandi tex. in cap. ex parte probat quod citatio non requiritur, idque innocent. ibi subcinit, de accusatio.

Et propterea in præambulatione hæredis ad effectum accusandi debitorem de periurio uel pœna, cenſeo, quod non requiritur citatio auctoritate præſertim Afflict. in constitutio. eos qui ſcienſer. ſecundo notabil. quinta quæſtione. itaque ſeruatur in magna curia uicarij ut Gramat. teſtatur deciſio. quinquageſima octaua. Magnifica Margarita.

VIGESIMA DECIMATA

Q V I N T A P A R S
 D E E X C E P T I O N I B V S
 Q V A E A D V E R S V S
 carcerationem opponuntur

X X X V I . D E C L A R A T I O N I B V S
 S V B S I S T I T .

P R I M A D E C L A R A T I O .

Ritus hic non tollit exceptiones, sed eas admittit post carcerationem.

1 **R**eliquum est de exceptionibus tractare, quæ aduersus carcerationem opponi ad Ritus formam conualent, Pleraque enim omisi ad Ritus hunc etiam num pertinentia, Verum quia liber plus satis extumuisse uidebatur, ne Encyon fieret, utumq; gestaret, placuit & posterioribus ansam ritus etiam quoque premendi relinquere. Illud uerò se ingerit primum, ut scrutemur, quòd exceptiones hic Ritus haud quàmquam tollit solum eas differt, interim ut debitor carceretur postea in uinculis coniectus eas opponere permittit, Feli. Hanc statuti speciem pensitauit in Rubr. de Appellatio. & eandem quoque statuendi formulam excogitauit Cepoll. quem nominant, in cau. 227. statutum.

Regula ritus est quod quælibet exceptio etiam in promptu probata non impedit carcerationem.

2 Verum quia statutum exceptiones uel differens non includit eas, quæ promptuariè adprobari queunt. Feli. Dec. 7. fallent. Rursus. 15. item rursus. 19. fallent. in c. ex parte. 2. de officio delegati. Dec. in consilio. 424. proponitur in cons. 46. Bene. in 3. propterea Ritus exprimit quod carcerationem exceptiones etiam in promptu probate non impediunt.

SECUNDA DECLARATIO.

Fallit in executione petita per forenses.

- 3 **H**Abendumque illud iam in animo semperque aduersus forensem petentem exequi instrumentum ad huius ritus dictamen, exceptio quæpiam promptum ad probata tundi potest, carceratioque impeditur. *laf. col. 12. Caccialup. § 2. in l. pri. C. de summa trinitate & si de catholica.*

TERTIA DECLARATIO.

Vel per clericos.

- 4 **N**Ec illud quæso neglexeris, quod aduersus clericum instrumentum exequi petentem ad huius ritus formam exceptio quæcunque obtrudi potest, & in promptu probata carcerationem tollit Mariâ. *in c. quod clericis col. 2. de foro competenti.*

QUARTA DECLARATIO.

Fallit in executione instrumenti confecti ante ritum.

- 5 **N**E quid tamen dissimulem, sed quicquid obseruatum mihi est publico bono ingenue promam, aduersus instrumentum confectum ante hunc Ritum exceptio quæpiam in promptu probata carcerationem ad eius formulam præpedit Feli. *col. 5. Dec. penul. c. fin. de constitutio Caccialup. col. 49. Crott. 2 §. in leg. omnes populi & ibi quoque alij. ff. de iustitia & iure.*

QUINTA DECLARATIO.

Quid si hæres agit.

- 6 **S**Vnt item qui adstruunt, quod aduersus heredes creditoris instrumentum ad Ritum nostri formulam inculantes quælibet exceptio opponi potest, Atque statim probata carcerationem tollit, horum ante signanus est Gramat. *in consi. ciuil. 11. soluto matrimonio, uerum cum ijs pugnat Corn. in consi. 109. uiso in primo, Atqui Grama, iura procedunt in quo piam (præter hæredem) tertio Alexan. in consilio 83. uiso in tertia in consilio 86. letatus in septima. Corn. in consilio:*

118. uidetur in pri. Gram. in consilio ciuil. quinquagesimoquinto, in causa.

SEXTA DECLARATIO.

Exceptiones respicientes processum sublate. Item dilatoria sublate. Ordo huius ritus seruandus.

7 **I**llud impense animaduertendum, quod exceptiones respicientes processum ex natura præceptæ executionis sublate censentur Canar. in tractat. de executione instrument. q. 4. Alex. in leg. intra diem ff. de re iudicata, exceptiones item dilatoriæ reiectæ quoque sunt Bald. in consi. penul. in 5. Galliaul. in leg. 4. §. Cato. num. 73. ff. de uerborum obligatio. Verum enim uerò exceptiones spectitantes ordinem processus à Ritu nostro præfinitum omnino opponi quæunt ut inquit Canar. in d. tractat. quæst. 51. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 3. p. 17. quæst. Alexan. col. 3. Ripens. in l. 4. §. condemnatum. ff. de Re iudicata.

SEPTIMA DECLARATIO.

Fallit regula huius ritus, in exceptionibus obuientibus ex lege regni.

8 **I**llud silentio minus prætereundum, quod exceptiones ex quapiã huius regni lege obuientes in promptu ad probatæ carcerationẽ quoque præpediunt Canar. in tract. de executione instrumen. 4. q. Fulgof. in consil. 107. super eo Anchar. in consil. 73. uifis in consil. 167. uifis in fin. Roma. in consil. 244. pro euidencia in consil. 482. in eo. Cor. in consil. 203. in hac in consil. 241. uidetur in 3. Alexa. in consil. 8. uifis col. 3. in pri. in consil. 64. circa in 4. in consil. 21. considerantis in 7. Feli. Dec. 4. fallent. in c. ex parte 2. de off. deleg.

OCTAVA DECLARATIO.

Fallit in exceptionibus ex instrumento apparentibus.

9 **N**ec oberit illud iactatum uulgo, exceptiones opponi posse ex eodem instrumento apparentes carcerationemque subtollere Comens. in consilio. 136. uifis columna tertia, Imol. in consilio 136. in causa columna secunda. Roman. in consilio quadragesimosecundo uifis

fis in consi. si Attentis Alex. in consi. 20. uiso colu. 2. in 6. Feli. Dec. 11
fallent. in c. ex parte. 2. de officio delegati.

NONA DECLARATIO.

Vel obligatione ex confessione in actis facta.

- 10 **C**Aeterum ne id item omiserim, exceptiones quæ ex iudiciaria confessione promuntur (quam obligationem nostri uocant) carcerationem quoque tollunt, hoc à nostro ritu præceptam. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 3 p. 14. Feli. item & Dec. 14. fallent. in ex parte. 2. de officio delegati.

DECIMA DECLARATIO.

Fallit in exceptione solutionis.

- 11 **S**ed agè pergamus aliquid contexere, quòd lectoris frontem exportat, exceptio solutionis ac satisfactionis si in promptu comprobeatur carcerationem quoque frustratur ita nuncupatim exprimit Ritus, tradunt etiam Canar. in tractat. de exequutio. instrument. q. 12. Barz. in tract. de instrument. guarentigiat. 3. p. p. q. Alex. in consil. 85. uiso in 5. in consi. 20. in consi. 97. uiso in 6. Dec. Cagnol. in l. in bona fides. ff. de regulis iur. Dec. in c. ex parte 2. 25. fallent. de officio delegati & in l. non est nouum ad fi. C. de edendo.
- 12 **I**ntellige etiam procedere in confessa quoque solutio. Bald. in l. si non fortem. §. in debitum col. 2. ff. de conductio. indebiti, & licet iisdem in consilio 139. factum in 2. contrarium adstruat, tamen illam Bal. adstructionem refellunt Dec. in l. 2. §. si. col. 5. ff. si cer. pet. & Tiraquell. in retractu tit. pri. §. pri. gl. 18. nu. 83.
- 13 **S**ecundo intellige procedere etiam in solutione ab alio facta licet debitoris nomine suppresso modo sit illius obligationis dissolutio. Corn. in consi. 33. uiso. in 2.
- 14 **T**ertio intellige in solutione alteri etiam facta modo in creditoris commodum surgat, in casibus quibus liberari debitorem lege receptum est Alexand. Soc. Iaf. Aquens. in leg. tertia, in princip. ff. soluto matrimonio Alexand. Antonius ab Alexan. Iaf. Curt. in leg. filio. C. de pactis Ripens. in leg. pri. ad fin. ff. in quibus causis pignus uel hypotheca.
- Quarto intellige etiam quando debitor succedit creditori Corn. in consi. 303. in hac in 4.

16 Quinto intellige quoq; vbi ex statuti forma debitum lucraretur.
Corn.in consi. 320. uidetur in pri.

VNDECIMA DECLARATIO.

Et in quavis alia iusta exceptione.

17 **I**D uerò tamquam obex molestior multum Iniecit moramenti, ritus limitatio in exceptione solutionis generatim extrahenda est in quapiam altera iusta exceptione legitimaq; Cana. In tracta. de exequutio. Instrumen. q. pri. item 2. & item. 3. atq; item. 4. Bald. in consi. 135. uidetur in 3. Caccialup. in homnes populi. num. 96. ff. de iuris dictio. omnium iudicum Afflict. in constitutio. causas ad fin. in constitutio. commitimus. 4. notabil.

Solutioni consimili.

18 Neq; perpetua est hæc declaratio, tundunt namq; eã, Primo, modo sint solutioni similes Are. in consi. 106. in præsentì in cõsil. 36. uiso in 6. las. in l. pri. col. 3. C. de iuris & fact. ignor. in l. si constante col. 7. ff. sol. matrimonio.

Et respiciente exequutionem.

19 Secundo exequutionem modo respiciant Cor. in consi. 213. placet in secundo.

DECIMA SECUNDA DECLARATIO.

Fallit in compensatione.

20 **C**Æterum illuc iam reclinandum, Carcerationem quoque præpedit compensatio promptim adprobata Bald. in consilio 317. quod si in tertia, Angel. in consilio 137. quidam Alexand. in consilio 12. uiso columna final. in 2. Papia. in decif. 181. reperio columna final. in item decif. 184. ulterius in calce Bertrand. in consilio 289. tria colu. pri. in secunda Tiraquell. in retractu titu. pri. §. tertio, gloss. tertia, & sequenti: qui id perpetuo uerum esse inquit in statuto loquente de solutione ut complexa intelligatur compensatio. Amplia etiam si debitum creditoris ab alio debitori cessum foret Afflict. in decif. 163. die.

Limita primo non procedere quando in instrumento renuntiatum

est compensationi ita inquit Cauens. in huius ritus glossarijs, in aduersum opinari uideretur Afflict. in decif. 121. fuit, quia licet eo tunc opponi nequeat ut compensatio, tamen ut solutio obrudi posse receptum est.

ANDECIMA DECLARATIO

An & quando iurans soluere possit compensare.

- 22 Secundo non procedere quando in instrumento iurandum est quia iurans soluere non potest compensare secundum communem & ueram opinio. de qua per Ias. in leg. eum qui. §. pri. ff. de iure iurando Marfil. in singul. 208. c. ompensatio. & Alij ab ijs citati haud parum multi.
- 23 Illud uerò bifariam sublimitat, primo si debitor est pauper tunc iurans soluere potest compensare Afflict. in decif. 163. Die.
- 24 Secundo quando debitum creditoris superuenit Soc. in Liulianus. col. pen. ff. de condictio. & demonstratio. Afflict. in decif. 163. Die. in decif. 381. quædam Campic. in decif. 167. in causa Aufreer. in decif. pri. & item in decif. 139. fuit quæsitum. Tiraquell. late in d. §. 3. gloss. item 3. numero 4. itaque item. 3.

DECIMA TERTIA DECLARATIO.

In exceptione nouationis & delegationis fallit quoque.

- 25 **E**tiam illud adiungo, exceptionem nouationis ac delegationis præpedire carcerationem si in promptu comprobetur Canar. in tractat. de exequutio. instrument. 12. q. Corn. in consi. 169. uidi columna final. in 2. Alex. in consi. 85. uiso in 5. in consi. 36. uiso. in 6. in consil. 203. uiso. in 7.

DECIMA QVARTA DECLARATIO.

In exceptione nouæ conuentionis.

- 26 **S**ed Agè subnectamus & alia, quæ ad sanitatē Apitios, qui uisuntur esse hac tempestate plures reuocet, posterioris quoq; pacti exceptio substollit carcerationē si proptuarie probetur. Canar. in tractat. de exequutio. instrument. q. 12. Alex. in cons. 95. in causa in pri. Gram. in consi. ciuil. in 11. fol. matr.
- 27 Extendunt etiā si instrumentum iuratum foret, posteriorq; pacto haud quaquam modo non fiat in continenti post instrumentum. Ias. Dec. Aquens. in l. pacta nouissima. C. de pactis.
- 28 Rursum extendunt etiā si posterior pactio ad agendi effectum fieret,

ret, quia exceptionis uim operare posse ad missum quoque Alex. Ant. ab Alex. Ias. Dec. Cur. in l. in bone fidei. C. de pactis Caccialup. intrat. de pact. 6. q. col. 15. Tiraquel. in retractu. tit. 1. in calce. q. 18. ad finem.

- 29 Extenuat non procedere in posteriori conuentione Turpi ex causa, ideo nouæ pactioes quæ frequentius fiunt, dilatorie si soluet debiti portionem, uel de non petendo reliquum si aliquid uel daret, & item similes, non possunt opponi cum sint ex turpi Causa Alex. Ias. in l. fin. C. de condictio. ob causam. Corn. in consi. 103. uisus ad fi. in 3. Marfil. in singul. 432. sæpe contingit.

DECIMA QVINTA DECLARATIO.

Quid in exceptione pecuniæ non numeratæ.

- 30 Illud ne utiq; transmittendum, quòd licet exceptio non numeratæ pecuniæ opponi possit aduersus instrumentum exequendi ad huius nostri Ritus formam ut scribunt Canar. in tract. de exequutio. in strument. 12. q. Ias. 3. & 4. fallent. Dec. col. pri. ad finem in l. qui pecuniã. ff. si certũ petatur, satis tamen uereor ne opponens conijciendus sit in uinculis, ac exinde audiendus, quia in statuto exceptiones reiijciente hæc quoque censetur repudiata si Barz. credendum est, in tractat. de instrum. guarentigiat. 3. p. 4. q.

Exceptio non numeratæ pecuniæ an opponi posset aduersus obligationes.

- 31 Ingerat hic forsã curiosior Aliquis, An pecuniæ non numeratæ exceptio opponi ualeat contra iudiciarias conuentiones quas obligationes nostri appellant Barbat. in c. si quando de officio delegati inquit quòd non, Afflict. in cõstitutio. causas paulo ad finem contendit q; sic. Opinat. Barbat. licet ipse non scribat, assequutus est Bal. in cõsi. 447. contrahentes in pri. sententiam verò Afflict. prosequitur Aret. citra puluerem doctus institutio. de exceptio. §. idem iuris. col. pen.

DECIMA SEXTA DECLARATIO.

Quid in exceptione rei non traditæ, precij non soluti.

- 32 Sed (vt à diuerticulo fabula repetatur) exceptio rei non traditæ uel pretij nõ soluti promptum comprobata impedit quoque carcerationem Canar. in tracta. de executio instrum. quæstio. 27. Barz. in tractat. de instrum. guarentigiat. 3. p. 5. q. & item. 16. quæstio. Fulgos

in consi. 297. quidam. Corn. in consi. 61. uisa colu. §. in consil. 297. in
in consilijs in 3. Alexand. in consi. 119. uiso in pri. in consil. 20. cuius
idem est initium in 6. Dec. in consi. 119. diligenter in pri. in consilio.
298. uiso in 2. in consi. 241. plene in 3. Alex. Antonius ab Alex. Iaf. in
l. si duo patroni. §. si quis iurauerit. ff. de iure iurando Feli. Dec. 10. fal
lent. in c. ex parte. 2. de officio delegati Boer. in decis. 43. super ad fi
nem in pri.

DECIMA SEPTIMA DECLARATIO.

Fallit in exceptione usurarum secundum aliquos.

33 **A** Dnotandum uerò illud scitu hercle dignum, quòd exceptio usu
rarum promptuariè ostensa tollit etiam carcerationem Bald. in
consi. 3. in 2. Cardinal. in consi. 120. Titius. Barz. in tractat. de instru
ment. guarentigiat. 3. p. 7. q. Tiraquefl. in retractu tit. 2. §. 5. gl. 2. num.
36. Dec. in c. ex parte. 2. 28. fallent. de officio delegati.

Scio quod Angel. in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudicata Alex. in
consi. 83. interrogatus in §. Barbat. in consi. 18. clementissimæ col. pe
nult. in primo contrauertunt.

DECIMA OCTAUA DECLARATIO.

Inhibitio iudicis ecclesiastici an tollat carcerationem & quando.

34 **H** o loco (ne quis uelut obice offèndatur) sciendum est, quòd in
hibitio facta per ecclesiasticum iudicem sæculari, quæ frequen
tius fieri solet quando aduersus instrumentum usura excipiatur, carce
rationem differt. si citata parte, causaque cognita expediatur Senens. in
consi. 30. pactum Anch. in consi. 234. casus Aret. in consi. 20. in qua
stione in consi. 33. consultatio in consi. 75. diligenter. Ale. in cons. 91.
uisis in 2. in consi. 9. Præstantissimæ in 4. in consi. 78. & item in sequen
ti in 7. Canar. in tractat. de exequutio. instrument. q. 52. Rodulph. in
tract. de usuratis. q. 131. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 3.
p. final. 9. Iaf. in l. ne quicquam. §. ubi decretum col. 6. ff. de officio pro
consulis in l. qui opus. ff. de operis noui nuntiatio, Feli. in capitulo ec
clesiæ sanctæ Mariæ columna 25. de constitutio. Alexand. Iaf. Ripens.
leg. 4. §. condemnatum. ff. de re iudicata Gramat. in consi. ciuil. 88. in
causa nobilis,

DECIMA NONA DECLARATIO.

Quid in exceptione simulationis.

35 **I**n classicis Authoribus illud comperio etiam (fateor enim plures contradicere) quòd exceptio simulationis in promptu probata carcerationē præpedit Bald. in consi. 118. præmittendum in 4. Fulgos. in consi. 134. in q. ad fin. Abb. in consi. 73. circa in 2. Alex. in consilio. 101. super in 4. Barbat. in consi. 27. scripsit in pri. in consi. 53. præclare col. 13. in consi. 59. illud colum. 9. in 2. in consi. 70. cuius idem est principium col. 8. in 3. in consi. 22. clementissimum col. 4. in cōsi. 35. omnipotentem col. 2. in 4. Canar. in tractat. de exequutio. instrument. q. 13. Barz. in tract. de instrument. guarentigiat. 3. p. 2. q. Feli. in c. cum Ioannes col. 10. de fide instrument. Iaf. in l. cum C. de transactio. Feli. Dec. 13. fallent. in c. ex parte 2. de offi. delegati. Tiraquel. in retract. pri. §. 1. gl. 2. nu. 12. cum seq.

VIGESIMA DECLARATIO.

Quid item in falsitatis exceptione.

36 **A**dijciamus id quoque quòd exceptio falsitatis in promptu ostensa tollit carcerationem Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 3. p. 9. Barbat. in consi. 42. omnipotente col. pen. & item in consil. sequenti in pri. Gramat. in consi. ciuil. 66. quia col. 2. Iaf. in l. ait præ- §. iurati. ff. de iure iurando Dec. in c. ex parte. 2. 29. fallent. de officio delegati. Cagnol. in l. in testamentis nu. 11. ff. de regulis iuris Tiraquell. in retractu tit. pri. §. 1. gl. 20. nu. 11.

Atqui Ritus noster dum subnectitur, quòd excipiens de falsitate in uinculis coniectus exaudiri debet, interpretandus est quādo promptum non adprobaretur, quòd & frequentius euenit ut Barz. loco iam citato retulit.

VIGESIMA PRIMA DECLARATIO.

Atque in exceptione nullitatis instrumenti quid.

37 **A**d glutinandum quoque est quòd exceptio cuiuspiam nullitatis instrumentariæ si statim pateat impedit carcerationem Canar. in tractat. de exequutio. instrument. quæst. 19. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 3. p. 19. quæst. A. Alex. Iaf. Ripens. in l. 4. §. con-
Ll 3 demnatum.

demnatum. ff. de Re iudicata Feli. Dec. 20. fallent. in capitulo ex parte. 2. de officio delegati Gramat. in consilio ciuil. (si is est) 95. in causa colum. penul.

Et quod Ritus noster subdit, in uinculis excipientem de instrumenti defectibus audiri debere, intelligendum quoque est (ut in falsitate iam iam scripsimus) ni promptuarie adprobaretur.

Exceptio quod testes non sunt omni exceptione maiores an impediatur carcerationem.

38 Verum ut à tabernaculi umbraculis, idest à leuioribus, ad campi puluerem & ad palum quod dicitur gradiamur, comouetur quæst. à nostris certatim explicata, An oppositio, quod instrumentarij testes non sunt omni exceptione superiores ad formam constitutio. instrumentorum etiam quod promptuarie non adprobetur impediatur carcerationem, Afflict. uir alioquin oleo multo multaque opera bene atque adeo insigniter de re legali meritis in d. constitutio. 3. notabil. scriptum reliquit quod sic.

In aduersum Cauens. cū clepsidra doctissimus in huius Ritus glossarijs arbitratur, quia in hoc Ritu exprimitur quod opponens instrumentarios defectus è uinculis exaudiri debet.

Sed hæc Ratio parum uel nihil facit, quia (ut iam scriptum est) Ritus loquitur quando defectus instrumenti promptim haud quam probatur.

Ego cum ipso censeo, quod si d. exceptio statim non ostenditur in uinculis excipiens conijci debet quia (ut præstatutum est) quepiam exceptio sublata est, quin debitor carceretur, si in promptu modo non probetur.

VIGESIMA SECVNDA DECLARATIO.

Fallit regula huius ritus in exceptione doli uel metus.

NOn omittendū, q̄ exceptio doli uel metus prompte comprobata carcerationem conuellit Canar. in tractat. de exequutio. instrument. quæst. 12. Angel. in consi. 234. punctus Comens. in consil. 136. uisis col. pen. Gramat. in consil. ciuil. 95. in causa columna secunda, Feli. Dec. fallen. in c. ex parte. 2. de officio delegati, & iterum. Dec. eo in loco. 22. fallent.

VIGESIMA TERTIA DECLARATIO.

Item in exceptione incompetentiæ iudicis.

40 **N**on temperabo mihi quin adijciam, quòd exceptio incompetentiæ iudicis in promptu ostensa differt carcerationem, Ang. in consi. 218. uisa in consi. 249. Philip. Comens. in consi. 44. ab arbitrari in cõsi. 60. uisus Fulgos. in consi. 73. pater familiars col. pen. in consi. 106. in proposita in consi. 151. egregius col. 2. in consi. 160. Ioannes col. item. 2. in consi. 16. uisus. Cardinal. in consi. 120. Titius Corn. in consi. 144. uiso in consi. 302. uisa in pri. in consi. 177. in hac in consi. 203. cuius idem, est initium in 2. Bolog. in consi. 8. quidam Gramat. (si is est) in consi. 66. quia col. 2. Feli. Dec. item 18. fallent. in c. ex parte. 2. de officio delegati. Feli. Paris. in c. pastoralis de exceptio. Alex. las. Aquens. in l. de pupillo. §. qui opus. ff. de operis noui nuntiatio. Feli. in Rub. de foro competentis. in c. loscitatis col. 3. de rescriptis. Ripens. in l. 4. §. condemnatum col. 5. de re iudicata.

VIGESIMA QUARTA DECLARATIO.

Item in iudicis recusatione.

Eiusdem quoq; ferculi est, iudicis recusatio si prompte comprobetur Dec. 24. fallent. in c. ex parte. 2. de officio. delegati Dec. col. 3. Paris. §. in c. cum inter de exceptio.

VIGESIMA QUINTA DECLARATIO.

Præceptum iudicis de non soluendo an præpedeat carcerationem.

In eadé Rursus uersetur Harena, carcerationem quoque præpedit iudicis præceptum ne creditori soluatur. Dec. Cagnol. in l. qui iussu. ff. de regulis iuris Feli. in c. pri. col. pen. de iur. iuran.

Obtundunt nisi debitor ad differendam solutionem id dolose procurasset Feli. in c. si. col. pen. de foro competentis Parpal. in l. si quis maior. 8. notabil. C. de transactio. Barbat. in consi. 56. clementissimum in pri. & Cagnol. in d. l. qui iussu.

VIGESIMA SEXTA DECLARATIO.

Exceptio quòd euictio imminet in limine iudicij impedit executionem.

EXciderat pene quod dissimulandum non fuerat, exceptionem quod euictio imminet in limine iudicij si promptim ostendatur, Conuellit Carcerationem Angel. Author est in consi. 121. Nicolaus.

VIGESIMA SEPTIMA DECLARATIO.

Debitor qui non soluit ob inopiam an carcerandus.

Porro circumfer ad hanc maximè partem faciens, Bratteatum, Arn. dictum in comentar. 64. quotidie quodd si risu excipias de risu quoque non Abest, si debitor (inquit) inopia Diraque præpeditus necessitate non soluerit promptim, constituta eius paupertate non obstante ritu haud carcerandus est quia iure iuran. promittens soluerè peritium non incurrit si ob inopiam non satisfecerit Bal. Allegat. in c. quærelam de iureiurando.

Ego uerò neque Hercules coturnum induere uiderer, si diuersum censerem quia licet non possit inculari de periurio & ea propter carcerari, tamè de pœna accusari posse crediderim, & propterea uinculis iniici Fallit in spoliato omnibus bonis per curiam Gramat. in Decis. 85. cum Magnus.

VIGESIMA OCTAVA DECLARATIO.

Dilatio. l. si debitori an sit sublata.

Pergamus item attexere quod dilatio. l. si debitori. ff. de iudicijis potest opponi aduersus carcerationem. Barz. in tract. de instrument. guarentigiat. 2. p. 4. q.

Verum Canar. in tract. de exequentio. instrument. q. 42. illud intellexit, quando statutum inquit, quod instrumentum exequi possit sicut sententia qua de re in carceratione ad formam Ritus nostri subcensem, quod dilatio prædicta opponi nullo pacto possit.

VIGESIMA NONA DECLARATIO.

Beneficium Auth. hoc nisi.

47 **V**T uerò quod sentio, quodque obseruatum mihi est non dem in latebras, aut recondam in archiuis, quod bibliotaphi faciunt, sed id totum publicam materiam facere, pergam, beneficium Auth. hoc nisi.

nisi. C. de solutio. opponi haud quaquã potest aduersus carcerationem Abb. in consi. 42. in 2. cui manus dare uidetur Boer. in l. consentaneum nu. 189. C. quomodo & quando iudex.

Speculat, quia ubi iusiurandum ad est. d. beneficium opponi nequit Cur. Ripens. in l. 2. §. mutui datio. ff. si certum petatur. Neuizz. in summa Orlandina in appendiculis instrumenti in forma Camerę quique d. Auth. pulchre explicat.

TRIGESIMA DECLARATIO.

Ne quis teneatur nisi in quantum potest, beneficium.

48 **A** notatione uerò dignum illud quoq; est, quòd beneficium ne quis teneatur nisi in quantum facere potest opponi ualet contra carcerationem, eamque præpedit si in proutum adstruatur Cana. in tract. de exequutio. instrumentorum. q. 28.

Quod intellige procedere, etiam si iusiurandum adsit Alex. Caterique in l. si alia. §. eleganter. ff. soluto matrimonio, Alciat. in c. cum cõtingat de iure iurando Zas. in l. maritus. ff. soluto matrimonio, uerum eo Casu requiritur absolutio. Cappell. in decis. 258. item nota.

TRIGESIMA PRIMA DECLARATIO.

Cessio bonorum an sublata per hunc ritum.

49 **I**llud sciendum amplius quòd cessionis bonorum priuilegium si in promptu ad probaretur carcerationem impedit, Canar. in tracta. de exequutio. instrument. q. 28. Barz. in tractat. de instrument. guarentigiat. 2. p. 16. q. Alex. in consi. 62. in 2. Barbat. in c. odoardus col. 6. de soluto Dec. in c. ex parte. 2. 23. fallent. de officio delegati Boer. in l. consentaneum nu. 189. C. quomodo & quando iudex.

Sunt tamen qui tenent, quòd non potest opponi. d. beneficiũ quorum Albo subscribunt Angel. Castres. Aret. in l. si alia. §. eleganter. ff. soluto matrim. Abb. in consi. 42. in q. ln 2. Cor. in consi. 212. placet in 2.

TRIGESIMA SECVNDA DECLARATIO.

Beneficium annalium & quinquennialium.

50 **S**ed illud animaduersione dignum est, quòd beneficium annalium dilationum uel quinquennialium opponi si promptuarie exhibetur, reuellit quoque Carcerationem, Angel. in consi. 213. simon neq; iusu.

iusiurandum obstat quin de more obtrudi possit Boer. in decis. 296. princeps in secundo.

TRIGESIMA TERTIA DECLARATIO.

Priuilegium Brundisinum.

51 **P**orro ne quid sciens præteream, beneficium in regno priuilegij Brundusini quo habitantes brundusij non compellantur soluere si statim producatur carcerationem præpedit Gramat. in consi. ciuil. 16. super: cui addere potes (si placet) Ripens. col. 3. Parpal. 2. in l. 1. ff. soluto matrimonio.

TRIGESIMA QVARTA DECLARATIO.

Indulgentia regis.

52 **I**llud interim non transiuerim, quòd quælibet Regis indulgentia qua carcerati absoluuntur aduersus executionem ad huius nostri ritus formam opponi potest Homod. in consi. 97. in q.

TRIGESIMA QVINTA DECLARATIO.

Fallit regula huius ritus quando exceptio opponitur per restitutionem in integrum.

53 **C**aeterum ne illud citra perperensionem præteream, quælibet exceptio modo promptim doceatur per modum restitutionis in integrum obtrudi potest Canar. in tracta. de executione. instrument. q. 2. & item si Barz. in tracta. de instrument. guarentig. 3. p. 21. q. Bal. in consi. 236. statuto in primo Imol. in consi. 37. uisus Boer. in decis. 295. computus nu. 9. in 2.

TRIGESIMA SEXTA DECLARATIO.

Item quando imploratur officium iudicis.

54 **S**eruatum & illud quoque, quòd quapiam exceptione officium iudicis implorando si impromptu addocetur carcerationem euitat. Canar. in tracta. de instrumen. guarentig. 3. p. 20. q. Feli. Dec. 13. fallent. in c. ex par. 2. & iterum Dec. ibi. 21. fallen. de officio delegati Bal. in consi. 313. quod si in 3. Ancha. in consi. 208. iudex Comens. in cōs. 136. uisus Fulgo. in cons. 141. nam nes, Ale. in cons. 97. si statutum in 6. Cur. in cons. 72. princeps col. 5.

Iam parti & libro (coronide inducta) conticescam.

F I N I S.

DE ABSOLVTIONE A IURAMENTO Tractatus.

D. ANTONII GAGLIARDI
V. I. C. CAIETANI.

§. PRIMVM.

S V M M A R I V M.

- 1 *Absolutio a iuramento concedi potest sine partis citatione.*
- 2 *Citatio nulla requiritur in omnibus actibus qui fiunt ante litem captam.*
- 3 *Practica uera legum intellectrix dicitur.*
- 4 *Facto decreto ut capiatur informatio de expositis per petentem absolutio nem a iuram. & quum per illum fit citatio testium: tunc pars citata & aduersa debet admitti ad ea omnia faciendum quæ apta sunt ostendere iura sua.*
- 5 *In curia Episcopali Caietæ statutum fuit ut non concedantur absoluteones a iuram. sine partis citatione.*
- 6 *Sed sumitur tantum summaria informatio eorum quæ in supplicatione absoluteonis offeruntur, & sine terminorum obseruatione proceditur.*
- 7 *Licet absolutio a iuram. non esset concedenda parte non citata: tamen si concederetur sine partis citatione, teneret, Butrij & Iasonis sententia.*
- 8 *Id ipsum Abbas & Asinius reprobant.*
- 9 *Quoties Stylus infringitur, non ualet quod agitur.*
- 10 *Potest etiam agi sine aliqua absoluteone a iuram. quando allegaretur enormissima lesio.*
- 11 *Quando in aliquo actu non requiritur aliqua solemnitas, & illa tunc adhibetur, & minus perfecte, adhuc tenet ille actus & ualet.*

- 12 Vbi in aliquo actu non requiritur ordo iuris si ille fuit adhibitus & minus bene, actus valet.
- 13 Si merus exequutor, qui potest procedere parte non citata, citauit partem & inepte, potest penitere, & exequi parte non expectata.
- 14 Si pars poterat agere aliquid auctoritate propria, & adiit iudicem incompetentem, uel minus debito modo: adhuc subsistit actus in uim d. potestatis sibi competentis, non obstante aditione prænulliter facta.
- 15 Data enormiss. læsione potest pars etiam sine absoluteione a iuram. experiri de iuribus suis, iuramento non obstante: id ipsum poterit multo magis absoluteione obtenta, parte non citata.
- 16 Immo fortius si præsentata petitione iudex dixerit ut capiatur informatio parte citata, & sic fuerit pars citata, tunc potest iudex per pensa enormiss. læsione concedere absoluteionem non expectata parte.
- 17 Hoc tamen, ut concedatur absolutio parte non citata, intellige quando clare per scripturas uel acta constaret de ipsa enormissima læsione, & non aliter.
- 18 Quoties quis petit absoluteionem a iuram. censetur confiteri se ligatum.
- 19 In ijs que sunt iuris confessiones partium nihil operantur.
- 20 Renunciando quis hæreditati per quæcunque uerba, non potest inde prætendi inductam aditionem præterquam ad effectum dictæ cessionis.
- 21 Imminente aliqua necessitate, uel mora asserente periculum, tunc concedenda est absolutio sine partis citatione.
- 22 Si imminet aliqua necessitas, nec est facile adire superiorem: tunc potest pars auctoritate tantum propria spernere iuramentum.
- 23 Hoc ipsum extenditur a casu necessitatis ad casum magnæ utilitatis.
- 24 Si quis iurasset obseruare contractum, & super eo non uocare partem in iudicio, hoc casu poterit peti absolutio a iuram. sine citatione partis.
- 25 Potest etiam peti parte non citata, quando notorie appareret, iuramentum fuisse temerarium, & illicitum.
- 26 Etiam quando constaret, nullam ipsi citando competere defensionem, qua posset impedire absoluteionem petitam.
- 27 Stylus recipit interpretationem a iure communi.
- 28 Generaliter nec citata parte, nec sine partis citatione iuramentum relaxari non debet.
- 29 Relaxatio a iuram. superfluo petitur quando iuramentum non ligat, ue iuribus non subsistit.
- 30 Nunquam petenti concedenda est absolutio a iuramento, quando illi potest esse consultum alia uia. Hæc est tanquam maxima in iure.

- 31 Neque concedenda est quando apparet per calumniam peti.
 32 Neque est concedenda post periurium incursum.
 33 Frustra legem, quàm offendit, quis inuocat.
 34 Non conceditur absolutio si adsit periurium & mora: quæ duo requirunt dolum.
 35 Quum dolus abest non committitur periurium, quamuis terminus solutionis elapsus esset.
 36 Pensionarius non incidit in periurium nec in excommunicationem elapso termino pensionem soluendi, quamuis ea pœna se obligauisset: quando creditor non instetisset solutioni.
 37 Consuetudo, quæ regulariter ita se habet, ut debitor non soluat nisi requisitus, excusat ab omni dolo & periurio.
 38 Secundum illam tacitam consuetudinem partes intelliguntur contraxisse tanquam si expresse ita conuenissent.
 39 Vbi prædicta, uel aliqua ex ijs concurrent, uel aliqua alia iusta causa, quæ dolum & periurium excusaret, aduc locus erit absolutio iuramento, non obstante termini lapsu, & prætenso ob eum periurio.
 40 Si incursum periurium aliqua peracta penitentia purgatur, potest illo non obstante obtineri absolutio.
 41 Qui sciens terminum elapsum soluendi, se præparat ad non soluendum, tunc immediate in periurium incidit, cuius absolutio non conceditur.
 42 Nedum concedenda est absolutio illius ita incursum periurij: sed nec etiam quando tempus ita instat ut periurium incuratur dum in eo temporis interuallo petitur absolutio.
 43 Pars prætendens absolutionem si nimium se arctasset per culpam, ex qua immineret periurium: non debet concedi absolutio: secus si nulla culpa intercederet.
 44 Apostolica Cancellaria indistincte semper dat absolutionem ab omni iuramento in omni contractu parte nullo modo citata. Qui mos seruandus prorsus esset.

1 Absolutio a iuramento an concedenda sit parte non citata, vel potius parte citata, uarie fuit inter doctores contro- uertum, adeo ut hinc inde afferatur communis opinio, in primis enim † sine partis citatione concedendam esse, dixerunt Ioan. Andr. in addi. specula. in tit. de iure iur. in uerfi. ubi autem iurasset, Oldrad. in confi. 120. Calderi. in confi. 7. in tit. de iure iur. Abb. & Anton. de Butrio. in c. 1. de iu. iu. & in c. debitores, & ibi etiam Imo. eo. tit. Pau. de Castro notanter nimium. confi. 259. lib. 2. & confi. 290. eo. lib. & late intendit uires ad comprobandum hanc opinionem quam communem dicit Afflict. in decisio.

220. & illam etiam ultra allegatos per eum, tenuerunt & affirmarunt ueram, & communem etiam dixerunt Crauet. conf. 7. num. 7. Alcia, in c. cum contingat, de iure iur. num. 124. Ruin. conf. 170. nu. 30. lib. 1. & conf. 69. lib. 3. Deci. in c. qua fronte col. 3. in fine de appellat. Rolan. a Valle late conf. 13. nu. 38. col. fi. lib. 1. Aufreri. in quaestio. Tolosa. 62. ubi allegat decisiones rotæ romanæ & alios plures, Natta latissime conf. 167. num. 5. cum sequentib. lib. 1. Crotus conf. 106. numero 8. & hanc esse ueriores & magis communem opinionem, dixit Bonacosi. in suis communibus opinionibus par. 2. eo. uerb. & Ioannes Vincent. de Anna singul. 2. ubi dixit ita seruari in practica, & Borgni. decis. 9. Portius Imolens. lib. 1. suarum conclusio. regu. 43. ampliati. 14. licet non ita clare sicut alij præallegati, Gabrie. in titu. de citatio. conclusio. 2. nu. 96. & 97. & sic etiam firmat decisio perusina. 18. par. 1. num. 9. Ripa in rubri. de iudicijs. num. 29. Cagno. in repetit. l. 2. num. 101. C. de rescindend. vendi. Franci. Becci. conf. 63. nume. 3. & Riminal. Iun. qui allegat etiam Ioan. Rupellan. Gulielm. Benedict. Didacum, & alios, in consi. 203. nu. 81. & 82. cum sequen. & ex supradictis doctoribus, Ruinus ubi supra, dicit hanc esse communem practicam. s. in dicto conf. 170. & in alio conf. 69. dicit quod ita seruatur de facto, & Laurentius de Rodulphis in tracta. de usur. q. 125. num. 9. dicit ita obseruari de generali consuetudine, quod & dixit Nicella in concordia. glo. fallen. 21. num. 259. & fuisse usu approbatam, dixit Natta ubi supra, & Cur. Iun. consi. 152. nu. 8. & de stylo ita obseruari, dixerunt portius, & Gabriel. ubi supra, prout ita in practica obtineri dixit Aufrer. ubi supra, decisio perusina ubi supra, quod etiam retulerunt Becci. & Riminal. ubi supra.

Et huius opinionis duæ inter alias afferuntur rationes, prima quia non agitur de aliquo interesse partis, ut nixus est probare & ostendere Pau. de Castr. in d. conf. & alij desuper allegati, ut uidere est apud eos, quæ nullo modo placet, cum negari non possit quin saltem sit aliquod interesse considerabile, ut bene docent doctores tenentes contrariam opinionem, quos infra notabo, & usus mihi pluries in facto ostendit. alia, & sic secunda assertur ratio ex Antonio de Butrio in d. c. si debitores, nam dicit quod ex iuramento oritur obligatio Deo, & non parti, uel saltem oritur propter Deum, qui Deus est ubique præsens, unde quando conceditur absolutio a iuramento, non potest dici concessam fuisse parte absente, cum Deus sit præsens, & iudex qui concedit. Dei partes supplet, & sic bene dicitur concessa parte præsen- te & non contradicente, & hanc rationem sequitur Anton. de Prato uerter inter consilia Alexan. conf. 49. col. 5. uol. 4. quem etiam refert & sequitur Rolan. a Vall. in d. consi. 13. nume. 38. lib. 1. quæ quanti ualeat,

leat, cuiusque sit iudicium, nam nō est multi momenti, cum illa ratio militaret etiam in absoluteione quæ datur ad rescindendum contractum in qua omnes conueniunt quod sine citatione partis non conceditur.

Potest alia & sic tertia ratio assignari, nam regulare est ut in omnibus actis † quæ sunt ante litem captam nulla requiratur citatio, ita enim dixerunt Bal. & Alexa. in l. sed si hac. §. prætor ait. ff. de in ius uocand. Bald. in l. ea quæ, circa finem col. 1. C. quo modo & quando iudex, Corne. in cons. 46. col. pen. lib. 2. & bene explicat Carauit. in ritu magnæ curiæ 181. num. 5. dum explicat quod in conficiendo præambulo non requiritur citatio partis, per regulam antedictam, quod antea dixerat Marant. in suo speculo, in uerbo, recte concipiatur citatio par. 6. nu. 7. cum sequen. & uidendus est Ioannes Vincentius Annius allegatio. 19. & sic cum absolutio concedatur ad effectum agendi, & sic ante litem motam, merito si uideretur secundum prædicta concludendum, ut sine citatione partis sit concedenda, & postquam practica admisit & longæuus usus & stylus curiarum hanc obseruantiam quæ uiget quasi in toto regno, & apud omnes Episcopos regni, non uidetur ab ea discedendum, nam practica † dicitur uera intellectrix legum Bald. in c. 1. in princip. uersic. & ideo, de feud. sine culp. non amittend. & Deci. in consi. 131. in ultimis uerbis, & alibi dixit idem Bald. quod ab antiqua practica non est recedendum, quod exornauit Catella. Cotta, in memorat. in uerbo practica, Arius Pinell. in l. 2. C. de rescind. uendit. in 2. par. d. l. cap. 4. numero 2. folio oper. 134. ubi multa bona in proposito allegauit, & Menochi. cons. 187. nu. 54. cum sequen.

Aliam & contrariam opinionem, & sic quod absolutio a iuramento concedi non ualeat parte non citata, late amplexi sunt & quamplurimi doctores Ancharan. consi. 198. & 382. Federic. de senis consi. 300. Cardinal. in allegato. C. debitores Calderin. in consi. 1. de ferijs Alexa. consi. 222. col. 3. uersic. præterea lib. 2. Socin. consi. 59. col. 3. lib. 3. qui dicit hanc partem tutiorem, prout sic dicit Fely. in c. 1. de iureiur. & Beltrand. qui communiorem dicit consi. 41. col. 3. lib. 1. subdens ab ea in consulendo & iudicando non esse recedendum, Curtius Senior consi. 44. col. 7. uersic. agrediendo secundum passum, ubi dicit eam communem, Marfi. latissime in l. de unoquoque nu. 103. ff. de re iudica. Gozadin. consi. 69. col. fi. Paris. consi. 43. col. 3. consi. 54. nu. 85. & consi. 96. num. 88. lib. 1. & dixit Rui. in consi. 26. uol. 4. quod hæc opinio est probabilior, Guid. Papæ late quæst. 140. Cappell. Tolo. q. 62. Ioannes de Amicis consi. 34. neruose nimis Loffredus. consilio 12. ubi dicit magnam læsionem fore alterius partis, si
huiusmodi

huiusmodi absolutiones fierent sine citatione; nam grauantur laboribus & expensis, & sumptibus litium, Gratus respons. 23. lib. 2. & Vr sill. in d. decis. Afflict. 220. qui nu. 14. dicit hanc esse magis communem opinionem, prout magis communem ex numero illustrium doctorum, dixit Viuius in tract. communium opinion. ca. 1. par. 2. Tira quell. etiam hanc magis communem dicit, in tract. res inter alios acta, limit. 30. similiter communem dicit Emanuel Zoares in suo thesauro commun. opinio. in uerbo citatio num. 54. Turzan. in communi opinio. 47. Ioannes Baptista Ferrer, conf. 149. lib. 1. qui optime illud comprobatur, & respondet contrarijs quæ allegabantur, dum præter debatur, partis non interesse, nam docet partis multum interesse non uexari liibus & expensis, & iniuste compelli ad subeūdum ambiguū iudicium, & iudicium sententias, quæ æquiperantur casibus fortuitis uulgar. l. si per imprudentiam. ff. de euietion. & ibi post Imol. quem allegat quod pars citata posset de calumnia petentis absolutionem docere, & propterea illam impedire, uel etiam posset docere causas ex quibus petitur non esse iustas, & sic minime esse concedendam; & propterea negari non potest quin partis aliquantulum intersit.

Ex quo uel illud nota diligenter in actu practico, quod in illis curijs in quibus seruatur ut non dentur absolutiones a iuramento sine citatione partis, ut est hic Caietæ, ut infra dicam; quod tunc quando fit decretum ut capiatur informatio de expositis per petentem absolutionem, & per illum fit citatio testium, quod pars citata, & aduersa admitti debet etiam ad defensionem, & docendum de causis propter quas ipsa absolutio concedi non debeat, & propterea poterit facere omnia quæ apta sunt ostendere iura sua, & sic poterit petere copiam articuloꝝ partis, & formare interrogatoria, cum in illis consistat etiam defensio, & tendant ad docendum de calumnia partis, & cauendum ne opprimatur a testibus producendis, ad notat. per speculat. in titul. de interrogatorijs; & ita practicatur in Curia Episcopali Caietana, & hanc etiam opinionem amplexus est Menochius conf. 24. lib. 1. ubi dicit considerandum esse quod in hac absolutione requiritur aliqualis causæ cognitio, & consideratio, nam non est ex abrupto concedenda, huiusmodi autem causæ cognitio haberi recte non potest nisi parte citata, nam partium assertionem causarum merita panduntur, ut ipse probat, & conf. 343. lib. 4. num. 50. merito si pars citanda est, ut omnia intelligantur, & iudicio meo hæc pars est uerior, tutior, & etiam necessaria, nā dicant quicquid uelint doctores, negari non potest, quin pars contra quam petitur absolutio a iuramento, non lædatur, uel lædi possit ab ea, & consequenter ex regula communi citari debet uulgar. l. de unoquoque cum ibi notat, huic regulæ standum est in dubio, &

ab ea non recedendum vilo modo, nisi expresse doceatur de casu fallentia. l. 1. & ibi Decius & Cagnol. de regul. iur. l. quoties & ibi notat. ff. si quis cautio. & Decius consi. 8. cum alijs passim per Doct. deductis ad prædicta, quæ obuia sunt nimis & allegatione non egent; de limitatione autē uera non apparet sumpta ex prædictis quæ hoc necessario cōcludat, ut patet ex decursu omnium quæ in hac materia allegat, merito si à regula non est recedendum per prædicta; tanto magis quia ratio quæ allegatur ad fundandam hanc opinionem, non est uera, immo falsa, cum dicunt quod non adit interesse; cum manifestum sit uel omnino cæcutientibus, magnū uersari in hoc interesse, ut dixerunt Imol. in d. c. debitores, Loffredus in d. consil. 12. & ferret. in d. consil. 149. & alij multi ex allegatis supra: & inde in curia Reuerendi Episcopi Caietani † ab annis hinc quindecim citra cum in præsentiarum currat anni. 1581. fuit ex ordine Reuerendi Petri de Lunel episcopi Caietani, obseruatum, ut in ipsa curia, amodo & de cetero, non concedantur absolutiones a iuramento sine partis citatione. Et in ueritatis testimonio fateor, & sic me Deus adiuuet quod usu euenisse uidi: pro dicto tempore, quo in eadem curia auditor interfui, euitari mille lites, & mille iurgia & mille calumnias, & obuiari litibus & damnis partium; & inde fuisse subsequuta multa commoda & obuiatum uoragine aduocatorum & procuratorum, qui expiscantur lites de profundo maris; & inde hortandi essent omnes præfides, ut in prædictis circumspēcte agerent, nam certissime prospicerent quanta inde proueniat utilitas; & nō est curandum de inconuenienti quod allegatur, quod cogitur pars obtinens absolutionem facere duplicatam expensam, cum iterato coram iudice laico, iterum probare cogitur quæ in supplicatione obtulit, nā minima est iactura & parui facienda respectu maximæ utilitatis, quæ

6 inde insurgit, sumitur enim tantum † summaria informatio, & sine terminorum obseruatione proceditur; utinam ubique ita fieret.

Recipit tamen hæc obseruatio & conclusio aliquas notabiles limitationes & declarationes, de quibus infra dicam; & quamuis hæc secunda opinio uideatur uerior, & magis communis, nihilominus quia cōtraria in praxi præualuit, utiq; obseruāda esset in curijs, ubi nō est cōsuetudo in cōtrariū, nā ita Neapoli pluries obtinuisse dixit Ursillus in d. Decis. Afflict. 20. quamuis ipse late secundā opinionē de qua supra dixi, ueriorē & magis cōmunē dixerit, & ita seruandū esse, & in praxi obtineri dixit Couarr. li. 1. uariat. resol. c. 4. nu. 5. & 6. Ofascus decis. pedemont. 125. Cappella Tholosan. ubi supra, Ioannes Battista Asini. in sua praxi. §. 7. c. 5. num. 103. folio oper. 180. Borgni. decis. 9. & quasi omnes præallegati; nā nō inficiāt in praxi ita obseruari: & tanto magis illa opinio amplectēda uidetur, si est uerum illud quod dixit Antoni.

- 7 de Butri. ubi supra dum concludit quòd licet † absolutio à iuramento non esset concedenda parte non citata, quod nihilominus si concederetur sine citatione partis, quod teneret, ita dixit Anton. de Butri. in allegat. c. debitores, & sequitur Iason. in l. patre furioso colu. antepen. uersic. 14. ff. de his qui sunt sui uel alien. iur. quòd tamen pungit Abb.
- 8 † ubi supra, & dictū Abb. uidetur sequi Asinius ubi supra nu. 2. & 3. quicquid tamen sit, illud uidetur absolutū in curia Reuerendi episcopi Caietani, ubi est stylus de quo supra dixi, ut absolutio, non concedatur sine citatione, nam † quoties stylus infringitur, nō ualet quod agitur Bald. in leg. de quibus columna septima, uersiculo. quæritur. ff. de legib. & Fely. in c. 2. de rescript. col. 8. uersic. stylus curiæ, & sequitur Catellan. cotta, in memorabilib. in uerbo practica, & dicam in aduersario stylus, & sic absolutio concessa parte non citata contra stylum non ualet neque tenet, ultra quod doctores præallegati qui firmerent opinionem quod absolutio parte non citata concessa opitulari nō debet, non dicunt simpliciter quod concedi non debet, sed quod nō ualeat, & sic mihi non uidetur uera limitatio de qua supra, & quoniā ut supra dictum est, in curia Caietana obseruatur ut non concedatur absolutio sine citatione partis, ideo adnectendæ sunt aliquæ limitationes ad prædictam conclusionem, de quibus per doctores in locis infra allegandis.

In primis itaq; limitari posset, quando allegaretur enormissima læsio, nā quia tunc posset agi, etiā sine † aliqua absoluteione a iuramento, ut dixerunt in primis Ant. de Butri. in repetit. c. cū cōtingat de iure iun in 4. casu principali, quem sequi. Corne. in Authent. sacramenta puerum in 5. col. C. si aduersus uendit. Ange. ibi. in fi. & Ias. colu. 10. idem Corne. magis explicite in consi. 166. lib. 1. nu. 5. ubi dicit Panor. ibidē col. 3. 1. sequi Ant. de Butr. & idem Corn. consi. 158. lib. 4. nu. 15. hanc etiā opinionē firmavit Ias. in consi. 133. col. 6. lib. 4. Alex. consi. 125. uersic. col. 1. uersic. Fortius lib. 1. Barbat. consi. 53. lib. 2. col. 5. uersic. adduco, ubi inter alia dicit qđ fundamenta Domini Antonij sunt tiriaca in hac dubitatione, Deci. consi. 180. & 349. & latissima Neuizan. consil. 21. nu. 5. cum seq. Cuman. consi. 180. Soc. Iun. consi. 48. nu. 29. lib. 1. cōsi. 53. & 144. nu. 38. eod. lib. & hanc dicunt esse magis cōmunē opinionē Deci. d. consi. 180. Ias. d. consi. 133. Natta satis clare, & optime in cōsi. 166. nu. 3. li. 1. & satis ample Rim. iun. cōsi. 204. nu. 108. cū seq. & Crauet. cōsi. 815. li. 5. & sic magis cōmunē esse, dixit decisio Perulina 18. nu. 67. & uerā dicit Rol. à Vall. consi. 59. nu. 27. lib. 1. & sequutus est Iacobus mādell. dictus Alba. consi. 81. nume. 54. si itaque isto casu necessaria non esset absolutio à iuramento per supra dicta, sit tamen cautela ut impetretur, ut dicunt quasi præfati omnes doct. illud sequitur,

tur, ut tunc impetrata sine alia citatione partis, ualeat & teneat per uul-
 11 garem regulam quæ habet, ut quando † in aliquo actu non requiri-
 tur aliqua solennitas, & illa tunc adhibetur, & minus perfecte, quod
 ad huc ille actus tenet & ualet ex uulgar. leg. unica §. primo, C.
 de rei uxor. actio. & leg. qui testamento §. primo, & ibi gloss. in
 uerbo posse. ff. de testam. super quo articulo multa cumu-
 lauit Feli. in capitul. qualiter & quando el. 1. colum. 1. & 2. de accusat. & in
 c. cum ordinem de rescript. & Crauet. in tract. antiquit. tempor. par. 4.
 nu. 59. & in articulo sequenti in princ. fol. 197. & ultra omnes iam di-
 xi in §. sed & si quis Institut. de ingenu. & rursus in §. serui uero Instit.
 12 de libertin. & faciunt in particulari † quod ubi in aliquo actu non re-
 quiritur ordo iuris, quod si ille fuit adhibitus & minus bene, quod
 actus ualet. c. bone & ibi Abb. in ulti. notab. de election. & etiam quia
 si in aliquo actu non requiritur autoritas superioris, quod si in illo
 actu interponat. & perperam, quod actus sustinetur Sebastian. Sapia.
 13 in c. fin. de procurat. ad Abb. hinc si merus exequutor † qui potest pro-
 cedere parte non citata, citauit partem, & inepte, potest penitere & exe-
 qui parte non expectata, & adhuc erit merus exequutor Anchar. cõsil.
 14 224. & sic si pars poterat † aliquid agere autoritate propria, & adijt
 iudicem incompetentem, uel minus debito modo, quod adhuc susti-
 netur. actus in uim dictæ potestatis sibi cõpetentis, non obstante ad-
 tione prædicta nulliter facta Bal. in l. nec quicquid §. ubi decretum. ff.
 de officio procons. & legat. & multa allegauit Fely. in d. cap. cum ordi-
 nem, & multo plura deduxi in locis ubi supra, ex quibus patet quod
 cum data enormissima læsione, possit pars etiam sine aliqua absolu-
 15 tione à iuramento † experiri de iuribus suis, iuramento non obstante,
 quod multo magis id opportune poterit absolute obtenta parte nõ
 16 citata: immo fortius dico † quod si presentata petitione iudex dixe-
 rit, ut assolet, capiatur informatio parte citata, & tunc fuerit pars
 citata, quod poterit tunc iudex perpensa enormissima læsione con-
 cedere absolute aliter non expectata parte, per regulam su-
 prædictam, nam cum in dicto casu pars non erat citanda de ne-
 cessitate, merito sic actus potest explicari, illo aliter non expecta-
 to, & sustinebitur per notat. per Innocent. & Abb. post eum nu-
 mero undecimo, in capitulo inter uniuersos de electio. & Feli. ubi
 supra columna secunda, quasi in medio, & Roman. consilio. 497. &
 multa alia cumulaui in locis supra allegatis, quod est aduertendum,
 cum possit facillime euenire ut porrigatur libellus, & tunc non adhi-
 bita consideratione fieret prouisio generaliter & in forma, capia-
 tur summaria informatio citata parte, quæ interim non compara-
 reret, uel compareret, & rem differret, & tunc appareret esse ga-

sum concedendę absolutionis, uel ex causa prædicta uel ex alia infra dicenda, uel aliter, & tunc uideretur iudici consulere indemnitati peccantis absolutionei, quod posset iudex tuta conscientia non detrahendo iustitię concedere dictam absolutionem parte aliter non expectata, nec audita secundum præmissa.

- 17 Hęc tamen ꝑ omnia quę supra dicta sunt ut in casibus prædictis possit concedi absolutio parte non citata, uel quod pars quę prætendit enormissimam læsionem, possit agere sine alia absolutione, intelligenda sunt quando clare & notorię in promptu per scripturas uel acta, constaret de ipsa enormissima læsione, & non aliter, nam si non constaret, necessario capienda esset informatio, & sic parte citata, nā aliàs constare non diceretur, & ita in specie dicit Antoni. de Butri. qui author est huius opinionis ubi supra. Dixit enim non esse necessariã absolutionem quando de læsione constaret, & hoc explicite nimis declarauit Neuizzanus in allegat. consi. 21. in primis prope num. 6. rursus post num. 15. uersic. non obstat. c. per uenerabilem, & nu. 16. uersic. tamen non loquitur, & uersic. fallit quando, & uersic. quod autem, ut latius notauit in allegationibꝫ meis ꝑ illis de gula, cū Vicetio Valentino: vn de aliàs dicebã in cõtongẽtia facti, quod quidã qui impetrauerat absolutionem etiã à Pontifice ratione enormissimæ læsionis aduersus quandã liberationẽ & quietationẽ factã tutori suo, quę de obreptione impugnabatur, & tãdẽ decisũ fuit Caietę primũ, & post hac in magna curia Vicarię ut impetrãti nõ opitularetur, qđ errauerat nimis, dũ distulisset presentare libros administrationis in quibus liquido apparere dicebat de enormissima læsione, nã sine dubio fuisset admissus secũdũ prædicta.

- Sed illud uidetur in prædictis considerandũ quod dixerunt Corn. in consilio sexto, numero septimo, libro primo, & Celsus Vgo in consilio 24. quòd quoties quis petit ꝑ absolutionem a iuramento, censetur confiteri se esse ligatum, & proinde necessariam sibi fore absolutionem, & ex cosequenti non uidetur procedere illud quod supra dictũ est, quod si erat casus enormissimæ læsionis, quòd tunc quia non erat necessaria absolutio, quòd propterea licet petita esset, quòd ad huc pars posset iure suo uti, uel etiam iudex posset illam cõcedere parte nõ citata, uel si citata fuisset, illa non expectata, nam uidetur per prædicta quòd immediate quòd fuerit petita, insurgat confessio de qua supra, & proinde quasi ex confessione partis constaret quòd esset necessaria quòd cessent omnes illationes desuper factę, nihilominus ad prædicta optime responderetur, quòd in his ꝑ quę sunt iuris, confessiones partium nihil operentur Crauet. in consilio uigesimo quarto nume. secundo, & dicam latius in aduersario confessio. & sic cum iuris sit, & admodũ controuersi, an iuramentũ liget uel ne, data enormissima

- sine laesione, adeo ut Celsus Vgo in allegat. consilio 94. dixit communem opinionem esse ut non liget, merito si confessio partium in hoc nihil operari potest. Præterea cum partes petendo absolutionem, illud principaliter intenderent, ut admitteretur, sequitur ut ultra effectum prædictum nihil operari possit dicta eorum confessio, ut dixi supra, & dicam in aduersario confessio, iudicialis præterea facta ad unum effectum non potest operari contrarium; inde aliàs late dixi quod re-
- 20 nuntiando ¶ quis hereditati per quæcunque uerba non potest inde præterea inductam aditionem, præterquam ad effectum dictæ confessionis, quicquid dixerit Paul. de Castr. in consilio. 35. lib. 1. ut sumitur ex dictis per eundem Paulum de Castro consil. 252. eo lib. quem sequitur Crauet. consil. 200. Bursat. consil. 55. numero 21. & Vincent. de Frâchis decis. 14. nu. 25. & plures alios in hoc deduxi in §. in fraudem Instit. Quibus ex caus. manumit. non licet.
- 21 Potest & secundo loco limitari, quod quoties imminet ¶ aliqua necessitas, uel est periculum mora allatura, quod tunc concedenda esset absolutio sine partis citatione, illamque desumo ex notabili theorica Innocent. in c. uenerabilem de election. nu. 6. ubi dicit quod quando
- 22 imminet ¶ aliqua necessitas, & non est facile adire superiorem, quod tunc pars potest autoritate propria sine decreto, aut autoritate alicuius superioris spernere iuramentum. Vnde & illa eadem ratione dico, quod in casu in quo pars esset citanda pro concedenda absolutione iuramenti, & periculum esset in mora, ne illam citando tempus laboretur, & sic postea absolutio per Episcopum concedi non posset, quod ex supra dicta ratione absolutio concedi posset etiam sine citatione partis imminente necessitate, ut quia pars esset absens in longinquis partibus, uel nesciretur ubi nam esset, uel quia tempus nimis breue esset, uel alia iusta causa immineret, dummodo non esset in culpa pars perens quæ nimium se arctasset. hoc dictum Innocentij sequit.
- 23 Neuzan. ubi supra. d. consil. 21. nume. 16. uersi. præterea, ubi ¶ extendit illud à casu necessitatis, ad casum magnæ utilitatis, sequitur etiam Abb. in d. c. uenerabilem col. pen. & in alijs locis, per Gulielm. Benedict. in repetit. c. Rainutius, in uerbo duas habens filias num. 274. comprobatur hoc dictum ex his quæ in hac materia dixit Ioan. And. in addit.
- 24 Spec. in Rub. de iureiur. in fi. qd si quis iurasset obseruare ¶ contractum & super eo non uocare partem in iudicio, qd in hoc casu quia non posset uocare partem in iudicio quin incurrisset in periurium, ex quo sibi præcluderetur uia experiendi de iuribus suis, qd in hoc casu poterit peti absolutio ab illo iuramento sine citatione partis, & necessitas hoc præmittere uidetur, cum alioquin absolutionem obtinere non posset, & refert, & sequitur Imo. in cl. dispēdiōsam in uerbo tãgēibus, de iud. & in d. c. 1. de iureiur.

& in proposito dum agitur ad finem agendi, sequitur Feli. in d. cap. r.
 nume. 25. uersic. quarto, Tiraquell. in tract. res inter alios acta limi. 30.
 & non improbat A fin. ubi supra. numero quinto. Possset etiam conce-
 35 di parte † non citata quando notoriè in promptu, uel ex lectura scri-
 pturarum appareret, iuramentum esset temerariū, & illicitum, & pro
 inde minime obseruandum, & hoc tam ex parte iurantis, quam ex
 26 parte recipientis, uel etiam quando † constaret, citando nullam com-
 petere defensionem, ex qua possset impedire absolutionem conceden-
 dam, nam in omnibus istis casibus, & etiam in casu quando con-
 staret non adesse partem cui ex iuramento esset quæsitā aliqua actio,
 ut per exempla patet per doctores in locis infra allegandis, iuramen-
 tum potest relaxari sine aliqua citatione, & ita dicunt Abb. Felyn. &
 Imol. in allegat. capitulo primo. & cap. debitores, Tiraquell. ubi supra
 & A fin. & alij supra allegati, ut uidere est apud eos; & isto modo
 non obstat quod de stylo allegatum fuit supra, nam stylus recipit
 27 † interpretationem à iure communi, ut regulariter scilicet iuramen-
 tum relaxetur parte citata, sed in casibus particularibus relaxetur etiā
 28 sine citatione; & ita resideo. Generaliter autem nec citata parte † nec
 sine partis citatione iuramentum relaxari non debet quando constat
 quod relaxatio nihil prodesset, & futura esset nullius momenti, ita
 enim dixit Roman. consilio quadragesimosexto, & sequitur Felin. &
 alij in dicto capitulo primo, & hinc etiam dicitur quod superfluo pe-
 29 titur, & propterea tunc non concedenda quando † iuramentum non
 ligaret, uel uiribus non subsisteret, ut puta quia pars agens uel potius
 quæ iuramento inniteretur, non adimpleuisset contractum ex parte
 sua ad notat. per Bald. & alios in cap. ueritatis de iureiur. Bald. in con-
 silio 398. numero tertio, lib. 1. Paul. de Castr. consil. 306. colu. 2. lib. 2.
 Guid. pap. quæstio. 224. in fine, & Menochi. consi. 24. nu. 2. lib. 1. & di-
 xit Neuizan. in consi. 23. numero decimo, quod in hac materia est una
 30 maxima, quod nunquam debet † petenti concedi absolutio à
 iuramento, quando illi potest esse consultum alia uia, quod est sum-
 me notandum, nam est conclusio deseruiens ad multa, non est etiam
 31 concedenda † quando appareret per calumniam peti. Ias. in leg. prima,
 in fin. prima columna de offic. assel. ubi etiam Purpurat. numero
 115. & idem Neuizan. consilio vigesimotertio, in fin. & sumitur ex
 his quæ supra iam dicta sunt in discursu, ubi dixi de citatione re-
 32 quiritā, non est etiam † concedenda post periurium incursum, ut
 uel quia interpellatus esset ad soluendum, uel etiam quia terminus
 præfixus ad soluendum iam esset elapsus, tunc enim quia quis
 33 incidisset in periurium, frustra legem † quam offendit inuocaret
 ad relaxationem iuramenti, ita enim concludit Federic. de Senis
 consi-

consilio. 301. Abb. Felin. & Imol. in allegat. capitulo primo, & capitu. debitores de iure iurand. Anchar. consi. 198. col. fin. Roman. consilio 326. Alexan. consilio 222. colum. 3. libr. 2. & consil. 118. columna fin. libr. 7. & in consi. 17. libr. 3. dicit hanc esse magis communem opinionem doctorum; Dec. consilio 442. pen. colum. Gozad. consi. 69. ubi etiam hanc dicit communem; Paris. consi. 96. num. 108. libr. 1. & ita etiam magis communem dixit Rolan. a Vall. consi. 34. numero tertio libr. primo ubi hos & plures alios allegat, Corn. libr. 1. consil. 6. colum. penultim. Neuizan. ubi supra allegat. consi. 23. numero octauo, & Menochi. ubi supra qui plures etiam in hoc allegat, ut uidere est apud eum; & quod tunc absolutio concessa non opituletur, dixit Crauetta consilio 614. libr. 4. num. 33. & sic ista uideretur magis communis opinio per supradicta.

Verum circa eam aliqua animaduertenda duxi; primum quod hoc
 34 dictum doctorum, ita t̄ demum procedere dicitur, si ad sit periurium
 & mora, quæ duo requirunt dolum, ad notat. in l. si quis maior. C. de transact. quod adnotauit etiam Portius Imolens. conclusi. 10. libr. 2. limit. 1. & post ipsum Cephal. consi. 265. libr. 2. unde intulit Anchar. regiens. quæstion. sexagesimaquarta, parte prima quod si quis
 35 commiserit procuratori suo ut solueret t̄ uel transmisit pecuniam creditori per famulum, uel aliter prouiderit, & quod propterea sine culpa sua interuenerit, ut solutio facta non esset, quod tunc non incurritur periurium, quia dolus abest, quamuis terminus elapsus fuisset, ad idem deduco illud quod firmavit Cassado. in decisione quarta
 36 in titul. de locat. ubi concludit quod pensionarius t̄ non incidit nec in periurium nec in excommunicationem, licet in termino pensionem non soluerit, quamuis sub tali pena se obligasset, quando creditor non instetisset ut sibi solutio fieret, comprobatur dictum
 37 suum ex consuetudine t̄ quæ regulatiter se habet ut debitor nisi requisitus non soluat, quæ consuetudo tanti esse debet, ut ab omni dolo & periurio excuset ad notat. in l. si pignore §. final. ff. de pignorat. actio. & secundum illam tacitam t̄ consuetudinem partes contraxisse intelligendæ sunt; tamquàm si expresse ita conuenissent, ad late notat. per Portium Imolens. conclusio. uigesima libr. quarto, & Socin. lun. consil. uigesimoseptimo, libr. secundo, quæ quidem consuetudo ubique uiget, ut debitores numquam aut rarissime in termino soluant sine aliqua requisitione seu instantia creditoris, & inde
 39 ubi prædicta t̄ uel aliqua ex his concurrerent, uel aliqua alia iusta causa, quæ dolum, & inde periurium excusaret, uideretur tunc dicendum adhuc locum esse absolutioni a iuramento non obstante termini lapsu, & ex illo pretenso periurio; quod esset maxime confi-

derationis, & ampliaret nimium auctoritatem Episcoporum circa materiam prædictam, quæ etiam acquirit vires ex eo, quòd adnotarunt in allegat. capitul. 1. Abb. & Felin. ille numero decimotertio hic numero vigesimooctavo, & signanter in uersiculo tertius casus ubi in specie affirmat id quòd supra iam dixi, quòd ubi adfuit aliqua causa necessitatis, iusti impedimenti, uel alia quæ excuset à periurio, quòd tunc ad huc potest concedi absolutio à iuramento, non obstante periurio, & similiter dicunt ambo, quòd si post incursum periurium † illud aliquo modo peracta pœnitentia purgarent, quòd possent illo nõ obstante obtinere absolutionem, & ponunt exemplum in uenditione facta per metum, quam quis obseruare promississet, & nunquam cõtrouertere, nam si illam de facto impugnasset & sic incidisset in periurium, quòd ab hac posset peracta pœnitentia purgato periurio petere absolutionem, per rationes allegatas per eos.

Sed quamuis prædicta demulceant aures, nihilominus procedere non puto, nec de iure subsistere, nisi ut infra, ut puta in casu necessitatis, uel impotentia, uel alio casu simili, qui impediret periurium, qui casus etiam tempore quo petitur absolutio, adhuc peristeret & uigeret, nam cum ille casus impediisset, & tunc impediret periurium incurri, & is qui tali impedimento tenetur, consulens eius future cautele peteret habilitationem & absolutionem, utique tunc nõ potest dici pretendi absolutionem à periurio, cum nunquam periurium fuerit incursum, & sic non est cur à regula recedatur quæ permittit absolutionem, secus si fuerit alia causa, quæ quamuis periurium excusauerit ex aliqua causa ex prædictis, non tamen tunc imminet illo tempore imò cessat, nam aut quis credit fuisse solutum & frustra agit de absolutione, aut scit uel etiam credit non esse solutum, uel dubitat, & tunc immediate quæ scit terminum fore elapsam & sibi imminere onus soluendi, & præparat se ad non soluendum † utique tunc immediate incidit in periurium in ipso instanti petitionis absolutionis, & sic oporteret ut fieret absolutio a periurio quæ ab Episcopis non cõceditur ut supra dictum est; & quòd ex sola preparatione incurratur periurium deducit Portius Imolens. in allegat. cõclus. 10. in 5. ampl. & ita cõsiderauit Barb. ad Abb. ubi supra, & hæc est cõmu. opin. ut dixit Imol. in d. c. debitores et Abb. & Fely. ubi supra, & respondet adductis supra in uenditione per metum ex diuersitate casus & rationis, & illud quæ supra dictum est procedit si præparatio fiat à principali, secus si a procuratore nõ habente speciale mandatũ Io. Vincent. de anna allegat. 83. par. 2. nec obstat modo cõsideratio Cassiadi. ubi supra, nam illa procedit in casu suo, ne sequerentur inconuenientia quæ cõsiderauit, & non debet extendi ad alium casum ad notat. per Bart. in leg. 1. §. si is ff. de itiner. actuq; priuat. Aliud est dignum

dignum animaduersione, quod dixerunt Vincent. Ioannes Andr. Anto. Imol. & alij in allegat. c. debitores quos refert Corne. conf. 6. col. pen. in princ. libro primo, quod ne dum non est concedenda absolutio post periurium incursum, sed nec etiam concedi debet † quando tempus ita imminet & instat ut periurium incuratur dum conceditur absolutio in illa temporis intercapedine, & sequitur Neuizan. in allegat. consilio uigefimotertio, numero octauo uersic. dicens, nam hoc ita simpliciter intellectum, uideatur destruere ea quæ supra dicta sunt. dum firmatum fuit quod si immineret tempus ita ut periculum esset, ne si pars citaretur quod periurium incurreretur, quod tunc concedenda esset absolutio etiam parte non citata; & ideo dico quod

43 quando pars † prætendens absolutioem nimium se arctasset per culpam; & tunc ex culpa sua immineret periurium, quod non debet concedi absolutio, secus si nulla culpa intercederet, & absolutio concedi posset ante incursum periurij, nam & tunc nedum concedi potest, sed etiam conceditur sine citatione partis etiam in casu ubi aliàs partis citatio esset necessaria secundum præmissa; & postremo illud addo ad præmissa quod notabiliter ponderauit Neuizan. in consilio uigefimosecundo, nume. quinquagesimoquarto, quod in conflictu uariarum opinionum in hac materia illa opinio seruanda foret, † quæ seruatur in cancellaria apostolica; quæ semper indistincte seruauit dare absolutioem ab omni iuramento in omni contractu parte nullo modo citata.

§. S E C V N D V M.

S V M M A R I V M.

- 1 Absolutio a iuramento per principalem peti debet.
- 2 Et concedi potest absenti atque adeo ignoranti,
- 3 Sed mediante nuncio communiter intelligunt doctores: tum
- 4 Respectu effectus, requiritur scientia & nuncius.
- 5 Huiusmodi spiritualia conferuntur absenti & ignorantibus: itidem absolutio a iuramento.
- 6 Beneficium nomine absentis potest impetrari per procurat. generalem uel particularem, per negociorum gestorem, per consanguineum uel alium.
- 7 Aequa potest impetrari absolutio a iuram. pro absente pro eisdem personis.
- 8 Eadem personæ omnia etiam poterunt, quæ sunt antecedenter faciendæ ad ipsam absolutioem obtinendam.

- 9 Si Abbas dederit licentiam monacho existendi in iudicio uel in studio, intelligendum ea omnia concessa, sine quibus ibi esse non potest.
- 10 Ille cuius nomine est impetrata absolutio, debet eam ratificare infra tempus infra quod peti poterat absolutio: non postea: alioquin non valet.
- 11 An hæres teneatur & an possit absolutionem petere à iuramento?
- 12 Iuramentum dicitur aliquando personale, aliquando hæreditarium.
- 13 Ea iuramenta alio modo dicuntur personalia & naturalia, & alio modo ciuilia.
- 14 Hæres qui non seruat iuramentum defuncti, ciuilitè periurare dicitur.
- 15 Hæres ex iuramento defuncti obligatur non minus quàm si ipse hæres iurasset.
- 16 Alia esse naturaliter persona defuncti, alia hæredis.
- 17 Ideo etiam hæredes contraueniens incidunt in pœnas.
- 18 Et idem iuramentum respectu personæ iurantis dicitur personale, sed respectu effectuum quos producit, dicitur ciuile.
- 19 Iurantes quæ a iudicio repelluntur ita ut audiri nullo modo possint.
- 20 Iuramentum quomodo dicatur personalissimum.
- 21 Potest quis quo ad temporalia obligare suum hæredem, non autem quo ad spiritualia.
- 22 Hæres quo in casu non indiget absolutione a iuramento.
- 23 Mors principalis operatur idem quod operatur absolutio a iuram. sibi concessa.
- 24 Hæredi non requiritur absolutio cum non fuerit ligatus ad spiritualem pœnam: nec propterea concedi debet, etsi impertinenter ab eo peteretur.
- 25 Absolutio a iuramento nunquam concedenda est, quando alia uia potest esse consultum.
- 26 Quando non obstât absolutione forsân concessa principali, non potest principalis agere quicquam, nec venire contra contractum: tunc nec venire poterit hæres.
- Nam non plus operari potest mors, quàm operaretur absolutio ibidem.
- 27 Vires contractus iurati compeſcunt hæredes ita ut teneantur obseruare ipsum contractum cum eius omnibus uinculis & qualitibus.
- 28 Hæredi agenti ex contractu inito cum defuncto & iurato potest opponi exceptio periurij, & inde non est audiendus.
- 29 Differentia est in exceptione periurij spiritualis, & illa alia ciuili.
- 30 Sicut defunctus ex clausulis in instr. appositis, uel ex iuram. impediēbatur dare creditoribus suis bona in solutum: ita neque eius hæredes, licet essent hæredes cum beneficio legis & inuentarij, poterunt illa dare in solutum.
- 31 Prælato uel syndico vniuersitatis & similibus an requiratur & sit necessaria aliqua absolutio uel non: si uellent agere contra contractum ini-

tum per suos præcessores uel per ipsos, & sic uenire contra iuramentum & num. seqq.

- 32 Iuramentum quantum ad animam, reatum periurij, & spiritualitatem, est quid personale ita ut personam non egrediatur.
- 33 Quia aliud est uniuersitas aliud singuli de uniuersitate quæ non habet animam: ideo iuramentum syndici uel prælati uel aliorum administratorum non ligat uniuersitatem uel collegium, uel ecclesiam.
- 34 An ille idem syndicus, prælatus, uel administrator qui iurauerit, possit agere sine aliqua absolutione.
- 35 De prælato distinguendum est quo ad præiudicium uel separabile a præiudicio ecclesiæ: aut non separabile.
- 36 Non potest quis suo iuram. ab onere publico se eximere.
- 37 Ex uirtute iuramenti eorummet obligatur uniuersitas Ecclesia collegium & alia loca pia si contractus ualidi sunt, & effectus eorum transeunt in success.
- 38 In absolutione concedenda tot requiruntur relaxationes, quot præcedunt uincula.
- 39 Si in contractu adsunt plura iuramenta, ab omnibus petenda est absolutio alioquin impetranti non prodest.
- 40 Ideo si & promissio esset iurata de obseruando contractum & de non petendo absolutionem: totidem esse debent petitiones subalternæ & ordinatæ.
- 41 Idque taliter petendum est ut omnia exprimantur specificè, & multum in particulari.
- 42 Quare si uerba absolutionis uerificentur in tribus iuramentis: quatuor autem essent iuramenta: non opitulabitur absolutio: sed tollit omnem effectum absolutionis.
- 43 Nec prodest si absolutio se referendo ad instrum. diceret ab uno & pluribus iuram. ut in instrum. nam debet utique exprimi & attendi illud quod est in instrumento.
- 44 Omnia quæ sunt in relato quomodo dicantur esse in referente, exponitur, & nu. 49.
- 45 Absolutio potest sustineri quæ ita generaliter esset concepta, quæ omnia iuramentis firmavit, uel iureiurando firmavit ut in instrumento.
- 46 Absolutiones sunt dispensationes ex sententia: propterea strictius debent intelligi.
- 47 Relatio non facit propriam significationem & ueram, nec propriam nominationem eorum quæ sunt in relato
- 48 Tanta uis non est sententiæ ut stricto modo intelligatur, quin non admittat relationem ad relatam, & regulam illam.
- 49 Cantela ut partes caueant a specificatis & referant se ad instrum. quo melius

lius poterunt modo, ibi uide, & num. sequenti, & num. 53.

- 52 Nisi prius obtenta fuerit absolutio a iuramento de non petendo absolutio-
nem: utique alia obtentæ absolutiones ante istam nullius erunt mo-
menti.
- 54 Absolutio concedi debet nedum a iuramento, ad effectum agendi: sed etiã
a clausulis illis solitis apponi a notarijs, quæ sunt aptæ impedire absolu-
tionem.
- 55 in Absolutione omnia prædicta exprimenda sunt.
- 56 Qualitas tacita quæ concedentem non extraxisset, quòd non uitiat: quomo-
do procedat.
- 57 Si instrum. habeat inter alia clausulam, ut non possit peti absolutio, uel ea
obtenta non possit uti: quomodo petenda sit absolutio, separatim ne an
coniunctim.
- 58 In petitione absolutionis utilis est clausula hæc apposita, conditionaliter &
successiue. uide ibi.
- 59 Si aliquid dictum sit in materia rescissoria, illud habet etiam locum in ma-
teria rescindente, secundum naturæ ordinem.
- 60 In casibus prædictis, fere omnes sentiunt, ut prius instetur contra credito-
rem ut iuramentum relaxet: quo recusante tunc agendum esset coram
iudice denunciando.
- 61 Ea opinio in quo casu tantum locum habet.
- 62 In hac materia absolutionis proceditur summarie simpliciter & de plano
ac leuato uelo.
- 63 Quando ita procedi debere intelligatur.
- 64 Requiritur nihilominus adhuc aliqua causæ cognitio. & nu. 66.
- 65 Causæ cognitio una est plena: alia non plena.
- 66 Iudex absolutionem nulliter concedit instrumento non uiso.
- 67 Practica absolutionis obseruata in Curia Episcopali caietæ quare sit maxi-
mè laudabilis.

- A**bsolutio a iuramento per quem & quomodo peti debeat,
& quis sit eius effectus in præsentis §. uide dum est; in quo
1 illud est in confesso, per principalem non dubitari ¶ quin
peti possit & debeat; sed illud tantum an per procurato-
rem peti possit, uel per alium sine mandato; & in primis
2 illud præmittendum est hanc absolutionem ¶ ueluti gratiam absenti
concedi posse, & quod maius est etiam ignorantibus, ita enim sumitur ex
tex. in l. labeo. ff. de iure iur. per quem tex. in specie adnotauit Bald. in
c. 1. de iure iur. quem refert Felin. ibidem num. 30. & quamuis glo.
Bart. & Alexan. ac communiter doctores in d. l. labeo, dicant illum
3 tex. intelligi quando ¶ fuit facta remissio mediante nuntio, nihilomi-
nus

nus ut dixit Alexan. ibi, qui defendit glo. ab impugnationibus Fulgo-
 4 fii & Pauli de Castro, respectu remittentis, & temporis in quo remitti
 tur, bene potest fieri remissio ꝑ absenti, & ignorantis, sed respectu effe-
 ctus, requiritur scientia & nuntius, & nihilominus Io. Andr. in c. si
 5 tibi de præben. in 6. quem refert Philipp. Franc. ibidem num. 8. in fi-
 ne, dicit quod huiusmodi ꝑ spiritualia conferuntur absenti, & ignorā-
 ti; & inde intulit Felin. ubi supra num. 30. post Bald. quem allegat,
 quod absolutio a iuramento potest concedi absenti, & ignorantis, & al-
 legat multa similia, ut est uidere penes eum. & hanc opinionem, alle-
 gando quasi omnia supradicta quæ allegauit Felin. sequitur & firmat
 Annibal Troisius in commentarijs super regiam pragmat. & si aliqua
 partium; in titul. de reclamatio. laudi, num. 5. uersic. sed an absenti
 & allegant ambo inter alia consil. 35. Cardinal. Florent.

Et ex hoc inferitur quod sicut beneficium nomine absentis potest
 6 impetrari ꝑ procuratorem generalem, uel particularem, per nego-
 tiorum gestorem, per consanguineum, uel amicum ut notat. per glo.
 Io. Andr. Geminian. & Francum in alleg. c. si tibi, de præben. in 6. &
 per doct. in c. accedens eo, tit. de præben. ita & absolutio a iuramen-
 7 to ꝑ poterit impetrari pro absente a procuratore generali, particulari,
 negotiorum gestore, consanguineo, uel amico secundum præmissa, &
 cum isti admittantur ad prædicta, sequitur quod omnia poterunt, quæ
 8 sunt ꝑ antecedentia ad ipsam absolutionem obtinendam, & sic pote-
 runt citari facere partem ubi citanda esset, & cætera facere usque ad
 assequutionem eius, per notat. in l. exigendi. C. de procurat. & late per
 Vincent. Carroc. in sua reper. c. cum quid, de regul. iur. in 6. in pri-
 ma part. & præcipue in prima illatio. folio 3. ubi allegat glo. magnam
 9 in fine in l. si longius. ff. de iudic. quæ dicit quod si Abbas dedit ꝑ li-
 centiam monacho existendi in iudicio, seu in studio, quod ea omnia
 concessisse intelligitur, sine quibus in studio esse non possit, & glo. in
 canon. cum pastoralis 2. q. 7. & glo. in c. non dicatis 1. 2. q. 1. cum mul-
 tis alijs, ut uidere est apud eum, & latius in 6. ampliat. in qua allegat.
 10 tex. in l. non cogendum §. fin. de procurat. & multa alia, & latius in
 eod. tract. regul. 2. fol. 81. cum sequen. Verum illud in hoc est aduer-
 tendum, quod si ille cuius nomine est impetrata absolutio, non ratifi-
 cauerit eam ante lapsum termini, infra quem iuramento obstrictus e-
 rat, ad aliquid faciendum uel soluendum, quod absolutio non opitu-
 letur ei post peritium incursum, nam ratificatio ꝑ debet fieri infra tē-
 pus infra quod absolutio peti poterat, non autem postea, ad notat. in l.
 bonorum. ff. rem rat. haber. & in specie annotarunt Geminia. & Franc.
 in d. cap. si tibi de præben. in 6. Verum dicunt ipsi quod si ratificatio
 fieret post terminum re tamen integra, quod adhuc ratificatio prodest,

sed uidetur quod res non sit integra post periurium incursum, & sic lapso termino, nisi in casum in quem supra dixi periurium non incurri etiam termino elapso, ut notauimus in præcedenti §. quæ omnia nota in actu practico; subsequenter est uidendum de hærede, & in hoc di-

11 spiciendum est primo, an hæres teneatur ꝑ petere absolutionem a iuramento, secundum an possit illam petere.

Et pro intelligentia considerandum est, quod iuramentum dicitur

12 aliquando personale ꝑ aliquando autem hæreditarium text. in leg. generaliter. C. de iureiur. quem text. in specie ad hoc allegat Guido papæ quæstio. delin. 414. in princip. & huiusmodi iuramenta alio modo dicuntur personalia & naturalia ꝑ & alio modo ciuilia, nam vnum naturaliter obligat, alteram uero obligat ciuilitate, ita enim dicit Napodan. in consuetud. neapol. si quis moriatur, in titul. de successio. ab intestat. numero trigessimooctauo uersicul. præpterea;

13 ubi inter alia in specie dicit quod hæres ꝑ qui non seruat iuramentum defuncti ciuilitate periurare dicitur, allegat text. in Auth. de iurament. a morient. præst. in principio, & sic ne dum dicitur iuramentum ciuile, sed etiam periurium ciuile, hoc etiam desumitur ex consil. Bald. 398. lib. primo & consil. 421. lib. quinto in quibus est idem casus, in quibus regulariter concludit, ex

14 iuramento defuncti ꝑ obligari hæredem, perinde ac si ipse hæres iurasset, immediate enim quod adit hæreditatem, obligatur ad omnia ad quæ obligatus erat defunctus, ac eo modo, quo ille obligatus erat: & sic si ille obligatus erat cum iuramento, utique hæres cum iuramento obligatus censetur, ac si ipse etiam iurasset, ita explicat Paul. de Castr. in consil. decimotertio, lib. secundo, numero

15 tertio: verum quia hoc non potest esse naturaliter, cum alia ꝑ est naturaliter persona defuncti, alia hæredis, & inducitur tantum ministerio iuris ciuilis quod hoc operatur, merito sic dicitur illud iuramentum ciuile, & qui sub iuramento ciuili erat obligatus, contraueniendo dicitur incidisse in periurium ciuile, ut bene explicauit Ioan. Vincent. annius in sua allegat. vigesimoctaua, numero decimosecundo, & proinde etiam hæredes contrauenientes

16 ꝑ incidere in pœnas leg. si quis maior. C. de transact. dixit Annius ubi supra, sequitur Socin. consil. trigessimooctauo lib. tertio, Paul. de Castr. consil. septuagesimoseptimo, lib. secundo Parpalia qui dicit hoc practice seruari, in repetit. dict. leg. si quis maior quæstione quinta, in tertio dubio; quod uerbum est maxime notandum, cum Corne. Paris. & nonnulli alij relati per Gratum consil. sexagesimosexto, lib. primo, contrarium affirmauerint, nihilominus dictum Parpaliæ sequutus est Monochi. consil. 24. nu. 22. lib.

libr. 1. quem etiam allegauit Vincent. annius ubi supra; & ex prædictis illud sequitur & patet, quod illud iuramentum quod in d. l. generaliter appellatur hereditarium, quod illud idem per hos doctores appellatur ciuile, & ita etiam poterit secundum præmissa dici cum iuramento ciuili & hereditario etiam periurium ciuile, & hereditarium; poterit etiam & alio modo considerari quod hoc idem iuramentum

18 quod respectu personæ iurantis † dicitur personale, quod illud idem respectu effectus quos producit; dicitur ciuile; nam ex iuris dispositione illos effectus producit; isti autem effectus diuerso modo considerantur, aliquando enim respiciunt personam iurantis, ita ut illaqueant animam, & obligant ad periurium, ex quo illud sequitur, ut a iudicio iurantes repellantur, † adeo ut audiri non possint ullo modo; aliquando enim ab extra personam iurantis, ut quia firmat iuramentum contractus, ita ut operetur ut contraveniens incidat in pœnam uel aliter, ut late notat. per Iason. & alios in Auth. sacramenta puberum. C. si aduersus uendit. & sumitur ex notat. per doctores supra allegatos.

20 His itaque præmissis, dico quod primo modo iuramentum † dicitur personalissimum, ita ut non egrediatur personam iurantis, ut dixit Innocent. communiter receptus in c. ueritatis in ultimis uerbis, de iureiurand. & ibi Ioannes Andreas Abbat. & Ancharan. qui post Ioannem Andream ampliat illud procedere, etiam quod quis iurasset pro se, & hæredibus, & dicunt rationem, quod quamuis omnes obligationes, & contractus transeant in hæredes actiue, & passiuè, quod nihilominus ut attinet ad illaqueandum animam, quod non

21 transeant, cum possit quis quoad temporalia † obligare suum hæredem, non autem quoad spiritualia, ut dicunt Ioan. Andr. Abba. & Anchar. ubi supra. Et ex prædictis inferitur quod quoties hæres uult dicere contractum initum cum defuncto fuisse nullum & inualidum, & iuramentum ipsum non confirmasse, uel iuramentum ex aliqua causa non fuisse obligatorium, & proinde obseruari

22 non debere, quod isto casu non † indiget aliqua absolutione, ut dixit Corne. consil. uigesimoseptimo, numero undecimo, & consilio

112. numero secundo, lib. quarto, qui in hac materia dat notabilem

23 regulam, dicit enim quod mors principalis † operatur idem, quod operatur ab solutio sibi concessa a iuramento; unde poterit hæres post mortem principalis agere omnia quæ ipse principalis potuisset agere post obtentam absolutionem, quæ qualia sint, infra deducam, & sic mors operatur ut sine aliquo periurij metu, & sine peccato possit hæres agere, prout sic potuisset principalis, & sic uidetur tantum habilitari ad proponendum eius iura, & agendum

at excipiendum, & ex inde cum non fuerit ligatus quoad pœnam spiritualem, & reatum periurij, non requiritur aliqua absolutio, cum illa præsupponat ligamen, allegat Corne. l. decem. ff. de verb. obligat. & si
 24 impertinenter peteretur ab hærede ꝛ concedi non deberet, hoc idem dixit Alexan. consi. 151. nu. 10. lib. 7. Roland. a vall. consi. 17. lib. 1. Af. flic. dec. 381. per rationem allegatam per eum, & Vincent. annius vbi supra in princip. Alexand. consi. 129. lib. 6. Bald. vbi supra d. consi. 398. Paul. de Cast. consi. 306. lib. 2. Ruin. consi. 107. num. 18. lib. 1. Socin. consi. 38. lib. 4. Guid. pap. quæstio. 224. Gabriel. in suis conclusio. capi. 6. in titul. de iureiur. & Portus Imolens. conclusi. 3. lib. 1. & post ipsos Menochi. allegat. consi. 24. nume. 2. lib. 1.

Et sic iam patet quod ubi agere, non tenetur petere aliquo pacto absolutioem a iuramento; an autem possit petere, tunc dic aut vellet petere ad effectum agendi, & non posset, nam cum eo respectu non sit ligatus, non debet admitti ad petendum id, cuius euentus nihil operaretur, & est una maxima ut dixi in §. præcedenti ex Neuizan. quod
 25 nunquam concedenda est absolutio a iuramento ꝛ quando alia uia potest esse consultum, & sic quando non est necessaria, concedi non debet; sumitur ex allegatis per Corne. vbi supra, & Menochi. & si tunc adhuc molestus esset illam petens, ex decreto dicendum est, non esse necessariam; aut illam peteret ad alium effectum, & tunc quando non
 26 obstante ꝛ absoluteione forsan concessa principali, non posset principalis quicquam agere, nec uenire contra contractum, tunc nec etiam poterit venire eius hæres, nam ut supra iam dixi ex Corne. non potest plus operari mors, quam operaretur absolutio, sed absolutio non perimeret uires contractus, ut infra dicam, merito si mors non potest hoc
 27 operari, nam uires contractus iurati, comprimunt hæredes, ita ꝛ ut teneantur obseruare ipsum contractum cum omnibus eius vinculis & qualitatibus, deducit adeo late hoc Gabrielius vbi supra, ut nullus uideatur superesse additioni locus, nihilominus adhuc addo ita late etiã tenere Menochi. vbi supra, Aufreri. in Cappell. Tolosan. quæstio. 415. Galleri. in forma Cameral. obligat. quæstio. 1. ad primam partem, Ioseph. Ludouic. decis. perusin. 15. num. 2. part. 1. Rolan. a vall. d. consi. 17. Crotum consi. 139. num. 8. & pulcre Ioan. Vincent. anni. vbi supra, qui
 28 ex inde concludit hæredi agenti ꝛ ex contractu inito cum defuncto, & iurato, posse opponi exceptionem periurij, & inde non esse audiendũ contra contractum iuratum & posse propterea opponi exceptionem de l. si quis maior. C. de transact. & omnem aliam exceptionem, quæ contra defunctum opponi poterat petita absoluteione.

Verum illud aduertas ex eo quod ipse decisum dicit in d. allegat. quod tũc in principio litis in quo fuit opposita periurij exceptio, quo
 illa

illa fuit referuata ad merita causæ, nam uidetur certo modo differer-
 29 tiam esse in illa exceptione periurij spiritualis, & quæ illaqueat ani-
 mam † & quæ statim a principio impedit & repellit a limine iudicij,
 & ista alia ciuili quæ in effectu repellit, nam uidetur quod ista omni-
 no referuanda sit ad merita, cum ex probationibus impleri debeat, &
 sic expectandæ sunt probationes, cum aliàs quis iniuste repelleretur,
 nisi constaret de euidenti, & notoria iniustitia; ut dicam in aduersa-
 rio periurij exceptio. Et prædictis quæ supra dicta sunt, quod iuramen-
 tum transit ad hæredes ita & taliter, ut teneantur ad eius obseruationē
 prout & sicut defunctus tenebatur, adeo ut ex persona hæredum non
 immutetur ius creditorum, allego in notabili casu Borgnin. distin-
 guentem in decisio. nona, & Vincentium de Franchis decisio. octua-
 30 gesimo octaua in qua dicit, quod sicut defunctus † ex clausulis in
 instrumento appositis, uel ex iuramento impediabatur dare bona in
 solutum creditoribus suis, quod ita nec etiam poterunt illa bona in
 solutum dare eius hæredes, licet essent hæredes cum beneficio le-
 gis & inuentarij; & quod illo casu non procederet limitatio posi-
 ta per Iason. in §. & si præfatam in lege finali Codic. de iure de-
 liberat.

Et postquam incidi in hanc conclusionem, quando hæres pos-
 sit, uel non possit agere contra iuramentum defuncti, & an tunc re-
 quiratur absolutio, uel ne; non erit superfluum prospicere quid in
 31 prælato † uel syndico uniuersitatis, & similibus, an si uellent age-
 re contra contractum initum per suos præcessores uel per ipsos, &
 sic uenire contra iuramentum, requireretur & esset necessaria aliqua
 absolutio uel non; est casus qui aliquando dubitationem fecit, sed
 non mihi; & in hoc dicendum est, ut aliàs pluries est dictum, quod
 32 iuramentum † quantum ad animam, reatum periurij, & spiritua-
 litatem, est quid personale, ita ut personam non egrediat per
 dicta Innocent. & aliorum in allegato. capit. ueritatis; quod in
 tantum procedere dixi, ut nec etiam extendatur ad hæredem, qui
 iuris fictione eadem est persona cum defuncto, ut supra conclu-
 33 sum fuit; Cum autem aliud sit uniuersitas, † aliud autem singuli de
 uniuersitate, & etiam administratores eius uulgat. leg. sicut §. primo
 ff. quod cuiusque uniuersit. nomine, & uniuersitas & etiam eccle-
 sia non habet animam ut in hoc proposito dixit Corneus consilio
 quadragesimo quinto, numero vndecimo, libro secundo, merito si iu-
 ramentum syndici, uel prælati aut aliorum administratorum non
 ligat uniuersitatem, & collegium, uel ecclesiam, quin possint sine
 aliqua absoluteione a iuramento, agere & proponere iura uniuers-
 itatis, ecclesiæ, uel collegij: nam cum cessauerit ligamen secundum

pramissa, non est aliqua absolutio necessaria, & sic sine dubio vn-
 uersitas, collegium uel ecclesia ex persona, & mediante persona a-
 liorum, poterit agere & proponere iura sua; hinc dixit Corne. ubi
 supra, cautelam esse ad omnem bonum finem deputare alium sin-
 dicum qui agat; sed dubium esse posset † an ille idem syndicus,
 34 prælatus uel administratores qui iurauerunt, possint agere sine aliqua
 absolutione; & in hoc fuit aliquando magna controuersia, & itum
 est in uarias distinctiones ut per Roman. consilio 369. & late per Be-
 roum qui omnes allegat. consilio nonagesimosecundo, lib. primo, &
 consilio 8. lib. tertio, tamen illa in presentiarum est notanda, quam at-
 tulit Anton. de Butri. in capitulo cum uenissent. de institutio. qui di-
 35 cit quod aut præiudicium prælati est separabile † a præiudicio Eccle-
 siæ, & tunc prælatus quoad eius præiudiciū obstringitur iuramento
 eius uita durante dict. cap. cum uenissent; aut non est separabile, & tunc
 non præiudicat, & proinde sicut prælatus non potest se abdicare ab
 administratione Ecclesiæ, quin teneatur & cogatur gerere quæ Eccle-
 siæ utilia esse prospexerit, ita non potest per indirectum se taliter iura-
 mento uel aliter obstringere, ut se ipsum eximat ab agendo quæ Eccle-
 siæ utilia esse prospexerit, capitul. sicut nostris; de iureiur. & hanc di-
 stinctionem sequitur Roman. ubi supra numero 24. & hanc esse com-
 munem opinionem dixit Mandos. ibi; Additur etiam & alio ratio que
 36 est affinis cum prædictis, nam † nõ potest quis suo iuram. ab onere pu-
 blico se eximere cap. si diligenti de foro compet. ut allegat Bero. dict.
 cons. 92. nu. 6. merito si quis non posset iurando se eximere ab his que
 sibi incumbunt pro onere publico sui officij; præterea si ex facto syndi-
 ci obligaretur vniversitas, uti vniversitas ad obseruantiam iuramenti,
 utique obligaretur omnes de vniversitate, & sic femine & alij omnes
 id ignorantes quod esset absurdum, & si de rebus & contractibus Ec-
 clesiæ agitur, & illi essent contra iura, utique iuramentum non es-
 set obligatorium, merito si sperni possit, & illi contrauenire per eos-
 dem sine aliquo metu periurij, ut optime & late probat Bero. in dict.
 duobus consilijs supra allegatis, & sic respectu rerum Ecclesiarum
 & aliorum piorum locorum res procedit sine controuersia, ut
 prælati & alij non possint se ipsos iuramento abstringere, quin
 liceat eisdem contrauenire quando præiudicium non est separabi-
 le; in syndico autem & alijs administrationibus vniversitatum,
 dico illud idem, tum ex rationibus præallegatis, quia iuramen-
 tum non egreditur personam, animam illa queat, tum quia in istis
 non potest tanquam dari præiudicium separabile, cum ipsi nullum
 ius habeant in bonis administratis per eos, sed tantum facultatem ad-
 ministrandi, à quo onere, nec directe, nec per indirectum possunt se
 ipsos

ipſos liberare, & in eorum perſonis concurrat duplex qualitas, una prout ſunt ſingulares perſonæ, alia prout ſunt ſindici & adminiſtratores uniuerſitatis, ad not. in capitul. ſi ſacerdos, de offic. ordinar. prout ſunt ſingulares perſonæ nihil attinet ad eos de iuramento præſtito tanquam per ſindicos, & quatenus conſiderantur ut ſindici, obligatio non radicatur in perſonis, eorum, ut dicam in aduerſario iuramentum, & ſic iam patet quomodo iſti non obſtante iuramento, ſine aliqua abſolutione poſſunt agere pro iuribus Eccleſiæ, collegij, vel uniuerſitatis.

Verum illud etiam eſt abſolutum, ut ſicut iuramentum defuncti ciuilitè obligat hæredem, ita ut etiam hæredi agenti obſtat
 37 ceptio periurij ciuilis, ita etiam ex uirtute ꝑ iuramenti iſtorum obligatur vniuerſitas, Eccleſia, Collegium, & alia loca pia, ſi contractus ualidi ſunt, & effectus eorum tranſeunt vt ſupra dictum eſt, eo modo quo tranſeunt ad hæredes: & ſic iam abſoluta eſt hæc pars, in hoc quæſito particulari; ſequitur ut ſequenti, ſatisfaciam.

Quomodo ſit petenda ſcilicet & concedenda abſolutio; & in hoc breuiter procedendo, dico quod cum abſolutio ſit quædam liberatio, & relaxatio, ut ſupra læpius dixi, & inde quod ubi non erat ligamen, non erat opus abſolutione, vt adfirmavi ex Corneo, qui allegabat leg. decem ff. de uerb. obligat. ita etiam
 38 cendum, eſt quod tot requiruntur relaxationes ꝑ quot præcedunt vincula, aliàs quis non diceretur bene relaxatus nec liberatus, ſi ad huc alterum ſuperſeſſet, ut bene explicauit Ludouic. Roman. conſilio 326. ubi bene id explicat & probat vt uidere eſt apud eum, quot enim præcedunt impedimenta, tot interuenire debent releuamenta allegat text. in leg. de pupillo §. ſi ex pluribus ff. de noui. oper. nuntiat, alioquin vno ſublato, reliqua remanent, & ſic nihil fit, allegat text. in leg. ſi domus ff. de ſeruit. Urban prædico. & deinde aduectit multa ſimilia, quæ etiam cumulando exornat Mandof. ibi. Vnde ſi in contractu adſunt plura iuramen-
 39 ta, ab omnibus petenda eſt abſolutio ꝑ alioquin impetranti non prodeſt, uel quia ſi concedens ſciuiſſet non ceſſiſſet, vel difficilius ceſſiſſet, ut adnotarunt Imol. & Felyn. in allegat capitul. debitores, & fuit dictum notabile Bald. in repetitio. lege ſecunda ff. de iureiuran. columna uigeſimanona, verſicul. quoad
 40 ctum ꝑ & de non petendo abſolutionem, vtique cum tunc eſſent duo iuramenta, totidem eſſe deberent petitiones ſubalternæ & ordinatæ, quod ſequitur Felyn. in dict. capitul. debitores numero

- nono, & decimo, & in capitul. constitutus numero decimoquarto, de rescript. voluerunt Imol. & Bald. in leg. hæc scriptura; de condit.
- 41 & demonstr. ita & taliter † vt omnia exprimi debeant specificè & multum in particulari, ut reddatur certus concedens absolutionem, adeo ut dubitari non debeat quod si plus aliquid sciisset, quod non concessisset, uel durius concessisset, & sic debet exprimi causa, ex qua prouenit impedimentum, & non est satis generaliter exprimi, nec sub inuolucro verborum vt ultra Roman. in allegat. consil. 326. magis in specie Socin. consil. quinquagesimonono, numero septimo, cum sequen. lib. tertio, qui in tantum dicit hoc esse uerum, vt si fuerit concessa absolutio ab uno & pluribus iuramentis, quod cum hæc
- 42 verba verificentur † in tribus iuramentis quod non opitulabitur absolutio si iuramenta essent quatuor, nam tunc remanet ad huc unum vinculum & impedimentum quod etiam remoueri debuerat, & sic tollit omnem effectum absolutionis, & in tantum hoc procedere dicit quod quamuis petitio & etiam absolutio haberent absolutionem
- 45 relatum ad instrumentum † dicendo ab uno & pluribus iuramentis vt in instrum. quod ad huc non prodest, licet communiter dicatur quod relatum sit in referente uerè & propriè, adeo ut omnia quæ sunt in relato, dicantur esse in referente, ut dicam late in aduersario relatum, & propterea uidetur dicendum quod quicquid esset in instrumento ad quod facta est relatio, censi deberet expressum & illud attendi, non attento quod fuit expressum in petitione & absolutione per notat. per Bald. in l. 2. C. de error aduocat. de quo in aduersario confessio, quod nihilominus adhuc non operaretur absolutio effectum suum, & hoc dictum Socin. sequuti sunt Vissil. in decision. Afflict. 200. Gratus respons. vigesimotertio, lib. secundo, Grammat. decis. sexagesimalexta, numero uigesimotertio, Paris. consilio quadragesimotertio numero decimo octauo, lib. primo, pulchriè Rolan. a vall. consilio trigesimoquarto, numero septimo, cum sequent. libro primo Loffred. consilio decimosecundo, numero vigesimosexto, Mandos. ad Roman. vbi supra & Menochi. allegat. consilio vigesimoquarto, numero decimoquinto, qui ex Couarruu. lib. primo uariar. resolut. capit. quarto numero sexto, & Neuzan. consilio vigesimosexto communem dicit, & alios etiam allegat, & respondet Socin. oppositioni supra factæ de relato & referente, quod illa regula procedit, quando nul-
- 44 la præcedit specificatio † nam si præcedit aliqua specificatio ut in casu de quo supra, vbi dictum erat, uno & pluribus iuramentis, licet sequatur prout in instrumento, quod tunc illa relatio generalis, ad specificata restringitur, et sic nihil operatur etiam ad sustinendâ dispositione, quo casu uerba etiam impropriari solêt, ut dicam in aduersario ad us

ut subſtineatur, ſumitur tamen ex hoc dicto Soc. quod ſi petitio eſſet generalis & non ſpecificata cum illa relatione, quod poſſet ſubſtineri abſoluto; Vnde poſſet ſecundum hanc illationem in actu pratico

47 obſervari, ut petens abſolutionem † poſſet ſub generali narraione dicere, quæ omnia iuramentis firmavit, uel iureiurando firmavit ut in inſtrumento, quod eſſet bonum uerbum in practica ad ſubſtinendum huiusmodi abſolutiones, quæ ut plurimum nimis inconsiderate petuntur; ſed difficultatem faciunt quæ in hoc propoſito conſiderauit

46 Gratus ubi ſupra, dum dixit quod huiusmodi abſolutiones † ſunt diſpenſationes ex ſententia, & propterea ſtrictius intelligi debent. l. 1. C. ſi plures una ſentent. & ſic in caſu proprio & uero; ſed ratio

47 non facit † propriam ſignificationem & ueram, nec propriam nominationem eorum quæ ſunt in relato ut in tex. quem allegat. l. ſi prætor §. ſi iudex. ff. de re iudicat. ubi id in ſpecie notat ſaſon in 2. notab. ſic uideretur dicendum quod abſolutio & eius petitio relata ut ſupra, non operetur; ſubdit & aliud, quod indefinita in diſpoſitione hominis non æquipollent uniuerſali, unde dicendo iuramentis, iuramento, uel iureiurando firmavit ut in inſtrumento non cenſeretur dixiſſe de omnibus iuramentis, & ſic ſi eſſent tria non procederet nec haberet locum illa clauſula iuramentis, cum in duobus uerificari poſſet, ut ſumitur ex dictis Romani Socini, & Felini ubi ſupra, nec ſi eſſent duo, illa clauſula iuramento, prout ipſe explicat, & ſic uideretur mutari illatio ſupradicta; ſed adhuc illam teneo ad ſubſtinendas abſolutiones, & petitiones huiusmodi, nam non eſt tanta uis

48 ſententiæ † ut ſtricto modo intelligatur, quin non admittat relationem ad relatam, & regulam illam, prout ſumitur ex dictis per Afflictum in deciſione ducentefimaquintadecima ubi ſententia condemnans quatuor ex ſexdecim obligatos ad ducatos quattuſcentos qui ſoli conuerti fuerant, quod illa ſententia intelligi debet illos quatuor condemnari ad ratam, non quidem pro quantitate contenta in ſententia, ſed habita relatione ad inſtrumentum obligationis;

49 Præterea relatam dicitur † eſſe uere, & proprie in referente, ut infra dicam in aduerſario relatam merito ſi etiam in iſto caſu uerificari debet prout uerificatur in omni materia, prout oſtendam in aduerſario conſeſſio ut ſupra dixi, præcipue cum iſta abſolutio contineat gratiam ut ſupra dixi; & ex iſta etiam ratione dico, quod non procedit aliud oppoſitum, dum de indefinito opponit, nam illud indefinitum, ſi nitur & terminatur ex relato, ut infra dicam; & propterea illatio ſupra facta mihi uidetur ſubſtentabilis; & in actu pratico admodum utilis, ſaluans multas abſolutiones, & ideo conſulo ut quoad fieri poſſit caueant partes a ſpecificatis, ſed explicent conceptum eorum quo

melius poterunt modo, & dum ad rombum iuramentorum ueniunt,
 50 referant se ad instrumenta † quæ realiter exhibeant & producant, nã
 euitabunt omnem obreptionem & subreptionem, & relatio producet
 effectum suum, & erit optimum consilium in ipsa etiam absolutio-
 ne fieri mentionem quomodo instrumentum uisum fuerit. & ex præ-
 dictis etiam patet quod si quis iurauerit non petere absolutionem, &
 impetrata non uti, & toties censeatur de nouo promississe cum iura-
 mento, quoties absolutionem impetrasset, & toties etiam impetratio
 ni renuntiatum, cum alijs propemodum infinitis cauillis & technis
 quæ notarij apponere solent in huiusmodi clausulis, quod adhuc
 51 dummodo alternatim † & successiue & conditionaliter petantur
 absolutiones facta mentione explicite uel implicite per relationem
 modo prædicto, quod impetrari poterunt absolutiones, dum-
 modo debito modo petantur, nam nisi fuerit obtenta prius abso-
 lutio à iuramento de non petendo absolutionem, utique aliæ obten-
 52 tæ absolutiones ante istam, nullius † erunt momenti, nec opitu-
 labuntur Bald. in dicta leg. secunda, quem sequuntur Feli. ubi supra,
 Imol. ubi supra Roman. & alij præallegati, & cum illis Afflict. de-
 cif. trigesima Alexand. consi. octogesimo tertio, libro quinto, Ioan.
 Bapt. Ferrer. consilio 147. numero septimo, & 148. columna pri-
 ma, Mandos. & Meno. ubi supra, & Gramatic. consilio uigesimo quin-
 to, in ciuilib. qui addit notabilem considerationem, nam cum fuerit
 uarie altercatum inter doctores, ex his quæ dixit Bal. ubi supra, & eius
 sequaces, an stante dicta promissione de non petendo absolutionem a
 iuramento possit nihilo minus quis eam impetrare, dicentibus Bal. &
 eum sequentibus in dictū casum non admitti quem ad petendam di-
 ctam absolutionem, sed tantum tunc posse implorari officium iudicis
 & ex illo officio obtineri iuramenti relaxationem, nihilominus dixit
 Grammat. ubi supra, quod ex clausula omni meliori modo &c. & ex
 petitione facta, ut supplicantis indemnitati consulereetur, quod intelli-
 53 gitur imploratum officium iudicis, & omne remedium ex quo sup-
 plicanti posset esse consultum, & sic euitantur omnes opiniones, &
 ex inde cautela erit in omni petitione absolutionis, in dicto casu op-
 ponere illas clausulas. dicit etiam quod iudices concedentes has ab-
 solutiones aduertere debent, quod dictas & alias similes clausulas
 quæ in instrumentis regulariter appositæ reperiuntur ad impediend-
 54 das has absolutiones quod communiter apponuntur à notarijs, &
 quod partes illa facilitate qua se obligant † apponant omnes illas
 clausulas & quod propterea sicut concedenda est absolutio a iura-
 mento ad effectum agendi, ita etiam debet concedi ab omnibus istis
 clausulis, quæ sunt aptæ impedire absolutionem ex lege, finali.

§. idemque sicut, & ibi doct. ff. de condit. indebit. & unum aliud
 55 addam consideratione dignum, quod omnia prædicta ꝑ exprimenda sunt, licet talia essent, quæ si exposita forent adhuc non retraxissent absolutentem ab absolutione, idque constaret, ut quia aliàs solitus esset id concedere quando expressum fuerat, nec enim id uitium obreptionis euitaret, uel tolleretur, per ea quæ notanter aduertit Crauet. cōsilio sexagesimooctauo numero octauo ubi dicit quod illud quod
 56 dicitur quod qualitas tacita quæ concedentem non extraxisset ꝑ quod non uitiat, procedit quando illa qualitas non erat in specie exprimenda, tunc enim non expressa uitiat, non obstante allegata consideratione, citat text. in capitulo si motu proprio de præben. in sexto & ibi gloss. pen. Felin. in capitulo super literis, in prima limit. Socin. consi. 169. libro secundo Neuizan. consilio duodecimo, inter consilia Albert. & Corne. consilio duodecimo, nu. 12. li. 2. qui ampliat etiã quod taciturnitas esset de modico. Sed illud non modice est considerandum si instrumentum continet inter alia clausulam ut non possit petere absolutionem, uel obtenta non ut, quo casu dictũ est supra quod adhuc poterit petere quis absolutionem ab illa promissione & obligatione de nõ petendo uel per uiam petitionis absolutionis, uel denuntiationis ut supra dixi, in consi. 50. lib. 1. uel per clausulas de quibus per Gram
 57 mat. in d. consi. 25. an tunc necesse ꝑ sit separauim primo petere relaxationem ab illo iuramento, & illa obtenta procedere postea ad petitionem alterius absolutionis, an potius admittatur ut in una eademque petitione, utrunque petatur, quod est necessarium scire in actu pratico, & profecto aduertendo ad doctrinam Bald. in d. reper. qui maxime mouit quæstionem, uideatur dicendum quod separatim & ordinatim petenda est una ante aliam, nam cum antequam fuerit absolutus a iuramento de non petendo absolutionem, non possit absolutionem petere, quin in periurium incidat, cum statim contrauenire dicatur, iam patet, quod ne incurratur periurium quod dictam absolutionem prius obtinere debeat, & inde merito Bal. qđ finis unius est origo alterius, & quod propterea ante finem primæ absolutionis, non sit de alia tractandum, & hanc opinionem Bal. sequuti sunt Imol. & Felin. ubi supra, Ferret. ubi supra, Loffred. in alleg. consi. 12. Alex. d. consi. 83. li. 5. Rolan. d. consi. 34. Afflict. d. decis. 220. Grammat. decis. 66. Soc. satis explicite d. consi. 59. Riminal. Menoch. & Berous ubi supra, & ita uideretur tenendum & practicandum, & ex inde non recedendum, nihilominus illud diligenter aduerti quod dum dicti doct. tractant hanc materiam ubi erat huiusmodi pactum particulare, ut non liceat de hoc petere absolutionem, & in obtenta absolutione non fuerat mentio habita de illo pacto, non dicunt absolutionem non opitu-

lari impetranti simpliciter, eo quod incidissent petentes in periculum, sed dicunt esse obreptitiam quia non fecerunt mentionem de illo particulari pacto & promissione, & inde hoc firmant quod oportuit de illo in particulari fieri mentionem, adeo ut uideantur habere pro absoluto quod si est facta mentio de hoc alio pacto particulari, & absolutio sit generalis, quod illa licet unica, operatur effectum suum, ita enim clare dixit Socin. in dicto consilio quinquagesimonono, Roman. dicto consilio 326. Afflict. ubi supra, & omnes alij præallegati, & satis explicite Rolandus, ubi supra & quot quot alij, qui omnes id habent pro absoluto, quod ubi fit clara mentio, quod satis est una absolutio, & bene sumitur ex Felin. in allegat. capitulo constitutus de rescript. & secundum mentem istorum omnium uidetur consulendum, quod si in supplicatione fuerit dictum qualiter conuenit seruare contenta in instrumento, & absolutionem non petere, & impetrata, non uti, quæ omnia conuenit dolo inductus uel aliter cum grauissimo eius danno &c. & subdat quia iuramentum non debet esse uinculum iniquitatis, & quod propterea implorando officium iudicis, cuperet eius indemnitati prouideri, & dicta iuramenta relaxari & ab illis absolutionem concedi ad effectum agendi & excipiendi, & sequatur absolutio à prædictis iuramentis, quod illa relaxatio & absolutio licet simul & semel concessa quod debet opitulari, & ultra quod sic in specie dixit & declarauit Natta consilio centesimosexagesimotertio, ita etiam uidi obseruari in Curia Romana in absolutionibus quæ Caietam allate fuerunt, & in diuersis alijs Curijs, & usus & practica, quæ est uera intellectrix legum ut supra dixi, ita uidentur declarasse, & admisisse dictum Baldi, ut satis sit eadem petitione hæc omnia petere, & uile existimo addere hanc clausulam in petitione conditionaliter † & successiue, & potest confirmari, nam licet antetempus creditor in diem agere non posset ut sibi ante diem soluatur, nihilominus bene agitur de præsentibus, ut soluantur in tempore, & sic dum iste petit absolutionem ab alijs iuramentis, non uidetur petere ut tunc concedatur, sed quando alia quæ præcedere debet concessa fuerit, faciunt etiam quæ dicam in aduersario Restitutionem in integrum, nam ut ibi dicam, quoties quis impeditur agere sine restitutione in integrum, & ea non expresse petita proposuerit iura sua in iudicio, censetur utique per prius restitutionem petisse, & inde successiue quæ expresse petit, ut ibi dicam, & uidetur hoc esse de ordi-

ne naturæ ut dixit Baldus in leg. qui proprio. §. inde quæritur. ff. de procurat. ex quo illud notatur quod in materia stricta pro-
 ut est mandati capitulo cum dilecta de rescript. illud observatur,
 ut si aliquid dictum sit in materia rescissoria illud habet etiam lo-
 59 cum in materia rescindente, ordinatim & secundum naturæ ordi-
 nem in quo prius de rescindente agendum est, nec credo Bald.
 & sequaces aliter intellexisse, licet non subueniat mihi in præ-
 sentiarum qui istud declarat, sed satis est quod usus admiserit,
 & non longe differt à præmissis, illud quod adnotarunt Felin. in
 dicto capitulo primo, quod communiter teneri, dixit Bero. ubi
 supra, nam multi & fere omnes sequuntur ut videre est apud
 60 eum, quod in casibus prædictis debet prius quis instare con-
 tra creditorem suum ut iuramentum relaxaret, & illo recusante
 vel renuente tunc agendum esset coram iudice denunciando, &
 sic obunere provisionem super eius indemnitate. Hoc dictum,
 illud in primis aduerto, haberet locum in eo tantum casu, in
 61 quo secundum doctores quis non posset obstante pacto, pete-
 re absolutionem uel relaxationem à iuramento, nam cum tunc par-
 ti non posset esse consultum, nisi per viam denuntiationis euangelicæ,
 uideretur omnino necessaria illa observatio ut prius pars requi-
 reretur, nam ita suos ordines habet denuntiatio euangelica, ut
 late notat. in capitulo nouit de iudicijs & per Archidiac. in capi-
 tulo si peccauerit secunda, quæstione, prima, sed quia ut iam di-
 xī, hodie absolutiones in omnibus prædictis casibus concedun-
 tur, & materia uidetur esse posita extra observationem euange-
 licæ denuntiationis, ideo non uidetur ullo modo necessaria, nec
 practicabilis illa observatio, nisi quando deessent omnia alia reme-
 dia, per consequens absolutio locum habere non posset, præci-
 pue quia ut iam supra dixi omnes istæ clausulæ apponi solent de
 consuetudine notariorum, & inde facilius subueniri debet ut di-
 xit Grammat. in dicto consilio uigesimoquinto, in ciuilib. Postre-
 mo duo alia breuiter adnotare libet in hac materia, unum quod
 62 in ipsa proceditur summarie simpliciter & de plano, ac leua-
 to uelo, ut dixit Cardinal. in Clement. dispendiosam, de iudi-
 cijs, & sequitur qui refert Riminal. Iun. consilio 202. in fin. & hoc
 intelligo quando parte citata conceditur ad finem agendi & exci-
 63 piendi propter modicum aut nullum præiudicium ut supra
 dixi, non autem quando ordinarie agitur ad finem rescinden-
 di contractum & ad plenum præiudicium, nam cum tunc de
 pleno præiudicio agitur non oportet agi de summario iudicio,
 ut infra dicam in sequenti §. Aliud quod requiritur ad huc ali-
 qua

- 64 qua ꝑ causæ cognitio, ut dixerunt Anchar. consi. 198. in princ. Paris. consi. quadragesimo tertio, numero decimotertio, libr. 1. & Riminal. ubi supra num. 79. & licet ut Riminal. dixit præallegati doctores, & alij quos allegat uideantur concludere hanc causæ cognitionem in citatione partis; & inde uideretur dicendum quod ubi citatio partis non requiritur quod tunc etiam nulla requireretur causæ cognitio, tamen aduerto quod citatio partis, necessario concludit causæ cognitionem, & ideo pars citatur ut causæ cognitio suo ordine procedat, non tamen inde concluditur quod ubi citatio partis non requiritur, quod nec etiã causæ cognitio requiratur, nam in omnibus rebus in quibus iudex interuenit, causæ cognitio requiritur; iudici enim commissa est iurisdictio, & autoritas iurisdicendi ex probatis. l. 3. ff. de offic. præsid. Ver-
- 65 rum una est causæ cognitio plena ꝑ alia uero non plena, & ita declarat glo. in l. uoluit §. in illa ff. de interrogat. actio. Vnde semper uerũ erit dicere quod in actibus iudicum requiritur aliqua causæ cognitio, & si nulla adhibetur causæ cognitio, iudex perperam procedit; Vnde dico quod huiusmodi absolutio quæ conceditur etiam ad effectum agendi, debet habere aliquam causæ cognitionem, saltem enim considerari debet petitio & prospici an ipsa absolutio concedi debeat, cum sint multi casus in quibus concedi non debeat ut supra dixi & per exempla indicaui; Quid enim si petitio non concluderet, ita ut appareret quod dato quod omnia quæ exponuntur uera essent, ad huc absolutio non opitularetur; uel quid si casus esset ut absolutio necessaria non foret? concedi minime deberet ut iam supra dixi: Vnde merito dixit Socin. in dict. consil. quinquagesimonono, quod iudex ꝑ qui absolutionem concederet instrumento non uiso, quod nulliter concederet: ex his patet quod requiritur aliqua causæ cognitio, uel saltem consideratio: Et ex his infertur, quod si iudex aditus pro absolutione, statim ex abrupto & nulla consideratione habita concederet ipsam absolutionem, scripturis nõ uisis nec petitione considerata, quod nulliter concederet, & ipsa absolutio esset nulla, prout sic in particulari dixit & considerauit Riminal. in dict. consil. 203. numero octuagesimo quinto, allegando Socin. ubi supra numero decimosexto, quod est notandum, nam ut plurimum istæ absolutiones dantur ex abrupto per solum actuarium, ita ut consultor tantummodo recipiat ius decreti, & illud subscribat, & est pessime factum: & uel ex hoc tantum est apprime laudabilis practica de-
- 67 qua supra ꝑ quæ obseruatur in Curia Episcopali Caietana, ut non dentur huiusmodi absolutiones parte non citata, nam tunc uel necessario adhibetur aliqua causæ cognitio, quod utinam ubique obseruaretur, nam ultra quod ut supra dixi obuiaretur multis litibus,

non lacerarentur Curia Episcopales in tribunalibus secularibus, dum in illis impugnantur ordinariè omnes huiusmodi absolutiones: & ex his huic §. finem impono; nam de effectu absolutionis, dicam in sequenti; & quando adest clausula habentes pro expresso, dicam in aduersario clausula.

§. T E R T I V M.

S V M M A R I U M.

- 1 Si quis agat sine absolutione, vel cum absolutione nulla, vel obreptitia, & parte non opponente fuit admissus ad iudicium: an id teneat vel potius sit nullum & nu. seqq.
- 2 Aduersus iuramentum suum quis admittendus non est etiam quòd pars taceat, cum allegat et quodammodo turpitudinem suam.
- 3 Hac existente clausula in instrum. omnia in instrum. contenta esse vera, uel simili: tunc quenuquam non audiri etiam obtenta absolutione, multi probarunt.
- 4 Quis non admittitur parte se opponente ad probandum contra iuramentum, & casu quo fuisset admissus, probationes factas non ualere communiter concluditur.
- 5 Nam parte admissa, & factis probationibus iam est detectum periurium, & de eo cognitum.
- 6 Vbicunque est cognitum de aliqua exceptione iudex debet de ea iudicare, licet aliàs admitti non debuisset.
- 7 Si pars opposuit de iniustitia rei iudicata & fuit admissa alia parte tacente ad probandum, & iam constat de eius iniustitia, debet super ea iudex iudicare, non obstante exceptione rei iudicatae.
- 8 Absolutio efficit ut non obstante periurij exceptione, quis admittatur.
- 9 Non obstante periurij exceptione, omnio iudicandum est de cognitis, cum quis agit non obtenta absolutione & pars tacet nec opponit.
- 10 Iuramentum absque dubio a parte potest, & debet, parti relaxari.
- 11 Tacens in iudicio habetur pro consentiente.
- 12 Si quis in presentia testium non irato animo, neque per iniuriam aliquem reprehenderit de delicto & is taceat, consentire uideretur esse verum.
- 13 Illud idem facit iudicium ad torturam.
- 14 Parte tacente, contra quam opponitur de iuramento, censetur uerum esse: Sin contradicit, tunc obseruandum est iurament. nec probationes contrà facta ualent.

- 15 Si illam exceptionem reiecerit iudex procedendo ad ulteriora, an adhuc probationes admittat, & parte reluctantante facta non attendantur?
- 16 Id quomodo procedat per distinctiones cognoscitur a persona iudicis factas: & numeris seqq.
- 21 In omnibus casibus in quibus licet allegare periurium, in his debet admitti pars ad probandum.
- 22 Si pars excipit contra iuramentum, alteraque pars tacet contra quam id allegatur, an adhuc hæc quæ tacuit possit se opponere?
- 23 Id uero distingue ut hic & seqq. num. & uide etiam similia num. 28. & 29. & 30. & 31. de exceptione facta ex interuallo a parte, quæ primo tacerat.
- 32 Agitur de effectu ulteriori post concessam absolutionem: & primum si pars contra quam fuisse concessa, postea appellasset, & pendente appellatione, num ille absolutus citra periurij metum possit agere & iura sua proponere? cum appellatio uel suspendat uel extinguat iudicatum, & nu. seqq.
- 33 Sed tunc appellatio neque suspendit neque extinguit iudicatum.
- 34 Absolutus ab excommunicatione uel a iuramento potest agere & iura sua proponere non obstante alterius partis appellatione.
- 35 Concessa absolutione parte non citata, an tunc requiratur alia absolutio a iuram. ad effectum rescindendi contractum, an illa prima sufficiat? & nu. 36. 37.
- 38 Non perimit uires contractus absolutio: neque ex illa absolutione rescinditur iam semel ualidus.
- 39 Duplex uinculum ex iurato contractu oritur, unum ex iuramento, alterum ex contractu: uinculo iuramenti sublato remanet nihilominus alterum.
- 40 In tali materia aliquando in se ipso nullus est contractus eo quod fuerit factus de re prohibita: tunc sustinetur tantum propter iuramentum: quo irretito per absolutionem libere agi potest contra ipsum contractum.
- 41 Uires autem contractus non tolluntur nisi probatis causis producentibus & concedentibus remedia quædam contra ipsum contractum.
- 42 Deficiente probatione illarum causarum, deficit & absolutio, & iuramentum suas obtinet uires.
- 43 Deficiente similiter illa probatione, potest etiam periurium incusari.
- 44 Similiter instrumentum suam habebit executionem, uel obligatio quæ esset pœnes acta, nil opitulante absolutione.
- 45 Nisi quod debitor ac reus poterit eas opponere exceptiones, quas obstante iuramento antea non poterat opponere.
- 46 Neque iudex Ecclesiasticus qui concessit absolutionem, non poterit inhibere seculari, quo minus instrum. uel obligationem exequatur.

- 47 In tali enim. & similibus casibus iudex Ecclesiasticus non potest sine causa cognitione inhibere iudici laico ne sua utatur iurisdictione.
- 48 Iudex Ecclesiasticus non est laico superior in illo casu. in quo nec excommunicatio teneret, sed sperni posset.
- 49 Id tamen non procederet quando iudex Ecclesiasticus ex officio procederet super instrumentum eo quod uel saperet usurariam prauitatem, uel contineret aliquid illicitum.
- 50 Nam iudex Ecclesiasticus statim atque sibi incipit constare de mala qualitate instrumenti, poterit inhibere iudici laico nedum tempore quo concedit absolutionem, ut non exequatur, sed antea etiam quando constare incipit.
- 51 Caute autem est iudici inhibenti ut a seruat in ipsa inhibitione sibi constitisse uel constare.
- 52 Absolutio concessa praedicto modo non impedit modo aliquo opponere exceptionem quod quis audiri non debet, allegans turpitudinem suam.

Absolutionis à iuramento effectus qui qualescū sint, quidū operentur, in hoc aduersario adnotabo, Vnde omissio effectū illo notario & claro de quo nemo dubitat, & qui in principio & ipsa fronte absolutionis percipitur, & est ut quis in iudicio admittatur periurio non obstante, in hoc ipso principio uidendum est, si quis sine absolutione agat, uel cū absolutione nulla, uel obreptia & parte nō ꝑ opponente fuit admissus an iudicium teneat, uel potius sit nullum, & an si quandocunque opponeretur, reddat iudicium nullum, uarie est controuersum, nam aduersus iuramentum quem admitti non posse ꝑ etiam quod pars taceat cum allegaret quodammodo turpitudinem suam, dixerunt Butri. in c. cum contingat de iur. nume. 16. Imol. in l. nemo potest col. 2. ubi Alexan. nu. 16. Iason. nume. 46. & alij. ff. de leg. 1. & est communis opinio teste Ripa ibidem nume. 75. Gozad. consi. 28. num. 6. & consi. 69. nu. 16. Grammat. decis. 45. Socin. lun. consi. 50. nume. 3. lib. primo Natta consi. 145. nu. 11. Bero. consi. 165. lib. 2. decis. Pedemont. 42. num. 6. Curtius lun. consi. 74. colum. 3. & 108. nume. 11. Rolan. à Valle qui hos & alios allegat. consi. 93. num. 22. lib. 1. qui dicit hanc esse magis ueram & communem opinionem, Afflict. decis. 60. Ruin. consil. 132. lib. 4. Neuzan. consi. 23. Anchara. regiens. quaestio. 47. par. 1. & alij nō nulli allegati per Riminal. lun. consi. 62. colu. 1. & in tantum hoc fuit comprobatum a multis, ut dixerint in casu quo adesset in instrumento clausula ꝑ omnia in instrumento contenta esse uera, uel similes, ut quis nō audiatur etiam obtenta absolutione ad effectum agendi, quicquid

quid sit in alijs casibus ut in alijs §. §. dictum fuit, prout sic dixerunt Alexan. consi. 35. col. 1. lib. 1. Iason post Aretin. in d. l. nemo potest in lectur. 1. nu. 46. & non nulli alij allegati per eum, & si prædicta procederent parte tacente, prout etiam late probauit Menoch. consilio 343. libro quarto, numero quadragesimoseptimo, ubi dicit, quando periurium est incursum partis taciturnitatem non operari, multo magis & planius uidetur dicendum ut non audiatur parte reluctante & se opponente, nam in isto casu in illam conclusionem itum est communiter,

4 ut quis non admittatur † parte reluctante ad probandum contra iuramentum, & casu quo fuisset admissus, quod probationes factæ non ualeant, ita enim dixit Iason in l. patre furioso nume. 19. uersiculo secundo facit. ff. de his qui sunt sui uel alien. iur. Soc. consi. 48. lib. 4. Neuizan. dict. consil. uigesimotertio, numero undecimo, Menoch. allegat. consil. uigesimoquarto, nume. uigesimo octauo, Anchara. regiens. dicta quaestio. 47. Rolan. Afflict. & Grammat. ubi supra, & quibus hæc uidetur esse communis opinio, ut parte reluctante quis admitti non debeat, & si fuerit admissus, quòd probationes nullius sint roboris uel momenti. Sed quoniam ex his quæ ultimo loco dicta sunt, illud uidetur adsumi, quod si quis fuerit admissus parte non reluctante, quod tunc potest audiri, & admitti contra iuramentum, eo quòd parte ad-

5 missa & factis probationibus † ià est detectum periurium, & de eo cognitum, & ex inde potest iam cognosci de allegatis & probatis, cum non dicatur uere dicere contra iuramentum, sed ut iudicetur super cognitis Bald. & Salicet. in l. fin. C. de non num. pecun. Alexand. in allegat. l. nemo potest numero decimoseptimo, in leg. Sæius & Augerius columna ultim. uersiculo & uide etiam ff. ad leg. Falcidi. in consilio octuagesimonono, nu. decimoquarto, uersi. ad unum tamen lib. secundo, Socin. Iunior. consilio 264. numero decimo, uersicu. non obstat hb. 2. taf. ubi supra in d. leg. patre furioso Ruin. consil. 142. libro primo, Natta consilio 305. nu. 9. lib. 2. Paris. consi. 53. nu. 37. & consil. 57. nume. 9 1. lib. 1. Ioan. de amic. consi. 33. num. 39. & quadragesimo, & Riminal. Iun. consi. iam alleg. 62. nu. 32. Grammat. d. decif. 89. & idem Grammat. in addit. ad decif. Afflict. 60. ubi allegat. Felin. in capitulo tercio loco, de probar. in 3. fallent. & Bauer. in tract. de iura. quaestio. sexagesimaquarta, & sequitur etiam Vrsil. in dicto decif. Afflict. & facit generalis conclusio quam assert Corne. consilio 296. numero undecimo, libro tertio, quòd ubicunque est cognitum † de aliqua exceptione, quòd iudex debet de ea iudicare, licet aliàs admitti non debuisset, alleg. tex. in c. cum Bertoldus, de re iud. in quo apparet quòd licet de iustitia uel iniustitia sententiæ disputari non possit post ré iudi-

7 catam, nihilominus si pars de ea opposuit † & fuit alia parte tacente admissa

- admissa ad probandum, & iam constat de eius iniustitia, debet index super iniustitia iudicare, non obstante exceptione rei iudicate, unde Socin. in d. consilio quadragesimooctavo, quem refert Riminal. ubi supra dicit, & bene aduertant illi cōtra quos opponitur, huiusmodi exceptio, ut opponant, contradicant, & non consentiant, ne factis inde probationibus non possint amodo de periurio objicere, & sic stantibus prædictis aliqua animaduersione opus est, ut omnia hæc ad certitudinem reducātur, & inde dico quod aut quis agit obtenta absolute a iuramento, aut ea non obtenta, si agit absolute obtenta, quæ in omnem casum obtineri potest etiam in iuramento in quo quis iurauit omnia esse uera, ut iam probaui in alio aduersario seu. §. & dubitationem probabilem non habet, ut dixit Riminal. ubi supra post numerū trigessimū primum, & reprobatur expresse contrariam opinionem
- 8 *Vrsil.* in dicta decis. Afflict. sexagesima, & tunc † quia illa absolutio operatur effectum suum, ut non obstante periurij exceptione quis admittatur, igitur in illo casu pars ne dum admittitur ad agendum, sed ad prosequendam, & probandum de iuribus suis vsque ad sententiam, merito siue pars opponat, se, & contradicat, siue non opponat nec contradicat, admittitur, & factis probationibus, & detecto iam periurio, & cognito de exceptionibus pronuntiandum est, ut dicam clarius infra, & quod tunc nihil referat, contradicat uel non contradicat pars, expresse firmavit Riminal. ubi supra, aut quis agit non obtenta absolute, & tunc si pars tacet & nihil opponit, & iam sunt factæ probationes, ex quibus de-
- 9 rectum est periurium & turpitudine † & tunc dico quod omnino iudicandum est de cognitis, non obstante periurij exceptione, & ultra quod hæc opinio uideatur uera & communis, probatur iudicio meo concludenti ratione, nam non est aliquod dubium
- 10 quin † iuramentum a parte parti relaxari debeat seu possit, ad late notat. per Felin. & alios capitulo primo, & capitulo debitores de iureiur. & in capitulo cum contingat eo. titu. sed tenens in iudicio
- 11 habetur † pro consistente, ut in hisce terminis probat Riminal. ubi supra in fine, merito si pars consentire dicitur, de exceptione cognoscatur, & de periurio ratio non habeatur, & sic sibi præiudicat, ad quod adduco id quod in fortioribus terminis considerauit & deduxit Iodocus damoud. in suo enchir. uel simili: in uerbo consensus non negando, ubi allegat. Angelus, in leg. generaliter in fine principio. C. de secundis nuptijs, dicentem
- 12 quod si quis in præsentia testium † non irato animo, neque per iniuriam aliquem reprehenderit de delicto, & ille tacet, non negat, nec excusat se, consentire uidetur, & concedere
- uerum

- uerum esse quod sibi imponitur, & Hippo. in pract. §. diligenter uerific. quæro etiam de notabil. dubio, & Carrer. in sua praxi in rubric. de
- 13 iudicijs nu. 28. qui illum dictum approbant † & facere iudicium sufficiens ad torturam dicunt, & sic per prædicta concludendum est, quod quoties aliquid opponitur contra iuramentum, & pars contra quam opponitur tacet, quod censetur uerum esse, & ita expresse confiteri illud quod contra iuramentum opponitur, aut uero pars opponit & cō-
- 14 tradit, & sic non † consentit tacite uerum esse quod opponitur & in isto casu obseruandum est iuramentum, & probationes ita factæ, parte opponente, non sunt alicuius roboris uel momenti, & ita concludunt communiter doctores supra allegati, & sic fuisse decisum dicunt Grammat. in duobus locis, & aliqui ex præallegatis, sed in hoc adhuc aliqua animaduersione opus est, quid enim si fuerit hæc exceptio opposita,
- 15 & iudex eam reiecerit procedendo ad ulteriora † an adhuc procedant quæ supra dicta sunt, ut probationes admittæ, & parte reluctante factæ, non attendantur, & nihil profint, & in hoc dico aduertendum esse, quod si iudex expresse reiecerit exceptionem & pars acquieuit non
- 16 appellando, quod tunc perinde est ac si dicta † exceptione non opposuit, sed cōsensisset, & sic probationes factæ quæ periuriū detexerunt faciūt ut de eo cognoscatur, & cōsequēter exceptio non obstat, aut uero
- 17 † tacite reiecit procedēdo ad ulteriora, & tūc aut apposuit clausulā, exceptionibus oppositis ad merita reseruatis, & tunc uirtualiter non censentur reiectæ sed in fine causæ prospiciendum erit quid tunc agendū erit, & si legitime constiterit de periurio, reijcientur, & obstabit exceptio, aliàs secus, nam ita est natura dictæ reseruatiōis Bart. in leg. ille à quo §. si de testamento nu. 5. ff. ad Trebell. glo. in ca. cum contingat, de offic. delegat. Iason in §. præterea nume. 58. de action. Iason. Ancha. quæstio. 29. parte. 2. & Carroc. in repetit. c. cum quid parte. 2. cap. ad se primum nu. 10. fol. in paru. 144. aut processit simpliciter nulla reserua
- 18 tione facta, & tunc aut adhibuit causæ † cognitionem, & censetur reiecisse, & ex inde si non appelletur præiudicat, & probationes receptæ faciunt effectum suum, ita ut quasi detecto periurio de eo cognoscatur ad notat per Bart. & alios in l. a. procedente. C. de iudic. per Paul. in l. si. ff. si cert. pet. Feli. & alios in c. suborta de re iudic. aut non adhibuit cau
- 19 sationem, sed ex abrupto † processit, & tunc licet Corn. in cōsi. 81. nume. 10. cum sequen. lib. 4. dicat quod adhuc censetur reiecisse, ita ut si non appelletur quod probationes factæ, & acta sequuta sint ualida, & uideatur asserere hanc esse communem opinionem, nihilominus magis communis opinio uidetur esse in contrarium, ut quando sine causæ cognitione procedit, quod tunc non censetur reiecisse, & proinde factæ probationes, parte opponente, sunt nullius roboris &

momenti, ut late concludit Berous in consilio trigesimoquarto, libro tertio, & ibi docet quando dicatur adhibita causæ cognitio, & quando non, & quia de hac quæstione dicā in aduersario iudex procedendo, & in aduersario competentia, ideo in hoc tantū dixisse sufficiat quod Menochi. in dicto consilio 24. numero 29. approbat in particulari illam opinionem, quod si iudex causa non cognita, dum esset opposita exceptio periurij, processerit ad ulteriora, quod non censetur illam reiecisse, sed probationes tunc factæ sint nulle, & propterea non posset dici ex probationibus periurium detectum esse imò fortius dicit, periurij exceptionem nunquam censi ²⁰ ri reiectam per processum ad ulteriora lasonem allegat consi. 100. in fi. & consi. 105. nu. 5. lib. 1. & Felin. in allegat. c. suborta. nu. 9. & sic uides quomodo hæc materia practicatur, & quomodo semper utile erit reclamare, appellare, opponere, & nunquam quiescere.

Non omittam tñ vnum aliud cōsideratione dignū, qđ ponderauit idē Rimi. ubi supra nu. 33. uers. quorū rationes: qđ in omnibus casibus in quibus licet allegare turpitudinē suam, & periurium, de quibus qui ²¹ sint, dicam infra in aduersario turpitudinem † quod in his omnibus pars debet admitti ad probandum, ita ut probationes factæ ualidæ sint, & de iure subsistant, & detegant turpitudinem & periurium, siue pars taceat, siue resistat, siue opponat & contradicat, siue nō, nam cum lex admittat huiusmodi allegationem, admittit etiam probationem, cum alioquin frustratoria esset illa facultas allegandi turpitudinem nisi illam probare posset, & tunc consensus partis nihil operatur uel dissensus, cum lex id permittat, & parte inuita, allegat apostillat. ad consilio Alexand. 36. vol. 2. & dicit ita sentire Bald. in repet. l. 2. ff. de iureiur. numero 35. Felin. in cap. debitores in fine, de iureiur. & Crotum in allegat. leg. nemo potest, quod puto uerissimum in casibus prædictis, ubi quis admittatur ad allegandum turpitudinem: sed illud uidetur dubitationem facere, si quis agit uel excipit cōtra iuramētū, allegādo aliquā causam ex qua prædat iuramentū non tenere, nec esse obligatoriū, & proinde sibi licuisse, & licere contra iuramentum se tueri, & offerat illud probare, & pars contra quā hoc allegatur, tacet, adeo ut ipsa tacēte ²² fuerit datus terminus ad hoc probandū † an adhuc illa pars quæ tacuit, possit se opponere & dicere obstare exceptionem periurij, & petere quod non procedatur ad ulteriora, & sic impedire probationem faciendam, ad hoc ne detegatur periurium, & proinde non possit postea impedire quin de eo decidatur: secundum præmissa, A summo doctrinā Innoc. in c. cōstitutus de rescript. qui dicit qđ aut iuramētū respicit principiū litis, aut respicit causam, gratiā, uel substantiam actus, ponit ²³ exemplū, promisit quis aliquē † in iudicio nō uocare, uel quid simile

quod conuenit litis exordium, & tunc periurij exceptio, tanquã mere dilatoria, debet, opponi in ipso et litis exordio, adeo ut de cetero lite contestata nõ admittatur, uel si promissit aliquẽ nõ molestare uel quid simile, & tunc quia molestia ne dum infertur ante litem contestatã, sed etiam postea usque ad diffinitiuam sententiã, & tunc illa exceptio periurij non est dilatoria, sed mere & uere preëmptoria, & sic potest quãdodocunq; opponi, & in quacunque parte iudicij, & hanc theoricam reallumit in specie Loffred. in consi. 1 2. nu. 3 5. uerfi. præterea, qui etiã adducit in hanc materiam, theoricam Antonij de Burrio in c. ex. cõmu-

24 nicationẽ, de exceptio. 4. col. uerfi. fallit secundo qđ ¶ quãdo exceptio habeat causam successiuã, uel quæ quotidie continuatur, tunc quãdodocunq; potest opponi, dat exemplũ in exceptione qđ quis non audiatur uel non trahatur, nam propter tractum successiuum & perseuerantiam continuam, potest in qualibet parte iudicij opponi, quod sequitur ibi dẽ Imol. col. 2. qui ponit exemplum in statuto quod banniti nõ audiãtur, nam dicit quoties petunt audiri, toties oritur exceptio etiam post litem contestatam, & sic semper opponi poterit, sequitur Felin. in cap. accedens el 2. ut lite non contestata, & Ial. in lita demum col. 7. de procur. addit etiam aliã rationẽ, quod ubi imminet periculum animarum

25 potest opponi dilatoria in quacunq; parte ¶ iudicij, ut notat Imol. in d. c. ex. cõmunicationem in 2. notab. & secundum prædictã cõcludit Loffred. ubi supra quod periurij exceptio, nedum ante litẽ cõtestatã ppo-

16 ni ¶ põt, sed et quãdodocunq; usq; ad sententiã, & ex istis dictis illud uideretur inferendum, quod si quis iurauerit non impetrare absolutionem a iuramento, & deinde ipsam impetrauit & agit, quod huiusmodi exceptio esset opponenda à principio, adeo ut postea opponi nõ

17 posset, sed si etiã ¶ conuenerit & promiserit impetrata non uti, tunc quãdodocunq; opponi poterit, nam habet tractum successiuũ, & dũ utitur, quãdodocunq; oritur exceptio secundum præmissa, & hinc posset dubitari, si quis promiserit obseruare contractum & omnia in eo contenta, & non petere absolutionem à iuramento, & deinde impetrauerit non facta mentione quod iurauerat non petere absolutionem quo casu ut iam supra dixi absolutio non opitulabatur, eo quia nulla facta erat absolutio à iuramento de non petendo absolutionem, quod si tunc aliquis præsentaret in iudicio illam absolutionem, & sibi nihil

28 opponeretur, an posset tunc ex intervallo ¶ de periurio opponi, & uidebatur dicendum quod non, nam à reliquis iuramentis aderat absolutio, quo autem ad istud opponi non poterat nisi à principio, ergo perinde est ac si non obstaret, nam paria sunt aliquid non obstare, uel de obstantia opponi non posse, ad notat. per gloss. in leg. qui habebat ff. de manumiss. testam. & gloss. quam omnes allegant

in l. 1. ff. quod quisque iur. ubi Deci. de communi, & latissime dixi in commenta. statut. Ciuitatis Caietę statut. 1. lib. 1. nu. 3. Attamen contrarium dico non quia illa exceptio possit quodocunque opponi nec ex rationibus desuper allegatis, sed quia ut dixi supra ex Bal. & alijs finis illius absolutionis est origo aliarum, adeo ut alię oriri non possint, & sic non cōpetere, & quia etiam alię fuissent obreptitię, & sic nullę, & ita potius opponitur contra alias, contra quas semper opponi posse dixi, quam contra illam. Et ex prædictis uidetur decidi propositum dubium quod ante probationes admittas, & sic ante detectum periurium, quod possit illa exceptio opponi, & quod opposita adhuc impediat processum ad ulteriora, secus autem si probationes essent admittę & per eas de periurio constaret, tunc enim illa exceptio non admitteretur, non quia de sui natura admitti nō posset, sed quia detecto iā periurio de eo cognoscendum & iudicandum esset secundum præmissa,

29 & hinc si per scripturas in promptu † vel aliter ante factas probationes de periurio cōstaret, uel aliter detectum esset, tunc etiam illa exceptio nō admitteretur ex eadē ratione quia de periurio cōstaret, ut sumitur ex doctis Soc. in sæpius alleg. consi. 59. & multū apposite ponderauit Neuiz. alleg. cōsi. 21. cum seq. ut supra iam dixi, imò amplius Rim. ubi supra nu. 31. dicit quod cum periuriū est detectū, quod præcipue cōtingit in iuramēto de præterito, ut quia allegatū fuerat omnia & singula esse uera, ne dum per ueras probationes, sed ēt per iuris præsumptiones, quod adhuc † satis est, & exceptio non obstat, imò de periurio cognoscit. allegat Ruin. in alleg. consi. 132. ex quo ultimo d. deueni in aliquā cōsiderationē ex his quę supra dixi, quod ubi quis uult admitti cōtra iuramētū, & allegauerit aliquas causas quas probare obtulit, & pars tacet & nihil opponit, quod tunc insurgit iuris præsumptio & quidem satis ugens, ut ille tacito quodā modo confiteatur uera esse quę opponuntur ut supra iā dixi. Cū ergo sit præsumptio legis de periurio, quod sit certo modo detectum, illud uideretur sequens esse, ut ille amodo non admitteretur ad excipiendum de iuramento, etiam quod probationes non fuissent admittę, sed dico quod ille qui tacuit uidetur consensisse illa uera esse si probaretur, postquam probari offerebantur tacite uel expresse, & ideo ille consensus & tacita confessio non operatur nisi ad illum effectum ad quem facta est, ita enim dicitur etiam in confessione explicita, ut dicam in aduersario confessio etiam iudicialis, & sic ultra illum effectum nil operatur, ista itaque taciturnitas operatur ut assumantur probationes, & ex fine illarum † prospicere, quid sit agendum & non ante nec aliter, & sic interim non operatur & si consideratio facta procederet, utique nulla alia requireretur probatio, quod est omnino falsum.

- 11 Sequitur dispicere de ulteriori effectu, pone enim per Episcopum
 uel eius uicarium concessam fuisse absolutionem ad effectum agendi
 uel excipiendi, & pars contra quam fuit concessa, uel quia fuisset cita-
 ta, uel quia aliàs habuisset notitiam de decreto prædicto, ab illo appel-
 32 lasset † quæritur numquid appellatione pendente, possit ille absolu-
 tus citra periurij metum agere, & excipere, & iura sua proponere: &
 in hoc breuiter dicas quod licet appellatio uel suspendat uel extinguat
 iudicatum secundum uarias considerationes ut per Felin. late in rubr.
 de appellat. nihilominus limitatur hæc conclusio ut non procedat ubi
 agitur de ligamine anime, tunc enim ut anima remaneat soluta illo uin-
 culo quo ligata erat, & minori tempore prout fieri potest ligata, cum
 peccata quanto diutius infelicem animam detinent alligatam sint gra-
 33 uiora. c. fin. de consuetudin. † tunc appellatio neque suspendit neque
 extinguit iudicatum, ita limitat Felin. ubi supra ex doctrina Angel. in l.
 furti. ff. de his qui notant. infam. ex cuius doctrina Curtius Senior in
 consil. uigesimotertio, dixit quod absolutus ab excommunicatione
 poterit agere, non obstante quod pars ab absolutione appellasset, &
 propterea pluries in practica obtinisse dicit Cæsar Vrsill. in decis. Af-
 34 flict. 188. in fine † quod absolutus ab excommunicatione, uel à iura-
 mento agere poterit, & iura sua proponere non obstante quod altera
 pars appellasset, & appellatio penderet, fuit admissa pars ad probandū
 & probauit quæ allegauit, nam nisi in iudicio ordinario probaret in-
 tentionem suam, utique nihil ageret, & absolutio sic obtenta non opi-
 tularetur, ut concludit Paul. de Casfr. & alij allegati in præcedentibus
 §§. qui tenent opinionem quod absolutio concedi possit parte non cita-
 35 ta, an tunc † requiratur alia absolutio à iuramento, ad effectum re-
 scindendi contractum, an illa prima sufficiat, & Feli. qui rem ex pro-
 posito examinat in allegat. capitulo primo, & capitulo debitores de iu-
 re iur. dicit tutius esse ut iterum concedatur alia absolutio, nam prima
 fuit limitata ad effectum agendi & excipiendi, & propterea limitatum
 effectum producere debet, & sic immediate quod quis fuit admissus
 ad agendum & excipiendum, & egit & excepit iam consumpsit uires
 absolutionis, & sic sine alia uidetur quod nō possit rescindere uires cō-
 tractus, & in hanc opinionem quam alijs rationibus comprobatur, uide-
 tur inclinare Aymo. Crauet. consilio septimo, numero 7. cum sequē.
 & ita fuisse decisū dixit Per. beninte. in decis. 14. rotæ bononi. & in hæc
 etiam inclinare uidetur Bero. consil. 50. num. septuagesima quinto, lib.
 primo, & ita etiam tutius esse dixit Coua. lib. 1. pract. resolutio. c. 4. nu.
 6. versic. è contratio autem, & in hanc opinionem etiā inclinare uide-
 tur Guid. pap. quæstio. 225. ubi dicit quod debet pars uocari, & tunc
 in cōtumaciā potest obtineri, sed quod deinde iterū in probationibus
 est

est citandus, & quod si aliter concedatur uel appareat sine causa cognitione concessam esse, uel ex temporis breuitate, quod erit nulla, & sic apparet tractari de duplici absoluteione prout etiam dixit Oldrad. cōsi. 120. & omnes qui distinguunt in hac materia, dicentes in una absoluteione non requiri partis citationem, in alia uero requiri, nihilominus quicquid dicant isti doctores quod tutius sit, illa secunda absoluteio non est necessaria, ut dixit Couarr. ubi supra nam illa prima absoluteio repletur ex sequentibus probationibus, ita ut tunc extendat effectum suum, & operetur rescissionem contractus sine alia noua absoluteione, & ita in sacro consilio fuisse decitum ex sollemni consilio Pauli de Castro de quo supra, dixit Afflict. decilio. 322. numero duodecimo, quem sequitur ibi Vrsill. Natta cōsilio 167. numero uigesimoquarto, libro primo, & omnes allegati desuper in §. præceden. qui sequi sunt Paul. de Castr. in allegat. con-

36 filio quod concedenda est absoluteio sine ¶ parte citata, ita usus obtinuit & in practica obseruatur, ut dicta absoluteio proficit ad obtinendū rescissionem contractus uel liberationem ab obligatione licet expresse

37 aliud petatum non fuisset nisi iuramenti plenam ¶ relaxationem, ut optime probat Natta in d. consi. 166. nu. 24. qui multum no. ab iliter loquitur, non tamē credas absoluteionem hanc perimere uires cōtractus,

38 nam ¶ contractus semel ualidus, uel etiam iuramento confirmatus nō rescinditur ex illa absoluteione, imō remanet prout prius erat in suo robore Corne. consi. 6. & consi. 180. lib. 1. & in alijs locis propemodū multis allegatis per Crauet. in allegat. consilio. 7. & ad nauileam usque Becci. consi. 6. 2. & Natta, ubi supra, qui inter alias illam affert rationem

39 nam cum oriatur duplex uinculum, unum ex ¶ iuramento, unum uero ex contractu, si illud quod ex iuramento prouenit fuerit sublatum remanet alterum in suo robore ex contractu, quod nullatenus apparet sublatum, uide Natr. & Becc. ubi supra, & Menoch. in d. consi. 24. & sic est aduertendum in hac materia quod aliquando contractus est in

40 se ipso iure nullus ¶ eo quia factus de re prohibita, et tunc substinetur tantum propter iuramentum cui contrauenire non licet, ut in c. debitorum de iureiur. & tunc quia contractus non producebat ex se aliquod uinculum, merito si tunc sublato uinculo iuramenti, libere potest agi contra contractum, qui nullum uinculum iniecerat, alioquin uero contractus est ualidus ex se, & producit uinculum, uel etiam licet in se non sit ualidus, tamen firmatur iuramento: uerum contra illum contractum competunt aliquę exceptiones uel aliqua remedia ad illum rescindendum, moderandum uel annullandum, quę opponi nō poterant uel proponi obstante iuramento, & tunc sublato iuramento.

41 non tolluntur ¶ uires contractus nisi probatis causis producētibz uel

concedentibus dicta remedia, ponunt exemplum de contractu metu facto, qui quidem contractus mero iure ualet & tenet, etiam firmatur iuramento, uerum contra illum datur actio ad rescindendum tanquam metu gestum, tunc si fuerit petita absolutio à iuramento ad effectum prædictum proponendi dictam actionem & remedia, & expressum de metu, & fuerit concessa dicta absolutio, tunc ad huc contractus remanet ualidus & firmus, nisi de causis allegatis fuerit probatum, quia sublato uinculo iuramenti, remanet uinculum contractus & uires eius, nisi illa absolutio fuerit repleta ex probationibus postea factis, ut optime desumit. ex allegatis & deductis per eundem Corne. Menochi. Nat. & Craet. ubi supra, nam tunc factis probationibus, competunt illa remedia quæ uel rescindunt uel infringunt contractum, uel aliter profunt probationibus secundum eorum intentionem, perinde ac si iuramentum nunquam adfuisset, Deci. ubi scilicet & alij quos allegat, & si in probatione defecerit † tunc illa absolutio in nihilum prodest, & est perinde ac si non fuisset absolutus, & iuramentum recepit uires suas, ita & taliter ut operetur omnes effectus, quos poterat. ante dictam absolutionem † adeo ut ne dum possit de iuramento excipi, † sed etiam per iurium incusari, ut prius poterat Bald. & Imol. in l. hac scriptura. ff. de condit. & demonstr. ut bene declarat Natta. in d. consi. 166. col. fin. & Couar. ubi supra c. 4. numer. 6. & sumitur etiam ex Menoch. & ex hoc quod dictum est quod absolutiones præstita modo prædicto ad effectum agendi, non perimant nec suspendant uires contractus præcedentis ante factas probationes, sequitur quod si instrumentum à quo fuit petita & obtenta absolutio præparatoria ad effectum agendi habebat

42 exequutionem paratam ex forma statutorum, uel esset obligatio pœnes acta, quæ etiam habet paratam exequutionem, quod adhuc non obstante dicta absolutione, ante tamen probationes, habebunt eandem exequutionem & debitor poterit carcerari & retineri, & absolutio non

43 opitulabitur † nisi quod poterit opponere exceptiones quas obstante iuramento antea opponere non poterat, & si illas probabit obtinebit, alioquin minime, uerum interim patietur exequutionem secundum præmissa, & index Ecclesiasticus qui absolutionem concedit d. modo,

46 non poterit inhibere seculari † quo minus instrumentum uel obligationem exequatur, cum non innitatur uinculo iuramenti sed uinculo instrumenti & obligationis quod uiget & uires habet prout ante absolutionem, & ita sumitur ex deductis per Afflict. decis. 30. & 31. & faciunt quæ deduxit Ale. consi. 83. li. 5. & consi. 9. lib. 4. allegauit Gram. in addit. ad Afflict. ubi supra, & quauis decisiones prædicte loquantur. ubi lis pendet super absolutione à iuramento, ita ut contrariū uidean

tur innuere quando iam esset concessa absolutio, nihilominus quæ in illis continentur habent etiam locum quando absolutio concessa esset ad effectum agendi & excipiendi, probationibus non factis, nam militat eadem ratio, quia ut supra dictum est, absolutio non impedit vires contractus instrumenti, uel iuramenti, sed tantum uinculum iuramenti, & propterea non impediretur exequutio ex illa absoluteione, & ita bene & apte declarat Vrsill. in d. decis. trigessimaprima, & ideo in illis declarationibus fiebat mentio tantum de litis pendentia, quia in illis non agebatur simpliciter ad effectum agendi uel excipiendi, sed ad effectum rescindendi uel declarandi contractus illicitos & usurarios, quo casu coram Ecclesiastico citata parte assumuntur probationes, ut supra sapius est adnotatum, & propterea non procederent quando iam esset concessa absolutio ad effectum rescindendi, nam cum tunc vires contractus essent euacuatae & sublatae, merito si tunc non posset amodo tractari de exequutione, & quod dictæ decisiones procedant in dictis terminis, manifestius patet, nam Afflicti. in decis. 220. ut iam dixi, concludit absoluteionem ad effectum agendi, concedi sine aliqua partis citatione, & sic quasi statim & in continenti, & inde male posset considerari aliqua pendentia litis, & propterea satis concluditur quod instrumenta liquida, uel obligationes magne Curie quæ aliàs sine iuramento habebant exequutionem paratam, quod adhuc ita habebunt, dato quod fuerit concessa absolutio ad finem agendi & excipiendi, Imò fortius dico quod si iudex Ecclesiasticus aditus super absoluteione a iuramento ad effectum agendi, qui illam concedit parte non citata, si in ipsa absoluteione inhibuerit iudici laico quod non exequeretur obligationem uel instrumentum, quod adhuc iudex laicus posset exequi, & spernere illam inhibitionem cum non

47 possit † in similibus iudex Ecclesiasticus sine causæ cognitione in-

48 hibere iudici laico ne sua iurisdictione † utatur cum non sit illius superior in illo casu, nec excommunicatio teneret in illo casu, sed illa sperni posset, ad notat. per Abb. in capitulo tuam, de ordin. cognit. Aretin. consilio uigesimo, consilio trigesimotertio, & consilio septuagesimoquinto, Iason in leg. nec quicquid. §. ubi decretum columna septima, ff. de procons. & Marin. Frec. in tract. de presentatio. instrument. part. nona, quæstio. decimatertia ubi ex mente

49 aliorum limitat non procedere † quando iudex Ecclesiasticus ex officio inquireret super instrumento, eo quod vel saperet usurariam prauitatem, uel contineret aliquid illicitum, nam tunc posset inhibere, & ex his potest uideri quanta sit utilitas etiam in actu practico, ultra alias allegatas in precedentib. §§. quod absoluteiones à iuramento non concedantur nisi parte citata, nam tunc cum datur breuis terminus ad probandum allegata, uel dicitur quod capiatur

informatio de expositis parte citata, nam iudex ecclesiasticus, im-
mediate quod sibi incipit constare de mala qualitate instrumenti
50 & prospicit † rescindi debere, uel non obseruandum esse, ne dum
tempore quo concedit absolutionem poterit inhibere laico ut non
exequatur, sed antea etiam quando constare incipit, ut sumitur ex
prædictis, & adnotauit in specie Vrill. ubi supra d. decif. trigesima-
prima, allegat Grammat. consilio octuagesimo octauo, & 95. in ciuili-
bus, & tunc cautela erit ut iudex in ipsa inhibitione afferat sibi con-
stitisse & constare &c. quæ apprimè nota in actu practico, nam pos-
51 sent † afferre magnam utilitatem & honorem. & his illud addas
quod accurate examinauit Crauet. consilio 786. lib. 5. quod abso-
52 lutio modo prædicto concessa non impedit † modo aliquo oppo-
nere exceptionem quod quis audiri non debet allegans turpitudinem
suam, nam ipsa absolutio nõ impedit opponere omnes alias exceptio-
nes cõpetentes secundum prædicta, Vide illũ notabiliter loquentẽ 3.

§. Q V A R T V M.

S V M M A R I U M.

- 1 Quis sit competens iudex absolutionis à iuram. dua consideraciones inspi-
ciuntur, ante scilicet concessam absolutionem, & post eam.
- 2 Post incursum periurium nullus nisi summus Pontifex est iudex.
- 3 Sed & legatus de latere & Episcopus iuxta alios.
- 4 Quando absolutio est concessa a papa, non est de eius uiribus disputandum.
- 5 Quando probabile dubium esset, an concedenda foret absolutio uel non, in
hoc casu inferiores absoluere non posse, tenent aliqui.
- 6 Episcopus absoluere posse a iuramento, communis est opinio.
- 7 Episcopi indistincte & in omni casu ante periurium incursum concedunt
absolutiones, quomodocunque dubium sit.
- 8 Episcopi indifferenter cognoscunt de istis.
- 9 In dubio opinionum iudicatur pro obseruantia iuramenti.
- 10 Prelati inferiores qui habent iurisdictionem Episcopalem, possunt concede-
re absolutionem à iuramento.
- 11 Capitulum sede uacante potest etiam concedere talem absolutionem.
- 12 Etiam iudex laicus potest concedere relaxationem a iuramento, seu com-
pellere partem ad illud relaxandum.
- 13 Licet laicus iudex de iuramento non cognoscat, potest tamen cogere laicum
recipientem turpe iuramentum ad illud relaxandum.
- 14 Idem iudex potest declarare iuramentum non tenere, uel non obligare, uel
etiam fictum & simulatum.

- 15 Index nedum ex officio potest hoc facere, sed etiam ad instantiam partis.
- 16 Procedunt prædicta in iuramento quod ciuilitate obligauit, & sic spiritualitatem non habet.
- 17 Vbi spiritualium cognitio contingit circa materiam iuris, indistincte cognitio pertinet ad Ecclesiasticum: sin cognitio est circa factum, tunc cognoscit etiam laicus.
- 18 Sub hac conclusione casus, & exempla ponuntur & num. 19. 20. 21. 22. 23. 24.
- 25 Tenet illa conclusio in contractu simulationis, quæ dicitur nihil agentium: non autem simulationis quæ dicitur aliquid agentium.
- 26 Simili modo si ageretur super iuramento assertorio de præterito, & constaret de falsitate eius. & nu. seq.
- 28 Data fictione & simulatione indistincte contractus est nullus, & iuramentum non obligat.
- 29 Episcopus uel alius prælatus qui absolutionem concedere habet, an debeat esse ordinarius petentis absolutionem, an illius contra quem petitur? & num. 30. & seq.
- 30 An si reus originalis super aliqua exceptione sibi competenti uel iure uocato actorem in iudicio, eum uocare debeat coram iudice ipsius rei qui nunc agit, an coram iudice actoris ipsius qui nunc dicitur reus? Et num. 31. de excommunicato & bannito.
- 32 Actor sequitur forum rei, est communis regula.
- 33 Sed contra tenetur communiter, ut ad dignoscendum an sit quis actor uel reus, quod debet attendi origo rei & causa.
- 34 Illa origine obtenta indicari potest quis actor sit uel reus: non attento qui prius prouocet ad iudicium uel non.
- 35 Absolutio a iuram. peti debet ab eo Episcopo coram quo conueniri quis potuisset ad obseruantiam eius: Et sic coram Episcopo illius qui illam petit.
- 36 Externus contrahens in ciuitate ut puta Caietæ appposito iuramento ad eo ut in illa ciuitate conueniri posset, tunc etiam iste posset ab Episcopo Caietano petere absol. a iuramento.
- 37 Similiter si externus alibi contraxisset, & deinde Caietæ domicilium contraxisset, ab eodem Episcopo Caietæ petere posset absolut. a iuram.
- 38 Id procedit nedum si petatur absolutio ad effectum excipiendi, sed etiam ad effectum agendi.
- 39 Id ipsum procedit omnibus modis in quibus quis sortiretur forum adeo ut ibidem conueniri posset, ut semper eodem in loco absolut. petere posset.
- 40 Excommunicatis & bannitis non sunt aperta tribunalia in omnibus casibus ubi sunt rei, sed tantum ubi sunt rei necessarij ita ut iudicium euitare non possint.

- 41 Eadem est ratio in liberto reo uocato a patrono in iudicium. & nu. 42.
- 43 Qui est originarius loci & transtulit ad alium locum domicilium, a quo Episcopo debeat absolut. petere a iuram.
- 44 Quando quis reperitur in foro originis quod non mutatur, ibidem quidem conueniri potest: sed quid si pro momento ibidem reperiatur, & ex quacunque causa?
- 45 Qui constituto alibi domicilio ad locum originis accedit ea intentione, ut ab Episcopo illo absolutionem petat, ei non prodest affectata illa presentia.
- 46 Episcopus aditus pro absolutione iur. preparante causam, an ille idem deberet esse iudex in causa ipsa principali?
- 47 Iuramentum addit forum foro: id intelligitur in fauorem eius qui instat agendo pro obseruatione iuramenti, & quoties agitur de uinculo spiritali.
- 48 Concessa absolutione cum agitur de uiribus contractus & de re mere civili, iudex Ecclesiasticus non potest se intrromittere.
- 49 Iudex secularis, coram quo absolutio presentatur, potest de uiribus eius cognoscere, & de obreptione, & subreptione.

- 1 Absolutionis a iuramento quis sit iudex competens in hoc §. ponam; unde dico quod duæ sunt inspectiones, una ex parte antecedenti, alia ex parte consequenti † hoc est ante concessam absolutionem, ut quis super illa prouidere possit, alia post ipsam concessam quis de ea cognoscat, & successiue de negotio principali; & quoad primum de Papa nõ est dubitandum, & de cuius potestate nihil est dicendum; remitto te ad doctores in allegat. cap. i. & c. debitores, & cap. cum contingat de iureiur. Verum in hoc illud tantum aduertam quod aliquando ita
- 2 † Summus Pontifex est iudex in hac causa, ut nullus alius esse possit, ut puta quando periurium est incursum; tunc enim nemo præter Papam absolutionem concedit, ut in magno pœnitentiario dixit Bero. d. conf. 50. num. 74. lib. i. & de ipso loquitur Grammat. d. decis. 66. & de legato de latere loquitur Riminal. Iun. d. consi. 203. numer. 77. &
- 3 in Episcopo omnes sine dubitatione † consentiunt ut in locis iam supra allegatis, & per doctores quos in hoc citat Riminal. ubi supra, & ego allegaui in præcedentibus dum de periurio incurso tractaui; imo uoluerunt multi in hoc casu, stante exceptio. periurij, neque etiam Papam posse absoluere ut dixerunt Celsus Vgo in consi. 94. nume. 3. Abb. & Dec. in c. qua fronte de iureiur. & in c. cum parati de appellat. & multi alij, nihilominus in hoc illud dicam, quod dixerunt Specu. in titul. de delegato. §. nunc ostendendum uersic. 24. Glo. Butrius, Abb.

- Abb. & Imol. in c. quanto de iure iuran. Felin. in c. 2. de sponfal. nu. 16. Geminian. in c. 2. de renunc. in 6. Soc. consil. 115. col. 3. libr. 1. Corn. consi. 71. col. fin. lib. 3. & Riminal. Iun. consi. 5. nume. 152.
- 4 quod quando † absolutio est concessa a Papa, non est de uiribus eius disputandum, etiam quod adesset aliqua dubitatio; & uidendus est Neuizan. in allegat. consi. 22. num. 54. usque ad finem; in alio etiam casu dixerunt inferiores absolueri non posse, qñ uidelicet probabile dubium esset † an concedenda esset absolutio uel non, ut tunc in isto probabili dubio inferiores absolutionem non concedant; ita enim dixerunt Imol. in cap. cum contingat de iure iur. col. 28. uersic. nota diligenter; Innocent. in c. venerabilem de electio. Geminia. in c. final. de foro competent. in 6. Felin. in c. 1. de iureiur. num. 17. & in c. 2. de sponfal. num. 24. Celsus Vgo allegat. consi. 94. num. 8. Ferret. consil. 234. in princip. ubi ostendit Felin. qui in d. cap. 1. num. 17. uidebatur recedere ab hac opinione, illam amplecti, & ita dixit etiam Corne. consi. 71. num. 11. lib. 3. Quicquid tamen isti dixerint, communis opinio est in contrarium, ut Episcopi possint † absolueri a iuramento, etiam quando probabile dubium est, an absolutio concedi debeat uel ne, ita enim dixit Felin. in d. c. 2. de sponfal. num. 24. uersic. & in hoc puncto allegat Speculat. in titul. de legat. §. nunc ostendendum uersic. 24. Abb. in c. uenerabilem col. 8. de electio. in cap. cum uenissent colum. 3. de iudic. & in sua disputat. incipient. Stante statuto columna 18. Anton. de Butrio in c. quanto col. pen. de iure iur. & Geminian. in c. fin. de foro compet. in 6. & ultra quod sit communis
- 7 opinio, ita usus obtinuit & se habet † ut Episcopi indistincte & in omni casu ante periurium incursum concedunt istas absolutiones quodcunque dubium sit, licet Felin. in d. c. 1. aliter uisus est uelle, & ibi reprobatur distinctionem quæ erat speculatoris ut in causis arduis, & inter magnas personas, solus Papa cognosceret per rationes ibidem per eum allegatas, & nihilominus in d. c. 2. allegat. num. . . uersic. fateor tamē dixerit quod contraria opinio procedit tantum ubi esset maximum dubium & non aliter; sed communis opinio obseruatur indistincte; nam
- 8 Episcopi indifferenter † cognoscunt, & contraria opinio, in practica obseruari difficulter posset, nam quando Episcopi uellent concedere, dicerent ne dum probabile dubium non esse, nec maximum, sed penitus nullum, & quando nollent concedere, contrarium assererent, & proinde hæc materia ad nutum amouibilis esset, & iurisdictio in hoc casu contra suam diffinitionem non esset cum necessitate iurisdicendi, ut requiritur, ad notat. in l. 1. ff. de iurisdic. omn. iud. unde indistincte obserua communem opinionem; sed illud aduertit oportet, ut
- 9 in dubio & in conflictu probationum & opinionum † iudicetur pro obser-

- obseruantia iuramenti, & sic ut non detur absolutio, ita enim notan-
 ter dixit Hieron. Grat. respons. 93. in fine libro secundo. De prælatis
 autem inferioribus, illud obserua quod dixit Felin. in dict. capi-
 tulo primo, de iure iurand. uigesimo prope finem, ubi dicit post
 10 Federic. quem allegat confi. 14. quod prælatus inferiores ꝑ qui habent
 iurisdictionem Episcopalem; possunt concedere absolutionem a iura-
 mento, cum hoc sit potius iurisdictionis quam indulgentiæ, vt ipse
 in eo loco probat ex Cardinal. confi. 34. per quam & alias rationes il-
 11 lud affirmat, quod capitulum ꝑ sede vacante possit etiam concedere
 talem absolutionem; tum quia capitulum succedit Episcopo sede va-
 cante in omnibus quæ iurisdictionem concernunt, tum quia capitu-
 lum non dicitur prælatus Episcopo inferior ut ipse probat; & dictis
 per eum addo quæ copiosè deduxit Ioan. Fran. pauin. in suo tractat.
 de offic. & potestat. capit. sede uacant. in secundo Thomo tractatum
 in prima quæstionis & 5. part. quæstionis principalis, apud quem est
 12 uidendum; subsequenter dicitur ꝑ quod etiam iudex laicus potest
 concedere relaxationem a iuramento, seu compellere partem in cuius
 fauorem præstitum est iuramentum ad illud relaxandum; licet enim
 laicus de iuramento non cognoscat, tanquam de re spirituali, vt pro-
 bat Felin. vbi supra nume. 21. ex doctrina Abb. in capi. significante de
 pignorib. in 1. Notab. per Geminia. Francum, & alios in c. fin. de foro
 13 compet. in 6. nihilominus potest ꝑ iudex secularis cogere laicum reci-
 pientem turpe iuramentum ad illud relaxandum; quemadmodum
 enim cogit laicum ad obseruantiam iuramenti & non dicitur tunc de
 re spirituali cognoscere, ita etiam poterit cogere illum ad relaxandū
 dictum iuramentum, & non diceretur tunc de re spirituali cogno-
 scere, prout sic dixit idem Felin. ubi supra num. 22. allegat Federic. con-
 fil. 272. & Rom. in quodam singulari, & alios ut ibi per eum; & pari-
 14 ter dicit posse ꝑ iudicem laicum declarare iuramentum non tenere,
 uel non obligare, vel etiam fictitium & simulatum; & ita intelligi seu
 saluari posse dicit insolentia uerba Bal. in l. 1. colum. 1. de oper. libert.
 uide illum, & dictis per eum addo Bald. notabilia uerba in cap. 1. si itē
 sacramenta, de pace iurament. firman. quæ sunt huiusmodi, & ideo hu-
 iusmodi iuramenta & illicitas extortiones boni præfides faciunt per
 capturam personæ relaxari & cassari, & quod ita multoties obseruari
 uidit; & hoc dictum Bald. sequitur Ancar. seu cum illo concordat in
 repetit. cap. canonum statuta 11. quæstio. princip. fol. 10. versicul. sed
 quid dices; de constitutio Abb. in cons. 8. lib. 1. & notanter Natta con-
 fil. 166. num. 23. & 167. colum. 1. vbi plura in id allegat; & quod ma-
 15 gis est dicit idem Natta d. nume. 23. quod nedum potest ꝑ iudex hoc
 facere ex officio; sed etiam ad instantiam partis, unde dicit, & ex his
 patet

patet recte per Violant. fuisse petitum partem cogi ad relaxandum iuramentum & in d. colum. 1. respondet ad doctrinam Bald. in rubr. C. de rerum permutat. qui dixerat quod iuramentum captiosum debet per Episcopum relaxari; nã dicit ipse quod nõ per hoc negat quin etiã possit per laicum relaxari, cum ipse Bald. in loco superius allegato id expresse dixerit, & ita expresse etiã dixerit, Federi. vbi supra; hoc etiã uisus est uoluisse Ripa in ff. no. in titul. de donatio. respon. 4. num. 13 & etiã certo modo Calderin. in consil. 1. in titul. de donatio. & quam uis supradicti doctores ita generaliter loquantur, nihilominus res est quæ aliqua animaduersione eget; nam nemo dubitat, nec dubitauit unquam quin iuramentum sit quid spirituale, ut dixi supra ex Felin. & alijs & ita etiã dixit Corne. in consil. 285. lib. 4. in fine; & Bero. in consil. 211. lib. 3. & prout est res spiritualis & ligat animam, debet cognosci & terminari a iudice Ecclesiastico, prout est regulare in omni materia spirituali; prout ita ex his inferunt doctores præallegati, ad notat. in cap. tuam, de ordin. cognit. in c. lator, qui matrim. accus. poss. & in l. Titia cum similibus. ff. solut. matrim. hæc autem pugnare uidentur cum his quæ supra dicta sunt; Vnde declaratione opus est, & propterea meminisse oportet horum quæ in præcedenti §. dicta sunt dum dixi iuramentum aliud esse ciuile, siue ciuilitè ligare, aliud uero spirituale, & ibi de prædictis docui per exempla; & ex his possem vniuerso responso dare solutionem ad omnia qui allegantur ex aduerso ut procedant in iuramento quod ciuilitè obligauit: & sic spiritualitatem

16 non habet, ut ¶ super eo cognoscat etiã laicus, illudque remitti faciat, & compellat etiã ad petitionem partis, ut dixit Natta ubi supra, & cessarent omnia inconuenientia nam de aliqua spiritualitate non ageretur; & hoc quamuis in se uerum sit secundum præmissa, nihilominus quia doctores præallegati magis generaliter loquantur; ideo & generalius dico quod hoc quod dicitur de iuramento, regulari debet prout regulantur omnia alia spiritualia de quibus supra dixi, nam illis in locis allegatis illa traditur communis doctrina & conclusio

17 ¶ quod ubi spiritualium cognitio cõtingit circa materiam iuris, quod indistincte cognitio pertinet ad ecclesiasticum: sin autem cognitio est circa factum, & tunc etiã cognoscit laicus, & ita communiter dicunt doctores ut uidere est apud illos quos hic recensere non curo, ne aliam & generalem tractationem hic admiscerem, satis enim interrim fuerit hæc adnotasse, quæ satis erunt pro lucida & clara distinctione huius articuli, & quod in hac iuramenti materia fiat illa eadem distinctio, sumitur ex his quæ in proprijs terminis adnotauit Berous in d. consil. 211. lib. 3. sub ista regula & conclusione poterunt comprehendendi plures casus & illationes in quibus iudex laicus poterit de iuramento

- 18 mento cognoscere; pone enim esse statutum in loco ut † contractus facti sine certa solennitate & forma, sint nulli, & non inducant aliquam probationē, tunc iudex laicus cognoscet de iuramento interposito super ipso contractu, nam cum in eo deficiant solennitates, non dicitur de iuramento constare, & propterea non cognoscit tunc de uiribus & substantia iuramenti, sed tantum de hoc facto, an de eo constat uel non constata sumitur ex consi. 3. & 4. Hierony. Gabriel. & dicam latius in aduersario statum licet non disponat de iuramento: similiter si statutum annullaret contractum factum sine solennitate certa, etiam quod haberet in se iuramentum apposita clausula tali ut tolleretur statutum factum a laicis super iuramento: iuxta ea quæ dicam in supra dicto aduersario & sumitur ex allegatis per d. Gabrielem in consil. 13, & late per Mandos. in consi. Romani 12. qui probant de communi, ut
- 19 dicam ubi supra; tunc si allegatur instrumentum nullum, & iuramentum super eo interpositum similiter nullum, pari modo secularis compellit relaxare illud iuramentum, uel super eo cognoscit, cum non agatur de uiribus iuramenti prout in iure consistit, sed prout in facto, an scilicet interuenerint illa requisita uel ne; Roland. a Valle consil. 59, lib. 1. & Ripa ubi supra & sumitur hoc ex Felin. ubi supra, dum dicit quod potest laicus declarare an iuramentum habeat locum in illo casu particulari uel non, & dum dicit illo modo posse saluari uerba Bal. quæ insolentia dicit; simili modo cum supra in præcedenti §. dictum fuerit quod data enormissime læsione, eo quod ex illa præsumitur dolus, quod non sit necessaria absolutio a iuramento, & sine illa agi potest, secularis poterit etiã prospicere an cõstet † de illa læsione uel ne, modo ut scilicet dixi, & sic compellere ad relaxationem illius, uel liberare illum ab eius obseruatione, aut declarare prædita, cum alioquin uanum esset tunc dicere absolutionem non requiri, & sic tunc similiter de spirituali non agitur, sed facto tantum, an adsit illa læsio uel non adsit, cum doctores de plano secundum communem opinionem consentiant quod iuramentum non est obligatorium; & si hoc procedit in dolo præsumpto quod desumitur ex ipsa enormissima læsione, multo magis procedet in dolo uero; nam illo existente iuramentum non obligat Ripa ubi supra Roland. & alij præallegati & signanter Neui-
- 20 zan. & Riminal. in allegatis consilijs; Eodem modo dicendum est si inter aliquos factus est contractus simulatus, ea tamen simulatione quæ dicitur nihil agentium iuxta declarat. Bald. C. plus ualer. quod agitur & in leg. cum precibus. C. de probat. & Bal. in lei qui. C. de distraccio. pignor. & Bart. in consilio sexagesimo quinto Petrus Nicolę. Et quæ tunc dicitur habere superficiem ueri non autem medul-
- 21 lam, & dicitur tanquã corpus, carens † spiritu, cum consensus remo-
- uerur

netur ab actu, & tunc iuramentum super tali contractu interpositum, non est obligatorium, quia consensus non habet Antonius de Butrio in allegat. cap. cum contingat casu 8. Imol. ibidem nume. 78. & post utrumque Alciat. num. 175. Deci. consi. 587. & latissime Rumin. Iun. consi. 62. lib. 1. per totum consilium, & Hierony. Gabriel. qui bene distinguit & de communi docet consi. 146. colum. 1. & Crotus in leg. nemo potest. ff. de leg. 1. num. 27. qui propterea dicunt huiusmodi contractum esse ipso iure nullum, cum in eo deficiat consensus partium, qui est substantia contractus. Illud est manifestum quod tunc iudex etiam laicus cognoscit de illo iuramento & providet super relaxatione eius, quia data simulatione predicta nihil agentium in con-

23 fesso est iuramentum ueluti ¶ sine consensu non esse obligatorium, et sic non discutitur de uiribus iuramenti, sed factum tantum, an uere fuerit dicto modo simulatum, nam tunc dicitur nihil actum, & merito si non requiritur aliqua absolutio ab Ecclesiastico, & sic secularis cognoscit, ut late & copiose explicat Riminal. in d. consi. 62. qui addit inter alias rationem dignam ut in hac materia referatur, dicit enim ibi nume. 30. quod ubi partes conueniunt contractum fieri simulatum, & in eo iuramentum poni, iam censetur inter eos iuramentum remissum,

24 & data licentia ¶ allegandi simulationem sine alia absolutione, prout sic dixisse Imolam allegat in d. cap. cum contingat num. 78. Soccin. consi. 61. colum. 3. & consil. 66. colum. 5. lib. 1. Paris. consil. 54. num. 81. lib. 1. Ruin. consi. 131. lib. 4. & Felin. & alios ut uidere est apud eum, & non est dubium quod pars possit remittere iuramentum, & sic iudex secularis illo casu bene agit, cum aliquid spiritualitatis non tangatur, ut bene explicat Paul. de Castr. in l. contra legem ff. de legib. & in consil. 82. uisus his lib. 1. quem etiam allegat Riminal. ibidem nu. 23. & nota quod ideo dixi de contractu simulato ea simulatione que dicitur nihil agentium, ut intelligeres non procedere in illa simulatione que

25 dicitur aliquid agentium ¶ nam cum in ea non deficiat consensus, iuramentum non erit nullum, sed erit ualidum, & ideo nisi concurrat aliqua ex causis supra allegatis, erit necessaria absolutio, ad notat. per Gabrielem in allegat consi. 146. & tunc non agitur tantum de facto, & sic iudex laicus non erit iudex, nisi modo quo supra; simili modo si a-

26 geretur ¶ super iuramento assertorio de præterito, & constaret de falsitate eius, uel ita allegaretur, utique cum tunc allegaretur perinurium & iuramenti falsitas, & quod proinde non esset obligatorium & uideretur propterea questionem esse facti, utique laicus etiam posset de hoc cognoscere, & ita compellere ad relaxandum, uel liberationem ab eo concedere per ea que supra dixi in præcedenti §. ubi allegaui Ruinum in d. consi. 131. & Riminal. ubi supra num. 31. & nunc ad-

do.

do Cin. in l. 1. in fin. C. de sacrosanct. eccles. Ioan. Andre. in additio.
 speculat. in titul. de donat. inter uir. & uxor. Dec. consil. 22. Salicet.
 in l. hac edictali. C. de secund. nupt. quaestio. 7. Alexan. in l. si donatio
 ne. C. de Collatio. Imol. in allegat. c. cum contingat. num. 89. Aret.
 consi. 74. Soc. consi. 6 r. libr. 1. & Hieron. Gabriel. consi. pra'allegat.
 146. num. 2. qui hos omnes allegat, concludendo iuramentum asser-
 27 torium non firmare contractum, † & inde nec iurati, nec eius haeredi-
 bus obesse, allegando pra'dictos, & sic etiam in isto casu iudex secula-
 ris de iuramento cognosceret; Et ex pra'dictis uidetur multum dubi-
 tabilis distinctio Calderini in alleg. consi. 1. de iure iur. nam data fi-
 28 ctione & simulatione, indistincte contractus est nullus † & iuramen-
 tum non obligat iuxta glo. in allegat. l. 1. C. plus ualere quod agitur,
 si est fictio in uno, omnes illae clausulae corruunt, ut sumitur ex dictis
 supra per doctores pra'allegatos; & ita declaranda est haec materia,
 quae alioquin confuse nimium tradebatur. per doctores & maximas
 ingerebat difficultates. Remanet ut illud declaretur; si episcopus uel
 alius pra'latus habens iurisdictionem Episcopalem iuxta ea quae dixi,
 29 qui absolutionem concedere habent an debeant † esse ordinarij pe-
 rentis absolutionem, an illius contra quem petitur; an iudex & Epi-
 scopus originis an domicili; an contractus, an rei, quaestio est appri-
 me utilis, immo perquam necessaria pro clauis totius materiae, ideo de
 ea diligenter prospiciam, ut habeantur uere & approbate co'clusiones;
 dico itaque quod ut prospicere potui; haec quaestio pendet ab illa qua
 queritur; An reus originalis qui super aliqua exceptione sibi compe-
 tenti, uel super aliquo eius iure uocat actorem in iudicio, illum uoca-
 re debeat coram iudice ipsius rei qui nunc agit, an uero coram iudice
 30 ipsius actoris, qui nunc eo quod uocatus est dicitur reus; † est qua-
 estio dubitabilis & controuersa nimis, in qua ex doctrina Bart. in l. si li-
 bertus ff. de in ius uocand. prout sic illum declarat Paul. de Castr. ibi-
 dem, uidebatur dicendum quod iste sic agens eo quod prius alium
 in ius uocat dici deberet actor quod ex illo textu probatur in quo appa-
 ret libertum uocantem in ius patronum sine petitione ueniae incidere
 in edictum, nisi ueniam petisset, & nihilominus attenda origine &
 substantia causae ille libertus erat reus, & tamen incidit in edictum tan-
 quam actor, eo quod prius in iudicium uocauit, & ad idem deducun-
 tur notat. in c. intelleximus de iudic. & in c. cum inter de exceptio.
 quibus in locis id adnotatur; quod licet excommunicatus & bannitus
 tanquam rei in iudicio audiantur † & admittantur, nihilominus in ter-
 minis. l. diffamari. C. de ingen. & manumiss. & in l. si contendat de fi-
 deiuss. cum nonnullis alijs similibus non admittuntur, uade illud fie-
 ri uideretur ut isti actores in terminis dictarum legum dicantur, & sic iudicem

dicem uocati, & citandi adire deberent iuxta cōmunem regulam, & ita ex his fuit decifum in facro regio confilio teste Afflict. decif. 268. & ex his in terminis quæftionis propfitæ, ita dixit Cardinal. in c. 1. de iureiur. prout ipfum refert Felin. in d. c. 1. de iureiur. in ultim. quæftio. & in c. licet el. 2. de foro competent. post. nume. 24. uerficul. ultimo; quod

2 absolutio à iuramento ꝑ debet peti à iudice illius contra quem petitur ex regula communi, ex qua actor fequitur forum rei, nihilominus in

33 contrariam opinionem itum est communiter ꝑ ut ad dignoscendum an fit quis actor uel reus, quod debet attendi origo rei & caufa, ita

34 quòd illa obtenta iudicandus fit quis actor uel reus ꝑ non attento an prius prouocet ad iudicium uel nō prouocet cū ex ipfa præpoftera uocatione non debet immutari origo & substantia rei, ita enim ampliffime probauit lexand. confi. 103. lib. 5. Marian. Soc. confi. 41. li. 1. Bar. Soc. cōfi. 94. lib. 3. Ruinus cōfi. 139. li. 5. decifio rotæ bononient. 66. Boc. decif. 255. Couarr. li. 1. uariat. refolut. c. 18. Caphal. cōfi. 381. Ferret. cōfi. 39. Gomefius in li. 3. uaria refolut. c. 1. nu. 17. cū feq. Capic. decif. 18. Rom. & Mandof. ad eum qui magis cōmunē dicit cōfi. 412. prout fic etiam cōmunem dicit Couarr. ubi fupra, & late Ioan Ronche gall. in rubr. de duobus reis nu. 21. cum fequent. qui late examinat, & inde in fpecie Cæfar Vrfill. in decif. Afflict. 264. dicit in praxi fuiſſe obferuatum, & obferuari contra fupradictam decifionem Afflict. 268. & obferuari confilium Alexand. de quo fupra, & fic quod non obftante quod quis alium prius in iudicium uocat, quod fi attenda origine rei, et natura, fit uere reus, quod dignoscitur ex his quæ in iudicio deducuntur qđ ille femper erit reus, dato qđ prius ad iudicium alium uocauerit, unde inferēdo ad quæftionē propofitā, illud fecūdū prædicta cōcludē-

35 dū est, qđ ꝑ absolutio à iuramento peti debet corā eo Epifcopo, corā quo quis potuiſſet conueniri ad obferuantiam eius, & fic coram Epifcopo illius qui illam petit, & ita multum in particulari tenuit & probauit Calderin. confi. 1. de officio ordinar. & in cōfi. 6. de iure iur. Lapi allegatio. 10. Aretin. cōfi. 142. nume. 8. uerfic. Venio in parte quinnimmo Abb. in cap. fi quis nume. 3. uerfic. dicit Lapi in repetit. & in lectura nume. item 3. de foro competent. Capic. decifio. 18. & Couar. ubi fupra post. nume. 5. uerficulo quinto, ex cuius dictis fumitur hanc eſſe cōmunē opinionem, & fecundum prædicta procedit etiam qđ pars citanda fuiſſet, & inde multo magis id erit, ubi fine citatione partis concederetur, & hoc etiam tenuit Mandof. in additio. ad allegat. Lapi ubi fupra, & uoluit fuccincte tam Ioan. Vincent. de anna allegato. 83. parte fecunda, & ex his illud concluditur quod fi aliquis exte-

36 rius contraxiſſet in Ciuitate Caietæ ꝑ & in contractu iuramentum appoſuiſſet, adeo ut in ipſa Ciuitate conueniri poſſet, tunc etiam

- 36 iste posset ab ꝑ Episcopo Caietano absolutionē petere à iuramēto, ita dixerunt Calder. Lap. Abb. & Couarr. ac alij præallegati, & simili modo
- 37 do dicendum esset si aliquis exterius ꝑ alibi contraxisset, & deinde Caiete domicilium cōtraxisset, utique similiter ab Episcopo Caietano absolutionem à iuramento petere posset, & hoc procedit ne dum si petatur absolutio ad effectum excipiendi quod de plano procedit secundum prædicta, sed etiam si peteretur ad effectum agendi, quod est magis ponderandum, & hoc ex ratione quæ sumitur ex l. si ꝑ contendat & per allegat. per doctores in princip. allegat. qui dixerunt, præcipue Caphal. ubi supra, Ruin. & alij, cum eis notanter Ioannes allega. 4. qđ potest quis principaliter agere quod declaratur aliquid ius sibi competere, uel aliquem contractum ipsum non ligasse & similia, & in ueritate indistincte loquuntur doctores præallegati & non sunt diuersæ rationes si bene expendantur, nam actor, idest ille qui petit absolutionē ad effectum agendi, poterat coram Episcopo conueniri pro obseruatione iuramenti, & merito si ita adiri potest, non negauerim tamen rationes allegatas magis urgere pro eo qui absolutionem peteret ad effectum excipiendi, attentis maxime his quæ deduxit Boerius in allegat. decis. 255. in principio ubi considerat si aliqua necessitas imminet, ut quia terminus aliquis decurreret adimens exceptionem, quod est in hac materia multum considerabile, nam si terminus adesset, illius decursus periurium induceret, alioquin interpellatio illud operaretur, uel omne illud quod moram induceret, & post hac absolutio obtineri non posset ab ordinarijs ut supra dixi, & ex eadem ratione dico illud quod supra dictum est procedere ꝑ omnibus modis in quibus quis fortiretur forum, adeo ut ibidem conueniri posset, ut semper eodem in loco absolutionem petere posset secundum prædicta, & ad ea quæ de excommunicato & bannito allegata sunt, respondet Ronchegall. ex mente aliorum ut
- 40 procedant, quia ꝑ excommunicatis & bannitis non sunt aperta tribunalia in omnibus casibus ubi sunt rei, sed tantum ubi sunt rei necessarii, ita ut iudicium euitare non possent, quod non est in his casibus in quibus uoluntarij ad iudicium accedunt, addo etiam qđ quādo isti uocantur præcise ad iudicium, censentur per iudicem habilitati, & inde merito si tunc admittuntur, quod secus est quando uoluntarie ueniunt, & hæc est ratio in liberto ꝑ quando enim est reus, ut quia ad iudicium uocatus est ad patroni instantiam, utique approbatur & admittitur ab ipso patrono, in eius reuerentiam requirebatur ueniē petitiō, at secus quando ex se uenit, tunc enim nulla adest approbatio, merito si adhuc in edictum incidit quod uetat patronum uocari in ius sine uenia, & generaliter loquitur, & sic est intelligendum generaliter, & pro-

probatur in leg. quamuis ff. de in ius uocan. ibi uel inuitus uocatus nō sit, unde quoties patronus est in iudicio non inuitus, edicti pœna non debetur, sed quia quando libertus est reus necessarius, patronus tunc non potest dici esse in iudicio inuitus, merito si tunc nulla est pœna, quōd secus est quando libertus prior illum in ius uocat, licet tanquam reus, nam peram est tunc dicere patronum inuitum uocari in ius, & merito si pœna incurritur, quia eadem est ratio, & sic non quia sit actor, sed quia patronum inuitum ad iudicium trahit, merito si non obstat & propterea Ronchegall. ubi supra, respondendo ad illum textum, dicit quod est ratione subiectæ materiæ. Posset etiam hic quæri de eo qui est originarius loci, & transtulit ad alium locum domicilium † an absolutionem à iuramento petere deberet ab Episcopo loci originis, an uero ab Episcopo domicilij, hanc quæstionem latius explicauimus in aduersario Ciues in fine, sed nunc succincte & breuius dicas quod si iste nō transtulit uere domicilium in alium locum deferendo patriam & locum originis modo quo ibi dixi, quod licet per mille annos stetit extra patriam, & milies declarasset nolle amplius esse de illa patria, quod posset petere absolutionem à iuramento ab Episcopo propriæ patriæ, nam semper ibi conueniri posset si ibidem reperiretur, ut iam ibidem probaui, sin autem domicilium constituisset in alio loco uere, & tunc aut agitur de origine paterna, & non posset quis petere absolutionem à iuramento ab illo Episcopo paternæ originis, quoniam per simplicem constitutionem domicilij in alio loco, desisset esse de foro paternæ originis, & propterea ibi conueniri non posset, & per consequens absolutionem petere non posset ad not. in l. principales. ff. de uerb. signif. & c. cū nullus de temporib. ordinād. in 6. & idē dicendum esset de origine paterna secundū cōmunem opinionem, sed secundū aliā opinionē quā ibidē ueriorē probaui, posset quōs in loco propriæ originis petere absolutionē à iuramento ab Episcopo dicti loci, etiā quod alibi domicilium constituisset, nisi ita constituisset ut appareret habuisse animū deserēdi patriam, quod ex uarijs cōiecturis desumi posset ut ibi latius ostendi, quod procedere in coniugatis in distincte probaui ex rationibus ibidē allegatis, nisi ex alijs coniecturis appareret contrarium, sed illud necessario aduertendum est in casibus in quibus dixi forum originis retineri, & non esse mutatum, & quod

44 tunc quando quis † in eo reperitur, quod ibidem conueniri posset, an indistincte procedat etiam quod per momentum ibidem reperiat ex quacunque causā, & in hoc regula est quod sic, nisi quis habuerit ius reuocandi domum & illud opposuerit, secundum late notata per Marian. Soc. in ca. final. de foro competent. ubi late nimis, & quamuis ex inde uideretur concludendum quod indistincte quis posset petere ab

solutionem à iuramento ab Episcopo originario, nihilo minus crederem quod si quis constituisset domicilium alibi, & adhuc effectum tã
 45 tum accessisset ad locum patrię & originis † ut propterea haberet ab illo Episcopo absolutionem à iuramento, quod huiusmodi præsentia affectata, illi prodesse nõ deberet ex his quæ dixi supra in aduersario affectans, in ultimis uerbis ex Casaneo quem allegaui, & hoc procedere facilius dicerem in uxoratis, siue masculo, siue femina, qui ex causa matrimonij domiciliũ mutassent, ut quia uxor ad domũ uiri accessisset, uel è contra ad domum uxoris maritus, & hæc non parum pendas tanquã non necessaria, cũ quis ualens impetrare absolutionẽ ab Episcopo proprij domicilij, uerisimiliter non sit accessurus ad Episcopũ loci originis, nã uidi hoc in practica obseruatũ & cõtrouersũ, nã cũ Episcopus Caietanus de stylo suę curiæ, ut dixi, non concedat absolutionem à iuramento sine partis citatione, & præhabita aliquali causæ cognitione, ut dixi, multoties tentantes habere absolutionem ab eo, frustantur eorũ desiderio, & satagunt illam habere ab illis Episcopis qui illam statim concedunt sine aliqua citatione & sine difficultate, & propterea non obstante quòd Caietę matrimonio copulati sunt, ab Episcopo originis absolutionẽ habere mallent adeundo illos. quod nota, ut scias in practica opponere contra tales absolutiones, quod tanto facilius & securius facere posses, quando impetratio facta esset per absentem etiam mediante procuratore, nam cum tunc absens non posset coram illo Episcopo conueniri, dum ibidem non reperitur, ut ibidem probaui, illud sequitur ut non sortiatur ibi forum, & per consequens absolutio concedi non possit à iudice tunc propterea non competenti, Dicitur in hac materia satis communiter quòd Episcopus
 46 aditus † pro absolutione à iuramento præparante causam, quòd ille idem deberet esse iudex in ipsa causa principali, quòd quia in praxi non obseruatur, nec officiales Regij id ullo modo permittant, ideo libet in hoc breuiario, quasi pro coronide istius materię, dicere quòd dixit Couarr. in allegat. lib. 1. uaria. resolut. capi. 4. nume. 8. quòd licet
 47 in cap. fin. de foro competent. in 6. dicatur † quòd iuramentum addit forum foro, quòd illud intelligitur in fauorem eius qui in stat agendo pro obseruatione iuramenti, & quoties agitur de uinculo spiritali, nam tunc uere ecclesiasticus est iudex, sed quia data absolutione, cessat saltem uinculum spiritali interim, quia certo modo suspenditur, usque dum fuerint factę plene probationes ut supra dixi, merito si tunc principaliter agitur de uiribus contractus in quarum cognitione laicus est iudex, nec adest causa cur cognoscatur à iudice Ecclesiastico, nisi ageretur de usuris vel alia re ad iudicem Ecclesiasticum competentem, non autem si ageretur de re mere prophana,

super

Super qua Ecclesiasticus nō habet iurisdictionem, tunc enim nunquā
 procedit doctrina Bal. super qua doctores se fundant, ut declarat Ripa
 in Rubr. de iudic. n. 24. Taf. in l. nulli nu. 6. C. de iudic. & habetur in pa-
 troci. Machell. 2.2. uers. 3. opinio Bal. Vnde quia concessa absolute a
 48 iuramento regulariter agitur de uiribus contractus, † & de re mere ci-
 uili, ideo iudex Ecclesiasticus non potest ullo modo se intrōmittere, cū
 sit penitus incompetens, merito si praxis ita obtinuit & obseruari do-
 cuit & sic obseruandum est. & hæc dicta sufficiant ex parte anteceden-
 ti ubi de concedenda absolute agitur, nam ex parte cōsequenti ubi
 iam absolute concessa est, illud uidetur in confesso esse, & iudex sæcu-
 49 laris, coram † quo illa absolute præsentatur, possit de uiribus eius co-
 gnoscere, & de obreptione & subreptione, ut dixerunt Ancharan.
 consil. 382. numero octauo, Paris. consil. 43. numero 21. & consil. 96.
 numero 94. libro primo, Rolan. a Valle. consilio trigesimoquarto,
 nu. 11. lib. 1. latissime Afflict. & Grammat. ille decis. 220. & ibi etiam
 Vrsill. iste autem decis. 66. Soc. consil. 99. lib. 3. nu. 19. & consil. 83. nu.
 17. lib. 4. Felin. in c. 2. de sponsalib. Crauett. consil. 7. nu. 11. & Afflictus
 etiam & Vrsillus allegant alios, qui satis sunt, cum hæc materia longe
 excederet terminos, quam à principio cogitaueram, sed non sunt super
 flua nec negligenda quæ coaceruata sunt, nam fortasse alibi in uno eo-
 demque loco, sic cumulata, & ordinata non inuenies.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

DE PRÆSENTANDO
 INSTRUMENTA
 AD FORMAM RITVS INCERTI
 AVCTORIS.

Ritus iste habuit ortum a capitulo: apud misericordé; 2. quæst. prima, & ibi est illa gl. singularis, quòd ille qui promisit cum iuramento soluere ad certum tempus, siue terminum, & non soluit, si post terminum offerat se paratum soluere, uel soluat, non est periurus & ratio est, quia eo ipso quòd soluit, etiam extra terminum non uidetur habere animum deieradi ut pulchre per Lamfran. in repet. c. qm̄ de probatio. in 6. in testium uerbo in xx. col. uers. subsequenter, & uide omnino Pand. in uerbo instrumentum.

Pro intelligentia huius ritus faciunt ea, quæ doctores omnes tradunt de statuto, quod habent ciuitates Italiæ, de exequutione instrumentorum, fm̄ formam garantigiæ de qua per Bart. & omnes scribentes, in l. 2. ff. de iur. iur. & est hodie pulcher tractatus de garantigia domini Benedicti de Barcis, & est alius tractatus domini Anton. de Canario de exequutione instrumentorum: & uide quæ cumulat super hoc Ang. Aret. in l. fin. ff. de quibus appell. non licet: & Domin. Matthæus ponit Cômētum huius Ritus super cōstitutione Regni eos qui scienter; in fine operis sui fol. 342. & Nicolaum Capigrossum: in repet. l. quòd te. ff. si cert. pet. col. 75. quem omnino uide ubi per quatuor coll. uidetur commentare ipsum ritum per multas quæstiones.

Requisita plura ut instrum. possit præsentari.

Nota primo ad hoc ut possit instrumentum præsentari secundum formam ritus plura copulatiue requiruntur. Et primo quòd instrumentum sit publicum, & in publicam formam redactum, aliàs in iudicio non facit fidem: per constit. Reg. instrumentorum Robur 103. primi libri cum seq. & colligitur ex uerbis Ritus: ibi iur. instrument. appareant.

Secundo, quòd illud actualiter præsentetur in ipsa Cur. ut in textu & in ea scribatur præsentata per actorum magistrum; ut in ritu 262.

Tertio debet exprimere pro quanta summa debiti illud præsentat ut in dicto Ritu 262. & dictam summam liquidare cum iuramento ut in ritu.

Quarto debet se obligare sub pœna de se non concordando cum parte, sine licentia Cur. ad pœnam unius floreni, pro qualibet uncia de benda ei per debitorem, & prosequi cãm infra duos menses, ut in d. ritu 262. & in ritu 67. dicitur ad pœnam tarenorum sex pro qualibet uncia, & non minus, & in ritu 289.

Quinto quòd postea super eo instrumento impetrat a Cur. citationẽ ad comparandum personaliter ut dicitur in textu ibi (debeant personaliter) aliàs posset comparere per præcuratorem ut dicit textus in l. fin. C. de procurat. & duæ erunt citationes, una criminalis super pœna periurij, alia civilis super debito, & talis citatio non potest fieri, nec exequi nisi diligentia iudicis, ut in tex. & melius in ritu.

Sexto, quòd accusetur cõtra illum citatũ prima & ultima contumacia ut in ritu 289.

Septimo, quòd præsentetur per illum principalem cui dictum iuramentum fuit præstitum de facie, ad faciem: per Matthæum in decisione 64. quia per procuratorem præsentari non potest ut ibi, & patet in hoc ritu, dum dicit personaliter comparere debere creditor, & debitor.

Octavo debet ipse debitor interrogari super tenore dicti instrumenti, & interrogatio debet esse prius præstito iuramento de veritate dicenda, an tale instrumentum, cõtra eum præsentatum sit verum, & an cõtenta in eo sint vera, & statim carceratur siue acceptet, siue neget, & debet se defendere in uinculis, ut hic, & in ritu 191.

Nono quòd datur postea terminus ad probandũ, quicquid intẽdit probare, eo tamen in uinculis durante, ex quo exequutio instrumenti non retardatur: ut in ritu isto in fin. & in ritu.

Decimo quòd eo nihil sufficiẽter probante proceditur cõtra ipsum carceratum, ad condemnationem truncationis manus, ut in Ritu 70. & 291. Et hoc quando habetur eius persona in carcere sed si debitor non comparuerit, & fiat contumax, tunc condemnatur ad tertiam partem bonorum mobilium, ut dixi in ritu 68. & secundum car. 128. & omnes communiter in ritu 75. & 209. & 252.

In hoc casu tenetur creditor in qualibet hebdomata cõparere in curia, & sollicitare exequutionem condemnationis, ut in ritu 290.

Sed si aliqua iusta causa superuenerit; propter quã non comparuerit excusari, ut in ritu 289. & 184. & si ipse uellet comparere infra tri-

duum post dictam contumaciam, oportet, q. se obliget iuxta formam ritus 262. & car. 280.

Limitationes.

Regulam huius tex. ut illis concurrentibus instrumentum præsentari possit, limita pluribus modis: primo ubi instrum. contineret quantitatem infra unam unciam tunc præsentari non potest, quia tunc ipso iure intelligitur præsentatum civiliter, & si possidet non detineatur, uel si casuit, & auditur ad opponendum contra instrumentum & proceditur civiliter, ut in ritu. 185.

Ut sit liquidum instrum. de quo & infra.

Secunda limitatio est ut non habeat locum in instrumento non liquido de se, uel per relationem ad aliud instrumentum puta in hæred. de creditoris facto præambulo, ut in ritu 262. & 288. & quod instrumentum debeat esse liquidum ut præsentari possit, uide Alex. in cons. 188. uiso instrumento secundo uolu. Cepollam in cautela 22 r. uel de breui liquidari si potest, præsentatio admittitur ut pulchre per Corn. in cons. 188. uiso instrumento 2. uol.

Ratio.

Et ad rationem huius dicti, ut instrumentum sit liquidum, & possit præsentari: uide omnino theoricam Bald. in rubr. qualiter Dominus proprietate feudi priuetur in usibus feudorum, quam exclamat Barbacia in cons. 74. in 1. col. in 3. uol.

Et nisi instrumentum sit omnino liquidum numquam haberi potest pro præsentato secundum formam Ritus, & traditur practica qualiter debeat liquidari in ritu 262. s. ut detur petitio in Cur. & narretur factum, & illo probato si instrumentum remanet liquidum tunc habetur pro præsentato in ea forma, aliàs secus.

Si conditionale sit.

Et quid si instrumentum sit conditionale, an possit præsentari ut hic dic quod sic, ubi conditio est purificata, pulchre per Alexandrum in l. fin. §. dicimus. ff. de uid. & pupill. & etiam uide Ioannem de monte Ferrato in l. si is qui pro emptore col. 49. uers. antequam agrediar ff. de usucap. & in ritu 262. in fin. ponitur practica petitionis ad liquidandum instrumentum.

Ut liquidetur per testes.

¶ Sed si non potest haberi unum instrumentum liquidans aliud, nec alia scriptura publica, & Authentica, per quam instrumentum reddatur liquidum, quòd erit remedium? Dic quòd si habentur probationes per testes, tunc præsentatur petitio præambuli per dictum ritum 262. & super ea examinantur testes, quorum dictum, & depositio equiperatur instrumento l. 1. ff. de fid. instrum. & facta publ. eorum depositio dicitur facere Notarium tamquam acta publica, ut in c. uostra per Ant. de Butr. de cohabit. cler. & mul. Lamfrancus in c. quoniam contra in verb. testium de probat.

Decretum curiæ exigitur.

¶ Nec hoc sufficeret, sed requiritur quòd super tali probatione testiũ subsequatur decretum eiusdem curiæ, quòd tamquam scriptura publica liquidat scripturam dicti instrumenti, & ita practicatur, & firmat hoc gl. aurea in l. sed, & si quis ex signatoribus. in fin. ff. quæ. test. aper.

¶ Vnum tamen debes scire, quòd si hæres creditoris habet instrumentum, mediante quo potest legitimare personam suam, & tunc super tali præambulo, & legitimatione personæ nulla fit citatio debitoris, sed solum citatur super instrumento præsentato secundum formam ritus, & ita declarat Matthæus in constitutione eos qui scienter fol. 342. in quarta q.

¶ Sed quando præambulum fit per testes, & tunc, dicit ipse, quòd nõ potest fieri, nisi parte legitime citata, & istud præambulum procedit ordinarie, ut ibi. Et etiam Nota quòd istud præambulum non potest fieri in alijs casibus non expressis in ritu, ad hoc ut instrumentum possit præsentari secundum formam Ritus, ut ibi per eum, nisi decretum iudicis præcederet, ut supra.

Liquidum quando fit.

¶ Considera etiam, quòd instrumentum debet esse liquidum omnino, non solum, quo ad rem, & quantitatem, sed etiam quo ad stipulationum modum, & quo ad personas, in eo contentas, & alia requisita, & ita intelligitur iste tex. ut per Corneum in consi. 112. uiso, & 156. uidetur 1. uol. & id si est liquidatiuum alterius, ut in R. 60. quæ practica sumitur ex doctri. Bald. in l. fin. C. de falsis. ca. ad leg. quem uide omnino, & per Bart. in l. 3. C. de sent. contra si cert. quant. profe. ubi dicunt, quòd instrumentum potest fieri liquidum, per omne genus probationis: uide quæ cumulaui in R. 288. fol. 250.

Tertis

Tertia limitatio.

Ex quibus habes tertiam limitationem ad istū textum q̄ nō potest presentari, quando instrumentum esset conditionale, nisi adimpleta conditione probaretur effectū liquidū ut sup. per doctri. Alex. in l. fin. §. si ticius ff. de Vulg. & pupill.

Quarta limit.

Limitatur ut debitor carcerari non possit non obstante presentatione, si in promptu producat instrumentum quietationis, uel solutionis, ut in R. 179.

Quinta limit. contra hæredes debitoris.

Vt presentari nō possit cōtra hæredē debitoris mortui ut in R. 160. licet secus in hærede creditoris, ut ibi, & est ratio, quia iuramentum non obligat hæredem iurantis, ut per Fely. in c. cum sit generale de for. compet. 6. col. uersi. 6. limit. etiā ibi concludit, quod non, & Matthæus in constitutione eos qui scienter, & in Deci. 381. in fin. ubi dicit, q̄ hæres civiliter ad pœnā potest accusari si non obseruat id quod defunctus iurauit, non autem criminaliter potest accusari de periurio, ex iuramento defuncti ut ibi, & triplicem rationem assignat las. in l. si decesserit num. 13. qui satisd. coga. tradit burgundia pulchre fol. 281. nu. 121.

Sexta limit. de præuentione.

Nisi ante presentationē, præcessisset præuentione, ut in R. 68. 27. 288. & ritus iste de præuentione, non potest presentari nisi in mag. Cur. ut in d. R. 288. tamen Reg. pragmatica in titulo, de præuentione moderanda, mandat seruari hunc ritum, de cuius intellectu, uide Matthæū in decis. 387. & in Materia uide pulchrum dubium per Matthæum in decis. 294.

Quid si est facta præuentione per laicum cōtra clericum, in Cur. Epif. an per hoc erit impeditus clericus presentare instrumentum secundum formam Ritus quòd sic R. 288.

Septimalimit.

Septimo limita talē presentationē non ualere nisi formiter sit presentatum, & omnis contumacia accusata, ut in ritu. 289.

Octava limitatio.

Octavo limita quando tale instrumentum fuisset præsentatum p procuratorem, quia non ualeret, ut in ritu. 194.

Nona limitatio.

Nono limita quando instrumentum dicti debiti contineret iuramentum non præstitum de facie ad faciem ut concludit Marthæus in decisio. 64.

Decima limitatio.

Decimo limita in præsentatione facta in alia curia quam in Vic. ut in ritu 96.

Undecima limitatio.

Undecimo limita nõ posse præsentari cõtra personas priuilegiatas, quæ pro debito carcerari non possunt: quòd an uerum sit uideamus.

In Doctore, & Milite, & Muliere quaritur.

Quid in Doctore, & milite, an cõtra eos potest præsentari instrumentum qui regulariter pro debito ciuili carcerari non possunt. An propter crimen periurij, & renuntiationem generalem cõtra apponitur in strumento debet non obstante priuilegio detineri: de persona, pro ut hic dicitur, & primo uir quòd non: quia doctor gaudet priuilegio, ut non possit conueniri ultra quàm facere potest per doct. in l. milites. ff. de re iud.

Item non potest inuitus trahi in iudicio, ut per Card. in clement. 2. de magistrat. nec pro debito ciuili incarcerari, ut per doct. in l. medicos de profess. & med.

In contrarium puta, quia periurando delinquet, ut in c. querelam de iur. iurand. & perdit propter delictum omne priuilegium, ut ibi, & sicut mulier renuntians in contractu omni priuilegio potest carcerari, ut hic dicitur, & melius per Mathesillanum in No. 112. & tamen mulier pro debito aliàs non poterat carcerari ut in Auth. nouo iure C. de cust. reorum, & in l. 1. C. de officio. quer. iud. nec etiã pro debito fiscali, ut in Auth. ut nulli iudicum in §. necessarium & tamen hic dicitur quòd debet carcerari propter periurium, & uide Paridem in ver. Doctor.

In Pupillo, & Filiofamilias.

Quid de pupillo? an instrumentum possit presentari secundum formam Ritus contra eum, dic ut per Maria. Soc. in tractatu de citat. in 10. car. 19. q. & Melius per Caccialupum in tracta. de debito, fugit. in quinta q. principali ubi concludit q̄ mulier, quæ uoluit renuntiare omni legum beneficio cum iuramento habetur ut masculus, & eius obligatio ualeat in sui præiudicium, ut pulchre per Bald. in Auth. matri, & Auix in 4. colum. uerfi. sed quero quid si renuntiavit C. quando mulier tute. off. fung. potest, & ibi etiam format Caccialupus in d. 5. q. 8. quæstiones, quarum prima est de pupillo, 2. de pubere, 3. de filiofamilias, 4. de doctore, 5. de milite, 6. de clerico, 7. de muliere 8. de alijs personis priuilegiatis.

Et aduerte, quia ille author disputat ibi quando non esset iuratum in promissione talis debiti, sed ubi esset iuratum, & renuntiatum cum iuramento omni legum beneficio: tunc cessat omne priuilegium: ut per doct. in Auth. sacramenta puberum. C. si Aduer. vend. & in e. debitores de iur. iuran. Et tu omnino uideas illum tractatum de carcere, qui dicitur esse Bart. inter tracta. Bart. & ibi de omnibus istis quæstionibus, & uide in fol. 69.

In Clerico.

Quid in clerico: an poterit ipse presentare instrumentum secundum formam ritus contra laicum in Curia seculari, & sic uti beneficio huius ritus? tu uide Bald. in l. 1. 8. col. C. de sacrosanct. eccl. Paul. de Castr. in cons. suo 300. incipiente ad primum quæsitum tenet quod sic, & sic etiam Barbac. cons. 53. col. 19. in 2. uol. id affirmat Firmianus in tract. de epif. li. 4. in 5. parte colu. 24. ibi & prædicta uera sint, & per Ioannem Crotum in repet. legis nemo potest ff. de legat. 1. col. 48. in uer. in ead. gl. Sed an eodem modo possit presentari per laicum contra clericum, & omnes concludunt quod non, & uide Fely. in c. eccl. Sanctæ Mariæ de const. col. 2. licet lucas de penna dixerit aliter in l. iubemus C. de nauibus non excusa. li. 1. 1. car. 6. & uide ritum 288. car. 251. & uide infra car. 211. ubi dixi, & ueritas est in hoc 2. capite quod dicit Fely. & ita pulchre firmat Bald. in d. 8. col. in uerfi. sed hic ulterius queritur.

Sed aduerte in practica, quod quando clericus uult presentare instrumentum secundum formam ritus in curia laicali contra laicum, quia in ea non possit se obligari pro ut requirit ritus 62. in fine? oportet

ter quòd secum ducat ex promissorem laicum, qui ibi pro eo se obliget soluere Cur. dictam pœnam, aliàs non procedit presentatio: ut in ritu isto requiritur.

Cautela in presentando.

Et cogita si practicari potest cautela qua aliàs sui usus, ut si clericus presentet instrumentum dicat se sperare in eo sero, quòd eius debitor personaliter comparebit & bonam fidem agnoscendo ueniat cum saculo parato, & soluar dictum debitum sine aliqua calumnia; sub pœna pro ut se obligauit; & iuramento quòd quando facere recusat eligit uiam calūniandi: tunc protestatio est præmissa in forma ut accuset cõtra eum omnem pœnam pecuniariam, non autem criminalem, quo ad mutilationem & sic citra pœnam sanguinis.

Et eo modo uidetur seruare formam capituli postulasti de homicidio, & ea quæ habentur per gl. in c. maximianus epif. 23. q. 3. quia si postea perueniretur ex tali accusatione ad mutilationem manus, ut in ritu 64. Non propterea clericus esset irregularis, dicto capitulo postulasti, & adde plura ad declarationem presentationis instrumenti per Matthæum in constitutione eos qui scienter fo. 341.

Et ibi de clerico accusante pœnam, & quid si non dicit præter pœnam sanguinis, & multa alia, & uide fo. 50. in l. Sancimus C. de iudicijs.

In Muliere.

Quid in muliere, an possit pro debito isto carcerari? dic quòd istud habetur pro expedito, quòd sic, ut in isto Ritu dicitur expresse, & habetur per ea, quæ dixi in præcedenti cap. de pupillo allegando Caccialupum de debit. fug. in q. 5. principali, & Bald. in Auth. Matri, & Auię quando mulier tute. off. fungi potest, & Matefillanum in No. suo 112. ubi uolunt, quòd mulier, quæ renuntiat in contractu omni legum beneficio quòd carcerari possit, aliàs secus.

Illæ personæ & Mulieres ubi carcerandæ.

Sed pulchrum dubium est: an debent istæ personæ carcerari in carcere communi, uel alibi? dic, quòd iudex tenebatur statuere illi unam cãmram palatij, uel totum palatium, uel totam ciuitatem pro eius arbitrio secundum conditionem ipsius nobilis tu uide Lamfr. in rep. c. quoniam contra in uerbo confessione in 4. col. de probatio. ubi concludit, quòd nobili debet dari tota ciuitas quando est carcerandus ad literas,

litteras, & mandatum Domini Regis, nisi in illis dicatur, quòd carceretur in carcere publico. Et uide Angelum de malefi. in uerbo qui iudex dictum ticium detineri, & carcerari in 2. col. in fin. car. 82. & quia nobilibus multa sunt indulta priuilegia a communi Regula iuris, ut late per Cepol. in tract. de mili. eligendo quem habet post const. Bart. 1. col. & uide per eundem Ang. in uerbo fama publica col. 24. & in add. Aug. uers. 40. est carcer domesticus, & ibi exemplificat de nobili, & pondera illud quòd dicit Ang. in d. car. 82. in d. uerbo in 2. col. in fin. quòd aliud est si ritus dicat in carcere, & aliud in uinculis.

Exceptio rei, non tradita: Et officij iudicis.

In terminis huius statuti pone quòd ticius se obligauit iuxta formam Ritus, & tamen reuera pretium non fuit solutum, uel res conuenta non fuit tradita: an eo non obstante poterit opponi ad effectum impediendi talem executionem exceptio pretij non soluti, uel rei non tradita: uide in specie Decium in cõsi. 119. & per totum, & licet iste Ritus excludat omnem exceptionem, poteris tamẽ pro isto debitore uti cautela, quam ponit Angelus Aret. in st. de exceptio. in Rubrica ubi dicit quòd ubicumque pro reo subest magna equitas, quòd tunc misericorditer imploretur officium iudicis, ut succurrat, ne in debite creditor locupletetur cum aliena iactura, & offeras in continenti eam probare; quia super ea eris audiendus, ut ibi per eum, licet ipse auctor ibi in casu huius Ritus dicat contrarium, & cogitur se defendere in uinculis, ut ibi.

Pactum quod possit carcerari.

Et an valeat pactum quòd debitor possit carcerari uide Abbatem in cõsi. 42. in q. Dominici 2. uol.

Pœna periurij.

Non soluens iuxta formam instrumenti incurrit periurium, & contra ipsum proceditur criminaliter uia ordinaria ad mutilationem manus, ut in ritu 64. & in constitutione eos qui scienter; quæ pœna non est ex eo periurio incurso ex eo, q̄ non soluit in tempore ad quòd pauci aduertunt, cum ex eo excusetur, neque ex eo, quia contra eum est præsentatum instrumentum cum illa sit causa ciuilibus, ut in ritu 181. sed est quia iurauit contra instrumentum, & non probauit, & ita loquitur ritus 67. & de pœna manus est gl. in cõst. Regni summo periculo car. 142.

Impotentia debitoris.

Sed quid si debitor non soluit in tempore, quia non potuit soluere, & sic propter difficultatem impeditus non adimpleuit, an excusetur? Dic vt per Bart. in l. labeo ff. de iur. iur. qui dixit, quòd omnia, quæ impediunt contrahi moram impediunt peritium committi, vt difficultas, & similia, Allegat c. breui de iur. iur. & uide omnino Alexandrum in confi. 92. in 6. col. uersi. per hoc benefacit glo. 1. uol. ubi multa super hoc adducit & Matthæus in decisio. 20. dicit, quòd impotentia excusat debitorem, ut non teneatur ad interesse lucri cessantis, & debitor qui non soluit debitum infra terminum non incurrit in excommunicatione, immo excommunicatus propter debitum non solum debet absolui si deficit propter impotentiam, ut in c. Adoardus de solut. vide Innoc. in c. 1. de dilat. Bald. in Margarita sua in uerbo excommunicatus, & doctores post gl. in c. quæstionis de appellat. ubi si mandatur alicui quòd soluat debitum, sub pœna, non ligat si non potest, quia reputatur impossibile.

Duodecima limit. in instr. publ.

XII. limita non habere locum in instrumento publ. vt patet ex uerbis dicti ritus 65. unde si præsentareur Chirografum continens omnes clausulas, & iuramentum, & esset confessionatum a parte, & acceptatum in iudicio: cum hoc non possit præsentari nisi ciuilitè, & non seruit ritus, cum uerba Ritus expresse loquatur in instrumèto & licet appellatione instrumenti ueniant etiam testes, ut in l. 1. ff. de fid. instr. tamen dicit Matthæus in constitutione Baiulos fol. 156. colum. 19. uersic. tertium requisitum, quòd nec etiam protocollum Not. poterit præsentari, quia loquitur Ritus in instrumento, & debet stricte intelligi.

Tertiadecima lim. in instr. antiquo.

XIII. limita nisi dictum instrumentum esset antiquum, & excederet annos 20. ut in Ritu 60.

Quartadecima limitatio.

XIIII. limita vt non possit præsentari nisi per principalem, cui iuramentum fuit præstitum de facie ad faciem, & non per procuratorem. vt in ritu 164.

Quæritur an hæres creditoris possit præsentare instrumentum

Sed an hæres creditoris possit præsentare instrumentum debiti patris? dic, quòd sic, ut in Ritu 66. & qualiter sit facienda interrogatio quando proceditur ad instantiã filij, & hæredis creditoris mortui ab ipso creditore contra debitorem principale conuentum dicitur in ritu 160. & præsentatur hic instrumentum per hæredem creditoris antequam fiat interrogatio; & probatur qualiter sit hæres, & curia per suũ decretum illum declarat esse hæredem, ut in ritu 262. quæ probatio debet fieri seruata forma, ut ibi, & in primo peremptorio debet creditor accusare & in ultimo debet instare, ut interrogetur debitor, uel fideiusor super tenore instrumenti præsentati, & illo existente contumace, & ea accusata perere ipsos debere condẽnari, ut in ritu 70. & eos ban niri, ut in ritu 75. 209. & 212.

Et in herede creditoris an possit præsentare instrumentum uide Boerium in decis. 10. nu. 4. & ibi in p. quid in cessionario.

Practica præsentationis secundum formam Ritus.

Et talis præsentatio instrumenti secundum formam ritus in Mag. Cur. Vic. ita practicatur: primo fit citatio, ut ueniat, & compareat personaliter debitor ad respondendum super tenore instrumenti præsentati contra eum secundum laudabilem Ritus & tunc debitor debet comparere & interrogatus si aderat cum sacculo paratus carceratur ut in Ritu 69. & hoc si acceptat instrumentum & debitum est liquidum, & talis citatio dicitur ciuilis: sed si negat instrumentũ esse uerum, & aliter opponit contra illud, & tunc dat terminus ipsi carcerato, ut in eo ritu & eo termino elapso, & except. non probata, accusatur de pœna per iurij, & dicitur libellus solemnus & tunc succedit Ritus 7.

Procuratores quando possunt præsentare.

Et sicut non potest præsentari instrumentum per procuratorem, ut in Ritu 194. ita nec per principalem quando fuit stipulatum instrumentum per procuratorem: ut tenet Dominus Matthæus in decisio. 64. si in instrumento esset illa clausula, quòd ex speciali pacto: dictũ instrumentum posset præsentari, & liquidari per procuratorem, non obstante Ritu Mag. Cur. quo cauetur per procuratorem præsentari nõ posse, & perinde pœna accusari, ac si iuramentum fuisset præstitum in eius manibus de facie, ad faciem, & ita seruatur.

Quintadecima limitatio, si debitor monstrat solutionem.

Limita nisi in promptu debitor demonstraret satisfactionem talis debitor, ut in ritu 179. ubi dicitur unum, quod est durum, quod ita demum euitat debitor carcerari si talem solutionem probat per instrumentum publicum: ergo si produceret apocas, non euitaret donec ille non essent liquidatae, & comprobatae per legitimas comprobationes ut ibi, uel nisi in ipso instanti producerentur testes idonei, & probationes liquidae, quo casu, debitor liberatur, & creditor tamquam calumniosus, & pernitius carceratur, ut in ritu 181. sed pro hac materia uide Barba. consil. 38. 5. col. in 2. vol. ubi allegat Bart. in consil. 238. & uide Vitalem in cautela nulla exceptione obstante in 5. col.

Sextadecima limitatio an possit uariari.

Limita ubi creditor elegisset uiam ciuilem, & praesentasset instrumentum in Curia ciuilitate, quia ea electa non poterit uariare, & ommissa prima instantia praesentare illud secundum formam ritus per ea quae habentur per Pau. de ca. & alios in l. fin. in fine C. de codicillis: & ibi per Alexandrum quia una uia electa alteram tollit, ut ibi, & maxime si in prima esset lis contestata, & non possit uariare, sed necesse haberet expectare sententiam maxime ipso reo id petente Auth. At qui semel C. quo. & quando iud. & faciunt quae habentur per Mattheum in decisione 354. & 53. antequam lis sit contestata potest uariare, & penitere, ut tradunt Doctores. post Bald. in l. edita C. de edendo.

De persona ad res uariatio.

Et quid si creditor elegit uiam exequutiuiam instrumenti contra personam, & facit carcerari debitorem, utrum eodem tempore poterit petere exequutionem instrumenti super bonis, ut per Bart. in consilio 221. & in l. consentaneum C. quomodo, & quando iud. & sic duo remedia exequutiua possunt simul cumulari: & propterea per Magnam Cur. duae expediuntur citationes, & duo exequutoria unum contra personam, aliud contra bona.

Et quando exequutor uult ingredi domum obligatam in instrumento & eam reperit alienatam qualiter prouidebitur uide Mattheum in quaestione Regni x. fol. 38.

Decima septima limitatio in instr. confectione.

Limita in instrumento confecto in Regno uel in loco noto non habere locum: aliàs nõ adhibetur fides nisi interueniant ea de quibus in ritu 95.

Pactum ut possit presentari & carcerari.

Sed an potest apponi clausula in instrumento debiti, & dici, quòd possit dictũ instrumentũ in qualibet Cur. presentari, & liquidari per procuratorem non obstante isto ritu, & quòd talis presentatio ualeat ac si iuramentum esset præstitum de facie ad faciem, & ita iterum iurat, & uult ex iuramento taliter obligari, & in cõtrarium nihil opponere, nec se iuuare, ex aliquo iuris remedio.

An talis obligatio ualeat? dic quòd sic, quia potest quis se obligare ad cárceres, & ad multas pœnas, ut per lucam de penna in l. cum scim^o C. de agrico. & cens. li. 1. car. 69. num. 4. & uide per D. Caccialupum in tract. de debit. fugit. in 5. q. principali, & uide omnino in tractatu uisitatio: iux. q. primæ partis: sed tu uideas omnino lucam de pœna C. de curiosis Staccionarijs in l. 1. in 3. col. li. 1. 2. fo. 55. ubi arguit ad partes, & concludit, quòd potest per pactum induci obligationem, ut non soluendo possit carcerari, ut ibi, & multo magis per iuramentum, & uide de Abb. in consil. 42. in 2. vol. ubi de hoc dubio instrumenti, ut lucas ibi concludit, quòd non potest.

In causa criminali procurator quando interueniat.

Procurator itaque non potest in hac causã comparere, & hoc quia criminalis est, & concordat regula l. pen. §. ad crimen ff. de pub. ind. tu adde constitutionem generalia iura 2. li. ubi duæ dantur limitationes ad dictum §. pen. prima est de uniuersitate 2. est de muliere coniugata; adde, & 3. in c. regni studiose 202. & ibi notauit: tu ad illam regulam uide plures limitationes quas ponit gl. in c. ueniens de accusatio. ubi ultra illas x. limitationes glo. per docto. cumulantur alię plures per Ang. de maleficijs car. 74.

Mulier uidua effecta possit ne per procur. respondere in causa criminali.

Et quòd in hac constitutione dicitur esse speciale in sola muliere coniugata,

ſugata, quæro pone q̄ mulier criminaliter accuſata conſtituit procura-
torem ſuum cum ſpeciali mandato, ut hic, & p̄dente accuſatione mor-
tuus eſt eius maritus, an poterit poſtea effecta vidua reſpondere per p̄-
curatorem: & videtur q̄ non quia tãdiu durat eius priuilegium, quàm
diu durat cauſa ſui priuilegij, ſcilicet matrim. & non ultra ut no. in l.
ſi de eo in ipſo §. ſin. ff. de adulterijs, & in l. ſin. ff. vnde lib. & uide
quòd notat in Auth. quomodo oporteat episcopos. §. ſiue autem; at
in contrarium uidetur quia mulier uidua, quàm diu ſeruat uiduitatem
fungitur priuilegio maritalitatis, ut in l. quotiens, & ibi non C. de priuile-
gio ſcol. li. 12. & ibi per Bart. facit ff. ad municip. l. filij §. vidua, &
quòd not. in l. mulieres C. de dignit. li. x. ſed tu uide infra car. 204.

An ſponſa.

o An ſi criminaliter accuſatur ſponſa poſſit ipſa conſtituere procura-
torem ſicut coniugata & videtur quòd ſic, quia iſta conſtitutio conti-
net fauorẽ in perſona maritalitatis, ergo debet extendi ad ſponſam, ſecus
ſi contineret odium, quia tunc non extenderetur ad ſponſam ut not. gl.
in l. ſolet uerſi. ex hoc eſt ff. de infam. ſunt enim fauores ampliandi;
& odia reſtringenda; ut l. cum quidam ff. de legit. hæred. l. emancipa-
tis, & l. ſin. C. de bonis mater. facit glo. not. in c. rem præſenti §. ex-
ctio.

An poteſt adeſſe procurator ad opponendam fori declinationem.

o Ad opponendam declinationem fori in cauſa criminali poteſt inter-
uenire procurator, uoluit Bartolomeus de Capua, & Petrus Piccolus
per illam gl. quam reputant notandã in conſtitutione edictorum 127. al
legando glo. quam reputant ſingularem in l. fideiuſſor in §. quedam
ff. mand. & in l. atqui Natura §. cum me abſente ff. de neg. geſtus, &
in cap. ueniens, ubi per ſcribentes de accuſatio. quia beneficium iuris
nemini eſt auferendum c. indultum de reg. iur. lib. 6. l. 4. §. ſiquis con-
demnatus de re iud.

o Contrarium eſt uerius, p̄ ut eſt R. 150. qui incipit (Item ſi qua mu-
lier) ſub Rubrica q̄ uidua, uel pupillus cõpareant p̄ſonaliter, & eſt r̄o:
quia procurator qui non admittitur ad cauſã principalẽ criminaliter in-
tentatam, nõ p̄t admitti ad eius intermedia, ut eſt Ritus hodie, qui in-
cipit (item q̄ in cauſis criminalibus) in 3. cart. & alius Ritus ſub Ru-
brica incipiunt ritus in 7. carta iij. licet de iure communi ſit contrariũ,
ut per Bart. in l. pen. §. ad crimen ff. de publicis iud. & in d. c. ueniens,
ubi dicitur: quòd licet cauſa ſit criminalis, & procurator regulariter

in ea interuenire non possit: tamen ubi discutitur de articulo separato, ab ipso crimine, uel alio incidenti, potest interuenire procurator quia ubicumque exceptio non tangit crimen potest procurator interuenire, ut ibi per eos, quòd hodie est sublatum per dictos ritus.

Ad allegandam absentiam vel infirmitatem.

Quod tamen limita nisi coniuncta persona taliter citata, uoluerit se excusare ratione absentia, ut patet in ritu sub Rubrica de petitione absentia, qui incipit (item si aliquis ciuilitur) in sexta carta, uel ratione infirmitatis, ut in ritu (Item si aliquis) sub rubrica de excusatione infirmorum, ubi requiritur certa solemnitas, de qua ibi, non tamen admittitur procurator ad excusandum bannitum ut in ritu (Item seruatur) sub Rubrica practica super bannitis.

Et Adde quòd si citatus personaliter non compareret accusata sibi contumacia condemnatur ut in ritu 209. in x. car. sub Rubrica qui tenetur accusator, & in Ritu 254. super Rubrica practica super condemnationibus.

Ultra decem possunt facere procuratorem.

Ista tamen omnia limita nisi illi qui accusantur essent plures ultra x. quia tunc permittitur eis posse facere syndicum, siue procurator. ad defendendum eos, & non coguntur comparere personaliter, ut in c. Regni, quòd incipit (studiose querentes) 202. & ratio est quia tantus numerus facit populum, ut per Bald. in l. ea quidem in 7. col. C. de accusat. & uide glo. infra in constit. beneficium cart. 143. & uide omnino quae dixi supra.

De clerico.

Et quòd dixi de muliere, ut personaliter comparere debeat citata, id dices de clerico ut non possit declinatoriam opponere, quando fuit, ut laicus citatus, nisi personaliter compareat, & tunc si uoluerit contumaciam purgare, constituto de clericatu, & habitu, remittit ipsum ad iudicium competentem, ut in ritu 153. & si clericus citatus personaliter non compareret, accusata sibi contumacia condemnatur, ut in ritu 20. & 282.

In causa civili.

Et nota unū, quod est singulare quòd stante contumacia alicuius citati, non solum non auditur comparens per procurat. in causa criminali, imo nec etiam in causa civili, quamuis minima, nisi contumaciam suam primum purgauerit, ut est Ritus ad literas 75.

In causis cœptis.

Et cogita an possit extendi hoc dictum in causis cœptis. Puta banitus habebat aliam causam civilem, an possit audiri per procur. nondum purgata contumacia videtur, quòd non in odium suę contumacię, tu pondera ritum 75. ubi uidetur inducere de causa civili in contractam post contumaciam iam contractam.

Itē limita ut procurator interuenire non possit in causa criminali, nisi causa capitali, semel composita ad summam pœnæ pecuniarię, quia tūc regulabitur dicta causa criminalis, in appellatione, & onera civilis, per Ritu 8. ibi exceptis causis criminalibus ex quibus pœna pecuniaria uenit imponenda, in quibus seruetur pro vt in civilibus est expressum.

Et quòd non mutet naturam causa criminalis pro compositione facta a iudice in pœnam pecuniariam adducuntur adducta in alia proxima additione infra omnia.

Item adducuntur ea, quæ ponunt doct. in l. cum quædam puella. §. fin. ff. de iuris. omnium iud.

Secundo quia iudex substantiam criminis, & naturam non immutat. circa intrinseca ff. de furt. l. non potest.

Tertio quia sententia per appellationem suspensa dicitur: in tantū, quòd per inde iudicatur, ac si super ea pronuntiatum numquam fuisset. l. 2. §. fin. de pen. & appellatio dicitur reponere omnem statum causę in illis terminis in quibus erat antequam fuisset super ea iudicatum l. qui cum maior §. accusasse in uers. sed si appellatione ff. de bonis liberto. & ponit Pau. de Castr. in consil. 36. & adeo, quòd nunquā res potest dici iudicata, donec illa sententia non transierit in rem iudicatam, uel a partibus fuerit comprobata: ut not. doct. in Rubrica extra de re iudi. per textum in l. si fundam §. si plures ff. de pignori. & hoc ideo quia pronuntiatum dicitur esse per appellationem exunctum & causa redacta ad illos terminos in quibus erat in prima instantia ante litem contestatam l. qui cum maior §. accusasse ff. de bonis liber. & nemo potest se iuuare, ex causa, sententia, & actu, quem ipsēmet impugnat, vt per Fely. in c. examinata de iudic. in 3. col. & talis appellans frustra

frustra diceret dictam causam desisse esse capitalem per sententiam pecuniariam, si eam dicit iniquam ut supra. Item quia genus criminis uideatur spectandum: ut C. de generali abolitione l. fin. & ff. de pœnis l. abfentem.

At in contrarium uidetur quod immo sententia, non genus criminis sit spectandum, ut ff. de pen. l. quod ad statum. Et uide quæ habetur in l. etsi Senior ff. ex quibus causis in fam. irroga. & in l. possidentem, & ff. eo. l. quid ergo §. pœna grauior.

Sed quid si causam criminalis ex arbitrio iudicis uirtute 4. literarum arbitralium de quibus habentur.

Ut sit liquidum instrumentum.

Dixi supra, quod instrumentum ut possit presentari debet esse liquidum secundum formam ritus de quo etiam not. Bart. in l. per inde §. notandum ff. ad l. Aquiliam; ubi uult, quod licet dicitur statutum ut instrumentum habeat presentatum executionem paratam illud uerum si est liquidum alias fecus.

Et sic liquidatio instrumenti debet precedere executionem, quod an uerum sit: quia Bart. uidetur contra uoluisse, uide tu Soc. in consil. 39. Dubium est apud doctores in principio 3. uol. & quæ tradit Decius in consil. 322. uisus consilij col. r. uersi. sed maiorum.

Adde Bald. in l. cum testamento C. de ma. testa. & Ang. in l. hoc iure ff. de uerbo. obliga. & in l. fin. §. i. ff. de vulg. & pup. ubi dicit, quod idem est si esset publicatum licet Io. de Imol. in d. l. fin. teneat contrarium. Alex. uero in d. l. quod iure concordat opiniones, quod aut statutum loquitur de debito liquido, & puro, & tunc uera sit opinio Ang. quod debitum sit purificatum, & possit exequi instrumentum: aut loquitur in instrumento puro, & tunc, quia illud instrumentum quod & legi possit sit uera opinio pauli, & sit necesse, quod a principio instrumentum seu debitum sit purum, & non possit purificari ad finem executionis iuxta formam statuti.

Citetur pars.

Et scias, quod in casu quo instrumentum est illiquidum in liquidatione facienda est citanda pars: ita Bald. in l. r. C. de exeq. re iud.

Exceptio rei non traditæ.

Potest etiam opponi in termino statuti huius except. rei non traditæ,

re; & pretij non soluti: ita Bald. in l. si traditione 3. q. C. de actio. empt. plene Dec. in consi. 119.

Quæ oritur ex instrumento.

Similiter exceptio quæ oritur ex eodem instrumento quia sicut in instrumentum esset confessionatum sic, & exceptio Bald. in l. ex prædij. C. de euictio.

Illiquiditatis.

Et exceptio illiquiditatis potest opponi Bald. in d. l. ij. C. de excep. rei iud. & uide relatum dictum Bald. per Soc. in consi. 51. 1. uol. ubi dicit multa in materia satis uilia; & quæ exceptiones possunt opponi uide Soc. in consi. 89. lib. 3.

Tacitæ conditionis in instrum.

Quid si instrumentum habet in se tacitam conditionem: an habeat executionem paratam: dic non; Ita Paulus de Castr. Ang. & Alex. in l. item quia de pactis.

Liquidatio per librum rationum.

Et an in casu, quo admittitur liquidatio ille admittatur, & fieri potest per librum rationum Rom. in consi. 67.

Quod dicitur publicum instrumentum.

Et si dicit statutum, quod fiat liquidatio per aliud instrumentum publicum quod dicitur publicum ad finem, ut possit executioni committi in d. consi. 67.

In euentum conditionis.

Quid si instrumentum non est conditionale, sed uenit resoluendum in euentum conditionis. Numquid habeat executionem paratam: dic quod sic: Ita Soc. in l. pecuniam col. 2. ff. si cert. per.

Si compromittitur. Et quando exceptiones prohibeantur.

Et si super exceptionibus oppositis contra instrumentum sit factum

compromissum : an interim possit exequi instrumentum super contē-
tis, & dicit, quòd sic, & multa pulchra in materia vide per Fely. in c. ex
parte lo 2. de off. de legat. in 3. 4. 5. col. ubi ponit xx. limitationes
ad regulam quòd statutum prohibens opponi exceptiones intelligitur
etiam de legitimis, ita ut nulla possit opponi.

Et viginti casus ubi opponuntur exceptiones non obstante statu-
to, & ibi multa de statuto dante executionem instrumento guarenti
giato: vide ad materiam Soc. in d. 51. 1. uol.

Contra singularem successorem an possit exequi instr.

Et an tale instrumentum possit exequi contra singularem successore
tenētem aliqua bona obligata? dic quòd non gl. est in l. ea lege. C. de
cond. ob. cau. Not. Bald. per illum textum in l. 2. Cod. si aduersus cre-
dit. & sequitur Iason in l. quædam. §. nihil ff. de eden.

Exequitur etiam quo ad interesse.

Et sicut instrumentum secundum formam ritus meretur executio
nem pro sorte principali ita etiam interesse, q. petitur uigore instrumē-
ti similiter merebitur executionē dixit Bal. in l. 1. in fin. de leg. 2. &
in l. 2. col. 2. C. comm. de leg. dixit quòd si instrumentum ex forma
statuti meretur summariam causæ cognitionem similiter merebitur
processus super hypoteca quæ interuenit pro debiti securitate, & hoc
si agatur contra debitorem, secus si contra singularem successorem.

Quæ tacite ex instr. resultant similiter habent paratam executionem.

de
in in
e præsumptiue resultant ex ipso instrumēto ita habere exe-
cutionē paratam, sicut expressa formaliter ita dixerunt Bart. Bald.
& Imola in l. 1. in principio ff. de his: qui in testa. dele. & Bald. in l. 1.
§. ut plenius. de rei vx. actio. & in l. ad probationem la. 1. C. de
probatio. in l. ubi adhuc 9. col. C. de iur. dot. in l. 1. in 5. col. C. de fi-
dei licet in contrarium faciat dictum Antonij de Butrio, & Imola in c.
translato de conu. & d. in c. sicut prope finem de re iud. & in pro-
prio decretal. in l. 2. col. Bald. in l. iurigentium §. quòd fere de pa-
ctis & c. generaliter in 2. col. C. de non nem. pecunia.

Tertius non prohibetur exceptiones opponere.

Quoniam in terminis huius Ritus in quo prohibentur opponi ex-
ceptiones

ceptiones contra instrumentum guarentigiatum; an etiam hoc procedat contra tertium qui si uellet opponere dictas exceptiones non possit? dic, quòd tali casu tertius non erit exclusus immo quo ad ipsum locum non habet, pro ut in terminis Alex. consuluit in consi. 83. col. penul. uol. 3. ubi hoc firmat per multa similia, refert, & sequitur incidenter gram. in tract. 16. in principio.

Per procuratorem.

Procurator non admittitur super tenore instrumenti presentati secundum formam ritus, tam ex parte actoris, quam rei, etiam ad media licet sit civilis, ut in Ritu 194. cui adde Matthæum in decis. 64.

Si est pactum in instr. de procuratore.

Sed quid si in instrumento interuenit pactum, vt possit presentari per procuratorem an ualeat? quòd sic Caccialupus in tract. de debi. fugit. in 5. q. principali.

Notarius stipulans pro absente.

Quid si Not. stipulatur pro absente in instrumento: an absenti quaeratur actio, ita & taliter quòd instrumentum possit presentari in curia per absentem si sit liquidum, & procedi in exequutione iuxta formam Ritus uide Paridem in tract. de reassumptio. instrumentorum in c. an Notarius ex autoritate sui officij circa medium in uers. ego uolo: quòd ne cogites in uno si Not. stipulatur.

Contra heredem pro heredem.

An tale instrumentum possit mitti in exequutionem contra heredem debitoris: ad instantiam heredis creditoris sicut contra principalem debitorem: uide Cassaneum in consuetudinibus Burgundia fol. 28 r. col. 2. num. 12.

An sit interlocutoria.

Vtrum sententia, per quam pronuntiat instrumentum esse exequutioni mandandum interlocutoria dicatur, uel diffinitiva? quòd est diffinitiva ex pluribus cumulat argumens Maranta in speculo fol. 78. num. 21.

Instrumentum vt possit præsentari secundum formam R. qualiter, & quæ requirantur vide plenissime, quæ cumulat Maranta in speculo fol. 70. uersu. 8. casus, ubi etiam col. seq. octo requisita tradit uidelicet.

Primum dum tamen instrumentum continet iuramentum uel potestatem ut in num. 3.

Secundum si ex communi sui parte est liquidum per se, uel per relationem ad aliud nu. 4.

Tertium dum tamen a die celebrationis non sint elapsi anni uiginti nu. 5.

Quartum præsentetur contra debitorem uiuum, non autem contra hæredem eius licet per hæredem creditoris possit facto præambulo num. 6.

Quintum dum tamen contineat summam ultra untiam numero 7.

Sextum nisi creditor esset præuentus. nu. 8.

Septimum si per principalem præsentatur nõ per procuratorem nõ in hoc processu exequutio, & exceptio nõ admittit procuratorem etiã ad media, nec ex parte actoris, nec ex parte Rei. nu. 9.

Octauum quod iuramentum fuerit præstitum de facie ad faciem secus si cum aliquo procuratorio nomine debitoris, & ipse procurator iurauit, nam præsentari non potest contra dominum qui non iurauit procurator minus contra procuratorem quod licet ipse condemnetur procuratorio nomine contra eum non fit exequutio nu. 10.

Contra singularem successorem.

Not. quod fatui sunt practicantes, qui petunt exequutionem instrumenti guarentigiati, contra possessores bonorum obligatos quia contra eos non competit actio personalis, sed hypothecaria solum quæ est actio realis: imo fortius principium, & confessio instrumenti guarentigiati non transit contra singularem successorem quo admodum procedendi etiam respectu hypothecariæ, quia præceptum, & confessio nõ egreditur personam obligati sunt uerba Doct. quos refert Ripa in l. 1. §. si hæres ff. ad trebell.

Contumax etiam si purgauerit an possit opponere fori declinationem.

Quær. si ad instantiam Tini citantur aliqui & fuerunt reputati contumaces, postea purgauerunt contumaciam, & allegauerunt fori declinationem, puta quod principio primis causis non potest conueniri, nisi

in eorum domicilio : an non obstante contumacia iam contracta possit gaudere privilegio declinatoriæ: quod non Mathæus in decisione 133.

Pœna contraventionis cum interesse concurrat.

Quær. si in cōtractu est apposta in casu contraventionis certa pœna puta duc. x. & sit commissa stipulatio: an integra pœna debeat? dic, q. non, & hoc per S. C. iuxta stilum non solet parti condemnari ad pœnā nisi quatenus cum interesse concurrat uide Matth. decisi. 135. & in decisione. 154.

Obligatus facere instrumentum an possit cogi apponere clausulam ritus.

Quær. qui promittit aliquid alicui possit ad eius petitionem cogi ei facere instrumentum de illa promissione ut in l. ex ea parte in principio ff. de verbo. & an possit compelli in tali instrumēto apponere clausulam, quod possit cogi, & instrumentum præsentari secundum formā huius ritus: ut habeat exequutionem paratam? dic, quod non, ut in specie tradit Ang. in l. in omnibus in fin. ff. de iud. refert, & sequitur Aretinus in l. ex ea parte in fin. princ. ff. de verborum.

Quær. in exequutionibus instrumentorum: an sit dare instantiam uide Mathæum dec. 346.

An possit præsentari in tacita reconductione.

Quær. si est facta locatio cum instrumento ubi continetur pactum, ut possit præsentari secundum formam R. & sic est guarentigiatum si terminus locationis est elapsus, & facta est tacite recōductio puta; quia dominus sciens patitur & recipit solitam mercedem iuxta terminū in l. Item quæratur §. qui impleto ff. locat. An tali casu istud instrumentum poterit præsentari, & exequi, quod tacuit reconductionem: quod non, uide Mathæum dec. 381.

Compensatio.

Quær. renuntiatum est cum iuramento in instrumento exceptioni compensationis: qua non obstante opponitur contra instrumentum exceptio ipsa compensationis: utrum contra instrumentum liquidum, & iuratum possit opponi exceptio compensationis, quod nō Mathæus dec. 381.

Quær.

Casus figuratur.

Quær. Ritus dicitur, quòd instrumentum debet esse liquidum ad hoc ut presentari possit: pone uniuersitas & plures particulares proprio nomine uendiderunt certos annuos introitus uniuersitatis iuuenarij lo. Ant. Masnada pro duc. 3200. ad rationem x. pro centenario; pacto apposito, quòd in quatuor menses debeant ipsi uniuersitas, & particulares impetrare Regium decretum, & assensum: quo termino elapso, & eo non impetrato, uoluerunt quòd presentans instrumentum pro tota summa duc. 3200. possit pro liquido presentari, & habeatur pro rescisso; ac si facta non fuisset uenditio predicta, factus est casus quòd terminus est elapsus, & non fuit impetratum decretum, Masnada fecit citari in magna Cur. Vic. principales proprio nomine obligatos pro toto debito, uirtute pacti, fuit decretum per magnam curiam quòd stante eius instrumētū in liquiditate, quòd non poterat procedi secundum formam Ritus; sed debebat prius citari super pacto an decretum esset impetratum nec ne; Adducebatur pro Masnada, quòd imò liquidum erat instrumentum stante lapsu temporis, & illud erat adimplendum per particulares, quo casu onus probandi erat translatum in ipsos: nam licet ista negatiua .s. decretum non esse impetratum tribuat actionem Masnadæ; ut scilicet possit ex eo agi ad totum debitum, & sic sit fundamentum sue intentionis ista negatiua, & deberet probari per actorem l. illa ff. de uerbo. oblig. tamen Ripa ibi declarat hoc non habere locum, quando aliquid dari, uel fieri permittitur, tunc onus probandi negatiuam incumbit aduersario l. 1. C. de probat. & l. 2. C. de iure emphi. ut ibi per Ripam ipsi tamen particulares ergo debebant probare assensum, & decretum Regium fuisse impetratum.

Secundo in proprijs terminis adducebatur decis. Ang. in l. fin. §. titius ubi plene las. ff. de vulg. & pup. & Aret. hoc uoluit in l. fin. §. penult. ff. de uerbo. oblig. ubi paria sunt aliquid esse purum ab initio, uel ex post facto per conditionis existentiam purificari: ideo infert ad statutum dictans, quòd instrumentum gaurentigia habeat exequutionem paratam: quæ sint pura, & liquida, id erit iudicium si ab initio fuisset conditionale, & propterea quòd agitur fuisset conditio purificata; & est ratio quia tempore quo agitur tunc actus est uere purus, & nullam habet conditionem.

Tertio est Decisio Baldi in l. cum testamento C. de testamento manu: ubi uult quòd tale instr. postquam uere conditio exiterit, est uere purum, & liquidum, & est de hoc text. in l. sed si de sua §. fin. ff. de vulg. & pup. ubi ista purificantur.

Tamen licet Alex. in d. l. fin. §. fin. de vulg. & pup. distinguebat an statutū loquitur de instrumēto, & tunc nō est uerū dicere aliquid esse purū ab initio, vel ex post facto liquidari: quia instrū est illud q̄ legi potest: statutum proprie, & uere intelligitur, quōd non esset si per relationem ad aliud liquidaretur; & hoc casu non loquitur Ang.

An contra minorem.

Quær. accidit casus q̄ Ill. D. Ioannes de montibus, cum se obligasset, una cū patre, & de eius cōsensu Moniello mercatori pro duc. 2400. fuit citatus super tenore instru. Modo quæritur an possit presentari secundū formā Ritus: fuit pro eius defensione oppositū de minori etate; & quia filius familias, & maior 14. annis licet nunc maior: stat ergo dubium an ritus possit presentari contra minorem in debito iurato.

Pro Don Ioanne Paulus de Castro. in l. 1. nu. 6. C. de constituta pec. sic dicit, q̄ qn̄ lex dicit ex aliquo cōtractu quem obligari, debet intelligi dummodo sit habilis ad se obligandum; alias secus; Dicens q̄ illum textum semel inducebat ad statutum florentiæ: q̄ contra instrū garantigię nulla possit opponi exceptio, eo non obstante potuit obijci exceptio, q̄ ille qui se obligauit per instrumentum garantigię, nō erat habilis ad se obligandum; ut quia erat pupillus, uel minor, & se obligauit ut ibi. Romanus in cons. 60. viso temate nu. 3. dicit, q̄ cōis est conclusio: q̄ licet minor persona ad aliquem actum cōi iure, aut cōstit. legitimeretur, non tamen in integrum restitutio denegata sibi uidetur p̄ gl. in l. vnica C. si de momen. poss. fuit appellat. cum alijs, cum ibi p̄ Roma. & sic licet iuram. faciat ipsum maiorem; & eius persona de iure cōi iuram. sit legitima: per hoc non est exclusa restitutio in integrū.

Præterea esto: q̄ restitutio in integrū peti non possit: attamen cōtra ipsum agentē ex instrumento poterit per pupill. opponi exceptio doli ut Rom. probat ibi nu. 5. ubi subdit per doctrinam Bart. in l. si finita. §. eleganter ff. de damno infe. q̄ pars tuta exceptione possit petere; ut per iudicem declaretur se non teneri: aut sibi exceptiones competere.

Nec dicatur q̄ in præsentī instrumento quis dolus uerti possit cum nullus dolus appareat: quia ad hoc quidem Rom. respondit in si. verbis in d. consi. satis præsumi contractus dolosum, ob lesionem enormem, quam ex contractu sentit minor.

Comprobatur q̄ competat restitutio nō obstante iuramento per id quod tradit Bald. in regula nu. 4. de re. permu. C. quem refert, & sequitur Marcus Ant. Rauena in tract. de viribus iuramenti nu. 68. in 1. uol. tractatum fol. 189. ubi sic dicit, quōd iuramentum operatur unum mirabilius: quōd licet aliās in ceteris casibus in quibus reputatur maior, non tamen quantum ad hoc, ut si fuerit læsus non possit petere Restitutionem in integrum, & ammittat alia priuilegia minoris; & sic

fit iuramentū facit minorem censeri maiorem; tamen non facit eū cen-
seri prudentem, & sagacem: habet enim minor cōsiliū imperfectum
& cum hoc naturale sit, & iuris ministeria mutari non possint, sed ad
ea, quæ iuris sunt bene maior reputatur; pro ut ad literā dicit ibi Bald.
& proinde non obstante iuramento petita restitutio negari non debet
nec dicatur quòd saltem propter rigorem iudicarium seruandū atten-
ta forma ritus non debet concedi petita restitutio quia ad hoc Paulus
de Castro. in consi. 316. Vt bene attingatur uer. 40. videndi mouet q̄-
stionem, & concludit, q̄ tunc non est concedenda restitutio: quando
consuli non possit per uiam & actionem ordinariam; sed ubi ea, quæ
bene consuli possunt, est concedenda; pro ut Paulus ibi dicit, Et Bald. in
l. 1. C. qui Bon. ceder. poss. vlt. q. dicit quòd pupillus pro debito car-
cerari non potest.

Et licet ritus dicat generaliter si qui debitores, aut debitrices, quarū-
cumq; personarū sit generaliter apposita, debet intelligi de habilibus,
qui poterant se obligari, non autem excludit exceptionem resultantē
ex inhabilitate personæ contentæ in instrumento quæ se obligare non
poterat. vide Ias. in l. fideiussor §. prætor ait nu. 3. in versic. 10. adde.
ff. qui satisfda. cogantur, & ibidem nu. 7. dum limitat hoc verum in di-
spositione legis, uel statui ut verba de habilibus intelligantur; & vide
Rip. in l. quæsiu §. si quis cū tutor nu. 4. & 6. ff. de priuil. creditorū.

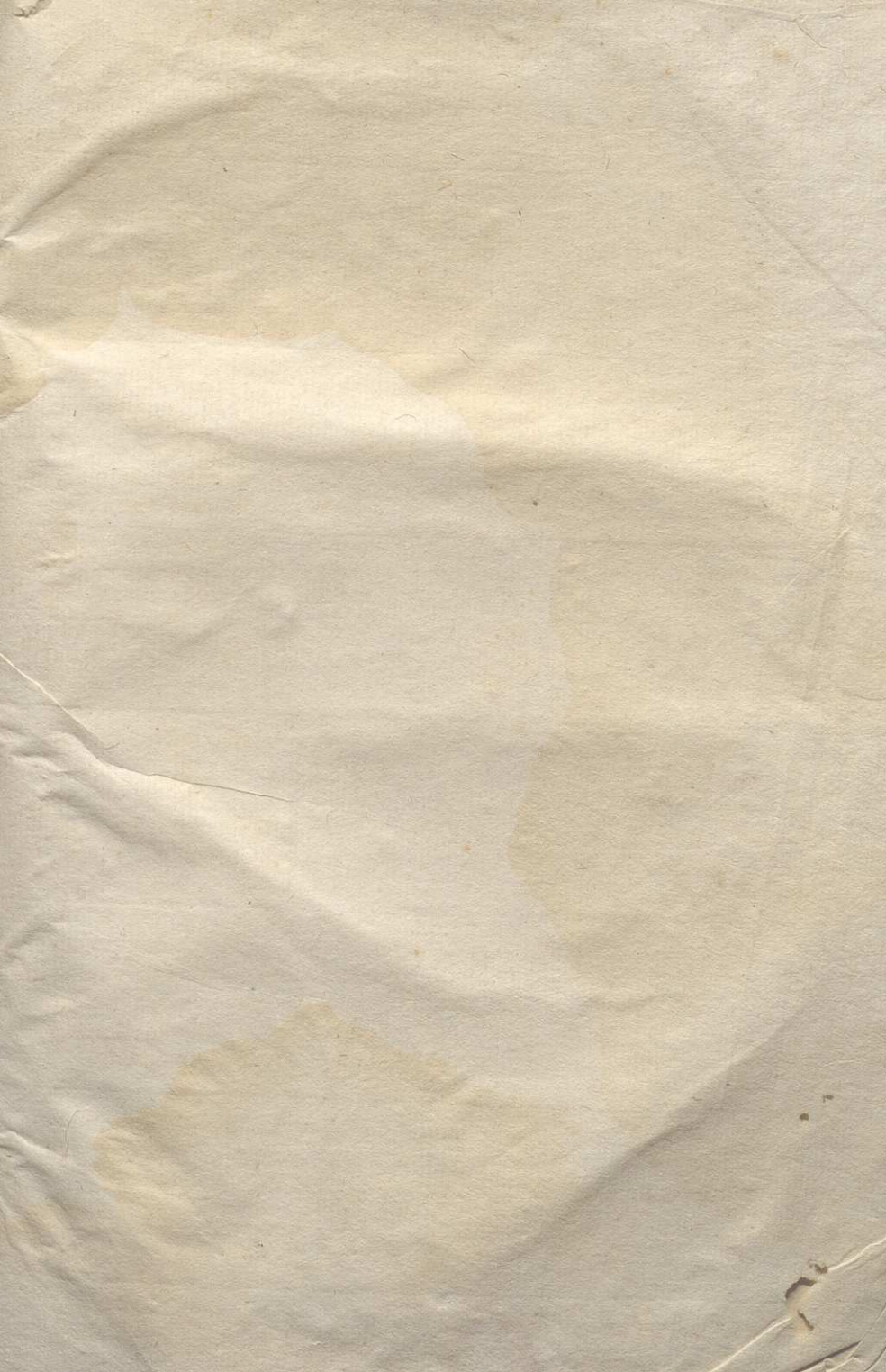
Sed tamen non potui tantum exclamare, quin seruata forma ritus
D. Ioannes carceratus nō accesserit, & auditus non fuit, nisi in uinculis
quæ prætenderet, opponeret, & demum omnia fuerunt reiecta, & co-
actus fuit se componere cum creditore, & soluere.

Qualiter liquidabitur.

Sed qualiter liquidabitur? Dic parte citata, sollenniter libello dato;
lite contestata Bart. in l. 3. in 3. quæst. vers. sed qualiter C. de pign.

Sed circa instrumentum guarantigium, an habeat locum compro-
missum, & quando dicitur liquidum, & etiam circa pragmaticam de
compromisso, nō habet locum in instrumento liquido uide plene So-
cin. in consi. 51. 1. uol. & 89. in 3. uol. & de exequutione instrumen-
ti liquidi, uel liquidandi uide Decium in consi. 322.

Pone quòd Baro vendidit feudum. saluo Regio assensu, & com-
muniter fieri consueuit q̄ in instrumentis fit etiam uenditio annuorū
introituum, postea non impetrato assensu, uenditores super tenore in-
strumenti conueniuntur secundum formam ritus, & est facta reuoca-
tio; an admittatur in magna Cur. & possit condemnari uide in specie
Herniam in li. de suffeudis fo. 113. nu. 37.

M.

FR.

TRA

PRAS

INST

VI